Simone Berteaut

Edith

PIAF

EDITURA MUZICALĂ

SIMONE BERTEAUT

PIAF

Povestire

Traducere din limba franceză de CONSTANȚA NICOLESCU

EDITURA MUZICALĂ
București — 1982

COLLECTION "VECU"

Această carte s-a tradus după
PIAF
Simone Berteaut

Robert Laffont
6, place Saint-Sulpice, 6
Paris — VIe
© Opera Mundi, Paris, 1969.

Pentru tine, scumpa mea Edith, am scris această carte cu sinceritate, fără să trișez. Te putem auzi rîzînd sau plîngînd.

Ultimele tale cuvinte îmi sună încă în urechi: „Nu face prostii, Momone".

De-atunci aștept să mă iei de mînă, dar Doamne, ce mult durează „turneul" tău de-acum.

Lui Marcelle Routier, care a binevoit să-mi acorde prețioasa ei colaborare, îi aduc mulțumirile mele.

SIMONE BERTEAUT

*

„Priviți această făptură gingașă, cu mîini ca ale șopîrlelor dintre pietrele ruinelor. Priviți-i fruntea napoleoniană, ochii săi de oarbă care și-a regăsit vederea. Te întrebi cum va cînta? Cum va reda ce simte? Cum vor putea ieși din pieptul ei plăpînd marile tînguiri ale nopții? Și iată că ea cîntă, sau la fel ca privighetoarea, primăvara, ea își cîntă cîntecul ei de dragoste. Ați auzit cum face privighetoarea? Se trudește. Ezită. Hîrîie. Se gîtuie. Se avîntă și recade. Și, deodată, a găsit. Vocalizează și te tulbură."

JEAN COCTEAU

*

Biografia lui Edith Piaf, scrisă de sora ei, Simone Berteaut, este o carte superbă. O violență, o cruditate, o forță, o amărăciune ieșită cu totul din comun.

Imagine a unei vieți patetice, întunecate, dar glorioase, cartea te cîștigă și prin tonul ei de veridicitate.

Simone Berteaut ne dezvăluie clipele de mizerie, clipele sordide, clipele de dezechilibru, dar și de tristețe, mai adînci decît ni le putem închipui.

Aceste mărturisiri redau, cu intensitatea celui care le-a trăit, momentele de epuizare, singurătatea, mizeria, voința, norocul, credința neistovită în dragoste, curajul de a trece peste toate, de a dărui totul, un fel de sinucidere publică.

Viața prodigioasă de-a lungul căreia noblețea vrea să depășească vulgaritatea, o viață de violență, de vîrtej, dar și de muncă neîntreruptă, de dragoste de meserie, o surprinzătoare lecție de smerenie, de răbdare, de încăpățînare, de orgoliu.

NOUVELLES LITTÉRAIRES (11 septembrie 1969) François Nourissier : *PIAF*, par Simone Berteaut.

•

Deși dispărută, Piaf a rămas vie în amintirea și în inimile noastre ; ea își are locul ei în istoria sensibilității franceze contemporane ; numele ei nu e pronunțat fără emoție. Dar cine a fost Piaf ? Nu numai cîntăreața, dar și femeia, această femeie mititică și firavă, care și-a strigat iubirile în auzul întregii lumi ?

O singură ființă și-a împărțit existența cu Edith Piaf timp de treizeci de ani : sora sa după tată, Simone Berteaut.

Simone avea treisprezece ani și jumătate, Edith șaisprezece, cînd cîntau împreună pe străzi. Nopțile de la „Lulu din Montmartre", moartea lui „Cécelle" (fetița lui Edith), debutul la Papa Leplée și scandalul, iubirile ei tulburătoare, triumfurile, căderile, alcoolul, necontenita sfidare a vieții și a morții — Simone Berteaut le-a trăit și le-a cunoscut pe toate. Astăzi ea ni le povestește cu o vervă și cu o libertate de limbaj extraordinară, și toată viața lui Edith reînvie în fața ochilor noștri.

Colecția „Vécu"

PARTEA I

Viaţa ei a fost atît de tristă, aproape prea frumoasă ca să pară adevărată.

SACHA GUITRY

CAPITOLUL I

DE PE TROTUARUL DIN BELLEVILLE LA „CASA" DIN BERNAY

Cu sora mea Edith... împărtășeam același tată : Louis Gassion. Nu era un om rău. Un șmecher plin de temperament care se pricepea să facă copii și încă mulți. El n-a putut niciodată să știe câți avea. E drept că nici reproducătoarele lui nu erau totdeauna prea sigure de identitatea tatălui. Unii copii treceau drept ai lui fără să fie, iar despre alții, habar n-avea. Dintre cei cunoscuți, putuse număra peste nouăsprezece, dar încearcă să te descurci ! Asta se petrecea într-o lume în care nici înainte de a face un copil și nici după aceea nu recurgeai la slujbașii primăriei.

Eu mai aveam și un alt fel de tată, cel din actele de stare civilă : Jean-Baptiste Berteaut, care deși n-a fost autorul zilelor mele, mi-a dat însă numele lui.

Mama, măritată la cincisprezece ani, divorțată la șaisprezece, avea deja trei fete de origini nedeterminate. În vremea aceea, ea trăia singură în același hotel în care locuia și papa Gassion, în Cité Falguière. El era mobilizat. Am fost așadar concepută în timpul unei fericite permisii, în anul 1917. N-a fost pentru ei vorba de o întîlnire întîmplătoare ; se plăceau de multă vreme și și-o dovedeau atunci cînd se întîlneau.

Ceea ce n-a împiedicat-o pe mama mea — bărbații deveniseră rari — odată ce tata s-a întors pe front, să agațe din zbor un puști de optsprezece ani, Jean-Baptiste Berteaut, venit de-a dreptul din orașul Autun și care n-a stat pe gînduri să-și ia în cîrcă o femeie de douăzeci de ani cu trei fetițe și în plus cu una în sertar : eu.

Și în ziua cînd împlinea douăzeci de ani, bravul Jean-Baptiste pleca la regiment, avînd cinci suflete în grija lui. Nu ajunsesem încă la vîrsta rațiunii și număram nouă copii în casă, și nu toți ai lui papa Berteaut, cum îi spuneam noi. Oricît de curios ar fi putut să pară, mama și el se adorau. Ceea ce n-o împiedica s-o ia din cînd în cînd razna, cu punga doldora, și să se întoarcă acasă cu ea goală, dar în schimb cu alt maimuțoi în burtă.

M-am născut la Lyon, dintr-o întîmplare. Cînd am venit la Paris, aveam unsprezece zile. Mama mea vindea flori pe trotuarul din rue de la Mare, lîngă rue des Pyrénées... în fața bisericii din Belleville.

Aproape că n-am fost la școală. La noi așa ceva nu părea indispensabil. Totuși, mă duceam cîte puțin, la întîmplare... mai ales la începutul anului ca să putem încasa indemnizația de electricitate și la 1 ianuarie ca să capăt ghete.

Era singura utilitate pe care i-o găsea mama școlii, cît privește restul foloaselor, ea spunea : „Învățătura e ca banii, trebuie să ai mulți, altfel pari sărac".

Și cum în acea vreme școala nu era atît de obligatorie, făceam școala străzii. Poate că nu învățai acolo bunele maniere, aflai însă foarte repede ce este viața.

Mă duceam adesea să-l văd pe papa Gassion la hotelul său din Cité Falguière. Eram fericită, eram sigură că acolo mă iubeau. Găsea că îi semăn, micuță, suplă ca de cauciuc, cu ochii mari de culoare închisă, eram aidoma cu portretul său. Mă punea să fac exerciții de gimnastică, îmi plătea pahare mari de grenadină cu o bucată de gheață în ele și îmi da cîțiva gologani. Îl iubeam mult pe tatăl meu.

Mă numea simplu Simone și nu-mi da niciodată diminutivele pe care părinții se cred datori să le dea puștilor lor. Era mulțumit de cîte ori mă vedea, găsea că mă înălțam. Bănuiesc că asta îi era de ajuns ca să socotească că mama mă hrănea și mă îngrijea cum trebuie. Probabil că într-o zi această faimoasă creștere s-a oprit, pentru că de-atunci și pînă azi am măsurat mereu un metru și cincizeci.

El era acrobat, era saltimbanc, nu era artist de bîlci, de circ sau de music-hall. Scena lui era trotuarul. Avea simțul străzii, al locurilor rentabile. Nu se instala oriunde. În meserie trecea drept un tip care știa care sînt colțurile bune. Un profesionist. Numele lui era o referință. Dacă spuneai că ești fata lui Gassion, aveai dreptul la un fel de considerație.

Cînd pe cîte o alee sau pe un bulevard, o stradă largă pe care oamenii puteau să se oprească sau să hoinărească în voie, papa Gassion întindea „covorul" — o bucățică de covor roasă pînă la urzeală — știai că era ceva serios, că urma să aibă loc o reprezentație.

Da pe gît un kil de vin — era un gest care plăcea, pentru că însemna că un vlăjgan care bea înaintea efortului o să năduşească număru unu. Și după asta da drumul la vrăjeală. Edith, care s-a trambalat cu el cinci ani din viață — de la opt la paisprezece ani — știa să-l imite foarte bine. Îi plăcea la nebunie să facă imitații. Își dregea vocea ca și papa, vocea îi devenea răguşită și-i da drumul :

— O s'vedeți ce o să vedeți. Nici un fel de reclamă, nici o amăgeală, artistul lucrează chiar în fața dumneavoastră, fără plasă, fără rumeguș și fără fasoane. Cînd s-or aduna cinci franci, începem.

În acest moment, unul cu care se înțelesese dinainte arunca pe covor cincizeci de centime, altul, un franc.

— Văd că-s printre dumneavoastră amatori adevărați, cunoscători. Voi executa în fața dumneavoastră pentru onoarea și plăcerea ce-mi faceți un număr de echilibristică pe degetele mari, unic în lume.

Chiar împăratul circului, faimosul Barnum, mi-a oferit sume fabuloase. I-am zis : „Un flăcău din Paname *, așa ceva nu se cumpără. (Nu-i așa domni și doamne ?) Păstrează-ți aurul, eu îmi păstrez libertatea !"

„Încă un mic efort din partea dumneavoastră și începem spectacolul care a uimit capetele încoronate din toate țările și de pretutindeni. Chiar Eduard, regele englezilor, și prințul lor moștenitor au coborît din palatele lor în stradă, ca oricare, ca să mă vadă. Toți «egali» în fața Artei ! Încă un gest frumos, nobili domni, și-i dăm drumul..."

Și tătucul nostru îi răsplătea cu prisosință pentru banii lor, pentru că era un bun acrobat.

Abia învățasem să umblu și el începuse să mă dezarticuleze. Îi spunea mamei, căreia puțin îi păsa : „Trebuie să-i facem o meserie lui Simone, o să-i folosească în viață..."

Îmi petreceam tot timpul pe stradă. Mama, ori se întorcea tîrziu acasă, ori nu venea deloc. Nu știu ce făcea, eram pe-atunci prea mică. Uneori mă lua cu ea la balurile din circiumi. Ea dansa, iar eu dormeam pe cîte un scaun. Erau dăți cînd mă uita acolo și mă trezeam la Asistență și, mai tîrziu, la casa de corecție. Statul a avut totdeauna grijă de mine.

Țin minte că mai tîrziu a fost portăreasă în Ménilmontant, în rue des Panoyaux, la nr. 49. Aveam cinci ani.

Pe tata îl vedeam, dar pe Edith n-o cunoșteam. Sînt cu doi ani și jumătate mai mică decît ea și, pe vremea aceea, ea se găsea la Bernay, în departamentul Eure. Auzeam vorbindu-se despre ea, dar nimic altceva.

Tata o iubea mai mult decît pe mine. „E normal, îmi spunea el, tu ai mamă, pe cînd ea n-are."

Aveam una, dacă vreți. Chiar multă vreme am crezut că așa arată o mamă. Ceilalți puști din Ménilmontant n-aveau aerul să fie mai norocoși, iar pe cei care spuneau : „Mama mea face cutare sau cutare lucru", îi găseam că sînt fuduli. Nu ne duceam la ei, nu făceau parte din lumea noastră.

M-am născut la spital. Edith a venit pe lume pe stradă, de-a dreptul pe caldarîm.

— Edith nu s-a născut ca toată lumea, îmi povestea tata.

„Eram în plin război, după povestea cu taxiurile de la Marna, eram la pifă, făceam parte din cei cărora li se ordona «mergi sau crapă». Totdeauna pîrliții au locurile din față, fiindcă sînt mai numeroși. Nevastă-mea, mama lui Edith, Line Marsa, după adevăratul ei nume Anita Maillard, era artistă lirică. Fusese născută într-un circ, un adevărat copil de comedianți, o aventurieră — artistă și ea. Mi-a scris : «O să nasc curînd, cere o permisie».

Un noroc chiar, mi-au dat-o și debarc.

Trecuse un an de cînd se veștejiseră florile de la pușcă. În războiul scurt și vesel, nu mai credea nimeni. Berlinul era departe ca să ajungi acolo cu picioarele.

---

* Denumire dată Parisului de băștinași.

Am descins drept la culcuș.

Nici pic de cărbuni, pîinea neagră plină de paie, nici cafea, nici vinișor.

Găsesc acolo vecinele care cotcodăceau în jurul femeii mele.

— »Ce nenorocire și războiul ăsta și omul ei care e pe front !«

— «Nu vă mai omorîți cu firea, doamnele mele, le zic, mă ocup eu de toate». Eram la 19 decembrie 1915.

Cînd Edith povestea cum s-a născut, ea adăuga : „La trei noaptea, nu era ora potrivită să ieși din burta mamei tale ca să vezi dacă e mai bine afară decît înăuntru..."

— „Abia avui timp să spun uf, urma tata, să-mi desfac ranița și bagajele, să mă duc să cumpăr ceva de îmbucat și să mă întind pe pat, chipurile, ca să dorm, că Line începe să urle și să mă zgîlțîie.

— «Louis, e gata, au început durerile, mi-e tare rău. O să vină copilul».

Albă ca varul cum era, cu figura suptă, nu era o zi în care s-o ceri în căsătorie.

Ca să fiu oricînd gata, mă culcasem cu pantalonii ; sar în țoale, o iau de braț și iată-ne gonind pe stradă. La ora aia nu mai erau birje, se retrăseseră deja sau nu ieșiseră încă. Era un frig de-ți înghețau mîinile și picioarele. Începem să coborîm pe rue de Belleville. Line răgea de durere și zbiera :

— «Nu vreau să fie băiat, ca să se ducă la război».

Ne împleticeam pe trotuare de parcă am fi fost beți. Line își ținea burta cu amîndouă mîinile.

Și iat-o că se oprește sub un felinar și se prăbușește pe soclu.

— «Lasă-mă, întinde-o la comisariat și cere o ambulanță».

La cîțiva metri de-acolo era comisariatul din rue Ramponneau. Intru în bîrlogul lor urlînd :

— «Femeia mea naște pe trotuar !»

— «Ei drăcia dracului», răspunse brigadierul, un mustăcios cărunt.

Și iată-i pe sticleți luîndu-și din cui pelerinele și zburînd ca și cum toți ar fi fost moașe cu diplomă.

Și sub un felinar, în dreptul numărului 72 din rue de Belleville, pe pelerina unui sergent de stradă, așa s-a născut fata mea."

O venire pe lume mai potrivită nici că se putea pentru cineva care mai tîrziu era să devină cîntăreață realistă. Încă de la naștere, Edith era predestinată.

— Mama ei a voit s-o cheme Edith, în amintirea unei tinere englezoaice, Edith Cavell, spioană eroină, împușcată de nemți cu cîteva zile înainte, la 12 decembrie.

„Asta-i dă o distincție, zicea ea, și apoi cu un nume ca ăsta n-o să rămînă nebăgată în seamă !"

Nu se poate spune că nașterea lu Edith n-a fost însoțită de evenimente istorice și de prevestiri, a fost mai mult decît un horoscop.

Cînd tata s-a înapoiat pe front, femeia lui era încă la spitalul Tenon.

— După două luni, Line, care era artistă, spunea tata, dar lipsită de suflet, s-a descotorosit de fata noastră, trecînd-o mamei sale, care locuia pe strada Rébeval.

Familia mamei lui Edith, e bine să o spunem, nu semăna cîtuşi de puţin cu familiile din cărţile cu poze, nici o legătură cu „Bibliothèque rose". Bunica şi moşul ei, două lepădături, erau doi bureţi îmbibaţi cu vin roşu. „Alcoolul, zicea ea, omoară «viermii» şi te întăreşte". Şi amesteca laptele din biberonul lui Edith cu puţin vin roşu. Edith îi spunea „Mena". N-a ştiut niciodată cum o chema şi, cum nu văzuse nimic altceva, credea că aşa trebuie să fie un cămin.

În acest răstimp, soldatul de clasa a doua, Gassion Louis, se scărpina şi se despăduchea în mocirla tranşeelor, în tovărăşia altor eroi ca şi el.

Line încetase să-i mai scrie de multă vreme şi i-a dat paşaportul fără vorbe mari :

— Louis, noi doi am terminat. Am dus-o pe a mică la mama. Inutil să vii să mă vezi cînd te vei întoarce.

Nu era un motiv să-şi părăsească puştanca. Datorită unei permisii de la sfîrşitul lui 1917 — ultima — el se va duce s-o vadă pe Edith şi-şi dă seama de dezastru. Rahitică, un cap cît un balon pus pe patru beţe de chibrit, cu coşul pieptului ascuţit ca un cioc de barcă, şi atît de murdară încît ţi-ar fi trebuit un cleşte ca s-o apuci. Totuşi, despre partea asta el nu era prea pretenţios. Şi-a zis : „Trebuie să fac ceva. Trebuie să pun fetiţa la adăpost într-un loc potrivit. Cînd se va termina păcătosul ăsta de război, mă apuc iar de meserie. Trotuarul nu e creşa ideală pentru un ţînc. Atunci, ce-i de făcut ?"

În acea epocă n-aveai toate înlesnirile de astăzi. De altfel, nici nu i-ar fi trecut prin gînd părintelui nostru să profite de ele. Cu toată sărăcia lui, cu toată viaţa dusă la întîmplare, niciodată nu şi-ar fi abandonat fata la Asistenţa Publică, ca pe un căţeluş la hingheri.

Şi atunci, papa Gassion, în uniforma lui albastră, spălăcită, a intrat într-o cîrciumă, s-a aşezat la o masă şi a comandat un „absint" — cînd avea de unde, folosea „verdele", dar nu se îmbăta decît cu rubiniu, era şi mai ieftin şi mai puţin dăunător sănătăţii ; în acele momente îi trebuia un stimulent mai serios. Se hotărîse să scrie o scrisoare mamei sale care era bucătăreasă la o pretinsă vară, o fată de ispravă, care ar fi putut să aibă o fermă, dar care ţinea o „casă", un local cu fete, la Bernay, în Normandia.

„Mémé" şi „patroana" i-au răspuns pe loc.

— Nu te frămînta, venim să-ţi luăm puştanca.

La fel de iute, grupul de comandă demarează. Louise, bunica, şi verişoara Marie, „patroana", vin s-o smulgă pe Edith din mîinile celeilalte bunici care o ţinea într-una :

— Se simţea bine, mititica, la noi, se simţea bine...

Se întorc cu puştanca. „Fetele" bat din palme şi spun :

— E semn bun un copil într-o casă, ţi-aduce noroc.

Şi imediat încep să cureţe jegul de pe Edith.

Două, trei, patru săpuneli, zadarnic ! Murdăria prinsese coajă. Au răzuit-o. Puștanca plîngea, se zbătea. Mult timp în urmă, Edith mai vorbea de astea.

— Mémé Louise îmi cumpărase haine noi. Cînd mi-a aruncat la gunoi zdrențele de pe mine am început să plîng, dar, cînd a vrut să-mi scoată ghetele, am urlat să mă sufoc : „Sînt alea de sărbătoare“ le tot spuneam, dar degetele îmi ieșeau din ele.

Tot curățind-o au băgat de seamă că avea ochii cîrpiți, lipiți de tot. Au pus-o pe seama murdăriei.

Numai după două luni, una din „fetele“ patroanei băgă de seamă că Edith se ciocnește de toate, că privește lumina și soarele fără să le vadă. Edith era oarbă.

De anii aceia, Edith își aducea aminte foarte bine. Povestea cu un fel de sentiment de groază a cărui amintire i-a rămas neștearsă.

Fetele casei o adorau, o răsfățau.

— Se purtau fain cu mine, eram mascota lor. Dacă nu vedeam nimic, în schimb auzeam tot. Erau fete de ispravă. În acest fel de „case“ nu exista aceeași mentalitate ca pe turf. Sînt două lumi care se disprețuiesc una pe alta.

„Luasem obiceiul să merg cu mîinile întinse înainte, ca să mă feresc. Mă ciocneam de toate dimprejur. Degetele, mîinile mele deveniseră sensibile, recunoșteam stofele după pipăit și pielea oamenilor la fel. Puteam spune : Asta e Carmen, asta e Roza. Trăiam într-o lume numai de sunete și de cuvinte ; cele pe care nu le înțelegeam, le tot suceam și le tot răsuceam în minte.

Ceea ce mă încînta era pianul mecanic, îl preferam pianului obișnuit — era și unul de ăsta care nu folosea decît sîmbătă seara, cînd venea pianistul — însă găseam că pianul automat era mai bogat în sunete.

Cum trăiam înconjurată de întuneric, într-o lume de veșnică noapte, devenisem foarte simțitoare și sînt cîteva cuvinte pe care nu le-am uitat niciodată. Era vorba de păpușile ce mi se făgăduiau. Nu le-am primit niciodată aceste păpuși. De cîte ori voiau să-mi dăruiască una, bunica spunea :

— «Nu face. Nu vede nimic. Sparge tot.»

Și atunci «fetele», aceste fete de treabă, care vedeau în mine fie copila pe care o aveau, fie pe cea care visau s-o aibă, îmi făceau păpuși din petece.

Petreceam zile întregi stînd pe o bancă mică, pe genunchi cu păpușile pe care nu le vedeam, dar pe care încercam să le «văd» cu mîinile.

Cea mai agreabilă parte din zi era prînzul. Vorbeam, rîdeam și toate rîdeau împreună cu mine. Le spuneam povești. Nu erau lungi, dar erau ale mele, cele pe care le trăisem.

Bunica cealaltă, cea din partea mamei, mă obișnuise să beau vin roșu. Cînd mi l-au înlocuit la Bernay cu apa, am început să urlu.

— «Nu vreau apă. Mena a spus că nu e bună, că asta face să se lege bolile de tine. Nu vreau să mă-mbolnăvesc.»

Cînd stam pe mica mea bancă, în întunericul meu, încercam să cînt. Puteam să mă ascult ore întregi, și cînd mă întrebau :

— «Unde ai învăţat asta ?»

Răspundeam plină de mine :

— «În strada Ramponneau» (Mena frecventa o cîrciumă de acolo).

Ca să bea un pahar în sănătatea altora, Mena mă lua cu ea la cîrciumile şi la balurile populare din partea locului. Ea-mi zicea cu accentul ei de cartier :

— Hai, cîntă puicuţă, cîntă : «*C'était l'hirondelle du faubourg*»

On l'appelait l'hirondelle du faubourg,
Ce n'était qu'une pauvre fille d'amour... *

Asta dispunea lumea din local şi i se plătea un rînd."

Edith îşi amintea că locuise la Bernay, că „fetele" erau drăguţe cu ea, dansau seara, că era veselie şi antren. Mirosea a fum, a alcool şi pocneau dopurile de şampanie. Ea auzea numai ecouri îndepărtate, nimic mai mult. Bunica ei găsea că locul ei nu era acolo. Şi atunci, urechea lui Edith prindea din zbor ce putea.

Unii clienţi o cunoşteau. Pentru Edith, ei erau de două feluri. Cei care aveau genunchii îmbrăcaţi în stofă fină şi vorbeau cu cuvinte alese, şi ceilalţi, care erau mai aspri la vorbă şi a căror stofă înţepa cînd o luau pe genunchi.

„Fetele", cum le numea Edith, erau blînde şi miroseau frumos. Edith nu le-a mai revăzut decît la moartea tatălui ei, cînd unele dintre ele au venit la înmormîntare.

— Pe papa nu-l cunoşteam. Nu l-am „auzit" niciodată, nu vreau să spun „văzut".

„Aveam patru ani, cred, cînd m-au dus pe malul mării. Pentru mine era o muzică de neînţeles şi de miresme de care habar n-aveam. Acolo, aşezată pe nisip, nu mi se spunea : „Nu te atinge că e murdar", cum mi se spunea cînd stăteam pe pămînt ; îmi umpleau pumnii cu nisipul care curgea printre degete... ca o apă pe care ai fi putut s-o ţii.

Aud o voce bărbătească pe care nu o cunoşteam.

— Mi s-a spus că aveţi o fetiţă care se numeşte Edith.

Mi-am întins braţele să pipăi cu mîinile şi am zis :

— Cine-i ?

Mi s-a răspuns :

— Ghici !

Am strigat :

— E papa !

Nu mi-a fost dat să-l „văd" pentru prima oară decît după doi ani.

Am fost totdeauna convinsă că acest timp petrecut în întuneric mi-a dat o sensibilitate altfel decît a celorlalţi.

Mult mai tîrziu, cînd voiam să ascult bine, să „văd" bine un cîntec, închideam ochii, şi cînd voiam să-l redau din străfundurile fiinţei mele, din măruntaie, din burtă, cînd trebuia ca strigătul să vină de departe, închideam ochii."

Eram mică tare cînd auzeam vorbindu-se de Edith.

---

* *Rîndunică, îi spuneau, cu-un surîs amar,*
Dar ea viaţa-şi cîştiga numai pe trotuar.

Cînd mama flecărea cu prietenele, ea spunea : „Da, Simone are o soră, Edith, care este oarbă."

Aveam o soră oarbă, aveam o soră vitregă oarbă. Sta în niște coclauri, la mama tatii, dar nu mă interesa prea mult s-aud vorbindu-se de ea, fiindcă aveam acasă frați și surori vitregi claie peste grămadă. Nu o găseam mai interesantă decît pe ceilalți. Fiecare aveam alt tată. Așa că...

Curînd după nașterea ei, ea avu o cataractă. Nici n-au băgat de seamă ! Și a fost oarbă aproape trei ani.

Bunica Louise a dus-o la Lisieux. Și i-a revenit vederea. Pentru Edith, asta a însemnat o adevărată minune în care a crezut toată viața.

Trebuie să recunoaștem că „minunea" care i-a redat vederea lui Edith s-a petrecut într-un chip destul de curios. Nu mai știu cine a povestit-o lui Edith. Cred că a fost tata. Este adevărat că la vîrsta de șapte ani, ea avea deja amintiri. Își aducea aminte de toate.

La Bernay nu era ca la bunica din strada Rébeval, erau evoluați. Într-o asemenea „casă", vezi lume multă, vezi lume aleasă, domni instruiți. Dacă ai o fetiță oarbă, nu te resemnezi ca de o nenorocire, o îngrijești. Chiar dacă costă.

Minunea a fost, dacă vreți, o minune în felul ei. Bunica a dus-o numaidecît pe Edith la Lisieux. Doctorul i-a spus : „Sînt puține șanse să se vindece".

Bunica o ducea pe Edith regulat la tratament. Pușlanca nu spunea nimic, deși o ustura, era nitrat de argint. În noaptea în care trăia, ea tînjea după lumină, după soare. Ea încerca să-și amintească cum era la Paris, în strada Rébeval, cînd vedea. Dar era prea mică atunci, și niciodată n-avusese vederea prea bună. Pentru ea, lumina era ceva vag.

Bunica și toată lumea din regiune nădăjduiau ca pînă la 25 august, ziua de nume a tatii, Edith să fie vindecată.

La ora șapte seara, în acea zi, toată casa era demoralizată. Nici un semn de vindecare.

— Trebuie dusă la culcare, e timpul.

Dar Edith nu era nicăieri. Era în salon, cu mîinile pe clapele pianului, ceea ce nu surprindea pe nimeni. Ea cînta cu un deget *Au clair de la lune*, care îi plăcea, îi era drag acest cîntec.

— Vino să te culci.

— Nu ! E prea frumos ce văd.

Li s-a tăiat răsuflarea ; nu le venea să creadă că-i adevărat.

Bunica tremura toată.

— Ce zici că e frumos, comoara mea ?

— Asta.

— Ce, vezi ?

Ea vedea, și primul lucru pe care îl văzuse erau clapele pianului.

Edith avea șapte ani.

Papa Gassion revine. E tare fericit. Edith e ca toată lumea, vede. Are un copil normal.

Timp de aproape un an, Edith se duce la școală. Nu știa nimic. Oamenii „bine" însă sînt scandalizați.

Cînd tatăl vine la Bernay, preotul îi face morală.

— Trebuie să o iei de aici pe această copilă. Trebuie să înțelegi că prezența ei este un scandal. Cînd avea cohii închiși, fetița dumitale mai putea fi crescută într-o „casă" de acest fel, dar cu ochii deschiși, ce fel de exemplu poate fi, domnule ! Nu se poate tolera așa ceva.

Și iată pe Edith aruncată pe trotuar, alături de „papa".

N-au fost ani fericiți. Ea îmi povestea adesea, dar cu amărăciune. Tatăl însă îi găsea plini de haz și povestea cu plăcere din acele vremuri. De la vîrsta de șapte ani pînă la cincisprezece, el a dus-o pe Edith din cîrciumă în cîrciumă, de pe trotuar în piețe, din oraș în sate.

Mai tîrziu, cînd Edith îmi povestea despre această parte a vieții ei, îmi spunea :

— Am mers atîta împreună cu tata încît ar trebui să nu mai am picioare, să-mi fie tocite pînă la genunchi.

„Sarcina mea era să fac cheta. «Zîmbește, spunea tata, asta-i îndeamnă să dea.»

Ca să adune bani pentru un pahar de „absint", avea idei năstrușnice. Intrînd într-o cafenea, repera o femeie care nu părea prea afurisită și îmi spunea :

— Dacă-i cînți ceva acestei cucoane, o să poți face cheta ca să-ți cumperi bomboane.

„Cîntam, și el mă împingea spre acea doamnă. Asta-i îndemna și pe ceilalți să dea.

Îmi lua cu duhul blîndeții toată recolta.

— Dă-mi mie gologanii tăi, o să ți-i păstrez.

Trebuia desigur să trăim.

Nu mi-o spunea niciodată, dar știam că mă iubește. Nici eu nu i-o spuneam.

Într-o seară, într-un cătun minier, Bruay-les-Mines cred — cîntam într-o cafenea. Se afla acolo o pereche de burghezi care mă ascultau încîntați, cu chipul mișcat și plin de reproșuri. Femeia începu :

— O să-și spargă vocea.

Trebuie să recunosc că încă din acea vreme dădeam drumul cît mă țineau plămînii.

— Unde ți-e măicuța ? stăruie doamna.

— N-are mamă, răspunde tata.

Și iată-i porniți pe duioșie și pe sfaturi. După un ceas, după ce i-au dat de băut tatii și „o grenadină pentru cea mică !", îi propun tatii să-mi poarte ei de grijă : voi merge la un pension, voi învăța să cînt, mă vor adopta și vor să-i dea o mulțime de bani tatii pe care îl apucă așa o furie că te așteptai să spargă toate dimprejur.

— Ați înnebunit ? Puștanca mea nu-i de vînzare. Fiica mea, chiar dacă nu-și mai are mama, are ea alte mame.

Era adevărat, nu le duceam lipsa. El își schimba mereu prietenele.

Tatii nu-i lipsea îndrăzneala. Găsise o șmecherie care reușea de fiecare dată. După ce își termina numărul de acrobație, ridica „batista" pusă pe „covor", își ștergea mîinile și anunța :

„Și acum, mititica va trece printre dumneavoastră să facă cheta, apoi, spre a vă mulțumi, va face trei salturi mortale înainte și trei înapoi !"

Făceam turul cercului de gură-cască şi reveneam spre tata, care atunci devenea genial. Îşi trecea mîna pe fruntea mea şi spunea :

„Doamnelor şi domnilor, vă lasă inima să punem pe această micuţă să facă salturi mortale cînd are 40° temperatură ? E bolnavă, şi banii dumneavoastră îmi vor sluji s-o duc la doctor. Dar eu sînt om de onoare ; ai făgăduit trebuie să te ţii. Dacă o singură persoană o cere, ea o să le facă."

Şi atunci, cu pasul rar, trecea încă o dată prin faţa celor adunaţi jur-împrejur.

— Acela care o va cere, să ridice mîna.

Nimeni nu îndrăznea să ridice mîna văzînd pe biata puştancă, slăbănoagă, cu faţa gălbejită, cu o frunte mare, bombată, cu ochii febrili, imenşi.

O singură dată vicleşugul era cît p-aci să iasă rău. Un morocănos protestă :

— Am plătit, mi se cuvine. Toate acestea-s braşoave.

Tata nu s-a descumpănit :

— În schimb, puştanca vă va cînta *J'suis vache :*

Trois semaines après qu'il était parti,
Je couchais avec tous ses amis.
Àh, j'mériterais des coups de cravache,
J'suis vache... *

Aveam pe-atunci nouă ani..."

Era prima dată cînd Edith a cîntat pe stradă. Nu era să fie şi ultima. Tatăl visase să facă din ea o acrobată. Spunea despre ea : „Puştanca asta, le are toate în gît şi nimic în labe !"

Nu, n-a fost un tată rău, a făcut mai mult decît a putut.

Poate că nu s-a priceput prea bine cum. Edith avea totdeauna o mulţime de mame vitrege. Una singură poate că ar fi fost mai bine. Dar printre ele toate au fost şi bune şi cît a fost mică avea mîncare să se sature, nu ca mine.

Aş fi preferat să fiu în locul ei decît să mă fi lăsat în grija mamei, mi-ar fi plăcut să fi stat cu el. Ar fi făcut-o, săracul, dar nu putea să mai ducă şi grija unei puştance ca mine. Ce-ar fi făcut cu mine ? A fost el şi-aşa destul de plictisit, cît timp a fost Edith mică.

---

* *Trei săptămîni după ce l-au pornit,*
Cu toţi amicii lui eu m-am iubit.
Vai ! merit cu cravaşa să mă bată,
Sînt o nerușinată.

CAPITOLUL II

STRADA A FOST CONSERVATORUL MEU

Pe cînd Edith lucra cu papa Gassion, eu nu ştiam mare lucru despre ea. Aveam cinci sau şase ani, cînd am auzit vorbindu-se despre vindecarea ei. După cum avea toane, mama, ori îşi bătea joc, ori făcea din asta o întreagă poveste.

Mai ştiam că stătuse la prostituate, într-un bordel. Prostituatele, ştiam ce înseamnă. Le întîlneam în fiecare zi, stam de vorbă cu ele, dar casele de toleranţă nu ştiam ce sînt. Mama îmi spusese : — E un hotel în care prostituatele stau închise —. Găseam că sînt cam zurlii să trăiască închise, cînd te simţi atît de liber şi te simţi atît de bine pe stradă, însă nu căutam explicaţii, puţin îmi păsa. La doisprezece ani aveam eu alte griji decît să mă preocup de sora mea vitregă care avea cincisprezece.

Ştiam că Edith locuise cu papa şi o luase din loc. Mama îmi spusese : „Sora ta a moştenit-o pe maică-sa, a şters-o de acasă".

Asta nu-mi spunea mare lucru, însă mai degrabă aş fi admirat-o c-a întins-o.

Cînd mă duceam să-l văd pe papa care continua să mă dezarticuleze şi mă punea să iau lecţii cu amicul său Camille Ribon, căruia i se mai zicea Alverne, un specialist în acrobaţia în mîini, papa, la fiecare acrobaţie a mea, îmi spunea mereu : „Soră-ta nu se pricepe să facă aşa ceva".

Eram mai degrabă măgulită şi atîta tot. Alverne o vedea des pe Edith, o punea să facă exerciţii.

Cu toate că se despărţiseră, tata o obliga totuşi să mai vină la Alverne. Asta făcea parte din ideile lui despre educaţia ce trebuia dată fiicei sale. O mai învăţa şi istoria Franţei. Cînd nu ştia o dată istorică sau se încurca, conchidea : „E atît de mult de-atunci, că o sută de ani mai mult sau mai puţin nu contează". Cum rue des Panoyaux era foarte aproape de rue des Amandiers, mă duceam adesea la Alverne. Papa îi spusese mamei :

„Momone ar trebui să vină s-o vadă pe soră-sa, într-o seară, după ce termină lucrul."

Pentru că munceam, fiindcă eram de doisprezece ani și jumătate. Eram la Wonder — montor în metalurgie, faruri auto — era mult mai complicat decît cu acumulatorii. Cîștigam optzeci și patru de franci pe săptămînă, pentru zece ore pe zi. Lucram la o mașină. Ce făceam se chema montaj. Erau criminali pe vremea aceea! Alte fetițe din cartier, de-o vîrstă cu mine, se duceau să lucreze la „Luxor & Traizet", furnizorul lui Wonder. Era normal să fie așa, asta ne era viața.

Cam pe atunci mi-a spus mama :

— Ia stai! Edith, surioara ta, este astăzi la Alverne, o să mergem și noi. Așa o să văd și eu ce mutră are.

Ne-am dus la Alverne, asta-mi făcea plăcere. În casă la el era urît, dar ne-ndopam bine și el ne invita deseori. Numai asta mă atrăgea, de Edith puțin îmi păsa.

Era o încăpere mică, sărăcăcioasă, destul de murdară. În locul unei uși erau niște inele. Agățată de ele se frămînta ceva inform, purtînd un slip ca băieții. Nu mi-ar fi dat prin gînd niciodată că așa ceva putea să fie sora mea, dacă n-aș fi zărit două mînuțe albe.

— Ești Edith ?

Ea răspunse :

— Da.

— Bine, atunci ești soră-mea.

Edith avea cincisprezece ani. Am început să vorbim cîte ceva, așa din vîrful buzelor. Ne lăudam care mai de care. Apoi ea îmi zise :

— Te-ai pricepe să faci asta, tu ?

Cum le făcusem deja cu papa, am executat imediat mai multe figuri, mult mai bine decît ea. Edith simțea totdeauna nevoia să admire. Ca să iubească, trebuia întîi să admire. Cînd a văzut ce fac, a rămas fără grai. Era în adevăr mulțumită, nu se aștepta. Eram sora ei și știam să fac ceea ce ea nu ajungea să facă. Găsea asta formidabil. Mai tîrziu, ea a fost cea care m-a uimit pe mine.

Și deodată, am început să discutăm împreună mai serios.

Ea mă întrebă :

— Tu ce lucrezi ?

I-am răspuns :

— Nimic interesant, sînt lucrătoare, cîștig optzeci și patru de franci pe săptămînă.

O invidiam. O găseam aproape bine îmbrăcată. Un pulover și o fustă care păreau să fie cumpărate pe măsura ei.

Și pentru că pe Edith nu putea să o preocupe cineva fără să simtă nevoia să-i poarte de grijă, îmi spuse pe loc :

— N-o să faci mai departe asta. Vei veni cu mine.

— Da' tu ce faci ?

— Eu cînt pe străzi.

Am rămas trăznită.

— Și asta rentează, chestia asta ?

— Mai e vorbă! N-am stăpîn, sînt liberă, lucrez cînd îmi convine. Dacă vrei, te angajez!

Mă turtise. O găseam formidabilă. Aș fi urmat-o pînă la capătul pămîntului. Ceea ce am și făcut.

Lui Edith îi dase-n gînd să cînte pe străzi pentru că împreună cu papa cîntase în cazărmi şi în pieţele publice. Lui i-ar fi plăcut ca ea să facă dansuri acrobatice. O fetiţă care se dezarticulează, asta înduioşează mai mult decît cîntecul. Dar Edith, într-adevăr, nu era înzestrată pentru acrobaţie. Cînd nu se afla la Paris, tata executa figurile lui de contorsionist în cafenele, de preferinţă în cele în drumul spre Versailles. Îi plăcea Versailles-ul. Asta a impresionat-o desigur pe Edith, care de atunci a prins gust pentru soldaţi, mai ales pentru cei din armata colonială şi din Legiunea Străină.

La Alverne era o bancă mică, pe care stam amîndouă, şi Edith îmi explica :

— Înţelegi, meseria am învăţat-o cu papa. Cunosc locurile bune. Ştiu cum să procedez.

— Dar nu mai eşti acuma cu el ?

— Nu, ne cam plictisisem unul de altul. Îmi ciupea toţi gologanii. Şi apoi, trebuie să spun că de la mamele de ocazie aveam porţia mea de palme, mai ales de la ultima. Îmi ardea nişte scatoalce ! Şi eu nu mai eram la vîrsta să le mai înghit. Mai ales că mi le-a tras din cauza unui mucos care mă sărutase. Vezi şi tu ?

Vedeam prea bine.

Şi în felul ăsta, vorbirăm cîtăva vreme.

— Cînd l-am părăsit pe papa, îmi doream ceva mai organizat. Mă săturasem de viaţa la întîmplare şi apoi nu puteam să mă plantez singură pe caldarîm şi să încep să cînt, trebuia să fim doi şi să avem muzică. Fără asta, prea semeni a cerşetoare. Nu te ia nimeni în seamă. N-ai aerul că lucrezi, pare că ceri de pomană. Pricepi ?

— Şi ce-ai făcut ?

— Am citit mica publicitate din ziarul „L'Ami du Peuple". Am ales foaia asta din cauza numelui ei. M-a costat cincisprezece centime. M-am angajat la o lăptărie pe avenue Victor Hugo. Şi ce mai muncă ! Sculată la patru dimineaţa, vindeam laptele, spălam pe jos în prăvălie. Cartier mişto, dar bacşişuri, ioc. N-ai de-a face decît cu femei de serviciu, care şi-l păstrează, afurisitele !

Nu mă puteam abţine să cînt. Vocea mea nu-i plăcea jupînului, m-a dat afară.

Am trecut la altă lăptărie, dar mi-am dat seama că nu era ceva pentru mine.

— Cum de-ai ajuns să cînţi ?

— Un tinerel, Raymond, e cel care m-a hotărît. Îi plăcea vocea mea. Era împreună cu una Rozalia. Am format toţi trei o trupă : Zizi, Zozette şi Zozou. Cutreieram pieţele şi cazărmile.

Nu mai sînt cu ei, cînt singură în continuare şi merge. Mă acompaniez din banjo, ştiu să cînt. Am învăţat.

Era seară, trebuia să ne despărţim. Vremea era frumoasă, îmi aduc aminte cît de frumoasă era. Edith spuse mamei mele :

— Ei bine, dacă eşti de acord, Simone o să înceapă să lucreze cu mine. O să vezi, cîntatul pe străzi, asta rentează.

Mamei îi era indiferent, aş fi putut face chiar trotuarul, numai să iasă ceva...

Şi atunci am demarat. Am cîntat pe prima stradă, pe strada Vivienne. În seara aceea, trebuie că adunasem vreo sută de franci. Cînd mama a văzut că asta rentează mai bine decît la Wonder, a fost al naibii de mulţumită. Edith a hotărît :

— Juma, juma.

Împreună cu mama, ne-am dus la bal în cartierul Temple, fiindcă ei îi plăcea balul. Nu trebuie să credeţi că balurile pe care le frecventam erau adevărate baluri. Nu erau locuri să-ţi placă. Numai derbedei şi apaşi. Doi trei băieţi cîntau aproximativ la armonică şi la banjo. În acea vreme, se făcea chetă. Dansam pe rumeguş.

Ça sentait la sueur et l'alcool,
Ils portaient pas de faux cols
Mais des douteux foulards de soie. *

Mama a topit toţi gologanii pe care i-i dăduse Edith : cincizeci de patace. Tot drumul, la întoarcere, îmi tot da mereu cu : „Momone scumpo". A mers pînă acolo că m-a şi îmbrăţişat. Ea, care nu putea să mă sufere !

În seara aceea, mi-am dat seama pentru prima oară că dormeam cîte patru într-un pat, fără cearceafuri şi fără învelitoare. O întîlnisem pe Edith, însă ea era liberă. Va să zică mai exista şi altceva ? M-am gîndit atîta încît mi-am speriat somnul.

Bineînţeles că, în cele din urmă, am adromit. Însă m-am trezit brusc : o s-o scap pe Edith ! Sar din pat. Dormeam îmbrăcată. Încalţ ghetele şi alerg să-mi iasă sufletul.

Edith îmi dase întîlnire pentru a doua zi spre ora zece. Întîrziasem. S-ar fi putut s-o pierd şi totul s-ar fi sfîrşit. Aş fi pierdut cea mai importantă întîlnire din toată viaţa mea. Edith însemna norocul meu.

Sosesc tocmai cînd ea ieşea de la Alverne. Din fericire, ne-am întîlnit. Chestie numai de cîteva secunde şi era cît p-aci să pierd totul.

Aş mai fi întîlnit-o din nou, poate, dar n-ar mai fi fost acelaşi lucru. M-aş fi întors la uzină, aş fi rămas să trăiesc cu familia mea, toţi beţivi, leneşi şi stricaţi.

Pentru ei, devenisem deja fabrică de bani. Şi mai era şi altceva. Simţisem că Edith mă iubea. Asta era important pentru o puştancă din cartierul meu : s-o iubească cineva. Cînd m-a zărit, i s-a luminat faţa. Acel surîs pe care îl întîlneşti doar uneori în timpul vieţii, acele clipe de fericire care te cuprind toată, mă întîlnisem cu ele. Ne-am îmbrăţişat de parcă trecuseră zece ani de cînd ne despărţiserăm.

Ne-am luat de mînă şi am pornit-o să cîntăm pe stradă. Rolul meu era să fac cheta şi din nou a mers treaba. Seara am fost la mama şi iar am împărţit banii. Au mai trecut cîteva zile, ne mergea mereu, numai după aceea, Edith a început să aibă obiecţiuni :

— Am întins-o de lîngă bătrînu ca să-mi trăiesc viaţa cum vreau şi acum să mă las dresată de mama ta, să viu la raport, să-i prezint socotelile ? De maică-ta, m-am plictisit, n-o să-i duci gologani în fiecare seară... Trebuie să fim libere ca să putem lucra. O să locuim împreună.

---

* *Cam năduşit, duhnea a alcool,*
N-avea nici guler şi pe gîtul gol
Purta fulare de mătase, dubioase.

N-aveam nimic de spus, eram prea fericită.

Ne-am dus la mama acasă. Edith şi-a luat inima-n dinţi şi i-a zis :

— O angajez definitiv pe fiica dumneavoastră, ea va fi în sarcina mea. Va veni să locuiască cu mine, am camera mea.

Mama, cu simţ practic, i-a răspuns :

— Mie îmi convine, dar trebuie să-mi faci o hîrtie.

Edith nu s-a intimidat. Mi-a făcut un angajament, a fost primul contract pe care l-a semnat Edith.

Să te strici de rîs pentru că mama, ea, abia ştia să citească şi Edith abia ştia să scrie. Dar i l-a făcut.

„Eu, Edith Giovanna Gassion, născută la 19 decembrie 1915, la Paris, locuind în strada Orfila 105 — de profesie artistă — declar că angajez pe Simone Berteaut pe o durată nelimitată — casă-masă — cu un salariu de 15 Fr. pe zi. Făcut la Paris în... 1931."

Mama a păstrat multă vreme hîrţoaga în sertarul bufetului şi o arăta la toată lumea.

Dacă mi-ar fi dat una în cap, n-aş fi fost mai năucită. Nu-mi veneam în fire. Cincisprezece franci pe zi, asta însemna mulţi bani, mult mai mult decît la Wonder. Mai ales că acolo, duminicile nu erau plătite, şi-acum ele erau.

Şi atunci mama a spus : da.

Am plecat împreună. Ce eram noi ? Două puştance fără de nici unele. Două mărunţele de cîte un metru cinzeci şi de cîte patruzeci de kilograme.

În fiecare zi, Edith plătea mamei mele cincisprezece franci în piese pe care i le număra în palmă, una cîte una.

După cîtva timp, nu ne-am mai dus decît la două zile, apoi la trei, apoi deloc. Aşa s-a făcut că la doisprezece ani şi jumătate am părăsit-o definitiv pe mama, căreia, trebuie s-o spun, puţin îi păsa.

Să nu credeţi că existenţa noastră cu Edith nu era organizată. Edith a ştiut totdeauna să se chibzuiască. Avea darul să-i aibă pe toţi la cheremul ei. Putea să le ceară orice vrea, lucrurile cele mai nebuneşti, n-am văzut vreunul să-i spună nu. Nu o puteai refuza pe Edith, aşa ceva nu era posibil.

Primele cîntece le cîntam eu. Nu ştiam să cînt... De fapt, numai de foarte puţin timp mi-am dat seama că nu ştiu să cînt. Am crezut întotdeauna că Edith mă împiedica să cînt din gelozie. Ai uneori gînduri stupide... Ideea asta nu mă frămînta, ceea ce conta pentru mine era să trăiesc pe lîngă Edith, nu să cînt. Totuşi credinţa asta persista.

Recent, eram singură acasă, cu magnetofonul la îndemînă. Mi-am întocmit un mic recital cu bucăţi mai alese şi apoi m-am ascultat. Ce decepţie !... Nu-mi venea să cred ce auzeam. Ştiam eu bine că nu puteam fi comparată cu Edith, că ea era unică. Aş fi putut fi cît de cît înzestrată, să am un talent de amator, ceva plăcut. Dar să cînţi prost, chiar în aşa hal ? Era într-adevăr îngrozitor !

Într-un fel, asta mi-a făcut plăcere, singurul nor care îmi umbrea sufletul se risipise.

Eu cîntam primele cîntece pentru că, dimineaţa, lui Edith îi era greu să cînte. Trebuia să aştepte să-i revină vocea, chiar la cincisprezece ani, cînd se scula din somn era complet afonă.

Trebuia să bea cafea şi să-şi clătească amigdalele cu un preparat şi pentru asta trebuiau cîştigaţi zece franci. Aşa că primii zece franci, eu îi făceam. Mi se părea că nu se mai sfîrşeşte pînă-i cîştigam.

De cum înghiţea cafeaua şi se gargarisea, gata : puteam începe să cîntăm în orice cartier. Ar fi putut să cînte toată ziua şi toată noaptea. N-o făceam, dar o spun, ca să se vadă că era în stare. Ceea ce este extraordinar este că avea de pe-atunci aceeaşi voce. Aceea pe care i-o ştim.... O voce care va valora mai tîrziu milioane.

Cînta atît de tare, încît vocea ei acoperea zgomotul străzii, cu clacsoane cu tot. Ea îmi spunea :

— Vezi tu, Momone, o să încep să cînt şi se vor deschide ferestrele la al şaselea, al şaptelea şi chiar din vîrful turnului Eiffel.

Mă uitam, era adevărat, ni se aruncau gologani care cădeau ca din cer. Provoca pe străzi adevărate aglomeraţii. În aşa fel că, într-o zi, un sticlete, în civil, i-a zis :

— Ia ascultă, e sectorul meu şi n-am dreptul să te las. Aşa că treci peste drum şi cîntă-mi „*le Chaland*". Îmi place cel mai mult, nimeni nu-l cîntă ca tine...

Am trecut strada. Edith i-a cîntat, şi el îi dădu cinci franci. I-a păstrat, şi seara i-a arătat prietenilor : „Un sticlete m-a plătit ca să cînt... Nu-i asta o consacrare ?"

Nu cîntam încă prin curţile interioare. Curţile le-am făcut mult mai tîrziu, pe cînd lucram noaptea la cabaret. Ea era prea obosită dimineaţa şi în curţi putea să se aşeze pe lăzile de gunoi. Şi, cîteodată, adormea pe ele, proasta !

În curţi, nu găseai un public bun, nu se deranjau să vină să te asculte, trebuia să-i forţezi să te-asculte. Unora le place, dar mai sînt şi ceilalţi...

Mai sînt portăresele care nu apreciază şi trebuia să parlamentezi. Nu-ţi reuşeşte întotdeauna. Edith, care n-avea multă răbdare, le da naibii şi ele ne ocărau. Ferestrele se deschideau, dar nu ca să ne zvîrle gologani. De cum se răcorea puţin, femeile stăteau la căldură, nu deschideau, erau mai puţin darnice decît bărbaţii. Pe lîngă cîte una mai sentimentală, plină de melancolie, căreia îi plăcea să lăcrimeze auzind cîntîndu-se despre iubire — ceea ce n-o făcea să fie neapărat darnică — mai erau toate celelalte gospodine care aveau o inimă tare ca piatra, plină de cuie, şi cu mutra pe care o aveau, cîntecele de dragoste nu le făceau să viseze, nu le provocau nici măcar regrete, uitaseră !

Pe stradă, e altceva, oamenii îşi dau osteneala, vin să vadă dacă le place şi rămîn.

Edith nu întindea mîna. Asta era treaba mea. Priveam oamenii drept în ochi, nu-i slăbeam. Edith îmi spunea :

— Cu ochianele pe care le ai, nu-i slăbi. Nu lăsa să-ţi scape niciunul.

Şi-atunci, eu îi vizam pînă ce băgau mîna în buzunar. Pe bărbaţi îi hotărai mai uşor decît pe femei. Un bărbat nu este atît de înrăit, nu îndrăzneşte să treacă pe lîngă două puştance fără să dea.

N-aveam un cartier preferat. Schimbam adesea, asta ne ajuta să cunoaştem oraşul. Cînd ajungeam într-un cartier nou, trebuia mai întîi

să căutăm un sergent de stradă și să-l întrebăm unde se află comisariatul, ca să mergem să cîntăm cît mai departe posibil. N-aveam o profesiune autorizată, făceam un fel de „cerșetorie în grup".

De altfel, ne-au luat de mai multe ori la poliție, dar ne-au dat drumul totdeauna. Scăpam destul de ieftin, pentru că eram într-adevăr foarte tinere, eram niște puștance. Sticleții considerau asta ca o fantezie. Ei nu ne luau în serios și apoi inventam povești. Le spuneam că locuim la părinți, că nu erau bogați, că erau destul de strîmtorați și cîntam așa, în glumă, ca să ne cumpărăm cîte o rochie, cipici, să mergem la cinema, sau le spuneam orice. Se prindea. Singurul lucru pe care nu-l puteam spune era adevărul. Eram minoră, și Edith la fel. Era destul ca să te trezești la casa de corecție sau la grădinița de același fel. Două puștance care bat străzile ziua întreagă nu prea era moral. Și bocancii cu ținte sînt păzitorii virtuții !

Nu eram îmbrăcate ca cerșetoarele, dar nici mult nu lipsea. Eu aveam o beretă care îmi servea să fac cheta. Eram pieptănate, amîndouă, la fel, cu breton — ni-l tăiam singure — Edith găsea că era mai bine ca de la prima privire să se vadă că sînt soră cu ea.

— Tu, înțelegi, cînd le spui copoilor că ești sora mea, cum n-avem acte, e mai bine să îmi semeni, asta le dă încredere.

Eu n-aveam nimic de zis, mai ales că nu eram împotrivă și îmi făcea plăcere să semăn cu Edith. Am iubit-o din prima clipă, nu pentru că era sora mea, vocea jumătății de sînge nu vorbește prea tare, ci pentru că era Edith.

Locuiam la „Hôtel de l'Avenir", Hotelul Viitorului, în strada Orfila, la 105. Există și astăzi. De cîte ori trec pe acolo, mă opresc și mă uit la etajul al treilea, la fereastră, la a noastră, cea a camerei noastre, o odaie și-atît, fără apă, cu un pat, o masă, un lighean, un fel de dulap dărăpănat, parcă și o mică noptieră, dar nimic altceva.

Mie mi se părea numele hotelului comic și îmi ziceam că singurul lucru pe care îl avem ca avere în perspectivă era doar „viitorul".

Dar Edith, în metrou, cînd ne întorceam acasă la ziuă, dormind de-a-n picioarele, deschidea un ochi și-mi spunea :

— Nu-ți face sînge rău, Momone. O să fim bogate. Foarte bogate. O să am o mașină albă și un negru ca șofer. O să fim îmbrăcate amîndouă la fel.

Credea ce spunea. Era sigură că va ajunge vedetă.

Îmi spunea :

— Dă-mi douăzeci de bani s-aprind o lumînare.

Edith n-a avut niciodată un ban asupra ei. Chiar mai tîrziu, eu eram aceea care țineam totdeauna banii.

Pînă una alta, cîntam pe străzi. Cînd aveam destui bani, ne duceam la restaurant și-i mîncam pe toți. Apoi, cîntam din nou, ca să mergem la cinematograf. Nu ne gîndeam niciodată la cei zece franci de care vom avea nevoie a doua zi dimineața. Terminam ziua fără să ne rămînă lescaie. Trebuia să cheltuim tot. În privința asta, Edith a rămas neschimbată.

Au fost zile cînd am făcut trei sute de franci, însemnau mulți bani, fiindcă asta-i de mult, în 1932.

Cînd am cunoscut-o pe Edith, știa ce sînt bărbații... Aflase deja de la cinsprezece ani. Despre primul, nu-și mai aducea aminte. Nu-i lăsase nici o amintire, nimic... Pe cel de-al doilea îl cunoscuse la Alverne. Era saltimbanc de meserie. Cînta la banjo și la mandolină. Își făcea suma cu astea. Cînta „Cînd va înflori liliacul alb". El o învățase trei note din „Băieții din Marină" și ea începea totdeauna cu astea la banjoul ei. Nu cînta bine, dar avea banjo, era cum e acuma ghitara, toată lumea cîntă cîte puțin.

Repertoriul nostru se compunea din : *le Chaland, le Dénicheur.* Și *Mon beau sapin.* Pentru cartierele bogate, trebuia ceva mai ales și le cîntam și tot repertoriul lui Tino Rossi, pentru că asta avea... clasă și mai cîntam *les Mômes de la cloche :*

C'est nous les mômes de la cloche,
Clochards qui s'en vont sans un rond en poche... *

Asta nu era potrivit pentru arondismentul al șaisprezecelea, dar era imnul nostru național. Trebuie să știi să-ți alegi repertoriul după cartiere. În fond, e ca la music-hall. E o școală bună strada. Acolo obții diploma pentru cîntec. Publicul îl vezi, e în fața ta, lîngă tine. Simți cum îi bate inima, el spune ce gîndește. Știi ce-i place și ce nu-i pe gustul lui și, dacă uneori lăcrimează, cheta va fi bună.

În unele cartiere, aveam obiceiul să umblăm cu picioarele goale, iar în altele, ne trebuiau espadrile, altfel șoca. Dacă nu aveam espadrile, cîștigam mai puțin. Ca să le păstrăm, le legam de șireturi și le puneam după git. De fapt, dacă stai și te gîndești, noi am fost primii beatnici, cu banjo în loc de ghitară și, ca și ei, nu prea curate... Nu era altceva, asta era pe scurt : poezie, speranță, dorința de a-ți trăi liberi anii tinereții.

Nu-mi aduc aminte să-mi fi fost foame sau frig. În amintirea mea, mi se pare că nu a fost niciodată iarnă... O fi fost, dar nu-mi aduc aminte... Nici c-ar fi plouat.

Cutreieram tot Parisul, din Passy pînă la Porte de Montreuil. Sîmbăta, nu trebuie să faci cartierele șic, oamenii sînt duși după cumpărături, sînt grăbiți și au altă treabă decît să se ocupe de tine.

În timpul săptămînii, poți face Champs-Elysées-ul. Passy-ul, al șaisprezecelea, merge dimineața, femeile mai sînt încă acasă. Ele văd două puștance care cîntă în stradă, sînt îndemnate să deschidă fereastra și să arunce bani, dar repede o închid la loc, ca să nu le fie frig. Este un public care te miluiește, nu-i un public de cunoscători.

Iar sîmbetele, făceam cartierele muncitorești, unde oamenii dau mai puțin dintr-o dată, dar dau mai des. Și, pe urmă, dau că le face plăcere, pentru că sînt mulțumiți, nu dau ca să facă pe grozavii. Pentru ei, Edith cînta *Titania :*

---

* *Sîntem fete hoinare, pe stradă învățate,*
Vagabondăm pîrlite pînă în zori de zi...

Mon maître Satan m'envoie faire la ronde ;
J'ai des provisions de joie et de plaisir.
J'ai de quoi flatter tous les vices du monde,
Et mon coeur est prêt pour le moindre désir. *

Ne cîştigam destul de bine existenţa, aveam din ce să ne putem cumpăra îmbrăcăminte, dar nu ştiam să ne înţolim. O fustă şi un pulover, atîta tot. Din cînd în cînd, ne cumpăram altul, pentru că celălalt ajunsese într-adevăr prea murdar.

Nu spălam nimic, niciodată.

De pe atunci, o mulţime de băieţi, de bărbaţi roiau în jurul lui Edith. Ea plăcea, era mai în vîrstă. Eu eram încă prea mică, nu prea puteam să le plac. Dar eram soioase şi asta îi îndepărta întrucîtva. Chiar mai tîrziu, se uitau după noi, dar nu ieşea nimic. Fără îndoială... fiindcă eram murdare.

După un an, Edith avea şaisprezece ani, eu treisprezece şi jumătate, am atacat şi cazărmile. Dar asta se-ntîmpla mai ales în plină iarnă, cîntam la adăpost. Lui Edith începuse deja să-i placă soldaţii. Era o întreagă poveste. Trebuia cerută autorizaţia colonelului. Asta ne lua timp. Într-o vreme, le-am cutreierat cu o amică, numită Zoe. Nu ştiu ce-a devenit. Ne era folositoare.

Toate acestea se-ntîmplau în aşa-numitele săli de mese şi cantine. Edith cînta, eu făceam figurile mele de acrobaţie.

După ce isprăveam, băieţii ne dau întîlnire în cafenele. Aşa se face că Edith a cunoscut toate localurile în care veneau cei din Legiunea Străină, din armata colonială şi marinarii.

Un soldat nu înseamnă nimic. Un soldat înseamnă o uniformă, nu le datorezi nimic, nu sînt pretenţioşi. Cînd eram printre ei, ni se părea că plăceam, în fine, că existam... Chiar atunci cînd nu mai făceam turul cazărmilor, ne duceam în localurile lor. Însemni ceva cînd se uită la tine un voinic, exişti. Şi apoi, poţi să petreci cît de gălăgios, să glumeşti cît vrei, soldaţii nu sînt greu de mulţumit.

---

* *Satana mă trimite să vă iau azi pe rînd ;*
Eu am resurse multe ca să vă-nveselesc.
Am să vă fac să credeţi că-i bun chiar răul gînd,
Şi să vă pară dulce tot viciul pămîntesc.

CAPITOLUL III

PATRU ÎN ACELAŞI PAT

Într-o seară, într-o cîrciumă lîngă fortul Romainville, l-am întîlnit pe Louis Dupont. Venise să ia vin. Locuia în Romanville, unde mama lui avea o baracă. Edith i-a plăcut. A fost ca o lovitură de trăznet şi chiar în aceeaşi seară s-a mutat la noi.

Era un tînăr mic, blond, un băieţandru, avea optsprezece ani, şi Edith, şaptesprezece. Eu nu găseam la el nimic extraordinar. Era neînsemnat, un oarecare. Pe Edith o plăcuseră nişte voinici din Colonială mult mai arătoşi... Dar ăsta s-a aşezat pur şi simplu lîngă noi, şi-a pus sticla de vin a maică-si pe masă şi a spus, privind-o :

— Eşti de p-aici ?

— Nu, a răspuns ea, sînt din Ménilmontant.

— Din cauza asta nu te-am văzut niciodată.

— Da, din cauza asta.

— O să mai vii ?

— Nu ştiu, depinde.

— De ce depinde ?

— Păi, dacă o să am chef.

— Şi n-o să ai ?

— Ce pot să ştiu.

— Nu vrei să bei ceva ? Atunci, două pahare de Pernod.

Pe vremea aceea nu i se spunea încă „pastis". Abia mai tîrziu, atunci se numea Pernod.

— Şi ce, sora mea, ea nu bea ?

— Trei ! comandă atunci.

— Cu ce te ocupi ? întrebă micul Louis.

— Cînt, sînt artistă.

— Aha ! zise el surprins. Şi asta rentează ?

— Puţin, dar tu ?

— Sînt zidar, asta-i meseria mea cea adevărată. Însă în acest moment n-am de lucru şi fac pe comisionarul. Am o tricicletă. Aşa te plimbi şi pe urmă sînt şi bacşişurile şi adun cam o sută şaizeci pe săptămînă.

Am rîs şi eu, şi Edith. Asta l-a jignit.

— Păi ce, nu-i rău deloc, n-am decît optsprezece ani.

— Află că în zilele bune facem trei sute dintr-o dată. Dar ce-mi pasă mie de asta. Îmi placi. Nu e nevoie să ai gologani pentru aşa ceva.

Au continuat să vorbească despre ei ca şi cum viaţa lor ar fi depins de această convorbire. Eu n-ascultam, mă oboseau şi apoi de acest fel de dialog, de acest joc de scenă, eram blazată. Totuşi, nu s-a terminat ca de-obicei.

El s-a dus să-i ducă vinişorul mamei sale, nu era un băiat rău. Cît a lipsit, Edith se frămînta.

— Zii, Momone, crezi c-o să se-ntoarcă ?

— Desigur, s-a prins şi încă serios.

— Crezi că-i plac ?

Şi îşi umfla părul, ca la cinema. Se ducea să-şi dea cu roşu pe buze, un roşu îngrozitor, sîngeriu, ca o felie de carne de vită. Îşi trăgea puloverul care era, să-i zicem, curat. În ochi îi puteai citi neliniştea, neliniştea iubirii...

Aceste gesturi, aceste cuvinte, aveam să le văd şi să le-aud repetate de atîtea ori toată viaţa noastră, încît ar fi trebuit să le găsesc răsuflate, uzate. Edith, de fiecare dată cînd iubea, redevenea de optsprezece ani. I se părea mereu că e prima şi ultima iubire, aceea pe care n-o încerci decît o singură dată, care durează o viaţă întreagă. Era convinsă de asta şi eu credeam la fel.

Edith se dezlănţuia. Se frămînta, era geloasă, acaparatoare, bănuitoare, făcea scandal, îşi încuia bărbaţii în casă. Era pretenţioasă, insuportabilă, ei îi dădeau cîte o mamă de bătaie şi ea îi înşela. Era imposibilă. Pentru ea. aşa era iubirea. Se simţea în apele ei, era fericită numai printre strigăte şi scene.

— Iubirea, Momone, cînd începe să se răcească, trebuie s-o încălzeşti sau s-o arunci cît colo. Iubirea nu se păstrează la rece !

Că iubea numai o zi sau un an întreg, pentru ea era tot una, nu făcea nici o deosebire.

— Iubirea nu-i o problemă de timp, e una de cantitate. N-aş putea iubi mai intens în zece ani decît într-o singură zi. La burghezi merge să-şi tărăgănească sentimentele. Sînt nişte zgîrciţi aceşti tipi, nişte calici, aşa au ajuns bogaţi, nu-şi ard lemnele dintr-o dată. Sistemul o fi bun cu privire la gologani, dar n-are nici o valoare în materie de iubire.

...În mica cafenea din Romainville, Edith n-avea decît şaptesprezece ani, abia făcuse cunoştinţă cu P'tit Louis şi deja îl aştepta şi îşi făcea sînge rău. Eu n-aveam decît paisprezece ani şi jumătate şi trebuia să mă ţin de ea. Mă ţineam.

— Dacă nu se-ntoarce stricatul ăsta, simt că o să fac o prostie. Nu era la prima. Ca să uite, bea sau căuta alt băiat.

— Amîndouă stam la masa noastră cu braţele încrucişate şi ochii aţintiţi spre uşă. Aşteptam.

P'tit Louis intră. Nu, e imposibil să fie el, e fratele lui sau careva din familie !

Cînd îl întîlnisem era în salopetă albastră, nepieptănat. Acum avea cravată, haină, părul bine lins, uns cu ulei de gătit, cu o cărare frumoasă într-o parte. El îi zise :

— Numele meu este Louis Dupont. Mi se spune P'tit Louis. Ce-ar fi să rămînem împreună.

— Da, răspunse Edith, plutind în extaz.

A fost foarte simplu. Desigur, şi-au spus o grămadă de poveşti : că a auzit-o cîntînd, că o admira. Îl indigna că Edith cîntă, asta-l umplea de draci. Găsea că nu-i o meserie. Era gelos cînd ea cînta şi băieţii o priveau, de fapt îi era teamă să nu se îndepărteze de el. Ca toţi ceilalţi, ar fi vrut s-o păstreze numai pentru el.

Stăteau în local unul în faţa celuilalt privindu-se. Mai ales chipul lui Edith luase altă expresie. Ochii îi deveniseră imenşi. Erau în acelaşi timp plini de căldură şi de duioşie. Era îndrăgostită şi tremura din tot corpul.

Ne-am întors toţi trei în strada Orfila, la hotelul nostru, „Hotelul Viitorului". Şi eu cu ei. Niciunuia nu i-ar fi dat prin gînd ca eu să dorm în altă parte.

Ca fiecare să-şi aibă camera lui, trebuie să ai mijloace, pe care noi nu le aveam. Apoi nu vedeam ceva rău în asta. Exista un fond de puritate la Edith pe care nu l-a alterat nimic, niciodată. Desigur, toţi trei în acelaşi pat, poate că nu era normal, dar la optsprezece ani, cînd eşti atît de sărac, e atît de minunată dragostea, încît o faci pe tăcute. Pe mine mă legăna şi adormeam ca un copil.

Dacă P'tit Louis s-a mutat la Edith, asta-i fiindcă a fost primul care s-a gîndit să i-o ceară. Mă pisa tot timpul cu asta :

— Vezi tu, îmi spunea ea, m-am căpătuit. La şaptesprezece ani, nu-i rău. Crezi că o să mă ceară în căsătorie ?

— Ai zice da ?

— Cred.

P'tit Louis n-a îndrăznit s-o facă. Maică-sa, care avea nevoie de leafa lui, nu l-ar fi lăsat niciodată.

N-au tărăgănat-o. După două luni, Edith era însărcinată.

— O să am un copil. O să avem un puşti al nostru. Îţi face plăcere ?

Nu prea ştiam bine ce să gîndesc despre aşa ceva. Îmi ziceam eu că asta n-o să ne simplifice viaţa. Dar nici una, nici alta nu realizam ce însemna asta.

N-am înţeles. N-am pregătit nimic. Nici prin cap nu ne trecea ce trebuie unui nou născut.

Timp de cîteva zile, Edith s-a simţit o persoană importantă. Ea le spunea fetelor cu un aer grav :

— O să am un puşti.

Despre chestia asta, celelalte aveau păreri diferite. Ea, deloc. Trăia cu P'tit Louis, va avea un copil, era bine, era în firea lucrurilor.

P'tit Louis era mai degrabă mulţumit, dar nici el nu-şi dădea seama.

Poate că n-a lipsit mult ca Edith să devină soţia unui zidar, o bună mamă de copii, care la început ar fi cîntat gătindu-şi mîncarea, şi pe urmă n-ar fi cîntat deloc. Poate că ar fi devenit beţivă şi gîlcevitoare, dacă ar fi avut prea mulţi copii.

Pentru noi, nimic nu se schimbase. El îşi făcea meseria lui, Edith pe a ei. El ar fi vrut ca ea să rămînă acasă şi ne bătea mereu la cap.

— E o meserie nenorocită, meseria voastră. Afară de asta, să fii artistă, nu-i o meserie, nu e ceva serios. O să devii mamă. O mamă care cîntă pe străzi, așa ceva nu există !

Bietul băiat ! A trebuit totuși ca așa ceva să existe !

Visul său era să locuiască cu Edith în două camere cu closetele pe același palier și cu o meserie cumsecade : lucrătoare specialistă.

Și visul său era cît p-aci să și-l realizeze.

Edith, însărcinată, nu mai putea într-adevăr să cînte pe străzi, era dizgrațioasă o burtă mare. Nu mai aveam aerul de artiste, ci de cerșetoare. Și atunci, am lucrat la coroane mortuare din mărgele, angajate în apropiere, lîngă strada Orfila. Noi lucram fondul, vopseam perlele în negru cu pistoletul. Celelalte femei, niște artiste, făceau flori din mărgele colorate pentru coroane. Edith cînta în timpul lucrului, asta le plăcea tovarășelor ei de muncă.

De astă dată, Louis Dupont spunea :

— Tu vezi, e minunat, ai leafa ta în fiecare săptămînă. E ceva sigur. Stai la căldură. Cînți. Nu-i o schimbare în bine ?

Asta nu schimba mare lucru. Mîncam ca mai-nainte, de-a dreptul din cutiile de conserve, la noi în odaie, așezați toți pe pat, pentru că nu erau scaune. P'tit Louis înzestrase gospodăria. Șterpelise de la bătrîna lui trei furculițe, trei cuțite și trei pahare. Farfurii, Edith nu vrea s-audă.

— N-o să spăl niciodată vase.

N-a făcut-o niciodată.

— Și apoi, prefer să înfulec la restaurant.

Cîntînd pe stradă, ne puteam plăti un restaurant, însă cu coroanele, nu. P'tit Louis, putea el să zică :

— Este o treabă bună, coroanele. Morți sînt în fiecare zi.

O bătea la cap, dar ea nu se lăsa.

Dorea să cînte pe stradă. Vroia libertatea.

Strada e fermecătoare, e extraordinară. Să cînți pe stradă în vremea aceea era pentru noi ceva minunat.

P'tit Louis era gelos. Se certau, se băteau. Adesea ajungeam la comisariatul din apropiere, de pe strada Gambetta. Nu putea să țină, el era un muncitor oarecare, iar ea era deja Edith Piaf. Asta n-o știa încă. Asta nu se vedea, însă ea era.

El era gelos, și-avea și motive întemeiate să fie. Îl înșela... în fel și chip, însă ținea totuși la el. Îl păstra. Nu știu dacă-l mai iubea...

Ea a avut totdeauna nevoie să aibă un bărbat în casă. Pentru ea, asta reprezenta ceva solid. Edith s-a purtat cu P'tit Louis la fel cum o va face cu toți bărbații pe care i-a iubit. Niciodată n-a fost altfel.

...Era simplu, Edith era o fată sănătoasă. P'tit Louis îi făcuse un copil. Era tatăl copilului. Era ceva real. Nu erau povești.

A purtat sarcina ușor. Dacă nu s-ar fi îngroșat, n-ar fi simțit nimic. La data ce ni se fixase, ne-am dus la spitalul Tenon. Ea a rămas acolo și eu m-am întors la coroane. Fetele m-au întrebat ?

— Pe cînd ?

— Acum.

— Surioara ta are ce-i trebuie pentru puștiul ei ?

— N-are nimic. Dar ce-i trebuie ?

— Păi scutece, aşternuturi, cămăşuţe. N-o fi copilul Isus !... N-o să umble cu fundul gol.

Nu ne gîndisem la aşa ceva.

Fetele nu-şi veneau în fire. O asemenea inconştienţă, asta le întorcea pe dos.

— N-o să-l înveliţi în jurnale. N-ai timp de pierdut, trebuie să-i duci din toate astea surorii tale.

— Cu ce ?

Ele erau consternate. Eu, de asemenea.

— Nu-ţi face griji, mi-a spus Angela cea mare. O să luăm o hotărîre.

Fetele ne-au dat totul, rufăria copilului şi o mulţime de mărunţişuri. Au fost într-adevăr pe cinste.

Edith a fost fericită că are o fetiţă.

Ea a numit-o Marcelle. Îi plăcea acest nume. E un nume pe care îl regăsim de mai multe ori în existenţa ei. Şi numai la oamenii pe care i-a iubit cu adevărat. Marcelle, fiica ei, Marcel Cerdan, Marcel, fiul meu, finul ei. Louis, de asemenea, a însemnat mult pentru ea : Louis, tatăl Gassion, P'tit Louis, Louis Leplée, Louis Barrier.

Era un copil frumos, Cécelle. P'tit Louis era mulţumit. L-a recunoscut numaidecît, dar nu i-a propus s-o ia în căsătorie. A făcut bine, pentru că totul se sfîrşise. Edith ar fi spus nu.

O dată cu venirea copilului, P'tit Louis îşi închipuise că o va avea în mînă pe Edith, că el o să dicteze.

De la început, Edith a hotărît :

Eu mă duc din nou să cînt pe stradă. Cécelle are nevoie de bani, îi voi cîştiga. Situaţia ta cu coroanele, poţi să faci ce vrei cu ea.

Acum eram patru în odaie, şi din nou patru într-un pat. N-aveam foc. Edith se încălzea în braţele lui P'tit Louis. Eu aveam noroc cu Cécelle, mă culcam îmbrăcată cu un pulover mare şi lipeam trupul ei mititel de al meu, pe sub pulover.

S-au găsit oameni care au strîmbat din nas, scîrbiţi, care i-au criticat purtarea, dar biata Edith, la şaptesprezece ani nu-şi da seama la ce se înhămase cu Cécelle.

Nu ştiam nici măcar că trebuia să-i fierbem laptele, aşa că micuţa bea lapte nefiert. Clăteam biberonul, găseam că e destul şi i-l dam aşa ; îl încălzeam şi-i puneam zahăr, pentru că zahărul e hrănitor, fortifică, spunea Edith.

O înfăşuram pe puştancă şi o luam cu noi cînd cîntam. Ea nu ne părăsea niciodată. Pentru nimic în lume, Edith n-ar fi acceptat să se despartă de fata ei. Era felul ei de a iubi. N-ar fi lăsat-o singură la hotel în cursul zilei.

O căram cu noi peste tot. Cînd cutreieram întreg Parisul, luam metroul, niciodată autobuzul, din cauza curentului.

Cînd micuţa se murdărea, cîntam pe cîte o stradă şi apoi îi cumpăram îmbrăcăminte. Nu spălam rufe. Nu era îmbrăcată decît în lucruri noi, mititica. Pînă la doi ani şi jumătate, n-a fost îmbrăcată decît cu lucruri noi. N-am spălat niciodată nimic. Era o metodă bună. De altfel, nici nu ştiam să spălăm. Edith ştia să cînte frumos, dar să spele, nu !

Nu trăiam rău. Trăiam de pe o zi pe alta, dar nu trăiam rău.

Cu P'tit Louis nu mergea grozav. Făcea doar cîteva livrări cu triciclul său. Edith cînta pe străzi. El o păzea pe Cécelle la hotel. La întoarcerea noastră, era tîrziu, Louis adormea. Uneori Edith îl trezea, alteori îl lăsa în pace, dar, întotdeauna, revenind acasă făceam gălăgie. Asta o făcea pe fetiţă să ţipe. Erau nopţi cînd nu ne întorceam deloc. Bătaia pe care Edith o primea nu-i schimba firea, ea făcea tot cum vrea ea.

Şi apoi avea să se întîmple ceva nou. Edith începea să-şi priceapă meseria, era ceva vag, dar exista deja în conştiinţa ei.

Cunoştea strada. Îşi cunoştea munca. Învăţase. Nu făcuse în adevăr progrese, nu cînta mai bine, dar îşi formase un fel de repertoriu : erau cîntece populare, de cartier, refrene de pe stradă, dar se simţea o îmbunătăţire.

Edith se oprea şi citea afişele „adevăratelor" artiste, care cîntau în music-hall-uri, la „Pacra", la „l'Européen", la „A.B.C.", la „Bobino", la „Wagram" : Marie Dubas, Fréhel, Yvonne Georges Damia, cele „mari".

Pe bulevarde, intram să le ascultăm la automate, erau adevărate artiste, şi Edith le asculta cu nesaţ.

— E ca şi cum le-aş vedea, spunea ea. Nu glumesc, ascultînd, le văd. E ceva ce mi-a rămas de cînd eram oarbă. Sunetele au forme, chipuri, gesturi : o voce e ca liniile mîinii, nu seamănă una cu alta.

În asta consta schimbarea ; Edith începea să priceapă că a cînta este o meserie, încolţea gîndul ăsta în ea.

După ce ne-am cunoscut, eu am învăţat-o o mulţime de lucruri. De pildă, ea habar n-avea că există Champs-Elysées. Eu o ştiam, pentru că încă de mică, pe cînd stam în strada Panoyaux, la mama, mi-a dat prin gînd că exista şi altceva în afară de Ménilmontant, care pentru mine era un sat. Şi, în căpşorul meu, îmi ziceam că oraşul înseamnă ceea ce se află în jur-împrejurul satului. Aveam şapte ani. Vream să merg la Champs-Elysées... Gîndul ăsta mă obseda. Şi atunci m-am dus să văd despre ce este vorba. Şi-aşa am intrat în hotelul Claridge, ca să mă uit cum arată. Nu semăna cu nimic din ceea ce văzusem pînă atunci. Era tare frumos şi nu era murdar. Ca hotel, nu cunoşteam decît pe cel al tatii, din Cité Falguière. Nimeni nu ne-a spus nimic. Eram împreună cu mititeii mei prieteni, pe care îi luasem după mine, Annie, Mireille Tachenès şi, în plus, tovarăşul meu de joacă Zouzou. Pe ei îi luam întotdeauna în escapadele mele. Şi după ce l-am văzut, „Champs-Elysées"-ul a rămas pentru mine cel mai frumos lucru de pe lume.

Eu am fost aceea care i-am arătat lui Edith toate cartierele frumoase. Ca să ne distrăm, la început, şi ca să căutăm gologanii acolo unde se aflau. Şi mai vroiam ca Edith să vadă că mai există şi altceva decît casele noastre urîte şi mizeria noastră. Trebuia s-o fac. Că dacă n-ar fi existat şi altceva, atunci viaţa nu mai era bună de nimic.

Ce era în jurul nostru, numai frumos nu era. Iar eu nu vroiam ca Edith să se mulţumească numai cu atît.

Ea se limita la Ménilmontant. Deşi avea o fire dornică de aventuri, îşi păstra totuşi obiceiurile luate. Era latura ei „mic-burgheză". Restul o înfricoşa. Eu însă cunoşteam Place du Tertre. Line Clevers, cîntăreaţa, mă remarcase din grămada de puştance care o aşteptam la ieşirea artiş-

tilor de la „Folies Belleville". Line Clevers m-a dus acasă la ea ca să mă spele. Întîmplări d-astea începeau întotdeauna așa, trebuia mai întîi să mă spăl. Eram tare mică, trebuie să fi avut zece ani, dar n-am uitat nimic. Ne-am dus să mîncăm afară, la acele mese mici de pe stradă. Mi s-a părut ceva senzațional. Mă uitam. la oamenii care făceau chetă și încercam să mănînc ca o prințesă. Îmi plăcea, la nebunie.

Și așa s-a făcut că am dus-o și pe Edith în Place du Tertre. Numai după ce a început să urce în Montmartre, a făcut Edith progrese. A prins încredere în ea. În Place du Tertre, ea a putut vedea oamenii care munceau cu rîvnă și nu cîștigau mare lucru, nimica toată. Edith venea, cînta, ceilalți o priveau invidioși și într-o clipă aduna bani. Cîștiga mai mult decît ei care erau de meserie. Lui Edith, asta i-a dat de gîndit.

În clipele acelea, P'tit Louis dispărea pentru ea. Pentru Edith, el nu mai conta.

Tot ce vedea îi întărea părerile : cîntecul nu era numai pe stradă, era în altă parte, acolo unde erau cele „mari".

Într-o seară, pe cînd Edith și cu mine coboram pe rue Pigalle, am trecut pe lîngă un local „Juan-les-Pins". Acolo se afla Charlie, portarul lui Lulu ; făcea reclama în gura mare, care momea oamenii, pe toți gură-cască, pe cei care se codeau, să-i facă să intre în local.

Charlie a intrat în vorbă cu noi. A văzut că sîntem niște puștance, n-aveam nici un fason. Ca de obicei, nu eram prea îngrijite. Charlie făcea haz de noi, nu semănam cu clientela cu care era obișnuit. El ne întrebă :

— Cu ce vă ocupați ?

Edith i-a răspuns :

— Eu cînt.

Deodată Lulu, patroana, a ieșit din local ca un drac împielițat, e cazul s-o spun, cu un aer nu prea amabil, cu mîinile în șolduri... un adevărat vlăjgan, îmbrăcată de sus pînă jos ca bărbații. Mi-am închipuit totdeauna că și-n intimitate, ca să fie în notă, purta slipuri bărbătești. Ea îl apostrofă pe Charlie :

— Ce faci acolo ?

Calm, el răspunde :

— Vorbesc cu puștancele. Se pare că asta cîntă — el o arătă pe Edith — și vrea să devină artistă.

— Va să zică cînți ? Ei bine, intră un pic, o să-mi arăți ce știi.

După ce a ascutat-o pe Edith, Lulu i-a spus :

— Cu tine merge. Tu cînți bine. Și asta ?

— E soră-mea.

— Și dacă, ce vrei să fac cu ea ?

— Ea dansează, e acrobată.

— Dezbracă-ți sora.

Și-atunci m-a dezbrăcat complet și-a zis : „Ar putea să meargă". Nu era pretențioasă.

Puloverul, fusta, slipul, toate scoase, nu mai aveam nimic pe mine. Dacă suflai, mă ridicam în aer. Mi-a pus în brațe un balon, niște note. Cînd eram cu fața la public, îmi ascundeam esențialul cu balonul, cînd nu eram cu fața, balonul era în aer. Arătam totul, dar nu era nimeni să mă vadă și găseam că asta-i viciu curat. Eram complet goală. Un ade-

vărat strip-tease. Găseam că sînt bine, pentru că crescusem simţitor şi eram subţire. Nu ţineam să fiu umflată peste tot, nici o grijă. De fapt, n-aveam sîni, nici fese... n-aveam nimic. O scîndură.

— Arăţi ca o strengăroaică, cam fără sex. Asta place la toată lumea. E pe gustul tuturor clienţilor mei. Arată ca o minoră. Cîţi ani ai ?

— Are cinsprezece ani şi e sora mea, garantez eu.

Aveam numai paisprezece şi jumătate, însă legile despre minori le cunoşteam. Toate puştancele de pe stradă le cunosc. Veşti de soiul ăsta trec de la una la alta. Asta-i solidaritate !

Lulu i-a făcut lui Edith primul ei angajament. De pe stradă, trecea înăuntru. Să nu credem că asta a produs o revoluţie. Edith cînta, plăcea, dar nimic mai mult, şi evenimentul n-a fost sărbătorit cine ştie ce. Nu ne-am dat prea bine seama că el avea totuşi importanţă, că Lulu nu făcea cadouri, nu era de felul ei nici filantroapă, nici mecenată, dispusă să se lase jumulită de gologani pentru artă.

Dacă o angajase pe Edith, era pentru că merita osteneala.

A fost însă unul care n-a arborat steagurile : P'tit Louis. Nu era o sărbătoare naţională pentru el. Făcea o mutră de înmormîntare.

— E un local cu femei stricate. M-am săturat de tine. Mai binezis, noi doi am terminat-o

Edith n-a răspuns da. Îi trebuia cineva care s-o păzească pe Cécelle noaptea.

Aşa nu mai putea să dureze multă vreme.

Am întins-o, cu puştancă cu tot, la hotelul *Au Clair de Lune*, impasse des Beaux-Arts [1]. Era practic pentru munca noastră. Şi-apoi locul îi plăcea lui Edith. Blanche, Pigalle, Anvers [2], îi conveneau. Ne dispensam foarte bine de Louis ca doică. Puştanca avea aproape un an şi jumătate, mi se pare, şi nu era un copil greu de crescut.

Nu o luam pe Cécelle în localul lui Lulu. Ziua o tîram după noi, seara însă nu. Noaptea o lăsam să doarmă în cîte o odaie, dar ea ne complica mult existenţa.

Şi atunci, ne-am gîndit că mama mea care nu locuia la hotel ar putea să aibă grijă de Marcelle.

Nu ne aveam rău cu mama. Eram în termeni buni. Edith încetase să-i mai dea bani, dar asta n-a impresionat-o. Nu crezuse de fel că Edith îşi va respecta petecul de hîrtie chiar şi-atîta cît a făcut-o. Eram deci mai curînd în termeni buni.

Edith mi-a propus :

— Ce-ar fi dacă i-am da ceva lunar mamei tale, ar putea să se ocupe de puştancă.

Ne-am dus la mama s-o lăsăm pe mititică. Mama ne-a aruncat pe uşă-afară, cu copil cu tot.

Şi atunci am continuat viaţa noastră.

Ziua cîntam pe străzi şi seara ne duceam la Lulu.

Erau zile cînd eram atît de moarte de oboseală că dormeam pe sub banchete. Animatoarele, fete bune, şedeau pe banchete şi picioarele lor

---

[1] Astăzi strada André-Antoine.

[2] Străzi cu localuri de noapte (N.T.).

ne ascundeau și astfel Lulu nu ne vedea. Mai era și un ospătar care ne arăta prietenie. Cînd deservea mesele, și cobora cu cîte un fel de mîncare abia început, se uita la noi și ne spunea în drum :

— Haide, hop, poftiți la masă.

Repede, coboram în subsol, el ne dădea farfuria pe ascuns și mîncam. Asta era partea plăcută a localului. Mai era și ailaltă. Lulu plătea lui Edith, în principiu, cincisprezece franci. Așa era înțelegerea, dar Lulu nu ni i-a dat niciodată întregi, ne trîntea mereu amenzi. Ne angajasem să venim la ora nouă și dacă soseam la nouă și cinci minute o încălțam. Ne ardea cîte una, aproape în fiecare seară. Amenda era de cinci franci... și cum eram două, asta făcea zece. Dimineața plecam cu cinci franci în buzunar. Ca să ajungi la fix, fără ceas, nu-i ușor, mai ales că n-aveam noțiunea timpului. Cînd Edith se distra, i se părea că are totdeauna timp. Și-apoi Lulu, pe deasupra, ne mai ardea și palme, mai ales mie. N-am înțeles niciodată de ce. Trebuie că-i făcea plăcere.

Ce ar fi rentat, ar fi fost să adunăm dopuri : te așezi cu un client, stai de vorbă și îl faci să bea mai ales șampanie, păstrezi dopurile și, la închiderea localului, le aliniezi ca pisica șoarecii și pui mîna pe gologani. Pentru așa ceva, trebuie să fii „pin-up". Fetele din localul lui Lulu, ce bine arătau dezbrăcate ! Și ce îngrijite ! Era epoca în care se machiau mult, gene grozave, rujuri de buze sîngerii, coafuri de tot felul și părul blond platinat, să-ți vină ameteală. Niciunui bărbat nu-i putea trece prin gînd să invite pe aceste două puștance, cam dubioase. În sală rămîneam în costumele de pe scenă. Edith cînta îmbrăcată în marinar, din cauza numelui localului, „Juan-les-Pins". Pantalonul era din satin albastru ca cerul și bluza albastru închis, cu un mic guler marinăresc. Erau date de local. Nici măcar nu erau pe măsura ei.

Cînd nu dormeam, stăteam în colțul nostru, nemișcate ca o tapiserie, dar nu eram de Aubusson. Odată, Edith a reușit să facă pe unul să comande o oranjadă și am vorbit despre asta șase luni. Rămîneam totuși la Lulu, pentru că Edith îmi spunea :

— Vezi tu, nu pe stradă, nu pe trotuar voi putea ajunge artistă. Pe cînd aici, îmi încerc norocul. O să vină într-o zi careva, un impresar care mă va remarca și mă va angaja.

Mai resimt atmosfera acestui local. O atmosferă greoaie, îmbîcsită de fum, plină de triste**ț**e să-ți taie cheful de viață ! Stam aici de la nouă seara pînă cînd ultimul client adormea lîngă sticla lui. Pianistul cînta orice-i venea, înconjurat de fetele obosite, sătule de atîta așteptare zadarnică. Bănuiesc că acum fete dintr-acestea au dispărut complet sau aproape !

Pentru Edith, care fredona, pianistul cînta :

C'était un musicien qui jouait
Dans les boîtes de nuit
Jusqu'aux lueurs de l'aube
Il berçait les amours d'autrui. *

Zorile se arătau în cele din urmă. Afară cu ultimul client ! Afară cu fetele ! Afară cu pianistul ! În fine, și mai ales, afară cu noi...

---

* *Un biet cîntăre**ț** ce cînta*
În tavernă noaptea toată,
Pînă-n zori el legăna
Dorurile altora.

Edith respira aerul curat din rue Pigalle. Mă lua de mînă şi îmi spunea :

— Hai, Momone; să cîntăm.

N-avea decît o singură dorinţă : să cînte pe cîte o stradă.

Avea nevoie de puritate, şi publicul de pe stradă era singurul care i-o putea da. Simţea nevoia să vadă ferestrele deschizîndu-se. Ferestrele la care apăreau femei, care — ele, dormiseră — ne aruncau cei cîţiva gologani, care ne trebuia pentru cafea, pentru gargară şi pentru prînz.

De îndată ce adunam destui bani, puteam să mergem la culcare.

Edith era foarte severă cu mine la Lulu şi chiar foarte, foarte severă.

De Momone nu trebuie să vă legaţi. Momone e ceva sfînt. Momone este sora mea cea mică. Chiar dacă pleca cu vreun băiat, nu mă lăsa, mă lua cu ea. Pe mine asta nu mă stingherea, nu mă împiedica să dorm, atît eram de obosită.

Cum scăpasem de P'tit Louis, nu mai aveam bărbat în casă, nu mai aveam nevoie să închiriem cameră cu ziua. Şi-atunci am schimbat hotelul.

Am trecut la „Eden", alături de „l'Eléphant", un restaurant cu patru franci şi cincizeci toată masa, iar a zecea masă era gratuită. Era practic şi economic. Am trecut prin multe hoteluri de pe strada Pigalle, pentru că luam camerele numai pentru douăsprezece ore, era mai ieftin. Cele douăsprezece ore foloseau ca să doarmă micuţa noaptea. Apoi o porneam pe străzi împreună cu ea. Totuşi, odată, pe cînd n-aveam un gologan, am stat aşa şapte zile, fără să dormim, apoi am adormit, cu puştancă cu tot, pe o bancă în apropiere de strada Anvers.

Fetiţa era sănătoasă, era frumoasă, era blîndă din fire, rîdea tot timpul. Acest fel de existenţă nu-i plăcea lui P'tit Louis. Da mereu tîrcoale hotelurilor noastre, avea un fler teribil să ne descopere. Edith rupsese cu el, dar cînd vorbea despre P'tit Louis, spunea :

— Tatăl fetiţei mele, el lucrează în comerţ !

Ea avea mulţi bărbaţi împrejurul ei. Dacă nu plăcea celor de la Lulu, plăcea altora de aiurea, şi eu la fel. Eram pe gustul bărbaţilor. Frecventam „le Rat mort", care nu mai există acum. Nu era un loc unde să duci fecioarele...

Lumea care frecventa noaptea localurile din Place Pigalle nu făcea parte din crema societăţii. La acest fel de băieţi le puteam place. Nu eram pretenţioase, şi nici ei. Şi apoi eram cam de aceeaşi obîrşie, aproape din aceeaşi lume, aceea a cartierelor mărginaşe. Îi făceam să rîdă. Asta însemna pentru ei altceva decît fetele debarcate din provincie pe care le instalau pe trotuar de cum soseau.

Ei spuneau despre noi :

— Sînt pe cinste puştancele, sînt pline de haz.

Şi afară de asta, între două partide de zaruri, asta-i recrea.

Prietenii noştri îi aveam printre pungaşi, proxeneţi, escroci, tăinuitori. Prietenele noastre erau sau fetele care întreţineau bărbaţii sau iubitele lor.

Lumea interlopă, cea adevărată. Era pe gustul nostru. Lumea asta nu-ţi complica viaţa. Veneai : bună ziua, plecai : bună seara. Niciodată nu te întrebau de unde vii ; sau dacă-ntrebau însemna că eşti exploatată, noi însă n-am fost.

Edith a avut totdeauna oroare să i se pună întrebări, să i se ceară socoteală.

Pe stradă, erai liber şi din cauza asta-i plăcea. Era prea destul că eram închise la Lulu, seară de seară.

Nu cîştigam întotdeauna.

Şi nici nu ne amuzam întotdeauna.

Cîntam, cu Cécelle pusă într-un cărucior. Ea avea aproape doi ani şi, într-o zi, pe lîngă Madeleine, întîlnim un marinar. Edith a avut totdeauna slăbiciune pentru marinari. Era felul ei de a călători. Ea numea asta : voiajurile ei prin procură.

Era un tînăr chipeş căruia îi sta bine pomponul roşu şi gulerul albastru. Ne ascultă cu răbdare, aşteptă să sfîrşim, îmi aruncă douăzeci de piese în beretă şi ne spune :

— Cîntaţi bine, sînteţi drăgălaşe. Ar trebui să vă încercaţi norocul.

Eu mă stricam de rîs, îmi dam însă bine seama că, deşi spunea „voi", se adresa numai lui Edith.

Vrăjeala a debitat-o cu distincţie. De pe cînd era civil, trebuie că stătea cu fundul pe catifea. El continuă :

Şi apoi, aşa pe stradă, nu puteţi fi îngrijite, şi nici bine îmbrăcate.

Şi deodată ne-o zise :

— Sînteţi nespălate.

Edith le-a primit pe toate astea cu surîsul pe buze, el îi plăcea. Îl sfidă cu nasul în vînt cu toată talia ei mică, el măsura cam un metru optzeci, şi îi răspunse cu tonul unei regine :

— Nu crede că sînt aşa tot timpul. E pentru că lucrez, dar dacă m-ai vedea seara, arăt foarte bine. Ţinuta asta este pentru public. Dacă m-ai vedea cum arăt în mod obişnuit, sînt sigură că nu m-ai recunoaşte.

Era tocmai ceea ce aştepta marinarul. Avea chef să iasă cu Edith, dar nu vrea s-o aibă la braţul său în ţinuta pe care o avea atunci. Trebuie să spun că nu eram prea grozave. Şi ne dădu întîlnire pe rue Royale.

Fugim repede la hotelul din ziua aceea. Ne spălăm toate trei într-un lighean. Nu mai ştiu cum am făcut, dar eram şi mai murdare decît dimineaţa. Edith îşi pusese un ansamblu roşu de catifea, culoarea cortinelor, o chestie pe care o primise : o culoare ţipătoare, că-ţi venea să urli, cu blană gris, gen pisică. Îşi linsese părul Era machiată după moda vremii. Un ten palid cu gura sîngerie... Avea aerul unei actriţe de cinema mut într-un film prăpădit. Împrumutase de la doamna Jézéquel, proprietăreasa noastră, pantofi cu tocuri înalte ca nişte picioroange.

— Înţelegi, cînd o să fiu la braţul lui, nu trebuie să par prea mică.

Însă cum ea purta numărul treizecişişase şi patroana hotelului patruzeci, Edith îi înfundase bine cu hîrtie de jurnal. Toate astea ca să placă marinarului ! Şi, iată-ne pornite cu metroul, cu puştanca în braţele mele. Ajungem în faţa Ministerului Marinei şi Edith îmi spune :

— Du-te şi întreabă la „Maxim's" cît costă o halbă. Se pare că este un local şic. O să fie uimit cînd ne-o vedea acolo.

Mă duc și barmanul îmi zvîrle un preț, ceva ca vreo cinci franci. Am crezut că-și bate joc de mine pentru că nu eram prea bine îmbrăcate și atunci m-am luat la ceartă cu el, însă Edith m-a tras de-o parte :

— Momone, nu face scandal. Vino. Nu face nimic, o să cumpărăm un jurnal.

Cumpărăm un jurnal. Întindem jurnalul pe jos sub arcade, lîngă minister, și ne așezăm pe el ca să nu ne murdărim lucrurile.

Așteptăm cu nerăbdare pe marinar. Le-o fi spus camarazilor : „Am întîlnit două puștance, o să vedeți, sînt drăgălașe."

Cînd a sosit și ne-a văzut, așezate pe jurnal împreună cu micuța, ne-a privit uluit și ne-a spus :

— Nu-i posibil. Sînteți și mai murdare decît azi dimineață...

Și ne-a părăsit.

Niciodată nu pățisem așa ceva. A fost o poveste tristă. Am plecat, am reluat metroul. Nu îndrăzneam să ne uităm una la alta. Eram atît de sigure că o să ne meargă, că Edith o să-l cucerească !... Pe Edith o făcusem cea mai frumoasă. Ea îl întîlnise pe amorez.

La venire, tot timpul pe drum, Edith îmi spunea :

— Arată bine, nu ? I-ai văzut ochii, cu gene ca o fată ? Nu găsești că are gît frumos, ia spune ? Ia zii, o să fie surprins să mă vadă așa înțolită ? N-o să-și revină.

Într-adevăr. Nu și-a revenit, văzîndu-ne în ce hal eram. Îmi dam bine seama că asta o frămînta la întoarcere. Era amărîtă și eu de asemenea. E o chestie din cele care dor.

— Tu vezi, spuse Edith, s-a întors în ministerul său de Marină și ne-a lăsat baltă. N-a mers.

La hotelul nostru, am mîncat o cutie de sardele, fără să scoatem o vorbă, și-am plecat apoi la Lulu.

La ora trei dimineața, Edith îmi spuse :

— Bine a făcut. Tipul ăsta era un îngîmfat. N-ar fi mers.

De ăsta nu mi-a mai vorbit niciodată, însă sînt sigură că n-a uitat. Nu era epoca noastră de noroc.

Într-o dimineață, ne întorceam la hotel. Dna Jézéquel ne aștepta ; mă-ntreb cînd mai avea timp să doarmă ; stătea mereu acolo, din cauza chiriilor.

— Am o veste pentru voi.

— Rea ?

— Depinde, vouă vă aparține să hotărîți. Soțul tău a venit și și-a luat-o pe fată. N-am putut să fac nimic. Avea triciclul în fața intrării, a pus-o înăuntru și s-a dus. N-aveam ce să spun, era fata lui.

— Ați făcut bine, eram înțeleși, i-a spus Edith, care avea răspuns în orice împrejurare.

N-a crezut-o nimeni, dar așa a găsit ea că trebuie să răspundă. Louis, luînd copilul, spusese :

— Îmi iau fata pentru că asta nu-i o viață normală pentru un copil. Dacă maică-sa o vrea, spune-i să vină să și-o ia.

Adevărul ăsta era. El spera că așa o va determina pe Edith să revină, că ea se va înapoia la hotelul din strada Orfila, de lîngă el. Pentru el, ea era mama copilului său, femeia lui... Trebuia să revină.

Nu era mijlocul nimerit să-l întrebuinţezi cu Edith. De altfel, nu exista nici unul nimerit, cînd termina cu cineva.

Edith n-a mai spus nimic altceva. Cinstit vorbind, puştanca ne stînjenea cînd lucram.

P'tit Louis a păstrat-o pe fetiţă. Însă nu putea să se ocupe de ea, o lăsa singură la hotel. Era mai bine să fi rămas cu noi, pentru că, în definitiv n-o îngrijeam chiar atît de rău. Lua aer, era sănătoasă.

La început ne-a lipsit. Nu ne-o spuneam, dar rămăsese un gol. Adesea am lucrat pentru ea. Edith zicea cu un aer serios :

— Micuţei îi lipseşte asta sau aia. Momone, trebuie să mai cîntăm. Cécelle nu trebuie să ducă lipsă de nimic.

Şi o porneam.

Din ziua în care P'tit Louis ne-a luat-o pe Marcelle, Edith n-a mai vorbit niciodată despre el, nici o critică, nici o amintire, nimic, inexistent.

Apoi, într-o zi, cînd parcă ţi-era scîrbă de viaţă, atît eram de plictisite, a apărut P'tit Louis. Ne găsea mereu. N-a folosit vorbe mari.

— Mititica e la spital, e foarte bolnavă.

Am alergat la spitalul de copii. Mititica îşi răsucea capul pe pernă, cînd la stînga, cînd la dreapta. Edith murmura :

— Sînt sigură că mă recunoaşte. Tu vezi, ea mă recunoaşte...

Nu vroiam să-i spulber iluziile, însă era vorba de un copil de doi ani şi jumătate care avea o meningită. Era deja pornită spre o lume în care noi nu-i mai puteam fi de nici un folos.

Edith a încercat să-l vadă pe profesorul care conducea clinica. N-a vrut să ne primească... Asta n-ar fi schimbat nimic, dar, totuşi, m-am gîndit adesea, că dacă ea ar fi fost atunci „Edith Piaf", el ar fi primit-o.

Cînd am ajuns a doua zi dimineaţa la spital, ne-am urcat şi infirmiera a întrebat-o pe Edith :

— Unde te duci ?

— Mă duc s-o văd pe Marcelle Dupont.

— A murit la şase şi trei sferturi.

Nici un cuvînt în plus, nici unul de prisos.

Edith voia s-o revadă pe Marcelle. Am fost trimise la morga spitalului. Ea vrea o şuviţă de păr şi nu se găsea nimic cu ce s-o tăiem. Moşneagul, paznicul morţilor, ne-a dat o pilă de unghii. Era greu de tăiat cu ea, capul micuţei se bălăbănea... Sînt amintiri pe care nu le poţi uita.

Trebuia să găsim bani pentru înmormîntare. P'tit Louis a spus că n-are. Nu era om rău. Era atît de tînăr ! Avea, poate, douăzeci de ani cînd a murit micuţa. Edith, nouăsprezece. Era o parte de gravă inconştienţă în tot ce se-ntîmplase. Eram doar n.şte copii...

Trebuia să ne îngrijim de toate. Edith n-a găsit nimic mai bun de făcut decît să se îmbete cu Pernod gol. Eram sigură că o să crape. Am găsit o cameră la un hotel, lîngă localul „le Tourbillon", unde obişnuiam să ne ducem. Am urcat-o sus cu băieţii şi am reuşit în cele din urmă s-o facem să adoarmă. A doua zi mergea mai bine ; ne-am reîntors la Lulu. Era tîrziu. În ajun nu ne-am putut duce. I-am comunicat că Edith şi-a pierdut fetiţa. Ea a făcut chetă în local şi fetele au făcut chetă între ele. Mai lipseau zece franci ca s-o putem înmormînta pe

Marcelle. Trebuiau optzeci şi patru de franci. Edith se plimba pe bulevard şi spunea :

— Orice-o fi... o s-o fac.

Era prima dată. Nu făcuse asta... niciodată.

S-a plimbat pe boulevard de la Chapelle şi a întîlnit un bărbat care i-a propus să urce cu el.

Au urcat. Ajunşi în cameră, el a întrebat-o de ce face aşa ceva. Ea i-a răspuns că pentru a-şi înmormînta fetiţa îi lipseau zece franci. Tipul i-a dat mai mult de zece franci, şi a plecat. Toate astea pentru ca un cioclu să poată duce cutia cea mică sub braţ, ca pe un pachet !

A fost în adevăr un moment foarte întunecat. Una din cele mai grele, poate cel mai greu, dar drept vorbind foarte scurt.

După cîteva zile, uitasem complet că mica Marcelle murise. E îngrozitor. Nu ne mai aminteam, nici la cimitir nu ne-am dus. Niciodată. Nu eram decît nişte puştance. Nu ne mai gîndeam la cele întîmplate.

CAPITOLUL IV

PAPA LEPLÉE

Ziua străzile, serile la Lulu, viaţa noastră continua ca mai-nainte. Eram amîndouă de mai bine de un an la cabaret şi impresarul din visele lui Edith nu se vedea încă debarcînd.

A fost o perioadă destul de neobişnuită în existenţa lui Edith. Toată viaţa a aşteptat adevărata iubire. Acum n-o mai aştepta. Nici nu se mai gîndea la ea. Aştepta locul ei printre cîntăreţe. Şi aşa ceva nu se întrezărea deloc.

La Lulu, Edith cînta cum se pricepea. Ne dusesem la un editor să cumpărăm reducţii, pentru cuvinte. Nu cunoştea de fel notele. Nu ştia că trebuia transpuse partiturile pentru ca ea să le poată cînta. Cum habar n-avea de aşa ceva, asta n-o stingherea. Punea să i se cînte melodia de două, de trei ori, şi o şi ştia. Avea o extraordinară memorie muzicală. Pianistul care o acompania cînta cum avea chef, şi Edith îşi cînta cîntecul fără să se sinchisească prea mult de el. Surprinzător e că totuşi ieşea bine.

Faptul că era la Lulu îi sporise puţin clientela lui Edith, era solicitată, cîntase în treacăt în diferite localuri, la „Tourbillon", la „Sirocco" şi, peste program, pe ici, pe colo. Toate la un loc nu erau mare lucru, dar asta n-avea importanţă. Eram mai degrabă fericite. Lumea şi-a făcut păreri greşite despre Edith. Ea nu era tristă de felul ei. Adora veselia. Făcea haz tot timpul şi era sigură că va parveni. Ea îmi spunea, luîndu-mă de gît :

— Nu te frămînta. O să ne vină rîndul, o să ieşim din toată mocirla asta, din toată mizeria asta.

Eram cufundată pînă la gît în ea : toate acele cabarete mai mult sau mai puţin prăpădite, acele cîrciumioare din tristele cartiere mărginaşe şi strada. Bunul meu simţ îmi spunea că astea nu erau trambulinele pe care să sări în lună.

Cît priveşte iubirile, nu erau frumoase nici ele, numai aventuri trecătoare. Lui Edith îi era perfect egal. Nu alegea.

Toate astea nu erau o treabă prea curată.

Lui Edith îi plăcea mult lumea interlopă. Îi plăceau oamenii hotărîţi. Cei adevăraţi, cărora li se spunea pe drept cuvînt „bărbaţi".

Nu peștișorii, neisprăviții care își dau aere de spărgători și în schimb stăteau nemîncați. Printre cei care exploatau femeile ne făcusem prieteni adevărați, care nu ne-au părăsit niciodată la nevoie, care nu ne-au uitat niciodată.

Edith găsea că ăștia erau adevărații bărbați. Erau bătrîni, în fine erau bătrîni față de vîrsta noastră. Aveau între treizeci și patruzeci de ani. Îi iubeam mult pe tipii ăștia. Și pe deasupra erau amabili și corecți.

În ce privea business-ul lor, ne lăsau în pace. Erau prea profesioniști ca să-i ceară lui Edith să agațe clienți pentru ei.

Au fost totuși doi care ne-au exploatat în același timp : Henri Valette și Pierrot. Edith era aceea care-i primea în pat, dar le dam și eu bani la rîndul meu. Ei ne-au dat drumul pe pistă, dar nu ca pe prostituate. Asta nu putea să le dea prin gînd. Ei ne protejau. În lumea interlopă, să ai un protector care să fie un adevărat „dur", asta te ridică în ochii lumii, și ai noștri erau grozavi.

Edith îi lua cu noi cînd mergeam să cîntăm pe străzi. Stăteau de pază la colțul străzii, ne preveneau discret despre sosirea sticleților, jucau rolul „baronului" — asta însemna că aruncau o hîrtie de cinci sau de zece franci ca să antreneze pe ceilalți. Ei nu riscau nimic, pentru că le-o restituiam odată cu partea lor. Asta n-a ținut multă vreme. S-au plictisit repede și noi de asemenea. Nu puteau să ia la rînd străzile Parisului, ar fi devenit o profesie și era dezonorant pentru ei și, apoi, astfel de oameni să se scoale la opt dimineața și să se proțăpească la colțul străzii ca să aștepte gologanii și să pîndească sticleții, asta-i declasa. Henri și amicul său Pierrot purtau niște fetruri ușoare ca fulgul, marca „Borsalino", sau unele păroase, cenușii. Noi două găseam că făcea impresie cînd debarcam cu ei la „Rat mort". Am avut chiar o slăbiciune... pentru ei și sînt singurii care nu i-au ars bătăi lui Edith. Ca femei, ei nu ne luau în serios.

Nu mai lucram pentru ei, dar nici nu-i părăseam. Rămîneam mai departe în lumea interlopă. Devenise a noastră.

Într-o zi, așa fără motiv, am hotărît să mergem pe Champs-Elysées. Am făcut cîteva străzi. Demara greu. Edith repeta :

— Dacă merge tot așa, mă opresc, n-avem noroc.

Cu toate astea, avea să-l aibă.

Eram pe rue Troyon, acolo a apărut Louis Leplée în viața lui Edith. Era un domn foarte bine îmbrăcat, foarte elegant. Nu era soiul nostru de client. Părul blond-argintiu și înțolit cam pretențios.

Acest domn cam prea îngrijit, prea bine îmbrăcat, care avea și mănuși, n-o pierdea din ochi pe Edith, o privea cu atîta insistență încît îmi ziceam :

„Cînd Edith se va opri din cîntat, e imposibil să n-o ceară în căsătorie, e gata pregătit, are și mănușile."

El se apropie și îi spuse :

— Dacă vrei să cînți la mine, am un cabaret în strada Pierre-Charron, „Le Gerny's", vino să mă vezi mîine.

Și pe cînd spunea astea, ne-a dat o hîrtie de zece franci.

Edith încă nu-și dădea seama de ce i se întîmplă.

El ne-a însemnat adresa lui pe un colț de ziar. Edith mi l-a încredințat, atrăgîndu-mi atenția :

— Ai grijă să nu-l pierzi. Valorează poate o avere.

La fiecare cinci minute se întrerupea din cîntat spre a mă întreba :

— Îl mai ai ?

Pe drum, la înapoiere, Edith era în culmea fericirii. Trecusem să vedem cum arată intrarea cabaretului. Era altceva decît la Lulu.

— Asta are un cabaret elegant. O să se ocupe de mine. Sigur c-o să găsesc un impresar într-un astfel de local, trebuie să apară. Și-apoi e pe Champs-Elysées ! Sper că mai ai hîrtia ?

Această bucată ruptă de ziar este aceea care a hotărît soarta lui Edith.

Ne-am întors acasă nebune de bucurie. În aceeași seară, am băut, am băut bine, și în cartierul Pigalle am povestit cele întîmplate la toată lumea...

Am întîlnit-o acolo pe cîntăreața Fréhel. Ea frecventa ca și noi localul care avea pe atunci succes, „le Pigalle". Ea ne impunea. Avea un nume... pe care-l vedeai pe afișe. Fusese în Rusia ; pentru noi era o femeie bine. Asta n-o împiedica să fie prietena proxeneților. Făcea niște „beții" ! Erau lucruri degradante, dar ce cîntăreață : *Le gris qu'on roule, Mon homme, Tel qu'il est, il me plaît...*

Mai era acolo și un băiat care se numea Michel Varlope, era violonist. A murit. Lucra la „O'dett". Le-am spus că Edith a fost angajată la „Gerny's". El ne-a crezut, dar nu și Fréhel, care-i spunea lui Edith :

— Nu trebuie să te duci, o să pună ghiara pe tine... Negustoria de carne vie mai există. Nu trebuie să te duci. Nu în chipul ăsta te angajează cineva, mai ales pentru Champs-Elysées. Așa ceva nu-i posibil. Asta ascunde ceva.

Ea nu-și da seama că Edith era deja un „monstru sacru", sortită scenei. Ea nu putea s-o creadă. Mai tîrziu a admis-o, dar din vîrful buzelor.

Nu se poate spune că am rămas în raporturi bune cu ea. Edith îi purta o pică grozavă, căci se purtase urît cu ea... Într-adevăr urît. Și nu numai în ziua aceea.

Cînd Edith avea o speranță cît de mică, oricare ar fi fost, ne duceam la Fréhel. Edith o admira mult și de fiecare dată ea ne demoraliza. Dacă Edith îi spunea :

— O să cînt cutare cîntec.

Fréhel începea să strige :

— Nu, nu face asta, fă orice, însă numai asta nu.

Îi plăcea să ne-mbătăm împreună. Cînd Edith era beată, Fréhel o lua după ea în vreo cafenea, în vreun cabaret, în locuri unde era lume multă. Acolo Fréhel o prezenta zicînd :

— Auziți-o, cîntă și ea, și o să vă cînte ; hai cîntă, Edith !

Sărăcuța era fleșcăită ca o cîrpă. Cînta, desigur, dar prost, era ceva penibil, iar oamenii își băteau joc de mutra ei. Fréhel ne plătea deseori cîte un sandviș, cîte un pahar, însă niciodată nu ne-a dat un sfat bun, un ajutor în carieră.

Fréhel spunea că nu crede în Edith. Ea făcea orice spre a-i dăuna. Ținea ca pe scenă Edith să poarte tocuri joase, să-și arate brațele, care erau tot ce avea Edith mai urît. Noi însă nu ne dam seama, o credeam :

— O să arăţi mai mică. O să fie mai impresionant. Braţele tale subţiri vor înduioşa publicul. Îmbracă-te în roşu, în verde... Cu orice!

N-am mai revăzut-o. Edith a înţeles în cele din urmă.

Însă în acea seară, în seara cu Leplée, am fost în adevăr fericite. Am băut ca să sărbătorim întîmplarea, eram amîndouă de părere că era cazul, dar nu ne-am făcut praf.

— Nu trebuie să mă întorc tîrziu. Trebuie să mă gîndesc la toate, luase hotărîrea Edith.

Seara nu i-am spus o vorbă lui Lulu. Ne era teamă că n-o să iasă nimic. Am întins-o cît am putut de repede.

A doua zi dimineaţa, ne-am dus să cîntăm pe străzi ca de obicei. Din nou cafeaua, din nou gargara... Nici o schimbare. Ca să se ducă să-l întîlnească pe Leplée, Edith şi-a pus fusta neagră, singura pe care o avea, însă periată. Nu cu peria, n-aveam aşa ceva. Luam o hîrtie de jurnal pe care o udam şi frecam petele. Îşi lipise cîrlionţii bretonului cu săpun, restul putea să fie oricum. Cumpărasem un ruj de buze pentru Edith, de-un roşu închis frumos, ca să arate bine şi în plus ne-am mai oferit şi două perechi de espadrile. Nu ne puteam duce la Leplée cu picioarele goale. Le-am luat de culoare bleumarin. E practic, n-ai nevoie să le albeşti mereu. Bleumarinul e distins. Şi aşa arătam corect îmbrăcate.

Legenda vrea ca Edith să fi ajuns cu întîrziere la întîlnirea cu Louis Leplée. Nu este adevărat. Sosisem în localul „la Belle Ferronnière" cu o jumătate de oră înainte. El ne spusese să-l aşteptăm acolo. Trebuie să ne imaginăm totuşi că o femeie ca Edith, care n-avea de totdeauna decît un singur gînd : să cînte... îşi dădea seama că era o ocazie unică, un miracol să întîlnească un om care avea un cabaret, care avea bani, care era bine îmbrăcat, care ne vorbea cuviincios. Era ceva senzaţional.

Ajunsesem mai devreme. Tremuram la gîndul să nu-şi fi bătut joc de noi. Ne era atît de frică încît ne pierise graiul.

Leplée a dus-o pe Edith în sala cabaretului său „le Gerny's". Nu era nimeni. Era după prînz, către orele patru. A pus-o să cînte toate cîntecele pe care le ştia. Fără acompaniament. A lăsat-o să cînte aşa cum o auzise pe stradă şi i-a spus cu blîndeţe :

— E perfect. Aici merge mai bine decît pe stradă. Cum te cheamă ?

— Gassion, Edith Giovanna.

— Asta nu face doi bani. În meseria dumitale...

I se spunea meseria ei. I se vorbea ca unei adevărate cîntăreţe. Acest domn bine îmbrăcat, parfumat, care întrebuinţa un ton şi cuvinte cu care nu eram obişnuite, era cel care-i spunea toate astea. Ea se întreba dacă-i vorbea serios.

Edith îl privea mirată, cu ochii imenşi care-i cotropeau tot chipul. Parc-ar fi privit pe bunul Dumnezeu.

Această expresie a chipului ei, am văzut-o adesea la Edith. Era cea din timpul lucrului, cînd asculta, cînd voia să înţeleagă pe deplin, să reţină tot, să nu lase să-i scape nimic.

Cu gesturi frumoase, rotindu-şi mîinile, calm, Louis Leplée continua :

— Numele este ceva foarte important. Cum ai spus că te cheamă ?

— Edith Gassion. Dar am un nume de cîntăreaţă : Huguette Elias.

A înlăturat cu mîna acest nume. Priveam fascinată unghiile lui atît de curate, atît de lucioase. Edith şi cu mine nu ne închipuisem vreodată că un bărbat ar putea să-şi facă unghiile. Tipii pe care îi frecventam erau prea reduşi ca să se gîndească la aşa ceva. Nu erau destul de rafinaţi...

— Micuţa mea, cred că ţi-am găsit numele : Piaf.

— Ca păsărelele, vrăbiuţele.

— Da, „la môme Moineau" e dat, dar despre „la môme Piaf", ce părere ai ?

Nouă nu ne plăcea atît de mult Piaf. Ni se părea că nu sună destul de artistic.

Seara, Edith mi-a spus :

— Ţie îţi place Piaf ?

— Nu cine ştie ce.

Ea începu să argumenteze :

— Ştii, Momone, „la môme Piaf" nu sună chiar aşa de rău. Piaf, găsesc că are rezonanţă. E drăguţă o păsărică mică. Cîntă, e veselă. Parcă vezi primăvara, e ca şi noi. Totuşi, nu-i chiar atît de prost omul ăsta.

Toată seara s-a frămîntat. Îi tot întreba pe prietenii ei. Cum fiecare avea altă părere, dar nici una care să-i placă, Edith i-a privit în seara aceea cu alţi ochi şi le-a spus :

— Ei bine, vouă o să vă plătesc cîte un pahar la cafeneaua „La Belle Ferronnière", în timp ce eu, „la môme Piaf", o să cînt peste drum la „Gerny's".

— Vezi, Momone, bărbaţii noştri sînt drăguţi, sînt adevăraţi bărbaţi, însă nu înţeleg nimic din trucurile artistice. Nu ţine de business-ul lor.

De la început, Edith l-a respectat pe Leplée. Ea l-a iubit cu adevărat. Aveau unul pentru celălalt o adevărată afecţiune. Ea îl numea „papa Leplée". El îi spunea : „Te socotesc ca fetiţa mea adoptivă".

Începînd de-a doua zi, cel puţin opt zile în şir, poate şi mai mult, în orice caz timpul mi s-a părut destul de lung, Edith a repetat cu un pianist. La început au fost neînţelegeri. Lui Edith îi venea greu să urmărească muzica. E datoria pianului s-o urmărească pe ea, nu a ei să urmărească pianul.

— Eu sînt aceea care cînt, nu cîntă el, aşa că n-are decît să se descurce.

Ea cînta după ureche.

Ca s-o lanseze, Leplée a făcut mare publicitate. Peste tot vedeai pe afişe şi în ziare : La „Gerny's", de pe stradă la cabaret, „la môme Piaf".

— E vorba de mine, spunea Edith. Uită-te puţin la numele meu. Pişcă-mă, Momone, nu-mi vine să cred.

Nu era adevărat. Ea credea. Era convinsă de-a binelea, dar era genul de teatru ce-i plăcea să-l joace. Nu vorbea decît de asta. Iar eu mă umflam în pene că eram sora ei.

Edith, care cînta aşa cum alţii ar bea un pahar de apă, ea, care n-avea deloc simţul răspunderii, îşi punea o mulţime de întrebări. N-o mai recunoşteam.

În timpul acestor opt zile n-a băut şi n-a avut nici o aventură, nimic.

Nu vorbea decît de norocul ei şi-şi făcea griji :

— Ştii, în seara aceea voi fi singură pe scena cabaretului : Eu voi fi vedeta. E o îndrăzneală din partea lui papa Leplée. Dacă n-o să meargă, va fi pentru el o lovitură să-l dea peste cap. Şi dacă n-o să plac ? Dacă toată lumea asta îşi va bate joc de mutra mea ?

Cabaretul „Le Gerny's" ne uluia. Pentru noi nu exista ceva care să-l întreacă. Nu cunoşteam localuri mai elegante decît cele din străzile Pigalle şi Blanche. Cînd Edith se uita în ciobul de oglindă pe care îl întrebuinţam amîndouă, şi-şi aranja părul, spunîndu-mi : „Mă duc la «Gerny's», pe Champs-Elysés", asta ne tăia răsuflarea.

În realitate, cabaretul lui Louis Leplée nu era chiar atît de şic, era la modă, era parizian. Lumea venea să vadă un spectacol. Veneau să mănînce, să asculte cîntăreţi, cîntăreţe care nu aveau neapărat nume celebre, dar care-i distrau. Era o ambianţă plăcută. Lumea venea mai ales ca să facă haz, să petreacă „à la française".

Cînd Louis Leplée îi spunea lui Edith :

— Nu sînt degeaba nepotul lui Polin. Tu eşti prea tînără ca să ştii că el a fost, către 1900, regele café-concertului. Datorită lui am cîntecul în sînge. Aşa că, micuţo, poţi să ai încredere în mine. Tu nu eşti ca celelalte şi publicului îi place asta.

Ea îl credea. Ştia că are dreptate.

El nu risca nimic din cauza ei. Făcea o experienţă pentru că îi plăceau cîntecele, cele adevărate, pentru că îi era lehamite de cîntecele decoltate şi triviale. Cîntăreaţa lui de stradă ori va face toată crema Parisului să zbîrnîie undeva între inimă şi burtă, ori îi va face să se tăvălească de rîs. În orice caz, vor spune : „Acest Leplée are idei ! Totdeauna noutăţi. Ce as ! E genial."

În nici un caz nu pierdea. Chiar dacă eşecul lui Edith n-ar fi însemnat şi unul pentru cabaretul său, pe el l-ar fi durut pentru că a crezut în ea din clipa în care a întîlnit-o.

Un om plăcut ca Leplée nu cunoscusem niciodată. Nici nu ne închipuiam că aşa ceva exista.

El a fost primul care a început s-o înveţe pe Edith meseria. Ea nu ştia nimic. La Lulu cînta aşa cum îi da prin cap.

Luminile, muzica, punerea în scenă a unui cîntec, alegerea lui, gesturile, nimic nu ştia din toate astea, habar n-avea. Se proptea acolo, cu mîinile lipite de rochie şi cînta.

El nu încerca s-o înveţe prea multe, îi era tare teamă să nu-i strice naturaleţea.

Totuşi, a pus-o să înveţe noi cîntece : *Nini Peau d'Chien, La Valse brune, Je me fais si petite.*

Se gîndise la toate, dar nu şi la rochie. Halul nostru de mizerie nu şi-l putea închipui.

— Ai o rochie pentru mîine seară ?

Edith n-a ezitat :

— Desigur, una neagră, grozavă.

Nu era adevărat. Eu ştiam prea bine că n-avea rochie.

Leplée era curios să afle cum arată, era neliniştit în privinţa asta.

— Cum este ? Scurtă, lungă ?

— Scurtă.

— Fii atentă, nu trebuie să arăţi prea gătită.

— E cît se poate de simplă.

— S-o aduci mîine.

Plecînd, Edith mi-a spus :

— N-avem timp să mai cîntăm pe stradă, dar ne trebuie gologani. În ce hal am fost de tîmpită ! Nu m-am gîndit la rochie. Uite ce-o să facem, o să-i cerem prietenului nostru Henri. Nu poate să ne refuze.

Nici vorbă că n-o putea face, lucrasem pentru el o săptămînă întreagă, nu i-a rentat mare lucru, dar totuşi. Ţinea la noi. Pentru el eram nişte puştance pline de haz.

Henri nu avea destui gologani pentru o rochie, însă ne-a dat totuşi cu ce să cumpărăm lînă şi andrele. Ne-am apucat imediat să tricotăm „rochia".

Tricotînd — Edith tricota foarte frumos, adora asta şi mai tîrziu toţi bărbaţii care au trecut prin viaţa ei şi-au căpătat puloverul lor — făcea haz :

— Papa Leplée a spus că va veni toată elita iar eu, vedeta, o să fiu în rochie neagră tricotată. Vor primi o lovitură. Eu vin de pe stradă, ce mai vorbă ! Pe stradă, nu te fiţii în rochie cu trenă.

Am tricotat toată noaptea ca nebunele, cu nişte andrele ca parii, ca să meargă mai repede. În fiecare ceas încerca ce lucrase, întrebîndu-mă :

— Crezi că o să-mi stea bine ?

Ea alesese lîna neagră. Nu pentru că îi plăcea atît de mult negrul, însă pe scenă l-a purtat totdeauna. Nu se vedea cîntînd în altă culoare.

În seara următoare, cea a premierei, am ajuns cu două ceasuri înainte. Edith mi-a luat mîna şi mi-a pus-o la pieptul ei, spunîndu-mi :

— Ia simţi cum îmi zvîcneşte inima. Ei bine, va trebui să se obişnuiască. N-am isprăvit ca s-o fac să galopeze pe dumneaei !

Şi-a fost adevărat. A dus-o într-o goană pînă la sfîrşit.

Fusta, complet dreaptă, era uşor de făcut. Puloverul, la fel, dar cu mînecile am avut necazuri. A trebuit să le refacem. Am reuşit să facem o rochie, dar cu o singură mînecă.

Edith găsea soluţie la orice :

— O să cînt cu braţele goale, ca Fréhel. O să pară mai elegant.

Şi iată-l pe Leplée venind :

— Du-te şi îmbracă-te. Să văd cum arăţi.

O întindem la lavabouri. Era sectorul nostru. Leplée soseşte. Cînd a văzut rochia... dezastru.

El, atît de politicos, a început să ţipe :

— Eşti nebună ! Pe naiba, nu-ţi vine să crezi ! Cu braţele goale ! Dar ce crezi că eşti Damia, pe cuvîntul meu, sau Fréhel. Ele au braţe, nu ca tine, uită-te în oglindă, vezi ce fason ai... cu mîinile tale ca chibriturile.

O luase de braţ pe biata Edith şi o scutura ca pe o cîrpă, în faţa oglinzii.

— Nu e posibil. Am dat greș, n-ar fi trebuit să acord încredere unei fete ca tine. Și idioata aialtă — eram eu — ea nu putea să-ți spună că arăți jalnic ? Să-ți vie să plîngi. S-a dus totul dracului.

Să plîngă... Noi eram cele care începusem să plîngem de-a binelea. Totul se dărîmase din lipsă de bani, căci nu trebuie să credeți că Leplée ne dăduse vreun franc.

Din fericire, soția lui Maurice Chevalier, Yvonne Vallée, era în sală. Auzindu-l pe Leplée țipînd în așa hal, a venit să vadă din ce cauză.

— Dar bine Louis, îți pierzi capul. O înnebunești pe această mititică. N-o să mai poată cînta.

— Tu crezi că o s-o las să cînte în halul ăsta ?

— Rochia ta n-are mîneci ?

— N-am decît una. N-am avut timp s-o facem pe cealaltă. Nu pot să cînt cu o singură mînecă.

— Fular n-ai ?

Era o modă la cîntărețele realiste. Toate aveau. Noi însă, habar n-aveam.

Edith, care și așa n-avea tenul prea colorat, era albă ca lavaboul.

— Nu face nimic. Am dat greș. N-o să cînt și gata.

Yvonne i se adresă :

— Uite și mîneca cealaltă.

Și i-a întins fularul ei — un pătrat mare de mătase violetă — cu care am făcut cealaltă mînecă.

Din seara aceea, i-a plăcut totdeauna violetul. Era ceva sfînt pentru ea. Era culoarea care-i purta noroc.

Cu toate astea, cu o jumătate de oră înainte ca Edith să apară pe scenă, nu arătam prea strălucit la lavabouri, unde stam de obicei. Ea era verde la față din cauza tracului. Eu tremuram atît de tare, încît nu puteam deschide gura fără să-mi clănțăne dinții. Sala era plină de femei bine îmbrăcate, tot ce putea fi mai elegant.

Ni s-au aruncat cîteva nume : Maurice Chevalier, Yvonne Vallée, Jean Tranchant, Jean Mermoz, Mistinguett, Maud Loti, Henri Letellier, directorul lui „Le Journal", unul din cele mai mari cotidiene ale vremii.

Numai auzindu-le numele a fost destul ca să ni se taie răsuflarea la amîndouă.

Edith bea apă pahar după pahar. Ea, care avea oroare.

— Momone, aș putea să scuip băncuțe, atît de cleioasă mi-e saliva.

În sală se rîdea, se cînta. Reluau refrenele în cor. Nu fusesem acolo niciodată seara. Nu înțelegeam. Eram îngrijorate. N-o să fie posibil, ăștia n-o să tacă niciodată ca să poată asculta.

Către unsprezece seara — așa era obiceiul — Louis Leplée defila în sală împreună cu muzicanții, antrenîndu-i pe toți să cînte *les Moines de Saint-Bernardin.* După aceea urma atracția serii, noua cîntăreață.

Să cînți după toate astea îți venea greu. Mai ales cîntece sentimentale, dramatice.

Laure Jarny, directoarea localului — o fostă regină a cursei cicliste de șase zile — veni s-o ia pe Edith.

— E rîndul tău.

Edith mă privi :

— Momone, în seara asta trebuie neapărat să reușesc, norocul el nu trece decît o singură dată pe lîngă tine.

La repezeală și-a făcut semnul crucii. Era prima oară cînd îl făcea într-o astfel de împrejurare. De atunci n-a mai intrat niciodată în scenă fără să se fi închinat.

Aici nu era ca la Lulu. Leplée nu-mi da voie să stau în sală, n-aveam ce căuta acolo. Nu se putea, eram prea sărăcăcios îmbrăcată. M-a obligat să stau la lavabouri, ca de obicei.

Cît despre situația de „dame pipi", puțin îmi păsa. Tiptil, mă iau imediat după Edith. În seara asta țineam neapărat să fiu în sală.

Era cald. Femeile aveau spatele și umerii goi sau cu un fleac de blană, care nu era însă de iepure, și niște pietroaie, care nu erau false, iar bărbații erau toți în frac sau în smocking. Erau tare gălăgioși. Lumina era orange-tango, culoarea la modă. Cînd s-a făcut întuneric în sală s-au auzit oh-uri și ah-uri și rîsetele damicelelor.

Leplée înaintă luminat de un reflector, numai de unul. Pusese singur toate la punct. În cîteva cuvinte a povestit cum a descoperit-o pe Edith cîntînd la colțul străzii Troyon, că e autentică cîntăreață de stradă, că e o revelație.

Edith apare.

Cu un gest, Louis Leplée o prezintă :

— Din stradă la cabaret, iată „la môme Piaf".

S-a auzit un murmur, apoi, cînd a fost prinsă în lumina reflectorului, cînd au văzut-o, au tăcut.

Nu pricepeau nimic, așteptau. Au să rîdă sau o să-i facă să plîngă ?

Rămasă singură în lumina brutală, prost pieptănată, cu fața albă ca varul, cu buzele sîngerii, cu mîinile atîrnînd de-a lungul rochiei sale negre, tricotate, care-i venea puțin cam șui, părea pierdută, nenorocită.

C'est nous les mômes, les mômes de la cloche,
Clochards qui s'en vont sans un rond en poche,
C'est nous les paumées, les purées d'paumées
Qui sommes aimées un soir, n'importe où... *

Lumea continua să vorbească, fără să ție seama de prezența ei. Edith, cu desperarea în suflet, cu ochii plini de lacrimi, cînta mai departe. În sinea ei suferea, dar cînta spunîndu-și : „Voi învinge, voi învinge !"

După prima strofă, învinsese. Îi cîștigase. Nimeni nu mai vorbea, iar la sfîrșitul cîntecului, nimeni n-a mișcat. Nici aplauze, nici șoapte, nimic. Tăcere mormîntală.

Era penibil. Asta a durat, nu-mi dau seama, poate douăzeci de secunde... Dar ce lungi au fost ! Era ciudată această tăcere. N-o puteai suporta, te strîngea de gît. Și, deodată, lumea a început să aplaude cu

---

* *Sîntem fete hoinare, pe stradă învățate,*
Vagabondăm pîrlite pînă în zori de zi,
Într-una jumulite, la sînge curățate,
Cine ne vrea-ntr-o seară, ne ducem unde-o fi...

frenezie... Suna ca ploaia răpăind pe-o tobă, iar eu, ghemuită în colțul meu, plîngeam de fericire, fără să-mi dau seama.

L-am auzit pe Leplée spunîndu-mi :

— S-a făcut. Puștanca i-a cîștigat...

Nu se mai gîndea să mă trimită înapoi la lavabourile mele.

Au fost surprinși, au fost impresionați. Erau înmărmuriți auzind o puștancă ce le cînta mizeria, ce le cînta adevărul. Nu erau atît cuvintele, era vocea lui Edith care evoca toate acestea.

Pentru Edith, acest moment a fost cel mai greu din toată cariera ei, însă a fost cel mai frumos din întreaga ei viață. Se-mbătase fără să fi băut.

După ce și-a terminat recitalul, a fost invitată la masa lui Jean Mermoz și Mermoz i s-a adresat spunîndu-i „domnișoară". Nu-i venea să creadă. Ea, pe care nimic n-o stingherea, care avea atîta îndrăzneală, amuțise.

Lîngă Jean Mermoz se aflau Maurice Chevalier, Yvonne Vallée și alte persoane foarte distinse, al căror nume nu l-am știut niciodată. Succesul ăsta, forfota dimprejur ne zăpăcise complet. Ni se părea că auzim clopote și păsărele, în așa hal eram de zăpăcite.

S-a spus că Maurice Chevalier a exclamat : „E burduf de talent, puștanca !"

Asta face parte din legende. Au fost destule. Nu este adevărat. Maurice o mai auzise pe Edith cîntînd. Asistase la o repetiție, împreună cu Yvonne Vallée. Nu spusese mare lucru, ceva oarecum în genul : „Încearc-o, poate să placă. E naturală !"

El avea dreptate, nu se auzise niciodată o voce ca a ei. Ea nu făcea nici un efort ca să pară „realistă", era născută pe stradă și de-acolo venea. Nu se mai văzuse vreodată pe scenă o biată femeiușcă atît de slăbănoagă, care nu făcea gesturi și așa de prost îmbrăcată. Cîntărețele erau de format mare : Annette Lajon, Damia, Fréhel. Umpleau scena numai cînd le vedeai că apar.

Ea le-a plăcut pentru că i-a uimit, pentru că le luase piuitul. Dar ea nu era încă aceea care a devenit mai tîrziu. I-au trebuit ani întregi de muncă ca să ajungă „unică".

Cînd am plecat, se lumina tocmai de ziuă. Vremea era minunată, strălucitoare ca pentru o zi de sărbătoare. Edith în rochița ei neagră tricotată, care părea penibilă la lumina zilei, pășea ca o regină. M-a luat de mînă :

— Hai, Momone, simt nevoia străzii. Ei îi datorez asta. Pentru a-i mulțumi ne vom duce să cîntăm. Asta mă va răcori.

N-a cîntat ca de obicei. A fost ca un imn de mulțumire adresat cerului. Viața lui Edith se schimbase.

Îmi spunea :

— E de necrezut. Ieri dimineață pe oamenii ăștia i-am văzut în ziare, și-astăzi am petrecut noaptea cu ei, așezată la masa lor, nu-mi vine să cred.

„Au fost foarte drăguți. În adevăr, pe cinste. Ar fi putut să-mi ofere numai un pahar de vin. Șampanie ca a lor n-am băut niciodată.

Ce grozavă a fost ! Limonada chiaburilor n-are același gust ca spumosul nostru ! O să-ți dau să guști într-o zi. Au făcut chetă pentru mine. Eu n-aș fi îndrăznit niciodată. Mermoz e cel care și-a oferit pălăria. Ah ! ăsta, pe multe trebuie că le face să viseze... Momone, cît e de frumos... Nu l-ar fi costat mult, te asigur."

Mi-a dat drumul la mîna pe care mi-o ținea pe cînd umblam și a oftat :

— Asta nu-i încă pentru mine... Dar o să vină ziua. Auzi, Momone ? Iubirea, pentru mine asta are importanță. O să am toți băieții pe care o să-i doresc... și bani, berechet.

Ajunse acasă, o ținea într-una cu Mermoz. Așa a durat zile întregi. Se oprea brusc, știam ce o să spună :

— Uită-te la mine. Eu l-am văzut pe Jean Mermoz. Am stat la masa lui Jean Mermoz. Am băut șampanie împreună cu el. Și tu știi ce mi-a spus ?

— Da, știu : „Domnișoară, permiteți-mi să vă ofer o cupă..."

Știam să ascult și să tac — n-aveam decît șaptesprezece ani — și visam împreună cu ea.

Trebuie să vă dați bine seama ce însemnam noi atunci : mai nimic. Încă în ajun, trăiam cu frica-n sîn de sticleți, care aveau dreptul să ne agațe cu labele lor groase. Bărbații noștri erau niște derbedei. Puteau să dea în noi cît aveau chef. Familie, în mod practic, n-aveam. Dacă ne îmbolnăveam, puteam să crăpăm în vreun colț de stradă sau la spital, cavoul nostru era morga, și ne aștepta groapa comună la Pantin. Putea să ne cadă pe cap orice, fără să putem face altceva decît să acceptăm.

Nu eram în așa hal de tîmpite ca să nu ne dăm seama. Și, deodată, totul s-a schimbat.

Era mai mult decît un vis, pentru că în vis îți dai seama că e vorba de o minciună pe care ți-o povestești ca să poți rezista.

Acum era ceva real.

Mermoz și ceilalți existau, Edith le vorbise, cîntase în fața lor, băuse cu ei. În ajun, pe stradă, ei nici n-ar fi întors capul.

Schimbarea a fost violentă.

Edith nu mai contenea :

— Nu e numai frumos, Mermoz. Cît de bine vorbește. Aș fi putut să-l ascult așa, ceasuri întregi.

„Maurice, el e un mare artist, dar alături de Mermoz — pare o nimica toată. Dispare. Mermoz îl strivește... Bărbați ca Maurice există la Ménilmontant, la Belleville. Nu e altceva decît mine, cîntă și el, și apoi ? Însă bărbați ca Mermoz nu există decît unul pe cerul Franței."

El îi luase mîna, avea dinți admirabili. Pusese o hîrtie de o mie în fundul pălăriei sale. Îi oferise și ei flori la fel ca și celorlalte femei care erau acolo.

— Niciodată un bărbat nu mi-a cumpărat flori... Și nu mai isprăvea. Prietenii, Fréhel, celelalte fete o luau peste picior. Îi ziceau „madame Mermoz", prințesa Piaf.

Asta n-o impresiona pe Edith, ea-i da înainte şi le mai şi umfla. Edith înfrumuseţa tot ce povestea, ea avea totdeauna tendinţa să exagereze. Pe măsură ce trecea timpul, povestea ei lua amploare : va ajunge vedetă, va pleca în America... va refuza contracte...

Fréhel o răcorise :

— Fata mea, linişteşte-te. Moş Crăciun coboară numai o dată pe an şi nu pentru toată lumea. Cîtă vreme nu se vor scrie cîntece pentru tine, n-o să însemni nimic. Repertoriul tău e o adunătură de răsuflături. E jalnic.

Nu i le spunea toate astea lui Edith pentru că ar fi ţinut la ea. Dar nouă ne-a folosit.

Cînd era vorba de meseria ei, Edith le prindea din zbor foarte repede şi reda pe loc totul ca şi cum ar fi fost inspiraţia ei. Eu o priveam. Le vedeam toate din afară, aveam timp să le cîntăresc.

Ascultam şi-i dam sfaturi, pentru că aveam impresia că aveam mai mult gust decît ea. Aşa am dus-o pe Edith în cartierul sau în strada Saint-Martin, mai bine-zis la Cazinoul Saint-Martin, unde cînta un acordeonist, Freddo Gardoni, care era pîntecos, tare pîntecos. I-am explicat că umblam după cîntece şi el ne-a prezentat unor editori din rue Saint-Denis şi din Petit Passage. Ne-am dus să alegem cîntece pentru Edith. Nu era treabă uşoară.

Pentru editorii de cîntece, Edith nu era considerată o cîntăreaţă cu renume. Nu aveau motiv să-i acorde încredere ca să lanseze noutăţi. Şi atunci trebuia s-o ţinem într-una cu vechituri. Pentru noi nu aveau niciodată nimic. Pe Edith o apucau furii teribile şi papa Leplée o consola :

— De ce te plîngi ? Te-am angajat pentru o săptămînă şi uite cît timp a trecut de cînd eşti aici ! Nu-ţi face sînge rău, o să vină o zi în care mulţi vor spune că fără ei, fără încrederea lor, n-ai fi ieşit la liman. Ai puţină răbdare.

Răbdarea n-a fost niciodată virtutea lui Edith.

Ne luasem obiceiul să ne pierdem vremea pe la editori. Ne propteam într-un colţ şi ascultam cîntăreţele cu renume, care veneau să descifreze noile cîntece ce li se propuneau.

Edith îmi spunea :

— Înţelegi, văzîndu-le ce fac, ascultîndu-le, învăţ şi eu.

Eram atît de mărunţele, la fel de neîngrijite, ceva mai îmbrăcăţele, dar nu cine ştie ce şi mai ales n-aveam mai mult gust ca înainte. Nu se ferea nimeni de noi. Şi-aşa, într-o zi, Edith a întîlnit-o pe Annette Lajon, o cîntăreaţă cotată în acea vreme.

Asta s-a întîmplat la editorul Maurice Decruck. Acesta o simpatiza pe Edith. Ne aflam acolo ascunse, ca de obicei, cînd intră o femeie voinică, blondă, care stîrnea aerul cînd mergea, frumoasă, bine îmbrăcată şi foarte sigură de ea.

Şi iat-o că începe să cînte *l'Etranger* :

Il avait un air très doux,
Des yeux rêveurs un peu fous
Aux lueurs étranges...
Comme tous les gars du Nord
Dans les cheveux un peu d'or,
Un sourire d'ange.
J'ai rêvé de l'étranger
Et le coeur tout dérangé
Par les cigarettes,
Par l'alcool et le cafard
Son souvenir chaque soir
M'a tourné la tête... *

— Momone, ăsta-mi trebuie. E făcut ca pentru mine. Ascultă bine, e vorba de Mermoz. E povestea pe care aş vrea s-o am cu el. Sînt sigură că aş cînta-o din toată inima.

De altfel, în toată cariera ei, Edith a cîntat iubirea şi fiecare cîntec se potrivea cu bărbatul care în acel moment însemna ceva în viaţa ei.

Tot timpul repetiţiei, am rămas în colţul nostru.

Asta nu a avut aerul să-i placă prea mult lui Annette Lajon. Era o femeie politicoasă, totuşi s-a apropiat şi i-a spus lui Edith :

— Te numeşti, cum ?

— Edith Gassion.

— Ştii, repetiţiile sînt fără public.

— Oh ! doamnă, e atît de frumos. Dumneavoastră cîntaţi atît de bine !

Edith era sinceră şi cealaltă a lăsat-o în pace.

Cînd a plecat, Edith i-a spus lui Maurice Decruck :

— Aş vrea să-mi dai *L'Etranger.*

— Imposibil, micule. Annette abia l-a creat şi e normal să fie singura care să-l cînte. O să-l capeţi mai tîrziu.

În stradă, Edith a pufnit în rîs :

— Ai văzut cum am păcălit-o cu chestia admiraţiei. Şi cîntecul ei, o să-l cînt chiar astă seară.

— Cum o să faci să-l înveţi ?

— Îl ştiu deja.

Era adevărat. Dar nu aveam notele. Pianistul de la „Gerny's", Jean Uremer, era foarte priceput. Edith i-a fredonat de mai multe ori cîntecul. Şi chiar în acea seară a avut cu el un succes enorm. Leplée era încîntat, şi noi ne stricam de rîs ca nişte copii.

După patru zile, ne aflam la toaletele noastre, cînd o văd prin oglindă intrînd pe Annette Lajon. Abia am strigat : „Edith !". Ea s-a întors şi a primit o pereche de scatoalce, să-i răsucească capul. Pe bună dreptate.

— Dacă n-ai fi avut talent, ţi le-aş fi ars în plină sală.

Edith n-a spus nimic. Nici nu era nimic de spus.

Cîteva săptămîni mai tîrziu, Annette Lajon obţinea cu *L'Etranger* Marele Premiu al discului.

---

* *Te privea blînd şi visător.*
În ochi îi rătăcea un dor
Cu stranii străluciri...
Şi ca al negurilor faur,
Avea în păr sclipiri de aur
Şi-i rîdeau îngeri în priviri...
Ieri l-am visat iar pe străin,
În suflet c-un fel de cocleală
De-atît tutun şi de-atît vin
Şi de atîta plictiseală.
Serile cînd mi-l amintesc,
Simt că mă zăpăcesc...

— L-a meritat, mi-a spus Edith. Eu însă cîntecul o să-l păstrez în repertoriul meu.

Şi l-a păstrat. Edith a făcut întotdeauna ceea ce hotăra.

În localul lui Leplée veneau în fiecare seară o mulţime de oameni foarte distinşi. Miniştri, industriaşi, artişti, oameni de lume, prinţi, tot ce era mai ales.

Edith se credea deja artistă. Şi nu era încă decît un fenomen.

Din cauza asta, într-o zi, Edith a fost invitată la un mare dineu, unul veritabil, la Jean de Rovera. Noi nu pricepeam despre ce e vorba. Maurice Chevalier i-a spus lui Edith :

— Trebuie să te duci, e directorul unui mare ziar, „Comoedia". Eu sînt acela care am aranjat să fii invitată, i-am spus că eşti plină de haz. O să vezi, o să petreci bine. Voi fi şi eu, micuţo.

— Primesc, a răspuns Edith, dar nu mă voi duce fără soră-mea.

— De acord. O să vedeţi ce înseamnă lumea bună, cea adevărată. O să fie şi un ministru.

Asta nu ne impresiona, veneau şi în sală la „Gerny's". Oameni ca ei, ştiam cum sînt făcuţi.

Totuşi, să-i vezi la ei acasă nu era un fleac. Eram fericite. Nu bănuiam nimica rău. Edith şi-a pus rochia ei neagră, mereu aceeaşi, dar completă — făcusem în fine mîneca. Ea n-avea alta. Şi eu eram tot în negru. Edith pricepuse că în negru eşti totdeauna bine îmbrăcată.

Şi iată-ne, şezînd la un loc cu toată lumea asta în rochii de seară şi în frac. Femeile aveau bijuterii care străluceau la fel ca cristalele de pe masă şi ca şi argintăria. Nu mi-aş fi putut închipui vreodată că exista aşa ceva, şi nici Edith.

În spatele fiecărui scaun se afla un zdrahon. Amîndouă credeam că asta nu se-ntîmpla decît în filme. Te stinghereşte un tip care îţi supraveghează toate gesturile. Ne simţeam prost. Şi apoi nu ne aflam una lîngă alta. M-au aşezat departe de ea. Eu nu eram nimic, eram sora ei, umpleam un gol şi nici măcar. Cei doi flăcăi care mă încadrau, nu mi-au adresat niciunul o singură vorbă. Nici măcar o dată nu mi-au spus : „Doriţi sare, pîine" sau „Cum te simţi ?". Nimic. Ei vorbeau cu ceilalţi vecini şi o ascultau pe Edith. Ea era aceea care stîrnea interesul.

Fusese invitată pentru că era autentică.

Aceşti oameni „bine" îşi băteau joc de Edith. De la începutul mesei o îndemnau să vorbească şi rîdeau de ea. La început, Edith s-a gîndit că era mai spirituală decît îşi închipuise, sau că într-adevăr nu le trebuia mare lucru ca să se distreze. În adevăr, nu le trebuia mare lucru.

Ei spuneau : „Ce nostimă poate fi ! Face toţi banii." Şi o îndemnau : „Cum numeşti dumneata asta ?" Mă gîndeam : O să le răspundă o vorbă urîtă. Însă nu, nu-i trecea prin gînd că fusese invitată ca ei să-şi bată joc de ea. Eu nu eram în cauză, aşa că începeam să mă lămuresc despre ce era vorba. Şi mă durea pentru ea.

Erau atît de perverşi încît aranjaseră felurile de mîncare în aşa fel ca să nu fie decît lucruri greu de mîncat. Peşte, de pildă. Nu-ţi poţi

închipui cît de greu este să mănînci peştele dacă n-ai învăţat. Nu-ţi poţi închipui ce înseamnă să fii aşezată în faţa unui peşte plin de oase. E imposibil, dacă nu te pricepi. Şi noi nu mîncasem niciodată.

După unul din felurile de mîncare, au adus nişte castronaşe de clătit degetele. Noi nu văzusem niciodată aşa ceva. Oamenii ne pîndeau, aşteptau să vadă ce va face Edith. Şi eu aşteptam. Îmi ziceam : „Ea, ea trebuie să ştie".

Edith nu vroia să pară că nu ştie ; cum nimeni nu se atingea de aceste diabolice castronaşe, ea a vrut să le arate ce ştie. A pus mîna pe castron şi a băut. Era logic, un castron e făcut ca să bei din el. Era tocmai ce aşteptau. Au izbucnit într-un hohot de rîs pe care îl aud şi-acuma. Nepăsători, şi-au spălat degetele. Şi masa a continuat. Se amuzau s-o pună pe Edith în situaţii dificile. N-avea pîine. Nici ce să bea. Îi lipsea mereu cîte ceva.

Chelnerii cu mănuşi albe participau la veselia generală ; îşi făcuseră din ei complici.

— Aş vrea pîine, spunea Edith.

— Daţi pîine domnişoarei Piaf.

— Mi-e sete, vă rog, spunea Edith.

— Apă pentru d-ra Piaf, sau mai bine vin, nu-i aşa ?

În cele din urmă, Edith nu mai cerea nimic. Înţelesese.

I se lua farfuria înainte de a fi isprăvit să mănînce.

S-a servit şi vînat. Niciunul nu lua cu mîna. Curăţau oasele cu furculiţa şi cu vîrful cuţitului. E uşor dacă ai fost învăţată şi dacă n-ai mîncat niciodată altfel.

Văzînd chipul preocupat, livid, al lui Edith, îmi dam seama că ea va face ceva, că se gîndea : „Nu o să stau aşa, ca o idioată, în faţa căpăţînilor lor scîrboase".

A apucat bine cu mîna osul şi i-a privit drept în ochi.

— Eu mănînc cu mîna, e mai gustos.

Nimeni n-a rîs.

Cînd a terminat, şi-a şters mîinile pe şervetul său şi s-a ridicat :

— Se petrece bine aici. Însă eu nu pot să rămîn. Am munca mea. Vii, Momone, dl. Leplée ne aşteaptă.

Îmi venea să ţopăi de bucurie. Să le fi văzut mutrele ! La asta nu se gîndiseră. Au rămas cu gurile căscate. Fără vorbă multă, Edith îi priva de obiectul plăcerii lor. Ei speraseră că se va întîmpla un scandal, unul adevărat, ceva neobişnuit pînă în cele din urmă.

În seara aceea, ajunsă în stradă, Edith a început să plîngă.

Era atît de răscolită că, ajungînd la „Gerny's", i-a povestit totul lui Leplée. Îi curgeau şiroi lacrimi pe obraz şi mie simţeam că mi se face rău.

— Vezi tu, papa, că eu nu însemn nimic. Nu ştiu nimic. Trebuia să mă laşi unde eram. Pe străzile mele.

— Dar sărmanii, ei sînt imbecilii prost crescuţi, îi explica papa Leplée, mîngîindu-i părul. Nu este aşa, Jacques ?

Jacques era Jacques Bourgeat, un amic al lui Leplée. Pentru noi era un om bătrîn, avea cel puţin patruzeci de ani. Era amabil, o vorbă bună, un surîs, e tot ce ştiam despre el.

Şi Bourgeat răspunse :

— Mai mult, micuţo. Tu ai dovedit că eşti o femeie şi jumătate. Cînd cineva ştie ce-i lipseşte, nu e greu să-l capete şi tu îl vei căpăta.

Edith şi cu mine am găsit că vorbea bine. Apoi nu ne-am mai gîndit la el.

În acea noapte, cînd ne-am întors acasă, Edith mi-a spus :

— Nu întoarce capul. Sîntem urmărite. Nu te sinchisi, o să-l păcălim.

O luarăm la picior, dar el după noi.

— Şi apoi, îmi ajunge. E seara cu ghinioane. Să-l aşteptăm să vedem ce vrea. N-o să ne înfricoşeze un bărbat. Nu !

Înalt, bine îmbrăcat, cu pălăria trasă pe ochi, înfofolit cu un fular, îmi ziceam :

— Parcă cunosc această siluetă.

Era Jacques Bourgeat.

Edith rîdea, nu se mai putea opri.

— Te luasem drept un bătrîn amator de fuste, un satir, de !

— Ai fost atît de curajoasă în astă seară, aş vrea să stau de vorbă cu tine. Să te ajut puţin...

Cîştigase un prieten, unul adevărat. Şi-apoi era genul de bărbat cu care nu ne întîlnisem niciodată şi pe care nu-l puteai găsi în cîrciumile noastre. Era desigur cam amator de fete tinere, îi plăcea să le ciupă, dar nu pe fete ca noi. De altfel, pe unde ne-ar fi putut ciupi ?

Era şi scriitor, şi istoric.

Nici nu vă închipuiţi cît de amabil şi de simplu era. Era atît de bun (la suflet), încît Edith îi spunea :

— Tu nu eşti bun, Jacquot, eşti prost. Nu vezi răul nici cînd îţi trece pe sub nas.

— Nu-mi place ce-i urît şi atunci nu mă uit. Pe tine te privesc pentru că eşti frumoasă pe dinăuntru.

Jacques Bourgeat, Jacquot al nostru, a început s-o înveţe pe Edith o mulţime de lucruri. Pentru ea, a scris o poezie care se găseşte în volumul său *Paroles sans histoire*.

La vie te fut dure ;
Va, ne pleure pas,
Ton ami est là.
La vie t'a blessée,
Petite poupée ;
Va, reviens à moi,
Je suis près de toi.
La vie, cette gueuse,

Te fit malhereuse ;
Va, console toi,
Je souffre avec toi. *

— Ce frumoasă e, spunea Edith, şi e scrisă pentru mine.

În zori, ne conducea adesea pînă acasă. Edith îl asculta cu nesaţ. Erau însă momente cînd ea nu-l mai putea urmări. Era prea complicat pentru ea. Erau lucruri pe care nu le înţelegea, cuvinte pe care nu le cunoştea şi o plictisea să întrebe mereu : „Ce înseamnă asta ?“ Jacques a ghicit şi cu răbdare a început s-o înveţe limba franceză.

În primul rînd, a scris pentru ea un cîntec, *Chand' d'habits :*

Chand' d'habits, parmi les défroques
Que je te vendis, ce matin,
N'as-tu pas, tel un orphelin,
Trouvé un pauvre coeur en loques ? **

Succesele lui Edith ţîşneau ca focurile de artificii. Prima ei reprezentaţie de gală a fost la Circul Médrano, la 17 februarie 1936 — era dată în folosul văduvei lui Antonet, un clovn renumit.

Din cauza ordinii alfabetice, numele lui Edith se afla pe afiş între Charles Pélissier şi Harry Pilcer.

— Priveşte, Momone, numele meu este scris cu litere la fel de mari ca al lui Maurice Chevalier, Mistinguett, Préjean, Fernandel, Maris Dubas... Mi se pare că visez, Momone, e un vis.

Ce mică părea pe marea pistă a circului, în raza ei de lumină, cu rochia „noastră“ tricotată. Era palidă ca un clovn şi cu picioarele în rumeguş. Dar cît era de mare, în acelaşi timp, iubita mea Edith !...

La cîtva timp după această reprezentaţie de gală a înregistrat primul ei disc la Polydor : *L'Etranger*. Făceam haz de lucrul ăsta, dar fără răutate, pentru că socoteam că mătuşa Lajon s-a purtat frumos cu noi, ăsta era adevărul.

După aceea, Canetti i-a aranjat o emisiune la Radio-Cité. La sfîrşitul emisiunii, telefonul a fost literalmente asaltat de oameni care vroiau să afle cine era „la môme Piaf“ şi cereau repetarea emisiunii.

Pe un colţ de masă i s-a semnat un contract de şase săptămîni la Radio-Cité. Seara, papa Leplée îi spunea lui Edith :

— Ţi-ar place să mergi la Cannes ?

— Pe Coasta de Azur ?

— Da, o să apari la balul Micilor Paturi albe, pe puntea de argint.

---

* *Viaţa ţi-a fost grea,*
Păpuşica mea.
Viaţa te-a rănit,
Dar vezi, am venit ;
'Ntoarce-te la mine,
Sînt azi lîngă tine,
La piept te voi strînge.
Hai ! nu mai plînge,
Iar pornim la drum.
Mîngîie-te acum,
Sufăr lîngă tine.

** *Haine vechi... le-am dat şi iată,*
După ce le-ai scotocit,
Vreau să ştiu dac-ai găsit
Vreo inimă sfîşiată ?

— Oh ! papa, nu-i posibil !

Puntea de argint, balul Micilor Paturi albe nu părea ceva realizabil pentru ea, nu părea ceva posibil.

Cumpăram jurnale numai ca să ne facem ghetele, totuși citeam în fugă crîmpeie, mai ales de cînd eram la Leplée, pentru că scriseseră despre Edith.

Știam că balul Micilor Paturi albe era o realitate, dar mai știam că era un loc unde noi n-aveam ce căuta.

În stradă, picioarele lui Edith nu mai atingeau pămîntul. Ea zbura și eu la fel. Habar n-aveam că trebuie să coborîm pe pămînt și încă într-un fel atît de neașteptat.

Viața sentimentală a lui Edith n-a fost niciodată simplă. În acel moment, ea era de-a dreptul dezlănțuită.

În ce privește munca, era în regulă, își învăța meseria, muncea din greu. Ca să nu-și piardă obișnuința și apoi ăsta era viciul ei, cînta pe străzi, pe ici pe colo.

Nevoia ei de prietenie își găsise echilibrul între papa Leplée, la care ținea din toată inima ei de păsărică, și Jacques Bourgeat, care o ajuta să înțeleagă o seamă de lucruri și care a rămas în existența noastră prietenul de totdeauna. Edith, în cursul vieții ei, i-a scris mai mult de două sute de scrisori, ce n-a făcut ea pentru nici un alt bărbat.

Dar în ce privește dragostea, aici o luase razna de-a binelea. Era în plină epocă a marinarilor, a celor din Legiunea Străină, a golanilor cu pretenții de burghezi. O cuprinsese un fel de nebunie.

Toți băieții ăștia nu veneau s-o asculte cîntînd. N-ar fi fost lăsați să intre. Ei o așteptau la ieșire. Nu le lipsea răbdarea. Așteptau foarte aproape de „Gerny's", în localul „la Belle Ferronnière". Niciodată n-au descins pe Champs-Elysées atîți voinici din Pigalle. Toată noaptea tăiau frunză cîinilor așteptînd-o să vină să-i elibereze. Nu spun că erau cincizeci, nu trebuie să exagerăm, dar pe lîngă cei care se aflau acolo pentru ea mai erau și cei care veneau să le țină de urît. Puteai număra destui.

O artistă, o vedetă, plătită cu cincizeci de franci pe zi, însemna pentru ei bănet, nu glumă ; o adevărată mină de aur. Băieții consumau și Edith plătea. Ea a fost totdeauna galantoană.

Adesea Leplée venea să stea de vorbă cu tipii lui Edith. Trecea numai drumul. Toți marinarii ăștia, toți indivizii ăștia lipsiți de scrupule, toți pungașii ăștia mărunți îi plăceau cam prea mult. Erau printre ei unii care aveau în adevăr mutrișoare frumoase. Leplée era generos. Datorită lui Edith și patronului ei, băieții își clăteau cerul gurii și încă serios și luau chiar și gustări.

Louis Leplée nu așteptase să apară Edith ca să cunoască lumea interlopă, pe marinari, pe cei din colonială, și să-i frecventeze.

Edith însă adusese o droaie aproape pînă-n casă, pînă la ușa lui, și din cauza asta s-a trezit închisă de sticleți.

Șapte luni în șir, Edith a fost fericită în felul ei, și puțin îi păsa dacă nu era și felul celorlalți de a fi fericiți.

Și la 6 aprilie 1936, totul s-a prăbușit. Louis Leplée a fost asasinat.

Il a roulé sous la banquette
Avec un p'tit trou dans la tête ;
Browning, Browning...
Oh ! ça n'a pas claqué bien fort,
Mais tout de même, il en est mort.
Browning, Browning...
On appuie là, et qu'est-ce qui sort
Par le p'tit trou ? — Madame la Mort. *

Browning, Edith l-a cîntat abia cîţiva ani mai tîrziu, şi de fiecare dată o răscolea. Îl vedea totdeauna pe papa Leplée al ei cum îl omorau, pe-ntuneric.

În seara aceea, la „Gerny's", toate au mers ca de-obicei. Cortina s-a ridicat şi în spate pîndea drama.

— Ştii, fetiţa mea dragă — Leplée îi spunea adesea astfel —, peste trei săptămîni urmează Cannes, Puntea de Argint. Merge bine. Merge chiar foarte bine, totuşi trebuie să înţelegi că mai ai de tras.

— Ştiu, papa, mai am multe de învăţat.

— Trebuie să mai munceşti.

— O ştiu. Dar de ce mi-o spui asta tocmai astă seară ? Ia spune, e ceva care nu merge ? Parcă n-ai fi în apele tale ?

— Ai dreptate. Am visat un vis urît azi noapte. Nu pot să-l alung. Mama mea venise lîngă mine şi-mi spunea : „Bietul meu Louis, pregăteşte-te. Ne vom întîlni curînd. Te aştept."

Edith îi răspunse :

— Haida, deh ! Visele, nişte minciuni !

Dar se vedea bine că n-o spunea cu convingere. Pe mine mă îngheţase pe loc şi simţeam o poftă nebună s-o iau la goană. Moartea mă cutremura.

— Nu e felul meu, micuţo, să cred în vise, dar ăsta...

Stam aşa toţi trei, ca prostiţi. Nu spuneam nimic, nu făceam nici un gest.

— Nu mi-ar place să te părăsesc chiar acum, Edith. Tu ai încă nevoie de mine. Merge prea repede pentru tine, rişti să-ţi pierzi cumpătul, nu poţi rămîne singură. În fond, tu eşti un copil, cu sufletul curat, în meserie însă oamenii sînt răi, foarte răi. Întîlneşti numai gheare şi unghii, lovituri sub centură. Pînă una alta, fii cuminte în noaptea asta. Mîine ai o înregistrare dimineaţa la ora nouă şi seara un recital la Pleyel. Aşa că, nani. Nici o aventură. Promiţi ?

— Da, papa.

— Pe jurămînt.

— Da, papa. Dovadă.

I-a întins mîna şi a scuipat pe jos.

---

* *A picat jos, se mai întîmplă,*
Dar azi avea un semn la tîmplă !
Browning, Browning...
Vai ! prea puţin asta-a pocnit
Şi totuşi omul a murit.
Browning, Browning...
Apeşi aici şi pe-astă parte
Ce vezi că iese ? — Coana Moarte.

Cînd am ieşit, Edith mi-a spus :

— Nu e tîrziu.

Am înţeles, ştiam ce vrea să spună.

Cu demnitate, fără să cred un cuvînt din ce-i spuneam, i-am răspuns :

— Am face mai bine să ne culcăm. Mîine ai de tras.

Plină de ea, m-a trimis la plimbare.

— Treaba mea, o să mi-o fac. Dacă eşti obosită, n-ai decît s-o întinzi. Eu mă duc să beau un pahar. N-aş putea dormi altfel. Cu visul său, „papa" mi-a dat gînduri negre. Trebuie să uit. Tu crezi în vise ?

N-aveam o părere prea lămurită. Mai tîrziu mi-am făcut-o, dar pe vremea aceea habar n-aveam.

— Dar numai un pahar.

— Ţi-o jur.

În noaptea aceea, Edith n-a fost zgîrcită cu făgăduielile. Şi ce noapte ! Unul dintre amicii noştri pleca la armată. Edith şi-a ţinut jurămîntul : numai cîte un pahar, dar în fiecare cîrciumă. Numărul cîrciumilor, al localurilor, asta a avut importanţă. De multă vreme nu fusesem atît de vesele. Aveam şi nevoie, pentru că cu „papa Leplée" al ei nu era atît de amuzant.

Recrutul era dezlănţuit. Zbiera :

— Îmi îngrop libertatea, băieţi ; trebuie să mă susţineţi.

Se văicărea, nătărăul.

N-a avut de ce să se plîngă, a fost susţinut, a fost chiar dus pe sus pînă la gară. Cînd am reuşit să-l urcăm în tren, criţă cum era, nu-mi dau seama, dar la opt dimineaţa, cu o cafea neagră dinainte, Edith era de-o mahmureală s-o ţie minte toată viaţa. Într-adevăr, a şi fost cazul să ne-o amintim.

Locuiam în Impasse des Beaux-Arts, la colţul străzii, la etajul doi, într-o cameră cu vederea spre Place Pigalle, pentru că eram bogate.

Ajungînd acasă, ne uităm la ceas. Opt dimineaţa. Edith comandă o cafea dublă şi tare, o dă pe gît şi-mi spune :

— Momone, e imposibil. Trebuie să amînăm întîlnirea, nu pot să cînt. Trebuie să dorm o oră, două. Îi voi telefona. Vino cu mine.

Cînd era în halul ăsta, nu suporta să rămîie singură. Nici eu nu prea vedeam bine. În jurul meu, toate erau tulburi şi se hîţînau mereu.

— Alo, papa ?

— Da.

Ea mă privi : „Să vezi ce-o să păţesc acum !" şi îi dădu drumul :

— Iată. Nu pot să viu. Abia am venit acasă. O să-ţi explic. Nu se poate amîna asta pentru la prînz ?

— Veniţi imediat. Mă înţelegeţi ? Imediat.

— Bine, sosesc.

Şi agăţă receptorul.

— Momone, mi-a spus „dumneata", trebuie să mergem. E supărat. Crezi că vocea mea era normală ?

În taxi eram aşa de contrariate că începusem să ne trezim.

Ea îmi spuse :

— Momone, mi se pare că nu era papa cu care am vorbit la telefon. Ce-o fi asta ?

La numărul 83, pe avenue de la Grande Armée, în faţa casei lui era strînsă lume multă. Învălmăşeală de poliţişti, maşini de-ale poliţiei. Nu înţelegeam nimic, dar muream de frică.

La intrarea în imobil, un sticlete ne întreabă :

— Unde vă duceţi ?

— La dl. Leplée.

Un agent, ţinîndu-şi pe cap pălăria, i-a spus lui Edith :

— Tu eşti la môme Piaf ? Hai urcă, eşti aşteptată.

Eu am rămas în stradă. Ar fi trebuit s-o şterg numaidecît, dar nu puteam. Edith îmi făcuse semn să nu plec.

În jurul meu, oamenii trăncăneau.

— A fost asasinat un om... Louis Leplée, proprietarul unui cabaret.

— Într-o astfel de lume, spuneau nişte prăpădiţi care se sculaseră cu noaptea-n cap, te poţi aştepta la orice.

Tot întrebîndu-mă : Ce-o fi învîrtind Edith acolo sus, îi ascultam.

Portăreasa făcea pe importanta, pălăvrăgea.

— Au fost patru, tineri toţi. L-au omorît cu un foc de revolver. Au legat-o pe menajera lui, dna Secci, o prietenă de-a mea. Dar n-am descoperit-o eu...

Făcea impresia că e contrariată că n-a descoperit-o ea. Ar fi vrut s-ajungă ea prima în orice împrejurare.

— ...vecina de peste drum a găsit-o. Ieşea să-şi facă cumpărăturile, către ora opt, şi ce vede ? Pe dna Secci. Biata bătrînă, o legaseră. Vecina mă cheamă. Ajut să o dezlege şi ea ne spune : „L-au omorît pe patronul meu". Ce lovitură !

De lovitura ei puţin îmi păsa. Ceea ce doream era să aflu ce s-a întîmplat. Şi Edith care nu se mai întorcea !

— Şi ea ne-a povestit că Leplée mai trăia cînd a ajuns sus. Dormea la acea oră şi era normal, că se întorcea tîrziu. Deodată a auzit bătîndu-se la uşă, într-un fel convenit, cum făceau obişnuiţii casei. Ea a deschis. Stăpînul era un om care primea tinerii la orice oră. I-au pus revolverul — arma cu care s-a săvîrşit crima — drept în obraz. Ce putea să mai facă ? Au legat-o, i-au pus un căluş în gură. Ea nu auzea tot ce spuneau, vorbeau prea încet. Totuşi, i-a auzit cum spuneau lui Leplée : „Am pus mîna pe tine, n-o să ne mai poţi face nici o figură". Un om care dormea în patul lui. Ce mai deşteptare !

Ascultam încordată de-mi vîjîiau urechile, dar nu reuşeam să înţeleg că-i adevărat.

Mi-era frig, mă durea ţeasta şi o aşteptam pe Edith. Ea o să-mi explice.

Edith ieşi, în fine, încadrată de două individe pocite, spătoase ca nişte bărbaţi. Imediat am mirosit că sînt de la poliţie. Aveau un aer „duios" care nu te înşeală. Erau urmate de doi inspectori.

Biata mea Edith ţinea într-o mînă bereta de fetru şi cu cealaltă îşi ştergea ochii cu batista. Plîngea cu lacrimi mari, cu figura suptă, răvăşită. Cele două femei o ţineau fiecare de cîte un braţ. Au forţat-o să se oprească, pentru ca fotografii să-şi facă meseria, şi toate astea numai ca să le fotografieze pe ele. Fiindcă Edith n-a făcut nici un gest,

n-am făcut nici eu. Numai privirea ei s-a încrucişat cu a mea. Surîsul ei, care devenise un fel de schimonoseală, parcă-mi spunea : „Nu te sinchisi, Momone, aşteaptă-mă şi fii cuminte."

Am văzut-o pe Edith urcîndu-se în dubă, urmată de cei doi inspectori.

Nu mai aveam ce să mai aflu. Portăreasa continua să pălăvrăgească, povestea acelaşi lucru, punîndu-i floricele, adăuga la ghiveci mereu cîte ceva.

Comentariile ei, putea să facă ce vrea cu ele. N-aveam ce să mai caut acolo. Edith, Edith, Edith !...

M-am înapoiat la hotelul nostru şi am aşteptat ; nu prea mult timp, au venit sticleţii care m-au luat pe sus.

Procedeu rapid, şi conversaţia lor, dacă n-a fost lipsită de interes, a fost sigur lipsită de farmec.

— Eşti tovarăşa fetei Gassion Edith, cîntăreaţa ?

— Da, dom'le.

— Locuiai aici cu ea ?

— Da, dom'le dar lucrez.

— Arată-mi foaia cu care ţi se face plata.

— Ştiţi, între Edith şi mine, n-aveam nevoie de aşa ceva. Eu o ajutam, îi serveam de garderobieră.

— Făceai cheta pe stradă ?

— Da, dom'le.

— Îţi pierdeai vremea pe străzi. Practicai cerşetoria şi eşti minoră. Hai, iute, ia-ţi bulendrele, te ridicăm. Ştii ce-nseamnă vagabondajul special ?

N-aveam ce să mai răspund.

Asta era în 1936. M-au împins la vizita medicală. Am stat împreună cu femeile de stradă şi, după patruzeci şi opt de ore, cum eram minoră, m-au trimis la casa de corecţie de lîngă podul din Charenton. Am rămas acolo două luni şi jumătate.

Mi-au pus cîteva întrebări despre Louis Leplée, dar au văzut că în legătură cu el nu ştiam nimic. Chiar dacă Edith şi cu mine am fi ştiut ceva, sau am fi avut vreo bănuială, am fi tăcut. Eram foarte tinere ; nu însă destul, ca să nu ştim că în lumea interlopă nu e la fel ca în justiţie. Nu există prescripţie şi te ţin minte multă vreme, foarte multă.

Mi-era inima cît un purice şi în cap mi se învălmăşeau gîndurile. Nu ştiam nimic de soarta lui Edith.

Am aflat veşti într-un fel lipsit de poezie şi poate chiar mai neplăcute din cauza locului unde le-am aflat. În closetele casei de corecţie agăţau hîrtie de jurnal. Datorită acestui lucru, am văzut fotografia lui Edith. Am şparlit toate foile care vorbeau despre afacere. O cîntăreaţă de cabaret compromisă în afacerea Leplée. Nu se jenau.

Am ascuns bucăţelele de jurnal pe sub haine. Nu erau toate, mai lipseau, însă totuşi am aflat că au reţinut-o pe Edith cît au putut de mult, că au sucit-o şi-au răsucit-o pe grătarul lor.

Ce-o fi trebuit să îndure ! Suferam pentru ea şi m-am smiorcăit toată noaptea cu nasul în pătura care duhnea de jegul ălorlalte.

Relaţiile lui Edith nu pledau în favoarea ei. Vedeam bine în linii mari cum se întîmplase, dar nu în amănunt.

Cînd ne-am regăsit, după două luni şi jumătate, Edith mi-a povestit tot. Nu uitase nimic.

— Ah ! Momone, cînd agenţii m-au împins în camera lui papa Leplée şi cînd l-am văzut întins de-a curmezişul pe patul lui, în frumoasa lui pijama de mătase, cu capul aplecat într-o parte, am început să plîng atît de tare că mă înăbuşeam. Era într-adevăr frumos, dar foarte palid ; avea aerul că doarme. M-au obligat să merg jur împrejurul patului şi ce-am văzut nu mi-a plăcut. O gaură plină de sînge, tare urîtă, în locul ochiului. Directoarea localului, Laure Jarny, prăvălită într-un fotoliu, se smiorcăia în batistă. Tot repeta într-una „Biata mea Edith, biata mea mititică..." Eu ţipam : „Nu e adevărat, papa Leplée, nu poate fi adevărat". Un poliţist mi-a spus : „Acum că l-ai văzut, hai cu noi." Şi m-au dus pe Quai des Orfèvres, la poliţia judiciară. Comisarul Guillaume era cel care se ocupa de afacere, un om uscăţiv, cu mustăţi mari, cărunte. Văzîndu-l astfel, aproape că ţi-ar fi plăcut să-ţi fie tată ,era de felul celor care „înţeleg totul".

— Nu pari să fii proastă, mititico, nu ne face să pierdem timpul. Trebuie să ne spui adevărul.

— Nu ştiu nimic, în seara aia am făcut-o lată cu nişte prieteni.

A trecut-o pe Edith unor inspectori, nişte tinerei, care sînt adesea mai afurisiţi decît bătrînii.

Şi au început s-o asculte ca martoră. Nu era o depoziţie, ci o mărturie. Era un procedeu mai bun care îngăduia orice.

Teza poliţiei : Edith cunoscuse un tip care se numea Henri Valette, fost în armata colonială. Cînd a intrat la Leplée, ea l-a părăsit şi, ca să se răzbune, Valette l-ar fi achitat pe Leplée. Edith a avut noroc, femeia de serviciu a lui Leplée nu l-a recunoscut pe Valette după fotografie.

Era aceea pe care o citisem în jurnal sub titlul : „La môme Piaf are doi iubiţi". Edith, după ei, avea ca iubit pe „Jeannot, marinarul". Ea îl dubla cu „Georges, spahiul". Ceea ce era adevărat. Spre nenorocul lui Edith, ea îl prezentase pe Georges, spahiul, lui Louis Leplée. Fusese văzut adesea la „Gerny's" sau la localul „La Belle Ferronnière", unde o aştepta pe Edith, însoţit de Jeannot şi de Pierrot, cel cu obrazul crestat. Povestea asta se potrivea foarte bine cu ceilalţi tipi care dăduseră lovitura.

Avea şi ghinionul să fie adevărată : Edith îi cunoştea pe toţi.

— Ceasuri întregi mi-au pus aceleaşi întrebări :

— Georges a fost amantul tău ?

— Da.

— Era în relaţii bune cu Leplée ?

— Erau prieteni.

— Nu ne crede mai proşti decît tine. Era favoritul lui ?

— N-am fost de faţă.

— Dacă continui aşa, o să ne supărăm. O s-o păţeşti rău de tot. Georges venea să te ia împreună cu doi tineri şi cu un marinar ?

— Da.

— Erai cu Georges, dimineaţa la şapte ?

— Nu, eram cu nişte prieteni.

— Georges a venit după voi ?

— Nu.

— Minți.

Și asta dura, Momone, dura și nu se mai isprăvea, Momone. Îmi plesneau creierii. Ei înfulecau sandvișuri, beau căni de bere, fumau. Nu mai puteam...

Moș Guillaume veni să mă ia. M-a apucat de mînă ca un tată. Și m-am trezit în biroul lui, luînd-o de la început.

— Spune adevărul, vezi prea bine că îți cunoaștem viața, nu poți să ne ascunzi nimic.

Noroc că nu cunoșteau nici măcar un sfert.

Lui Edith i s-a dat totuși drumul. A fost rugată să rămînă la dispoziția poliției.

Numai după cîteva luni s-a clasat afacerea. Dar nu și pentru Edith.

CAPITOLUL V

PRIMUL PATRON : RAYMOND ASSO

Stam la căldură, dacă vreţi. În orice caz la adăpost. Aveam casă şi masă. Şi mai aveam şi lume împrejurul meu.

Nu era cea de la „Gerny's". Mă cuprinsese o tristeţe grozavă c-am decăzut, şi încă atît de jos.

Nici o veste de la Edith. Era mai bine aşa, aş fi fost încondeiată rău de tot, căci abia scăpasem ca prin urechile acului să nu fiu şi eu amestecată în cazul Leplée.

Mă credeam părăsită. Judecam însă greşit.

Băieţii pe care-i cunoşteam, oamenii noştri şi prietenii lor au fost grozavi. După două luni şi jumătate, un tip care se numea „la Boitouille" *, ajutat de Henri al nostru. a fost cel care a reuşit să mă scoată.

O întreagă poveste. S-a dus la mama. A convins-o să declare că o să mă reprimească.

Boitouille, ăsta, trebuie să fi fost un mare vrăjitor. Din partea mamei, de vreme ce nu-i aduceam gologani, m-ar fi lăsat să rămîn unde mă aflam şi pentru ca să mă scoată a trebuit să se ostenească. Mi-am zis tot timpul că oamenii noştri au trebuit să-i făgăduiască în plus şi o serioasă chelfăneală.

Am fost adusă la Tribunal spre ora trei. Mama era în sală. Arăta aproape ca o persoană onorabilă. Mă mira c-o vedeam acolo. Neavînd încotro, a trebuit să vină, cei doi voinici o însoţiseră şi o aşteptau afară.

Toate s-au petrecut perfect. Ancheta judiciară, impecabilă. Asistenţa socială spusese că apartamentul este curat, că tatăl meu nu băuse niciodată, că mama mea era serioasă. Se dăduseră chiar şi amănunte ; am aflat că aveam o colivie cu păsărele, şi o pisică pe care o iubeam mult de tot. Eu care nu avusesem niciodată nimic la mine acasă, nici vietăţi, nici îmbrăcăminte, nici mîngîieri ! Băieţii dichisiseră şi amănuntele. Nu ştiu cum au aranjat băieţii ăştia lucrurile, dar au fost geniali. Dacă mai dura zece minute, începeam să le cred adevă-

* Şchiopîrlanul.

rate. Judecătorul mi-a spus. sever dar echitabil : „Te vom reda mămicii tale". Am fost dusă îndărăt la școala de corecție să-mi iau lucrurile. La șapte seara plecam.

Am întins-o la mama. Trebuia să fiu corectă pînă la sfîrșit. Și apoi m-am dus la localul „Chez Marius", rue des Vertus, unde îmi spusese Henri că Edith cînta acompaniată de orchestră. Era firesc s-o fac.

Cînd m-a văzut Edith, mi-a surîs minunat, așa cum îmi surîsese la Alverne.

Ea mi-a spus :

— În fine, iată-te ! Nu prea te-ai grăbit. S-o luăm de la-nceput.

Mizerie neagră. Mai rău decît atît, necazuri buluc. Toată lumea o părăsise. Își număra prietenii pe degetele unei singure mîini : Jacques Bourgeat, Juel, acordeonistul, J. Canetti, de la Radio-Cité, care i-a dat multă vreme un ajutor real.

Unul din primele lucruri pe care mi le-a spus Edith a fost :

— Știi, nu m-am sfiit. M-am dus la înmormîntarea lui papa Leplée, la cimitirul Saint-Honoré-d'Eylau. I-am pus o jerbă pe care sta scris : „În amintirea micii sale vrăbiuțe". Jacquot a fost cel care a plătit jerba. Dacă ai fi văzut ce mutră făceau. Ei, cu mutra lor de circumstanță, eu cu a mea, cea de toate zilele, cea care-i plăcuse lui papa Leplée, dar răvășită de lacrimi. N-arătam prea strălucit. Ca rochie de doliu o pusesem pe a noastră, cea tricotată. Cucuoanele aveau toate blănuri negre, unele linse, altele păroase.

Toți aveau aerul să spună că n-aveam ce căuta acolo. Dar aveam, Momone. Și din cei ca mine, care aveau dreptul să fie, nu erau prea mulți !

Seara, am fost destul de neroadă să trec pe la „Gerny's".

Era lume puțină, localul fusese închis, veniseră numai cîțiva să-și ia rămas bun de la Laure Jarny : amploiați, florăreasa și ospătarul șef. În fine, cam atît, în plus, cîțiva artiști. A fost unul care mi-a spus : „Biata mea Edith, păcat că ți-ai pierdut protectorul. El era singurul care credea în tine. Acum o să te întorci pe trotuar". L-aș fi atins cu plăcere cu un pietroi de caldarîm.

Nu-i voi spune numele, era din cei mari și cîntă și acuma.

Credeam că știu ce e viața. Habar n-aveam însă cît de dezgustători pot fi oamenii. N-o s-o uit niciodată. Ce lecție !

Ea a uitat-o și a continuat toată viața să aibă încredere în niște bărbați și chiar în niște femei care nu meritau osteneala, care o înșelau, care o păcăleau, deși era bănuitoare și nu-i iubea chiar atît de mult. O liotă de mincinoși, de lăudăroși, pe care-i tîra după ea și care-i sugeau gologanii, ca păduchii tulpina trandafirului. Mă scîrbeau în așa hal, că mi se făcea lehamite, și-atunci o luam din loc. Mă duceam să mai respir aer curat.

Am vorbit tot despre asta pînă noaptea tîrziu. Abia dacă am înghițit ceva. Nu erau lucruri vesele și nici plăcute să le-asculți. Edith mi-a povestit tot ce se întîmplase în timpul lipsei mele.

În unele seri o lua razna, în alte seri venea acasă. Săptămîni în șir a plîns ca un copil, cu nasul în pernă.

O bună bucată de vreme a mai locuit în Pigalle. Acum era într-un hotel din rue de Malte.

Dacă „prietenii“ o părăsiseră pe Edith, presa n-o uitase, şi nici poliţia. O supravegheau cu discreţie, în felul lor, şi-i dau tîrcoale ca şacalii.

— De fiecare dată cînd deschideam un ziar, mă treceau fiori. Nu conteneau să vorbească de cazul Leplée şi, cum eram singura femeie pe care o puteau sfîrteca, mă făceau bucăţele. Gogoşile lor deveniseră un tragic, un mîrşav roman-foileton. Cum nu mai aveau ce scoate de la mine, puneau de la ei. Nu se purtau cu mănuşi, aveau aerul să spună că eram complicea asasinilor, mai mult, că eu îi îndemnasem pe ceilalţi să comită crima. Simţeam că mă îmbolnăvesc de scîrbă.

În ce priveşte munca, Edith credea că are noroc. Directorii de cabarete roiau în jurul ei ca muştele. Nu-i ofereau cine ştie ce, de altfel nici nu putea fi pretenţioasă, dar pentru ei Edith aducea cu ea atmosferă de scandal şi era o publicitate gratuită pe care şi-o ofereau.

Edith a fost angajată într-un local din Place Pigalle numit „O'dett“, după numele animatorului care prezenta un număr foarte comic, de altfel, travestit în femeie. Cam ăsta era genul localului, trebuie s-o mărturisesc, dar de bon-ton. Plin de snobi, un decor frumos, la modă, plăcea.

— Biata mea Momone, nici nu-ţi poţi închipui. Aveam trac. O linişte să te îngheţe pe loc. Un cimitir în plină iarnă este mai ospitalier decît aceşti oameni. Nişte sloiuri în faţa meselor lor. Cîntam : nici un murmur, erau oameni politicoşi, politeţea lor îmi răscolea maţele.

Salutam şi ieşeam cum intrasem, mi-i închipuiam însă pritocind frazele din ziare. „Nu e fum fără foc...“ „Ea îi procura distracţii.“ „Cînd cineva vine de pe trotuar, poţi să te aştepţi la orice...“ E greu să cînţi fără să fii măcar o dată aplaudată. Trebuie să te-mpingă foamea.

„O'dett“ era mulţumit. Constituiam atracţia localului. Nu-i mai interesa cîntăreaţa de stradă, îi interesa mocirla în care intrasem.

Într-o seară însă, am avut impresia că unii dintre ei îşi lăsaseră bunele maniere la garderobă după ce plătiseră intrarea. Am cîntat primul cîntec într-o linişte desăvîrşită. Cineva a fluierat. Biata Edith, era numai începutul, avea să îndure încă şi mai multe.

Un tip bine, cu părul cărunt, s-a ridicat. Nu s-a sfiit să-şi spună părerea :

— Nu se fluieră la cabaret. Astea sînt obiceiuri de derbedei de mahala.

— Nu citiţi ziarele ? — i-a răspuns alt tip.

— Ba da, dar las în seama poliţiei să judece. Ea a lăsat-o liberă. Şi aici nu e decît o artistă ca oricare alta. Dacă nu-ţi place, taci din gură şi dacă-ţi place, aplaud-o.

Şi el a început să aplaude. Cîţiva l-au urmat.

Totuşi, Edith n-a mai prelungit contractul, nu mai putea să îndure.

— Atunci am început să decad. Canetti a fost foarte drăguţ şi mi-a făcut rost de un turneu la cinematografele de cartier. Ca atracţie, îţi închipui uşor că eram una grozavă. Primul cinematograf în care am cîntat a fost „Pathé“ de la Porte d Orléeans. Şi-acolo veneau la fel ca s-o vadă pe fata implicată în cazul Leplée. Peste tot era acelaşi lucru. Primul meu cîntec nu-l mai auzeam nici eu, aşa urlau contra

mea. Uneori se calmau, alteori nu. Îmi făcea impresia că luptam într-un meci de catch. Şi adesea, fără să am greutatea necesară. Dar totuşi mi-am cîntat peste tot cîntecele, pînă la sfîrşit.

Îţi închipui, Momone, în ce hal ieşeam de pe scenă, dărîmată, dezamăgită, gata să încep să plîng. Ca să uit, mă-mbătam vîrtos, dar era trist fără tine care mucezeai în fundul închisorii tale. Mi se părea că sînt jumulită de nişte puchinoşi.

— Şi băieţii, Edith ?

— Nimic, aventuri trecătoare, nu pot sta singură. Nici n-am chef să-ţi vorbesc despre ei. Dar acum, Momone, te-am regăsit. Reîncepem. O să meargă.

Spunea, dar nu mai avea convingerea ; vrea să lase totul baltă, să se înapoieze la uzină sau să se reîntoarcă pe stradă. Străzile erau ceva posibil şi le-am şi făcut, însă nu erau ceva să-mi mai placă pentru ea. Erau un expedient. Cunoscusem altceva. Miros atît de frumos oamenii care se spală în fiecare zi, care vorbesc ca în romane şi apoi picioarele noastre mîngîiaseră covoarele şi, oricum, era mai plăcut.

Într-o zi am luat-o după mine la biserică, ne-am rugat ca ceva să se-ntîmple cu noi şi s-a întîmplat ceva...

Ni s-au împlinit oare rugăciunile sau cele două pahare de Cinzano, date pe gît dintr-o dată, ne-au dat curaj. O minune, nu poţi şti niciodată dacă este adevărată, ca să se-mplinească faci atîtea !

Într-un mic bar, am pus la cale toate planurile noastre. Cuvîntul magic „impresar" ne-a venit în gînd. Repede cartea de telefon în care căutăm numărul lui Fernand Lumbroso, impresarul lui Marianne Oswald (o cîntăreaţă foarte binecunoscută de oamenii cultivaţi). Că ne-am adus aminte numele lui, asta-i minunea. Cu o fisă de telefon într-o mînă şi cu mîna lui Edith, atît de mică, în cealaltă, mă găsesc împreună cu ea într-o cabină, sub scara micului bar, lîngă W.C., ca de obicei.

Schimbăm cîteva cuvinte la telefon şi ne dă imediat o întîlnire.

Inconştiente de halul în care eram, cu toată pieptănătura făcută în viteză la toaletă, cu părul îmbibat de mirosul săpunului cu care ni-l lipisem, descindem la Lumbroso.

Ce m-a uimit mai mult a fost că ne-a semnat contractul pe loc : cincisprezece zile la Brest, într-un cinematograf. Edith intra în scenă în pauză. Patru cîntece, douăzeci de franci pe zi. Minunat, cînd n-ai niciunul !

După o singură ocheadă a acestui om important, mi-am dat seama că cu ochii şi tinereţea mea puteam să-l despăgubesc pentru biletele noastre de tren dus şi întors, şi încă de clasa întîi. Mă înşelasem, ne-a trîntit două de clasa a II-a.

Brest, ca oraş, e la fel de anost ca şi modul în care plătisem costul călătoriei. Atunci mi-am spus că data viitoare o să ne lăsăm mai greu şi aşa ajungem poate chiar pînă la Nisa !

Iată-ne plecate în turneu. Era primul.

Brest este o localitate izolată, imposibilă, sumbră, umedă. Ei numesc asta burniţă. Face să strălucească caldarîmul, dar nu şi oamenii. Totul era posomorît.

În fine, despre scandalul cu Leplée, celor de-acolo puțin le păsa. Era în adevăr un loc pustiu, izolat. Ea cînta în pauza filmului „Lucreția Borgia", cel cu Edwige Feuillère.

În plus, nu prea venea multă lume în cursul săptămînii la cinematograf. Edith și-a făcut, încă din prima seară, relații printre marinari, într-o cafenea. La Brest, marinarii nu lipseau, găseai ce-ți trebuie.

A doua zi aveam „mateloții" noștri, instalați cu picioarele pe fotolii, scuipînd coji de alune, însă drăguți, devotați. Aveam chiar și ofițeri. Asta ne dădea importanță. Edith cînta pentru ei.

Apăream și eu o dată cu ea. Eram ceea ce se numește la cabaret prezentatoarea. Eram îmbrăcată ca și Edith. Amîndouă exact la fel: fustă și pulover negru, guler alb și cravată mică roșie, aceeași pieptănătură, aceeași statură, cu o diferență de cinci centimetri. N-aveam probleme, eram doar surori.

Eu o prezentam pe Edith. Cum ieșeam pe scenă începeau să mă aplaude. Anunțam: „Cîntece din cartiere și iubiri adevărate vă cîntă la môme Piaf, unul după altul, toate". Arătam înspre culise și ei vedeau venind o fată care semăna leit cu mine. Asta îi făcea să se strice de rîs.

Isprăvisem ce-aveam de făcut, însă nu plecam dintre culise. Încă de pe-atunci, Edith avea nevoie de cineva devotat, pe care să-l știe aproape pe cînd cînta.

Mai era și acordeonistul ei, Robert Juel, care o urma trăgîndu-și scaunul după el, și ea începea. Numai cu un acordeon. Nu aveam mijloace. Dar asta i se potrivea lui Edith, părea ceva modest, popular, fără fasoane.

Cînd stau și mă gîndesc, Edith cînta o serie de cîntece pline de haz și altele, cam vulgare, în stilul lui Fréhel, cum erau: *Correqu'et Réguyer* și *le Grand Totor*. Mai cînta și *La Fille et le chien* și *Entre Saint-Ouen et Clignancourt*. În afară de cele pe care o învățase Leplée, repertoriul ei era mai ales format din cîntece glumețe.

La ieșire, ne-ntîlneam cu tinerii noștri marinari. Nu rămîneam niciodată singure. Din partea asta, nu ne mergea prea rău. Și apoi, băieții erau drăguți, nu ne puneau întrebări. Edith însă nu putea să uite întîmplarea cu Leplée. Vedeam asta din felul cum își privea, în unele seri, paharul, cum îl da pe gît. Și-apoi, cerea, ca pentru a brava: „un altul, tot d-ăsta".

Directorul cinematografului nu era mulțumit, bombănea mereu. Acolo, Edith nu-și lua munca în serios ca atunci cînd era la Leplée. Umbla neîngrijită, sosea cu întîrziere. Spectacolul nu plăcea oamenilor „bine" din oraș.

Și mai ales marinarii noștri goneau clientela serioasă, care așa și-așa nu era prea numeroasă. Aveau o ținută urîtă, făceau zgomot, își băteau joc de localnici, plecau după pauză, la începutul filmului. Făceau o hărmălaie grozavă. Asta o amuza pe Edith, dar nu și pe patron.

În seara plecării noastre, făcîndu-i socoteala, a întrebat-o:

— Va să zică ești mîndră de ce faci? Ești mulțumită de munca ta?

— Da, i-a răspuns Edith.

— Ei bine, n-o să mai apari niciodată la cinematograful meu.

Și i-a spus pe șleau tot ce gîndea despre ea. Nu era deloc plăcut să asculți așa ceva.

Mai tîrziu, i-a oferit lui Edith sume fabuloase. S-a deranjat. A venit la Paris ca s-o angajeze. Edith i-a răspuns :

— Nu, n-aș vrea ca din cauza mea să aveți aerul unui om care nu se ține de cuvînt.

Nu uitase, lucru destul de rar la ea, care uita cu desăvîrșire astfel de întîmplări.

Cînd ne-am înapoiat la Paris, după două săptămîni, Lumbroso ne-a primit cu răceală. Directorul făcuse gălăgie.

Am reluat cinematografele de cartier. Și chiar prima seară, am dat din nou de afacerea Leplée ; scandalul nu te iartă cu una cu două.

Cînd Edith a apărut pe scenă împreună cu Robert Juel, publicul s-a dezlănțuit. Urla.

— Să iasă afară !

Așa se-ntîmpla în fiecare seară. Robert s-a luat la bătaie chiar cu tipi care ne pîndeau la ieșire. Plîngeam de necaz.

Mizeriile astea au durat mai puțin decît amintirea lor, dar ieșeam răscolite, stoarse ca niște cîrpe. Edith plîngea și întindea mîinile spre mine :

— Nu e adevărat, nu e adevărat, Momone. O să sfîrșească o dată acest vis urît !

Puteam oare să-i răspund : „Ba da, e adevărat și mai e mult pînă să se sfîrșească..."

Datorită lui Leplée, cunoscuse destui oameni bine, care ar fi putut s-o ajute, ca Jacques Bourgeat, Canetti, Raymond Asso, întîlnit din întîmplare, și mulți alții...

— Mai bine să mor înecată în noroi, decît să le cer ăstora ceva. N-au decît să afle că vreau s-o sfîrșesc !

O ținea așa într-una. Asta nu soluționa problema. O mizerie ca a noastră, ei n-o puteau bănui.

— Vezi, Momone, norocul e la fel ca banii, se duc mai repede decît vin, îmi spunea Edith cu surîsul care îi întrista chipul.

Ea accepta indiferent ce, combinații jalnice în săli infecte. Desigur, trebuia să trăim.

Umblam de colo pînă colo... Nu era plăcut.

Primul bărbat ceva mai bine pe care l-a întîlnit a fost Roméo Carlès.

Ne duceam în fiecare seară la „Le Globe", în bulevardul Strasbourg. Era o cafenea frecventată de artiști. În fiecare seară treceau pe acolo impresari mărunți, organizatori de turnee. Erau siguri că vor găsi — în sumedenia de tîrîie-brîu care veneau să bea un pahar sau o cafea cu lapte — cîte un artist care ar fi fost încîntat să cîștige un gologan, oameni cu nume devalorizate, dar care pot fi încă prezentați publicului, ca Edith. Cafeneaua, „Le Globe" era un fel de bursă a music-hall-ului.

Roméo Carlès, cîntărețul, ne-a plătit un pahar. Nu o cunoscuse pe Edith. A găsit-o înduioșătoare, avea un aer nenorocit. A întrebat-o :

— Cu ce te ocupi ?

— Cînt.

În branșă, te tutuiești, deși nu te-ai cunoscut înainte.

— Am venit să văd dacă nu găsesc ceva și pentru mine.

Roméo n-a umblat cu mănuși.

— Nu e aci locul unde să poți face rost de un contract bun. Ești tînără, nu ești destul de bine îmbrăcată, formele tale pline au luat-o din loc : o să fie greu să placi.

— O știu. Dar pînă una alta... a răspuns Edith, înțelegi... postesc.

— Ți-ar face plăcere să cînți cîntecele mele ?

— Mai e vorbă, i-a răspuns Edith, care îl cunoștea pe Roméo Carlès din renume, atît și nimic mai mult.

— Atunci vino să mă auzi una din serile astea. Cînt la „Coucou" și la „Perchoir".

În acea seară a fost mulțumită. Imediat a început să zburde. Îi plăcea ca cineva să-i propună cîntece și să nu-i mai vorbească de cazul Leplée. Ceea ce nu știa însă era că Roméo era veșnic cu capul în nori și că pentru el „la môme Piaf" nu însemna nimic.

A doua zi ea hotărî :

— Momone, ne vom duce să-l ascultăm pe Roméo.

Asta mă plictisea pentru că Edith începuse să-l placă și, în asemenea cazuri, făcea de cele mai multe ori tîmpenii.

Iată-ne plecate spre „le Perchoir", un local cu șansonetiști din Montmartre, care avea succes.

Intrînd, Edith a început să facă glume. Roméo Carlès era pe scenă. Edith striga cît putea :

— Viu să-l văd pe al meu Roméo. Hei ! Roméo ! a sosit Julieta ta !

„Le Perchoir" era un local cu public ales. Oamenii murmurau. Ajunseseră să strige „Dați-o afară !". Simțeam că se-ncurcă treaba, dar nu îndrăzneam să spun nimic. Ar fi fost și mai rău.

Ca un adevărat șansonetist, Roméo a găsit gluma reușită, a fost spiritual. I-a dat replica. Sala a rîs. Am auzit chiar : „E dinadins. Face parte din număr !".

Mă gîndeam : „Cu cîntecele am buclarisit-o ! După povestea asta n-o să-i mai dea niciunul".

Nicidecum. Înainte de a cînta *la Petite Boutique*, de pe scenă, i-a strigat lui Edith :

— Dacă tu ești Julieta mea, atunci stai cuminte și ascultă bine.

Oricît ar fi fost de ciupită, îndată ce era vorba de meseria ei, era atentă, isprăvea cu gluma.

Je sais dans un quartier désert
Un coin qui se donne des airs
De promesses aristocratiques.
J'y découvris l'autre saison,
Encastrée entre deux maisons,
*Une minuscule boutique.**

În antract, s-a repezit în culise și i-a spus lui Roméo :

— E adevărat ? Îmi dai *la Petite Boutique* ?

---

* *E într-un cartier pustiu*
O casă, numai cu o știu
Cu aer de-aristocrație.
Am aflat-o luna trecută
E o mică prăvălie...
'Ntre case mari abia-ncăpută,

— N-o meriţi.

— Oh ! Ba da ! Stai, ascultă, o s-o cînt aşa...

Ea a început să cînte crîmpeie (Edith a păstrat multă vreme acest cîntec în repertoriul său). Roméo era în al nouălea cer.

El a tachinat-o :

— Şi cum o să mi-o plăteşti ?

— Cu o sărutare.

Iată cum au început-o, simplu de tot.

Au rămas împreună cîtva timp : şase luni.

Pentru Roméo, Edith venea pe planul al doilea. Era încurcat cu Jeanne Sourza — cîntăreaţa comică —, o fantezistă plină de talent.

Edith avea multă prietenie pentru Roméo. Ca fizic era un oarecare, părul rar şi bine uns. Era un om afabil şi mai ales inteligent. Genul de „ştrengăriţă" al lui Edith îi plăcea, îl amuza. Este primul care, în timpul acestei triste şi urîte perioade, a avut încredere în Edith. Şi în momentul acela asta conta pentru ea mai mult decît iubirea.

— Vezi, Momone, nu sînt la pămînt dacă un bărbat ca Roméo Carlès îmi dă un cîntec.

A făcut şi mai mult. A scris unul numai pentru ea. Noi amîndouă am fost cele care i l-am inspirat : *Simple comme bonjour.*

C'est une histoire si banale
Vraiment si peu originale,
Que je n'sais comment en vérité
J'vais vous l'expliquer...

La blonde et la brune
S'entendaient depuis toujours.
La mort en a pris une
*C'est simple comme bonjour...**

Ca să reuşească să-i ridice moralul, Lumbroso, care era un tip cumsecade, a „îndrăznit" să-i facă rost de un contract modest la Bruxelles.

— Pleci imediat, chiar în seara asta. Şi poartă-te convenabil. Fii punctuală. Nu te îmbăta. Altfel, între noi doi s-a isprăvit. N-o să-ti mai fac rost de nimic. Tu nu-ţi dai seama, însă numele tău nu mai valorează mare lucru. Dacă pe deasupra te porţi ca la Brest, te arzi pe loc şi pe viitorul tău nu dau nici atît !

Şi şi-a pocnit unghia de la degetul mare.

Avea aerul că arunca un purice strivit.

Edith i-a făgăduit lui Lumbroso tot ce i-a cerut.

— În fine, îi spuse ea, în cătunul ăsta o să mă lase-n pace cu Leplée.

— Posibil, dar Belgia nu-i la capătul lumii.

În aceeaşi seară, ea a plecat şi eu am rămas. Eram încă minoră. Nu aveam paşaport. Ca să obţin unul, trebuia autorizaţia mamei mele.

După ce a sosit la Bruxelles, Edith îmi scrie : „Dă maică-ti tot ce avem ca să capeţi paşaportul şi întinde-o încoace."

---

* *Povestea ei e-atîta de banală*
Şi-atîta de puţin originală
Că-n adevăr, nici nu ştiu ce să zic
Şi nici cum am să v-o explic.

Blonda şi bruna,
Ele se-nţelegeau întotdeauna,
Dar moartea i-a curmat uneia viaţa
Şi-atîta tot — simplu ca bună-dimineaţa.

Tot ce aveam nu era mare lucru : trei perne colorate şi cîteva cratiţe albastre pe care le cumpărasem într-o zi cînd Edith hotărîse să gătim în casă spre a face economii. Nu le folosisem cine ştie cît. Mai era şi un reşou cu alcool, dar pe el l-am salvat, mama nu l-a căpătat.

Datorită pernelor şi cratiţelor, mama Berteaut a acceptat să meargă cu mine la comisariat şi să-şi dea consimţămîntul. Asta, oricum, a durat ceva. Cînd mi-am căpătat hîrtia, Edith se înapoiase. Eram furioasă. Toate acestea pentru nimic !

— Nu te îngrijora, Momone, ne-ntoarcem la Bruxelles. Edith întîlnise un băiat care se numea Jean M..., un belgian, care era muzicant şi cînta în localul unde cînta şi ea, lîngă Place Brouckère.

Imediat mi-am dat seama că e amorezată. Cînd Edith iubea, era ca şi cum ar fi primit din plin lumina unui „proiector". Chipul ei devenea luminos.

Şi iat-o dezlănţuită :

— Momone, am întîlnit un băiat formidabil, frumos, blond. Ştii cum sînt adevăraţii flăcăi din Nord, cu ochii lor albaştri... (De asta eram sigură. Ochilor albaştri nu le putea rezista.) Dar de-un albastru pe care nu-l poţi întîlni decît prin aceste meleaguri. E din cauza luminii cerului.

Şi cu muzica înainte ! Ştiam de la-nceput ce o să se întîmple, totuşi mă lăsam dusă. Eram galerie bună.

— Trebuie să capăt alt contract. Nu va fi greu. Am plăcut mult la Bruxelles. N-am făcut nici o prostie...

Şi a obţinut şi-al doilea contract.

— Momone, plecăm. Trebuie să cunoşti străinătatea. O să vezi, e ceva formidabil ! Bruxelles este deja străinătatea. Totul e acolo diferit. Nu mai vezi lucrurile în acelaşi fel şi nici pe oameni.

Acolo, în Belgia, ne-am distrat copios. Dar cînd am ajuns fără lescaie, la Paris, n-a fost deloc plăcut. Degeaba făcea pe teribila şi-mi spunea :

— Nu-ţi face griji, Momone, e o pasă rea, n-o să dureze.

Vremea în care am cunoscut în adevăr mizeria n-a fost pe cînd cîntam zilnic pe străzi, ci acum. Cîteva luni e puţin lucru într-o viaţă, dar cît au fost de lungi şi de grele ! Am ajuns pînă acolo că ne vindeam ţoalele, pe cele mai elegante, cumpărate pe timpul lui Leplée.

CAPITOLUL VI

CUM AJUNGI UN MONSTRU SACRU

Cam tot pe-atunci, din întîmplare, Edith l-a reîntîlnit pe Raymond Asso într-una din cafenelele artiștilor, „la Nouvelle Athènes". Îl mai întîlnise înainte, în epoca de glorie a cabaretului „Gerny's" și la editurile unde se ducea să-și publice cîntecele. Mai venea acolo și pentru Marie Dubas, mai era încă secretarul ei.

Era un tip curios, avea vreo treizeci de ani și făcuse parte din Legiunea Străină. Mai fusese și spahiu. Asta era o referință. Pentru ea nu exista uniformă mai frumoasă : pelerina imensă, pantalonii, cizmele, fesul... toate astea o făceau să viseze. Și pe mine la fel. Ne spuneam una alteia : „Ce frumoși sînt ! Zău, cît sînt de frumoși !". Tipii ăștia ne făceau să vibrăm.

Și cînd Raymond îi povestea lui Edith întîmplări din viața lui de spahiu, ea îl asculta palpitînd, și cu ochii plini de vise...

O pasionau toate amănuntele, chiar și cele șaptezeci și două de cute reglementare de la betelia pantalonilor lor roșii. Și deșertul. Și nisipul. Și soarele... Simțeai căldura, vedeai culorile. Le simțea și le vedea ca și cum ar fi fost acolo.

Toate astea în mod normal ar fi trebuit s-o facă pe Edith să-i cadă în brațe. Însă nici vorbă. Nu se gîndea la așa ceva. Și-apoi, mai avea ceva aspru care te îndepărta și care o făcea pe Edith să fie rezervată.

Prima lor întîlnire s-a petrecut cam așa :

— Ce-i cu tine Edith ? Merge ?

— Așa și-așa.

— Va să zică nu prea strălucit ?

— Nu prea.

— Ia povestește.

Au început să vorbească de una de alta. După aceea s-au mai întîlnit. Îi inspira încredere. Părea că le știe pe toate. Era bărbat, unul adevărat, făcea impresia de ceva solid. Era zvelt, aproape slab, cu părul mare, mușchii prelungi, n-avea burtă. Nu era frumos. Rareori rîdea, dar avea prestanță.

Vorbeau împreună despre meserie.

Edith îi punea o sumă de întrebări, mai ales despre Marie Dubas. Avea un adevărat cult pentru ea. Femeia asta o fascina. Vrea să știe tot : cum lucra, cum își alegea cîntecele, cum trăia. În fine, totul.

Această admirație, această curiozitate, le avea și înainte de a-l cunoaște pe Raymond. Mai cîntam încă pe străzi cînd într-o zi în care adunasem bani, Edith mi-a spus :

— Mergem la „A.B.C." s-o ascultăm pe Marie Dubas.

Am luat două locuri la galerie. Și Marie Dubas ne-a răscolit pînă-n măruntaie.

— Doamne, ce mai femeie ! exclama Edith, aplecată în afară, cu mîinile crispate pe brațul meu.

Un cîntec făcea lumea să rîdă, altul îi făcea să plîngă. Îi sucea și-i răsucea după cum poftea. Nu se putea spune că era prea arătoasă. De talie mijlocie, cu părul negru, lins, nu prea frumoasă, dar cu ochii negri, plini de foc, pe care nu-i puteai uita, și-o voce pe care auzind-o nu-ți puneai întrebarea dacă e frumoasă, dar care te urmărea.

O rochie simplă, de gust. Gesturile... Trebuia s-o vezi imitînd o femeie în metrou. Parc-ai fi fost acolo. Iar cînd cînta *Rugăciunea Charlottei,* mîinile ei, brațele ei închipuiau atît de bine mizeria, că ți se rupea inima.

Edith, cu ochii plini de lacrimi, se ruga și plîngea împreună cu ea, iar eu plîngeam văzîndu-le plîngînd pe amîndouă. Edith spunea mereu :

— Să poți face așa ceva... Ar fi grozav să reușești să faci așa ceva...

Cînd a terminat, Edith mi-a zis :

— Mă duc în cabina ei. Hai, Momone.

Am avut îndrăzneala să ne ducem, cu fustele noastre atîrnînd pe noi, cu puloverele noastre uzate, în espadrile. Marie a fost drăguță cu noi, ca și cum am fi fost prietene bune. Ea a întrebat-o pe Edith :

— Îți plac cîntecele ?

— Cînt și eu, a răspuns Edith.

— Unde ?

— Pe străzi.

Marie Dubas, „Marea artistă" n-a rîs. A privit-o pe Edith cu căldură. Îți umplea inima. Și i-a spus :

— Dumneata să mai vii să mă vezi.

Nu punea întrebări. Știa.

Cînd am ieșit de la „A.B.C.", o aud pe Edith spunîndu-mi :

— Ai văzut cum mi-a vorbit ? Și cine ? Marie Dubas ! Îți dai seama, Momone, femeia asta, cînd n-o să mai cînte, nimeni n-o s-o poată înlocui.

Și, în adevăr, cînd Marie Dubas a părăsit scena, n-a putut fi înlocuită de nimeni.

Interesul pe care Edith îl arăta lui Raymond Asso se datora mai ales curiozității care o nutrea pentru Marie Dubas. Ea era sigură că el știe ce trebuie să faci ca să devii o Marie Dubas.

La primele lor întîlniri, Raymond nu era atît de hotărît. S-ar fi zis că îi era frică să se angajeze. El ar fi putut face imediat ceva pentru ea, dar nu se mișca ; sfaturi numai, cu jumătate gură. Ceva în genul : „Asta e părerea mea... însă tu faci ce vrei".

Găsea că Edith n-ar fi trebuit să primească orice.

— Știi c-ai haz. Mai trebuie să și mîncăm.

El o dăscălea :

— Ai nevoie de cineva care să se ocupe de tine, în toate privințele. Mai ai multe lucruri de învățat.

Era o ofertă, dar nu de-a dreptul ; era felul lui de a se exprima adesea pe ocolite.

Edith nu înțelegea sau se prefăcea că nu înțelege. Ea simțea că pentru a obține toate astea trebuia ca, o dată cu ele, să se înhame cu el și ca bărbat, însă ca bărbat nu-i plăcea. Și-atunci îi răspundea :

— Da, mi-ar trebui un impresar. Dar de cînd tot caut unul și nu l-am găsit.

— Îți trebuie ceva mai mult : cineva care să te modeleze, de la început pînă la sfîrșit. Ți-o spun, ai totul de învățat.

Edith nu era încă pregătită ca să înțeleagă așa ceva.

— M-a învățat papa Leplée. El a fost norocul meu.

— Dar acum s-a dus, îi răspunde Raymond. N-ai reușit decît să cazi mai de sus. Acum o să ți se ceară să dai mai mult ca înainte. Nu mai vii de pe stradă, vii de la „Gerny's". E o nuanță.

Edith era ca un animal domesticit, nu însă și dresat ; neastîmpărată ca un cal care vede zburînd un petic de hîrtie în fața ochilor. N-avea răbdare, probabil pentru că avea rasă.

Toate cîte i le spunea Raymond erau mult prea adevărate. Nu vroia să-l audă spunîndu-i-le, o apuca disperarea și atunci mîrîia.

— Cîte mi le-nșiră sînt cam adevărate... Le vede toate în negru omul ăsta, dar puțin îmi pasă, o să ajung și fără el.

Aceste vorbe au întîrziat cu cîteva luni începutul aventurii lor. El era încă nehotărît. Nu credea destul în ea. Edith nu era încă amorezată. Nu putea să iasă nimic.

Într-o seară, în localul „la Nouvelle Athènes", Raymond a apărut cu chipul său aspru, încruntat, cel din zilele rele.

— Uite, am un contract pentru tine. Tu sigur că-l vei primi, și dacă-l primești faci o greșeală.

— Nu trebuia să te ostenești, i-a răspuns Edith.

Un contract, mie asta-mi convenea. Și-apoi Asso începuse să mă enerveze. Nu eram de partea lui. Mai degrabă eram împotriva lui. Aerele sale că le știe pe toate mă exasperau.

— Și unde ?

— La Nisa. O lună.

— Coasta de Azur, a răspuns Edith, așa ceva nu se refuză. Și acolo, unde ?

— În localul „Boîte à Vitesses".

— E un local bine ?

— E acceptabil.

— N-aveai nevoie să iei o mutră de înmormîntare ca să-mi anunți vestea asta. E mai degrabă una din veștile care trebuie sărbătorite.

— Dacă ai vrea s-aștepți, o să găsim ceva mai bun.

— Nu pot. Și-apoi nici nu vreau. Simt nevoia să pun o oarecare distanță între Paris, afacerea Leplée și mine. La Bruxelles eram liniștită. Acolo o să fie la fel. E un oraș de provincie.

— Iluzii, își făcea destule !

Provincia a fost totdeauna în întîrziere față de Paris, așa că acolo eticheta scîrboasă a cazului Leplée îi atîrna încă în spinare. Tocmai din cauza asta i se oferea un contract.

N-aveam decît optsprezece ani și nu puteam să-i înțeleg gîndurile lui Raymond. Era un om de cuvînt. Numai după cîțiva ani am înțeles ce-a însemnat pentru el plecarea noastră.

Probabil că nu voia să i-o spună, dar începuse s-o iubească. Avea mîndria cocoșului urcat pe grămada lui de bălegar : dacă nu se urca găina pînă la el, el nu se cobora să-i facă avansuri.

Cu plecarea asta, făcuse o prinsoare cu el însuși : „Dacă pleacă, o părăsesc, dacă rămîne mă ocup de ea". Așa era felul lui de a fi.

A înțeles că a pierdut partida, că o scăpa din mînă pe Edith, mai ales cînd l-a întrebat :

— N-ai găsit nimic pentru Momone în cabaretul ăsta ?

— Nu.

— Nu face nimic, o să ne descurcăm. O iau totuși cu mine.

Merita să-i vezi mutra. Nu mă simpatiza. Sperase că voiajul ăsta mă va despărți de Edith. Poate că se gîndea să plece după ea. De unde era să știu ! Raymond era gelos pe mine din cauza influenței pe care o aveam asupra lui Edith. Era gelos de orice. O dorea deja în exclusivitate pentru el. Eu îl stingheream, și ceva mai mult : îl cîntăream. Îl contraziceam dac-aveam chef, îl luam peste picior.

Înainte de a pleca, m-a luat de o parte ca să mă dăscălească :

— Ascultă. Tu ai influență asupra lui Edith. Împiedic-o să mai aibă aventuri.

— Asta s-o faci tu. Ea e fericită cu felul ăsta de viață și eu de asemenea.

De furie, mi-a șuierat printre dinți :

— Știi prea bine că tu ești „geniul ei cel rău".

Cînd mi-a spus astea, am făcut haz. Mi-am bătut joc de el. Mai tîrziu, mi-am adus aminte. Va să zică, eu, geniul rău al lui Edith ? Îmi venea să rîd, dar mă înșelam. Edith era influențabilă și, într-una din zile, a reușit s-o facă să creadă una ca asta.

Plecarea noastră nu-i convenea și, totuși, s-a ocupat de toate. Ne-a cumpărat două valize noi : „O să arătați mai prezentabile !" Ne-a luat bilete de clasa a doua : „Asta o să vă ridice în ochii lumii". În acea vreme, trenul avea trei clase.

Cum știa cu ce fel de femei avea de-a face, ne-a dus la gară și ne-a instalat în tren el însuși. Ai fi zis că e un tată care-și conducea fetițele. Ne-a dat tot felul de sfaturi :

— Nu mîncați în compartiment. Duceți-vă la vagonul-restaurant. E mai corect.

Noi însă nu vedeam de ce. Stam la ușa vagonului, el pe peron.

— Da, i-a răspuns Edith.

— Mă duc să v-aduc ceva de citit.

Și s-a îndreptat spre standul ambulant. Găseai acolo orice. Dar Raymond avea aerul că știe să aleagă.

Mă uitam la el de departe. E totdeauna amuzant să privești oamenii cînd nu știu că sînt observați.

Între timp, Edith îmi spune :

— Ce zici, nu e oare timpul să-l lăsăm baltă ? Tînărul tău amic începe să exagereze.

Cînd cineva îi era nesuferit lui Edith, devenea întotdeauna „tînărul meu amic".

El se întoarse încîntat.

— Luați-o. Sigur c-o să vă placă.

Ne-a întins o carte. M-am uitat la titlu : *La petite fille comme ça*. Autorul : Lucie Delarue-Mardrus. Nu-l cunoșteam. De altfel, nu cunoșteam niciunul.

Ce citea Edith erau lucruri mediocre : *Părăsită în noaptea nunții, Amorul sacrificat, Fecioară și mamă, Sedusă la douăzeci de ani* etc.

Ca să terminăm odată cu cartea asta, Edith n-a citit-o. Eu, da. Am deschis-o și de la prima pagină am simțit un fior care m-a ținut așa pînă la sfîrșit. Povestea din ea o credeam. Împreună cu Edith, am crezut multă vreme că romanele istoriseau întîmplări adevărate.

Raymond continua să stea nemișcat pe peron. Și trenul care nu mai pleca odată. Mă uitam la ceasul de pe peron. Acul cel mare părea că joacă de-a capra cu minutele.

În cele din urmă porni și trenul.

Raymond a ținut-o de mînă pe Edith cît a putut mai mult. Edith i-o lăsa, puțin îi păsa. Eu mi-am zis însă : „Amin, te-ai prins în laț". Mi-a surîs totuși. Și la urmă, ca unor școlărițe, ne-a strigat :

— Să fiți cuminți...

Bietul Raymond, era încă încrezător.

Aventura Edith-Raymond e un film cu mai multe episoade. Era hotărît de soartă, Edith nu-și dădea însă seama. De obicei, în asemenea cazuri, nu-i lipsea flerul. Primul episod luase sfîrșit pe peronul de la Gare de Lyon.

La prima stație am coborît ca să trecem la clasa a III-a, unde vagoanele erau înțesate cu soldați, fără să omitem să luăm în drum — fiecare — cîte doi litri de rubiniu. Erau militari peste tot, însă nu și la noi în compartiment.

— Să ne mutăm, îmi zise Edith. Nu ne-am mai mutat pentru că alături de ea s-a așezat un tînăr prea bine îmbrăcat pentru clasa a III-a, un tînăr frumos. Nu le-a trebuit mult timp. Edith îl sorbea din

ochi. S-a apropiat binișor. El a luat-o de mînă și ea și-a rezemat, fără fasoane, capul pe umărul lui. Ce înrîurire putea să aibă asupra bărbaților, e de necrezut! Îi priveam și vedeam iubirea cum numai în filmele de cinema o poți vedea! Începea frumos călătoria!

Am avut timp destul să citesc *La petite fille comme ça*. Edith îmi spusese: „Citește-o tu. O să mi-o povestești".

Îi priveam, mai citeam, era cam același lucru, tot aventuri romantice.

La un moment dat, tipul ei s-a dus să fumeze o țigaretă pe culoar. Am profitat să dăm la repezeală pe gît o dușcă. Edith uitase de vin, și eu la fel. Ea însă spuse:

— Asta, habar n-am unde se duce. Mi-a spus că coboară în Sud, în apropiere de Nisa. O să fac într-un fel ca să-l revăd pentru că nu-l las să-mi scape. Sînt nebună după el, Momone.

Ajunse la Marsilia, ne-a întîmpinat soarele. Moțăiam, dar, totuși, era minunat. După asta, ne-am afundat în gara Saint-Charles, întunecoasă și murdară.

Tînărul i-a zis lui Edith.

— Cobor să-mi dezmorțesc picioarele. Să m-aștepți.

— Sărută-mă.

A sărutat-o. Nu era ceva neașteptat. A coborît. Edith se uita după el, eu la fel. Doi polițiști l-au încadrat. I-au pus cătușele fără vorbe multe. Au pus mîna pe el. S-a întors și i-a surîs, pentru ultima oară.

M-am uitat la Edith. Era albă ca varul, cu gura deschisă, gata să strige. I-am trecut sticla. A băut o înghițitură bună. Trenul a pornit din nou.

— Momone, cum îl găseai?

— Arăta bine, poate că s-ar fi urîțit cu timpul.

Și n-am mai vorbit despre el.

Edith nu-l menaja niciodată pe Raymond. Prima întîmplare pe care i-a povestit-o a fost tocmai asta. Am văzut după figura lui întunecată că nu era pe gustul lui. În locul lui Edith, eu n-aș fi îndrăznit. Ea a avut însă dreptate, pentru că a făcut din povestea asta un cîntec, unul din marile ei succese: *Paris-Méditerranée*:

Un train dans la nuit vous emporte,
Derrière soi, des amours mortes
Et dans mon coeur, un vague ennui...
Alors sa main a pris la mienne,
Et j'avais peur que le jour vienne,
J'étais si bien contre lui.
Lorsque je me suis éveillée,
Dans une gare ensoleillée,
L'inconnu sautait sur le quai.
Alors des hommes l'entourèrent
Le soleil redoublait ma peine
Et faisait miroiter ses chaînes.
C'était peut-être un assassin...
Il y a des gens bizarres
Dans les trains et dans les gares *

---

* *În noaptea neagră-un tren te poartă,*
Iubirea ce s-a dus acum e moartă
Și-aveam un gol în suflet nelămurit de fel
Cînd mîna el și-a pus-o ușor pe mîna mea.
Să se mai facă ziuă nici gînd că aș mai vrea.
Stăteam așa de bine lipită lîngă el,
Deodată, m-am trezit mirată,
Gara era de soare luminată.
Necunoscutul a sărit afară
Și oamenii-l înconjurară.
Lumina îmi sporea durerea mea,
Cum strălucea pe lanțul ce-l lega.
Un ucigaș să fi fost?... s-ar putea.
În trenuri și-n gări întîlnești
Oameni bizari cum nici nu bănuiești.

La Nisa, sosirea noastră a fost mai puţin poetică. Dar la ieşirea din gară, primul lucru pe care-l vedem e un om sandviş. Edith îmi strigă :

— Momone, uite, numele meu în spinarea lui... Hai să-l ajungem din urmă, să-l cinstim cu un pahar.

Şi iată-ne pornind după acest biet nepricopsit. Noroc că în acest fel de meserie se tîrşesc picioarele. Îl ajungem din urmă şi ce citim : „LA MOME PIAF SĂ FI ASASINAT ? EA SĂ FIE ACEEA ? O S-O AFLAŢI ASTĂ SEARĂ DACĂ VENIŢI LA CABARETUL „BOÎTE À VITESSES..".

Edith era distrusă.

Nu e posibil ! O s-o ia acum iar de la început ! Auzi, asasinat ? Nenorocii ! Mîrşavii ! Nu se mai termină niciodată !

Nu-mi plăcea nici mie povestea asta din punctul de vedere al lui Edith, însă eu, personal, vedeam lucrurile altfel.

Că sînt nişte mizerabili, sînt de acord, însă totuşi e un fel de reclamă. La început oamenii vor veni din cauza scandalului, iar dacă vor reveni, o vor face pentru tine.

Acest fel de a judeca, Edith îl prindea foarte repede. A stat o clipă pe gînduri, însă nu prea mult.

— Foarte bine, o s-o înghit şi p-asta, dar, în cazul ăsta, individa care conduce cabaretul procedează cu meschinărie. Vreau mulţi oameni-sandviş, nu numai un pîrlit ca ăsta. Dacă te bizui pe scandal, atunci fă-o în stil mare. O să i-o spun pe şleau patroanei.

Şi i-a spus-o. Instinctul îi spunea încă de pe atunci lui Edith că era sortită scenei. A simţit întotdeauna ce trebuia. Dacă în viaţa ei intimă a comis greşeli, în meserie, niciodată.

Să recunoaştem că trebuie să ai stomac, nu glumă, ca să înghiţi reclama asta cu asasinatul.

Şi dovada, a făcut-o repede. Angajată pentru o lună la localul „Boîte à Vitesses", a rămas trei. Era prost plătită : o sută de franci pe zi pentru ea şi pentru acompaniatorul ei. Nu-l mai avea pe amicul nostru Robert Juel. Neavînd angajamente la Paris, Edith nu l-a putut păstra. La plecare, l-a angajat pe René Cloarec, un tip plin de talent. Numele lui nu era încă cunoscut. Locuia în faubourg Saint-Martin, într-un hotel modest. Era încîntat să lucreze cu Edith. Venise cu nevasta lui, o femeiuşcă frumuşică, plăcută, dar cu care n-am legat prietenie. Nu era gen artistă, era o mică burgheză, căreia îi plăcea viaţa de interior.

Toate plătite, ne rămîneau cincizeci de franci, nu era mare lucru. Niciodată nu m-am îndopat cu atîtea spaghete : „Umflă-te bine. Asta hrăneşte şi nu costă mult !"

— Momone, trebuie să lucrezi şi tu. Altfel nu vei putea rămîne. O să dansezi.

Şi i-a propus patroanei :

— Îmi veţi da cincisprezece franci în plus pe zi pentru care

sora mea va executa numărul ei de dans. Ea lucrează la Montmartre în localurile cele mai renumite. Am hotărît-o să vină cu mine pentru că are nevoie de plajă. Priviți-o cît de palidă este. Trebuie s-o angajați, dacă doriți ca eu să rămîn.

Îndrăzneala lui Edith a fost nemaipomenită. Nu știu cît a fost de convinsă cealaltă, dar s-a prins.

Edith a pregătit cu mine numerele de dans chiar în cameră la noi. A tăiat o rochie veche de satin negru, mi-a pus o fundă verde în păr și m-a privit.

— Merge. Ai ce-ți trebuie pentru unul din dansuri. O să fie un dans clasic, din cauza satinului.

A cumpărat apoi un șorț negru de școlăriță și i-a agățat o fundă roșie.

— Cu ghetele tale cu tocuri joase o să faci un altfel de dans, un dans acrobatic. Te vei numi „Bout de Chou".

(Purtam tocuri joase din cauza celor cinci centimetri pe care-i aveam mai mult decît ea. Nu i-a tolerat niciodată.)

Și i-am dat drumul! Acrobația mergea cum mergea, lecțiile lui papa nu fuseseră uitate. Dar cu dansul clasic... în fiecare seară dansam altfel, nu mă agitam nici măcar după ritm, făceam ce-mi trecea prin cap.

La Nisa, Edith a descoperit un mic hotel care n-arăta prea rău, lîngă pasajul Emile-Négrin, și care ni se părea nouă foarte elegant, însă cei de-acolo nu găseau că noi arătam prea bine.

Într-o zi, totuși, ne-a fost chiar nouă rușine de noi. Întorcîndu-ne acasă, găsim ușa camerei noastre deschisă. Vedem o femeie de serviciu care împingea cu o mătură o mulțime de gunoaie : cutii de sardele, de Camambert, sticle goale, petice de hîrtie, cîrpe, tot ce vreai.

Ne uităm una la alta. Edith îmi spune mirată :

— Să fi fost toate astea în bîrlogul nostru ?

Din cameră se auzea o femeie zbierînd :

— Cum e cu putință să fie cineva în așa hal de murdar !... Nesimțitele... niște nesimțite...

Cădeam din pod. Noi crezusem, dimpotrivă, că procedam cum trebuia : le zvîrleam toate sub pat !

Am rupt-o repede din loc. Ne-am întors după ce isprăvise curățenia. Recunosc că-i dam de furcă. Ce de trăznăi a mai văzut și camera asta !

L-am întîlnit odată pe Roger Lucchesi, dirijorul, însoțit de un prieten. Ne-au dus cu mașina înspre Théoule. Nu văzusem niciodată Coasta. Ce frumos era ! Stîncile roșcate și marea atît de albastră, toate căsuțele acelea de culoarea bomboanelor fondante... Credeam că așa ceva nu există decît în cărțile poștale, că era o șmecherie a reclamelor de publicitate ca să-i facă pe turiști să vină.

Nu vream să se observe, dar nu ne veneam în fire.

Edith a cîntat și la Nisa pe străzi. Nu de multe ori. Nu renta cine știe ce în văgăuna asta. Cei care cîntă pe stradă aici o fac în fața restaurantelor așezate în terasă, pe cheiul Statelor Unite, pe malul

mării. Se pun de acord cu culoarea locală, cîntă în genul „Sole mio" sau „Santa Lucia". Fete vagabonde nu se potrivesc cu climatul regiunii. Am sărbătorit aici și cei douăzeci și unu de ani ai lui Edith.

În ziua aceea, nu trebuie să credeți că am avut un tort cu lumînări. Nici nu știam că așa ceva există. Nici gînd, am stat numai amîndouă cu o sticlă de vin bun în față, pentru că se-mplineau șase ani și jumătate de cînd trăiam una lîngă alta. Șase ani... Ca să povestești despre ei e ușor, dar ca să-i trăiești, e tare greu... fiindcă mesele sînt trei pe zi, trebuie să găsești cu ce.

Isprăvind cu Nisa, ne-am întors cu trenul, într-a treia.

Edith nu-și făcea iluzii. Nisa a fost egală cu zero. Băusem, petrecusem bine și ce-am realizat cu asta? Ne irosisem din nou anii tinereții. Pe Edith n-o aștepta nimic la Paris: nici contracte, nici măcar speranțe. Trei luni de absență și numele de „Piaf" era uitat. Ea o știa prea bine. Era prea vîrîtă pînă-n gît în meserie ca să nu-și dea seama că se afla într-un impas.

La sosire, în zori, în „gare de Lyon", totul părea murdar, întunecat. Dar respiram un aer plăcut, eram acasă. Era orașul nostru. Era Paname, pe care ea l-a cîntat mai tîrziu:

Oh! mon Paname!
Que tu es loin d'ici...
Et que la Seine était jolie
*Sous le ciel du mois de juin.**

Arătam mizerabil la intrarea în gară. Edith moțăia și eu, de asemenea. Nimeni nu ne aștepta. Raymond?... Edith nici măcar nu-i scrisese, nici nu răspunsese la scrisorile lui.

— Încotro o luăm? spune Edith.

Nu aveam nimic să-i propun. Eram moartă de oboseală, nu-mi venea nici o idee.

— Desigur, cînd are omul nevoie de tine, ești total absentă. Noroc că sînt eu aici. Stai să vezi.

Din gară, ea telefonă lui Raymond Asso:

— Uite, Raymond, mi-ai spus că erai hotărît să te ocupi de mine. Ei bine, sînt de acord.

A ascultat ce i-a spus și a închis telefonul.

— Mi-a răspuns: „Vino, ia un taxi!..."

Nu-mi venea să cred.

— De ce te-ai gîndit la el?

— Vezi pe altcineva, tu? N-avea decît să nu spuie: „Dacă ai nevoie de mine vreodată, cheamă-mă". Și-am făcut-o!

— Mie nu mi-ai spus-o.

— Ei și?

---

* *O! Paname, scumpul meu rai,*
Departe ești de mine, vai...
Și Sena, ce frumos mai strălucea
În soarele din luna mai.

Mai lipsea puțin și ne luam la ceartă. Eram frîntă. Și-apoi, ăsta sau altul... Ne trebuia neapărat cineva care să se ocupe de Edith și de mine.

Debarcăm în Pigalle, la hotelul Piccadilly. Raymond ne aștepta. Locuia acolo cu una, Madeleine. Asta ținea de atît de multă vreme că i-ai fi crezut căsătoriți. Cu aerul mai încruntat ca oricînd, ne-a spus :

— V-am luat o cameră.

Dar în privirea lui era ceva ce strălucea un fel de bucurie. Atacam al doilea episod. Din cauza acestui cuvînt „vino", adevărata carieră a lui Edith își făcea începutul.

Leplée a fost cel care a descoperit-o pe Edith, însă Asso a fost cel care a format-o. N-a fost ușor... dar ce muncă frumoasă ! Raymond ăsta era cineva !

Imediat și-a spus condițiile lui.

— Te voi ajuta. Meseria o cunosc. Și pe toți din meserie. Îți garantez că, dacă m-asculți, ai terminat cu sărăcia. S-a zis însă și cu petrecerile. Va trebui să lucrezi serios și vei face tot ce-ți voi spune. Bărbații, băutura : adio ! Accepți sau refuzi ? Dacă spui da, n-o să te las baltă niciodată. Dacă vei spune nu, atunci bate la alte uși, eu nu sînt o marionetă.

Pe Edith, asta a năucit-o. Nimeni nu-i mai vorbise în felul ăsta. Cuvintele, tonul, toate au contribuit.

Și ea a spus da.

Sincer vorbind, mi-ar fi plăcut să spună nu. Aș fi dat orice ca să răspundă așa.

Și dacă în ziua aceea ea ar fi spus nu din cauza mea, aș fi fost într-adevăr „geniul ei rău".

Edith nu-l considera pe Raymond la fel ca pe ceilalți bărbați. El era cel care putea să-i facă cîntece frumoase, să-i facă rost de contracte, să se ocupe de ea. Ea credea tot ce-i spusese el. Avea încredere. Numai că atîta nu era destul. Bărbatul care-i spunea noapte bună în clipa cînd se ducea la culcare nu putea să aibă autoritate asupra ei.

Și, într-o zi, toate s-au schimbat. O văd intrînd în camera noastră, prăpădindu-se de rîs. Rîdea atît de tare, că nu putea vorbi.

— Momone, știi cu cine m-am întîlnit pe scară ? Cu Raymond !

— Ei și, îl întîlnești de douăzeci de ori pe zi, doar stă deasupra.

— Momone, sînt nebună ! Sînt amorezată !

— Da ? bine.

— Nu „da, bine"... Ghicește de cine ?

Poftim și ghicește cu Edith !

Triumfătoare îmi strigă :

— De Raymond Asso.

Ca veste, era grozavă !

Ea îmi dădu lămuriri :

— Urcam. El cobora pe scară. Îl privesc și înțeleg, în fine, de ce ne certam, de ce mă enerva, în fine, tot. Îl iubeam. Cît de proastă a

trebuit să fiu, ca să nu-mi dau seama! E pentru prima oară că mi se-ntîmplă așa ceva. De obicei mă gîndesc la asta înainte de orice...

— Dar ce-oi fi găsit la el ?

— Ce Dumnezeu, Momone, trebuie să fie cineva orb ca să nu vadă că e frumos. Are niște ochi impresionanți, de un albastru... Nu e altul ca el.

De fiecare dată, ochii lor erau de un albastru care n-avea asemănare. Albastrul era barometrul. Cînd Edith întreba despre bărbatul din clipa aceea : „Găsești că are în adevăr ochii albastri ? Sînt cenușii... însă nu de un cenușiu frumos..." flăcăul putea să-și ia tălpășița !

— Momone, albastru atrage. E luminos. Și-apoi, ochii, ei nu te înșeală, spun adevărul. Toate mint : vorbele, gesturile. Poți să falsifici orice, nu și privirea.

Eu îi dam dreptate. Asta n-a împiedicat-o însă să se fi înșelat uneori.

Fiindcă Raymond avea ochii reglementari, era „bun pentru angajare".

Eu nu-l găseam atît de frumos, mai degrabă un oarecare. Pentru mine, semăna cu un pom iarna, negru, uscat, un trunchi pentru ciori, nu pentru vrăbiuțe.

— Nu mai discuta, Momone, am simțit un fior.

Cînd simțea fiorul, nu mai era nimic de făcut.Trebuia să aștepți urmarea. Cu mine n-a umblat cu mănuși.

— Ascultă Simone, acum că s-a aranjat între Edith și mine, o să facem treabă bună.

— Stai că n-ai ajuns încă la capătul ostenelilor tale.

Încrezut, ca de obicei, m-a trimis la plimbare.

— Nu te băga. Am făcut și altele. Nu sînt un țîngău și-o să te eliberez ; dacă vrei să rămînem prieteni, nu trebuie să-mi pui bețe în roate. De astă dată, nu vei mai fi tu cea mai tare. S-a înțeles ?

— Bine, domnule comandant !

Asta l-a făcut să rîdă. Nu și pe mine.

În primele zile, toate mergeau strună. Edith îmi împuia urechile :

— Momone, ce bărbat bine. Așta bărbat ! Și ce de mai știe ! Îți dai seama, am încredere în el. Pentru mine, Raymond este mai mult decît un impresar. El era omul care-mi trebuia. Dacă stai să te gîndești cît e de caraghioasă viața. Îl aveam aici, la îndemîna mea, și eu habar n-aveam. Da, ce noroc pe mine să-l fi întîlnit !

Ea era atît de optimistă încît nu-i găsea nici o vină lui Madeleine că exista în viața lui. Eu însă mă gîndeam mereu la situația asta. Eram sigură că o să avem de furcă, nu glumă. Nici o femeie nu se lasă ușor părăsită de un bărbat. Chiar dacă s-a săturat de el, nu-l dăruiește alteia !

La început, lucrurile s-au petrecut oarecum normal. Ne împrietenisem destul de bine cu Madeleine pe care puteai s-o socotești ca o fată de ispravă. Edith era prevăzătoare, nu se afișa. Cînd rămînea

singură cu Raymond, pretexta că au de lucru. Ea ne spunea, mie şi lui Madeleine :

— În timp ce vă faceţi amîndouă cumpărăturile, noi, Raymond şi cu mine, o să lucrăm.

Şedinţele lor de lucru aveau loc în camera noastră.

Tărăgănam cumpărăturile cît puteam mai mult. Edith îmi spunea :

— Momone, contez pe tine. Îmi trebuie pe puţin două ore !

Pentru a transforma „la môme Piaf" în „Edith Piaf", trebuie să recunoaştem că n-a fost un lucru uşor pentru Raymond. Nu numai că Edith avea totul de învăţat, dar trebuia să te ţii mereu de ea. De îndată ce Raymond nu mai era lîngă ea, o lua din loc. Nu se simţea bine singură, găsea prilej de vorbă cu oricine. Nu rezista la plăcerea de a oferi pahare de vin în dreapta şi-n stînga, de a petrece şi a glumi. Îşi irosea tot aşa de uşor timpul ca şi banii. N-avea noţiunea nici de una, nici de alta.

Cînd s-au mai potolit cu „Te iubesc" şi „Te ador", Raymond a început s-o instruiască. Şi din partea asta a avut surprize. Ne cunoştea prea puţin. O lipsă de cultură ca a noastră, nici nu şi-o putea închipui.

În camera noastră se petrecea un circ întreg ! Edith trîntită pe pat, Raymond călare pe scaun, cu pipa în gură, stătea cu capul puţin aplecat şi trăgea scurt din pipă, puf... puf... Se auzeau claxoanele de pe stradă şi de departe, de undeva, arii de dans... Tot Pigalle-ul petrecea.

— Edith, spun eu, e petrecere în Pigalle. Ce-ar fi să mergem ?

Edith pare încîntată, se ridică din pat şi surîde :

— Grozavă idee !

— Nu, spune Raymond, nici gînd de-aşa ceva.

Îmi venea să-l muşc, şi-i strig :

— N-o să comanzi tu aici !

Era ca o foame violentă. Deodată, cei optsprezece ani ai mei au poftă de agitaţie, de lumină, de muzică...

— Ba, comand.

Cu muştiucul lulelei sale îndreptat spre mine ca un deget, Raymond mă arăta lui Edith.

— O auzi pe Simone „a ta" ? Petrecere ! Şi mai ce ? Crezi că ducîndu-te la bîlci o să înveţi să cînţi ? Ai altele de făcut. Nu ştii nici măcar să citeşti.

— Glumeşti.

— Chiar în cîntecele tale mi-am dat seama că sînt cuvinte pe care nu le-nţelegi. Dacă singură nu înţelegi ce cînţi, cum vrei să-i faci pe alţii să-nţeleagă ?

În cîteva clipe, Raymond cîştigase partida. Mi-era necaz, însă îmi dam seama c-avea dreptate.

Era adevărat, Edith nu ştia nimic, abia ştia să „citească". Descifra atît de încet cîte un text, încît citirea lui o plictisea imediat. Cît despre scris... Îmi scria numai mie şi lui Jacques Bourgeat. De el nu-i era ruşine, nu se sfia ; cît despre mine, mare lucru mai mult decît ea nu ştiam...

La început, ca să poată da autografe fără greşeli de ortografie, Raymond a trebuit să-i scrie nişte formule pe care le-a copiat şi le-a

învățat pe dinafară. Ajunsese „marea Piaf" și încă mai folosea frazele lui Asso : „Cu toată simpatia lui Edith Piaf", „Cu multă prietenie" ș.a.

Edith s-a așezat pe pat, picioarele îi atîrnau ! Ce aer de copiliță avea !

S-a uitat la mine cu chipul încruntat.

— Ascultă, Momone, trebuie să ne hotărîm o dată. Sînt într-adevăr o groază de cuvinte pe care noi nu le-nțelegem.

În astfel de cazuri, spunea întotdeauna „noi". Trebuia să învăț și eu cu ea. Un singur lucru nu l-a înghițit niciodată : dicționarul.

Larousse-ul este o bătaie de joc. Cauți un cuvînt, îl găsești, însă te trimite la altul și nu ești mai lămurit... Cît despre gramatică, toate cărțile sînt foarte complicate. Știu prezentul, trecutul și viitorul. Și-ajunge ca să te descurci în viață. Îmi băga cartea sub nas.

— Ia te uită ! Condiționalul. Mai mult ca perfectul, Imperfectul... La ce-ar putea să-mi folosească ! Le dăm încolo.

Edith era mult prea inteligentă ca să nu-și dea seama că-i lipseau o mulțime de cunoștințe. Se frămînta :

— Crezi că am aerul că sînt atît de proastă ? E adevărat. Mare lucru nu știu. Crezi c-o să-mi fie de folos toate drăciile pe care mă obligă Raymond să le-nvăț ?

N-aveam încotro, trebuia să spun : „da". Raymond se folosea de mine. Cînd o apuca pe Edith căscatul sau avea chef să vorbească de altceva, ea îi spunea :

— M-am plictisit.

El îi răspundea scurt :

— Simone, ea, a înțeles. Ei îi place să-nvețe. Tu nu ești mai proastă ! Dovedește-o.

Asta o revolta pe Edith. Dacă eu puteam s-o fac, putea și ea. Cu ea nu mergea mereu aceeași momeală, n-o înghițea multă vreme. În ziua cînd Edith i-a răspuns, furioasă :

— Pe Simone, o dau naibii !

Raymond i-a aruncat în obraz ca o palmă :

— O dai și pe Marie Dubas ?

— Pe ea, ce-o vîri în toate astea ?

— Tu îți închipui că ți-e de ajuns să deschizi gura pe scenă, și ce se-ntîmplă, în continuare, puțin îți pasă ! Te duci să te-mbeți cu fanții de ocazie și viața-i frumoasă ? Te înșeli. Îți voi explica ce caută în toată treaba asta, cum zici tu, Marie Dubas. Dacă i se vorbește despre Baudelaire, ea nu întreabă numărul lui de telefon ca să ceară să-i facă un cîntec. Dacă un bărbat îi sărută mîna, ea nu i-o ridică pînă la nas. Dacă i se servește pește, nu ronțăie oasele, și nici nu le scuipă în farfurie, neștiind ce să facă cu ele. Dacă îi este prezentat un ministru, ea nu-l întreabă : „Merge treaba ?"

— Eu viu de pe stradă. Toată lumea știe asta. Și-apoi ? Dacă nu le plac, n-au decît să mă lase în pace.

— Ceea ce vor și face. Nu e rușine să fii din popor, e rușine să vrei să rămîi în mocirlă, să rămîi incultă. Marie Dubas știe să se poarte în lume, la masă, cînd e cu oamenii. Știe să primească lume. E un minimum pe care ești obligată să-l cunoști și nu-l știi nici pe-acesta. M-am plictisit de tine, de capriciile tale, de tîmpeniile tale !...

Edith se sufoca de mînie. Îi pierise tot sîngele din obraz de furioasă ce era. Eram sigură c-o să le spargă toate din jurul ei. A făcut un scandal grozav şi pe neaşteptate a tăcut. S-a făcut o tăcere mormîntală. Edith devenise umilă de tot. Îmi făcea milă cînd o vedeam atît de mică, şi-atît de pierită.

— O să le învăţ, Raymond, dar nu mă părăsi. Te iubesc, ştii bine că te iubesc...

Raymond a luat-o în braţe, alintînd-o : „Mica mea fetiţă". Îi mîngîia cu duioşie părul. După toate vorbele amare pe care i le-a spus, acum se întrecea în dulcegării.

— Dacă o să mă ajuţi, dacă o să mă asculţi, fetiţa mea, tu vei fi cea mai mare din toate.

Era un as, Raymond. Ştia cum să procedeze. Mare lucru nu era să-i spuie lui Edith : „mica mea fetiţă", era poate ceva banal... dar ei nu-i spusese nimeni pînă acum aşa ceva. Cei mai drăguţi dintre toţi, Louis Leplée şi Jacques Bourgeat, îi spuneau : „micule". Suna, patern şi protector .Pentru Raymond, ea era „Didou", „Didi", „iubita mea Edith"... Cu stilul ăsta, nu eram obişnuite. Cuvinte ca acestea contează pentru nişte fete ca noi.

Se topea toată, draga mea Edith.

— Şi cît de inteligent e ! Cîte lucruri mai ştie şi cum le spune ! E cu totul altceva cînd se poartă cineva cu tine aşa. Îl iubesc nespus, îmi dau seama cît de mult îl iubesc ! Mă face să fac tot ce vrea.

Nu era chiar aşa. Erau momente bune, dar şi rele. Edith obosea. Trebuie s-o înţelegem. Nu e deloc amuzant ca, la douăzeci şi unu de ani, să auzi mereu : „Nu fă asta", „Ţine furculiţa aşa şi nu-ţi pune cuţitul pe masă", „Nu-ţi umple paharul pînă sus", „Nu plescăi cînd mănînci, nu vorbi, mănîncă cu gura închisă"...

Treaba asta nu-i uşor de făcut : să mănînci fără să deschizi gura. Ia încumetaţi-vă s-o faceţi, dacă n-aţi învăţat-o de mici la părinţi acasă !

Pe Edith, asta o îmbolnăvea. Prefera să stea rezemată toată peste masă cînd mînca. Îi venea mai la-ndemînă aşa, şi puţin îi păsa dacă nu sta cum trebuie... Dar simţea în acelaşi timp o atît de mare nevoie să înveţe, încît reuşea totuşi să-şi dea osteneala. Raymond o făcuse să înţeleagă că era neapărat nevoie. O amintire dureroasă o urmărea : aceea a dineului din casa lui de Rovera cu Maurice Chevalier. Trebuia s-o facă să dispară.

Cînd un lucru era bine învăţat, Raymond ataca alt domeniu.

— Nici să te-mbraci nu ştii.

Era adevărat. Avea o lipsă de gust îngrozitoare. Îi plăceau la nebunie încreţiturile, pliseurile, volănaşele, roşul ţipător. Nu o jena dacă purta pe ea în acelaşi timp toate culorile : albastru, violet, galben şi verde. Găsea că e mai vesel. Eu nu făcusem nimic niciodată ca s-o împiedic. Cînd ieşeam împreună, o lăsam să se fiţîie de colo pînă colo, îmbrăcată ca de carnaval. Eu mă dichiseam cu rochiţe tare simple, cam strînse pe corp. Asta îi făcea pe băieţi să se uite după mine. Credeam că îmbrăcată aşa o să am succes la cei mai drăguţi. Dam greş cu regularitate. Ea era totdeauna cea după care se ţineau cei mai arătoşi.

În ziua cînd Raymond i-a spus-o, Edith a făcut un mare tămbălău.

— Nu te amesteca unde nu te pricepi. Rochiile nu-s treaba ta.

— Pe scenă arăţi bine cu rochiţa ta cea neagră.

— Asta-i principalul. Pe stradă însă, fac ce vreau.

— Pe stradă trebuie să-ţi păstrezi acelaşi stil ca şi pe scenă. Asta face parte din personajul tău, din personalitatea ta.

Să stai la masă cum trebuie, să te dezobişnuieşti de a spune vorbe deşucheate, să născoceşti cuvinte plăcute... toate astea ne dăduseră gata. Dar să auzi vorbindu-se de „personalitate"... ei bine, asta ne-a năucit de-a binelea ! Dar chestia cu personalitatea, Edith a prins-o imediat. Se referea direct la meseria ei.

Ca să-şi dea seama de această faimoasă personalitate, Raymond o punea pe Edith să vorbească. Ceasuri întregi îi povestea întîmplări din viaţa ei. Îi plăcea grozav să trăncănească. Eu mă stricam de rîs auzind-o. Din prima clipă, ştia instinctiv ce trebuia să spuie unui tip ca să şi-l cîştige. Ea îi povestea, fără să-şi dea seama, tocmai ce voia el s-audă. Nu da greş. N-avea nevoie să facă eforturi. Tot ce-i da prin gînd şi-i plăcea devenea pentru ea ceva real.

Edith însă spunea :

— Momone, nu spun minciuni. Îmi înfrumuseţez viaţa.

Raymond a avut porţia lui de poveşti ca şi ceilalţi. Numai că, pentru el, ea a trecut la poezie şi la sentiment : biata femeiuşcă de pe stradă, din cartierele mărginaşe, cam zdrenţăroasă, dar atît de atrăgătoare... I le-a înşirat pe toate : Tatăl acrobat. Mama cîntăreaţă ratată. Eu, sora ei vitregă, care trebuie protejată. Aventurile trecătoare. Noptile triste, îngrijorate. N-a uitat nimic !

Că era adevărat sau nu, lui Raymond puţin îi păsa. Ea îl ajuta cu povestirile ei ca el să-i făurească, să-i contureze în amănunţime personajul.

După ce i-a ascultat povestirile, abia atunci şi-a dat el seama că lui Edith nu i se potrivea repertoriul altora, că trebuia să-i creeze unul pe măsura ei. Nu lucruri de gata, ci pe măsură, lucrate de mînă. Şi-atunci s-a apucat el să-i facă cîntece.

Raymond scotea pachetul său de tutun ieftin. Ţinea capul aplecat şi-şi umplea luleaua, încet, totdeauna cu aceleaşi gesturi. Degetul său cel mare, mai lat la capăt, strivea tutunul. Ridica apoi capul, trăgea adînc aer în piept, îşi aprindea luleaua şi începea să ne „povestească" cîntecul său.

Lua note pe un carnet de doi bani cu un căpătîi de creion, prost ascuţit. Nu trebuia totdeauna să-i spui toată povestea cum a fost cea din tren, din care a făcut *Paris-Méditerranée*. Îi trebuia mai nimic ca să demareze. Într-o zi, i-am spus :

— Înţelegi, Edith, frecventa rue Pigalle şi...

— Taci o clipă.

S-a aşezat să scrie. Îi venise inspiraţia. Şi, a doua zi, ne-a citit *Elle fréquentait la rue Pigalle :*

Elle semblait tout'noir' de péchés,
Avec un pauvr'visage tout pâle,
Pourtant y'avait dans l'fond d'ses yeux,
Comm'qu'èque chos' de miraculeux,
Qui semblait mettr'un peu d'ciel bleu,
Dans celui tout sal' de Pigalle. *

Raymond Asso e acela care a creat primul cîntece în „stilul Piaf".

Cît de amuzant era cînd comentam toţi trei cîte un cîntec. Şi ce mult îmi plăcea asta!

După ce erau gata versurile, Marguerite Monnot era aceea care făcea melodia. În asta a constatat geniul lui Raymond Asso: de a ne fi asociat-o pe Marguerite Monnot.

Prima oară cînd i-am văzut împreună, pe Raymond şi pe Marguerite, Edith şi cu mine nu pricepeam ce puteau avea comun aceştia doi.

Asso era un dur de felul lui, un impulsiv. Marguerite, cu chipul ei blînd, cu părul ei auriu, avea aerul absent şi totdeauna cu un surîs care-i rătăcea pe buze ca un fel de duioşie. El zbiera pentru un „nu" sau pentru un „da". Ea visa.

Raymond o prevenise pe Edith:

— Îţi voi face cunoştinţă cu Marguerite Monnot. Ea este aceea care a făcut muzica pentru *l'Etranger*.

Era o referinţă. Cîntecul acesta ne lăsase destule amintiri!

Marguerite a sosit, nu mai ştiu la ce oră. Ea venea totdeauna sau mai devreme sau în întîrziere. Stam împreună toţi trei în cameră. O aşteptam. Intrînd, ne-a zis:

— Bună ziua, copii. E drăguţ la voi.

Raymond făcea haz.

— Nu-i casa noastră, sîntem la hotel.

— A, da! E totuşi plăcut...

Ca să spui aşa ceva, într-adevăr, ar fi trebuit să nu fi văzut ce e în jurul tău. „Piccadilly" nu era hotel de lux. Era cum nu se poate mai modest, chiar cam puchinos. Covoarele erau mai mult urzeală decît bătătură. Dar asta n-avea importanţă pentru Marguerite, care nu vedea niciodată nimic.

De la început. Edith a îndrăgit-o, ca şi cum i-ar fi ghicit gîndurile şi sufletul. Încrezătoare, şi-a lăsat mîna în mîna lui Marguerite.

— Sînt convinsă că eşti o fată tare de ispravă şi, pe deasupra, ce mai talent!

Oh! zise Marguerite, cu aerul unei persoane care tocmai atunci coborîse din lună.

Chiar atunci, Edith a răsfăţat-o cu numele de „Guite" şi tot de-atunci a început s-o iubească.

---

* *Părea că-i plină de păcate,*
Cu chipu-i obosit şi pal,
Avea însă-n priviri luciri,
De care puteai să te miri,
Ce aduceau vagi străluciri
Sub cerul sumbru din Pigalle.

Cînd Edith s-a dus prima dată la Guite, au fost clipe atît de pline de emoţie, că-ţi venea să plîngi de fericire. Marguerite a îndemnat-o :

— Încearcă-mi pianul. Pune mîinile pe clape.

Edith şi-a pus mîinile pe clape şi a închis ochii.

Guite, ăsta era visul meu cînd aveam cinci ani, cînd eram oarbă, pe cînd auzeam numai.

— Atunci stai şi ascultă.

Marguerite avea mîini frumoase de pianistă. Şi-a pus degetele peste ale lui Edith.

— Cîntă, hai cîntă cu mine.

Chipul lui Edith era radios. Rîdea fără glas, ca un copil care simte o bucurie prea mare.

— Guite, ai făcut să intre muzica în mine.

Aşa a învăţat Edith să se ajute cu pianul. Îi plăcea asta la nebunie. Spunea că înţelege mai bine cînd descifrează singură.

Raymond şi Marguerite, cînd îi vedeai împreună, parcă vedeai bocancul şi papucul Cenuşăresei. Dar cînd lucrau un cîntec, totul se schimba. Părea o căsnicie din dragoste. Au făcut-o şi pe Edith părtaşe.

Toate se-ntîmplau cam aşa : Edith citea textul — ea îl citea deja ca şi cum l-ar cînta, Marguerite visa, Raymond aştepta... pînă cînd nu era gata muzica, el nu era sigur de cîntecul său.

Marguerite spunea la sfîrşitul lecturii : „Ah ! copiii mei...". Asta nu însemna neapărat că era totul în ordine. Mai asculta încă o dată şi-apoi, inspirată, spunea :

— Cred că-l simt.

Şi Marguerite, aşezată la pian, cînta. Plutea într-o lume numai a ei din care, de altfel, nu ieşea niciodată.

Edith spunea despre ea :

— Guite e mereu cu capul în nori.

O iubea însă foarte mult. Nu s-au mai despărţit pînă la moartea lui Marguerite, în 1961 ; o moarte discretă. Nu părea să fie bolnavă. În fine, nu ştia nimeni ; ea nu vorbea niciodată despre ea. Atîta doar că lăsa impresia că era şi mai absentă. A murit aşa cum a trăit : fără zgomot. Cu aceeaşi discreţie cu care a trecut prin viaţă, la fel s-a dus şi dintre noi.

Marguerite a însemnat tot atît de mult pentru Edith ca şi Raymond. Ea este aceea care a învăţat-o ce înseamnă un cîntec, care a făcut-o să înţeleagă că melodia nu este numai arie şi că, după felul cum o interpretezi, ea poate să spună la fel de multe lucruri ca şi cuvintele — cu tot atîtea nuanţe.

Edith va spune totdeauna despre ea :

— Darul cel mai frumos pe care mi l-a făcut Raymond a fost Guite ! Ce femeie extraordinară ! Nu trăieşte pe pămînt, sălăşluieşte altundeva, într-o lume plină de senin, de lucruri strălucitoare şi frumoase. Uite, îngerii, eu îi văd aşa cum arată Guite.

Astea n-o împiedicau pe Edith să se înfurie pe Guite :

— Tu nu umbli cu picioarele pe pămînt, Marguerite !... (Era vorba de ceva grav. Edith adora diminutivele : Guite, Momone, Riri etc. Cînd îţi spunea pe nume, era ceva serios.) Eşti nemaipomenită ! Nu există

compozitoare de cîntece mai mare ca tine, şi tu nu te arăţi în lume, nu te preocupi de reclama ta, semnezi orice fel de contract. Ar trebui să-ţi pună un tutore pe cap să se ocupe de interesele tale.

Şi Guite, cu gîndul departe, răspundea cu drăgălăşenie :

— Toate astea au atît de puţină importanţă !... Mai bine stai şi-ascultă. Asta o să te liniştească.

Şi ea începea să improvizeze ; putea să dureze ore întregi...

Nu era nimic extraordinar. La trei ani şi jumătate, la palatul Agriculturii, Marguerite Monnot cînta Mozart şi-şi încasa primul ei onorariu.

Ar fi trebuit să facă o carieră de pianistă cu renume, să cînte marile concerte şi nu să compună cîntece — ea fusese eleva lui Nadia Boulanger şi a lui Cortot.

Primul său cîntec, Marguerite l-a compus din întîmplare. Tristan Bernard, marele umorist al epocii dintre cele două războaie, i-a adus poezia : *Ah ! les jolis mots d'amour.*

— N-ai vrea să-i faci muzica ?

— N-o să mă pricep niciodată.

— Încearcă.

Cîntecul a fost încîntător. L-a cîntat într-un film Claude Dauphin. După aceea, la fel de uşor, a făcut *l'Etranger*. A fost un succes.

Şi după aceste cîntece, succesul n-a mai părăsit-o pe Marguerite. N-a făcut numai aproape toate cîntecele lui Edith, dar şi *Irma la Douce*, creat de Colette Renard, un amestec de poezie duioasă şi de viaţă de cartier, care a străbătut mările şi a avut un succes colosal în America.

Muzica izvora din degetele Margueritei, era destul să-şi pună mîinile pe clape. Ea cobora pe pămînt numai cînd compunea, şi atunci devenea cea mai mare artistă.

Cînd povesteşti, e uşor, merge de la sine, te poţi lăsa să aluneci pe panta amintirilor. Însă între noi trei — ar trebui să spun patru, fiindcă Madeleine nu se lăsa nebăgată în seamă —, romanţa schimba adesea de ton. Scîrţîia, lipsea lubrefiantul ! Au fost urlete să spargă geamurile. Edith s-a lăsat păgubaşe de mai multe ori.

Să ţi se tot spună : „Te îmbraci ca o prostituată... mănînci ca un purcel... O puştancă de şase ani ştie să citească mai bine ca tine..." cît e ziua de lungă, ţi se face repede lehamite.

Edith şi cu mine n-am fost niciodată ţinute în frîu. Chiar pe timpul lui Leplée puteam colinda cît vream, pe străzi, libere. De stăpîn, n-am ştiut niciodată şi nici nu vroiam să ştim. Cînd era sătulă pînă în gît de atîta pisălogeală, Edith îmi reproşa :

— Raymond ăsta al tău mă plictiseşte. Hai s-o luăm din loc.

Ea îmi explica :

— Noaptea nu mai trăieşti la fel ca ziua. Noaptea e îmbietoare, e plină de lumini. Oamenii nu mai sînt aceiaşi, sînt mai uşor de cîştigat. Noaptea nu-ntîlnesc decît prieteni, deşi-mi sînt necunoscuţi. Nu mai avem aceleaşi mutre, sîntem toţi frumoşi...

Şi-atunci colinda cîrciumile, cabaretele şi cafenelele. Îi regăseam pe foştii noştri protectori şi pe prietenii din trecut. Beam împreună cu ei. Dimineaţa era mahmură, n-avea chef de lucru. Raymond exploda.

Într-o dimineață a fost o încăierare după toate regulile. Edith era în pat. Era pe jumătate adormită și eu la fel, alături de ea. Căsca atît de tare că i se vedea omușorul.

— Raymond, dă-mi pace, n-am chef să te văd.

— O să trebuie totuși să m-asculți.

— Nu striga, am capul cît o baniță...

— Simone, fă-i cafeaua, hai, dezmeticește-te.

I-am răspuns :

— Du-te naibii.

El începu să urle :

— Ai întrecut măsura ! Trebuie ca prostiile astea să înceteze o dată ! Edith, ori îți schimbi purtarea, ori te las baltă ! Auzi ce-ți spun ?

El o zgîlțîia, ea adormea la loc... O adevărată corida ! I-a ars chiar o palmă. În cele din urmă, a trebuit să-l asculte. El n-o lăsa deloc. Bătălia asta se hotărîse s-o cîștige.

Cu dinții încleștați, cu o căutătură aspră în privire, mergea prin cameră de la un cap la altul. N-avea mult de umblat.

Eu tăceam chitic. Turnam cafelele. Și eram numai urechi. El și-a descărcat tot sacul.

— Trăiești ca o destrăbălată care nici măcar bani nu cîștigă. Te bălăcești în toată murdăria asta. O să-i lași în plata Domnului. E neapărat nevoie pentru cariera ta. Te vezi tîrîndu-i după tine cînd o să apari la „A.B.C." ? O să facă haz gazetarii !

— Dar la „Gerny's" cum puteau să vină după mine ?

— Să nu mai vorbim ! Și ce bine ți-a mers.

Și deodată, din toate astea, reținînd un singur lucru, a întrebat :

— Eu să cînt la „A.B.C." ? Nu-ți mai bate joc de mine !

— Nicidecum, lucrez pentru asta și o să reușesc.

Pe moment, n-a reținut decît că era vorba de „A.B.C.". Ne uitam una la alta. Edith pe scena unui mare music-hall ! Nu puteam crede una ca asta. Însă Raymond nu ne păcălea.

— Raymond, nu pot să le fac una ca asta ! Au fost totdeauna corecți cu noi. Nu ne-au abandonat niciodată. Fără Henri, n-aș fi avut nici măcar rochia pentru „Gerny's"...

— Tu nu vei avea nimic de făcut. Lasă pe mine. Lumea trebuie să te respecte.

Aceste cuvinte, Edith nu era în stare să le înțeleagă. Strada nu cunoaște ce-i respectul.

Raymond a avut îndrăzneala să se ducă să-i caute pe toți tipii lui Edith. El îi cunoscuse pe toți, fiindcă Edith îi tîra după ea tot timpul. Ca să-i curețe din calea ei, ce muncă !

Cum a reușit Raymond ? El nu ne-a spus-o. Fiindcă treaba asta o plictisea, Edith a preferat să nu-l întrebe nimic. Ea mi-a spus mie numai atît :

— Ce mai vorbă, Momone, Raymond ăsta e un adevărat bărbat. Ce curaj trebuie să ai ca să faci una ca asta !

Nu trebuie uitat că fusese în Legiunea Străină. A dovedit-o lichidînd toată gașca. A făcut o curățenie număru unu ! Toți au fost măturați ! A făcut gol în jurul ei. Folosea niște cuvinte care aveau o putere magică. Dacă vreun tip îndrăznea să ridice mîna asupra lui, își încreța

ochii săi albaştri şi îi spunea scurt: „Mi-e silă de contactul epidermelor". Pe mine, fraza asta mă năucíse. Trebuie să fi avut acelaşi efect şi asupra celorlalţi. Cu ea a reuşit totdeauna.

Nu era iubire pătimaşă ce avea Edith pentru Raymond. Ea avea încredere în el. Îi era neapărat necesar, nu se putea lipsi de el. Edith avea un instinct de vietate, simţea că el e singurul care o putea smulge de pe stradă.

Asso a fost primul bărbat cu care a avut de-a face Edith care avea alte preocupări decît să bea într-una, să petreacă şi să facă dragoste. Era destul să te uiţi la el ca să-ţi dai seama c-are cap, nu glumă. Nu era prea frumos şi nici prea tînăr, însă avea alte calităţi, mult mai mari. Edith nu se-nşelase.

Raymond iubea pe Edith din toată inima. O iubea întreit. Ca femeie, ca opera lui şi ca pe un copil. Dar mai ştia şi că nimic n-o putea reţine pe Edith dacă hotăra ceva. Reuşita n-o avea încă în mînă, dar îi simţea căldura în palmă, la fel cum simţi luleaua aprinsă. Nu trebuie să-i scape.

Avea şi cu mine o răfuială veche. Îl stînjeneam. Trebuia să-mi vie rîndul şi mie. Prezentam în ochii lui prea multe inconveniente. Şi-apoi bărbaţilor nu prea le place să doarmă trei într-un pat. E curios că nu se pot obişnui cu asta. Înainte, aşa se-ntîmpla întotdeauna. N-aveam decît o cameră şi n-aveam altă soluţie. Ziua puteam să mă duc să mă plimb, însă noaptea stam acolo.

Ne luam la harţă chiar şi pentru cîntecele lui. Pe motivul că eu îi povestisem o întîmplare sau că îi sugerasem o temă cum a fost aceea cu rue Pigalle, nu mă sfiam să am pretenţii.

— Uite, mie nu-mi place partea asta... Eu în locul tău aş spune aşa...

Astea nu-i plăceau. Le înghiţea greu de tot. Pe deasupra era şi foarte pretenţios. Avea totdeauna ceva de spus de felul cum mă purtam. Se lega în special de mine. Pentru el, mai eram încă o puştancă nesuferită. N-aveam decît optsprezece ani şi jumătate! Dacă precizez aşa e, că la vîrsta asta, o jumătate de an contează. Şi-atunci, ca să mă răzbun pe el, după ce-mi spunea: „Uită-te în ce hal eşti, dai un exemplu prost lui Edith", îl încondeiam la Edith. Nu-l iertam cu nimic. Edith pleca urechea. Îmi venea uşor, c-o făceam să rîdă, pe cînd el nu...

Îmi dădeam seama că nu mai putea să meargă aşa, că nu mai puteam suporta nici unul. Eu mă încăpăţînam, şi el la fel. N-aveam chef nici unul s-o lăsăm mai moale... Mai ales eu!

Era un mare şiret Raymond. Era şi deştept. Mai deştept decît mine. Lovitura mi-o pregătea mai de mult şi se-ngrijise de toate amănuntele cu pasiune. În primul rînd, a luat hotărîrea s-o părăsească pe Madeleine şi să locuiască împreună cu Edith. Era normal să-ţi închipui că nu putea s-o facă dacă rămîneam la „Piccadilly", s-o întîlnim mereu pe scări.

Ca să locuiască împreună cu Edith, el a ales hotelul Alsina, din avenue Junot. Cu totul alt gen: cameră cu baie, cu telefon, cu covoare, cu o intrare mai arătoasă. Era un alt nivel de viaţă. Contractul pentru

„A.B.C." era pe-aproape, o simţeam ; nu putea fi o invenţie, hotelul Alsina costa serios şi Raymond n-avea buzunarele pline, iar Edith cîştiga mai nimic.

Hotărîse ca eu să fiu ultima cu care se va isprăvi curăţenia cu „măturoiul cel mare". Atîta mai avea de făcut, să mă zvîrle afară.

Edith era plecată. El mă aştepta în cameră. Aşa slab cum era, găseam că ocupă totuşi prea mult loc în bîrlogul nostru. Îl priveam cum îşi umplea pipa pe-ndelete. Mişca numai degetele, o aprindea încet, cu capul aplecat într-o parte, şi apăsa tutunul cu un deget, ca să ia foc mai bine. Se uita la mine chiorîş, cu ochii lui albaştri. M-aşteptam c-o să-mi servească o răutate, dar nu mi-era frică. Fierbeam toată pe dinăuntru, însă eram sigură c-o să-i pot răspunde la toate. Cu Raymond vorbeam ca între bărbaţi.

A tras un fum fără să scoată o vorbă şi apoi mi s-a adresat :

— Momone...

Mi-am dat seama imediat că e vorba de ceva serios. Nu-mi spunea niciodată aşa. Pentru el eram „Simone", atît. Simţii deodată un gol în mine, ca atunci cînd coboară liftul prea brusc.

Era enervat. Pocnea din degete. Avea degete subţiri, aproape frumoase, mîini de artist.

— Micuţa mea Momone... tu ţi-ai închipuit totdeauna că nu mi-eşti dragă. Te înşeli. Am multă simpatie pentru tine.

— Între noi, lasă-te de fleacuri.

— Fie cum vrei.

— De mila ta, n-am nevoie ! Zii ce-ai de spus.

— De acord, o să fie mai uşor. Ştii prea bine că fac orice pentru Edith. Mi-am pus nădejdea în ea. Cred în steaua ei. Şi tu... eşti un exemplu rău pentru ea.

— Aha, geniul cel rău ! Ai mai spus-o o dată. E reuşită ca descoperire, dar trebuie s-o şi dovedeşti.

— Purtarea ta... îi strică. Umbli de colo pînă colo, te ţii de beţii şi-o tragi şi pe ea după tine. Am obţinut pentru ea două contracte : unul la „Sirocco" şi altul la un cabaret pe Champs-Elysées, în strada Arsène-Houssaye. O să cînte şi la „A.B.C.". Trebuie să-şi schimbe felul de viaţă şi anturajul. Nu trebuie să uite ce a învăţat. Pentru ea, tu reprezinţi trecutul. Prezenţa ta face să-l aibă mereu în faţa ochilor. Va trebui să-l uite. Dacă rămîi aici, nu va fi în stare. Nu e vorba să nu vă mai vedeţi... dar...

— Ei, na ! Asta-i bună. Atîta neobrăzare !...

— Nu mai trebuie să rămîneţi împreună. Ne vom muta din avenue Junot, ea şi cu mine, într-un alt hotel. Şi eu am rupt-o cu trecutul. N-am luat o cameră şi pentru tine.

— Ea e de acord ?

— Da.

— Din cauza asta a plecat de-acasă ? Ea ştia c-o să-ţi descarci sacul cu toate poveştile tale ?

— Da.

— Atunci, nu mai am nimic de zis.

Mi-am strîns cele cîteva lucruri ale mele şi am plecat. Nu voiam ca el să mă vadă plîngînd.

Eram prea tînără ca să-mi pot da seama că proceda după toate regulile jocului, că mă minţea. Contase pe mîndria mea. Nu greşise. Mult mai tîrziu, stînd de vorbă cu Edith, am aflat că, întorcîndu-se acasă, întrebase de mine şi că el îi spusese :

— Simone a plecat. Şi-a găsit pe careva.

— Fără să-mi spună nimic, măgăriţa ?

Făcusem un lucru din cele pe care Edith nu le tolera : o părăsisem. Îi plăcea să-l facă ea altora, dar nu să i se facă ei.

Am plecat şi nu m-am mai întors. Am pornit-o singură pe rue Pigalle, strada noastră ! Singurătatea şi mîhnirea mi-au îndreptat paşii din Pigalle pînă în Ménilmontant ? Dacă o iei pe bulevard, nu-i departe. Mă-ndreptam spre casa mamei fără să-mi dau seama de ce. M-a primit cu braţele deschise şi m-a strîns cu duioşie la pieptul ei. Pentru prima şi singura dată din viaţa mea nu veneam la „mama mea", ci la „măicuţa mea"...

În aceste cîteva clipe, le uitasem pe toate. Uitasem cu desăvîrşire ce se petrecuse înainte : uscăciunea sufletului ei, asprimea ei, totul, lăcomia ei de bani, indiferenţa ei. Uitasem tot ! Mă strîngea la pieptul ei. Eram, în fine, fetiţa iubită, aşa cum visasem toată viaţa să fiu. Acest elan de duioşie îmi reda o poftă nebună de viaţă. Nu-mi făceam iluzii, ştiam că dragostea ei o să fie de scurtă durată.

Mi-am reluat felul de viaţă dinainte de întîlnirea mea cu Edith. În timpul săptămînii, munceam ca o simplă lucrătoare la bandă, la Félix Potin. Băgam bomboanele de ciocolată în cutii. Sîmbăta, strandul. Duminica, cinematograful.

Eram într-un hal fără hal. Nu mai aveam chef de nimic. Ani de-a rîndul trăisem alături de Edith, împărtăşisem viaţa ei, iubirile ei... Şi iată că totul se isprăvise între mine şi Edith, eram sigură de asta, şi tocmai cînd simţeam atîta nevoie să fiu iubită. Numai ea mă iubise cu adevărat. Fusese chiar singura. Iubirea de care simţeam atît de mare nevoie am găsit-o la un tinerel, pe care l-am cunoscut într-o sîmbătă, la strand, în apa aceea îmbibată de dezinfectante. Apa asta mi-a spălat toate urmele lăsate de Pigalle, de lumea interlopă, de prostituate, de soldaţi... Mă simţeam mai curată şi poate că şi eram, pentru că el a crezut de la început în mine, în nevinovăţia mea. Era atît de minunat că mă vedeam respectată de cineva. Nu îndrăznea să se apropie de mine. Îmi spunea : „Domnişoară", ca Mermoz lui Edith. Nu eram obişnuită.

Dacă am devenit nevasta lui chiar înainte de a ne fi logodit, asta e pentru că nu mai puteam suferi singurătatea. Aveam nevoie să vorbesc, să aud ca un ecou răspunsul la nevoia mea să fiu iubită, să simt căldura unei fiinţe omeneşti lîngă mine.

Şi-atunci m-am căsătorit ca să le am pe toate. Fără să spun cuiva, fără să trimit invitaţii, fără petrecerea cu masă-ntinsă, fără faimoasa mobilă de dormitor. Uite-aşa, într-o sîmbătă, împreună cu vreo douăzeci de perechi care-şi aşteptau rîndul... aşa m-am căsătorit.

Eram nebună de-a binelea. Nu pricepusem că nu era posibil să mă despart de Edith. Viaţa simplă şi chibzuită, uzina nu erau făcute pentru mine. Într-o zi, luîndu-mi inima în dinţi, i-am telefonat.

— Să fie adevărat! Tu eşti, Momone? Vino, o să vezi ce bine sînt instalată. Am camera mea de baie!

— Nu, prefer să te întîlnesc într-altă parte.

N-a făcut nici o obiecţie. Trebuie că îi era tare dor să mă vadă! Ne-am dat întîlnire într-o cafenea din Clichy, la Wepler. Era mai distins aşa! De cum a intrat, mi-am dat seama că nu-i mergea rău: după surîs, după ochi, după îmbrăcăminte. Era bine dispusă, radioasă.

Îmi cerea să-i povestesc tot ce se-ntîmplase. Însă întîmplarea cu căsătoria mea mă privea numai pe mine. Era atît de curată! O păstram ascunsă în sufletul meu.

Nu scoteam nici un cuvînt. Edith nici n-a băgat măcar de seamă. Avea mult prea multe de povestit despre noile ei cîntece, despre proiectele ei, despre sfaturile lui Raymond. Pare curios, nu-i purtam pică. Eram sigură că pentru Edith el însemna o etapă folositoare, era norocul „ei".

Am reluat contactul cu Edith. Într-un anumit fel. Ne-am întîlnit, astfel, de mai multe ori. Într-o zi, o văd apărînd cu chipul încruntat, furioasă nevoie mare.

— Momone, trebuie să-ţi povestesc! Nu voi lăsa să se petreacă lucrurile astfel! Îţi aminteşti de soldatul acela din Legiunea Străină?

(În mintea mea era ceva vag.)

— Adică, ce?

— Cum, nu-ţi aminteşti? Povestea cu soldatul Riri? Cel de la Porte des Lilas?

Încă un Henri! Începeam să-mi reamintesc. Revăd povestea, parc-ar fi fost ieri. Să fi fost de-atunci vreo patru-cinci ani. Erau începuturile, cînd cîntam pe străzi, cînd colindam cazărmile. Trebuia să fim cu ochii-n patru că încercau să se strecoare fără să plătească. Edith mă punea să stau la uşa cantinei, cu o cutie goală de conserve în mînă. Trebuia să-i fac să scoată gologanii şi să-i zvîrle în ea.

— Fă-ţi o mutră severă, Momone! îmi spunea Edith. Trebuie să le impui.

Nu era prea uşor cînd aveai paisprezece ani şi jumătate şi măsurai un metru şi cincizeci!

În seara aceea, soldaţii se aşezaseră deja toţi pe scaune, cînd soseşte unul cu chipiu alb, cu centiron roşu, în fine cu tot echipamentul. S-a uitat de sus la mine şi mi-a trîntit:

— Eu nu dau nimic.

Edith era lîngă mine. Galantoană ca totdeauna în astfel de împrejurări, ea mi-a poruncit:

— Lasă-te păgubaşă, Momone. Lasă-l să treacă.

Şi-atunci soldatul i-a şoptit lui Edith:

— Ne vedem la ieşire.

Nu era mai frumos decît alţii, însă avea ochii albaştri. Am plecat toţi trei împreună. De la Porte des Lilas pînă în strada Orfila, nu era departe. Ne-am întors de-a dreptul la hotelul nostru. Riri s-a înapoiat la cazarmă dimineaţa, la şapte, şi s-a ales cu patru zile de arest.

Noi habar n-aveam. Edith își dase întîlnire cu el la ora 6 seara. Cum lui Edith îi plăcuse băiatul, iată-ne la ora hotărîtă în fața cazărmii. Cerem la corpul de gardă să-l cheme.

— Ce-aveți cu el ?

— Sînt sora lui, spune Edith, vreau să-l văd.

— Și ea, întreabă santinela, privindu-mă, e și ea soră cu el ?

— Bineînțeles, îi răspunse Edith, din moment ce e soră cu mine.

— E pedepsit. Veniți altă dată.

— Nu se poate. Trebuie neapărat să-i vorbesc despre mama. E bolnavă.

Atîta l-a bătut la cap pe vlăjganul din post, încît caporalul s-a hotărît să cheme pe sergent.

— Trebuie să vorbiți cu adjutantul, zise el.

Edith îmi sufla printre dinți :

— Momone, cu puțin noroc ajungem pînă la general.

— Nu e tocmai reglementar, spune adjutantul. Dar fiind vorba de un lucru serios, o să trimit să-l aducă.

Și Riri ne-a fost adus, încadrat de două gorile cu toate accesoriile : pușcă, curea sub bărbie, jambiere, în fine, tot calabalîcul !

Nătărăul nu ne-a aruncat nici măcar o privire, ca și cum nu ne-ar fi văzut niciodată.

Edith nu și-a pierdut cumpătul : s-a aruncat în brațele lui, șoptindu-i :

— Ești frate-meu.

— Nu-ți lipsește tupeul ! îi răspunse el.

Tot corpul de gardă făcea haz. Își dăduseră seama despre ce era vorba. Riri i-a fixat o întîlnire, pe cînd sergentul îi ordona :

— Sărută-ți surorile, zăpăcitule ! Mai apăsat !

După cele patru zile de arest, s-au revăzut. Aventura lor a durat o săptămînă, nu mai mult. Regimentul lui a plecat nu știu încotro. Și pe Riri, Edith l-a dat uitării... Și eu la fel...

Asta era povestea soldatului lui Edith, a celui din Legiunea Străină. Nu pricepeam deloc de ce era Edith atît de furioasă.

— Fii atentă, Momone. Pe cînd ne distram cu Riri la Porte des Lilas, Raymond Asso, de care pe atunci habar n-aveam, a scris un cîntec care este exact „povestea mea". I-a pus titlul *Mon légionnaire*... Nu găsești că e nemaipomenit ? Ei, ce coincidență !

J'sais pas son nom, je n'sais rien de' lui
Il m'a aimée toute la nuit,
Mon légionnaire !
Et me laissant à mon destin,
Il est parti dans le matin
Plein de lumière !
Il était minc', il était beau,
Il sentait bon le sable chaud,
Mon légionnaire !

Y'avait du soleil sur son front,
Qui mettait dans ses cheveux blonds
De la lumière ! *

— Iată ce vream să-ţi spun, Momone ! Ştii cine a creat cîntecul, cine-l cîntă ? Marie Dubas ! Raymond i l-a dat. Nu găseşti că e o nerușinare chestia asta ?

Degeaba îi explicam lui Edith că Raymond n-avea nici o vină, că era liber, înainte de a o cunoaşte, să facă ce vrea cu cîntecele lui ; nu vrea să audă nimic.

— Legiunea Străină e a mea, a mea şi a nimănui altuia ! Cîntecul trebuia să-l păstreze pentru mine. Era al „meu", e povestea ce mi s-a întîmplat mie.

Cînd ţinea la ceva cu tărie, era totdeauna de rea credinţă. O cunoşteam prea bine pe draga mea Edith pentru ca să nu-mi fi dat seama cîte zile în şir... şi în special cîte nopţi... trebuie să-l fi bătut la cap pe Raymond cu povestea acestui cîntec dat de el lui Marie Dubas.

A bătut cu pumnul ei cel mic în masă şi-a zis :

— Puţin îmi pasă. Am să-l cînt şi eu. Mă auzi ? O să fac lumea să uite c-a fost cîntat de Marie Dubas !

Astăzi nimeni nu-şi mai aducea aminte că Marie Dubas l-a cîntat şi ea.

Povestea cu soldatul acesta are şi un final... L-am revăzut amîndouă pe Riri, imediat după război, pare-mi-se, într-un mare music-hall, numit „l'Etoile". Edith era un Yves Montand. Într-o seară, un bărbat a cerut permisiunea să vină s-o vadă în cabina ei. I-a trimis vorbă aşa :

— Spune-i că e Riri, soldatul ei din Legiunea Străină. O să priceapă despre cine e vorba.

Văd că intră un tip în sacou, cam chel, cu puţină burtă. Era cum nu se poate mai caraghios.

Ce-am putut să rîdem !

— Vezi, Momone, întîmplările din trecut, cînd îţi revin după ce le-ai uitat, sînt ca unele feluri de mîncare. Sînt tare gustoase cînd le mănînci, dar pe urmă, te fac să ispăşeşti că ţi-au plăcut prea mult...

Şi-a încheiat foarte mîndră :

— Soldatul meu era frumos. Eu pe acela îl ţiu minte.

Tot întîlnindu-ne, mi-a fost uşor să întrevăd viaţa pe care o ducea alături de Raymond. Ea îmi povestea absolut tot.

---

* *Nu ştiu cum îl cheamă, de unde-a venit,*
Dar toată noaptea m-a iubit,
Soldatul meu !
Lăsîndu-mă la a mea viaţă,
A plecat dis de dimineaţă,
Soldatul meu !
Înalt, zvelt cu ochii de smarald,
Era bun ca nisipul cald,
Soldatul meu !
Chipul îi era luminos
Şi-avea păr blond şi mătăsos,
Soldatul meu !

Alianţa care îi unea nu era inelul de aur al căsătoriei, ci acel al cîntecului. Edith s-a achitat foarte repede de tot ce-i datora lui Raymond. El a devenit celebru graţie ei.

Ca şi ceilalţi, Asso n-a durat mai mult de optsprezece luni alături de Edith. Singura deosebire a fost că, deşi nu mai erau de mult împreună, lumea tot mai spunea : „Piaf şi Asso".

La Paris, „A.B.C."-ul era localul cel mai celebru de pe marile bulevarde, era „the" music-hall. Nici un alt local nu-i putea fi comparat. Era condus de Mitty Goldin, un tip care dădea tonul în meserie. Venise la Paris din Europa Centrală cu nimic în valize decît geniul său maghiar. Asta, într-adevăr, putea să se laude că i-a lansat pe toţi marii cîntăreţi. Toţi au trecut pe rînd pe scena de la „A.B.C.", dar puţini au fost cei care au debutat acolo. N-ar fi îndrăznit să apară prima oară la „A.B.C.". Chiar şi primul cîntăreţ, care apărea după ridicarea cortinei, mai cîntase într-altă parte înainte. Localurile erau destule : „le Concert Pacra", „Bobino", „la Gaîté-Montparnasse", „Wagram", „l'Alhambra", „Moulin-Rouge" ş.a., fără să mai vorbim de music-hall-urile din cartiere şi din împrejurimile Parisului, de marile cinematografe : „Rex", „Gaumont-Palace", „Paramount"... Nu pentru că Mitty plătea cine ştie cît. Dar să cînţi la „A.B.C.", te consacra.

Pe vremea aceea, renumele ţi-l făceai pe scenă. Discurile veneau mai în urmă şi ţi-l sporeau. Exact invers de cum se-ntîmplă astăzi. Nu te serveai nici de microfon şi, ca să poţi cînta, ţi se cerea o tehnică cu totul alta decît acum. Trebuia să ai voce pînă în măruntaie. Încearcă să murmuri plină de duioşie : „Te iubesc" în faţa unei săli de două mii de persoane. Ei bine, lui Edith i-a reuşit întotdeauna ! Am primit un şoc teribil cînd Edith mi-a aruncat aşa deodată :

— Momone, s-a făcut, cînt la „A.B.C.". Ai idee cum apar ? Ghiceşte.

— Imediat după pauză ?

— S-a ridicat în sus şi mi-a zvîrlit, sfidîndu-mă :

— „En AMÉRICAINE !" *

Din prima seară „en américaine", nu-mi credeam urechile !

— N-a mers de la sine... Raymond este totuşi cineva. Habar n-ai cum s-a petrecut. Prima oară cînd i-a vorbit lui Mitty Goldin de mine, ăla l-a luat peste picior.

— „Puştanca ta, las-o pe stradă. Nu e locul ei aici."

Raymond îl bătea la cap :

— „Te asigur că a evoluat. N-o vei mai cunoaşte. Nu mai e fetişcana din cinematografele de cartier. I-am alcătuit un repertoriu. Peste un an, o să-ţi muşti degetele că n-ai descoperit-o tu".

— „Azi însă spun nu."

Cunoşti pe Raymond cînd îşi pune el ceva în cap... A doua zi era din nou acolo.

Nu mi-era greu să mi-l închipui fumîndu-şi luleaua, aşezat pe canapeaua stricată din faţa uşii lui Mitty.

---

* Expresie ce desemnează pe artistul care apare în prima parte a programului şi care are cea mai mare şansă să se lanseze.

Mitty iese şi-l întreabă :

— „Ce aştepţi aici, Raymond ? Vrei să-mi vorbeşti despre un cîntec ?“

— „Nu. Am venit să-mi faci contractul pentru la môme Piaf.“

— „Atunci poţi să pleci.“

— „Voi reveni mîine.“

— „Şi mîine, şi poimîine, tot nu, voi spune !“

Săptămîni în şir, Mitty Goldin n-a schimbat placa. Nu şi nu ! În fiecare zi, Raymond îi făcea cîte o vizită. Bătrînul pehlivan îl făcea s-aştepte înadins ore întregi. Nu mai ştiu cîte zile au ţinut-o aşa, dar ştiu c-a durat...

Mitty începuse să se sature.

— „Ascultă Raymond, fac asta numai pentru tine. Va trece prima după ridicarea cortinei.“

— „Nu, o vei programa «en américaine» !“

Şi acritul ăsta de Mitty a cedat în cele din urmă... Aşa ceva se cinsteşte, Momone. Hai ! Dau de băut la toată lumea !

Noroc că eram într-un biet bar în care nu erau mulţi clienţi. Am băut vîrtos. Apoi Edith mi-a spus cu glas poruncitor :

— Acuma, gata cu petrecerea... Ne urcăm pînă sus la Sacré-Coeur.

O luăm din loc puţin cam buimace, legănîndu-ne şi făcînd haz. Noroc că eram în rue Lepic, aproape de urcuş spre Montmartre şi că urcam. Riscam mai puţin decît la coborîre să ne întindem pe trotuar.

La coborîre, ne-am oprit o clipă. Edith mă ţinea de braţ şi mă strîngea cît putea de tare. Ce mici ni se părea că sîntem amîndouă acolo sus, deasupra imensului Paris care se întindea la picioarele noastre cu luminile lui cu tot ! Ai fi zis că se răsturnase cerul cu toate stelele lui... Edith se trezise şi, cu vocea ei gravă şi puternică, îmi povestea :

— Momone, „A.B.C.“-ul este numai prima treaptă. Voi ajunge atît de sus încît o să ne vie ameţeală.

O priveam şi mi-era teamă că, faţă de mine, o să devină mult prea mare.

— Să nu mă părăseşti...

— Nu face pe nebuna ! Mai bine ascultă. Viaţa mea de acum înainte va fi ceva serios.

Nemaipomenită povestea asta cu „A.B.C.-ul ! Era departe vremea cînd tricotam rochia lui Edith. Acum se anunţă alta, a succeselor, a milioanelor, a călătoriilor şi a gloriei.

Indiferent la ce oră, Edith mă suna la telefon la portăreasa mea. Cotoroanţa cîrtea tot timpul, dar mie puţin îmi păsa. Edith mă cheamă :

— Vino repede, Momone, am o veste pentru tine. Trebuie neapărat să ţi-o povestesc.

Alergam imediat.

— Momone, s-a făcut ! Am cunoscut şi pe „marchiză“ şi pe „marchiz“. M-au primit în biroul lor ca pe una de-a lor. Trecuse ceva timp de cînd aşteptam să se-ntîmple lucrul acesta ! Dl şi d-na Breton (Casa de editură Raoul Breton) erau socotiţi regi în meserie. Nici o carieră de cîntăreţ nu putea să se desăvîrşească fără ei. Ei sînt cei care l-au des-

coperit pe Charles Trenet, care l-au lansat. Nu se prăpădeau la început mai deloc după „Le Fou chantant", cum i se spunea ; pe atunci nu plăcea la toată lumea. Catalogul editurii Breton era Anuarul cîntecului. Cu Edith făcusem de multe ori anticameră la ei. Ne aşezam în calea lor în toate felurile, doar ne-or băga în seamă, ori el, ori ea. Dar eram prea prost îmbrăcate, prea neînsemnate...

Eu însă n-o uitasem pe dna Breton : o brunetică mică şi vioaie, cu privirea ageră, cu o eleganţă şi o ţinută de marchiză. Era toată acoperită de bijuterii şi de brăţări care se loveau între ele cu un sunet plăcut.

— Cînd am intrat cu Raymond în biroul lor — frumos ca un salon — mi-am zis : „De astă dată s-a schimbat ceva !" Locuinţa lor din apropierea străzii Rossini e întunecoasă, dar totuşi arată bine. „Marchiza" mi-a spus :

— Va să zică vei cînta la „A.B.C.". Eşti fericită ?

I-am răspuns : „E formidabil !" N-am găsit ceva mai bun de spus.

— Mai e încă ceva neplăcut. Vei fi „l'américaine" a lui Charles Trenet. Pe afiş, numele acesta al dtale, „la môme Piaf" alături de al lui nu merge ; aşa ceva nu se poate.

Ea o spunea cu amabilitate, dar foarte hotărîtă. Am rămas perplexă. O luam de la început ca la Leplée. Va trebui să-mi schimb iarăşi numele.

— Ţi-aş sugera ceva. „La môme" este un nume de cabaret şi de altfel nici nu mai e la modă. Ce ai spune de „Edith Piaf" ?

— Foarte potrivit, a răspuns Raymond.

Am băut şampanie. Mi-a turnat puţină şi în creştetul capului.

— În numele cîntecului, te botez „Edith Piaf".

Momone, pune-mi mîna în păr, îţi va purta şi ţie noroc. Ţi-am adus şi dopul, să-l păstrezi ! (Dopul ăsta a făcut călătorii, nu glumă ! Într-o zi, însă, l-am pierdut.) „Edith Piaf"... tu ce zici ?

Eram de acord, fiindcă... era mulţumită ea, dar parcă mă necăjea gîndul că renunţa să i se mai spună „la môme". Denumirea asta era o părticică din trecutul nostru, un colţ de zid tare vechi care se năruia aşa deodată. Edith nu vedea nimic. Rămăsesem doar eu să mă uit la mormanul de pietre vechi de pe jos. Asta mă întrista.

În privinţa rochiilor, a coafurii şi a machiajului, Raymond nu mai avea cuvînt... „Marchiza", care a iubit-o întotdeauna mult pe Edith, ducea ea făclia mai departe.

Înaintea premierei de la „A.B.C.", ea s-a dus cu Edith la un croitor cu renume, Jacques Heim.

Edith era uluită.

— Momone, dacă-ai vedea ce-i acolo ! Ce saloane, ce vînzătoare, ce rochii ! Totul e atît de frumos ! Cînd o să am bani mulţi, o să te îmbraci şi tu acolo. Îţi mai aduci aminte cum ne lăsa gura apă în faţa vitrinelor de la „Toutmain" [1] sau de la „Tout Fait" [2], cînd ne întorceam

[1,2] Renumitele case de confecţii cu preţ redus, de pe Champs-Elysées.

de la „Gerny's ? Rochiile lor de nouăsprezece franci ne luau ochii. E drept că nu eram prea pretenţioase, habar n-aveam de toate astea.

„Marchiza" mi-a spus că nu se face să colind peste tot în rochia de pe scenă. Că pentru cocktail-uri, pentru recepţii, în fine pentru toată adunătura asta elegantă trebuie să fiu îmbrăcată ca şi celelalte „cocoane". Ce părere ai ?

Nu mai reuşeam să-mi adun gîndurile, mă turtise, mi-o luase prea înainte. Îmi pierdeam răsuflarea căutînd s-o urmăresc pe Edith. Ca să-mi ajungă aerul pînă în plămîni, trebuia să respir de două ori la rînd.

„Marchiza" alesese pentru Edith o rochie violetă cu o capă dublată cu violet deschis. Ce bine-i venea ! Nu pot să contest că n-avea gust dna Breton. O dusese şi la un institut de cosmetică, la Anna Pegova. Vorbind despre asta, Edith se-nfuria :

— Produsele lor, cremele lor nu spun că nu sînt reuşite, sînt catifelate, miros frumos. Dar nu mă pot împăca deloc cu machiajul lor. Cînd scapi din mîna lor eşti şi mai pocită ca înainte ! Şi pe urmă, eu îmi cunosc mutra. Mă simt bine cu ea. Dar cînd mă uit în oglindă şi-mi văd capul ăsta de clovn pe care nu-l cunosc şi care-mi surîde, îmi ies din sărite.

Trei săptămîni înainte de repetiţia generală, Edith nu mai dormea deloc, nu mai mînca nimic şi nici nu mai bea.

— Momone, nu mai pot să-l suport pe Raymond. Mă înnebuneşte tipul ăsta care prea le ştie pe toate. Şi-a pus în cap să iau lecţii de canto, de solfegiu. Asta niciodată ! Am refuzat. O să mă facă să nu mai fiu eu.

De astă dată a rezistat. Ea care era gata să înveţe tot ce era nevoie pentru meseria ei, asupra acestui lucru n-a cedat niciodată.

— Mă plictiseşte cu sfaturile lui, m-apucă durerile de cap : „Fă asta... Nu face asta... Spune aşa..." „Cîntă, nu zbiera...." În aşa hal mă tîmpeşte că nu mai înţeleg o vorbă din tot ce-mi spune. Lecţii m-am decis să iau, dar în felul meu, eu singură, fără nimeni. Marie Dubas cîntă la „A.B.C." exact înaintea mea. Mă voi duce s-o ascult şi tu o să vii cu mine.

Lucram în uzină. Aveam un bărbat acasă. Nu era deloc uşor să fii sora lui Edith ! Cînd hotăra ceva, nu se mai ocupa de ceilalţi. Eram prea mîndră ca s-o pun în curent cu modesta mea existenţă. N-ar fi priceput niciodată. Rămăsesem prea mult în urma ei. Şi şi-ar fi bătut joc de mine.

Aşa că a trebuit să mă descurc şi, timp de cincisprezece zile, în fiecare zi şi cîteodată de două ori pe zi, în zilele cînd era şi matineu, ne-am dus s-o ascultăm pe Marie Dubas.

— Ce mai lecţie, Momone ! Ia uită-te la ea, ascult-o.

În ultima seară, Edith tot mai găsea „trucuri" din meseria ei, pe care nu le observase înainte.

Marie Dubas a făcut-o pe Edith să înţeleagă că gesturile, felul cum intri pe scenă, cum te mişti pe scenă, pauzele, tăcerile, toate astea erau punctuaţia cîntecului.

— Priveşte-o, Momone. Intră, n-a deschis încă gura şi deja trebuie să ţii seamă de ea. Raymond îmi explică bine anumite lucruri, dar nu e tot una. Pe ea o văd. Pricep de ce face cutare sau cutare lucru. Şi mă lămuresc îndată.

Nu voia s-o imite — Edith n-a copiat niciodată pe cineva — voia doar să se verifice ascultînd-o. Marie pentru Edith era pietricica cu care se verifică aurul bijuteriilor cînd le duci la Muntele de pietate.

Admiraţia pentru Marie Dubas, Edith şi-a păstrat-o pînă la sfîrşit. Deseori se ducea s-o vadă în cabina ei şi, ghemuită într-un colţ, o asculta făcîndu-şi singură critica ! Şi ce mai lecţie era şi asta !

Într-o seară, Marie Dubas, abia ieşită de pe scenă, unde dezlănţuise o furtună de aplauze, ne spune :

— Nu, la ultimul cuplet din *Pedro*, cînd reiau : *Pedro... Pedro...*, trebuie să evoc pasiunea, soarele, castagnetele ; în acelaşi timp, trebuie să fie şi o uşoară zeflemea. N-am reuşit încă să exteriorizez totul. Şi nu găseşti că dimpotrivă, în *La pière de la Charlotte* am pus prea mult de la mine ?... Trebuie ca totul să rămînă cît mai simplu.

— E o adevărată doamnă femeia asta, spunea Edith. Cînd o ascult, îmi dau seama de tot ce-mi lipseşte.

Exemplul lui Marie Dubas a fost acela care i-a dat lui Edith conştiinţa ei de artistă.

Repetiţia generală nu mai era decît o chestiune de cîteva zile. Edith şi Raymond aveau nervii încordaţi ca nişte arcuri. Îi făcuse, în fine, un cîntec despre prietenii ei, soldaţii din Legiunea Străină.

— Momone, cîntecul ăsta e numai al meu. S-a terminat cu cerşitul. Nu mai cînt cîntece scrise pentru alţii, le cînt pe ale mele ! Ce izbîndă răsuna în glasul ei !

Ah ! la la, la la, belle histoire,
Là-haut sur les murs du bastion,
Et dans le soleil plein de gloire,
Et dans le vent, claque un fanion :
C'est le fanion de la Légion !
Ah, la la, la la, belle histoire,
Ils restent trois dans le bastion,
Le torse nu, couverts de gloire,
Sanglants, meurtris et en haillons,
Sans eau, ni vin, ni munitions ;
Mais ne peuvent crier : Victoire !
On leur a volé leur fanion,
Le beau fanion de la Légion !
Ah, la la, la la, belle histoire,
Les trois qui sont dans le bastion,
Sur leur poitrine toute noire,

Avec du sang, cré nom de nom !
Ont dessiné le beau fanion !
Ils gueulent : „Présents de la Légion ! *

Ce noroc pe mine să fi putut trăi aventura de la „A.B.C." ! Edith se transforma văzînd cu ochii. Cînd mă uitam la ea parcă priveam un film în care omizile urîte foc se transformă în fluturi. Vezi întîi cum cresc aripioarele, lipite de trup, dar totuşi începînd să se mişte. Nu-ţi prea dai seama ce se întîmplă. Îndată omida se umflă, se lungeşte, se scutură şi hop ! e gata să zboare fluturaşul, e mătăsos, e catifelat, e triumfător.

În fiecare zi apărea ceva la Edith pe care nu-l avusese cu o zi înainte. Nu vorbesc despre femeie, din partea asta nu se schimba deloc. Dovadă că Raymond fusese de mult înşelat cu tineri fără însemnătate... Nu e vorba de asta, e vorba de artista căreia îi creşteau aripile şi care le va încerca în curînd sub lumina proiectoarelor de la „A.B.C.".

Cu trei zile înainte de premieră, Edith mă previne :

— Astăzi facem repetiţie toată noaptea. O să-mi cînt unul după altul, ca la spectacol, toate cîntecele, cu rochia, cu luminile, cu totul. Trebuie neapărat să vii.

— Dar ce facem cu Raymond ?...

— Vei sta în fundul sălii. N-o să te vadă.

Eram satisfăcută. Dar cît de dureroase erau pentru mine ultimele ei cuvinte.

— E foarte important, Momone. Va trebui să-mi spui mîine tot ce ai observat. Cum vor fi nenumărate trucuri, învăţate de la Raymond, pe care s-ar putea să nu le pricepi, am să ţi le explic.

Mai întîi, la un recital există o ordine pe care trebuie s-o respecţi. Nu trebuie să însăilezi cîntecele unul după altul, aşa la întîmplare. E ca un colier de perle, locul perlei pune în valoare frumuseţea ei.

Apoi vin luminile. Vei vedea că vor fi mereu altele, după stilul cîntecului. Se pare că proiectorul lui Papa Leplée, o lumina drept în faţă, era ceva copilăresc !

---

* *Ah ! la, la, la, la, ce poveste,*
Pe ziduri sau în bastion,
În soarele ce străluceşte,
Fîlfîie-n vînt un fanion.
E steagul legiunii lor !
Ah ! la, la, la, la, — aşa-i povestea,
Au rămas trei în bastion
Cu pieptul gol, li s-a dus vestea,
Fără muniţii şi mîncare,
În zdrenţe era fiecare,
De mult le era gol bidonul,
Şi le-au furat şi fanionul,
Singurul steag al lor.
Ah ! la, la, la, la, ce poveste,
Cei trei rămaşi în bastion,
Pe pieptul înnegrit de soare,
Cu sînge au scris fiecare
Cîte un fanion.
Şi au strigat prezent, în cor.

Acum voi avea lumini albastre, roșii, amestec de culori și nu proiectoare puternice. Lumina prea mare mă face să dispar.

Mai e și un truc hazliu de tot : o falsă cortină. După ce ai cîntat al cincilea cîntec, tragi cortina ca și cum ți-ai fi terminat recitalul. Publicul trebuie să aplaude, să te cheme la rampă. Dacă e lipsit de vlagă, nu face nimic, în loc să rămînă cortina o secundă lăsată, o ridic de îndată. Urmează cortine false pentru ultimul cîntec, rechemările, bisurile...

Din cauza luminii proiectoarelor, voi fi machiată ca pentru scenă. Deschide-ți bine vizoarele. De astă dată n-am încredere în Raymond. Am ideile mele la care țiu. Dac-ar fi după el, m-ar transforma în Marlène Dietrich, dacă ar putea.

Eu sînt convinsă că trebuie să-mi păstrez mutra de pe stradă : palidă, ochii mari, gura, nimic altceva. Și privitor la rochie au fost discuții. Vroia puțin roșu, cam un gen de fular. I-am tăiat-o : «Ce, nu ți-e bine ? De ce n-aș dansa atunci și un dans de apași, cum face „Miss“» [1].

M-a bătut la cap despre toate astea mai mult de un ceas.

În seara următoare, stam ghemuită într-un colț al sălii, îmi gustam de una singură fericirea : Edith pe o scenă adevărată !

Cortina era iluminată, catifeaua părea că trăiește. În spatele ei ceva se mișca. Se auzeau mașiniștii : „Ei, Jules ! Stinge luminile... Coboară rampa... Încă puțin. E bine așa, domnule Asso ?“

Raymond s-a urcat pe scenă în fața cortinei. Mi se părea ciudat să-l văd acolo, după ce nu-l văzusem nouă luni — cît îți trebuie să faci un copil. Își ținea pipa în gură. Obrazul lui, de obicei mat, lucea de sudoare. Era îmbrăcat într-un tricou cu guler. Semăna cu un muncitor care ar fi avut ceva cultură. În seara aceea, mi s-a părut frumos. Și-a pus mîna în fața ochilor și a comandat : „Coborîți reflectorul trei și cinci de la balcon ; suprimați unul din două în față. Nu trebuie s-o striviți, băieți, trebuie s-o sculptați...“ Într-adevăr, măgarul, își cunoștea bine meseria !

Așezat într-un fotoliu din rîndul al treilea, Mitty a întrebat : „Începem ? E gata ?“

Raymond a sărit de pe scenă și a strigat : „Dați-i drumul !“

Orchestra a început să cînte. Asta m-a întors pe dos : optsprezece muzicanți pentru Edith ! Erau acolo pentru ea, cîntau numai pentru ea. Îmi dăduseră lacrimile.

Sala aceasta în întuneric, goală, mirosind a praf și a tutun stătut, era ca o lanternă magică. S-a ridicat cortina și a apărut Edith. Lumina reflectoarelor a înconjurat-o din toate părțile și a întovărășit-o ca un înger păzitor. Dirijorul orchestrei n-o slăbea din ochi și ea începu să cînte. Îmi spusese să fiu atentă, să mă uit bine la ea, dar n-am putut. Prăvălită pe speteaza fotoliului din fața mea, cu capul între mîini, am plîns tot timpul cît a durat primul cîntec. A fost peste puterile mele. După aceea însă, am deschis bine ochii, urechile, am reținut totul. Parc-aș fi fost o mașină electronică. „Clac, clac, clac“. Totul se înregistra în capul meu. Bănuiesc că la fel funcționează acum memoria unui ordinator !

[1] Mistinguett.

Ce noapte de neuitat! Cînd și-a terminat toate cîntecele, mă mîncau palmele de cît am aplaudat. Așa ceva nu se obișnuiește la repetițiile generale ; aduce ghinion.

După ce a căzut cortina, s-a lăsat un moment de tăcere.

— E bine, a strigat Mitty, e foarte bine, Edith !

Raymond a adus-o pe Edith din nou pe scenă. Și-a scos caietul. Edith stătea în fața lui. Părea atît de mititică cu aerul ei de copil cuminte și cu ochii ei mari ridicați spre el ca în fața „stăpînului". Îi plăcea într-adevăr să facă pe „patronul".

— După cîntecul al treilea, pauza e mult prea scurtă. Sala n-are timp să savureze cîntecul ; începi prea degrabă pe celălalt. M-am urcat la galerie ; Edith, nu te uiți destul de mult înspre ei. Nu uita că tu cînți pentru ei. Cei de la galerie îți vor făuri succesul. Cînd saluți, privește-i ca lumea, să li se pară că te uiți în ochii lor. Cîntecul al șaselea, *Les Fanions,* reflectoarele întîrzie, băieți ! E un gol. Edith termină cîntecul înainte de a izbucni lumina. Trebuie toate deodată, să închipuie triumful.

În seara aceea mi-am dat seama ce realizase Raymond. Într-adevăr, nu plecasem degeaba...

Mitty și-a luat rămas bun :

— Copii, gata pentru astă-seară. Pe mîine.

Și teatrul a redevenit rece și trist.

A doua zi, sosisem înaintea lui Edith la întîlnire. Nu închisesem ochii toată noaptea.

De cîtva timp, ne întîlneam într-un bar din Montmartre, „Chez Jean Cyrano". Jean avea ceva succes cu cîntecele sale de dragoste, nimic de seamă ! Erau niște dulcegării. Nu din pricina asta veneam la barul lui. Avea ochii albaștri !... Edith spunea într-una : „Ochii lui Jean sînt ca o fărîmă de cer, albastru lor se revarsă..." Și adăuga : „Nu sînt ca cei ai lui Raymond. Dacă n-ar avea genele negre să-i pună ochii în valoare, albastru ochilor săi ar părea mai degrabă cenușiu !"

Era lesne de înțeles : lui Edith îi plăcea Cyrano. Asta a durat cîteva săptămîni în care n-a fost vorba decît de ochii lui albaștri.

Nici nu intrase bine, nici nu se așezase și m-a și întrebat :

— Ce zici, Momone, cum a fost aseară ?

— Formidabil !

Ne-am îmbrățișat de bucurie.

N-ai să-mi spui nimic altceva ?

Așa era întotdeauna Edith. Laudele o mîngîiau, îi făceau plăcere, dar avea nevoie de critică, trebuia să le primească de la cineva, cerea la toată lumea să i le facă. După asta se recunosc marile talente !

— Cît privește cîntecele, poți să ai încredere în Raymond. Nu se-nșeală niciodată.

(Mă costa teribil s-o spun, dar era adevărat.)

— Pieptănătura merge. Cît despre machiaj : atenție la gură. Pui roșul la întîmplare, nu-ți desenezi buzele ; ți le tamponezi cu roșu.

Edith se machia întotdeauna fără să se uite în oglindă.

— Momone, ăsta-i genul meu : nimic pe obraz. Îmi dăruiesc publicului chipul ca unui amant... Dar rochia ?

I se alesese o rochie neagră dintr-o mătase la modă : fusta şi o jachetă foarte simple, cu mînecile lungi şi cu un guleraş alb.

— Nu-mi place gulerul.

— Totuşi, la Leplée, am purtat un guleraş.

— Nu era acelaşi lucru. Pe vesta ta tricotată, gulerul din imitaţie de dantelă dădea o impresie de eleganţă. Dar aici, pe scenă, cu toate reflectoarele atît de reuşit aţintite asupra ta, ar fi mai bine să apară numai chipul tău gol, cum spuneai tu. Aşa, înţelegi, ar fi albe, luminoase, numai faţa şi mîinile tale.

— Îmi place ce-mi spui. Cred că ai dreptate. Va trebui să-l fac pe Raymond să-nghită şi-asta. În momentul de faţă, află că se crede Tatăl ceresc...

(În seara repetiţiei generale purta rochia fără guler. Obţinusem şi eu victoria mea.)

La despărţire mi-a dat un pachet.

— E pentru tine, pentru mîine seară. E un mantou pentru tine. Să nu te desparţi de el.

Mă întreb cum aş fi putut s-o fac. N-aveam nimic mai cumsecade de îmbrăcat.

A doua zi seara, înfăşurată în mantoul meu roşu închis, cu guler de vulpe, mă simţeam foarte sigură de mine. Dar cînd am văzut sala înţesată şi toată această amestecătură de oameni de rînd cu lumea elegantă a Parisului, au început să-mi tremure buzele de frică. Dacă n-o s-o placă pe iubita mea Edith ? Cariera ei era în joc astă seară. Avea treizeci de minute ca să-şi cîştige faima. O nereuşită la „A.B.C." şi totul trebuia luat de la început.

Mă usturau ochii fixînd cortina de după care trebuia să apară. A intrat în scenă tot atît de sigură de ea cum era şi pe stradă. Ştiam totuşi cîtă teamă avea în suflet.

Am simţit ca un freamăt care străbătea prin tot publicul. Această femeiuşcă puţin arătoasă, părînd aproape săracă în rochia ei scurtă (pe vremea aceea se purtau rochiile lungi pe scenă), cu o expresie de mizerie pe faţa ei frumoasă, albă ca lumina, şi cu o voce în care regăseai şi nenorocirile şi bucuriile şi dragostea... mergea drept la ţintă. Publicul de la galerie se recunoştea în ea. Ceilalţi recunoşteau în ea ceva necunoscut pentru ei, ceva ce mai întîlniseră în vreun colţ de stradă, dar nu vroiseră să vadă.

Au aplaudat chiar de la primul cîntec. În jurul meu, deasupra mea, în sufletul meu simţeam cum îşi reţin răsuflarea. Vocea lui Edith semăna cu un vînt prea puternic care-i lua cu el şi care le umplea plămînii cu un aer proaspăt, ameţitor.

La sfîrşit, toată sala striga : „Încă una ! Încă una !..."

De departe, salutîndu-i, o vedeam pe Edith cum tremura. Arăta atît de fragilă că te-aşteptai s-o vezi prăbuşindu-se.

A mai avut în cariera ei destule succese, unele neînchipuit de mari, dar acesta de acum n-a fost ca celelalte. A fost succesul care a împins-o ca o vijelie către glorie. Singură, în sală, mă gîndeam cu un

nod în gît : „N-o să mai pot regăsi o Edith așa cum era înainte. Ceva se va fi schimbat, fără îndoială. Între ea și mine se va interpune o frontieră. Succesul ei de astă seară e ca și linia Maginot. Ne va despărți".

Aveam poftă să strig mulțimii care o aplauda : „Uitați-vă la mine, eu sînt venită cu ea ! Simțeam o mîndrie nebună care mă amețea. Stam așezată în fotoliu ca toată lumea. Devenise locul meu. Iar ea, acolo pe scenă, în plină lumină, își avea locul ei. Dar toată distanța dintre noi care ne despărțea mă înfricoșa. Și în același timp, toată această nebunie, tot delirul ăsta din jurul meu mă făcea să mă cutremur de fericire. În seara aceasta, la „A.B.C.", a fost întoarsă pagina vieții noastre mizerabile. O trăisem amîndouă împreună. Pentru mine însemna ceva. Aproape opt ani de viață comună ne uneau. Dar astă seară știam că va rîde, va bea cu alții... Eram prea tînără, prea simțitoare ca să-mi dau seama că asta n-avea nici o importanță, mai ales cînd era vorba de Edith. De altfel, dacă nu m-am dus după spectacol la ea în cabină, este pentru că așa am vrut. Ea îmi spusese :

— Momone, o să vii să mă îmbrățișezi.

Lucrul nu era posibil. Știam cum s-ar fi petrecut lucrurile. Raymond ar fi făcut ca de obicei. M-ar fi apucat de gulerul mantoului meu cel nou și m-ar fi ridicat în aer în fața tuturor ca să arate că el este cel mai tare și mi-ar fi spus și o măgărie de toată frumusețea.

Și nu era numai asta. „A.B.C."-ul însemna trimuful lui, avea de ce să fie fericit. Se complăcea în pielea lui de „patron" care fabricase un „monstru sacru". Nu vroiam să-i stric plăcerea. Bietul Raymond, în seara aceea se grozăvea pe lîngă ea. Nu mai avea de ce ; îi trecuse timpul.

Edith nu era ingrată, ținea la el, dar se săturase. Ea își păstra prietenii toată viața, nu și iubiții.

N-a uitat niciodată ce-i datora. Ea îi purta o mare recunoștință, dar asta nu e un sentiment care întreține iubirea. De cîte ori a avut nevoie de ea, a fost lîngă el. Bătrîn și bolnav, ea nu l-a părăsit.

Dragostea se terminase, fusese definitiv lichidată. Edith n-o reîncepea niciodată. Nu-i plăcea supa-ncălzită. Îi trebuia mereu ceva nou. „Momone, nu iubești cu-adevărat decît cînd e pentru prima oară..."

A doua zi, ziarele vorbeau despre ea. Le cumpărasem pe toate. Să te ruinezi și mai multe nu ! Un critic scria : „Aseară, pe scena «A.B.C.»-ului, ni s-a născut o mare cîntăreață".

În seara aceea, într-adevăr, a pornit în marșul său triumfal destinul lui Edith. În viața ei profesională nu vor mai fi de-acum înainte pagini albe, căderi și nici întoarceri în urmă.

CAPITOLUL VII

PAUL MEURISSE : LE BEL INDIFFÉRENT

Viaţa lui Edith, în afară de meseria ei, n-a fost un model de ordine. Ea le învălmăşea pe toate : prieteniile, pasiunile, aventurile trecătoare şi mai ales iubirile. Nici nu isprăvea bine cu una că şi începea alta. În materie de iubire avea principii, mai ales cînd era vorba s-o termine.

— Nu e de conceput, Momone, o casă fără un bărbat în ea. E mai tristă decît zilele fără soare. Soarele, de el mai poţi să te lipseşti, ai lumina electrică, dar o casă unde nu vezi aruncată o cămaşă de bărbat, unde nu dai peste o pereche de şosete, peste o cravată, unde nu zace aruncată pe vreun scaun o haină, mai păstrînd încă căldura bărbatului, e o casă de văduvă, asta îţi dă gînduri negre !

La hotelul Alsina, Raymond îşi trăia ultimele zile fără s-aibă habar de ce-l aştepta. După succesul său de la „A.B.C." credea că viitorul lui va fi alături de Edith. Credea că îi este indispensabil.

Edith era fericită. Avea şi de ce, era solicitată peste tot. Cariera ei se consolidase, era ca o casă din piatră cioplită. Mai mult chiar, ca un fel de arc de triumf, solid construit.

Pentru ca fericirea să fie desăvîrşită, îi trebuia un alt bărbat. Îl şi găsise.

— Momone, trebuie să-ţi povestesc. Mi-am făcut rost de un tînăr tare ciudat. Nu e ca ceilalţi !

Mă gîndeam : „Fain, iată-ne luînd-o de la-nceput !"

— Cu ce se ocupă ?

— Cîntă într-un cabaret.

— Cum îl cheamă ?

— Paul Meurisse.

— Sincer vorbind, asta nu-mi spune nimic.

— N-ai auzi de el ?... Asta nu mă miră, nu mai eşti la curent cu nimic !

Îmi stătea pe vîrful limbii s-o întreb... A cui e vina ? Am preferat să-mi ţin gura. Povestea ei, asta era ce vroiam să aflu.

— Nu știu dacă știi că acuma apar la „Night Club", din strada Arsène-Houssaye. În fiecare seară, înainte de a-mi începe seria de cîntece, mă duc să beau un pahar la „Caravelle". Este aproape de tot. Mă întîlnesc acolo și cu cîțiva amici.

Mă cunoști cum sînt. Mă aflam acolo fără să mă gîndesc la nimic. cînd văd la bar un tip bine, înțolit ca o gravură englezească. Frumos băiatul, tare frumos ! Cu părul negru, lucios, pieptănat lipit la tîmple de-ai fi zis că sînt două aripi de corb. Ochii negri... Da, are ochii de culoare închisă, ce vrei, trebuie să mai schimbi cîteodată ! — distins ca un lord. Puțin cam prea înțepenit, dar asta se poate remedia. Îi arunc o pereche de ochi. Îmi iau aerul meu nevinovat, simplu, genul de puștancă de doi bani, însă plin de făgăduieli. Nici un efect. Nici n-a clipit, nici măcar un surîs.

Deși avea ceva deosebit, mă las păgubașă. A doua zi, la aceeași oră, se afla acolo. Mă informez.

— «Cîntă în fiecare seară la „Amiral", doamnă Edith. Înainte de a începe, face și el ca dumneata, vine aici și ia un pahar. Este dl Paul Meurisse», îmi spune confidențial băiatul de la bar, cu tonul de parc-ar fi spus : «E un prinț care călătorește incognito».

Nu ți se pare nostimă treaba asta ?

De trei zile ne tot privim.

— Asta e tot ?

Ea începu să rîdă.

— Tu nu poți înțelege. Un om ca el, n-ai văzut niciodată.

Ce zici, Momone, eu nu vreau să am aerul că mă interesează, tu ai putea însă să-ți pierzi vremea prin partea locului și să te informezi asupra lui. Mi-ar place să știu de unde vine pasărea asta rară.

A doua zi aflasem tot ce trebuia. Avea douăzeci și șase de ani și era născut la Dunkerque. Tatăl lui era director de bancă. Făcuse dreptul la Aix-en-Provence și lucrase în birourile unui notar.

După ce debutează cu cîntece de muzică populară în music-hall-urile din Marsilia, vine la Paris și devine inspector la o societate de asigurări — pentru sinistrați — avea mutra care trebuie pentru o astfel de meserie ! Obsedat de dorința de a cînta la music-hall, se prezintă și obține la un concurs-ștafetă, organizat de Alhambra, premiul de onoare. Mitty Goldin îl angajează ca boy și, în plus, în fiecare seară își cîntă seria lui de cîntece în diferite cabarete.

Descarc sacul cu mica mea poveste lui Edith care îmi răspunde :

— Nu se poate spune că a avut un trecut de petrecăreț. Și nici nu te-ndeamnă să visezi aventuri. Dar puțin îmi pasă ; ce-mi place la el este aerul său teribil de serios. Și apoi, nu poți să-ți închipui cît de frumos vorbește !

— Ai și ajuns pînă acolo ? Nu te temi că mergi prea repede ?

— Nu-ți bate joc de mine. El mi-a adresat cuvîntul ieri. Tu știi ce intuiție am. Așa că m-am dus singură la „Caravelle" ca să-l încurajez. Să intri în vorbă cu o femeie care petrece cu prietenii ei, nu li se pare ușor unora. O fi vreun timid, acest Paul.

„Abia mă așezasem, făcînd pe nefericita care-și așteaptă consolatorul, cînd, de la barul unde se afla, îmi aruncă unul din acele surîsuri

distinse și reci care ar face să înghețe chiar pe un urs polar. Pe mine asta mă înfierbîntă. Îmi zic : «Gata, a luat plecarea !».

Chiar așa a fost. Se-ndreaptă spre mine calm.

— «Îmi îngăduiți să vă ofer o cupă de șampanie ?».

Asta și așteptam. Și iată-l așezat alături de mine. Cred că ne simțeam la fel de stingheriți, și unul, și celălalt. Înțelegi, nu vroiam să-i sar de gît, nu era genul lui. Așa că am fost în așa hal de «distinși» că nu ne-am spus mai mult de zece vorbe. În cele din urmă, ca să-l mai dezgheț, i-am aruncat :

— «Ai ochi frumoși».

Le păstram pentru mine toate la cîte mă gîndisem de la început : «Tare mi-ar place să-l văd cum arată cînd își pierde busola !» A părut mișcat, și-a luat un răgaz destul de lung și mi-a răspuns :

— «Mi-au atras atenția, imediat, ai d-tale ca și surîsul, de altfel. Cînd surîzi, ai aerul că ești gata să cedezi. Este foarte impresionant».

Le spunea atît de frumos încît mă gîndeam : Nu e cu putință ; vorbele lui, trebuie că le-a învățat pe dinafară !

Se spărsese gheața. Mi-a acordat o bună jumătate de ceas de conversație.

A isprăvit, spunîndu-mi :

— «Ar trebui să vii să mă auzi cîntînd. Mi-ar place să-mi spui părerea d-tale».

Sînt atentă cînd îmi vorbește, ca să pot să-ți repet ce-mi spune, pentru că, dacă nu le reproduc aidoma, se pierde tot farmecul".

Povestea lor o urmăream ca pe un film de aventuri în mai multe părți, o chestie cam în genul celor „Trei Mușchetari". Bănuiești de la început sfîrșitul, dar asta nu te împiedică să te lași prins. Mă și distram, nu glumă ! S-o vezi pe Edith înfruntîndu-se cu un animal bizar de talia ăstuia, îți venea să te strici de rîs.

A doua zi, o vedeam cum înflorește. Începea printr-o înfrîngere, dar ce capitulare la sfîrșitul părții întîi !

— „M-am dus să-l aud pe Paul. Nu mi-a plăcut. N-o să facă carieră cu cîntecele, băiatul ăsta. Are un gen lipsit de haz, o față rece, o haină bine croită, închisă pînă sus.

Cînta :

Ah ! viens, viens Nénette
Faire un tour sur les chevaux...de bois.
Ça fait tourner la tête,
Et ça vous donne la gueule... de bois. *

Clientela pentru acest gen de cîntece este redusă. N-o să facă să rîdă galeria cu așa ceva !... Dar asta nu-i un motiv să nu găsesc că e frumos, animalul ! Mă duc la el în cabină.

---

* *Hai ! Vin, Neneță, vin !*
Pe căișori de lemn să călărim
Și-atît o să ne-nveselim,
C-o să simțim că amețim.

Mă întrebă, pe cînd își lega cravata :

— «Îți place ?»

— «Nu prea.»

— «Bine.»

— «Asta te lasă rece ?»

(Era chiar cuvîntul !)

— «Deloc. Nu se poate să placi la toată lumea.»

— «Dar mie ?»

— «Asta e altceva. Dar nu mă gîndesc să te cuceresc cu cîntecele mele...»

— «Fiindcă ești sigur că o să-mi placi ?»

— «Scumpa mea prietenă, asta și visez...»

Și-atunci — așază-te să nu cazi — s-a îndoit în două și mi-a sărutat mîna...

Ca gest nici că se putea mai distins, Momone. Mi se părea că sînt pe scenă ! Însă eram indignată ; nu m-am putut opri să nu i-o spun :

— «Ia spune, Paul, ești supărat ?»

— «Deloc. Pentru ce aș fi ?»

— «Nu mi-ai sărutat mîna. N-am simțit nimic.»

A izbucnit în rîs.

— «Dar este un simulacru. Numai mitocanii sînt cei care își pot permite să sărute „cu adevărat" mîna unei femei. O atingi numai cu buzele, atîta doar.»

Ce-o fi gîndit despre mine ! Am încercat imediat să-l fac să creadă că le știam toate astea. L-am privit drept în ochi și i-am spus :

— «Cu dta nu e deloc același lucru... Dta ai fi putut...»

Momone, cîte mai avem încă de învățat. N-aș fi crezut niciodată că poate fi atît de complicată sărutarea unei mîini !

Închipuiește-ți, Paul ăsta m-a făcut să-mi pierd cumpătul.

— «Ai vrea să bei o cupă de șampanie la mine, într-una din seri ?»

Îmi venea să-i răspund : «Mai bine două decît una !» Dar intimitatea în direct cu el, asta nu-ți vine așa deodată. Am făcut și eu pe prințesa :

— «Mai e vorbă ?»

A rîs ca un copil. Aveam așa o poftă să mă reped și să-l sărut !...

— «Edith, voi veni să te iau după ce-ți termini seria de cîntece. Ești adorabilă. Îți sărut mîinile.»

Și mi le-a sărutat — de-a binelea — pe amîndouă. Așa s-au petrecut lucrurile.

— Și ce s-a mai întîmplat ?

— Ce să se întîmple ? S-a făcut. E cu totul altfel decît toți ăilalți. Tu nu poți să-ți închipui ce bine crescut e. Îmi ține haina. Stă mereu în urma mea. Mă lasă să trec înaintea lui. Nu sînt obișnuită. Asta-mi dă impresia că am un valet după mine".

O înțelegeam. Cu oamenii noștri, noi eram cele care ne dam la o parte ca să-i lăsăm să treacă. Respectam „bărbatul". În ce privește pe Raymond, asta era în funcție de toanele lui...

— Şi cu Raymond ? Cum ai să faci ?

— Aştept. Nu pot să ştiu dacă o să dureze cu Paul.

Eu eram sigură că va dura. Am înţeles imediat că Paul o dăduse gata pe Edith. Pînă atunci, niciodată n-o uluise vreun bărbat. Avusese pentru ei admiraţie, fără de asta nu-i putea iubi. Gesturile bărbaţilor, modul cum reacţionau, ea le ştia dinainte. Cu Paul însă nu putea şti niciodată ce-avea de gînd să facă sau să spuie. Era un animal exotic. Chiar dacă ar fi înfulecat orhidee la micul dejun, ea ar fi găsit asta normal.

Aveam o poftă năstrușnică să-l cunosc. Dar cînd ?

Ziua în care s-a întîmplat, n-am uitat-o. Era în septembrie 1939.

Nici pe Edith şi nici pe mine nu ne-au interesat niciodată evenimentele. Politica, aşa ceva ne depăşea. În 1938, pe vremea Münchenului, încercasem eu, de la înălţimea celor douăzeci de ani ai mei, să-i atrag atenţia că la chioşcuri erau afişate jurnale care vorbeau despre război. Ea mi-a răspuns :

— Nu te ocupa de asta, Momone. Nu eşti tu cea însărcinată cu fabricarea istoriei. În munca pe care o faci tu, dacă nu eşti descurcăreaţă, plăteşti oalele sparte. Nu merită, pe deasupra, să-ţi mai faci griji şi pentru chestii pe care nu poţi să le schimbi !

Asupra acestui subiect, ea nu şi-a schimbat niciodată părerea. E drept că, de unde ieşeam noi, în mersul treburilor în lume, n-aveam de ce să ne băgăm. Subiectele noastre de conversaţie nu erau nici complicate şi nici importante. Trebuia ca zilnic să facem rost de bani pentru o pîine de două kile jumătate şi pentru un kil de vin negru. De cum le-aveam, de război, de sfîrşitul lumii, puţin ne păsa. La noi nu se interesa nimeni de greve. Ele nu puteau să ne aducă nimic, nici în bine şi nici în rău. Nu eram muncitori. Categoria noastră socială n-avea nici măcar o denumire. Cînd eram mici, singurul care vorbea cîte ceva despre politică era tata. Şi nu cine ştie ce lucruri importante !

Numai că, în septembrie '39, n-a mai fost acelaşi lucru. Ziua asta, am motivele mele ca să n-o uit. Soţul meu fusese mobilizat. În seara din ajun, l-am condus la Vincennes.

Fortul Vincennes era un fel de moară. Intrau şi ieşeau tot timpul : subofiţeri şi ofiţeri în uniformă şi pifani cu tot echipamentul. Dar mai erau şi alţii care păreau costumaţi ca de carnaval : vestoane militare, şepci de poliţişti combinate cu pantaloni civili ; pantaloni de uniformă cu vestoane, cu pantofi galbeni şi ciorapi cu baghetă, în bocanci, cu sau fără moletiere...

Soldaţii ăştia caraghioşi stăteau de vorbă în picioare sau prăvăliţi de-a lungul zidurilor, pe pămîntul gol. Unii mîncau, alţii se lipseau de mîncare. Eu nu înţelegeam nimic, dar încercam să le leg pe toate cu amintirile rămase de la tata, care a luptat ca soldat în '914. Şi nu se-asemănau cîtuşi de puţin. Nu aveam aerul că luăm pornirea spre victorie.

Şi astfel, în mijlocul acestei gălăgii a bărbaţilor care tîrşeau picioarele, tuşeau, scuipau, înjurau, cărora puţin le păsa de răcnetele plutonierilor, m-am despărţit de bărbatul meu în curtea fortului Vincennes. Ne-am sărutat. Eram tineri, nu înţelegeam ce se întîmplă. Pur-

tam fotografia lui în poşetă ; el pe a mea în portofel. Nu l-am mai revăzut. A căzut printre primii. Aşa că n-am mai vorbit niciodată despre el. A fost un băiat care n-a avut noroc. Poate că nici eu...

E lesne de înţeles că în acea dimineaţă, după plecarea lui, nu aveam deloc chef de glumă.

Portăreasa ţipa din curte :

— Doamnă Simone, e sora dumitale la telefon !

Cobor în viteză. Edith, ce fericire !

Edith la celălalt capăt al firului : un adevărat sloi de gheaţă. Nici bună ziua, nimic.

— Simone, să faci bine să-mi spui de ce m-ai lăsat baltă !

Nu prea îmi pierd cumpătul, dar acum mi se tăiase glasul.

— Întoarce-te imediat !

Datorită acestor două cuvinte, mă regăseam cu cîţiva ani în urmă, cînd o ştersesem de-acasă şi cînd Edith mi-a poruncit ca unei puştance : „Întoarce-te !".

— Dar unde ?

— La hotelul Alsina, prostănaco, unde stau.

Asta era ceva care-mi convenea, şi din toate privinţele. De război, dacă ai să cînţi *Les Mômes de la Cloche,* poţi să-ţi baţi joc ; dar cînd eşti lucrătoare într-o uzină, nu mai e acelaşi lucru. Pînă să ajungă să se organizeze, eşti concediată, şi ca mîncare, răbdări prăjite. Şi mai era ceva, în loc să rămîn singură cu necazurile mele, mă întorceam la Edith. Nu mai credeam că o să mai fie posibil. Eu aveam viaţa mea, ea o avea pe a ei ; şi eram cum s-ar spune la antipozi una de alta.

— Dar Raymond ?

— Nu te îngriji. E mobilizat. Atunci, vii sau nu vii ? Adu-ţi bulendrele, ia un taxi şi lasă-ţi cheia la portăreasă.

Ca de obicei, se gîndise la toate, numai că uitase să mă întrebe dacă eram liberă. De viaţa mea particulară, puţin îi păsa, îi aparţineam. Raymond plecase, ea era singură ; dacă nu eram lîngă ea, eram vinovată !

Plecînd de-acasă, de pe strada Despărţirii — bine i-a mai zis — nu mai ştiam ce e cu mine.

Era ca un fel de bucurie care mă cotropea cu cît înaintam cu maşina şi simţeam cum îmi creşte inima. O voi regăsi pe Edith şi o dată cu ea şi viaţa mea din trecut. În acel taxi am înţeles că existenţa pe care am dus-o împreună era tare ca un narcotic, nu era uşor să te lipseşti de ea.

Fără să fi avut timp să-mi limpezesc gîndurile, m-am trezit în camera de baie a lui Edith, la hotelul Alsina, privind-o şi ascultînd la ce spunea. Era o schimbare cam brutală. O cameră de baie, era pentru prima oară c-o vedeam de atît de aproape şi aceasta aparţinea chiar lui Edith, deci nouă. Imediat am înţeles că „şedinţele din camera de baie" vor avea importanţa lor în existenţa noastră !

— Mulţumită, Momone ?

— O, da, şi-ncă cum !

— Bine, atunci dă-mi spelcile.

Era ca la-nceput...

Lui Edith îi plăcea la nebunie să inventeze diferite pieptănături. Era foarte îndemînatică și se ondula singură. Coaforul o plictisea. Se ducea la el numai cînd era foarte bine dispusă.

Tot ce a fost important pentru viața ei, Edith le-a hotărît în camera ei de baie. Acolo eram numai noi două singure, nici un bărbat n-ar fi îndrăznit să intre să ne tulbure.

Pălăvrăgeam ca două coțofene, ore întregi. Toate le forfecam: meseria, proiectele, schimbarea bărbaților, hotărîrile ce aveau mare importanță, făgăduielile. Edith îmi dezvăluia gîndurile ei despre orice. Datorită faptului că vedea multă lume și multe întîmplări, orizontul ei se lărgise și subiectele de conversație sporeau.

Edith a lăsat totdeauna să se creadă că nu era cochetă, că puțin îi păsa. Prinsese repede că asta făcea parte din personajul ei, era publicitatea ei.

— Eu sînt o fată tare modestă. Copil din popor, o fire sinceră... O floare care crește printre pietrele de caldarîm... Și nici măcar frumoasă!

Și ea adăuga, cu un aer plin de modestie:

— N-am nici un fason. Știu bine că nu sînt frumoasă. Știu că nu sînt Greta Garbo!

Dar nu credea o iotă din ce spunea. Asta făcea parte din legendă. Și se pricepea s-o întreție. Peste tot se scria că era o femeiușcă firavă — cît p-aci s-o scoată și cocoșată —, că frumusețea ei era talentul și că în privința asta era cea mai mare. Așa că Edith făcea cor cu ei. Dar asta nu-i prea plăcea. Cînd eram numai noi două, își scotea pirleala, își făcea inventarul cu totul pe alt ton:

— Uită-te la mine. Ochii mei au o culoare puțin obișnuită, sînt violeți. Iar gura mea este atît de vie, e chiar frumoasă. Fruntea poate că este cam mare. Dar îmi place mai mult așa decît o frunte îngustă, de om mărginit. Dacă măcar e mare, nu-mi dă un aer de proastă. Și-apoi nu e cine știe ce nenorocire, iată, cîteva bucle deasupra și s-a micșorat!

O apucau niște accese de rîs nebunesc care făceau să-i crape fardul. Crăpa peste tot și Edith țipa:

— Momone, chiorăște-te la prăbușirea fațadei mele care se duce dracului. Atîta pagubă, o să încerc una nouă. De altfel, asta nu făcea două parale!

Pentru negustorii de produse cosmetice, Edith era clienta visată. Naivă ca ea nu mai era alta.

— Momone, ia privește în jurnal reclamele astea: „Seduceți toți bărbații cu crema de fragi a doctorului X...“ — „Veșnic tînără datorită embrionilor celulei Cutare“. — „Dispar ridurile ca șterse cu guma“ etc. Tu ce zici, le crezi?

În asemenea cazuri eram totdeauna prudentă.

— Știi ce, găsesc că n-ai chiar atîta nevoie.

— O să vie timpul. E mai bine să previi decît să ajungi să vindeci.

Și ea cumpăra tot ce vedea. În prima zi, striga de bucurie: „Ia uită-te! ce grozavă-i chestia asta! Mă uit și nu mă mai recunosc!“ A doua zi sau a treia începea să strîmbe din nas: „Nu e teribilă șmecheria lor. Se găsesc și mai bune. Iată, s-o încercăm pe-astălaltă“.

În realitate, ea n-avea nevoie de nimic. Avea o piele minunată, albă, îmbujorată, catifelată. Era un dar al naturii ; şi rezistentă, după toate altele ! În puţinele ocazii cînd se spălase, o făcuse cu săpun de Marsilia sau cu săpunuri mici de toaletă cu miros de trandafiri, şi care ar fi putut să cureţe de grăsime cuptorul, de atîta sodă ce aveau !

Ce mai admiram la ea erau urechile, mici ca ale unui copil, bine tivite şi o leacă transparente, ca porţelanul.

Dar ceea ce avea extraordinar erau mîinile. Subţiri, mici, moi şi pline de o căldură minunată. Cînd îţi lua mîna, căldura asta ţi se urca (o simţeai) pînă la inimă, te cotropea toată.

Stam acolo, fericită. Îi întindeam acele de cap, tuburile, borcanele cu cremă, o ascultam cum discuta cîte ceva cu o senzaţie de mulţumire, de completă siguranţă. Iar pămîntul de sub picioarele noastre era la fel de sigur ca şi Vezuviul în erupţie.

Ieşind din camera de baie, văd stînd pe un scaun un chinez şi trîntit pe pat un tip în halat de casă de mătase, care citea ziarul.

N-am avut răgaz să mă gîndesc mai departe, că o aud pe Edith spunîndu-mi :

— Apropo, Momone, iată-l pe Paul Meurisse, stă la noi ; şi pe Tchang, bucătarul meu.

Paul se sculă cu un aer contrariat.

— Dacă m-ai fi prevenit, Edith, aş fi pus o haină pe mine.

Vroia să-şi pună o haină ! Să nu-ţi vină să crezi ! Trebuie că nu prea era normal, tipul ăsta !

Cît despre bucătar, nu înţelegeam, nu văzusem vreo bucătărie ! Tchang s-a ridicat, a pus mîna pe coşul de piaţă şi a intrat în baie. Aşa ceva ar fi trebuit să-mi dea prin cap. Era foarte simplu, punea o scîndură pe baie şi gătea la reşouri. Specialitatea lui : Ramsteak cu cartofi prăjiţi !

— Ce zici de asta, mă întreabă Edith. Asta îţi dă consideraţie, nu ? Să ai un bucătar chinez. Şi-apoi, aşa, facem economii.

În privinţa asta, nu-mi făceam iluzii. Latura de „bună gospodină" a lui Edith costase totdeauna foarte scump !

— Momone, ţi-am luat o cameră alături. Haide, o să-ţi desfacem valiza.

Paul s-a aplecat şi mi-a luat valiza.

— O să ţi-o duc eu. Îmi dai voie să-ţi spun Simone ? Edith mi-a vorbit atîta de mult dèspre dumneata.

Cu coada ochiului o vedeam pe Edith care se umfla în pene. Într-adevăr, un astfel de om nu mai văzusem niciodată ! Va să zică aşa ceva exista.

Valiza mea a fost repede golită. N-aveam mai nimic.

— Foarte bine, mi-a spus Edith. Am înţeles. O să iei din lucrurile mele ce vrei.

Nu era greu. Aveam amîndouă aceeaşi înălţime, acelaşi gabarit.

— Cum îl găseşti pe Paul ?

— Uluitor ! Figura cu valiza e dată naibii de atîta politeţe. Dar să te îmbraci în halat de mătase ca să leneveşti în casă, credeam că aşa ceva se-ntîmpla numai în filme. Şi avea aerul că face toate astea în modul cel mai natural.

Seara ne-am dus să „supăm", cum zicea el. Ne-a prezentat scaunele şi a aşteptat să ne aşezăm. Şi-a pus un şervet pe genunchi. Încremenisem de admiraţie.

Edith nu-mi făcea impresia că se obişnuise de-adevărat cu toate astea. Iar eu îmi ziceam : „Le face prea, prea, le cam exagerează tipul !..."

Fusesem convinsă că nu puteam afla mai multe decît ne vîrîse în ţeastă Asso şi uite că mai exista şi altceva... Nu mă simţeam în largul meu. Mi-era teamă să nu fac gafe pe cînd mîncam. La el, asta mergea de la sine. Trebuie că avea secole de educaţie în spatele lui. Era şic, dar nu-l găseam amuzant. Deseori erau şi pe placul meu bărbaţii lui Edith, găseam că avea gust, însă pe acesta de-acuma nu-l înţelegeam. Greşeam. Edith era cea care avea dreptate. Paul i-a adus ceea ce îi lipsea : distincţia.

Cînd ospătarul şef ne-a întrebat ce vrem să luăm, o auzii pe Edith spunînd : „Eu aş mînca..." Paul a săgetat-o cu o privire şi a luat cuvîntul : „Pentru doamna va fi..." şi a comandat toate felurile la rînd încheind : „Trimite-mi chelnerul cu lista de vinuri". Apoi, cu un aer de observaţie, i-a spus lui Edith :

— Ştii prea bine că o femeie alege, dar lasă bărbatul să facă comanda. La fel, eu nu trebuie să comand un anumit vin fără să-ţi fi cerut părerea.

Aşa ceva nu mai auzisem vreodată. O să fie veselă viaţa cu bărbatul ăsta !

Raymond habar n-avea că fusese dublat. Pentru Edith, un soldat plecat la război era tare departe ! Numai că mobilizaţii au şi permisii. Iar mie, nu-mi ieşea din cap gîndul c-o să-l vedem apărînd pe Raymond.

— Ia spune, Edith, Asso, ce-ai de gînd cu el ?

— Îl păstrez pentru cîntece şi-l las să cadă pentru celelalte.

După cum prevăzusem, la prima lui permisie, Raymond debarcă. Nu bate la uşă, era doar la el acasă. Primul lucru neplăcut pentru el : deschizînd uşa mă vede, cu aerul că eram instalată acolo.

— Ce, te-ai înapoiat ?

— După cum vezi.

— Te-a chemat ea ?

— E de crezut că da.

— Unde-i ea ?

— Nu ştiu.

A început să zbiere în aşa hal, că a apărut Edith. În loc de „bine-ai venit", ea i-a spus :

— Ce, te crezi la tine-acasă de zbieri aşa ? Dacă vii să-ţi iei lucrurile, n-ai decît, nu-s multe.

— Ce vrei să spui, Didou ?

— Nici un fel de Didou, de Didi şi nici de Edith. Nu mai e nimic. Mi-ajunge. Şi apoi, tu, Simone, ce naiba stai să mă asculţi. Te priveşte ? Nu, atunci şterge-o alături.

În camera de alături l-am găsit pe Paul. În halat de casă, întins pe patul desfăcut, îşi făcea unghiile... Era şi momentul...

El mă întrebă :

— E Raymond Asso ?
— Se-aude, cred.
— Cam prea tare.

Scandalul a durat o oră întreagă. Paul a plecat.

Adormisem cînd s-a deschis uşa. Era Raymond.

— Eşti mulţumită de tine, hai ! E ceea ce-ai dorit !

Mă aşteptam să mă pocnească, ca încheiere, dar a pocnit numai uşa, cînd a trîntit-o la plecare.

Edith l-a revăzut mai tîrziu. Au redevenit buni prieteni. Dar dacă ea nu avea resentimente, Raymond n-a mai fost niciodată acelaşi. Înţelegea prea bine că nu mai era decît un autor căruia Edith îi lua sau îi refuza cîntecele.

În ziua aceea, după ce a plecat, mi s-a strîns inima pentru că nu ştiam ce întorsătură o să ia toate astea, pentru că totuşi eram în război... La urma urmei, mîine putea fi împuşcat !

A murit însă după douăzeci şi nouă de ani, în 1968, la cinci ani după Edith, aproape în aceeaşi zi, într-un pat de spital. Avea şaizeci şi nouă de ani. Ultimul său gest a fost să prefaţeze cu mîna tremurîndă ultimul disc al lui Edith, de 45 de turaţii, cu cîntecul inedit *l'Homme de Berlin*. Se mai ocupa încă o dată de interesele „micuţei sale fetiţe"...

Cîteva ore înainte de a se stinge, bătrînul meu Raymond mai vorbea de ea celor care voiau să-l asculte :

— Edith îmi spunea totdeauna : „Nu mă lăsa niciodată singură !".

Bietul Raymond, se agăţa de aceste vorbe pe care Edith le-a spus tuturor celor pe care-i iubise destul de mult ca să dorească, în acel moment, ca ei să rămînă cu ea pentru totdeauna. El a crezut în vorbele ei, şi adăuga : „Avea dreptate, trebuia să rezist la toate şi la toţi. Dacă aş fi fost alături de ea ca s-o îngrijesc, n-aş fi lăsat-o să moară la vîrsta la care ar fi trebuit să repurteze cele mai mari succese... Era făcută pentru recitaluri cu pian de concert, nu pentru spectacole cu orchestră şi cor..."

Te răscoleşte, îţi dă gînduri negre dacă te gîndeşti că în clipele morţii, Raymond mai dorea să fie prezent în viaţa lui Edith, s-o îndrume, să-i spună ce ar fi trebuit să facă.

Raymond nu s-a purtat totdeauna frumos cu mine, eu însă l-am stimat ca om. Văzîndu-l plecînd, în uniforma lui de soldat, puţin încovoiat, m-a durut pentru el. Poate pentru că aveam aceeaşi origine. Pe cînd cu Paul, aveam tot timpul impresia că stau pe un loc cu Ludovic al XIV-lea... Era ca la teatru !

În seara aceea, ca în toate celelalte, Edith a plecat să cînte. Cînd ne-am întors acasă, Paul nu era acolo. Vizita lui Raymond trebuie că n-a putut s-o înghită ! Edith a început să strige furioasă.

— Dacă vrea să facă pe şmecherul cu mine, o să-şi frîngă gîtul. Dacă şi-a ales momentul în care îi dau paşaportul lui Raymond ca să-l apuce gelozia, o să-l fac eu să alerge pe acest pretenţios pe care-l ador !

Nici n-a isprăvit bine şi Paul deschide uşa ca şi cum ar fi intrat la „Maxim's", surîzînd amabil şi distant, exact cît trebuia.

— Scumpa mea Edith, te rog să mă ierţi pentru această mică întîrziere, dar simţeam nevoia de puţină singurătate ca să reflectez. Iată :

sînt de părere că n-ar trebui să locuiești în Montmartre, e o lipsă de distincție. Te expui la întîlniri neplăcute care mie nu-mi convin. Cînd cineva are numele tău, locuiește în cartierul Étoile.

O astfel de comportare, după scena care avusese loc, jos pălăria! Avea în adevăr multă distincție băiatul ăsta. O domina pe Edith, uimind-o într-una.

— E plăcut, e foarte pitoresc un bucătar chinez într-o cameră de hotel, dar ar fi mai la locul lui într-un apartament, și tu la fel.

Un apartament al ei... Ideea i-a plăcut imediat lui Edith. Nu numai că n-avusese niciodată un apartament, dar nici nu-i dase prin gînd c-ar fi putut avea.

— Ce zici de asta, Momone?

— Cred că Paul are dreptate. Asta o să te ridice în ochii lumii.

Visul nostru fusese să putem avea odată două camere și o bucătărie. Étoile, însemna să te așezi la același nivel cu toți bogătașii aceia.

Asta a fost motivul pentru care ne-am instalat într-un apartament mobilat, la numărul 14, în strada Anatole-de-la-Forge, la parter. Cartier frumos, aproape de Étoile — așezare plăcută, alături de un bar, „Bidou-Bar", devenit repede cartierul nostru general.

Trebuie să recunoaștem că Paul știa cum să procedeze. Cînd am debarcat cu toate catrafusele și cu Tchang, Paul i-a întins cheile lui Edith — el a fost cel care s-a îngrijit de toate.

— Deschide tu. Ești la tine acasă.

Edith s-a înduioșat toată și i-a sărit de gît.

— O! Paul, ești un amor!

Singurul lucru care ne stingherea era că Paul le făcea pe toate cu aerul său de pastor englez și bucuria lui Edith se dezumfla ca un sufleu nereușit. Începea să găsească că nevoia asta de a fi mereu distinsă era cam obositoare...

Instalarea împreună cu Paul era pentru noi de un stil necunoscut. El a apărut cu niște valize de piele și și-a aranjat singur toate lucrurile! Noi ne obișnuisem, cînd aveam un bărbat la noi acasă, să ne îngrijim de el cu dragoste. Îi desfăceam bagajele, îi așezam lucrurile. Erau, de altfel, singurele momente în care Edith făcea ordine. Ea își lua mai ales sarcina să le completeze rufăria după cum o tăia capul. Îi plăcea grozav să-și îmbrace ea bărbații. Chiar atunci cînd n-avea prea mulți bani, ea plătea cu ușurință pentru ei. Plăcerea asta, tipii lui Edith i-o cultivaseră și i-o exploataseră fără mare greutate. Ea da pentru că-i făcea plăcere.

Cu Paul, nici vorbă de așa ceva. Își făcea totul pe comandă: costumele, cămășile, ghetele. Își alegea singur ciorapii, slipurile. Batistele pentru buzunarul din față, pijamalele, fularele și cravatele lui erau de mătase... Pretindea că numai el ar avea bun gust. Asta o indigna.

— Mi-ar fi plăcut să-i cumpăr eu un costum, cămăși, cravate... N-avem același gust, însă am cît are și el! E educat, dar n-are tact. Ar putea să pună măcar o dată una din cravatele de la mine!

Cele alese de Edith erau destul de curioase. Ai fi zis un Picasso. În pictură merge, dar la cravate! Trebuia să ai îndrăzneală ca să le porți și așa ceva era desigur peste puterile lui Paul.

Cînd şi-a scos din valize toate lucrurile, am rămas înmărmurite. Avea atît de multe pijamale, că trebuie că schimba cel puţin două pe săptămînă. Nu văzusem niciodată aşa ceva. Cînd nu era acasă, Edith trăgea sertarele şifonierului său şi mă chema :

— Priveşte, Momone, ce cochet e !

Ne uitam la toate splendorile astea, dar nu îndrăzneam să le atingem ; erau aşezate ca în rafturile unui magazin de lux.

— Aveai habar că există oameni care se îmbracă aşa, comandate toate pe măsură ? Vei fi-ntîlnit poate dintr-ăştia, sînt de acord, însă n-ai trăit cu ei. Asta-i cu totul altceva. E pentru prima oară cînd am unul care nu miroase a bărbat. Paul miroase a apă de colonie, a lavandă, a piele fină. Se bărbiereşte de două ori pe zi — tata nu se bărbierea decît cînd era într-adevăr prea murdar — şi după ras îşi dă cu o loţiune englezească. Miroase a proaspăt cînd îl săruţi. Le găseşti normale toate astea (şi rîdea) ? Totuşi...

Paul ne fascina cu manierele lui frumoase şi elegante.

Dar n-avea haz în fiecare zi.

După lecţiile lui Raymond, a trebuit să ne îndopăm cu cele ale lui Paul.

— Încotro, Edith ? Ieşi aşa ? Nu ţi-e ruşine ?

— Dar ce am ?

— Pete. Eşti plină de pete. O femeie care poartă numele de Edith Piaf nu iese cu îmbrăcămintea murdară. Dacă eşti îngrijită, pari distinsă, chiar dacă porţi o rochie de nimica toată.

El era atîta de curat încît pe Edith şi pe mine asta ne punea pe gînduri. Nu înţelegeam. Ne obliga să facem ca el, să ne spălăm pe mîini înainte de a ne aşeza la masă.

Noi, care abia ştiam că exista peria de dinţi, am fost obligate de Paul să avem fiecare peria noastră şi să ne servim de ea de două ori pe zi. Mai ales Edith, pe care o săruta şi care cît ţinea noaptea se îmbuiba cu marinată de heringi umpluţi cu ceapă !

Totuşi, curăţenia asta în fel şi chip o neliniştea pe Edith.

— Nu crezi oare că spălatul ăsta tot timpul e o manie ?

Îţi vine să surîzi ! Dar atunci ni se părea mai degrabă trist. Edith şi cu mine nu puteam înţelege treaba asta.

Eram sigure că Raymond ne învăţase tot ce trebuia despre arta de a sta la masă. Aşa că în ziua în care Paul i-a spus lui Edith : „Draga mea, mi-ar face plăcere ca la masă să te comporţi altfel, după moda englezească", ne-am uitat una la alta buimăcite.

— Uită-te cum ţin eu cuţitul (îl ţinea ca pe un toc), îl întrebuinţez ca să-mi pun mîncarea pe furculiţă.

— Şi ce-i cu asta ? eu nu sînt nici stîngace, şi nici acrobată. Eu mănînc cu mîna dreaptă.

El a rîs, ceea ce nu i se întîmpla prea des.

Edith nu s-a putut abţine. I-a răspuns cu toată candoarea :

— Paul, tu mă omori. De toate poveştile astea cu mîncarea, mi-e lehamite.

N-ar fi fost nimica grav dacă Edith şi Paul n-ar fi fost străini unul de altul.

Cînd eram mică şi vedeam un tip care nu era de la noi, care nu făcea parte din lumea noastră, mă uitam bine la el şi, după felul cum se îmbrăca, după cum se purta şi cum vorbea, îmi ziceam: „E un băiat cu şcoală, se vede".

Era un domeniu în care n-aveam drept să pătrund. Edith era de aceeaşi părere. Cînd mă întreba uneori: „Cum îl găseşti ?" şi dacă-i răspundeam: „E bacalaureat", ea spunea resemnată: „Băiatul ăsta nu-i de nasul nostru, cînd n-ai umblat la şcoală, trebuie să fii mereu atentă, arăţi într-adevăr prea proastă. E periculos, Momone, s-ar putea să mi-l sufle".

Abia mult mai tîrziu a înţeles Edith că talentul înlocuieşte multe lucruri, că ea era la locul ei oriunde, că e posibil să fii inteligent şi fără să fii instruit. Dar pe vremea cînd era cu Paul, nu ştiam încă asta. El ne impunea. Şi mai vorbea şi frumos, — lucru care-i plăcea nespus lui Edith.

— Ia ascultă-l, Momone, ce frumos mai vorbeşte ! Vorbeşte aşa cum se scrie în cărţi. E ceva care-ţi place. Şi-apoi, nici un cuvînt mai apăsat decît altul, nu se-nfurie, nu spune grosolănii. E odihnitor un om bine crescut şi cu apucături alese ca el. Ideea asta să locuim la Étoile e fainâ. S-ar putea ca „distincţia", cum îi zice el, să depindă de locul unde stai, de faptul că ai telefon şi un servitor... în fine de chestii mărunte ca astea, la care nu te-ai fi gîndit dacă n-ar fi fost el. Înţelegi, cu Paul n-ai surprize: vine acasă, îşi pune halatul, ascultă radioul în papuci şi e numai al femeii la care ţine. Cît e de odihnitor !

Odihna asta n-avea s-o poată îndura Edith multă vreme.

Dormeam într-o cameră din fundul apartamentului, iar Edith, într-o cameră cu el, într-un pat frumos, îmbrăcat în mătase albastră. Era normal, eu însă nu prea eram obişnuită să stau singură, mă trezisem prea de multe ori cu ea lîngă mine, dimineaţa.

În afară de asta, nu se schimbase nimic. Dimineaţa, cu sau fără bărbat, eu eram cea care o trezeam cu un întreg ceremonial. Îmi făcea plăcere s-o privesc cum doarme. Avea aerul unui copilaş. Îi puneam un deget în mînă — ţinea mereu pumnii strînşi — şi atunci îmi şoptea:

— Tu eşti, Momone ?

Deschidea un ochi, apoi pe celălalt. Întindea mîna şi eu îi dam o cafea neagră, foarte tare. Apoi se ridica, se-nghesuia între perne şi începea să privească ce se-ntîmplă în jurul ei cu binişorul.

— Vreme frumoasă ? Deschide, dar nu prea brusc.

Nu-i plăcea deloc lumina zilei. Avea obiceiul să spună:

— Soarele meu se-aprinde în mine cînd cade noaptea. Abia atunci încep să văd limpede.

Se uita distrată la scrisorile primite, la articolele despre ea, se-nfuria, rîdea, o vedeai că începe să trăiască. Arunca apoi cît colo cuverturile şi în cămaşa de noapte, prea mare pentru ea, o pornea spre camera de baie, urmată de mine.

Edith mă privea rîzînd pe cînd deschidea robinetele. Era plăcut foşnetul pe care-l făcea apa, ai fi zis o cascadă. Ca o fetiţă căreia i-e frică să nu fie certată, uda mănuşa şi săpunul, arunca pe jos prosoapele

făcute ghem : acum Paul o să-i dea pace. Treceam la lucruri importante : la borcanele cu creme și la țaca, țaca. Edith a fost cea care descoperise vorba asta.

Paul visa să stea numai ei doi singuri, ca la „măsuța lui Manon", cu lumînări pe masă. Așa ar fi avut aerul Cavalerului Dex Grieux luînd masa cu Gervaise a lui Zola.

Cînd îl plictisea prea tare că eram trei la masă, el spunea uitîndu-se la mine :

— Nu o mai vreau aici, să se ducă la bucătărie.

Dacă Edith era în toane bune, ridica din umeri sau își ștergea fruntea ca să-mi facă semn : „E zurliu, nu ține seama, Momone".

Dacă avea draci, își apuca farfuria și venea după mine :

— Eu mă duc să mănînc cu Momone la bucătărie.

Edith începea să se-nfierbînte :

— Paul ăsta e un farsor. Trebuie că sînt complet nebună ca să m-amorezez de un cod al bunelor maniere. Ți-ar veni oare chef să glumești cu vreun bărbat de-al lui Borniol ? Mie nu. O să-l fac să-și piardă bunele maniere. O să-mi tragă o mamă de bătaie, mă-nțelegi ! O să vezi că o să mi-o tragă.

De vreme ce hotărîse, eram sigură că pînă la urmă va reuși. Dar cum ? După părerea mea, cînd fusese fabricat Paul, uitaseră să-i pună și nervii. Băiatul ăsta lucra numai cu capul în care se aflau numai maniere elegante.

Lui Edith îi plăceau la nebunie certurile, scenele, țipetele. Trebuia să existe mișcare în jurul ei, înlăuntrul ei, ăsta era felul ei de viață. Ea cînta veselia, iubirea, gelozia, despărțirile, nu cînta viața tihnită la gura sobei. Și ceea ce cînta erau mai totdeauna crîmpeie din viața ei și destule din felul ei de a fi.

Prin ușa de alături intrai la „Bidou-Bar". Ca să ne ducem seara acolo, treceam de-a bușelea pe sub ferestrele noastre, ca să nu ne vadă Paul. Cînd ne-ntorceam acasă, la ore neobișnuite, amețite de băutură sau prefăcîndu-ne că sîntem, Paul scrîșnea din dinți și tăcea. S-ar fi simțit dezonorat dac-ar fi venit să ne ia acasă. Totuși, asta am fi meritat și încă să fim mînate de la spate.

Paul avea un fel al lui de a tăcea, care o băga în draci pe Edith. Ea îi zvîrlea în cap tot ce avea la îndemînă. Țeapăn ca un refrigerator, Paul mi se adresa :

— Simone, au mai rămas niște farfurii la bucătărie ; fugi și adu-le.

Apoi, foarte demn, se ducea să se-ntindă pe pat cu o carte în mînă și deschidea aparatul de radio la maximum. Bucuria vecinilor ! De altfel, aparatul era camaradul său, îl iubea cu-adevărat. Ceasuri întregi asculta muzică clasică, de aceea din care noi nu înțelegeam nimic, și, bineînțeles, știrile.

Asta o exaspera pe Edith.

În jurul nostru continua „războiul cel năstrușnic". În afară de cei din apărarea pasivă, șmecheri mărunți care-și umflau pieptul sub uniforme fanteziste, în afară de toți cei care luptau „undeva în Franța", dar totdeauna prin apropierea Parisului, nu se schimbaseră multe. Și

cum trebuia, desigur, să distrezi militarii în permisii şi să menţii moralul trupelor, cabaretele, music-hall-urile, cinematografele şi teatrele erau înţesate de lume.

Primăvara fusese minunată şi vara se anunţa frumoasă. Edith, care nu se interesa niciodată cum e vremea, îmi tot repeta : „Noroc că-l am pe Paul, că primăvara asta mă răscoleşte şi zilele sînt mult prea lungi".

Am fost totdeauna convinsă că Paul era talentat şi ca bărbat.

Asta n-o împiedica pe Edith să-i vină chef s-o mai ia din cînd în cînd razna. Ea se plictisea repede. Un lucru era sigur. Se petreceau în jurul nostru anumite fapte pe care nu le întrezăream, dar le presimţeam.

Într-o zi, ca s-o distrez, am avut o idee genială.

— Ce-ar fi să luăm la rînd toate cîrciumile din Belleville şi la dus şi la întors.

Şi iată-ne plecate. Am intrat în toate cafenelele. Erau destule. Am intrat în toate la ducere, dar la întoarcere, nici vorbă. Cînd am ajuns în Place des Fêtes, umblam în patru labe. Toate portăresele din partea locului îşi mai aduc şi-acum aminte.

Cînd am ajuns acasă, Paul nu era deloc încîntat. Edith vrea cu tot dinadinsul să-l facă să-i împărtăşească buna dispoziţie. Ea se-nveselea la băutură.

— Edith, e prea destul. Du-te şi cloceşte-ţi vinul în altă parte. N-am nevoie de o femeie beată alături de mine.

— Eşti plictisitor, nimic nu-ţi intră în voie. Eşti anost ca o zi de mucenici, miroşi a crizanteme.

Paul, fără să-i răspundă, plecă luîndu-şi sub braţ aparatul de radio şi se-ncuie în cameră.

— Va să zică aşa faci ?

A reuşit să deschidă uşa, s-a repezit în cameră, a apucat aparatul de radio, l-a trîntit pe jos şi l-a pisat cu picioarele.

Paul s-a sculat (de data asta credeam c-o bate), şi-a ridicat sfărîmăturile aparatului, a privit-o pe Edith cum se bălăbănea şi a apucat-o de umeri :

— Sînt dezamăgit, e foarte urît ce-ai făcut.

Şi a plecat.

Nu eram destul de trezite ca să ne fie ruşine.

A doua zi, Edith îi dăruia lui Paul un alt aparat de radio. Din fericire, căci peste cîteva luni, cu mare greutate mai puteai cumpăra unul.

Cu toate astea, Edith nu era mulţumită.

— Vezi tu, Momone, n-am să reuşesc să-l exasperez ; n-am căpătat bătaia mult aşteptată. Şi totuşi, de data asta, o meritam.

Era poate o copilărie, dar era nemulţumită că nu primise mama de bătaie pe care o merita. Nu i-a trebuit să aştepte multă vreme ca să fie satisfăcută.

Edith l-ar fi părăsit cu siguranţă pe Paul, dacă nu l-ar fi întîlnit pe Jean Cocteau.

Într-o seară, luam masa la „Marchiză". Alături de Edith sta Jean Cocteau. Desigur că dna Breton spusese lui Cocteau acelaşi lucru pe care îl spusese şi lui Edith : „Scumpa mea, vreau să-ţi fac cunoştinţă cu

un om unic !". Şi ea nu i-a înşelat pe niciunul. Fiecare, în felul lui, era o fiinţă ieşită din comun. Jean Cocteau era un om minunat.

Cînd ne-am dus să luăm masa, Edith nu era deloc în apele ei.

— Ce-o să par eu alături de un om ca Jean Cocteau.

N-a durat mult şi Cocteau o şi luase de mînă.

— Edith, sînt atît de fericit că te întîlnesc. Tu întruchipezi poezia străzilor, sîntem făcuţi să ne înţelegem.

Cu o introducere ca asta, Edith era făcută praf. La masă erau aşezaţi unul lîngă altul. Dna Breton era radioasă, iar eu îmi ziceam că Edith a mea era cineva. Strada rămăsese o amintire din trecut. Acum sta acolo, simţindu-se în largul ei, rîzînd şi discutînd cu Jean.

El era poet, autor dramatic, scriitor, desenator. Înţelegea muzica, cîntecele, dansul. Jongla cu cuvintele şi scotea din ele fel de fel de lucruri, ca un scamator din pălărie. Ea nu cunoştea mare lucru. El ştia tot. Nu puteam să-mi iau ochii de la mîinile lor. Ale lui Cocteau erau foarte frumoase, cele ale lui Edith la fel, şi amîndoi făceau gesturi care deveneau cuvinte şi-şi luau zborul ca păsărelele. Ce minunat era să-i vezi vorbindu-şi cu mîinile !

La despărţire, Jean i-a spus :

— Locuiesc în rue Beaujolais, lîngă Palais-Royal, trebuie să mă vizitezi o dată, să stăm de vorbă amîndoi, micuţă Piaf care eşti foarte mare...

Edith nu-şi mai venea în fire şi-mi spunea :

— Ai văzut cum mi-a vorbit Jean Cocteau ăsta. O să-l revăd. Nu e ca ceilalţi bărbaţi pe care-i cunosc. Cu el înveţi fără ca să-ţi dea lecţii !

De curînd, Gilbert Bécaud a compus împreună cu Louis Amade un cîntec care se numeşte *Quand il est mort le poète*. De cîte ori îl aud mi-l închipui pe Jean Cocteau cu obiceiul lui de a desena steluţe peste tot, pe hîrtiile de pe mese, pe programe, pe cărţi. Le semăna peste tot. Ele înfloreau în calea lui.

— Pricepi, Momone, ceea ce-mi lipsea din viaţa mea era un poet, unul adevărat. Ei bine, acuma îl am.

Ne plăcea chipul lui ca de Pierrot, cu părul zbîrlit deasupra frunţii. Un critic din acea vreme îl numise „moţul său de clovn". Vorbele astea ne-au indignat pentru că noi găseam că semăna mai mult cu o aureolă.

— Momone, îmi spunea cu multă seriozitate Edith, oamenii nu-şi dau seama că omul ăsta e un sfînt, e atît de bun la suflet ! Niciodată nici o răutate, nici o mîrşăvie despre nimeni. E totdeauna gata să ierte, să înţeleagă.

Într-o zi i-a spus lui Paul :

— Vreau să citesc cărţile lui Jean Cocteau. Cumpără-mi-le.

Nu ştiu dacă a făcut-o dinadins, dar s-a întors cu o cărţulie care se numea „le Potomak", din care n-am priceput nimic.

— Nu se poate aşa ceva. Omul ăsta, cînd vorbeşte, înţelegi tot ce spune, şi cînd scrie, nu înţelegi nimic ! O să-l întreb de ce.

— N-o să faci una ca asta, i-a spus Paul, te faci de rîs.

Ea totuşi a făcut-o. Iar Jean, cu amabilitatea lui, i-a explicat că era normal să nu le înţeleagă. I-a oferit *les Enfants terribles*. Cartea asta ne-a plăcut mult şi apoi găseam că era ceva normal figura cu piatra din

bulgărele de zăpadă. Puștii de pe la noi făceau și ei drăcii d-astea.

Edith le găsea atît de frumoase, că tăiase articolul și-l citea tuturor. Se gîndea că dacă un om ca Jean Cocteau scrie astfel despre tine, înseamnă că ai urcat încă o treaptă.

Cu Jean, luasem obiceiul să ne întîlnim la „Palais Royal". În strada Beaujolais, sub locuința lui Cocteau, era o pivniță în genul cluburilor particulare, unde se întruneau artiștii, scriitorii și pictorii. Eram între ai noștri. Era desigur primul dintre toate localurile de felul acesta, deschis cu patru ani înaintea celui din Saint-Germain-des-Prés. Aveai și un avantaj : în timpul alarmelor, nu te mișcai din loc.

Erau tare lungi nopțile de camuflaj ale acestui Paris desfigurat care purta ochelari albaștri ca orbii. Ce sinistre erau micile lămpi albastre ! Ți se părea că Orașul-lumină rămăsese departe, în trecut.

În privința noastră, uitam de toate. Eram între camarazi. Jean cobora din apartamentul lui, ca vecinii, în halat de casă călduros, însoțit de amicul său Jean Marais, căruia îi spunea Jeannot. Ce frumos era animalul ! Pentru Jean el avea un fel de cult. Venea cu ei și Christian Bérard, decoratorul, căruia îi spuneau Bébé, cu chipul ca de bebeluș drăguț, bucălat și-mbujorat, dar cu o barbă frumoasă care se resfira pe vesta lui de catifea. Desena tot timpul, peste tot, o mulțime de schițe de decoruri. Venea și Yvonne de Bray, cu ochii ei negri, vioi, inteligenți, poate cea mai mare artistă a vremii. Ei erau capetele de afiș ale grupului lui Jean. Edith se simțea foarte mîndră că făcea și ea parte. Și asta, cu atît mai mult cu cît Jean, acest mare burghez, fratele unui agent de schimb, cu toată amabilitatea lui, se pricepea de minune să scape de tine dacă nu-i plăceai.

Între Edith și Jean s-a făcut imediat sudura. Cu Jean, Edith nu trișa, îi povestea tot ce-i venea în minte. Pentru ea, marea problemă din acel moment era Paul. Ea îl mai iubea. Așa că îi povestea necazurile ei lui Jean.

— Paul mă înnebunește. Mă simt pierită lîngă el. Explică-mi de ce.

— Scumpa mea, îi răspundea Jean, pe cei pe care-i iubești nu-i poți înțelege niciodată cîtă vreme ești împreună cu ei. Nu-i accepți cum sînt ei și le pretinzi lucruri pe măsura închipuirii tale, pe măsura dorințelor tale... Și ele sînt rareori și ale lor.

Edith nu filosofa despre iubire, ei îi trebuia un bărbat pe care să-l iubească. Era lucru simplu.

În taxiul cu care ne întorceam acasă, Edith îmi explica :

— Jean e un om extraordinar. Nu e numai inteligent, are și suflet bun. Cînd îmi vorbește și mă lămurește cu privire la Paul, îmi zic că trebuie să fac un efort.

Și ajungînd acasă, ea îl întrebă pe Paul :

— Mă iubești ?

— Desigur, răspunse Paul, cu aerul unui domn pe care l-ai întrebat ceva ce nu se cuvine.

— N-ai putea să răspunzi altceva ? Îmi declari „te iubesc" cu un ton de parc-ai spune „friptura a sosit" ! Dacă nu-ți pasă de mine, spune-mi-o. Un tip ca tine e de nesuportat. Mi-e lehamite de surîsul tău nevinovat, incolor ca o guașă.

Și începea din nou, așa deodată, și-n timpul nopții.

În seara următoare, ea se întîlnea cu Jean și revenea la bunele intenții luate înainte. Venind însă acasă, da iarăși peste răceala de iceberg a lui Paul și cearta reîncepea.

Într-o seară, așezată între Yvonne de Bray și Jean, Edith plîngea pe umerii lor. Ea se înduioșa mai ușor cînd era Yvonne acolo, pentru că ele două, singure, goleau o baterie cu sticle de vin roșu.

— Nu vă puteți închipui. Îi spun că-l iubesc, iar el citește jurnalul, trîntit pe pat în halat de casă. Îi mai spun că nu mai vreau să-l văd, că-l ador, că să-și ia tălpășița. El citește jurnalul. Îmi ies din fire. Sparg tot dimprejur, dau în el și cu vorba și cu tot ce-mi cade în mînă ; el citește jurnalul ! Simt că înnebunesc.

— Scumpa mea, liniștește-te, o să aranjez eu chestia asta. Puțină răbdare numai.

— Momone, nu îndrăznesc să-l întreb pe Jean ce are de gînd să facă.

Peste cîteva zile, Jean îi telefonează :

— Edith, vino la mine, vreau să-ți citesc ceva. Ne-am repezit în viteză în rue Beaujolais. Mai erau acolo Jeannot, Yvonne de Bray și Bébé Bérard. Jean Cocteau ne-a citit *le Bel Indifférent*, o piesă într-un act pe care tocmai o scrisese. Din frămîntările lui Edith, care i le povestea lui Jean, el a făcut această piesă.

„O cameră modestă de hotel, luminată de reclamele din stradă. Divan, gramofon, telefon și o mică toaletă. Afișe pe pereți...

La ridicarea cortinei, actrița e singură, într-o rochiță neagră... Pîndește la fereastră, aleargă la ușă, ascultă zgomotul ascensorului. Apoi se așază lîngă telefon. Pune un disc cu un cîntec cîntat chiar de ea : *Je t'ai dans la peau* și apoi îl oprește. Se întoarce la telefon și formează un număr..."

Rolul feminin era exact Edith : o cîntăreață reputată, geloasă de tot ce înconjoară pe iubitul ei...

Era atît de veridic, încît credeam că o aud pe ea cînd spunea :

„La început eram geloasă pe somnul tău. Mă întrebam : — Pe unde îl poartă visele ? Ce vede ? — Și tu surîdeai și vedeam cum ți se luminează chipul, iar eu începusem să urăsc pe toți cei care-ți apăreau în vis. Te trezeam mereu, ca să nu mai fi cu ei. Iar ție-ți plăceau visele și te-nfuriai că te trezeam. Dar fericirea de pe chipul tău nu o mai puteam suporta".

— Îți place ? a întrebat-o Cocteau.

— E formidabilă, Jean.

— Am scris-o pentru tine. Ți-o dau și o vei juca împreună cu Paul.

— E imposibil, n-o să mă pricep. Eu sînt cîntăreață, nimic altceva. Și să joc împreună cu Paul ! A, nu ! Jean, n-o să pot niciodată.

Așa era Edith, în același timp nu se îndoia de nimic, dar îi era mereu teamă că n-o să se priceapă. Nu avea încredere în ea decît în ce privește meseria ei.

Jeannot făcea haz. Avea dinți minunați și un surîs care îți încălzea sufletul. El o încuraja pe Edith :

— Nu e greu, Paul n-are nimic de spus, iar tu joci scena pe care o ai zilnic cu el.

În aparență era simplu.

Ea era singura care vorbea în piesă. Un monolog care ținea un act întreg. E cam mult. Nu era chiar atît de ușor. Și-au dat seama de la prima repetiție.

Desigur, Paul a acceptat să joace. O piesă de Jean Cocteau, pusă în scenă de Jean și Raymond Rouleau, nu era un fleac, era ceva important. Să dea viață unui personaj care tace, era o performanță care îl tenta.

Una vorbea prea mult, altul deloc. Ce era plicticos, era că cel care știa să vorbească tăcea, iar cea care știa să cînte trebuia să vorbească.

La prima repetiție, Edith s-a prăbușit. Noroc că Paul nu era acolo, îi ținea locul Jeannot.

Recita greșit. Ea care știa să exprime orice stare sufletească numai cu un gest sau cu un cuvînt cîntat, nu știa să se miște pe scenă, nu știa ce să facă cu mîinile... O adevărată catastrofă ! Era pierită de-a binelea.

— Jean, teatrul nu-i pentru mine. Îmi pare rău, mi-ar fi plăcut, dar n-am reușit. N-o să pot niciodată.

Degeaba îi spunea Jean : „Nu sîntem decît la prima lectură. O să reușești. E doar piesa ta, rolul tău ; am scris-o pentru tine.“ Edith, încăpățînată, răspundea mereu : „Nu“. O simțeam gata să-i dea lacrimile.

— Ce-o să-și mai bată joc Paul de mine !

Jean a aruncat atunci o privire către Yvonne de Bray, care sta ghemuită într-un fotoliu, fără să vorbească. Se înțelegeau din ochi ăștia doi... Imediat, ea s-a adresat lui Edith :

— Edith, vei juca, o să te-nvăț eu.

Ce muncă minunată a făcut Yvonne. Cred că eu însămi, îndrumată de ea, aș fi reușit să joc teatru.

Era ceva nemaipomenit s-o vezi pe Yvonne analizînd rolul lui Edith frază cu frază, cuvînt cu cuvînt, cum demontează ceasornicarul rotițele unui ceasornic. O dată ce-au fost puse fiecare la locul lor, ceasul face tic-tac parc-ar fi o inimă.

La sfîrșitul piesei, frumosul indiferent se scoală, își pune pardesiul și-și ia pălăria. Edith se lipește de el și-l imploră : „— Nu, Emil, nu, nu mă părăsi...“ El se desprinde de ea, o împinge și-i dă o palmă. Iese, în timp ce Edith rămîne în scenă, cu mîna la obraz, zicînd :

„— Eh ! Emil... Ah ! Emil...“

La repetiții, Jean își arăta nemulțumirea, în felul lui, cu blîndețe, politicos.

— Nu, Paul, nu e bine. Ea te irită. Iubirea ei te plictisește, ți-e nesuferită și atunci îi arzi o palmă, o palmă adevărată, cu sete... O palmă dată de un adevărat bărbat, nu de un aristocrat care-și zvîrle mănușa în obrazul unui marchiz, înaintea duelului... Hai, dă-i-o !

Corect, elegant, Paul îi da o palmă lui Edith. Edith murea de rîs.

— Nu e vinovat, nu se pricepe. O să-i arăt eu...

Și, cu toată puterea, îi dă o pereche de palme lui Paul care, dacă ar fi putut s-o zdrobească, cred c-ar fi făcut-o. Dar ea, cu mult calm, foarte teatral, îi explica.

— Prima e ca să-ți iei elanul. A doua o dai cu dosul palmei. Asta e, trebuie să doară... S-a înțeles ?

— Înţeles, a răspuns Paul, care făcea pe indiferentul, dar scrîşnea din dinţi.

— Perfect, a continuat Jean, reîncepem.

Lui Paul îi era teamă să nu se lase antrenat de furia ce-l cuprinsese ; a atins-o din nou pe Edith cu palma sa obişnuită de om atît de bine crescut.

Edith rîdea, şi eu la fel.

Atît de mult l-a întărîtat pe Paul, încît în seara repetiţiei generale, la „Bouffes-Parisiens", i-a ars una, serioasă ; nu mai juca teatru.

— În cabină i-a spus, părînd nepăsător, lui Edith :

— E ce doreai de mult, acum eşti mulţumită ?

Ea a ridicat din umeri :

— Ai jucat teatru...

Cred că în locul lui Paul, eu îi spărgeam capul. El însă s-a răzbunat în alt fel.

Ea îşi dăduse destulă osteneală, ca să-şi capete bătaia pe care o dorea. În fine, o căpăta în fiecare seară şi am fost convinsă totdeauna că în cele din urmă Paul îşi satisfăcea astfel instinctele.

Piesa a constituit succesul stagiunii anului 1940. Ea se juca împreună cu o altă piesă a lui Jean Cocteau, *Monştrii sacri*, interpretată de Yvonne de Bray. Decorurile erau semnate de Christian Bérard.

Edith era tare mîndră că juca, asta i-a dat o siguranţă în plus pe scenă. Pentru Paul, a constituit mai mult decît o experienţă interesantă. *Le Bel Indifférent* i-a adus angajamente pentru alte piese şi chiar şi pentru filme. Criticii scriau : „Paul Meurisse, într-un rol ingrat, dă dovadă de talente de actor excepţionale. Nu se mulţumeşte să fie cel ce o scoate în relief pe dna Edith Piaf, ci dă personajului întruchipat o personalitate foarte accentuată".

Epoca acestui „război năstruşnic" a terminat-o Edith printr-o „victorie".

I s-a cerut concursul la o reprezentaţie de gală în beneficiul operelor de binefacere, patronate de Crucea Roşie pentru soldaţii de pe front.

Pe afişele music-hall-ului „Bobino" figurau numele celor mai renumiţi cîntăreţi. Repreznţaţia a început la miezul nopţii şi s-a terminat către ora cinci dimineaţa.

A fost singura dată cînd Edith a figurat în acelaşi program cu Marie Dubas, care a cîntat *la Madelon*, şi cu Maurice Chevalier cu şlagărul lui din acea vreme :

Et tout ça, ça fait
D'excellents Français,
*D'excellents soldats...**

Şi cu nu mai ştiu cine, care a cîntat cîntecul : *Ne vom duce să ne uscăm rufele pe linia Siegfried*, cîntecul la modă printre soldaţii englezi. În sală se aflau băieţi din Royal Air Force, care au început să cînte ; erau la preţ, şi albastrul deschis al RAF-ului era foarte la modă.

---

* *Şi toţi sînt cîţi îi vezi,*
Sînt excelenţi francezi
Şi excelenţi soldaţi.

Bineînțeles că Edith avea și ea un taioraș de această culoare.

Cred că Johnny Hess a fost cel care a cîntat *Lambeth Walk* pe care îl dansa toată lumea.

Edith, ca totdeauna, pregătise o surpriză și trebuie să recunoaștem că ne-a lovit în plin. Ea a cîntat *Où sont-ils tous mes copains ? :*

Où sont-ils mes p'tits copains
Qui sont partis un matin
Faire la guerre ?
Où sont-ils ces petits gars
Qui disaient : On en r'viendra
Faut pas s'en faire.

Tous les gars d'Ménilmontant,
Ils ont répondu : Présents
Ils sont partis en chantant
Faire la guerre.
Où sont-ils ?
Où sont-ils ? *

La ultima întrebare, dinspre grădină, fundalul scenei se ilumineză în albastru, alb și roșu. La început, sînt mici cît o cocardă, apoi luminile cresc, cuprinzînd toată scena, ca în cele din urmă, Edith să apară înfășurată în culorile drapelului Franței. Asta a fost ideea lui Edith. Lumea s-a sculat în picioare, au strigat bis și au reluat melodia în cor. Erau chiar unii care salutau militărește. Cu Paul, între culise, nu îndrăzneam să ne uităm unul la altul, aveam lacrimile gata.

După ce a cîntat Edith, am rămas în sală să-i ascultăm pe ceilalți. Nimănui nu-i venea să plece. În noaptea aceea, la „Bobino", credeam în victorie, eram siguri de ea. N-ar fi trebuit să ne-ndemne prea mult ca să cîntăm *Marsilieza.*

Întorcîndu-ne acasă, în rue Anatole-de-la-Forge, se lumina de ziuă, orizontul era în întregime roșiatic.

— E prima oară cînd îmi vine să rîd văzînd răsăritul soarelui ! spuse Edith.

Paul a destupat o sticlă de șampanie. Am ciocnit în sănătatea noastră și pentru realizarea speranțelor noastre. Paul surîdea, nu mai era crispat. Eram fericiți toți trei, ne simțeam bine.

Instinctiv, a deschis frumosul lui aparat de radio, nou nouț, și-a ridicat cupa și a spus :

— În cinstea zilei de astăzi, 10 mai.

Deodată, auzim vocea sinistră a speakerului anunțînd : „La ora șase, azi dimineața trupele germane au violat frontiera belgiană. Diviziile de tancuri înaintează în Belgia."

---

* *Unde sînt, unde or fi*
Toți ce-au plecat în zori de zi
Să lupte la război ?
Unde sînt toți amicii mei,
Care ziceau că se-ntorc ei,
Să n-aveți teamă voi.
Flăcăii toți de prin meleaguri
Au răspuns toți : Prezent
Și au plecat cîntînd sub steaguri
La luptă la război.
Unde or fi ?
Unde or fi ?

Se isprăvise cu gluma, definitiv. Evenimentele s-au precipitat în săptămînile care au urmat. Paul nu se dezlipea de aparat. Eu şi Edith nu înţelegeam mare lucru. Ieşeau la iveală nume de oameni ca: Paul Reynaud, Daladier, Weygand şi în urmă Pétain.

Parisul avea un aspect mizerabil. Am făcut cunoştinţă cu alarmele care ne umpleau de groază. Edith nu vroia să coboare în pivniţă. Îi era teamă să nu fie îngropată de vie. Şi-atunci, o întindeam la „Bidou-Bar". Era interzis, dar totuşi ne primeau. Stam în întuneric, din cauza apărării pasive, şi aşteptam. Paul ne însoţea. Nu ne mai părăsea.

Vedeam trecînd maşini tare curioase. Mai ales ale refugiaţilor belgieni, cu cîte două, trei saltele pe acoperişul maşinilor. Împreună cu Edith, am crezut la început că îşi luaseră paturile cu ei, însă era din cauza gloanţelor trase din avioane. După ei au urmat cei din Nord şi cei dinspre Răsărit. Toţi aceşti bieţi oameni treceau mai departe, nu rămîneau. Erau morţi de frică şi povesteau despre nemţi lucruri îngrozitoare. Ne spuneau mai ales că nici Parisul nu e sigur că va rezista. Era greu de crezut. Oamenii însă plecau. Cartierele se goleau văzînd cu ochii. La început, cele ale bogătaşilor — cel unde locuiam devenise pustiu — şi pe urmă, cele populare. Ministerele, guvernul se retrăseseră la Bordeaux.

Pe zidurile capitalei, am văzut un afiş anunţînd că Parisul va fi apărat piatră cu piatră. Panica produsă i-a făcut să fugă şi pe cei care mai rămăseseră. A urmat o proclamaţie prin care se declara Parisul oraş deschis.

La Radio, se cerea oamenilor să rămînă pe loc. Nu era însă posibil, nu mai aveam încredere. Era frica care-ţi pătrunde pînă-n burtă.

Noi două nu înţelegeam nimic din cele ce se-ntîmplau. Ne strîngeam în jurul lui Paul, ne agăţam de el. Nu plecam. Zilele păreau că se prăvălesc una peste alta.

Doamne, cît de trist era Parisul în dimineaţa aceea de 13 iunie 1940! De după perdele, vedeam cum lumea îşi încărca maşinile cu lucrurile lor mai de preţ. Bătrîna portăreasă de peste drum plecase pe jos, cu geamantanul într-o mînă şi cu cuşca cu sticletele ei în alta. Nu ştiu încotro se ducea, însă pentru ea nu fusese loc în nici o maşină. Nici metropolitanul nu mai circula.

Într-o cameră din fund se auzea aparatul de radio. Îl lăsam deschis zi şi noapte. El vorbea despre bombardamente, despre punctele de rezistenţă: „Eroicii noştri luptători..." Beţii oameni, luptau, dar pentru ce? Nu eram noi în măsură să le-o spunem.

Strînşi unul lîngă altul, toţi trei, inimile ne băteau în acelaşi ritm, în cel al panicii.

— Să plecăm? se-ntreba Edith. Şi unde să mergem? N-avem nici maşină. Pe jos. Ne vom toci picioarele pînă la os, fără să ajungem prea departe. Şi-apoi, peste tot va fi la fel.

Ce dreptate avea! E adevărat că Edith nu era legată decît de meseria şi de iubirile ei, dar cînd se interesa şi de altceva, vedea perfect cum se petrec lucrurile.

Şi-apoi ce aveam noi de apărat? Pielea noastră? Ni se părea ceva lipsit de importanţă.

Încă de pe cînd ni se vorbea de aceşti nemţi, de lozinca lor : „Nu vrem unt, ci tunuri", ne spuneam că desigur oamenilor ăstora le era foame. Îi vedeam năpustindu-se asupra noastră ca furnicile roşii care dau gata un bou în cîteva clipe. Edith însă, cu simţ practic, hotărîse :

— Trebuie să cumpărăm cu ce să ne putem apăra : pîine, conserve, ţigări, alcool, pentru că tipilor ăstora le merge carburatorul numai cu ţuică.

Paul protestase :

— N-o să le oferi totuşi de mîncare !

— Nu, dar în loc să mă violeze pe mine, prefer să-mi violeze cămara. Şi-apoi, o să avem desigur nevoie şi pentru noi. Dacă le avem pe astea toate, ne simţim la adăpost.

Paul strîngea pumnii atît de tare că i se vedeau oasele. Nu se mai gîndea nici să se spele pe mîini, nici să-şi facă unghiile ; nici nu se mai bărbierise, devenise pentru el un lucru lipsit de importanţă.

Şi eu, şi Edith nu-l mai priveam acum cu aceiaşi ochi. Nu mai era un manechin. Mă uitam la el cum sta aplecat asupra aparatului : asculta, cu amărăciunea pe buze, ultimele suspine ale ţării care agoniza.

Nu mai ştiu cauza pentru care Paul nu fusese mobilizat. Cred că era reformat din cauza inimii. Un lucru era sigur, era plăpînd.

Nemţii urmau să intre ; era numai o chestie de ore. Nu se ştia ce vor face cu bărbaţii care arătau valizi : îi vor duce în lagăre de concentrare, îi vor lua prizonieri, ostateci ? Şi Paul, care rămărese cu noi ! Mi-a fost milă de el. Nu se putea duce să lupte, dar, ca şi la cei de pe front, citeai pe faţa lui frica, groaza războiului, simţeai că asudase, părea în fine bărbat.

Îşi făcea datoria, rămăsese ca să ne apere. Nu era un laş şi eram sigure că şi-ar fi pus în joc viaţa ca să nu sufere virtutea noastră...

Edith nu-şi pierduse aspectul ei de ştrengăriţă. Paul, fără vorbe mari, ne-a spus :

— Sîntem pe cale să trăim zile istorice. Edith i-a răspuns pe loc :

— Ei, bine, la naiba ! Dacă asta-i Istoria, prefer s-o citesc decît s-o trăiesc !

Străzile erau pustii, nu trecea nimeni. Cerul era acoperit de nori denşi, întunecaţi şi roşietici. Ardeau rezervoarele de benzină la Rouen şi cam peste tot, ca să se întîrzie înaintarea nemţilor. Ceaţa asta, care cădea lipicioasă asupra Parisului, făcea ca oraşul ăsta părăsit să pară şi mai sinistru.

Veni şi seara. Domnea o linişte mormîntală. Auzeam, din cînd în cînd, în întunericul nopţii, paşi tărăgănaţi ca cei ai paznicului dintr-un cimitir. Ne mai îmbărbătau, ne spuneam că n-am rămas numai noi singuri.

Cu toate luminile stinse, aşteptam... Nici nu ne-am dat seama că noaptea trecea şi ea. Timpul parcă nici nu mai exista.

Deodată, în zori, ca defilarea unui circ, „ei" au intrat în Paris cîntînd. Erau tineri, plini de sănătate, blonzi la păr şi bronzaţi la faţă, în uniforme negre. În urma lor, camioane pline cu uniforme verzi, alţi

tineri veseli care rîdeau şi cîntau din acordeoane. Nu aveau aerul că le e foame. Va să zică, ni s-au spus minciuni ?

Împreună cu Edith, cu prudenţă, am ajuns pe Champs-Elysées. Priveam de departe. Cafenelele, magazinele, toate erau închise, cu obloanele trase. Cum îi vedeam în acele momente, în plin soare, ne întrebam de ce ne fusese frică. Edith, agăţată de braţul meu, îmi spunea :

— Pricepi, s-a isprăvit, nu se vor mai bate. E adevărat că n-a fost decît un circ ; măcar de ar fi fost vorba doar de o defilare !

Am trăit tot cu frica în sîn. Ne-a fost dat să asistăm la scene groaznice. De voie sau de nevoie, am luat parte la ele fără să putem spune o vorbă, fără să facem vreun gest, patru ani de-a rîndul.

Zilnic vedeam întorcîndu-se cîte unul din oamenii de pe strada noastră. „Bidou-barul" s-a redeschis. Dar pe portăreasa de peste drum n-am mai văzut-o niciodată.

După o lună, la „Fouquet's" pe Champs-Elysées, diverşi indivizi urzeau fel de fel de combinaţii cu ocupanţii. „Colaborarea" începea.

Ca toţi artiştii, Edith a trebuit să se prezinte la *Propagandastaffel* care se instalase pe Champs-Elysées. S-a întîlnit acolo cu mulţi artişti. Era obligatoriu, fără asta n-aveai dreptul să lucrezi.

Şi viaţa şi-a reluat cursul. Dar nu mai era aceeaşi.

Maurice Chevalier s-a întors la Paris printre primii. A refuzat să se urce într-un automobil ; debarcînd în Gare de Lyon, a luat metropolitanul, ca toată lumea.

Niciodată n-a avut Edith atîtea contracte, atîtea solicitări fără plată, de toate felurile, reprezentaţii de gală în folosul prizonierilor, Crucea Roşie, Music-hall-urile... Oamenii făceau coadă pentru orice : la pîine, la cinematografe, la teatre, la music-hall-uri.

Nu ştiu dacă era efectul ocupaţiei, dar Edith devenise foarte nervoasă. Nu regăsea în Paul pe omul din vremea înfrîngerii. Redevenise gentlemanul îmbrăcat îngrijit. Edith îl numea manechinul, icebergul. Era mai puţin comunicativ ca oricînd şi sta agăţat de aparatul de radio mai mult ca-nainte. Asculta postul englezesc. Ca să-l întărîte, Edith, îi repeta :

— La ce-ţi mai foloseşte, s-a dus dracului totul. Nu ştiu de ce mai asculţi, că doar nu-ţi pun muzică.

Sau se proţăpea în faţa lui şi mă lua martoră :

— Crezi că ştie să stea de vorbă tipul ăsta ? Poate că în altă parte domnul devine volubil, aici însă nu. Noi nu sîntem destul de bine pentru dumnealui !

Totuşi Paul o iubea pe Edith ; numai că felul lor de a iubi era la fiecare altfel.

Cîte a putut inventa Edith ca să-l facă să-şi piardă felul lui nepăsător, nu se poate închipui. Îl sucea şi-l răsucea ca pe jeratic. Dădea întîlniri la tipi prin cafenele şi făcea aşa ca Paul să afle de ele. El o urmărea, stătea ascuns şi tremura de frig ore întregi, aşteptînd-o afară.

Ca să se răzbune, Paul şi-a oferit şi el o aventură cu o fată, o tînără cîntăreaţă care avea ceva succes. Ea umbla după Paul de cînd se mutase la Edith. Era mai curînd o femeie frumoasă.

Edith îi spunea lui Paul, vorbind despre ea : „Bătrîna ta !". Toţi care treceau de douăzeci şi cinci de ani, noi îi socoteam bătrîni.

Paul s-a întîlnit cu ea. Edith a aflat. L-a lăsat să plece de acasă şi, cu surîsul pe buze, plină de amabilitate, i-a telefonat damei lui :

— Am putea să ne vedem ?

— Vai nu ! sînt bolnavă în pat, i-a răspuns cealaltă, bănuitoare.

Atunci Edith mi-a spus :

— Vino, Momone, mergem imediat. Cu o ocazie ca asta nu ne mai întîlnim a doua oară.

Cum Marguerite Mornot se afla acolo, am luat-o cu noi. Deşi ne urma cu încredere, ne-a întrebat totuşi :

— Unde vă duceţi ?

— Mergem să-i „urez" ceva iubitei lui Paul.

— Nu ştiam că o iubeşti atît încît să-i sărbătoreşti ziua numelui.

Complet cu capul în nori şi ca întotdeauna amabilă, Marguerite înţelesese pe dos.

Fata se afla în adevăr în pat, nu minţea. I-am tras aşa o chelfăneală s-o dezguste de Paul pe toată viaţa.

Am întors-o pe nefericită cu fundul în sus. Eu o ţineam, pe cînd Edith îi ardea cu sete.

Marguerite ne privea uluită la culme. Nu văzuse niciodată o astfel de sărbătoare. Fără să-şi dea seama ce se-ntîmpla, ea ne tot repeta :

— Copiii mei, nu aşa tare, o s-o doară.

E singura dată cînd am putut să-l întărîtăm pe Paul.

Edith nu se purta totdeauna frumos cu mine, nu era uşor să trăieşti pe lîngă ea, pe lîngă „tante Zizi". (Îi spuneam aşa, cînd îmi făcea prea multe zile fripte.) De la moartea lui Cécelle, devenisem un fel de copil al ei. Veghea asupra mea, în felul ei, care nu era prea plăcut. Şi-atunci o ştergeam. Simţeam nevoia să mai fiu şi singură, să trăiesc numai pentru mine.

De data asta am plecat ca s-o las pe Edith singură cu Paul. Încă din timpul dinaintea ocupaţiei, „Marchiza" şi chiar Marguerite îmi spuseseră, fiecare la rîndul ei, cam astfel de vorbe : „E mai uşor să se-nţeleagă cînd sînt numai amîndoi". „Din cînd în cînd, doi îndrăgostiţi au nevoie de o mică lună de miere."

Mi-am zis atunci : „Îi datorez cu prisosinţă asta lui Edith. S-ar putea ca lipsa mea să-i apropie."

Dacă i-aş fi spus-o lui Edith, ea ar fi strigat la mine : „Îţi interzic să pleci. Nu te ocupa tu de treaba asta." Aşa că am întins-o.

Umblînd prin Parisul care nu mai era ca altădată, mă gîndeam la celelalte plecări ale mele, care se terminau deseori cu cîte un chef. E plăcut un chef. Dar acum nu mai putea fi vorba. Ca muzică, nu mai era decît garda. În fiecare zi, la douăsprezece fix, se duceau şi se-ntorceau pe Champs-Elysées. N-aveam chef să-i văd. Purtîndu-mi de colo pînă colo plictiseala, mă gîndeam : De data asta n-o să mă mai dau în căluşei ca să mă ameţesc.

De obicei, cum dam după primul colţ de stradă, mă simţeam reînviind, eram în fine eu însămi, nu mai eram sora cuiva. Dacă vreun băiat mă privea, nu-mi mai plecam ochii. Ştiam că-i am frumoşi.

— Ce faci ? îmi ziceau.
— Nimic.
— Mergem să petrecem ?
— Da.

Era grozav să te dai în căluşei pînă ţi se tăia răsuflarea, să mănînci fişicuri cu cartofi prăjiţi într-un zgomot infernal şi să termini petrecerea cu un tur de dans. Mă lăsam purtată, valsam cu iubirea. Urmarea nu era greu de ghicit. Unui băiat îi dai ocolul mai repede decît te-ai dat în căluşei... Acuma nu mai trăiam clipele de iubire ale lui Edith, ci pe-ale mele. Ele se asemănau, desigur, dar de data asta mie mi se spunea : „Eşti frumoasă“ şi „Te iubesc !“.

Apoi, deodată îmi vedeam ghetele, rochia cocoloşită şi nu mai vream decît un singur lucru. Să mă întorc acasă. Şi ce mai trac aveam ! Făcea însă parte din regulile jocului. Înţelegeam că o mîhnisem pe Edith şi că ea nu putea să-şi dea seama că mai aveam nevoie şi de altceva decît să stau mereu lîngă ea.

Şi-atunci, mă întorceam îndărăt. Întotdeauna se întîmpla la fel : Edith ţipa de nu mai înţelegeam nimic. Nu-mi păsa. Aveam o şmecherie. Putea să urle, să umble furioasă, să se agite, eu, în sinea mea, număram : unu, doi, trei, patru etc., şi aşteptam ca să ne încrucişăm privirile, ca să termine să mă mai privească din profil. De fiecare dată, sosea un moment cînd mă privea drept în faţă. Şi-atunci totul se termina. Mă lua în braţe şi plîngeam amîndouă de fericire... Momentul cel mai greu trecuse. Mă lua de mînă, spunîndu-mi : „Hai, vino, proasto...“

Ce vorbă de dragoste !

Pînă una alta, în inima mea nu era sărbătoare. Ce trist era Paname-ul meu ! De oameni nu-mi păsa. De veselie, n-aveam chef. Şi atunci m-am dus să-l văd pe tata.

Locuia într-un hotel, în strada Rébeval. Edith îi plătea camera ; ea îi plătea hainele, desigur nu la „O'Rossen“, mai degrabă la „Samar“, dar era îmbrăcat curăţel. Începea să arate cam dărîmat, bietul bătrîn. Era tare mulţumit că mă vedea.

— Ce-ai făcut cu soră-ta ? Edith nu vine prea des. E drept că are mult de lucru.

Era tare mîndru de ea. Nu se sfia să-şi facă rost, vorbind de ea, de ceva gologani. El spunea : „Sînt tatăl lui Edith Piaf“. I se da de băut şi căpăta şi cîteva monede. Arăta ceasul de aur pe care i-l dăduse Edith.

— Să nu credeţi că nu mă răsfaţă fata mea. Nu-i oare asta un ceas pe cinste ? Oamenii rîdeau şi-l puneau să le povestească întîmplări de pe cînd Edith era copil. Nu se sfia tăticu să le mai înflorească cîte puţin. Le dădea ceva în schimb pentru banii lor.

Era fericit să mă vadă. Luam masa la un restaurant şi-mi povestea întîmplări, mai ales din cele ale lui Edith. Ea devenise o persoană importantă în ochii lui. Cîteodată le mai încurca cîte puţin.

Nu mai era în stare să facă pe saltimbancul. Arăta destul de obosit : lipsurile, alcoolul... Îmi făcea plăcere să stau cîtva timp cu el.

Îmi propusesem să stau cincisprezece zile. Am rezistat numai opt. La întoarcere, am primit săpuneala ce mi se cuvenea :

— Încep să mă satur. Poţi să pleci dacă vrei, mi-e scîrbă... Nu eşti decît o stricată. Şi de unde vii ?

— Am petrecut opt zile cu tata.

— Nu puteai să spui ? Ai făcut foarte bine că te-ai întors. E momentul să fii aici.

— Şi Paul ?

— Mă plictiseşte.

Am înţeles că dădusem greş. Plecarea mea nu aranjase nimic.

După ce au jucat la Paris, au plecat în turneu. Nu prea era plăcut în acea vreme. Nicăieri căldură, nici în tren, şi nici în hoteluri. Cei care n-au cunoscut turneele din timpul ocupaţiei nu-şi pot da seama cît era totul de mizerabil şi de sinistru... gările, noaptea, cu megafoanele care lătrau în nemţeşte : *„Achtung ! Achtung ! Verboten !“*... Toate erau *verboten* : veselia, lumina, vinul...

Nu întotdeauna aveam loc pe cînd călătoream. Stam deseori pe bagaje, pe culoare sau în armonica dintre vagoane. Edith trîntită pe geamantane, sub paltonul lui Paul, arăta atît de mică şi de prăpădită, că mi se strîngea inima.

Ce ne scotea din sărite era că Paul cînd cobora din tren părea c-ar fi călătorit într-o cutie, pe cînd noi aveam mai curînd aerul că scăpasem dintr-un local de noapte, şi după ce noapte !

Ce ne plăcea mai mult era să trecem linia de demarcaţie. După ce scăpam de control, respiram, în fine, eram în Franţa !

Piesa *Le Bel Indifférent* a prelungit rămînerea lui Paul în existenţa lui Edith, dar din partea ei totul se terminase.

— Nu trebuie să fiu ingrată, Momone. Paul m-a învăţat cîte ceva. N-a trecut degeaba prin viaţa mea. Fără el, aş locui la hotel şi n-aş fi avut secretară.

Nu le spunea toate astea în bătaie de joc.

De cîteva luni aveam o secretară. Paul îi explicase lui Edith că nu putea fără, că era ceva util şi că o ridica în ochii lumii. Şi-aşa s-a făcut că dna Andrée Bigeard a intrat în existenţa noastră...

Era o brună, tunsă scurt. Aparent, părea serioasă în munca ei. Era greu să-ţi dai seama, n-avea nimic de făcut.

— Trebuie să răspundă la telefon în locul tău, spusese Paul. Asta se-ntîmpla cam aşa : Bătrîna Bigeard lua receptorul.

— Din partea cui ?

— Din partea domnului Cutare...

— Nu-l cunosc, zicea Edith, ia dă-mi-l ; dar cînd îl cunoştea, începea să strige : Ce-aştepţi ca să mi-l dai ? A treia soluţie era : „Momone, răspunde-i tu“.

Nu se poate spune că secretara ne era indispensabilă... Telefonul n-avea mult de lucru. Chemările nu plouau fără întrerupere, nu venise încă epoca de glorie. Secretara era pentru Edith o amică-n plus, nimic altceva. N-aveam o idee prea precisă de cele ce-ar fi trebuit să facă.

Cînd sosea dimineaţa, era practic, puteam dormi mai liniştite. Edith o trimitea să-i facă şi cumpărăturile, să cumpere şi ziarele ca să taie articolele despre ea. Asta a fost o idee a lui Paul. Cît despre facturi (veneau destule), cînd bătrîna Bigeard a întrebat-o prima dată : „Ce să fac cu ele ?“ Edith i-a răspuns : „Clasează-le“.

Bietul Paul, cu atîta ne-am ales de pe urma lui : cu o secretară.

Edith era nemulțumită, n-avea pe nimeni pe lîngă ea ca să-i facă cîntece „pe măsură". Nu mai putea să trăiască fără să aibă la îndemînă un „fabricant" de cîntece. Avea nevoie de prezența acestuia ca să poată lucra. Ideile ei, dorințele ei trebuia ca cineva să le contureze, să le înțeleagă, să creeze pentru ea.

Raymond, mobilizat, n-avea timp să facă mare lucru.

Roméo Carlès n-a fost decît ceva accidental. Poezia lui n-avea stilul lui Edith.

A mai fost, desigur, la începutul anului 1940, episodul Michel Emer, care a intrat în viața lui Edith pe fereastră.

În dimineața aceea ea era prost dispusă și tare nervoasă. Pregătea programul pentru „Bobino", unde repetiția generală avea loc a doua zi. Sună cineva la intrare. Edith strigă :

— Nu deschide, nu vreau să văd pe nimeni.

Las să mai sune o dată, de două ori... Nu mai insistă ; a fost, desigur, un timid. Îmi pierdeam timpul în camera din față, un fel de sufragerie-salon, cînd aud bătîndu-se în geam. Mă uit. Pe trotuar sta un militar, care, în uniforma pe care o purta, părea o marionetă. Îmi făcea semne. Era Michel Emer. Avea ochelari mari, în genul lui Marcel Achard, și pe sub lentile, ochii lui străluceau ca doi peștișori pe fundul unui acvariu. Rîdea cu toți dinții afară, ca un negru. Îmi plăcea mutra lui de copil care a crescut fără să bage de seamă ; mă înduioșa.

Edith îl întîlnise în 1939 pe coridoarele de la Radio-Cité. Îl găsise drăguț. Părea inteligent, dar cîntecele lui nu erau potrivite pentru ea : numai cer albastru, floricele și păsărele. Era frumos, dar n-avea nerv.

Deschid fereastra.

— Aș vrea s-o văd pe Edith.

— Imposibil, nu poate, se pregătește pentru „Bobino".

— Spune-i că sînt eu, Michel Emer, că am un cîntec pentru ea.

Mă duc și-i spun lui Edith.

— Lichidează-l, Momone. Cîntecele lui nu sînt în genul meu, n-am ce face cu ele.

Îl regăsesc stînd cuminte pe trotuar, arătînd stîngaci în uniforma lui. Sînt unii cărora le dă prestanță, dar cu el nu era cazul. N-avea deloc prestanță : un biet pîrlit printre atîția.

— Are prea mult de lucru, Michel, vino mîine sau deseară.

— Nu pot, sînt la spitalul militar Val-de-Grâce și trebuie să mă-ntorc înainte de șase seara. Te rog, am făcut un cîntec foarte frumos, sînt sigur. Spune-i titlul : *l'Accordéoniste*.

— Mi-era prea milă de el.

— Hai, intră și cîntă-ți cîntecul.

I-am deschis fereastra și a sărit în odaie. S-a așezat la pian și a cîntat, prost, *l'Accordéoniste*.

De la primele măsuri, Edith era lîngă el.

La fill' de joie est belle,
Au coin d'la rue, là-bas.
Elle a un' clientèle
Qui lui remplit son bas...
Ell' écout' la Java,
Mais ell' ne la dans' pas,

Ell' ne regarde même pas la piste.
Et ses yeux amoureux,
Suivent le jeu nerveux
Et les doigts secs et longs de l'artiste...
Arrêtez ! Arrêtez la musique ! *

Terminase de cîntat şi Michel ne privea de după sticlele ochelarilor săi, îngrijorat. Şi-i curgeau broboane mari de sudoare.

— Tu ai făcut asta, micule caporal ?

— Da, doamnă Piaf.

— Nu puteai să-mi spui că ai talent ? Scoate-ţi vestonul, cravata, fă-te comod, haide c-o să lucrăm. Ia-o de la început şi dă-mi cuvintele. Mîine o s-o cînt la „Bobino".

El venise pe la prînz şi a plecat la cinci dimineaţa. I-am susţinut moralul cu cîrnaţi fripţi, cu camambert şi cu vin roşu. Pentru un bolnav, era în plină formă. Puţin cam afumat, repeta într-una :

— Edith, mă paşte Consiliul de război... „dezertare în timp de război"... nu e nici o scăpare, dar puţin îmi pasă, n-am fost niciodată atît de fericit !

— Nu-ţi face griji, îi răspunde Edith, cu o îndrăzneală nemaipomenită, cunosc destui generali.

Nu cunoştea nici măcar unul. Dar ce era sigur, era că, dacă Michel ar fi fost în pericol, ea s-ar fi dus chiar la Ministrul de Război. Tupeul lui Edith era monumental !

Nu ştim cum s-a descurcat, însă a doua zi, seara, el era la „Bobino", iar Edith îi cînta cîntecul. De prima dată, n-a mers cum ne aşteptam. Finalul nedumerea lumea ; nu înţelegeau că s-a isprăvit. După aceea, *l'Accordéoniste* şi-a luat revanşa şi încă într-un chip tare frumos : s-au vîndut 850 000 de discuri de 78 de turaţii. O cifră extraordinară pentru acea vreme. Edith l-a cîntat timp de douăzeci de ani. Din 1940 pînă în 1960.

Edith îi spusese lui Michel : „Jură-mi c-o să-mi mai aduci şi altele". El a jurat. Numai că, întîlnindu-l mult mai tîrziu, am văzut că Michel nu mai era acelaşi băiat pe care-l cunoscusem. Imediat am înţeles că era ceva care nu era în regulă. Avea figura unui om hăituit, era mort de frică.

— Edith, s-a terminat. Cîntecele mele n-o să ai nici măcar dreptul să le cînţi. Sînt evreu, va trebui să port steaua galbenă. Începe aşa şi pe urmă...

N-a mai fost niciun pe urmă. Edith s-a descurcat şi i-a plătit trecerea în zona liberă. Nu l-am revăzut decît după Eliberare. El i-a compus

---

* *Fata de stradă e frumoasă*
Colo în colţ, sub clar de lună,
Clientelă are numeroasă
Şi banii la ciorap şi-adună...
Azi asculta o java,
Însă ea n-o dansa.
Nici alţii cum dansau nu vedea,
Dar, cu ochii plini de dor,
Privea jocul mîinilor
Chitaristului care cînta...
Opriţi ! Să tacă muzica !

cîntece minunate : *Monsieur Lenoble, Qu'as-tu fait de John ? La fête continue, Télégramme, Le disque usé, D'l'autr' côté d'la rue :*

Dans un' chambr' au sixième
Au fond du corridor,
Il murmura : „Je t'aime".
Moi j'ai dit : „Je t'adore".
D' l'autr' côté d'la rue
Y'a un' fille, un' pauvr' fille
Qui n' connait rien d' l'amour
De ses joies éperdues
D' l'autr' côté d'la rue... *

Edith aprecia mult talentul lui Michel pe care continua să-l numească micul caporal.

— Ce-mi place la Michel e că scrie și compune în același timp. Cînd îți aduce un cîntec, e complet gata, și așa ceva e lucru rar. Și-apoi, e înzestrat. Melodiile lui le reții imediat, ca și cum le-ai mai fi auzit rătăcind pe toate străzile.

Au lucrat mult timp împreună.

Dar să revenim în 1941. Edith căuta un autor pentru cîntece. O ciocălea pe Marguerite Monnot la telefon :

— E meseria ta, Guite, găsește-mi pe careva.

— Ca să facă ce ? întreba Guite.

— Cîntece. Pentru dragoste, am ce-mi trebuie.

— Caut Edith... caut...

Edith închidea telefonul.

— Sînt nebună să-i cer ei așa ceva ; cred c-a și uitat ce vroiam.

După zece minute, sau o oră, Guite o rechema :

— Ai găsit ? se repezea Edith.

— Tocmai Edith, vream să-ți cer să-mi reamintești ce trebuia să-ți caut.

Edith întîlnise pe atunci pe Jacques Larue, un băiat fermecător, care i-a făcut mai tîrziu cîntece foarte frumoase : *Le Bal de la chance, Marie la Française*. Însă o întîlnire pierdută, la care m-a trimis în locul ei, a întîrziat relațiile lor.

Un film, *Montmartre-sur-Seine*, a fost acela care-i va aduce ceea ce căuta : un nou autor de cîntece și, în plus... un iubit.

Perechea din piesa *Le Bel Indifférent*, Piaf-Meurisse, atrăsese atenția regizorului Georges Lacombe. Piesa a ținut pe afiș trei luni la Paris,

---

* *Sus la mansarda unde locuiesc,*
In fundul unui coridor,
El murmura : „eu te iubesc",
Ea-i răspundea : „eu te ador".
Peste drum, bătînd trotuarul
Mereu, mereu trecea o biată fată
Ce nu știa nimic despre iubire,
Nici cît de mult ea te desfată.
Peste drum, bătînd trotuarul...

a mers bine în toată Franța, publicul îi cunoștea pe Paul și pe Edith, de ce să nu profite ? Și Lacombe îi propune lui Edith scenariul unui film care se numea *Montmartre-sur-Seine.*

Edith mai turnase în 1937. Cîntase în *la Garçonne,* alături de Marie Bell. Nu făcuse pe nimeni praf.

În *Montmartre-sur-Seine* era cu totul altceva. Ea nu cînta numai un cîntec și gata. Avea un rol, unul adevărat, primul ei rol.

Paul păruse încîntat să turneze. Nu știu dacă prezența lui Edith, ca parteneră, adăuga sau nu ceva la plăcerea lui, în orice caz lucrau împreună. Paul rămăsese la noi în casă, unde continua să-și ducă mărunta lui existență, fără complicații.

Perioada asta de amînare, înaintea plecării lui, nu era neplăcută. De data asta, Paul ne devenise nouă indiferent.

Să joace în filme o amuza pe Edith. Singurul inconvenient era că trebuia s-o pornească dimineața foarte devreme. Mașina studioului venea să-i ia pe ei și pe mine ; Edith n-ar fi suportat să fie singură în cabina ei.

Din prima zi, în cantina studioului, Georges Lacombe i-a prezentat lui Edith un tînăr frumos, înalt, bine îmbrăcat, cu cîteva fire argintii în păr și cu ceva de șmecher în privire și în felul cum își aprindea țigările : Henri Contet, responsabilul cu presa al filmului.

L-am auzit pe Georges Lacombe spunîndu-i lui Contet : „Ți-o încredințez".

Părea un lucru perfectat dinainte. Dacă Paul nu și-a făcut valiza numaidecît este pentru că Henri nu putea să vie să se instaleze la noi.

Dintr-o ochire mi-am dat seama că ne era mai apropiat, că era un băiat făcut pentru noi. N-am tărăgănat-o. Chiar în aceeași seară, în ședința noastră din camera de baie, Edith mi-a cerut părerea :

— Îți place acest Henri ?

— E foarte bine. Cred că e tocmai ce-ți trebuie !

— Atunci, l-am adoptat. E ziarist la „Paris-Soir" și la o revistă de cinema, „Cinémondiale". N-am avut pînă acum un bărbat jurnalist, asta e ceva nou și apoi ne va fi și folositor.

La 8 august 1941, Henri Contet scria despre Edith :

„Nici o îndoială. Femeia asta mititică, stînd nemișcată și cu chipul serios sub bolta de piatră este Edith Piaf. O surprind fără să vreau pentru că am venit cu mult înainte la întîlnirea care mi-a dat-o. Piaf nu e singură. Un bărbat stă în fața ei și observ imediat expresia figurii lui răutăcioase și aspre, o expresie în care nu poate găsi loc nici un gînd de milă, de iertare, de indulgență. Cred că-l recunosc pe Paul Meurisse.

Totuși, ea nu plînge. Ai spune mai degrabă că e un copil nenorocit, care așteaptă, care speră, nu se știe ce, o fericire ca în poveștile cu zîne sau o iubire simplă și naivă, ca cele din poveștile populare.

Aș avea poftă să fac un cîntec pentru această Piaf :

Celui que j'aimerai
Aura les tempes grises.
De l'or à son poignet
Et de belles chemises... *

...Nu vorbeşte încă, dar ştiu de pe-acum ce va spune. Ghicesc, căci ea duce, la un loc, în ochii săi, pe fruntea sa şi în mîinile întinse, o rugă pe care o recunosc, o rugă veche ca şi lumea, o tînguire tulburătoare şi inutilă.

— Păstrează-mă... Te mai iubesc încă... Nu te am decît pe tine... Rămîi...

...Din ce-i făcută oare inima lui Piaf ? E sigur că altcineva în locul ei ar fi murit de mult.

...Edith Piaf şi-a aplecat şi mai mult capul, capul ei care o apasă. Îi văd obrajii supţi, privirea care nu vrea să vadă nimic.

...Ce trebuie să fac ? S-o consolez ? Dar cum ? Mă gîndesc la toate cîntecele cărora vedeta le-a dăruit propriile sale lacrimi, inima sa imensă şi toată admirabila putere pe care ştie s-o găsească în ea însăşi, în pieptul ei şi în viaţa ei.

Va putea fi oare tare ? Umerii săi îmi par că atîrnă atît de jalnic ! Fără să vreau, în închipuirea mea, primele cuvinte ale unui alt cîntec îşi fac loc :

Elle veut savoir si la Seine
Peut endormir toute sa peine ;
Et lorsqu'elle a sauté,
N'a plus rien regretté. **

Dar aud apropiindu-se un susur de izvor, rîsul umed al pîrîului. „Cu mici suspine reţinute, Edith plînge".

N-am văzut niciodată un bărbat care să-i reziste lui Edith. Nu exista niciun motiv ca acesta să n-o cuprindă în braţele lui. Şi el n-a stat la îndoială.

De cîteva ori pe zi, îi spuneam :

— Cît e de distins, Edith, cît e de bine !

Asta o făcea fericită, iar eu nu trebuia să mă silesc s-o spun, o credeam. Barometrul era la timp frumos ; ai fi zis că era o midinetă care se logodea cu prinţul moştenitor al Angliei.

Ea avea laturi de nevinovăţie, de multă sentimentalitate. Asta provenea din vremea cînd cînta pe străzi. Se uita la florăriile de lîngă intrările metroului :

— Crezi oare că într-o zi un bărbat o să-mi ofere un buchet pe care-l va cumpăra, aşa, în treacăt ?

---

* *Pe care-o să-l iubesc eu iară*
O s-aibă tîmplele cărunte,
Un ceas de aur cu brăţară
Şi cămăşi frumoase multe.

** *Vroia să ştie dacă rîul poate*
Să-i stingă dorurile toate.
Atunci însă cînd a sărit,
Nimic n-a mai dorit.

De atunci a primit atîtea flori, că putea să deschidă o florărie. Asta-i dădea satisfacție, era dovada reușitei, dar...

— N-o să mă faci să cred că jerbele acestea ți se oferă din inimă ; ele se cumpără, costă destui bani. Dar un buchet de violete ? Trebuie să-ți dea prin gînd să bagi mîna în buzunar și pe urmă trebuie să-l aduci fără să-ți fie teamă că ești ridicol. Asta, da, gest !...

Și gestul ăsta, Henri l-a făcut spontan. Edith era beată de fericire, găsise omul pe placul inimii ei.

Despărțirea oficială de Paul s-a făcut fără multe vorbe. Edith și el ajunseseră să nu mai aibă nici un sentiment unul față de celălalt ; plictiseala duce fatal la despărțire. Te ajută admirabil.

Au așteptat amîndoi ca să se isprăvească turnarea filmului. Nu erau supărați că se despărțeau. N-au fost prea încîntați unul de celălalt. Paul și-a făcut valizele cu multă meticulozitate. Sărutînd-o pe Edith, i-a spus :

— Îți doresc multă fericire cu Henri.

Trebuie să recunoaștem că nu era orb. Cînd a plecat, am avut poftă să-i fac o plecăciune, ca unui marchiz, așa prestanță avea.

CAPITOLUL VIII

BIDOU-BAR

După plecarea lui Paul, am schimbat apartamentul. Nu ne-am dus prea departe. Am luat apartamentul de peste drum, lipit de „Bidou-Bar". Am fi putut face o ușă în zidul comun, ceea ce ne-ar fi folosit grozav în anumite seri, n-am mai fi avut atîta nevoie să ne batem capul să găsim gaura cheii.

Cînd schimba iubitul, lui Edith îi plăcea să schimbe și decorul. Ea îmi spunea :

— Vezi, Momone, amintirile fac ca a doua zi de dimineață să te simți puțin mahmur. Ele sînt bune pentru mai tîrziu, cînd ai avut timp să faci curățenie, să uiți ce n-a fost frumos.

Cu Henri ea s-a potrivit perfect de la-nceput ; erau din aceeași rasă. Și pe urmă, el scria mereu articole despre ea. Era ceva care-i plăcea, și a priceput imediat că publicitatea face parte din meserie, că era ceva foarte util.

— Momone, cu numele pe care-l ai se-ntîmplă același lucru ca și cu iubitul : dacă nu-l vezi, dacă lipsește timp prea îndelungat, îl uiți.

Pentru Edith, Henri era în special un bărbat chipeș, care-i plăcea. Nu-și putea închipui că el va fi autorul cîntecelor de care avea atîta nevoie.

Henri era în toate opusul lui Paul. El nu fugea de „Bidou-Bar", dimpotrivă, venea regulat. Nu găsea că eu îi stau în cale, nu se temea de viața în trei. Ținea la mine ; ne-am împrietenit de la-nceput.

Într-o seară, pe cînd eram cu toții la masă la „Bidou-Bar", Henri i-a spus lui Edith :

— Nu știu dacă ți-ar face plăcere să afli, dar am făcut odinioară cîteva cîntece. Aveam abia douăzeci de ani. Unuia dintre ele i-a făcut muzica Jacques Simonot : *Traversée*. L-a cîntat Lucienne Boyer, dar n-a mers, nu era genul ei.

— Cu atît mai bine, căci nu faci parte dintre cei care scriu cîntece de dragoste și dulcegării. Ai mai scris și altele ?

— Îți dai seama, eram scîrbit. N-am mai scris. Dar, știi că, de cînd te cunosc, am iarăși chef s-o fac.

Bineînțeles că Edith i-a sărit de gît. În afară de Raymond Asso, Henri Contet este cel care a scris cel mai mult pentru ea, și cel mai bine. Cîntecele lui au rămas în repertoriul lui Edith. Printre ele și *Y'a pas d'printemps,* pe care l-a scris pe un colț de masă, în douăzeci și cinci de minute, pentru că Edith pariase cu el că nu va putea s-o facă. Mai sînt : *Coup de grisou, Monsieur saint Pierre, Histoire de coeur, Mariage, Le Brun et le Blond, Padam... Padam, Bravo pour le clown :*

Je suis roi et je règne,
Bravo ! Bravo !
J'ai des rires qui saignent,
Bravo ! Bravo ! *

Partida lui Henri era cîștigată, dar cu toate astea aveau să se nască discuții între ei, și încă serioase. Edith îl vroia numai pentru ea, și el trăia cu o altă cîntăreață.

Nu sta în obiceiurile lui Edith să-și împartă multă vreme iubitul cu alta. Lui Henri însă ea îi îngăduia orice ; știa s-o facă să rîdă. Din cauza acestei femei, deși a fost iubitul lui Edith, n-a fost însă unul din „bărbații" ei cu adevărat. Păcat, căci poate ne-ar fi împiedicat să trăim perioada de nebunie pe care am îndurat-o din 1941—1944.

Eram în plină ocupație germană. Restricțiile, raziile, bursa neagră, oamenii luați ca ostateci, afișe peste afișe și *Ausweissurile* ștampilate cu „cioara cu pedale" [1] ne dezechilibrau. Aveam în așa măsură impresia că nu mai sîntem siguri de nimic, încît trăiam cum se-ntîmpla. Făceam chefuri cît puteam. Niciodată n-am băut mai vîrtos. Trebuia să ne încălzim, să uităm. Ocupația ne stătea ca un nod în gît. Rîsul era ceva întîmplător și rămîneai cu gura încleștată.

Numele lui Edith începuse să valoreze mulți bani. Contractele curgeau, era foarte solicitată. I se plătea 3.000 de franci pe seară. Nu era rău, însă ar fi trebuit să fie și mai bine. Numai că, pe timpul acela, n-aveam pe nimeni ca să ne apere. Cîteodată cînta în două locuri în aceeași seară. Cîștiga în ziua aceea 6.000 de franci. Era o sumă ! Dar banii îi curgeau printre degete ca nisipul. Motivele erau numeroase. Numai „Bidou-Bar" îi înghițea o bună parte.

Bursa neagră și ea înghițea bani grei. Kilogramul de unt costa între patru-cinci sute de franci, și în 1944 s-a ridicat pînă la o mie două sute, chiar pînă la o mie cinci sute de franci. Tchang, bucătarul nostru chinez, umplea frigiderul seara, iar dimineața cînd ne sculam era gol. Ca să-și facă suma, pusese la punct o tehnică grozavă :

— Domnișorica, nu-i place untul ; rosbiful, gigoul odată început, nu mai sînt pe placul dsale, așa că eu le iau.

Și el le ducea acasă la el ca să nu fie obligat să le arunce... Bietul Tchang, avea de hrănit o nevastă și cinci copii.

---

* *Sînt rege și tronez,*
Bravo ! Bravo !
Cînd rîd vă-ndurerez,
Bravo ! Bravo !

[1] Nume dat de strengarii francezi vulturului cu crucea hitleristă.

Mai erau şi toţi prietenii lui Edith : cei de o seară sau cei de cîteva nopţi. Fiecare întrebuinţa sistemul lui ca să-i stoarcă bani. Cîte unul lua o mutră preocupată.

— Ce ţi-e de faci capul ăsta ? îl întreba Edith pe cîte unul. Fii mai vesel, haide, bea ceva.

— Nu pot, n-am nici un chef, am plictiseli.

— Din dragoste ?

— Nu, din lipsă de bani.

— Dacă aşa stă povestea, asta se poate aranja. (Erau ei siguri dinainte !)

Alţii îi şopteau la ureche :

— Bătrînul meu tată este evreu. Trebuie să-l ajut să treacă în zona liberă. Mi-e frică să nu i se întîmple ceva. Şi n-am lescaie.

— Cît ? întreba Edith.

Tariful era de la zece la cincizeci de mii de franci ; cîteodată cincizeci sau o sută de mii ca să fie trecuţi în Spania. Edith n-avea întotdeauna suma întreagă şi atunci dădea numai o parte.

O storceau de bani şi femeile ai căror băieţi nu vroiau să fie luaţi de serviciul de muncă obligatorie şi duşi în Germania. Cînd mă gîndesc la toţi banii pe care i-a dat Edith pentru toate aceste cauze nobile... O lună sau două după, îi vedeam întorcîndu-se, înventînd alte poveşti. Multe lagăre de soldaţi şi de ofiţeri din Germania îi cereau să le fie naşă. Edith le trimitea pachete. Pentru lagărele de concentrare, inima lui Edith era tricoloră şi punga mereu deschisă.

— Pe soldaţi, spunea ea, i-am iubit prea mult, am petrecut cu ei destule clipe plăcute ca să-i las acum baltă.

Mai erau pe capul nostru şi cei care, dacă nu-i vindeau chiar aerul, îi plasau o serie de fleacuri utile sau nu. Edith nu era vanitoasă, dar era mîndră de numele ei ; şi ei exploatau treaba asta. Îi tot dădeau cu „Madame Piaf" de nu mai terminau. Trebuie să-ţi dai seama ce efect avea asupra lui Edith acest „Madame Piaf", ea care fusese „la môme", căreia i se striga : „Eh ! la môme ! Vino încoa. Ce ochi frumoşi ai !". Sau : „Mai slăbeşte-ne, «la môme», te-am văzut destul".

— Cînd aveţi un nume ca al dumneavoastră, madame Piaf, trebuie să purtaţi vulpi albe.

— Ce crezi, Momone ?

Poftim de spune unui copilaş căruia îi lucesc ochii în faţa unui Pom de Crăciun : „Astea nu-s pentru tine"...

Şi dacă ar fi fost numai atît. În apartamentul din strada Anatole-de-la-Forge, în care ne mutasem, era mai rău ca într-o moară. Era un fel de azil, intrau şi ieşeau mereu, unii dormeau pe unde apucau, în paturile noastre, pe jos, în fotolii. Nu era greu. Cînd ieşeam cu toţii în bandă de la „Bidou-Bar", unde băusem zdravăn, fiind stare de asediu şi prea tîrziu ca să mai poată lua metroul, Edith le spunea : „Dormiţi aici, mai bem un pahar şi mîncăm ceva".

Nu ştiam să ne apărăm. Ne lipsea un bărbat în casă.

Cu Henri se-ntîmpla ca într-un „valse-hésitation" ; el ar fi vrut să se mute la noi, dar cealaltă reuşea să-l păstreze. Cîte scene n-am avut din pricina asta... Periodic ne anunţa :

— Fetelor, de astă dată m-am hotărît. Pregătiți totul, sosesc. Mă mut la voi luna viitoare.

Îi cumpăram în viteză slipuri, șosete, batiste, cămăși, pijamale, mă rog tot ce-i trebuia, din cele scumpe, nu pe puncte. Le așezam în saltarele dulapurilor, eram fericite. Edith făcea socoteala :

— Peste opt zile ! De astă dată o să avem bărbatul nostru în casă. Toate se vor schimba.

Henri însă nu mai venea. O apucau atunci pe Edith niște furii că golea cu picioarele toate saltarele. Rufăria zbura în toate părțile o dată cu speranțele lui Edith. Urla cît o ținea gura :

— Aruncă toate porcăriile astea.

În luna următoare, o luam de la început. Sosind ziua Z, Henri apărea. Mă uitam la mîinile lui : nici o valiză, iarăși cădea totul în baltă. Ce bine juca teatru ! Era desfigurat, cu ochii plini de lacrimi..

— Edith, iubita mea, îți cer iertare. A plîns, s-a agățat de mine, a trebuit să cedez. S-o mai lăsăm cîteva zile...

Povestea cu „mă mut la tine luna viitoare" a ținut-o într-una luni de zile. Edith atît își dorea să se realizeze că, după fiecare decepție, începea din nou să spere. În cele din urmă, am priceput că asta nu se va întîmpla nici azi, nici mîine, că nu se va întîmpla niciodată.

Lui Henri îi plăceau cîntărețele, dar își iubea și confortul și cea-laltă era o cîntăreață-gospodină. Ea îi ținea îmbrăcămintea mai mult decît curată. Cămășile erau bine călcate, dunga de la pantaloni impecabilă, ghetele străluceau. Henri n-avea de ce să se plîngă, era tot atît de bine îngrijit ca și Paul...

Fără un bărbat în casă, nimic nu mai putea pune frînă lui Edith. O înghițise cu greu povestea, mai ales că se găseau ca să-i ridice moralul prietene bune ca Léo Marjane. Era o cîntăreață bună. Era la modă cu cîntecele ei. *J'ai donnné mon âme au diable, Mon ange, Seule ce soir, Mon amant de la Saint-Jean...*

Ca să ne ia de sus, venea să ne vadă în trăsura ei cu un cal, pe care o conducea singură — era ceva elegant pe vremea aceea. De cele mai multe ori purta pantaloni și cizme și și le biciuia cu cravașa.

— Bonjour, Edith. Treceam pe-aici și m-am oprit să văd dacă, în fine, s-a mutat cu tine iubitul tău cu capul de coafor (Henri Contet) !

După ce pleca Léo Marjane, Edith îmi spunea :

— Coaforul meu, ce l-ar mai vrea ea !

În timpul zilei, toate mergeau cum mergeau. Henri îi povestea tot felul de povești, intrigile — avea cum să le afle — despre prietenii sau prietenele lui, vedetele zilei : Jean Tranchant, Johnny Hess, Georges Ulmer, Léo Marjane, Roberta, Andrex, André Claveau, Maurice Chevalier, Georgius, Lucienne Dellile, Line Clevers, Marie Bizet, Lucienne Boyer și despre mulți alții...

Edith era moartă după așa ceva, era foarte cancanieră și avea limba tare ascuțită. Avea un umor mai degrabă caustic. Despre o cîntăreață care avea o șuviță albă în păr și care se numea Yolanda, ea spunea : „Alb curat n-are în ea decît șuvița de păr din cap, dar și aia e artificială."

Dar mai era și altceva. Edith muncea mult împreună cu Henri și cu Marguerite Monnot, pe care o găseai oricînd pe undeva la noi în

casă. Mai exigentă decît Edith, în munca ei, n-a existat vreodată cineva. O acompaniau pe vremea aceea Daniel White, un tînăr de douăzeci şi şapte de ani, sau Walberg, ceva mai în vîrstă. Îi muncea ca pe nişte ocnaşi, dar de treaba asta nu s-a plîns nimeni, niciodată. În meseria ei, acest pui de femeie avea autoritatea unui dictator. În toată învălmăşeala din casă, cu toate nebuniile pe care le făcea, mintea ei rămînea trează. Ea intra pînă-n gît în munca ei ca şi o înotătoare olimpică în piscină. Avea întotdeauna de bătut cîte un record. Rezistenţa ei era de oţel. Mă întrebam mereu din ce putea fi plămădită, de unde era atîta putere...

Şedinţele de lucru începeau după-amiezele, cam pe la cinci sau şase seara, şi nu se terminau decît în zori. În serile cînd cînta, demara abia la unu noaptea.

Dacă Raymond a fost cel care a învăţat-o tehnica meseriei, Henri a fost cel care a ajutat-o să se servească de ea, să depăşească cunoştinţele profesionale, să devină „Marea Piaf".

Asso era autoritar, un mentor lipsit de supleţe. Contet nu poruncea, nu se încăpăţîna, încerca s-o înţeleagă. Ştia s-o asculte, să discute cu ea, asta o ajuta enorm pe Edith ca să găsească ce căuta. Cu el, şi fără să-şi dea seama, şi-a ascuţit ea ghearele şi dinţii de Patroană, de care va avea nevoie ca să formeze, la rîndul ei, alţi cîntăreţi.

Edith citea sute de cîntece. Ştia precis ce trebuia să-i ofere un text.

— Un cîntec este o poveste, dar trebuie ca publicul să creadă în ea. Pentru public eu reprezint iubirea. Trebuie să fie ceva care să te sfîşie, ceva care să te facă să plîngi, ăsta e personajul meu. Am dreptul să fiu din cînd în cînd fericită, dar nu pentru mult timp ; fizicul meu nu-mi îngăduie asta. Îmi trebuie cuvinte simple. Publicul meu nu stă să gîndească, primeşte ca o lovitură în plin strigătele mele. Îmi trebuie poezie, o poezie care să-i facă să viseze.

— Cînd Edith îşi alegea „cîntecul", trebuia neapărat să-i fie cîntat. Învăţa cuvintele în acelaşi timp cu muzica, nu le despărţea niciodată.

— Trebuie să le vîr împreună în mine. Un cîntec nu înseamnă într-o parte cuvintele şi într-alta melodia.

Cînd cineva vroia să-i dea sfaturi pe care nu le „simţea", ea îi răspundea :

— Conservatorul meu e strada. Inteligenţa mea, instinctul.

În fine, după ce-şi învăţa cîntecul, abia atunci începea pentru autor şi pentru compozitor adevărata dramă, adevăratul lor martiraj. În plină repetiţie, Edith se oprea brusc, în aşa fel încît pianistul nu prindea de veste şi continua să mai cînte. Deodată o auzeai :

— Opreşte !

Sau :

— Tăcere ! Nu merge, Henri, schimbă-mi cuvîntul ăsta, nu pare verosimil spus de mine şi pe urmă nici nu pot să-l spun, e prea complicat pentru mine.

În acelaşi timp o ataca pe Marguerite, care aştepta, visătoare, să-i vină rîndul.

— Guite, trezeşte-te ! Ascultă. În locul ăsta. „Tralala-lalaire" nu merge. E prea lung, e moale, se întinde ca alviţa. N-am aerul că plîng, parcă m-aş topi ca o lumînare. Aici îmi trebuie un răcnet. Ceva cam

așa : Tralala lala ! Mai sec la sfîrșit, mai scurt. Trebuie o oprire bruscă, fata din cîntec e la capătul puterilor. Dacă ar continua, ar începe să plîngă, așa că se oprește. Înțelegi ?

Înțelegeau cu toții, dar trebuia să găsești modalitatea să faci schimbarea. Și dura, așa, ore întregi.

Una dintre cele mai frumoase ședințe de lucru de acest fel s-a petrecut într-o zi cu cîntecul *C'est merveilleux*. Cuvintele erau de Henri Contet și muzica de Marguerite Monnot.

Quand on est tous les deux,
Le bonheur nous surveille.
C'est merveilleux...
Quand on est amoureux
Les beaux jours se réveillent.
C'est merveilleux...
La vie est peinte en bleu
A grands coups de soleil
Puisque je t'aime
Et que tu m'aimes.
C'est merveilleux ! *

Henri nu-l făcuse destul de popular după gustul lui Edith, iar Marguerite îi compusese o muzică prea aeriană. Guite adora viorile și, imediat ce era vorba de fericire, scria ca pentru orchestra Pasdeloup, redevenea copilul-minune.

S-au hărțuit timp de zece zile !

Odată trecută perioada de fierbere, Edith își încerca tot timpul cîntecul : în baie, în pat. Trezea din somn pe Henri sau pe altcineva ca să le cînte la telefon ultima versiune.

În timp ce-și învăța cîntecul, i se lămureau și gesturile. Nu alerga niciodată după ele, aștepta să reiasă în mod cu totul natural din cuvinte. În privința gesturilor ei, ea a fost foarte sobră, exact invers decît a fost viața ei !

— Înțelegi, gesturile distrează ochiul și urechea, cînd privești prea atent, asculți mai distrat ; nu vreau să se uite lumea la mine, vreau să m-asculte.

Într-o zi, un ziarist i-a pus întrebarea :

— Vă studiați gesturile în oglindă ?

Niciodată n-a rîs cu atîta poftă.

— Vă închipuiți că mă uit în oglindă ca să-mi studiez gesturile ! Eu nu sînt artistă comică, nu-mi studiez gesturile ca să fac sala să rîdă.

Cît despre punerea în scenă a cîntecelor sale, Edith deslușea ce trebuie numai cînd ajungea pe scenă. După aceea își ameliora cîntecul pe loc, cu publicul de față. Și dacă își dădea seama că pe cînd îl cînta îi fug gîndurile într-altă parte, ea și-l scotea din repertoriu.

---

* *În brațe cînd ne-am luat,*
O fericire ne cuprinde,
E minunat...
Cînd ești amorezat,
Făclia viselor s-aprinde
Și-i minunat...
Albastru-i cerul, nepătat,
Soarele sufletul ni-l prinde
Pentru că te iubesc,
Pentru că mă iubești
Și-i minunat !

— Fac totul pe de rost, nu mai valorează doi bani, a devenit ceva mecanic.

Tocmai în timpurile acestea, puțin obișnuite, a reușit Edith să-și găsească și să-și perfecționeze metoda de lucru. Mai tîrziu a mai cizelat-o, dar de schimbat, n-a schimbat-o niciodată. Și acest lucru, împreună cu o voință sălbatică, i-au îngăduit să devină „marea doamnă a cîntecului". Papa Leplée, Raymond, Jean Cocteau, Yvonne de Bray, toți i-au deschis mintea, fiecare a învățat-o cîte ceva ; acum reda tot ce-nvățase de la ei.

Această muncă înverșunată, munca de furnică a acestui greiere l-a făcut pe Jean Cocteau să scrie : „Madame Piaf are geniu. Este inimitabilă. N-a existat niciodată o Edith Piaf și n-o să mai fie alta vreodată. Ca Yvette Guilbert sau Yvonne George, ca Rachel sau Réjane, ea este o stea care se mistuie în însingurarea nopții pe cerul Franței".

După ce trudea din greu, Edith era fericită, se simțea bine, gîngurea lîngă Henri... Însă tocmai în momentele cînd avea chef să-l mai țină lîngă ea, îl auzea spunîndu-i :

— Edith, draga mea, trebuie să mă-ntorc acasă.

— Mai rămîi o clipă, îl implora Edith, măcar de data asta...

Henri știa să se eschiveze cu eleganță.

— Edith, micuța mea... Starea de asediu... Întunericul ăsta în care te pîndesc primejdiile...

Și ea ceda.

— Pleacă repede, iubitule. Țin prea mult la tine, nu vreau să ți se întîmple ceva.

Și Henri dispărea în noaptea sinistră din timpul ocupației. Nu risca cine știe ce. Ca ziarist avea un *Ausweiss* pentru circulat noaptea. Eu îl văzusem. Edith n-a știut asta niciodată. Ar fi durut-o prea rău sau ar fi urlat prea tare.

Ca Edith să nu fie îngrijorată, Henri imaginase împreună cu ea un întreg sistem de apeluri telefonice. Cînd ajungea acasă, ne chema, lăsa soneria să sune de două ori, închidea telefonul, suna din nou de trei ori și închidea definitiv. Știam astfel c-a ajuns cu bine acasă, dar mai știam și că pînă a doua zi n-o să-l mai vedem.

Toate trucurile astea erau pentru ca Edith să nu fie îngrijorată. O priveam și-i vedeam expresia nemulțumită a feței. O durea că-l știe pe Henri cu cealaltă. Așa ceva nu e un soi de lucruri care pot să-ți placă.

Trebuie să recunosc că Edith nu-și cruța deloc rivala. În plină noapte, la orice oră, îl chema pe Henri la telefon. Dacă răspundea o voce de femeie, îi spunea : „Dați-mi pe Henri, am ceva de lucru !". Și-i vorbea ori de munca ei, ori de dragoste, după toane. Cînd închidea telefonul, mă întreba : „Crezi c-a ascultat și ea ce-am spus ?"

Astfel s-a născut într-o noapte unul dintre cele mai frumoase cîntece pe care le-a scris Henri pentru Edith : *C'est un monsieur très distingué.*

— Henri, mi-a venit o idee. Aș vrea să facem un cîntec despre Paul Meurisse. Așa că, vino.

— E imposibil, Edith. E stare de asediu. Explică-mi la telefon, te ascult.

— Iată, mi-a venit în gînd o frază : *C'est un monsieur très distingué*. După asta, nu mai știu. Dar fata din cîntec (adică eu) ar putea fi o biată puștancă de nimica toată, iar el, care i-ar impune fetei din pricina bunelor sale maniere, ar lua-o în rîs. Pricepi ?

— Desigur, vedem mîine ce e de făcut.

— Nu, nu vreau să se răcească. Simt că-mi vin ideile. Eu pot ieși noaptea, am un *Ausweiss*. Mă urc în trăsură și viu să te iau. Ei nu opresc trăsurile.

Și-așa a făcut. În trăsură jubila : „L-am dus, Momone, l-am dus. Cît venin trebuie să-și facă individa !".

Două zile mai tîrziu, Henri sosea cu o carte.

— Ca să te ajut să facem cîntecul, ți-am adus *Back Street*. E o poveste pe care o vei înțelege bine.

Din cauza acestei cărți au fost cît p-aci să se despartă supărați. Edith a citit cartea noaptea, fără să bea nimic. Nu putea citi după ce bea. Îi rămăsese din copilărie o vedere puțin tulbure ; dacă mai și bea, i se împăienjeneau ochii.

A doua zi de dimineață, în odaia de baie, mi-a spus tot ce-avea pe inimă ; era tare apăsător. Așezată pe marginea băii, ea mi-a povestit tot ce citise în *Back Street*, viața sărmanei fete care-și petrece zilele și nopțile în umbra omului pe care-l iubea.

— Să-mi dea să citesc cartea asta ! Adică ce, mă ia peste picior ? Sărmana nătîngă din carte sînt eu, adică sînt „Madame Back Street". Și, ca și cum n-ar fi fost suficient și-atîta, și-a făcut plinul cu cîntecul : *C'est un monsieur très distingué*... E exact aceeași poveste ! Și-a bătut joc de mine în mod magistral. Cîntecul îl voi cînta pentru că este într-adevăr foarte reușit, dar cît privește restul, o să-și primească porția.

Cînd a sosit Henri, care ținea în mînă un buchet de viclete — îi aducea foarte des flori —, Edith i-a spus :

— Pune florile aici, ai aerul unui tip căruia i s-a făcut o farsă.

S-a aplecat s-o sărute și ea l-a trimis la plimbare.

— Nu e chiar momentul prielnic. Așază-te. De ce mi-ai dat cartea asta s-o citesc. Adică eu sînt sărmana idioată, care îmi petrec viața așteptîndu-te. Adică domnul dorește să stau acasă să plîng, să tricotez, să-i pregătesc mîncăruri gustoase pe care nici nu vine să le guste, să asist de departe la fericirea lui... Te-nșeli, băiete. Și încă cum ! O să-ți arăt cum înțeleg eu să joc personajul din *Back Street*, pe biata neisprăvită, inconsolabilă că i-a rănit sufletul amorezul de felul tău. Ce crezi c-o să-mi vezi mutra desfigurată de suferință, ca o sacrificată ? Și, mă rog, pentru cine ? Pentru unul care face cîntece de începător ! Eu ! Edith Piaf ! Nu te-ai uitat pe semne bine la mine.

Dac-ar fi fost Cocteau de față, făcea o nouă piesă cu un astfel de text.

Jurămîntul, din păcate, știam c-o să și-l ție. Răzbunarea, Edith o avea la doi pași. Se numea Yvon Jean-Claude.

Acest Yvon Jean-Claude era un tînăr tare cumsecade, era cîntăreț. Înalt, brun, avea aerul unui manechin de la magazinul Samaritaine de luxe.

Edith găsise că e nevoie de o voce bărbătească pentru punerea în scenă a cîntecului ei *C'était une histoire d'amour*. Ascultase cum cînta Yvon şi i-a plăcut. În fiecare seară, el era lipit de cortina din fund şi, cînd Edith cînta :

C'était une histoire d'amour *,

Yvon relua :

C'était une histoire d'amour...
C'était par un beau jour de fête... **

Nu era o muncă grea. Ne întovărăşea pînă acasă. Edith nu-i plătea nimic, rămîne să doarmă la noi. Avea dreptul să ia masa, să meargă cu noi la „Bidou-Bar" şi cîteodată să rămînă cu Edith.

În seara cu scena *Back Street*, Edith mi-a spus :

— Momone, o să vezi. Henri o să se frămînte ca şi mine. O să cunoască iadul geloziei. O să-l doară, las' pe mine.

Henri, doar dac-ar fi fost orb şi surd nu şi-ar fi dat seama că şi Yvon conta pentru Edith.

Într-o după amiază, Henri a deschis uşa de la camera lui Edith şi a zis : „Oh, pardon !" şi a închis-o la loc. Am simţit cum mă-nverzesc la faţă. M-am gîndit : „S-a întîmplat în cele din urmă. Se va dezlănţui catastrofa, nu e posibil altfel."

Nicidecum. Henri s-a dus să aştepte în salon. Cînd a venit Edith spre el, avea un aer foarte natural. A rîs, a glumit şi apoi a plecat, ca de-obicei.

A doua zi n-a venit şi nici n-a telefonat. Edith nu vroia să lase să se vadă, dar o rodea chestia asta, se uita chiorîş la telefon. De cîte ori suna telefonul, ea întreba pe Andrée Bigeard : „Cine e ?". Era îngrijorată, şi eu la fel.

— Ce crezi tu c-o să facă ? Ce părere ai ? O să-şi părăsească iubita ?

Mie mi se părea că, în locul lui Henri, eu pe Edith aş fi părăsit-o.

A doua zi, Henri a sosit cu un cîntec, *Le Blond et le Brun :*

Dans ma p'tite ville, y'a deux garçons,
Y'en a un brun, y'en a un blond,
Qui m'aiment tous deux à leur manière.
Le brun a l'air triste et sérieux,
Et le blond rit de tous ses yeux.
Je crois bien qu' c'est l' brun que je préfère ;
Oui, mais le blond n'a qu'à s' ram'ner

---

* *Iubirea lor a început*

** *Iubirea lor a început*
Într-o frumoasă zi de sărbătoare...

Avec son air de rigoler,
C'est pour lui que j'ai envie d'êtr' belle.
J'crois bien qu' c'est b' blond que j' prefère... *

Cîntecul se termina totuşi cu moartea blondului, a aceluia care rîdea tot timpul. El se sinucidea.

Nu trebuia să ai bacalaureatul ca să pricepi : blondul era Henri. Era chatain deschis cu cîteva fire albe. Asta-i plăcea lui Edith, care-mi spunea :

— Priveşte-l la lumină. Henri, întoarce capul (şi el îl întorcea), ce frumos e părul tău, e blond argintiu.

Eu eram de acord...

Henri şi-a lăsat cîntecul şi a plecat spunînd :

— Adio, fetiţelor !

Bineînţeles că n-a stat la gînduri. A citit cîntecul în faţa lui Yvon. Am văzut cum i s-au umplut băiatului ochii de lacrimi.

— Ce are prostănacul ăsta ? întreabă Edith.

Yvon a plecat alergînd.

— Încă un nebun. Du-te, Momone, şi vezi ce-i cu el.

Biata gravură de mode pentru catalogul de la Samar... Plîngea ca un copil şi repeta unul din versurile cîntecului :

— *C'est le blond que je préfère...* Pe Henri îl iubeşte, el e blondul, eu nu însemn nimic pentru ea !

Henri îşi pregătea scenele la rece, nu le făcea niciodată cînd era înfierbîntat. A doua zi, a aprins o ţigară (ţinea chibritul între amîndouă mîinile făcute pîlnie, parc-ar fi fost un individ pe trotuar care-şi aprinde ţigara înainte de a da o lovitură). Gestul ăsta îl prindea, o ştia prea bine. A rotit privirea în jurul odăii, parcă ar fi făcut un panoramic cu ochii săi, şi a aruncat chibritul.

— Ai pretenţia să viu să mă instalez aici ? Ia, te rog, priveşte puţin în jurul tău. Ce mai stăpînă a casei ! Tu nu-ţi îngrijeşti casa.

A cam întrecut măsura. Au urlat cîtva timp cînd unul, cînd altul. În sfîrşit, Henri a izbucnit în rîs.

— Ia te uită, eşti pe cale să-ţi atingi scopul. O să devin gelos ! Şi chiar pe tine !...

Furiile lui Edith împotriva lui Henri nu se liniştiseră. Ea decisese c-o să-l facă să-l treacă năduşelile. Şi a început jocul ăl mare.

Într-o zi, Edith dăduse rendez-vous unui tînăr care locuia în Pantin şi care se numea Hémond. Henri era la noi, sta liniştit, îşi întindea degetele de la picioare în evantai. Bea un pahar de alcool, încălzind paharul în mînă : perfect fericit.

---

* *În orăşelul meu, cum să vă spun,*
Sînt doi băieţi, un blond şi-un brun
Mă îndrăgesc fiecare-n alt fel.
Blondul are păr mătăsos,
Brunul e trist şi serios,
Desigur că-l iubesc pe el ;
Da, însă blondul cum soseşte,
De-ndată ce-l văd că zîmbeşte,
Ce spune, tot aş vrea s-ascult.
Pe el cred că-l iubesc mai mult.

Edith mă prevenise de intenţiile ei :

— Momone, nici o vorbă lui Henri. O ştergem pe tăcute. Mă duc la întîlnirea cu Hémond.

Era tare bine dispusă. O excita gîndul că-i pregăteşte o lovitură lui Henri. Ca să se pună în ambianţă, băuse vîrtos la dejun. La ora trei, ea anunţă :

— Mă duc la teatru.

— În halul în care eşti ? N-o să pricepi nimic.

Eram şi eu la fel de ameţită. Henri, contrariat, dar amabil, ne conduce pînă la uşa teatrului.

— Nu pot să vă las singure, intru cu voi, spune Henri.

Bineînţeles că eram în întîrziere. Începuse piesa.

— N-am încotro, zice Edith. N-o să mi-l văd pe Hémond.

Prima replică pe care o auzim e : „Să ne iubim unii pe alţii". Edith izbucneşte într-un rîs nebun şi începe să strige :

— Îl vreau pe Hémond. Henri, eşti aici, auzi ce spun ?

Henri, furios, ne-a părăsit.

Eram eu beată, dar nu chiar în aşa hal încît să nu aud „tăcere", „gura", „staţi jos" care răsunau din toate colţurile sălii. Era întuneric în sală, ne loveam de toate. Plasatoarea a încercat să ne găsească locurile. Actorii continuau să joace şi Edith să strige :

— Ar putea să se întrerupă pînă ce-mi găsesc locul. N-o să înţelegem nimic din piesă...

În cele din urmă, plasatoarea şi propusul cu ordinea au reuşit să ne găsească locurile, dar ca s-o facă să tacă pe Edith le-a fost imposibil.

Încă nu văzusem aşa ceva. Aşezate la locurile noastre, am jucat o dată cu actorii de pe scenă. Din sală, Edith le dădea replica, le dădea sfaturi, le striga :

— Nu lăsa să-şi bată joc de tine, spune-i că nu vrei, că prea e nătîng... Ai dreptate, Jules, ai întors-o bine. Nu-i aşa, Momone ? Ce bine petrecem, asta da, piesă ! De jucat joacă bine, dar ce spun e o tîmpenie ! Momone, eu sînt tipul şi tu eşti tipesa ; tu îmi spui : „Du-te" şi eu ce-ţi răspund ?

— Pe gheaţă !

Rîdeam, ţinîndu-ne de burtă. Niciodată nu văzusem o piesă atît de năstruşnică. Nu-mi mai aduc aminte nici de numele teatrului, nici de numele piesei sau de actori, şi nici cum s-a terminat. Bănuiesc că ne-au dat afară.

Edith decisese că e îndrăgostită de Hémond. Chiar dacă numai pentru douăzeci şi patru de ore, dar era adevărat. Ea nu trişa niciodată (şi în nici un fel de împrejurare, de altfel a plătit aceasta cu viaţa). Pentru ea, fiecare bărbat avea ceva care merita atenţie : o cravată de gust, o privire frumoasă, gura, mîinile, ochii sau rîsul său. Fiecare avea întotdeauna ceva cu care s-o agaţe.

Hémond n-a rezistat decît cincisprezece zile. Dar Edith a crezut în pasiunea ei şi asta înnebunea pe Henri. Ce plăcere grozavă pentru un bărbat să-şi audă iubita spunîndu-i :

— Îl iubesc, nu e ca ceilalţi. Henri, trebuie să mă înţelegi.

De astă dată, Henri s-a înfuriat de-adevăratelea. A ocărît-o cum i-a venit la gură... Avea vocabular, băiatul ! Nu înţelesesem toate cu-

vintele, dar le simţeam importanţa. După o oră de la plecarea lui Henri, Edith era disperată, uitase cu desăvîrşire de pasiunea ei pentru Hémond.

— Momone, nu e aşa, am greşit-o. Dar totuşi, nu poate face una ca asta. Va telefona, desigur. Ştie că-mi fac griji pentru el. Doar n-o să-l pierd pentru acest Hémond, de care puţin îmi pasă, care nu înseamnă nimic pentru mine, pe cînd Henri...

Şi-o ţinea într-una aşa. Mă montasem şi eu la fel ca ea. Plîngea cu capul în pernă şi-şi sfîşia cearceaful cu dinţii. O adevărată criză.

— Cheamă-l la telefon, Momone. Spune-i că vreau să lucrez cu el un cîntec acum, pe loc.

Telefonez. Edith a luat receptorul.

— Închide-l, Momone, e dama lui la telefon.

A doua zi avea ochii cît două ouă răscoapte de mult ce plînsese toată noaptea.

— Du-te şi vorbeşte cu el, Momone, nu pot trăi fără el.

Mai auzisem spunînd-o şi pentru alţii. Am telefonat lui Henri. Mi-a dat rendez-vous la biroul său de la „Paris Soir". Pot să mărturisesc că acolo avea aerul foarte bine instalat, părea o persoană tare serioasă. Telefonul suna într-una. El transmitea ordine. Nu pierdeam din ochi nici o clipă cinematograful lui pe ecran lat.

— Dacă m-ai adus aici ca să mă uit la tine, mai bine spune-mi-o. Am tot timpul.

A izbucnit în rîs. Gata cu supărarea.

— Sînteţi nişte fetişcane date naibii, amîndouă, şi vă ţineţi de păcăleli. Hai, vino să bem un pahar.

— Nu, vino acasă, Edith te-aşteaptă.

Înapoindu-mă cu el acasă în ziua aceea, mi-am dat seama c-avea dreptate. Am simţit ce gîndea ca şi cum aş fi fost eu în locul lui. Am văzut de astă dată cum arăta casa, cu ochii lui : o adevărată speluncă. Era cam unu şi jumătate, două. Peste tot zăceau trîntiţi diverşi indivizi : sărmanul Yvon Jean-Claude ; sora lui, Annie Jean-Claude, care s-a căsătorit cu cineastul Dorffmann ; tanti Bigeard, care făcea nu prea ştiu ce în mijlocul acestei dezordini ; Tchang care bucătărisea, învăţase să fiarbă fasole şi să frigă un pui ; un tip necunoscut care cînta la pian, altul care bea...

Era atît de trist că ţi se făcea greaţă. Trebuia să fii Edith Piaf ca să poţi păstra un bărbat *bine* în mijlocul acestei dezordini josnice. Trebuia să fii ea ca să poţi cere unui bărbat să vină să locuiască în mijlocul acestei debandade.

Edith era încă în pat. Henri intră şi ea îi strigă :

— Tu eşti, Henri ! Te iubesc.

Cînd un bărbat auzea cuvintele acestea spuse de Edith Piaf, el simţea că i se înmoaie picioarele. Ce forţă putea să aibă asupra oamenilor, e de necrezut !

A luat-o de la început cu Henri, dar mergea totul de-a-ndoaselea. Edith a mai făcut o ultimă încercare, vroia să-i rămînă ceva de la el : un copil.

— Mă înţelegi, Momone, o să fie frumos, deştept. Pe tatăl unui copil ar trebui să ţi-l alegi întotdeauna, nu trebuie să încredinţezi aşa ceva întîmplării.

Edith nu vorbea niciodată de Cécelle. O singură dată, la 31 ianuarie, mi-a zis : „Fetița mea ar fi avut acum zece ani. Dacă mama ta ar fi primit-o, cînd i-am dus-o, poate ar mai fi trăit și-acum !“ Își făcea iluzii. Mama să îngrijească de copii ? Știam ce-i poate capul.

În dimineața aceea, Edith era foarte calmă, foarte serioasă cînd îi spunea lui Henri :

— Iubitule, știu că n-o să vii niciodată să locuiești aici. Cauza e pierdută. M-am gîndit să păstrez ceva de la tine care să nu mă părăsească niciodată. Vreau un copil.

Henri era tare mișcat. Repeta într-una ca un idiot :

— Vrei un copil, vrei să-l faci cu mine ?

Dar asta nu era un lucru ușor pentru ea, căci altfel ar fi făcut de mult unul.

După ce născuse pe mica ei Cécelle, i s-a spus : „A fost o minune. Va fi foarte greu să mai aveți alt copil“.

Ne-am dus să consultăm un medic, cel mai reputat profesor, acum avea cu ce să-l plătească.

I-a spus că e o nimica toată, că are nevoie de o mică operație ginecologică și că va trebui să se interneze pentru maximum patruzeci și opt de ore.

— Sînt de acord, a zis Edith, să intru în clinica dumneavoastră, dar o iau și pe Momone.

În ajunul internării, Edith îmi spune : „Vino cu mine. Vreau să ne bucurăm dinainte. Am cumpărat pieptărașe, scutece, pantalonași, bonețele, botoșei, chiar și o rochie de botez.“

Cumpărasem totul în două exemplare, unul roz și unul bleu. Nu știam ce-o să fie : fată sau băiat !

Numai Edith era în stare să facă așa ceva.

Henri, foarte convins de misiunea lui de „viitor tată“, ne-a condus pînă la clinica Belvedere, din Boulogne. La despărțire, agățată de brațul lui, Edith îi spunea : „După operație, nu e așa c-o să-mi faci copilul pe care mi-l doresc ?“

Eram foarte emoționați, și-atunci am băut o sticlă de șampanie.

Cînd ne-a văzut infirmiera că etalăm toate scutecele, ne-a luat drept nebune.

— Dar, doamnă, nu așteptați încă un copil.

— Nu azi, a răspuns Edith, dar asta mă va ajuta să cred că-l voi avea în curînd. Și astfel, cînd va veni pe lume copilul meu, el nu va duce lipsă de nimic.

De astă dată, Edith nu mai glumea.

— Domnișoară, am avut o fetiță, Cécelle, n-aveam nici un sfanț, nu am putut să-i cumpăr nimic, a fost îmbrăcată de pomană. Acum am posibilitatea să-i cumpăr tot ce e mai frumos. Dar dta nu mă poți înțelege, trebuia să fi trecut prin asta. Copilul pe care îl voi naște acum va avea tot ce-i trebuie.

Infirmiera nu mai pricepea nimic. Îi venea mai curînd să plîngă decît să rîdă.

Am așezat trusoul în dulap. Ce frumos era așezat totul în teancuri, după culoare, și i-am spus lui Edith :

— S-ar putea să ai doi gemeni, un băiat şi-o fată.

— Lasă uşa deschisă, Momone, o să zăresc din pat lucruşoarele copilului, asta o să-mi dea curaj pentru mîine.

Ne adusesem muniţiile cu noi. În clinici, ca băutură, nu se cunoşteau decît apa şi ceaiurile medicinale. Cu aşa ceva, nu puteam sărbători nimic.

— Înţelegi, Momone, e o chestie serioasă, trebuie să fiu pregătită pentru şocul operaţiei.

Tehnica întrebuinţată de Edith într-o astfel de împrejurare bine-înţeles că nu era cunoscută în părţile astea, nu era cea întrebuinţată în spital.

Ca să ne pregătim bine, am închinat în sănătatea unuia, a altuia, a copilului, a lui Henri.. .îi datoram cu prisosinţă aceasta ! Ca să creăm o ambianţă, ne adusesem patefonul şi discurile. Gestul n-a fost apreciat în clinică. Au venit să ne spună să încetăm şi ne-au dat să luăm nişte calmante. Dar noi eram rezistente !

Fără muzică, ni se părea totul trist şi atunci ne-am sculat şi, în cămăşi de noapte, ne-am trambalat pe culoare cu sticla în mînă. Am cîntat, am rîs, am dat de băut infirmierelor... Un adevărat scandal ! Am fost vîrîte în pat cu forţa şi infirmiera ne-a găsit a doua zi de dimineaţă sforăind ca nişte îngeri după chef...

Cînd a văzut profesorul în ce hal era Edith, ne-a dat pe uşă afară. Pretindea că tratamentele de dezintoxicare nu se fac în clinica lui. A trebuit să ne luăm toate troacele şi s-o ştergem tocmai cînd ne era somnul mai drag.

Între Edith şi Henri, dragostea se terminase. Ea l-a păstrat ca prieten şi ca autor, dar şi pentru că se distra de minune în tovărăşia lui. Acest fost inginer nu părea burghez nici de două parale, nu era nici conformist. Era la locul lui oriunde şi în orişice situaţie. Era plin de relaţii. S-au dovedit foarte utile pentru noi.

În strada Anatole-de-la-Forge nu ne bucuram de mare stimă. În partea locului erau obiceiuri prea burgheze ca să poată fi tolerat felul de viaţă al lui Edith. Pe deasupra, nu-şi plătea nici chiria. O plictisea s-o facă. Cînd sosea la sfîrşitul lunii cu chitanţele portăreasa, cu mutra dată prin făină şi cu vocea ei mieroasă, Edith îi spunea :

— Lăsaţi-le aici. Simone, oferă ceva de băut doamnei.

Şi, plină de importanţă, adăuga :

— Vreau să ciocnesc şi eu un pahar cu dumneaei.

Şi-i strecura în mînă un bacşiş gras.

Luni de zile, chitanţele se găseau în acelaşi loc.

Toată viaţa, Edith a fost plină de datorii. Dacă nu le plătea imediat, aşteptau să le vină rîndul. Biata Andrée, ce de inimă rea îşi făcea cu teancul ei de facturi. Pe ea o ocăra toată lumea.

Era imposibil să discuţi chestii de bani cu Edith. Bani, cîştiga destui, şi asta era suficient pentru ea. Nu vroia niciodată să ştie dacă cheltuielile întrec cîştigurile.

Toate mergeau pe dos. Afacerea Contet nu reuşise. Sufeream de frig, caloriferul nu funcţiona, sobele fumegau, lăsam să se stingă focul, uitam să facem şi provizia de cărbuni „la negru". Edith suporta foarte

greu frigul ; se înfofolea de la cap pînă la picioare în fel de fel de lîneturi şi asta o umplea de draci. Aşa că atunci cînd ne-a dat afară proprietarul, am fost mai degrabă mulţumite.

Uliul ăsta nu s-a prea văicărit după banii ce-i datoram. Abia i-a dat dreptul să se descotorosească de noi faptul că Edith nu plătise chiria. A invocat o listă întreagă de nelegiuiri săvîrşite de noi : gălăgie noaptea, beţii şi multe altele. Portăreasa, deşi mituită zdravăn, a declarat că ne purtam ca nişte femei uşuratice, că bărbaţii intrau la noi şi ieşeau la orice oră din zi şi din noapte, în fine, făceam lucruri care nu erau îngăduite într-o casă de oameni cumsecade ! Cînd Edith i-a spus lui Henri :

— Trebuie să plecăm de-aici, căci după spusele proprietarului ne comportăm ca nişte prostituate, el ne-a răspuns :

— Asta se nemereşte de minune, fetelor, căci tocmai am intenţia să vă instalez într-o astfel de casă.

— Una adevărată ?

— Nu tocmai, e vorba de o casă de rendez-vous, din cartierele arătoase, în rue Villejust (azi rue Paul Valéry). Veţi fi găzduite la ultimul etaj, nestingherite de nimeni. Veţi avea la dispoziţie pentru toate nevoile pe servitorii casei. E un loc foarte bine frecventat, clientela e de calitate. O să fiţi acolo foarte confortabil instalate.

— Bine că-ţi arde de glumă, măcar ţie, i-a răspuns Edith.

— Dragele mele, acolo o să vă meargă ca pe roate. Sînt convins c-o să fiţi pe placul proprietarilor. O să fie tare nostim ! O să staţi la căldură, căci în astfel de case clientela se fereşte de geamuri deschise ! Şi-afară de asta, te descotoroseşti de toată banda şi-ţi poţi reface finanţele.

Cînd am debarcat amîndouă însoţite de dna Bigeard, patronul şi patroana ne-au sărit de gît. Ne-am îmbrăţişat ca recruţii la regiment. Noi le spuneam „soţii Fredi", aveau desigur un alt nume, dar nu li l-am aflat niciodată. El era italian. Ca fizic un fel de Tino Rossi, ceva mai înalt şi nu atît de frumos. Ea, o blondă decolorată, pîntecoasă, se foia toată ziua prin casă în cămaşă de noapte, cu un umăr gol. Era năpădită de grăsime.

Cu amîndoi soţii Fredi ne-am înţeles imediat ; Edith i-a prevenit de la sosire :

— N-am nici un ban.

— Asta n-are importanţă, o să aşteptăm.

Ne-au făcut credit, dar şi cînd am avut parale şi-au scos pîrleala, şi cu ce mai dobînzi ! O adevărată jecmăneală ! Dar trebuie să spunem că în plină ocupaţie am stat la căldură şi am avut tot ce ne poftea inima. Şi n-am fost nici singure, ne simţeam ca în familie.

Noi aveam amîndouă o odaie şi o cameră de baie. Dna Bigeard avea şi ea camera şi baia ei. Locuiam într-o casă de rendez-vous, dar în schimb aveam secretară — „Momone, asta înseamnă să ai clasă !". Peste tot covoare, mobile frumoase, confort, nu glumă ! Edith era încîntată.

În această casă era o atmosferă puţin obişnuită şi nu lipsită de însufleţire.

Henri Contet se complăcea teribil în atmosfera asta. Această învălmăşeală îl umplea de satisfacţie. Mergea cu îndrăzneala pînă acolo că asculta emisiunile de la B.B.C. în odaia lui Edith în timp ce la etajul de sub noi generalul von „Truk" se distra cu „Mamoizelle Franzaise".

Ocupate cu munca noastră şi cu vizitele, nu mai aveam timp să ne mai şi gîndim. Am avut vizite de toate neamurile. A venit să ne vadă chiar unul din vechii noştri protectori, Henri, zis Riri, cel mai statornic, preferatul nostru.

I-a adus lui Edith un superb buchet de flori.

— E pentru tine. Îţi dai seama, în viaţă trebuie să voluezi.

Ne-am stricat de rîs.

Ne găsise protectorul care (e)voluase ! La deget purta o piatră cît un dop de sticlă, nu o imitaţie, o piatră adevărată ! Şi ne adusese flori !...

— Îţi merg afacerile ? îl întrebă Edith. Cu ce te ocupi acuma ?

— Am intrat în afaceri.

Nu l-am întrebat ce fel de afaceri. În lumea interlopă, calitatea care te apără de dureri de cap e discreţia. N-am uitat niciodată lucrul acesta.

Ne-a oferit o sticlă de şampanie şi ne-am amintit de vremurile frumoase din trecut. Ne-a dat şi veşti despre băieţii de pe-atunci :

— Ştiţi, unii au luat o cale greşită. Au intrat în Gestapo. Alţii, care n-au avut noroc, fie că sînt internaţi în lagăre de concentrare sau au picat din cauza comerţului negru. „Şi grăsuna de Fréhel a avut plictiseli. Cînta la Hamburg tocmai cînd a fost bombardamentul. Fosforul curgea pe străzi, asfaltul se topise. Oamenii ardeau ca făcliile înfundaţi în smoală. Casele se năruiau. Flăcările luminau totul, ai fi putut să-ţi citeşti jurnalul, dacă-ai fi avut timp de aşa ceva. Ţi se părea că oraşul întreg urla. Totul ardea şi Hamburgul mirosea a porc pîrlit. Biata Fréhel a avut părul, sprîncenele şi genele arse, şi picioarele !" Cînd le povesteşte toate astea, te apucă tremuriciul de groază. Tu ştii cît sînt de sensibil. Mi se făcuse rău de la stomac. După asemenea dezastre, nu mai cred eu că cîştigă nemţii războiul.

A plecat spunîndu-ne :

— Fetele mele, sînt fericit că vă las aici la căldură, într-o casă cuviincioasă.

Guite venea tot timpul. Venea cu bicicleta cu motor (toţi umblam pe două roate), cu un fular pe cap ca să nu-şi strice coafura (era în toi moda fularului cu care-ţi făceai şi turban). Asta n-o împiedica pe Guite să aibă părul ciufulit. „Nu mai pricep nimic, spunea ea, de pe capul meu zboară toate." Noi muream de rîs. Şi Guite se supăra : „Nu văd de ce rîdeţi. Nu sînt deloc distrată, mă gîndesc la altceva, atîta tot."

Aşa de puţin distrată era, că într-o zi soseşte pe o bicicletă cu motor străină.

— Copii, sînt necăjită. Am băgat de seamă abia acum că am luat velomotorul altcuiva. M-am urcat pe unul care nu era al meu.

— N-ai decît să-l dai înapoi.

— Dar cui ?

— Du-l de unde l-ai luat.

— Dar nu-mi mai aduc aminte.

M-am gîndit întotdeauna, şi eu şi Edith, că Guite habar n-avea în ce fel de „casă" locuiam. Într-o zi ne spune :

— E multă agitație în imobilul vostru, dar e tare bine încălzit. Toți oamenii sînt drăguți, se poartă așa frumos cu voi.

Luase pe soții Fredi drept portari.

Fermecătoarea, adorabila Guite, totdeauna cu capul în lună, de-ți venea poftă s-o iei de mînă ca s-o conduci pe unde trebuia să meargă.

Edith primea multe vizite, dar prea puține din lumea cîntecului. Prefera artiștii de teatru ; era la noi o adevărată defilare.

Marele ei prieten era Michel Simon. Ce om extraordinar ! Era tare urît, dar puțin ne păsa de asta. Stam ore întregi să-l ascult uitînd de mutra lui... M-aș fi amorezat de el numai de dragul deșteptăciunii lui, însă nu eram genul lui. Era foarte amator de fetișcanele din rue Saint-Denis. Acolo se simțea la largul lui. La noi venea numai să flecărească cu Edith. Pe mine, ei reprezentînd doi „monștri" laolaltă, asta mă fascina.

Michel nu prea vorbea de meseria lui. Povestea crîmpeie din viața lui .I se întîmplaseră atîtea ! Vorbea mult și de animale, de maimuța lui, pe care o iubea ca pe o femeie. Avea darul povestirii și vocea lui care nu era ca a celorlalți atît de deosebită, adăuga ceva veridic, ceva dureros la tot ce povestea. Nu se putea consola de capul pe care-l avea. Slutenia lui îl obseda.

— Cu capul pe care-l am, nu se uită la mine decît prostituatele (ele sînt fete de treabă), și animalele, care mă iubesc. Maimuța mea mă găsește frumos. Are dreptate, n-a găsit pînă acum un maimuțoi mai frumos decît mine ! Și pe urmă, tot e mai bine să ai o mutră slută decît să n-o ai deloc...

Pe Edith astea o făceau să rîdă. Mie îmi cam strîngeau inima.

Michel Simon găsea că Edith are o mutră cam în genul lui. El pretindea că Edith ca femeie era tot atît de monstruoasă cum era el ca bărbat. Asta îi dădea curaj. Nu mai era singur.

— Îți dai seama, Edith, noi nu avem nevoie să fim frumoși ca să reușim.

Ce era mai straniu era că, după cîtva timp, începeam s-o privesc pe Edith cu ochii lui Michel. Eu care găsisem întotdeauna că e frumoasă, îmi spuneam acum că are totuși ceva anormal : umerii înguști, fruntea prea mare, obrazul prea mic. Cînd era în lume, arăta mult mai bine decît pe scenă ; băgai de seamă că avea șolduri rotunjite și pulpe frumoase.

Cînd era la un loc cu Michel își povesteau viața. Le plăcea și să spună prostii, rîdeau de se stricau de cîte o neghiobie. Almanahul Vermont nu-i speria deloc. Beau împreună zdravăn. Cînd înghițeam primul meu Cinzano, ea era deja la al zecelea și Michel la fel. Niciunul nu se dădea bătut. Michel spunea : „Sîntem nasoli, nu sîntem frumoși, dar nu sîntem niște fleacuri !"

Și vizitele se țineau lanț !

Jean Chevrier venea cu Marie Bell, de la Comedia Franceză. Avea un aer teribil de femeie de lume, dar asta n-o împiedica să vină în spelunca noastră.

Ne vizita și Marie Marquet. Cînd se întîlnea cu cealaltă Marie (Bell) erau puțin cam acre. Nu se prea iubeau astea două. Edith aprecia pe Marie Marquet, găsea că are clasă mare. Era, de altfel, o femeie

superbă din toate punctele de vedere : şi ca talie (cînd întindea braţele treceam pe dedesubt amîndouă) şi ca talent. Nimeni nu declama versurile ca ea, era un vis ! Edith o asculta plină de respect : „Marie, cînd te ascult, iau lecţii, pentru că un poem este un cîntec fără muzică, prezintă aceleaşi dificultăţi".

Era destul de neobişnuit să vezi o femeie cu atîta clasă, vînturîndu-se, fără ca nimic s-o surprindă, prin casa noastră. Ne povestea cîteodată lucruri extraordinare. Ea ne-a vorbit de piesele lui Edmond Rostand : *Cyrano de Bergerac, L'Aiglon, Chantecler*... Ne povestea despre casa de la Arnaga, în apropiere de Cambo, în Ţara Bascilor, unde trăise Edmond Rostand. Poetul şi cu Marie fuseseră tare îndrăgostiţi. A fost o frumoasă poveste de dragoste care o încînta pe Edith.

Mai aveam şi prietenele obişnuite ca Madeleine Robinson şi Mona Goya. Madeleine Robinson era cea mai bună prietenă a lui Edith.

Mona Goya era tare caraghioasă. Rîdea toată ziua.

Într-o zi, era în 1943, Edith a fost convocată la Comisariat privitor la mama ei. Nu era prima oară, dar a fost ultima.

De cînd devenise Edith celebră, maică-sa făcea un scandal după altul. Am găsit-o de mai multe ori la închisoare la Fresnes : fusese strînsă după stradă, îmbuibată de vin şi de droguri, ca o vagaboandă. Ne duceam s-o scoatem de-acolo, o îmbrăcam de la cap la picioare... şi o lua iar de la-nceput.

În 1938, într-o seară cînd Edith cînta la „A.B.C.", o femeie aproape în zdrenţe s-a agăţat de portiera taxiului. Părul răvăşit îi curgea pe faţă, băuse şi striga cu o voce îngrozitoare, răguşită, care duhnea a vin, cu o voce de om în mizerie :

— E fata mea... e fata mea...

Raymond Asso se supărase şi o descotorosise pe Edith cîtva timp de ea.

Dar de-atunci încoace se plîngea peste tot : „Fata mea e Edith Piaf. Ea rulează pe aur şi pe mine mă lasă în mizerie."

Ameninţa pe Edith s-o dea la gazetă. A şi făcut-o de altfel ; s-a dus în 1941 să ceară ajutor la Serviciul de opere sociale al ziarului „Paris-Soir". Regiza bine povestea, dar nu-i reuşea întotdeauna, căci rareori era trează. Nu o prea luau în serios. Şi în 1943 eram atît de obişnuite cu poveştile ei, încît Edith mi-a spus : „Ocupă-te tu de ea."

La comisariat, băieţii mi-au spus că murise într-un chip groaznic : au găsit-o aruncată în canal.

Ea a murit aşa cum prezisese tata : în canal.

Henri şi cu mine ne-am ocupat de toate. Edith a decis s-o înmormînteze la Thiais. N-a vrut să vină la înmormîntare şi nici la mormîntul ei n-a fost vreodată.

— Mama mea, spunea Edith, era de mult moartă pentru mine, cam de la o lună de la naşterea mea, cînd m-a părăsit. N-a fost niciodată decît o mamă pentru starea civilă.

Şi asta era cam aşa. Între Edith şi mama ei nu exista, în realitate, nici o legătură sufletească. Fiecare încerca să se apropie de cealaltă, dar niciuna nu punea inimă. Ea n-o revăzuse pe Edith decît din interes.

Edith lucra pe-atunci enorm. În meseria ei, contactul cu ocupanții a fost de multe ori pe cale să se strice.

Edith n-avea deloc stofă de eroină ca Edith Cavell, al cărei nume îl purta. Avea, în schimb, îndrăzneala ștrengarului parizian care nu tolerează să i se aducă o cît de mică știrbire libertății lui, fără să devină obraznic.

În 1942, cînd cînta la „A.B.C.", în seara premierei, se găseau bineînțeles în sală o grămadă de ofițeri germani, de toate culorile : verde, cei de la Wehrmacht, negru, cei de la S.S., gris, cei de la antiaeriană, albastru, marina de război. Dar toți decorații, toți galonații ăștia nu erau singuri. Sala de la „A.B.C." gemea de parizieni de toate felurile.

La sfîrșitul recitalului, Edith le aruncă în plină mutră : *Où sont-ils tous mes copains ?* cu drapelul tricolor înfățișat de proiecțiile luminoase. A fost un adevărat delir.

A doua zi, riposta nemțească nu s-a lăsat așteptată. Edith a fost convocată la ei și săpunită numărul unu de comandant.

— Scoateți cîntecul acesta din repertoriul dumneavoastră.

Era moartă de frică, dar a răspuns :

— Nu.

— Atunci voi interzice să fie cîntat.

— N-aveți decît, dar întreg Parisul o să-și bată joc de dumneavoastră.

Pînă la sfîrșit, au făcut fiecare o concesie. Cîntecul a rămas, dar a fost suprimat drapelul tricolor.

Nemților le plăcea grozav cum cînta Edith. De vreo douăzeci de ori au invitat-o să vină să cînte în orașele germane ; a refuzat întotdeauna.

În schimb, era gata oricînd să cînte în lagărele de prizonieri. N-a păstrat niciodată pentru ea sumele cu care era plătită. Le vărsa pentru prizonieri. De fiecare dată se reîntorcea răvășită din aceste călătorii. Toți soldații ăștia, toți bărbații de acolo erau de-ai ei, erau cei pe care-i iubise.

Era primită ca o prințesă.

Andrée Bigeard se rugase s-o însoțească în locul meu în toate deplasările ei.

— Îți plac atît de mult Fritzii ăștia ?

— Îmi plac călătoriile.

— Asta minte, îmi spunea Edith.

De altfel, nu eram chiar așa de tîmpite încît să nu ne dăm seama că Andrée Bigeard primea la ea în odaie foarte mulți bărbați. La început, Edith glumea : „Ce părere ai, influențată de ce se petrece la noi, și-a pierdut biata Andrée capul. Ce de bărbați se perindă pe la ea ; n-aș fi crezut niciodată că e în stare de una ca asta !"

Mai tîrziu abia ne-am dat seama că ea profita de situația pe care o avea în mijlocul dușmanilor ca să poată face rezistență și că cei care veneau s-o vadă erau niște teroriști, cum le spuneau nemții.

Aceste călătorii de partea cealaltă a Rinului îi erau foarte utile lui Andrée, dar risca foarte mult.

Într-o zi, pe cînd Edith cînta într-un lagăr, un ofiţer superior a întrebat-o :

— Sper, doamnă, că aţi fost mulţumită, că apreciaţi ospitalitatea Reichului. Cum vă place Germania ?

— Să nu mai vorbim de asta, i-a răspuns Edith. Camera este un sloi de gheaţă, geamurile sînt sparte, mîncarea e infectă şi nu poţi găsi nici o picătură de vin ! Germania e respingătoare !

Tipul s-a înroşit tot. A apucat telefonul şi a început să urle în el în nemţeşte. Edith îşi spunea : „De data asta, am mers prea departe". Dimpotrivă. După o oră era mutată în cel mai elegant hotel, i se servea o masă acceptabilă, însoţită de o sticlă de Bordeaux franţuzesc extra.

Altă dată, tot într-un lagăr de concentrare, Edith aflase că prizonierii francezi făcuseră pe melodia imnului lui Hitler următoarele cuvinte :

Dans le cul, dans le cul,
Ils auront la victoire.
Ils ont perdu
Toute espérance de gloire.
Ils sont foutus,
Et le monde en allégresse
Répète avec joie, sans cesse :
Ils l'ont dans l'cul,
Dans le cul ! *

La sfîrşitul programului, Edith anunţă :

— Ca să mulţumesc domnilor ofiţeri, vă voi cînta o melodie germană. Dar cum nu cunosc cuvintele, o s-o fredonez doar.

Şi, iat-o demarînd cu vocea ei de tunet. Cu un zgomot de cizme impresionant, toţi nemţii se ridică în picioare şi ascultă în poziţia de drepţi pe Edith care, de fapt, le cînta *Dans le cul.*

Atmosfera fiind foarte îmbietoare, dna Bigeard îi spune lui Edith :

— Cereţi-le voie să fiţi fotografiată cu tot grupul de prizonieri.

După ce a închinat cu comandantul lagărului „pentru Stalingrad", „pentru victorie", pentru tot ce-au dorit ei, Edith le-a spus :

— Domnule colonel, aş vrea să-mi faceţi o favoare.

— E acceptată dinainte, a răspuns comandantul, bătînd din pinteni.

— Aş dori să-mi rămînă o amintire a zilei acesteia de neuitat : doresc să am o fotografie cu dv. toţi şi una cu prizonierii *mei.*

Neamţul a acceptat. La Paris, Edith a dat fotografia lui Andrée. Ea a mărit-o. Capul fiecărui prizonier francez a fost decupat şi lipit pe cărţi de identitate false şi pe acte de muncitori voluntari din Ger-

---

* *În spate cu-n picior*
Va fi a lor victorie.
Dispar ca-n vis
Speranţele de glorie.
Cu ei s-a zis
Şi noi toţi, plini de veselie,
Le strigăm, minte să ne fie,
Cu un picior în spate,
În spate !

mania. Edith a cerut să se mai ducă o dată în lagărul de acolo. I s-a dat permisiunea. Andrée a transportat cu acest prilej, în cutia de machiaj a lui Edith, toate aceste acte măsluite pe care a reușit să le strecoare prizonierilor.

Cei care au reușit și izbutit au avut mare ajutor de la aceste acte. Unii chiar au reușit să scape de represalii datorită lor.

Edith și doamna Bigeard au făcut acest fel de operații de cîte ori le-a fost cu putință. Edith spunea : „Nu, eu n-am făcut parte din rezistență, dar mi-am ajutat soldații mei."

Am fi rămas pînă la sfîrșitul războiului în casa noastră de rendez-vous atît de luxoasă. Din păcate, cumetrii Fredi cam exageraseră cu bursa neagră. Spre sfîrșit, ocupanții deveniseră niște modele de virtute și, ca să dea exemplu, se descotoroseau de oamenii care lucrau la negru. Într-o zi din primăvara lui 1944, Henri a venit să ne scoată de acolo :

— Micuțelor, miroase a pîrlit pe undeva pe-aici, mai bine să o luați din loc.

Edith, întotdeauna iute în hotărîri, a zis :

— Ne-ntoarcem la hotelul Alsina.

I-am părăsit pe soții Fredi lăsînd o datorie de două milioane. Atîta le mai datoram după tot ce le mai dădusem. Cînd am spus că ne-au costat mult, nu glumeam. Ne ciuguliseră toți gologanii cu atîta regularitate, tot spunînd că ne fac credit, încît rămîneam regulat fără o para chioară.

A doua zi după plecarea noastră, casa din Villejust era încercuită și patronii la închisoare.

Se încheiase cu viața fără griji !

CAPITOLUL IX

DESCOPERIREA : YVES MONTAND

Ajunse la hotelul Alsina, ne-am reluat obiceiurile. La început însă nu ne-a mers prea bine.

Războiul mirosea urît pentru nemți. Afișele lor, cu chenar de doliu, cuprindeau nume de ostateci care s-ar fi putut să fie vecini de-ai noștri. Treaba asta ne strica tot cheful. Pentru nemți, toți erau niște teroriști ; chiar și bunicuța din colț care vindea ziare. Zona liberă nu mai exista. Evreii erau adunați în țarcuri și îmbarcați ca niște vite blestemate. Se terminase cu epoca ocupanților corecți cu misiunea să cîștige simpatia populației. Pe străzi, simțeai că oamenilor le e frică.

Moralul era la zero. Nu mai aveam niciun ban. Plecase și Tchang. De dna Bigeard ne-am despărțit cu ochii-n lacrimi.

Toate astea nu erau plăcute deloc. Să facă socoteli, să fie obligată să se restrîngă, asta-i strica buna dispoziție lui Edith. În rue Villejust, ea cheltuise ca o nebună : totul pentru mîncare și pentru băutură. Cu soții Fredi ăștia, cărora le eram veșnic datoare cîte ceva, nu ne mai cumpărasem nici îmbrăcăminte. Trăiam din rămășițe și nu erau prea grozave.

N-ai bani, n-ai prieteni. Edith nu le mai da de băut la discreție. Și veselia pierise. Asta i-ar fi putut servi de lecție, dar ți-ai găsit ! Cînd a avut iarăși gologani, a făcut ca înainte, s-a lăsat din nou jumuiită.

Și-atunci, Edith s-a dus să cînte într-un lagăr. A luat-o cu ea pe dna Bigeard, care era cuprinsă în acest gen de contracte și care, plîngînd de emoție, repeta într-una : „E pentru ultima oară..." Eram sigure de asta toate trei.

Îmi aduc aminte cum arăta Gare de l'Est noaptea. Mirosea a cizme soldățești, a sudoare și a slănină rîncedă. Mirosul de cizme era de la soldații nemți. Trenul era încă departe și eu îl așteptam în capul oaselor, rumegînd în minte mizeria acestei turme care pleca la abatorul de pe frontul rusesc. Pentru ei, *fertig* cu permisiile, cu fetele, cu țara lor. Deși erau ocupanții, erau totuși oameni și asta-mi strîngea inima.

Cînd m-am întors la Alsina, portarul mi-a comunicat :

— A telefonat valetul tatălui dnei Piaf. A spus că să-l chemaţi imediat.

Cu valetul ăsta e o poveste întreagă. Edith nu-l abandonase pe tatăl ei. Într-o zi, el i-a spus : „Acuma că ai ajuns cineva, aş vrea să am un valet. Asta m-ar ridica în ochii amicilor mei.“ Ce-am putut să mai rîdem ! Cum se potrivea cu ideile năstruşnice pe care le avea şi Edith, a dat numaidecît un anunţ la ziar şi mi-a spus : „Bietul bătrîn, poate că n-o mai duce mult. Haide atunci să-i facem rost de un valet. Dar va trebui să-l plătim bine ca să accepte să locuiască în strada Rébeval !“.

Era prea adevărat. Tata n-a vrut în ruptul capului să-şi părăsească hotelul său mizerabil, atît de murdar, de dărăpănat şi fără pic de confort. Un valet, acolo, nu era ceva realizabil. Şi totuşi l-a avut.

Nu ştiu de ce, dar eram îngrijorată. Tata, ca să telefoneze, cobora la cafeneaua din apropiere. Şi cum era vorba de bani, chema el singur. Am cerut la telefon pe valet, care bănuiam că aştepta acolo. A venit imediat.

— Ştiţi, vroiam să-i spun doamnei că tatăl dsale a murit !

Nu-mi dădeam seama, dar lacrimile îmi curgeau şiroi. Îl iubeam mult pe bătrîn. Şi-apoi el reprezenta o parte din viaţa mea care se-nmormînta în groapa în care îl vor coborî.

N-am stat la îndoială. L-am chemat pe Henri Contet. Ne-am dus împreună în strada Rébeval. N-a fost posibil s-o prevenim pe Edith. S-a întors tocmai la timp pentru înmormîntare. A fost foarte îndurerată.

La hotelul tatei am găsit o sumedenie de rude care ne aşteptau : fel de fel de veri, veri de-al doilea pe care nu-i văzusem niciodată. Toţi voiau cîte o amintire. Cît a trăit tata, nici unul din ei nu i-ar fi dat un pahar cu apă. Edith a dat valetului frumosul ceas de aur al lui „Papa Gassion“. Celorlalţi, mi-a spus : „dă-le pipele“. Le-am împărţit : vechile lui pipe *chiulotate* şi care miroseau urît, dar la care el ţinea atît de mult.

La cimitirul Père-Lachaise a fost coborît în groapă. Veniseră „fetele“ din casa de toleranţă din Normandia. Ele plîngeau din toată inima, dar nu îndrăzneau s-o îmbrăţişeze pe Edith. Henri era cu noi. Oamenii lui Borniol îl trecuseră printre „domnii aceia din familie“. Cînd au aruncat pămîntul pe coşciug, am suferit îngrozitor. Edith mă strîngea de mînă tare de tot. Înţelegeam amîndouă că îngropau toată copilăria şi tinereţea noastră.

Toate mergeau prost. Henri al nostru, cînd venea, era tare morocănos şi foarte palid. Nu-l trăgea inima să mai compună cîntece. Toţi stăteau în bîrlogul lor. Nici chiar Guite nu mai venea. Îşi vînduse bicicleta cu motor şi la hotel n-aveam pian. Guite nu ştia să spună ceva decît cu degetele pe clape.

Poate că nu era momentul potrivit, dar Henri îi băgase în cap lui Edith să intre la SACEM :

— Asta o să fie o ocupaţie pentru tine. Ai făcut pînă acuma cîteva cîntece. Cum nu ai dreptul să le iscăleşti, n-o să încasezi nimic pentru ele. Înscrie-te la SACEM (Asociaţia autorilor, compozitorilor şi

editorilor de muzică). După ce te vor fi primit, o să încasezi drepturi de autor.

— Nu cumva eşti nebun, Henri ? N-o să pot trece niciodată un examen !

Am pisat-o pe Edith ca s-o facă. Nu vroia, dar totuşi s-a dus.

— Mi-am dat cererea. Momone, ce treabă serioasă ! Nu sînt oameni veseli acolo. Pentru examen îţi trebuie certificatul de naştere, cazierul judiciar, o fotografie şi să mai treci o probă a naibii ; trebuie să scrii aşa, dintr-o dată, un cîntec cu trei strofe despre un subiect pe care ţi-l dau ei. M-apucă bîţîielile de pe-acuma.

Eram la începutul lui 1944, cînd Gassion Edith, zisă Edith Piaf, a fost convocată pentru examen.

— N-o să se poată, Momone, n-am dat în viaţa mea examen. Sigură sînt că o să cad. În faţa tuturor bărboşilor ăştia care o să mă examineze... (Pentru ea, un examinator, un profesor, purta neapărat barbă şi ea avea oroare de aşa ceva.)

Cu o oră înainte de examen, nu dădeai pe ea două parale. Ca să-şi dea curaj şi-a dat pe gît cîteva pahare de întăritor. Apoi s-a dus în rue Ballu, la SACEM.

Singură, închisă într-o cămăruţă, cu hîrtia în faţă şi cu subiectul „Rue de la Gare", îşi pierduse cumpătul.

— Momone, foaia aia de hîrtie urca şi cobora în faţa ochilor mei. Cuvintele de pe ea „Rue de la Gare" mi se păreau indescifrabile. Nu-mi da nimic prin gînd. Ce putea să mă plictisească afurisita asta de stradă ! Mi-au venit în gînd chestii de felul ăsta :

Rue de la Gare
La fille s'égare
Elle a perdu son coeur
Avec lui, son bonheur... *

chestii idioate, în legătură cu asta. Nu eram în stare să mai scriu un cuvînt. Şi nu mă gîndisem nici la greşelile de ortografie ! Toate se încîlceau în capul meu. Am ieşit de-acolo fără să am habar ce scrisesem, cu inima brambura şi cu o înspăimîntătoare durere de cap. Am pierdut partida. N-ar fi trebuit să beau. Dar tu ştii, Momone, că pe inima goală nu-mi vin ideile.

Am înghiţit hapu.

Dacă a existat un bărbat care să fi intrat la timp în existenţa lui Edith, acela a fost Lou Barrier. Ăsta a rămas lîngă Edith pînă la sfîrşit.

Tipul ăsta era formidabil. Dacă te gîndeşti numai la felul senzaţional în care a apărut. Portăreasa i-a telefonat lui Edith :

— A venit un domn, Louis Barrier, care vrea să vă vadă.

— Bine, cobor. Închizînd telefonul, mă întreabă : Cunoşti aşa ceva, Momone : Louis Barrier ?

---

* *În strada ce duce la gară*
S-a rătăcit a nu ştiu cîta oară,
Acolo şi-a pierdut iubirea,
Cu ea şi fericirea.

— Numele ăsta nu-mi spune nimic.

În acea vreme, nu prea aveam vizitatori. Coborîm în grabă şi găsim proţăpit, la intrare, un băiat înalt, blond, simpatic, care-şi ţinea bicicleta de ghidon şi avea pantalonii prinşi cu clame. Sta acolo foarte calm.

— Aflaţi, doamnă Piaf, că am venit să vă văd pentru că eu sînt impresar.

Ne-am uitat una la cealaltă şi am pufnit în rîs. Impresarul pe care-l aşteptam de zece ani să vie într-un Rolls, cu o ţigare mare de foi în gură, ne sosise cu bicicleta de mînă şi cu clame la pantaloni... Era atît de hazlie chestia asta, că nu se putea să nu reuşească. Ca referinţe, nu aducea nimic ; numai aspectul lui onest şi sincer. Pe loc, Edith a simţit faimosul ei şoc. Louis i-a plăcut.

— Aş vrea să mă ocup de dumneavoastră. Ştiu că nu aveţi pe nimeni. Nici un om să vă apere. N-aţi avut niciodată impresar. Acuma însă vă trebuie unul. Aveţi în adevăr nevoie. Sînteţi în plină ascensiune. E momentul potrivit. Aşa că, iată-mă !

Să ne spuie asta tocmai în momentul în care simţeam că redevenim vagabonde, trebuia să fie cineva şi să aibă un fler dat naibii !...

— De acord, i-a răspuns Edith, îmi placi.

N-am semnat nici un contract, nici cel mai mic petec de hîrtie. Între ei nu era ceva necesar. Edith a avut totdeauna o încredere desăvîrşită în Loulou. El a avut pentru ea un devotament de cîine Saint-Bernard. Este unul dintre puţinii care nu au tutuit-o. El a fost acela care totdeauna a scos-o din încurcături şi nu era aşa de uşor să umbli cu ea, cu Edith.

În aceeaşi seară, ea şi hotărîse să-l păstreze pentru noapte.

După cum hotărîse, l-a pus la probă pe Louis (căruia i-a spus Loulou). A fost uşor, nici el nu dorea altceva.

Edith a acceptat cînd a invitat-o să vie să-i vadă garsoniera. N-aş fi ţinut minte plecarea lor spre cuibul dragostei dacă n-ar fi fost grozavă înapoierea lui Edith... N-am rîs niciodată atît... Era furioasă foc :

— Momone, dă-mi un pahar, mă sufoc.

— Nu ţi-a dat de băut ?

— Ţine-ţi gura. Să nu-mi mai vorbeşti niciodată de neisprăvitul ăsta ! Poate că este un bun impresar, dar în rest e lipsit de inspiraţie. Ce dobitoc ! Debarc în apartamentul lui de două camere, nu prea rău aranjat, şi-mi zic : „Are gust bun, băiatul". Le aranjase bine : şampanie, gustări, flori. Începutul era bun. Bem cîte o cupă, apoi încă una. E din genul duioşilor. Mă ia în braţe, face pe sentimentalul, simţeam că mă pierd... Moment propice, ce mai ! Şi iată-l că se ridică.

— O să-ţi fac puţină atmosferă !

Şi pune un disc. Ghiceşte al cui disc a îndrăznit să-l pună, Momone ? M-a pus s-ascult un cîntec al iubitei lui Henri. Tocmai mie ? După toate cîte le-am îndurat de la Henri din cauza ei ! Mai rău decît m-ar fi plesnit peste obraz. M-am abţinut. Am făcut aşa cum ştiu eu pe blînda :

— E frumos ăsta. Cine-l cîntă ?

Şi mi-a aruncat numele tîmpitei ăleia.

— Eşti bine cu ea, e dama ta ?

Atunci şi-a luat un aer de încrezut... Credea că era poza nimerită ! M-am ridicat dintr-o săritură şi l-am avertizat :

— Dacă eşti cu ea, n-ai nevoie de mine. O să-i faci rost de atîtea contracte, că-ntr-un an n-o să ai cu ce să-ţi cumperi nici clamele pentru pantaloni.

Şi am demarat, strigîndu-i :

— Păstrează-ţi atmosfera pentru ea. Şi nu-ţi fie teamă că uzezi discul, se vor găsi mereu la magazin ! Înainte de a-mi face figura asta, trebuia să te informezi.

A doua zi, Loulou al nostru se informase şi a revenit complet dezolat.

— Edith, îmi cer iertare. Nu ştiam.

Ea i-a rîs în faţă.

— Nu mai face mutra asta. După un ceas, uitasem deja (nu era chiar adevărat). Nu-ţi face sînge rău, te păstrez. Numai să te ocupi bine de treburile mele.

Barrier s-a ocupat cu rezultate minunate de ea. Pentru cariera lui Edith, el a avut o mare importanţă. Dacă în calitate de amant a durat cît o stea căzătoare, ca impresar i-a fost foarte folositor. Numaidecît l-am văzut reuşind. În timpurile acelea grele a obţinut un contract de paisprezece zile la Moulin-Rouge, care era unul din marile music-halluri din acea vreme.

Reîncepea fierbinţeala zilelor de muncă. Aveam totuşi timp să pălăvrăgim. Stînd în camera de baie, ascultam ce spunea Edith. Aici se simţea în largul ei.

— Momone, tu ştii să mă asculţi ca nimeni altul. Ai un talent nebun în rolul ăsta.

În acea zi, ea era sentimentală. Pluteam printre rămăşiţele amintirilor ei de dragoste. Îi plăcea la nebunie să povestească despre bărbaţii ei.

Ar fi trebuit numerotaţi bărbaţii lui Edith ca să te poţi descurca.

Chiar cu sistemul ăsta de clasament, nu ajungeam să ne descurcăm. Epoca ce va urma va ţine o perioadă mai lungă. Edith a numit-o „uzina", pentru că s-a apucat să fabrice cîntăreţi în serie. Debutantul seriei a fost Yves Montand.

Loulou îi spuse într-o zi lui Edith :

— S-a terminat, de-acum înainte nu-ţi vor mai impune pe cel care va cînta „en américaine", în spectacolele în care vei cînta. Acuma tu eşti cea care-l vei alege. Cei de la Moulin-Rouge îţi propun pe Yves Montand.

— Nu. accept, nu-l cunosc. Îl vreau pe Roger Dann, fantezistul, ăsta-i unul de-al nostru.

Roger nu era la Paris. Nici discuţie să-l poţi aduce din provincie. Deveniseră toate atît de greu de aranjat. Eram în iulie. Pînă la eliberare va mai trece mai mult de-o lună.

— Bine, îi răspunse Edith.Pune-l să repete pe Yves Montand al tău. O să viu să-l ascult.

Aşezată în fundul sălii de la Moulin-Rouge, Edith aştepta. Vede intrînd pe scenă un tînăr voinic şi brun, tipul italianului, frumos la chip, dar îmbrăcat alandala : cu o haină în carouri de-ţi venea să urli şi cu o pălăriuţă în genul lui Trenet. Şi, în afară de asta, cînta nişte vechituri americane, nişte imitaţii după cîntece răsuflate din Texas. Îi imita pe Georges Ulmer şi pe Charles Trenet. Nu-ţi făcea nici o impresie, mai degrabă rea. Mă uitam la Edith şi-mi ziceam că n-o să reziste mult şi-o s-o întindă.

După trei cîntece, el vine la rampă şi întreabă cu un aer acru :

— Continui sau ajunge atîta ?

— Ajunge, i-a strigat Edith, aşteaptă-mă că viu.

Cu ăsta la sigur c-o să iasă scandal. Edith ştia că era furios c-a trebuit să fie verificat de ea, că nu se sfia s-o trateze de „vînătoare de gînduri negre", de „cîntăreaţă realistă de pe străzi", de „plicticoasa de clasa-ntîi"...

Îţi venea să rîzi, cînd îi vedeai de departe : el, în picioare, la marginea scenei, ea jos în sală, atît de micuţă că-i ajungea nasul la gleznele lui Yves. El s-ar fi crezut dezonorat dacă s-ar fi aplecat spre ea. Ce-avea să-i spună Edith, nu ţinea mult.

— Dacă ţii să cînţi, vino peste o oră la mine, la hotelul Alsina.

Yves era uluit şi atît de furios încît devenise palid de tot. Asta n-a fost un motiv ca după o oră, în camera de la hotelul Alsina, să nu-şi fi pierdut orice îndrăzneală.

Edith n-a umblat cu mănuşi.

— O să începem cu calităţile tale, aşa o să meargă mai repede. Ai o mutră frumoasă, prestanţă şi mîini care au expresivitate, o voce plăcută, caldă, gravă, care le va face pe femei să se topească. Faci impresia că ştii ce vrei şi că eşti inteligent. Resul nu face nici două parale. Îmbrăcămintea ta e bună pentru circ, te face ridicol. Accentul tău marsiliez este oribil, pui cîte patru accente circonflexe pe o-urile tale şi gesticulezi ca o paiaţă. Cît despre repertoriul tău, n-are nici o valoare. Cîntecele tale sînt vulgare. Genul tău american mă face să mă strîmb de rîs.

— Place, am avut succes cu el.

— La Marsilia poate, după ce patru ani de zile nu mai auziseră pe nimeni. Iar la Paris, fiindcă publicul este mulţumit cînd îţi baţi joc de mutra ocupanţilor. Nu pe tine, ci pe americani îi aplaudă ei. Cînd vor veni americanii aici, pe lîngă ei n-o să faci doi bani. Eşti de pe-acuma demodat.

Yves îşi mesteca furia. Îl auzeam cum scrîşnea din dinţi. Edith se amuza grozav.

— Mulţumesc, dnă Piaf. M-am lămurit. Nu vreţi să cînt alături de dv. Nu fac parte din genul care vă place.

— Uite, vezi, aici te-nşeli. Eşti tocmai tipul de artist care-mi place şi n-am de gînd să te-mpiedic să-ţi cîştigi existenţa. Paisprezece zile cu tine vor trece repede.

Era atît de furios că se sufoca. Voia s-o şteargă fără să mai deschidă gura, cînd o aud pe Edith rechemîndu-l.

— Aşteaptă, n-am isprăvit. Sînt sigură că ai stofă de cîntăreţ, de adevărat cîntăreţ. Sînt gata să te fac să-ţi înveţi meseria. Acordă-mi încrederea ta şi, dacă îmi vei asculta sfaturile şi vei face ce spun eu, vei ajunge cel mai mare cîntăreţ.

El i-a răspuns : „Foarte mulţumesc !“ şi a plecat trîntind uşa.

Rămăsesem înmărmurită. Toate astea n-au ţinut mai mult de cincisprezece minute. În sfertul ăsta de ceas descoperisem în ea o fiinţă pe care n-o cunoscusem. O astfel de Edith, nici nu-mi trecuse prin gînd că ar fi putut exista. Felul în care îl decorticase pe individ mă uimise ; parc-ar fi desfăcut o păstaie de mazăre şi ar fi ales boaba cea mai frumoasă. Intuise calităţile lui, cu toate că erau acoperite de multe lucruri ridicole, false şi urîte. Pe mine mă uluise. Edith mă uimise necontenit, dar niciodată în aşa măsură.

Stînd pe pat, se uita spre uşă. Îmi dam seama că gîndurile se perindau în viteză în capul ei şi priveau fel de fel de lucruri.

— Nu-i tipul meu ? Bărbaţii ăştia cît pot să fie de proşti... E atît de frumos, că te face să te gîndeşti numai la el, imbecilul ăsta. Băiatul ăsta, Momone, o să revoluţioneze cîntecul. El e cel aşteptat. El reprezintă noul, cel de după război.

— Crezi că o să accepte să-i dai lecţii ?

— Da.

Eu nu eram atît de sigură. Yves era un vanitos. Şi italian pe deasupra. Astora nu le place să fie comandaţi de o femeie, nu intră în obiceiurile lor.

A doua zi, la repetiţie, îşi scosese haina. Cînta în cămaşă.

— Vezi, Momone, c-aveam dreptate.

După el, era rîndul lui Edith. Trecînd pe lîngă el, Edith nu l-a lăsat să-i scape şi l-a întrebat :

— M-ai auzit cîntînd pînă acuma ?

— Nu, doamnă Piaf.

— Atunci, de unde ştii că sînt „negustoreasă de plictiseală“ ? Poţi să-mi spui Edith şi să rămîi să mă asculţi. Aşa o să poţi judeca tu singur.

El a rămas s-o asculte pînă la sfîrşit, apoi a dispărut fără să spună o vorbă. Totuşi, Edith îl aştepta. Avea dreptate, pentru că în cele din urmă ne-am pomenit cu el la hotelul Alsina.

— Uite ce, Edith : dacă propunerea ta mai stă în picioare, sînt de acord.

— Ce zici, te plictiseşte s-asculţi de o femeie ?

— Nu, te-am auzit cîntînd şi-am înţeles. Le ştii pe toate de care eu habar n-am.

Am băut cîte un păhărel, am toastat cîte puţin pentru fiecare şi a-nceput munca.

— Te-ai gîndit la costumul tău ?

— Da, dar...

— N-ai gologani ? Şi atunci ! N-o să cînţi în smocking ! Sînt vremuri grele, o să te-mbraci cu te miri ce : pantalonii şi o cămaşă. Nu albă,

cămaşa, ai avea aerul că vrei să faci pe elegantul. Însă nici neglijent, publicul trebuie respectat. Şi apoi asta te-ar tăia în două. O cămaşă de aceeaşi culoare cu pantalonul. Eşti înalt, zvelt, ai supleţea unui cotoi de cartier. Trebuie să ştii să te foloseşti de asta.

Eram tare mirată de autoritatea pe care o avea Edith. Lecţia pe care i-o da îmi făcea impresia că o ştia pe de rost.

— Accentul marsiliez te face să rîzi. Lasă-l celor care au numai asta. O să te învăţ o şmecherie de-a actorilor. Îţi pui un creion între dinţi. Vei vorbi şi-ţi vei cînta cîntecele aşa. Ţi-am făcut şi o listă de cuvinte pline de *o*-uri. Mi le vei recita de mai multe ori pe zi.

— Cu creionul ? Cum o să arăt ?

— Nimeni nu e ridicol cînd munceşte. Hai, dă-i drumul.

Nu e uşor să vorbeşti cu un creion între dinţi. Yves saliva şi-njura. Edith făcea haz. Era caraghios să-i vezi mutra lui frumoasă tăiată-n două de afurisitul ăla de creion.

Cînd Yves era acolo, nu mai rămînea loc în cameră. O umplea toată cu înălţimea lui de un metru şi optzeci şi şapte şi cu cele optzeci şi două de kilograme.

Văzîndu-l stînd acolo, docil dar voluntar, cu fruntea încreţită ca a unui căţel care are probleme, eram înduioşată. Îi era teamă să nu pară ridicol şi totuşi continua. Asta-mi plăcea.

Ne-am împrietenit pe loc amîndoi. Era cu totul altfel decît toţi ceilalţi pe care-i avusesem. Cu el, simţeai nevoia de aer curat. Era ca un lup tînăr în luptă cu viaţa, plin de energie, fără burtă, cu muşchi tari şi prelungi. Surîsul lui ţi-l adresa direct, cinstit, sincer. Rîdea tot timpul ca şi cum ar fi fost mereu soarele sus.

După prima lecţie, am ieşit împreună. Mergeam amîndoi, unul lîngă altul, pe avenue Junot. A dat un şut cu vîrful ghetei — purta cel puţin numărul patruzecişişase — unei pietre, de s-a dus naibii. S-a oprit deodată, cu amîndouă mîinile în buzunare, şi mi-a spus, cu un aer serios :

— Cred că pot să am încredere în ea. O să muncesc din greu.

Şi-a început imediat. După paisprezece zile, cu tot repertoriul lui de vechituri, Yves făcuse progrese extraordinare. E drept că lecţiile le lua acum la noi acasă. Devenise noul patron. Edith îl iubea la nebunie. Pentru a nu ştiu cîta oară, îmi ziceam că avea gust şi că se pricepea să-şi aleagă bărbaţii. Yves a rămas un bărbat frumos, dar la douăzecişidoi de ani, cînd se afla în vreo odaie, ai fi zis că intrase şi soarele odată cu el.

Pentru că-l iubea, asta n-o împiedica să-l facă să lucreze. El muncea de două ori mai mult. Ea nu-i trecea nimic cu vederea. Edith decisese că el va trebui să parvie repede de tot şi ea nu se putea înşela. Cum de cîte ori era vorba de meseria ei ea era neobosită, şedinţele durau ore întregi. Uneori ea devenea cu adevărat plictisitoare. Ne uitam, cu Yves, unul la altul, aveam chef să evadăm. Nu era posibil, ea ne ţinea strînşi, pe amîndoi, în mica ei mînă.

— Momone, nu-l distra sau pleacă. După ce o să termine, o să vă las să vă plimbaţi o oră.

Aveam chiar nevoie. Camera era prea mică. Lui Edith îi era groază de ferestre deschise. După o jumătate de ceas, Yves, cu plămînii lui de atlet, ne pompase tot aerul. Devenea ceva de nesuportat.

Nici vorbă să plece singur. N-avea acest drept. Îl însoţeam eu peste tot. Edith nu era bănuitoare, dar îşi lua măsurile de precauţie. Prefera ca eu să fiu mereu pe lîngă el.

— Asta, Momone, are prea multă energie, e prea sănătos. Nu trebuie să-i dai drumul în mijlocul naturii.

Mă gîndeam că dacă va trebui să mă ţiu după el în fiecare zi, n-o să fie prea amuzant. O fi fost el numai zîmbet, dar nu era felul de om care să se lase să-i pui zgardă şi pe care să-l poţi ţine de lesă.

Cînd lucrau, ai fi zis că sînt doi turbaţi. Dacă nu se repezea unul, se da la el celălalt. Avea chef de ceartă Yves. Cu fălci zdravene şi cu dinţi solizi şi lungi, nu ştia ce-i răbdarea.

Nu ştia încă nimic şi începuse cu pretenţiile.

— Sînt de aceeaşi părere, Edith, îmi trebuie un alt repertoriu de cîntece. Dar unde o să mi le găseşti ? Cum o să procedezi ? De la cine o să le ceri ?

— Iubitul meu, nu-ţi face griji. E totul pe roate. Merge.

— Cum ? De la cine ? Am dreptul să ştiu şi eu.

Nu era un om uşor de condus, Yves. Amîndoi aveau tot atît de multă personalitate şi erau la fel de afurisiţi şi unul şi celălalt.

Toate astea lăsau să se întrevadă adevărate lupte greco-romane ! Cînd îi era prea destul, Edith o tăia scurt :

— Ai încredere în mine, da sau nu ?

Vorbele astea le auzeam în continuu. Era mereu gata să pună din nou totul în discuţie. Lui Edith îi plăcea să existe mişcare în jurul ei, de asta avea nevoie. Şi avea să fie satisfăcută. Yves era un bătăios, unul adevărat.

Ştiam că-l mînţea, că nu-i căutase încă nici un cîntec.

— Mă-nţelegi, Momone, nu-i cunosc viaţa. Nu cînţi bine decît despre cele ce ţi-au intrat în sînge, ţi-au făcut rău sau te-au făcut să visezi. Yves, el s-a crezut un fel de cow-boy, dar astea sînt idei de puşti care merge la cinematograf. Are ţeasta înţesată de westernuri răsuflate, de dinainte de război. Pe cuvîntul meu, se crede Zorro ! Tre-trebuie să-l fac să vorbească. Trebuie să-mi povestească din vremea cînd lucra cu mîinile, cînd aduna ghindă. La ce visa : la o fetiţă, la duminici, sau la scenă. Yves era un flăcău din părţile noastre. Toţi ceilalţi trebuie să se regăsească în el. Pentru asta ar fi trebuit să aibă aceleaşi gusturi ca şi ei. După ce-au trecut de doisprezece ani, nu mai sînt mulţi care să se viseze călărind prin Far West ! Genul lui, îl întrevăd oarecum, însă trebuie să fiu sigură.

Ascultînd-o pe Edith, mi se părea că-l aud pe Raymond Asso cînd o punea să lucreze în camera cea mică din Pigalle.

— Momone, o să-l asculţi o dată cu mine.

Şi-aşa, seri de-a rîndul, mi-am închipuit că sînt la teatru, ascultîndu-l pe Yves. Mie-mi plăcea. Le spunea bine. Pe scenă, gesturile lui

nu valorau mai nimic ; însă în viaţa de toate zilele, ele atingeau fără pic de greş perfecţiunea. Înţelegeam că Edith se gîndea la fel ca şi mine : „Ce gesturi frumoase poate să aibă, animalul !“

— Nu ştiu dacă ştii, eu sînt italian, mîncător de spaghete. M-am născut la cincizeci de kilometri de Florenţa, într-o regiune aridă, la 13 octombrie 1921. Mama m-a botezat Yvo şi tatăl meu se numeşte Livi. Cînd am debarcat în sînul familiei, aveam deja un frate şi o soră. Părinţii spuneau că viaţa era foarte grea. Mizerie şi şomaj. Nu-mi dam seama. Aveam doi ani în 1923, cînd tatăl meu a fugit în Franţa cu noi toţi. Fascismul nu-i plăcea. Îi era teamă să nu-i fie luaţi băieţii cu forţa în formaţiile de Balillas*. „Băieţii mei nu vor purta cămaşa de doliu a Italiei“. Avea dreptate. Italia aceea, în cămăşi negre, îşi purta doliul anticipat, doliul fiilor şi femeilor ei.

„Ne-am oprit la Marsilia. Nu mai aveam nici un ban. Nu puteam merge mai departe. Era însă ceva provizoriu. Tata vrea să emigreze în America... Înţelegi, pentru noi ăştia, italienii, ea era pămîntul făgăduinţei, locul unde te poţi îmbogăţi.

În Italia, fiecare are cîte o rudă care îi scrie de acolo că a parvenit. Nu se ştie ce a reuşit să facă, nu se ştie dacă e adevărat ce spune, dar noi îi credem. Asta te-ajută să trăieşti.

Tu îţi baţi joc de mine pentru că îi copiez pe americani, dar eu am auzit într-una vorbindu-se despre ţara lor ca despre un paradis. Cînd ne mergea mai rău, îl auzeam pe tata spunînd : «O să vedeţi, în America», şi toată familia începea să viseze.

Mama economisea gologan după gologan pentru drum. Numai că la primul necaz care apărea, totul se ducea. Ei şi ! Sînt oameni tari, încăpăţînaţi, ai noştri, şi o luam de la început cu puşculiţa. Multă vreme puneam şi eu în ea gologani. Apoi, într-o zi, am înţeles că nu se va putea, că n-o să ajungem niciodată acolo, că erau visuri cu care ne mai luminam mizeria. Şi-atunci am luat-o din loc.“

— Cînd erai puşti, băteai străzile ?

— N-aveam voie, mergeam la şcoală şi mama mă aştepta la întoarcere. Ea nu glumea cu orarul, nu-i plăcea să mă vadă hoinărind. Oamenii de-aici cred că, din cauza soarelui puternic, în Italia sîntem toţi nişte petrecăreţi, nişte leneşi, cărora nu le pasă de nimic. Nu e adevărat. Viaţa este foarte aspră la noi, mai ales în Nord. Sînt o mulţime de lucruri cu care o familie italiană nu glumeşte : munca, virtutea femeilor şi a fetelor. Un băiat care are norocul să poată merge la şcoală, trebuie să meargă pe drumul cel drept. Credem totdeauna că învăţătura o să ne ajute să mîncăm cît ne e de foame, nouă şi întregii noastre familii, pentru că noi avem un sentiment dezvoltat al ideii de trib.

— Va să zică tu ai umblat la şcoală ?

— Da. Învăţam destul de bine. Erau unele lucruri care îmi plăceau, altele mai puţin. Îmi amintesc de unul dintre profesorii mei care scrisese pe carnetul meu de şcolar : „Elev inteligent, dar nedisciplinat.

---

* Formaţii de tineret fasciste, începînd de la 6 ani.

Face pe clovnul imitînd desenele animate americane." Ce săpuneală mi-a dat tata în seara aceea !

Nici Edith şi nici eu nu puteam înţelege viaţa pe care a dus-o Yves. Fusese un băieţel. Era o specie pe care noi n-o mai întîlnisem. Asta o enerva pe Edith, care stăruia :

— Va să zică n-aveai habar de ce-nseamnă strada ! Eu nu ştiu cum e, dar cred că la Marsilia, pe stradă, e ca şi cum ţi-ai petrece timpul la o sărbătoare. Numai zgomote, culori şi mirosuri... Asta trebuie că te antrenează, că te ameţeşte. N-aş fi putut rezista.

— Mi-am scos pîrleala mai tîrziu, după ce am plecat de la şcoală. Tata o ducea mult prea greu. Să hrănească trei copii şi o femeie, nu era uşor. Aşa că, la cincisprezece ani, am început să lucrez. Am făcut fel de fel de meserii : chelner, picolo la un bar, muncitor într-o uzină de paste făinoase (paradisul pentru un italian !) ; şi cum sora mea era coafeză, am fost şi coafor de dame. Mă vezi în chip de coafor ?

Rîdea şi se prefăcea că ţine în mînă un fier de frizat. Îl rotea în aer, se făcea că ondulează o meşă. Surîsul i se schimbase, era plin de pomadă. Eu rîdeam, dar Edith nu-l slăbea din ochi. Ştiam că mintea ei lucra...

— Ia fă din nou gesturile astea, Yves, sînt reuşite.

— Dacă pentru aşa ceva mă pui să-mi povestesc viaţa, atunci nu-mi mai face nici o plăcere.

Edith nu era nebună, ea căuta.

— Iubitule, cît eşti de prost ! Te iubesc... Sărută-mă...

După pauza asta, ea revenea la subiect. Nu-l slăbea deloc.

— În tot ce povesteşti nu cîntai prea des.

— Habar n-ai ! Nu salahoream numai pentru mîncare, voiam să-mi cîştig libertatea, să fac ce-mi place. Toţi gologanii mi se duceau pe discuri cu Maurice Chevalier şi cu Charles Trenet. Muream de dorinţa să ajung ca ei. După mine, ei erau cei mai mari ! Le ştiam toate cîntecele pe de rost. M-am dus să-i văd cînd au trecut prin Marsilia. Şi în camera mea, în faţa oglinzii, le imitam toate gesturile. Făceam asta ore întregi şi mă simţeam fericit. Apoi, într-o zi, am reuşit să cînt pe o scenă prăpădită dintr-un cartier mărginaş, dar mie mi se părea că eram deja la Alcazar *. Din cauza localului ăsta mi-am schimbat numele.

— „Yva Livi", mi-a spus patronul, nu sună bine. E prea tipic şi sună şi urît.

E tare caraghios cum mi-am găsit numele. Cînd eram puşti, ţi-am mai spus, mamei nu-i plăcea să mă vadă pierzîndu-mi timpul prin jurul casei. Cum vorbea prost franţuzeşte, ea îmi striga : «Yvo, monta... Yvo, monta...». Mi-am adus aminte. Mi-am franţuzit prenumele : Yves ; iar «monta» a devenit Montand.

Am cîntat în mai multe săli de categoria a zecea, apoi de a doua şi, în fine, am urcat pînă la Alcazar. Patron era Emile Audiffred. Lui

* „Alcazar" este cel dintîi music-hall francez. A luat fiinţă în 1852.

îi datorez debutul meu. S-a purtat foarte elegant cu mine. El îmi spunea : «O să vezi, micule, o să devii de talie mondială la Marsilia !» Şi rîdeam amîndoi. Asta nu m-a împiedicat ca în prima seară să am un trac...

La Marsilia, cînd vine la teatru, publicul ia cu el trompete de automobil, pătlăgele roşii, ouă stricate, în speranţa că le vor folosi dacă nu le va place spectacolul. Mie mi-a mers bine. Am avut succes, dar nu destul ca să pot trăi din el ! Numele meu le e cunoscut. Pot să mă-ntorc mîine, dacă vreau, şi o să poţi să-ţi dai seama !

Din cauza războiului nu reuşea mai nimic. Devenisem metalurgist. Specialitatea mea : turnător. Era foarte nesănătos pentru plămîni. Aveam drept la trei litri de lapte pe zi. Mai în urmă, am devenit docher în port."

— De ce, nu-ţi plăcea laptele ?

— Ba da, însă într-o uzină ai ore fixe. Te pontează. Docher e mai puţin sever. Puteam să cînt fără să-mi fie frică că mă dau afară.

Îmi dau bine seama că la Marsilia nu puteam să-mi fac o carieră. Şi-atunci, am lăsat totul baltă şi am urcat la Paris, şi norocul m-a favorizat în februarie 1944, cînd am apărut la „A.B.C".

— E extraordinară chestia asta. Cînd te gîndeşti că ne-am fi putut întîlni. Şi-a mers ?

— Nu prea grozav. Galeria m-a tratat de „zazou" din cauza vestonului meu.

— Şi din februarie pînă în august ce-ai făcut ?

— Cîntam prin cinematografe, pe unde se nimerea. Am tras tot timpul mîţa de coadă. Yves şi-a deschis mîinile lui mari într-un gest „à la Piaf". După cum vezi, n-am avut o viaţă uşoară. Am dus-o greu !

Edith şi cu mine, ne-am uitat una la alta. Valuri de amintiri ni se perindau în gînd. „O viaţă grea"... noi două ştiam bine ce-nseamnă. Şcoala pînă la cincisprezece ani, asta ne punea pe gînduri. O mamă care-ţi interzice să hoinăreşti pe străzi, un tată care munceşte, o adevărată familie..., aşa ceva nu cunoscusem.

Băiatul ăsta pe care-l credeam atît de aproape de noi, cu amintirile lui îl vedeam cum se-ndepărtează. Copilăria lui ne distanţa de el. Ce urma după ea, mai puteam înţelege. Edith legănase aceleaşi visuri ca şi el : să-şi vadă numele pe un afiş, scena, cortina care se deschide, luminile, reuşita. Erau totuşi de aceeaşi rasă, cu dorinţa asta aprigă să trăiască, să-nvingă, să fie mai mult decît ceilalţi, care-i ardea la ficaţi.

Cînd stăteau aşa, faţă în faţă, mă întrebam care-l va devora pe celălalt. Deocamdată, Yves era destul de blînd. El o iubea pe Edith şi aştepta totul de la ea. Totuşi, aşa nu puteau merge lucrurile multă vreme.

Yves credea că ea o să-i pună întrebări despre femei, despre cuceririle lui. Lui Edith însă puţin îi păsa şi vezi, asta, pe Yves, asta-l vexa. I-ar fi plăcut ca Edith să afle că era un cuceritor, că fetele, numai văzîndu-i mutra lui frumoasă, se simţeau răscolite... Asta n-o interesa ; ea era sigură că înainte de a o cunoaşte pe ea, un bărbat nu avusese decît nişte femei de moravuri uşoare. Amorul începea cu ea.

Pentru Edith, Yves era ceva total necunoscut încă. Descoperea în ea o putere pe care nu şi-o cunoştea : să fabrice o vedetă. Era ceva mai tare decît alcoolul. Te ameţea mult mai tare.

După cîteva zile, a hotărît că aflase destul despre el.

— Tot ce mi-ai povestit, asta trebuie să cînţi. Ia arată mîinile.

— Le-a deschis ca şi cum ar fi vrut să i se ghicească în palmă.

— Sînt mîinile unui flăcău care a pontat ca să intre şi să iasă din uzină, ale unui docher. Ai avut bătături şi nu trebuie să uiţi asta. Mîinile tale sînt ale unui om din popor, şi el trebuie să ştie lucrul ăsta. Acum va trebui să găsim indivizii care să scrie pentru tine, şi asta nu va fi chiar uşor. Îţi trebuie cîntece care povestesc ceva, care să-ţi îngăduie să creezi un personaj, pe care să-l faci să trăiască. Dar ca să intri bine în pielea lui, trebuie să te simţi la largul tău în ea. Vreau ca să cînţi iubirea ; eşti făcut pentru asta.

— Nu, a strigat Yves, nu pot. Sînt bărbat. Să behăi amorul, asta merge pentru o femeie. Eu nu sînt o Piaf !

Am crezut că Edith o să-i sară-n cap. Ea a început să zbiere atît de tare, că se auzea în tot hotelul. Cum era prima oară că Yves o vedea furioasă, el rămăsese proţăpit, ca un imbecil, şi-o privea. În cele din urmă, a început să rîdă.

— Ei bine, ce suflu grozav poţi să ai !

— Tu nu-nţelegi că nu ne putem dispensa să cîntăm iubirea ? Asta e ce vrea publicul. Trebuie să-ţi cîştigi locul tău, alături de toate paiaţele astea care plîng uitîndu-se la lună. Un bărbat, unul adevărat, care îşi strigă iubirea, e aşteptat, e dorit de public. Şi pe urmă, mi-e lehamite, ai încredere în mine sau nu ?

Cînd Yves îşi băga ceva în cap, ca să i-l scoţi trebuia muncă serioasă. Şi pe deasupra, era gelos ca un tip din vremea cruciadelor. I-ar fi pus cu dragă inimă lui Edith o centură de castitate. Imediat a început să-l urască pe primul pe care l-a avut la îndemînă, pe Henri Contet.

— Să nu-i ceri niciodată vreun cîntec pentru mine individului ăsta. N-o să ţi-o iert niciodată !

Asta uşura lucrurile... Eram la începutul lui august 1944, şi ne rămăsese numai Henri !

Ziua începuse mai degrabă de-a-ndoaselea. Sună telefonul. O văd pe Edith cu mîna în cornet vorbind în şoaptă în aparat. Eram foarte aproape de ea şi o aud spunînd : „Da, la cinci şi jumătate. De acord, aici. Urci.“ Yves se uita pe fereastră. Nu lăsa impresia că a auzit.

— Cine e ?

— Nu te priveşte !

— Ba da.

— Loulou Barrier.

Eram sigură că Edith mintea. Spre ora cinci, Yves ne anunţă :

— Edith, mă duc să dau o raită.

— Întoarce-te repede, iubitul meu.

— Fii liniştită.

— N-o iei cu tine şi pe Momone ?

— Am şi eu dreptul să mai fiu şi singur, nu ?

Cel pe care-l aştepta Edith era Henri. N-a trecut un minut de cînd sosise, şi văd pe Edith că se uită la mine cu subînţeles. Auzisem un zgo-

mot uşor în camera de alături, în camera mea. Ea surîdea şi am văzut cum iî licărea în ochi strălucirea care ştiam prea bine că anunţa farsele ei urîte şi răzbunările fulgerătoare.

A suit cu un ton vocea ei, ca să-i spună lui Henri :

— Te-am chemat ca să-mi scrii nişte cîntece.

— Vezi că, în momentul de faţă, cu evenimentele care se petrec, nu prea am inspiraţie.

— Tocmai bine, îmi trebuie cîntece tari, cîntece pentru un băiat care are mult talent : Yves Montand.

Henri rîse.

— O să-mi dai întotdeauna prilej să rîd. Va să zică e adevărat ce se spune ? Te ocupi de el, de acest fals cow-boy ?

— Întocmai, el renunţă însă la acest gen.

— Ascultă, Edith, vreau să fiu sincer cu tine. Băiatul ăsta al tău nu valorează doi bani ; e cal de duzină. N-are personalitate. E vulgar. Accentul lui e groaznic. Are gesturile cîntăreţilor din 1900. E imposibil.

În loc să-i sară-n cap, o aud pe Edith răspunzîndu-i suavă :

— Crezi ?

— Sînt sigur. Culcă-te cu el dacă te distrează, dar pentru meserie, n-are nimic în burta lui.

— Ai dreptate, Henri, mi se pare şi mie că m-am înşelat. E un tip mediocru, fără talent.

În pragul uşii, pe cînd pleca, continuau :

— Am făcut bine că am stat de vorbă, mi-ai deschis ochii.

— Yves al tău n-o să facă niciodată sală plină...

Abia ieşise şi Edith deschise uşa dintre cele două camere. Yves se afla în spatele uşii, alb de furie.

— Asta o să te-nveţe minte să mai asculţi la uşi !... Da ce e, te-ai rănit !

Yves mai ţinea în mînă cioburile unui pahar. Trebuie că-l strînsese atît de tare, că-l spărsese. Sîngera ca un taur în mijlocul arenei. Vocea lui era surdă, incoloră, deformată de mînie :

— Să nu mai încerci niciodată aşa ceva. Îmi venea să te omor.

Cîteva zile în şir am avut alte treburi decît să ne ocupăm de cîntece...

Era la 20 august 1944. După debarcarea din Normandia, în iunie, trupele avansaseră şi Parisul trăia momente de înfrigurare, aşteptînd intrarea generalului Leclerc în fruntea celei de-a doua Divizii blindate.

Armata germană se retrăgea. Ce debandadă ! Parizienii îi spuneau „diaree verde". Brasardele tricolore ale F.F.I. înfloreau pe mînecile hainelor tuturora : bătrîni, tineri şi copii. Mirosul de praf de puşcă te îmbăta. Victoria era peste tot în aer. Parisul pavoaza.

Şi Edith aştepta sosirea generalului Leclerc, cum aşteaptă o puştancă defilarea la 14 iulie. Pentru ea, el era eliberatorul. De Gaulle n-o interesa. Ea spunea : „E un om politic. Nu e un adevărat general, nu merge în fruntea oamenilor lui".

În ziua în care De Gaulle s-a dus de la Arcul de Triumf la Notre-Dame ca să asculte Te Deum-ul, Edith nu mai avea astîmpăr. Yves nu era cu noi. Cred că era cu cei din F.F.I. În zilele acelea, bărbaţii ieşeau

după informații. Era ceva normal. Nu mai exista gelozie : îi primeai oricum erau cînd se întorceau. Am profitat de libertatea noastră și, pe jos, ca-n timpurile frumoase, cînd cîntam pe străzi, am coborît din Montmartre pînă la Étoile.

— Vino, Momone, vreau să-l văd pe Leclerc cu bastonul lui. Pe omul ăsta vreau să-l îmbrățișez.

Ce zi frumoasă era ! Eram prietene cu toată lumea.

La Arcul de Triumf n-am văzut nimic ; abia am zărit creștetul blond-roșcat al generalului de Gaulle. Despre Leclerc, nici urmă. Dar ce de lume ! Se urcau pe tancurile care purtau nume de pe la noi : „Lorraine", „Alsace", „Belfort"...

Ca și celelalte fete, am sărutat soldați, marinari, berete roșii și negre, pe toți. Ei nu știau c-o sărutau pe Edith Piaf, dar ea le plăcea. Am fi rămas cu plăcere cu ei. Pe cînd ne-ntorceam acasă, Edith îmi spunea :

— Sînt mișcată cînd mă gîndesc că nu e mult de cînd soldații erau pentru mine niște zdrențăroși înconjurați de sîrme ghimpate. Astăzi i-am regăsit pe băieții noștri, așa cum erau.

Ca și toți ceilalți artiști care cîntaseră în timpul ocupației, Edith a trebuit să treacă prin fața comisiei de epurare. Pentru ea, nu s-a pus nici o problemă. Și viața și-a reluat cursul, respiram mai în voie.

Yves și Edith erau din ce în ce mai geloși unul de celălalt. Și „tante Zizi" îmi dăduse ordinele ei :

— Momone, contez pe tine. Nu-l pierde o clipă din ochi. Tipul ăsta, mă pricep eu prea bine, e un afemeiat. O să găsească mijlocul să agațe o fată sub nasul tău, înainte de a băga de seamă. Nu vă duceți în cîrciumi, acolo vin oameni suspecți... Fă-l să umble, asta o să-i priască.

Ușor de zis. Eu făceam trei pași cît făcea el abia unul... Yves se amuza : „Iată, ca să scap de tine, n-am decît să fac așa..." Deschidea mare compasul, o întorcea la primul colț de stradă și îl și pierdusem.

Uneori mă instala într-un bar. „Așteaptă-mă, am treabă cinci minute". Era aproape adevărat, n-așteptam niciodată prea mult. Aveam de altfel sistemul meu de șantaj. „Dacă întîrzii prea mult, încep să beau. Și dacă mă-mbăt, nu mai răspund de nimic. O să spun prostii cînd o să mă-ntorc acasă..."

Nu-l întrebam ce făcea. Nu voiam să aflu. Cînd se-ntorcea, cu veselia-n privire, beam ultimul pahar împreună, din cauza lui Edith. Era bănuitoare. Ne mirosea cînd soseam. „Iar ați băut..." Nu era lucru rău că băusem. Dar dac-aș fi mirosit numai eu a alcool, atunci să te ții !

Activitatea fusese reluată. Edith se-ntîlnea cu Henri în afară. Întîmplarea cu paharul spart îi era de-ajuns, dar asta n-a făcut-o să cedeze. Nimic n-o împiedica cînd hotăra ceva.

— Am discuții cu Henri. Nu vrea să lucreze pentru Yves. Ce poveste caraghioasă acum, cînd a trecut atîta vreme de cînd s-a terminat totul între noi, începe să fie gelos ! Asta-mi mai trebuia !

În cele din urmă, el i-a cedat. Ea l-a făcut să facă ce-și dorea.

— Gata, Momone, am făcut rost de cîntece. Le-a făcut Henri împreună cu Jean Guigo. *Battling Joe* este povestea unui boxer nenorocos,

care orbește. *Gilet rayé* descrie viața unui valet dintr-un hotel, care o sfîrșește la ocnă. Mai am și *Ce monsieur-là,* care e un mic burghez ce nu poate s-o scoată la capăt și se sinucide. Și *Luna-Park,* povestea unui muncitor din Puteaux, care-și găsește fericirea la Luna-Park. Acuma devine serios. Nu vom mai lucra în gol. Yves ! hai repede !

El dormea liniștit în camera de-alături. S-a hotărît să vină. Ce frumos era, animalul, apărînd în cadrul ușii care parcă era prea strîmt pentru el și-l strîngea : cu pieptul gol, cu umerii săi largi, cu talia sa subțire și fără burtă... O înțelegeam pe Edith.

— Ascultă-mă, Yves.

Și ea îi fredonă, fără să se oprească, cîntecele.

— Ce frumoase sînt ! Să cînți așa ceva e grozav ! Cine le-a făcut ?

— Jean Guigo și Henri Contet.

Yves a respirat adînc. Vedeam cum i se scobește pîntecele. Apoi a lăsat să cadă un : „Ai cîștigat" furios, care spunea multe.

— Ei bine, acuma, o să începem să lucrăm serios, iubitul meu.

Și-au început.

Accentul și-l pierduse pe scenă. În viața de toate zilele îi revenea, de cum nu era atent. Edith îi spunea : „Atenție, Yves, izul tău de usturoi care revine !".

Se pricepea să cînte. Din partea asta, treaba mergea. Vocea îi era bine așezată, foarte frumoasă. Rămînea să-i fie puse în scenă cîntecele. Mai ales gesturile. Căpătase deprinderi urîte. Ore întregi ea se încăpățîna să-l dezvețe. Sudoarea curgea șiroaie pe obrazul lui Yves, dar rezista. A fost singurul care a avut aceeași putere de muncă ca Edith. Lucrau cîte cinsprezece ore în șir. În jurul lor, nimeni nu mai era în stare să vadă limpede. La pian, tînărul pianist avea aerul unui automat. Și ei continuau...

— Nu, Yves. Începutul nu e bine. Crezi că dacă zvîrli cu pumnii în gol arăți a boxer. O singură lovitură ajunge și publicul își va închipui întregul meci. Dacă te pui în gardă, se va ști că nu pescuiești cu undița ! Nu e nevoie să te agiți. Dă-i drumul. Reia-l de la : *„C'est un nom...*"

C'est un nom maintenant oublié
Une pauvre silhouette qui penche,
Appuyée sur un'canne blanche... *

— Tare rău ! Ai aerul unui bătrîn ramolit. Un orb nu arată așa. Battling Joe mai e încă un bărbat. S-a zis cu el numai pentru că nu mai vede. Asta trebuie să ne arăți. Mai lucrează-ți gesturile. Personajele tale sînt niște caricaturi.

— Mă plictisești, îi răspundea Yves.

Numai că, a doua zi, începea să-și lucreze gesturile în fața oglinzii. Edith avea oroare de acest procedeu, era contrar cu ideile ei. El însă nu

---

* *Numele toți i l-au uitat,*
Azi e o arătare ce umblă aplecată,
Într-un baston alb rezemată.

putea să facă altfel, așa învățase. Ce era comic, era că nu se putea vedea întreg în oglinda dulapului, camera fiind prea mică. Trebuia să se așeze în profil în ușa camerei de baie. Cum nu se putea vedea niciodată din față, îl vedeam pe Yves al meu, cînd ne plimbam amîndoi, încercînd pe furiș cîte un gest în treacăt, în oglinzile magazinelor.

Ca să-i completeze seria de cîntece pentru recital, Edith i-a scris două cîntece.

— Vezi, pentru tine am făcut primele mele cîntece de dragoste: „*Elle a des yeux...*",

Elle a des yeux
C'est merveilleux
Et puis des mains
Pour mes matins.
Elle a des rires
Pour me séduire
Et des chansons
La la la la...
Elle a, elle a
Des tas de choses
Toutes en rose
Rien que pour moi
Enfin, je l'crois... *

și *Mais qu'est-ce que j'ai ?*

Mais qu'est-ce que j'ai ?
A tant l'aimer
Que ça m'en donne envie d' crier
Sur tous les toits :
Elle est à moi !
J'aurais l'air fin si j'faisais ça,
C'est pas normal
Me direz-vous
D'aimer comme ça, faut être fou... **

Își păstrase totuși în repertoriu cîteva cîntece americane ca *Dans les plaines du Far West.*

— Fără ele, Edith, n-au să mă mai recunoască.

Yves avea în fine un repertoriu al lui. Lucrul cel mai important se făcuse, însă nu și cel mai greu.

— Acuma, Yves, trebuie să le rodezi, pe toate astea, în public; dar, nu-ți face prea mult sînge rău. Ești gata ! Nu uita însă că în sală sînt și bărbați și femei. Flăcăii trebuie să te găsească frumos, trebuie să fii așa cum ar dori ei să fie. Cu femeile, cu mutra pe care o ai, e ușor. Toate ar face dragoste cu tine, chiar în timpul spectacolului. Însă

---

* *Are ochi, aflați,*
Tare minunați
Și mîna catifelată,
Să i-o mîngîi toată.
Dac-o vezi rîzînd,
Îți rămîne-n gînd.
Știe melodii
La la la la...
Și mai are, și mai are
Multe, ca oricare,
Dar le are pentru mine,
Așa cred... în fine...

** *Dar ce m-o fi apucat*
Să o iubesc atît
Aș vrea s-audă toți că strig
De sus din far sau de pe dig :
E-a mea, numai a mea !
Veți rîde dac-aș face-așa.
Așa ceva nu se mai știe,
Mi-ați spune voi,
Așa amor e-o nebunie...

atenţie, n-o ţii aşa pînă la sfîrşit. Păstrează ceva sentiment pentru ultimul. Atunci tînărul va lua mîna doamnei de lîngă el şi vor fi fericiţi. El va rămîne cu ea, nu tu. Şi amîndoi te vor aplauda, ca o singură inimă. O să vezi ce bine e în zilele cînd publicul are talent.

Eram abia în septembrie 1944. În două luni, Edith fabricase un Montand cu totul altul. Acum, cînd îl ascultam pe Yves, nu mai era cel dinainte. Ca şi Edith, şi el mă întorcea pe dos : gesturile lui mă răscoleau. În cămaşă şi pantaloni maron, el era pe rînd fiecare bărbat din cîntecele lui. Credeai în el. Ţi se adresa de-a dreptul ; îţi însuşeai ce cînta şi spuneai : „Încă !". Rămăsese departe în urmă tînărul flăcău de la Moulin-Rouge.

Trebuie să fii de meserie ca să-nţelegi munca pe care au depus-o amîndoi. Cred că-i admiram la fel, atît pe unul cît şi pe celălalt.

Edith îl însărcinase pe Loulou Barrier să-l plaseze pe Yves în programul turneului pe care ea urma să-l facă prin toată Franţa.

— Mi-l vei plasa „en américaine".

— Edith, fii înţelegătoare. Nu e încă destul de călit pentru aşa ceva.

— Ăsta e locul lui Yves. Nu voi accepta altul pentru el. Dacă vor să mă aibă, vor lua şi pe Yves.

— Nu crezi c-am face mai bine dacă l-am pune la încercare singur ? I-aş face rost de un turneu în Sud. Acolo numele lui e cunoscut.

— Nu ţi-e bine ! Dacă-i propui aşa ceva, noi doi, Loulou, am terminat-o. Să mă despart de Yves mai mult de-o lună ? Într-un turneu vor fi fete care o să alerge după el, înainte chiar de a-i trece lui prin gînd. Ascultă-mă, îţi vorbesc serios. Băiatul ăsta e al meu. Eu sînt cea care l-am fabricat. Va rămîne cu mine. Nu e din cei care trebuie să umple un gol. Yves este o vedetă, una adevărată. Va fi vedeta mea americană şi în meserie asta înseamnă un debut !

— Să apară tocmai înaintea ta, crezi că e lucru uşor ?

— Nu mă mai bate la cap, am hotărît.

Loulou a tăcut, vorbise patroana. Însă nu greşea, Barrier. Să apari înaintea lui Edith, şi cu un repertoriu apropiat de al ei, trebuia să fii în stare s-o faci.

Primul oraş al turneului a fost Orléans. Edith îmi dăduse ordin : „Te vei duce în sală, în timp ce Yves va fi în scenă, şi o să-mi spui totul". Plăcută misiune !

Cînd s-a ridicat cortina şi a apărut Yves, fizicul său a plăcut. Se ţinea atît de drept, avea aerul atît de puternic, că s-ar fi putut spune că e gata să atingă cerul, să ajungă în lumea stelelor şi să se agaţe de ele. Pe oamenii puternici îi priveşti cu plăcere. El plăcea, dar nu satisfăcea... Simţeam că-i lipseşte un fleac de nimica, da ce ? Succesul lui a fost mediocru.

Cînd îl vedeai pe scenă, în acelaşi spectacol, îţi dădeai seama imediat că Yves era elevul lui Edith. Avea tendinţa să vorbească cu „r". Se mişca în lumina proiectoarelor la fel ca ea. Acelaşi fel de lumini. Şi mai ales gesturile pe care le făcea erau prea „piafeşti". Am intuit eu asta

la repetiţii, dar în public te izbea neplăcut. Seara, după spectacol, era gata să ia foc. La fel şi ea.

— Edith, am simţit că nu prea mergea. De ce? Am făcut-o de oaie?

— Nu. Un oraş nu-i toată Franţa. A fost premiera. Ai debutat. Şi totuşi, ei n-au mai văzut niciodată aşa ceva.

— Debutez! Nu mă face să rîd. Am cîntat în tot sudul Franţei, pe coastă, am urcat pînă la Lyon. Peste tot am avut un succes grozav.

— Şi la Paris ţi-ai rupt gura. Dacă nu-ţi place, renunţă.

Succesul lui Montand era inegal. În fiecare seară aveam un trac care mă dărîma. În timpul zilei, Yves avea o privire aproape răutăcioasă. Rumega o mulţime de lucruri pe care nu le putea înghiţi.

— Nu te sinchisi, îmi spunea Edith, e în faza critică!

La Lyon era cît p-aci să fie o catastrofă. Înainte de a intra în scenă, Yves îşi regăsise buna dispoziţie:

— Aici mi-a mers totdeauna, publicul e al meu. O să vezi, o să-mi iau revanşa.

Bietul Yves, a fost atît de aproape să fie luat în derîdere, că mi se uscase gura de emoţie. Edith era albă la faţă de frică. În timpul seriei de cîntece ale lui Yves, ea dirija în culise. Aplica regia ei: lumini şi cortina. În seara aceea, dacă ar fi lăsat să cadă o clipă cortina, după al cincilea cîntec, totul s-ar fi sfîrşit pentru el. Nu l-ar mai fi aplaudat nimeni ca să se ridice cortina şi n-ar mai fi putut continua.

Cînd a ieşit din scenă, era dărîmat, ca un boxer năucit de lovituri.

Pentru prima oară, n-am stat s-o ascult pe Edith, care-mi strigase:

— Du-te, Momone, nu-l lăsa singur.

Cum am intrat în cabina lui, Yves a devenit agresiv. Îşi revenise.

— Am fost tîmpit să cred că ăştia o să-mi acorde încredere, că o să mă înţeleagă. Puţin îmi pasă. Eu o să fiu acela care o să-i bag în cofă, nu ei pe mine.

Şi-a smuls de pe el cămaşa. Pieptul îi lucea de sudoare.

Dă-mi o cămaşă să mă schimb, mă duc s-o ascult pe Edith. Trebuie să mă vadă că sînt acolo, alături de ea şi că nu mă tem de ei.

Mă zăpăcisem de frică, atît de tare, că-mi venea să rîd. Yves şi-a dat seama şi mi-a adresat surîsul lui de zile bune, din zilele cînd eram complici.

— Mă-nţelegi, Simone, pe mine nu trebuie să mă-nfurie. În seara asta, m-au întărîtat. I-ai auzit cerîndu-mi să le cînt vechile mele cîntece. Dacă vor tîmpenii, ei bine, n-o să le aibă! S-a terminat. Cîntecele acelea n-o să le mai cînt niciodată. Pe care le cînt acuma sînt bune, o simt, şi o să trebuie să le placă!

Lupta începuse. Yves nu va ceda.

La Marsilia apăreau la „Variétés" şi, totuşi, mi-era frică. În timpul repetiţiei, Edith l-a pus pe Yves să muncească cu o furie turbată. Erau la fel de tenaci şi unul şi celălalt. Dacă nu-i spunea Edith: „Reîncepe", Yves era cel care voia s-o ia de la-nceput.

Seara, s-a așezat împreună cu mine în fundul sălii. Mă strîngea de mînă. Aveam amîndouă mai mult trac decît el. Cînd a apărut, publicul l-a aplaudat. Asta nu-nsemna mare lucru : revedeau pe unul de-al lor. Din pricina asta, aveau să fie și mai severi. De la primul cîntec, degetele mîinii lui Edith s-au crispat pe mîna mea. Înțeleseserăm : Nu mergea. Cei de-aici îl cunoscuseră și-l iubiseră din cauza cîntecelor lui americane. Pe noul Montand nu-l înțelegeau. Puțin a lipsit să nu-l fluiere. Era parcă și mai rău, au rămas nemișcați... Ei, Marsiliezii !

Yves ne aștepta în cabina lui, stînd pe un scaun șchiop.

— I-ai văzut, Edith ! Și cînd mă gîndesc că aici mi se făcea un adevărat triumf.

Văzînd mutrele noastre de înmormîntare, a izbucnit în rîsul lui puternic și sănătos, în rîsul lui de gigant.

— Puțin îmi pasă, scumpa mea, iubirea mea. Eu voi fi acela care o să-i învinge. Data viitoare, cînd voi reveni, mă vor purta în triumf și o să mă recheme la rampă. Pînă una, alta, am o surpriză pentru tine : luăm masa la părinții mei.

Mica bucătărie a familiei Livi, cu toate zgomotele Marsiliei care o umpleau, cît de mult mi-a plăcut ! Și familia lui, erau toți niște oameni cumsecade.

Cînd Yves le-a prezentat-o pe Edith, le-a adăugat : „Iată pe logodnica mea". Ea avea lacrimi în ochi. Ce noroc avea Yves să aibă o astfel de familie !

Căsătoria, asta-l frămînta pe Yves. Nu mai înceta spunîndu-i mereu: „Edith, hai să ne căsătorim. Aș vrea să fii nevasta mea." Dacă nu s-au căsătorit, după părerea mea, vina e a lui Yves care a procedat greșit. Nu-i cerea asta atunci cînd trebuia. Îl apuca totdeauna în locuri unde era lume multă sau pe cînd mîncam, sau cînd Edith bea și avea chef să se distreze. Ideea asta îl făcea sentimental și ea avea oroare să-l vadă astfel. Lui Edith îi era destul un sfert de oră de tandrețe, un buchețel de flori, astea-i ajungeau ca să-i satisfacă latura ei sentimentală. Pentru ea, un bărbat nu era viril dacă avea lacrimi în ochi.

Ce iubea ea la Yves era forța lui, gustul lui pentru trîntă, tinerețea lui. Între ei nu era mare diferență de vîrstă. Dar ea trăise atît de intens și el atît de puțin !

Întorcîndu-se acasă în zori, intrînd în camera de baie, își ridica părul în sus, se coafa, se privea în oglindă și, satisfăcută de această examinare, îmi spunea :

— Nimic de zis, nu sînt mai rău ca oricare alta...

Pentru trupul ei nu avea amabilități și nici nu era indulgentă. Se privea în oglindă cu ochi iscoditori și suspina cu filosofie :

— Nu-i chiar al lui Venus... Ce mai vrei, nu poți să te superi pe el, a servit destul...

Și se ducea să se culce, mulțumită. Rîdea. Rîsul lui Edith era ceva nemaipomenit. Rîdea așa cum le făcea pe toate, mai tare ca toată lumea.

— Cît poate să mă adore, Yves ! Și eu, Momone, sînt nebună după el.

Trebuie că era adevărat. El a fost singurul pe care Edith nu l-a înşelat...

La înapoierea din turneu, Edith a apărut la „Alhambra", cu Yves în vedetă americană. Parisul nu mai era provincia. Se putea întîmpla să meargă mai bine sau mult mai rău.

Loulou Barrier, Edith şi cu mine eram plini de îngrijorare. S-ar fi putut să fim veseli a doua zi după repetiţia generală, însă înainte, am fi avut mai degrabă nevoie de un tonic serios. Ca şi la Marsilia, Edith s-a aşezat în fundul sălii. Intrînd în scenă, Yves a surîs şi dinţii lui erau atît de albi, încît i-am atras atenţia lui Edith :

— Priveşte, surîde albastru.

Am înţeles imediat amîndouă că de astă dată totul era în ordine. Turneul fusese o încercare tare grea pentru el, îndurase atîtea, că era gata la orice : şi asta-i dăduse o prestanţă de şef. Pe scenă se impunea.

— Nu mai e acelaşi, Momone. Îţi aminteşti debutul. Priveşte-l. N-o să-l mai pot păstra...

Cum Yves Montand era revelaţia serii, a doua zi de dimineaţă, locul de onoare în paginile ziarelor era pentru el.

În camera de la hotelul Alsina vîntura aerul ca un uragan. Ne venea pofta să ne astupăm urechile, atît de mult bîzîia în jurul nostru.

— Citeşte asta, Edith : „Un nume care nu trebuie uitat : Yves Montand". Momone, ia priveşte : „Ni s-a născut o vedetă". Edith, am reuşit : „O revoluţie în materie de cîntece". Aveai dreptate, Edith, sînt „În fine, cîntăreţul pe care-l aşteptam !" Eşti mulţumită, ei ?

— Da, îi răspundea Edith, sîcîită de dulăul ăsta nebun, cunosc toate astea.

— Îmi dau seama, ai avut parte de ele şi tu înaintea mea.

Asta era exact ce trebuia ca să facă o fisură în porţelan...

— Sînt în orice caz mai puţin tîmpiţi ca cei din provincie.

— Fii atent, Yves. Ai fost lansat la Paris, dar provincia te consacră.

— Nu vei reuşi să-mi strici bucuria, e prea mare.

Seara, la intrarea la „Alhambra", el privi afişul.

— Ai fi putut să pretinzi ca numele meu să fie scris mai mare.

Ea i-a răspuns foarte scurt :

— După „triumful" tău de la Marsilia, era şi cazul, se impunea !

Montand avea setea asta sălbatică, fără milă, a tinerilor. În viaţa de toate zilele, ca şi la masă, era plin de pofte. Dar Edith nu era dintre cei ce se lasă înghiţiţi.

Gelozia lui Yves, trebuia să ai răbdare s-o suporţi. Eu îmi ziceam : „Succesul îl va calma, se va gîndi la alte lucruri". Atîta rău ! Edith era proprietatea lui, domeniul lui rezervat... Semăna în totul cu un guard de vînătoare cu puşca-n mînă, pîndind căprioara. Nu lăsa locul pentru vreun braconier. O trezea noaptea :

— Pe cine visai, pe unul din foştii tăi iubiţi ?

Ea îl drăcuia, dar a doua zi îmi spunea :

— Şi totuşi, îţi dai seama cît mă iubeşte ?

Numai că asta mergea o dată, de două ori, dar nu mereu. Dacă se uita la vreun tinerel, pe care-l lăsa să-i dea tîrcoale făcînd pe interesantul, Yves abia își stăpînea furia.

— Nu-ți dai seama că e un neisprăvit, un biet pîrlit, care-și bate joc de tine ?

Ea îl trimitea la plimbare și se certau ceasuri întregi. După asta, o zi și-o noapte se adorau. Mi-erau tare dragi amîndoi, dar începeau să mă obosească serios.

Trăiam într-o febră continuă, mai ales că, după „Alhambra", amîndoi trebuia să apară la „Étoile", care era, după eliberare, music-hall-ul cel mai elegant și mai bine cotat... Cu cîteva zile înainte de premieră pluteau în fericire. Eu îmi recăpătam puterile. Aveam și nevoie, după ședințele de dimineață din camera de baie și după hoinăritul pe jos, alături de Yves. Mă săturasem de confidențele lor și de mania lor de a se spiona. Fiecare, la rîndul lui, îmi pretindea : „Nu-l slăbi o clipă", „Supravegheaz-o, cînd nu sînt aici, și povestește-mi totul".

În ce privește meseria, munca mergea strună. Yves avea acuma numele scris cu litere aproape la fel de mari ca cele pentru Edith, deși Loulou Barrier o prevenise :

— Fii atentă, Edith. În același program cu tine, devine periculos. Nu-i lăsa prea mult loc.

— Nu te-ngrijora. „Domnul Piaf" al cîntecului, care mă va înghiți, nu s-a născut încă. „L'Étoile" va fi încununarea focului meu de artificii. Vreau să reușească. După asta...

A întrebuințat pentru asta toate mijloacele. Zile în șir a dat mai mult de o sută de telefoane : la toți prietenii, la gazetari, la personalitățile cele mai importante din meserie. Edith făcea totdeauna lucrurile în stil mare !

Yves a făcut repede de tot rost de bani. Cu atît mai mult cu cît le știa valoarea și nu-i arunca în vînt. N-a trăit niciodată pe spinarea lui Edith. Era prea mîndru pentru așa ceva. Ea i-a oferit totuși cîteva costume, pantofi din piele de crocodil și în primul rînd panoplia perfectului „piafist" : bricheta, ceasul, lanțul și butonii pentru manșete.

Ca totdeauna, Edith cheltuia fără să țină socoteală, în așa fel că, în ajunul premierei de la „Étoile", nu-i mai rămăseseră decît trei mii de franci. Cu cele cincisprezece zile de la „Alhambra" n-am prea fost în stare să ne restabilim finanțele.

Momone, vreau să fiu frumoasă mîine seară, pentru Yves. Hai cu mine să mă-nțolesc.

N-ajunsesem bine la ușă, și Yves întrebă :

— Unde te duci ?

De cînd ne-am mutat la hotelul Alsina, nu ne putusem cumpăra nimic. Și cum nu venisem acolo cu cine știe ce, situația nu era prea strălucită.

— Mă duc să-mi cumpăr o rochie, mănuși și o pălărie. (Nu purtase niciodată, dar pentru seara aceea îi trebuia una. Găsea că va arăta mai bine, mai elegantă.)

— E ridicol ce faci. N-ai nevoie de nimic. Îţi interzic să cheltuieşti vreun ban. N-o să-ţi mai rămînă un gologan. (Ceea ce era adevărat).

Edith i-a răspuns :

— Spanac !

Am plecat să ne facem cumpărăturile, fără să ne mai sinchisim de el. Era furios.

Cînd ne-am înapoiat, nu ne mai rămăsese nici măcar un franc. Edith era radioasă, a aşezat frumos pe pat o pereche de mănuşi. Ca să ajungem la magazinul de unde le-a cumpărat, am găsit în drum cincisprezece cîrciumioare. Şi fiindcă era fericită, nu s-a mulţumit numai să bea, a dat şi celor dimprejur ! De „interdicţiile" lui Yves îi păsa tot atît ca de primul ei scutec. Greşea. El s-a înfuriat groaznic, o adevărată furie de bărbat căruia nevasta i-a şterpelit banii. Nu era cazul, dar Yves avea principii : femeia trebuie să asculte de bărbat.

— Eşti plină de datorii. Arunci banii pe fereastră. O să ajungi cerşetoare...

— Ce poate să-ţi pese fiindcă atunci n-o să cerşesc alături de tine !

— Ţi-am interzis să cumperi, şi asta trebuia să-ţi ajungă.

— Nimeni n-a reuşit să-mi interzică vreodată ceva.

Zbierau atît de tare că nu se mai auzea unul pe altul. Ca să isprăvească, Yves i-a trîntit două palme, cu faţa şi cu dosul mîinii, să-i deşurubeze capul şi mai multe nu. Avea mînă grea. Ea a-nceput să plîngă. El a ieşit, trîntind uşa. S-a-ntors. S-au îmbrăţişat. Un circ întreg. Apoi au conchis : „Asta te destinde straşnic înaintea unei premiere !". Dar zbieraseră atît de mult că răguşiseră şi, o oră înainte de spectacol, făceau gargară la toaletă.

În seara aceea, Edith, din avanscenă, l-a prezentat publicului pe Yves Montand. Era prima oară cînd o făcea. Cînd Yves a intrat în scenă, sala care gemea de lumea elegantă din Paris, amestecată cu cei din popor, era electrizată.

În culise, Edith dirija totul pentru el, ca şi cum n-ar fi trebuit să apară şi ea imediat după. De fiecare dată cînd Yves vroia să lase impresia c-a terminat şi se retrăgea o clipă între culise, Edith îi ştergea faţa şi-i întindea paharul de apă. La ultima cădere a cortinei, am numărat treisprezece rechemări la rampă. Ea murmura : „E semn bun. Numărul ăsta o să-i poarte noroc." Respira uşurată. În fine, scăpase de grijă : campionul ei cîştigase.

Păcat că există şi dimineţile de a doua zi ! Au avut dimineaţa acasă repetiţia premierei de la „Alhambra", mai reuşită încă... Yves era ca un cocoş după victorie. Nu contenea să strige cucurigu ! Presa delira, şi el, de asemenea. Toate erau numai pentru el.

De două ori aceeaşi poveste pentru Edith, asta era prea mult. Vedeam ce mutră făcea. Cu toate astea, ea o dorise. Înfundată între perne, îl urmărea cu privirea. După surîsul ei, ştiam c-o să-i servească o măgărie.

— Sînt bucuroasă că te văd fericit. Aveai nevoie de aşa ceva, iubitul meu. Dar mai ai încă de învăţat cîteva mărunţişuri... Nu se transpiră pe scenă... Asta îţi dă aerul unui docher. S-ar putea...

Furios, Yves a întrerupt-o :

— Tu mă faci să transpir. Ieri seară, eu am fost cel care mi-am cucerit succesul şi nimeni altcineva !

Cu toată această dispută, seara, la dineul dat de Edith, Yves nu mai încăpea de fericire în smockingul său nou, nouţ. Toate i se cuveneau numai lui, nu puteai plasa un cuvînt. Pe mine, îngîmfarea lui de puşti care cîştigase cursa mă făcea să rîd. Dar nu şi pe Edith.

— Cîte rechemări am putut avea ! Treisprezece ! Simone le-a numărat. Nu e aşa, Simone ?

Edith i-a tăiat-o scurt :

— Cu rechemările tale, începi să ne cam plictiseşti.

A fost ca un curent de aer îngheţat, care i-a răcorit entuziasmul lui Yves. Lecţia era dureroasă pentru un tînăr de douăzeci şi doi de ani. Yves a înţeles-o, dar a trebuit să treacă ceva timp ca s-o poată digera.

În casă, în aparenţă, nu se schimbase nimic. Nu-mi plăcea însă felul cum îl privea Edith. Făcea impresia că-l pîndeşte. Expresia asta nu i-o mai văzusem pînă atunci. Eram sigură că pregătea o lovitură.

De partea lui, Yves se neliniştea.

— Simone, ce se-ntîmplă ? Edith nu se mai poartă la fel cu mine. De ce oare ?

Eu ştiam, dar cum să i-o spui ? Devenise prea repede o mare vedetă. Scăpase din mîinile fragile care-l fabricaseră. Cîntecul era cel care gonea această iubire pe care o crezusem atît de trainică. Iar el... nu putea să reziste aplauzelor. Îmi venea să-i strig : „Meseria ta ţi-a distrus iubirea". Dar nu mai era nimic de făcut. Yves devenise deja un monstru sacru şi el. N-aveau decît să lase lucrurile să-şi urmeze calea.

Într-o dimineaţă, Edith a izbucnit :

— Momone, aşa nu mai poate să dureze. Nu mai înghit aerele care şi le dă cu mine de parc-aş fi la azilul de bătrîni al artiştilor sau genul de artist ratat care-şi povesteşte succesele : „M-ai văzut la «Alhambra»... dar la «Étoile»..." Într-un an, n-o să mai fiu bună decît să-i lustruiesc pantofii domnişorului !

— N-o să ţie mereu aşa, Edith. Va trebui să înţeleagă. Trebuie să-i laşi răgaz. E normal să i se fi urcat la cap, l-a îmbătat succesul.

— Posibil. Dar mie nu-mi plac bărbaţii care nu rezistă la băutură. Să bage de seamă ! O să-i fac catrafusele şi încă repede ! O să-mi iau un amant care să-mi vorbească de dragoste şi nu de meseria mea ! Pentru asta n-am nevoie de altcineva.

În aceeaşi zi, îi spunea lui Loulou Barrier :

— Nu mai vreau contracte cu Yves în acelaşi program cu mine.

Loulou i-a răspuns :

— Era şi timpul. Nu mai era posibil, pentru directori, să vă mai angajeze pe amîndoi.

Cînd Edith iubea, i se părea totdeauna că e pentru prima oară, că e pentru restul vieţii şi că nu mai întîlnise niciodată o astfel de iubire. Eu găseam însă că numai bărbaţii erau cei care se schimbau.

Iubirea lui Edith era ca o foaie de temperatură. Urca vertiginos, se oprea la 42° să plesnească termometrul și mai multe nu. Febra scădea și arăta ca dinții fierăstrăului. Eu numeam asta epoca de „montagnes russes". Apoi urma căderea sub temperatura normală. Sub 35° începea să-i fie frig, inima ei începea să ducă dorul căldurii și-atunci căuta pe altcineva să i-o încălzească.

Ca să poți trăi împreună cu Edith, îți trebuia o sănătate zdravănă! Ultimul puseu de febră cu Montand îl avusesem la „Étoile".

Avea și o latură naivă, Yves. El crezuse că reușita lui o s-o orbească pe Edith. Se înșela. Ca să-l poată suporta, trebuia ca ea să rămînă patroana, ca el să umble cu ea cu binișorul. Nu se întîmplase însă așa. Cînd îi spunea „te iubesc", era adevărat. Dar el își mai încerca norocul cînd ici, cînd colo. Edith știa. De prea multe ori o vedeam plîngînd. Mi se împărtășea: „Momone, individul ăsta mă chinuie prea tare, asta nu mai poate să dureze". Ea o spunea, dar nu era adevărat. Pe Yves aveam să-l mai păstrăm cîtăva vreme.

Cînd o termina cu un bărbat, știam cum se petreceau lucrurile. Era destul de trist. Începea scandalul. Edith se enerva, începea să bea. Nu mai dormeam nopțile. În plină noapte, în fine, mai bine-zis în plină zi, Edith îmi telefona. „Momone, vino repede": sau mă trezea dacă eram culcată lîngă ea. Atunci începea: „Îți dai seama, să vezi ce mi-a făcut!". Asta ținea cîte o oră și apoi o auzeam spunîndu-mi: „Vai! scumpa mea copilă, tu mori de somn, du-te și te culcă". Plecam și, după zece minute mă chema din nou și o lua de la început.

Nu ajunsesem pînă la stadiul ăsta. Marea iubire era numai în scădere de temperatură.

Trebuie să spun că Yves n-a făcut nimic ca să aranjeze lucrurile. Au fost scene pe care ar fi putut să le evite. Într-o seară, s-a întors cu aerul lui obișnuit, foarte mulțumit de el însuși. Edith nu l-a iertat:

— Ar fi trebuit să-i spui amantei tale să-ți curețe hainele cînd îți dă drumul. Ești dezgustător. Privește-ți umărul (vestonul lui Yves era plin de pudră și de fard)! Nu-mi plac cei refuzați de alții. Dacă mi se par trufandale, îmi face plăcere să le mănînc, dar nu cînd știu că sînt resturi.

Ar fi trebuit să tacă. Dar el a vrut să facă pe viteazul. Ea l-a trimis la plimbare.

— Mi-au ajuns pînă peste cap aerele tale de caid din Marsilia. Falșii duri mă fac să rîd. Bărbații din lumea interlopă, adevărații bărbați, știu cum sînt făcuți. Legea ta n-o s-o dictezi la mine acasă. Așa că, dacă te-ai plictisit, fă-ți valizele, nu te mai reții. Du-te și caută-ți amantele, o să se ocupe ele de tine!

De astă dată mirosea a ceva serios. Yves a făcut „marche arrière", și încă în viteză. A rîs prea tare; nu se poate spune că avea aerul sincer. A luat-o în brațe și i-a gîngurit vorbe duioase. Știa s-o ia, bestia! O ținea strîns la pieptul lui și îi tot da cu „te iubesc". N-atîrna greu în brațele lui. Și atît de plăpîndă, că-mi ziceam: „Nu se poate, o să-i cedeze".

— Edith, draga mea, tu știi bine că numai tu ești stăpînă pe inima mea. Netrebnicii care ți-au povestit că te înșel sînt geloși, fericirea noastră nu-i lasă să doarmă. Tu ești viața mea toată. Mă crezi, spune...

Surîdea fericită și-a spus un „da" care semăna cu un suspin de plăcere. Păcat însă că el a continuat să vorbească. A demarat spre visul lui. Nu și-a dat seama, pentru că asta îl preocupa.

— Cînd or să vadă numele noastre împreunate pe afișe, la fel de mari amîndouă, o să-nțeleagă că noi doi sîntem împreună pentru restul vieții.

S-a smuls din brațele lui. Lovise unde trebuia. Cu surîsul ei trist de puștancă fără noroc, ea i-a spus :

— O ! Vezi tu, iubirea pe restul vieții, asta, cu mine nu e ceva care să dureze totdeauna. (Apoi și-a luat o atitudine distantă.) În privința celor două nume pe același afiș, cortina. S-a terminat ! Am dat despre asta ordinele mele lui Loulou.

Poți să ai un metru și optzeci și șapte și să arăți ca un șef ; un răspuns ca ăsta ți-l turtește pe bietul om dintr-o dată...

Cu numele lor pe același afiș nu se terminase. Le vom mai vedea, și asta numai datorită ei.

Marcel Blisténe, în timpul ocupației, s-a gîndit la un film pentru Edith. El îi vorbise despre asta și ea acceptase : „E fainâ ideea ta. Îți jur că vom face filmul tău". Dar atunci nu era chip să-l realizeze, Blistène trebuia să stea ascuns. Dar în decembrie 1944 ne pomenim cu Marcel care reia povestea cu filmul. Era tare simplă povestea și parcă făcută pe măsură : o mare cîntăreață își leagă viața de un tînăr, îl iubește, îl formează și apoi pleacă singură mai departe.

Cînd a citit-o, Edith a rîs.

— Marcel, nu te-ai omorît s-o faci, dar ai ghicit-o. Ai prezis viitorul. Numai că o să facă parte din distribuția ta și Yves Montand.

Marcel Blistène era de acord, dar nu și comanditarul. Distribuția asta nu-i spunea nimic. Trebuie să-l înțelegem. Erau gologanii lui care-i puneа la bătaie. Un afiș de cinematograf cu Edith Piaf și Yves Montand nu făcea să urce încasările.

Însă cînd Edith voia ceva, știa cum să le facă. La 19 ianuarie 1945, în bulevardul Saint-Michel, la „Mayfair", unde Yves apărea în fiecare seară, Edith a organizat un coctail în cinstea comanditarului. Yves cîntă. Blistène îi cere lui Edith să accepte să interpreteze unul din cîntecele ei. Era aranjat dinainte. Ea se lasă rugată : „Numai unul, și asta o fac numai pentru tine...". Ea cîntă și financiarul, impresionat, îi spune lui Marcel :

— Femeia asta e genială și băiatul are un fizic agreabil. Sînt de acord.

Așa s-a hotărît turnarea filmului *Étoile sans lumière*. În distribuție, alături de Edith mai erau Marcel Herrand, Jules Berry și doi debutanți : Serge Reggiani și Yves Montand.

După cîțiva ani, cînd Yves spunea : „Lui Edith, ei îi datorez totul", spunea purul adevăr.

O fi avut Yves o foame de căpcăun, o poftă să aibă totul, în viață nu era sigur de el. În zilele de probă îi pierise tot sîngele din obraz.

— Nu-ţi face griji. Eşti făcut pentru asta, eşti actor înnăscut. O să meargă perfect.

Şi de data asta Edith a văzut just. Turnarea filmului s-a petrecut normal, în afară de sfîrşit. *Étoile sans lumières* se termină printr-o scenă „à la Chaplin". Vedem pe marea vedetă părăsind studioul, singură, şi silueta ei tare micuţă, văzută din spate, se micşorează în orizont. Numai că de data asta, marea vedetă am fost eu.

Edith în ziua aceea băuse puţin cam mult. Pornea bine, dar după trei metri începea să se bălăbănească. Marcel îi striga :

— Umblă drept !

Ea făcea haz :

— Nu pot, sînt prea îndurerată !

— Faci mai ales impresia că eşti beată.

— Dă-mi pace şi ia-o pe Momone !

Marcel s-a uitat la mine şi mi-a spus :

— Pune-ţi rochia ei. O să te coafăm la fel ca ea şi, din spate, nu va fi nici o deosebire.

Deşi-mi ziceam că nu mi se vede decît spatele, mi-a făcut totuşi o oarecare impresie să merg aşa, în cîmpul aparatului de filmat. Cît priveşte pe Edith, ea se prăpădea de rîs.

— Ţi-am găsit o meserie. O să fii dublura mea. Marcel, trebuie să-i dai şi ei un onorariu.

Yves vorbea tot timpul despre film. Îl preocupa povestea asta. Avea şi dreptate. Pentru el era mult mai important decît pentru ea.

Stam mai departe la hotelul Alsina. Făcea impresia că între ei lucrurile mergeau perfect, eu îmi dam însă seama că n-o să mai dureze multă vreme. Edith trăia acum *alături* de el şi nu *cu* el. Trăiau împreună, dar asta semăna a obişnuinţă.

Odată cu eliberarea, Marguerite Monnot, la Guite, revenise în viaţa noastră. Ea îl simpatiza pe Yves. Ne spunea : „Pe cît e de frumos, pe-atît e de talentat". Asta-i plăcea lui Edith. Cînd îi vorbea despre iubirile ei, Guite le găsea totdeauna minunate. N-ar fi trebuit să stărui prea mult ca s-o faci să le pună şi pe muzică.

Edith avea un proiect, dar nu era uşor să-i vorbească despre el lui Guite. Totuşi, i-a dat drumul :

— Ascultă-mă, nu prea îndrăznesc să ţi-o spun tocmai ţie, dar cînd îmi vin în gînd cuvinte de cîntece, aud şi muzica odată cu ele. Înţelegi, totul îmi vine în acelaşi timp. Crezi c-aş putea încerca, aşa într-o doară, să fac un cîntec de nimica toată ?

Trebuia să fii Guite ca să n-o iei peste picior pe Edith. Ea care nu ştia nici măcar ce-nseamnă un solfegiu ! Să spui aşa ceva unui compozitor ca Marguerite Monnot, însemna c-o luai peste picior şi era cam mare îndrăzneala.

— Încearcă, Edith, o să te ajut.

— N-o să-ţi baţi joc de mine ? Am o frîntură de melodie care mă obsedează. Pot să-ncep ?

— Începe.

Edith ne-a cîntat, aşa dintr-o dată, linia melodică a ceea ce avea să devină *La vie en rose.*

— N-o simt, spuse Guite.

— Atunci nu-ţi place ?

— Şi cuvintele ?

— Habar n-am. E numai un fleac de arie care-mi umblă prin cap.

— În orice caz nu e ceva pentru tine, n-o s-o cînţi niciodată. Trebuie să stărui. De ce n-ai da examen la SACEM, ca autor melodist ?

— Am fost o dată respinsă din cauza textului. Cu muzica o să mă trîntească definitiv.

Guite a început să rîdă.

— Asta n-are importanţă. Şi pe mine m-au respins prima oară. Şi, înaintea mea, pe Christiné, compozitorul lui *Phi-Phi*... şi au mai fost şi alţii !

Nu ne venea să credem. Marguerite Monnot respinsă ! Deodată, asta i-a dat încredere lui Edith.

— O să mă prezint din nou.

Probabil că *La vie en rose* avea chef să vadă lumina zilei, că ea era gata, gata să se nască. Edith avea o amică, o cîntăreaţă, Marianne Michel, care venise din Marsilia la Paris. Protectorul ei era proprietarul unui cabaret pe Champs-Elysées şi începuse şi ei să-i meargă bine. Dar, ca toate debutantele, nu avea repertoriu. Edith gusta cîte-un pahar, cînd ici, cînd colo, împreună cu ea. Şi cealaltă îi tot bătea capul, văităndu-se :

— Nu găsesc cîntece frumoase. Aş avea nevoie de un şlagăr să mă lansez. Edith, n-ai putea să-mi faci tu unul ?

— Am o melodie care mă obsedează. E genul tău. Ascultă.

Şi Edith i-a fredonat melodia pe care o cîntase lui Guite.

— E formidabilă. Şi cuvintele ?

— Aşteaptă. Cred că îmi vin...

Şi aşa, dintr-o dată, Edith a scris :

Quand il me prend dans ses bras,
Qu'il me parle tout bas,
*Je vois les choses en rose.**

Lui Marianne nu-i plăceau prea mult :

— Îţi place asta : *les choses ?* Dac-ai pune *la vie*...

— Ai avut o idee strașnică ! Şi titlul va fi *La vie en rose.*

A doua zi, cîntecul era gata. Dar cum Edith nu intrase încă la SACEM, nu putea să-l semneze.

Ne năpustim la Guite.

— Iată, am făcut cuvintele pe melodia din ziua trecută. Ia ascultă.

Guite a făcut explozie :

— N-o să cînţi o astfel de prostie ?

— Nu e pentru mine, e pentru Marianne Michel. Dar mă gîndeam că o să mi-o pui la punct.

---

* *Cînd mă stringe la piept uşor*
Şi-mi vorbeşte-ncetişor,
Le văd toate în roz.

— Nu, îţi spun adevărul, n-o simt deloc.

Era o catastrofă. Fiindcă i se opunea rezistenţă, abia trebuia să reuşească. Ea nu suporta să fie refuzată. Cunoştea un puşti plin de talent, un băiat amabil, bun compozitor, însă cam curăţat : Louiguy. Edith l-a chemat la ea. Din frîntura de refren, el a compus *La vie en rose* şi n-a regretat-o.

Marianne Michel a creat *La vie en rose*. Cîntecul a avut succes în lumea întreagă, un succes cum nu mai cunoscuse niciunul altul. A fost tradus în douăsprezece limbi. În limba japoneză ne-a făcut să rîdem cel mai mult. Edith mă întreba :

— Eşti sigură că n-o să cînte : *„Je vois ma vie en poissons roses“* ?

Americanii cei mari, ca Bing Crosby, Louis Armstrong, l-au inclus în repertoriul lor. Şi ei nu erau prea amabili cu cîntecele franţuzeşti. El a fost fondul sonor al filmului *Sabrina*, cu Audrey Hepburn, Humphrey Bogart şi William Holden. S-au vîndut atunci mai mult de trei milioane de discuri într-un an şi se mai vînd şi-acuma. Un „night-club“ de pe Broadway şi-a luat numele „La vie en rose“. Era melodia cea mai populară la New York. Împreună cu Edith, am auzit-o adesea fluierată şi fredonată pe străzi. Cîntecul ei a avut un succes atît de mare, că Edith murea de necaz : „Ce proastă am fost că nu l-am cîntat eu !“ A făcut-o însă numai după doi ani.

Acasă (pentru noi locul unde locuiam era totdeauna „casa“ noastră ; hoteluri, apartamente mobilate, nu făceam nici o deosebire. Felul ăsta de a vorbi îl uimea pe Yves. El ştia ce-nseamnă casa ta...), acasă, cu Yves, lucrurile se deteriorau din partea inimii. Din partea meseriei, dimpotrivă, totul era în plină ascensiune !

— Tu alergi prea mult după filme. Zici că ele o să te ducă în America. S-ar putea. Dar poţi să ajungi acolo şi cîntînd. Şi apoi, ai tot ce-ţi trebuie să reuşeşti în amîndouă. Un recital la „Étoile“ te va face să devii „unicul“, „cel mai mare“...

Ea dorea să meargă pînă la capăt, ca succesul lui să fie aşezat pe baze solide. Yves era opera ei. Ea nu amesteca sentimentele cu meseria, chiar dacă o ducea rău cu el.

Înainte de recitalul de la „Étoile“, Yves pierduse aerele sale de dominator. Nu se mai fălea. Repeta pînă i se muiau picioarele şi pînă răguşea. De fiecare dată cînd, după părerea lui, era ceva în neregulă, striga :

— Edith, nu merge, ce zici ?

— Ba da, nu te opri. Înşiră-mi seria ta de cîntece, toată.

La sfîrşit, Yves s-a prăbuşit.

— Nu mai văd clar. Nu-mi mai dau seama dacă e bine. M-a cuprins frica !...

Ea se uita la el. Merita să-i vezi expresia. Cuprindea totul : satisfacţie, răzbunare... S-a-ntors spre mine şi mi-a spus :

— Îţi dai seama, Momone, se coace.

Ceea ce-i plăcea la el era felul lui de mare muncitor şi de răzbătător. În meserie e un dur. O să-şi impună voinţa. Iar seara se făcea mică în braţele lui. Asta mai reda farmec iubirii lor. Farmecul se naşte din febra muncii.

Să ai îndrăzneala, în 1945, să dai un recital la „Étoile" — un spectacol de două ore încheiate, să ţină scena un singur tip, mereu acelaşi, pe cînd publicul era obişnuit cu un program variat — trebuia să ai îndrăzneală ca să încerci aşa ceva. Nici chiar Edith Piaf n-o făcuse încă. Cred că înaintea lui Yves, la „Étoile", singur pe afiş nu fusese decît Maurice Chevalier. Era în adevăr un act de curaj !

Aşa că, cu toată încrederea noastră în el, muream de frică. Ce-a putut să-l dădăcească, să-l dichisească, pe Yves al ei. Acum urcase din nou ca o săgeată. Toate erau numai pentru el. Henri Contet îi dase două cîntece noi : *La grande ville* şi *Il fait des...*

În seara premierei, înainte de a intra la „Étoile", i-a spus :

— Acum eşti mulţumit ? Pe afiş eşti numai tu singur.

Yves a răspuns cu puţină amărăciune în glas :

— Dar şi dacă iese prost, o să fiu tot singur.

Edith a rămas între culise tot timpul. Nu l-a părăsit. Eu stam împreună cu familia Livi, care venise de la Marsilia. Îi priveam cum radiau de bucurie, stînd înfundaţi în fotoliile lor de catifea. Ce bucurie pe ei să vadă pe tînărul acesta, care era copilul lor, apărînd pe o scenă ca asta. Uitaseră de America. Norocul poate să-ţi iasă în cale şi în Franţa !

În timpul antractului, am alergat în cabina lui Yves. Intrarea era oprită, dar nu şi pentru mine. Dacă aş trăi o sută de ani, şi tot n-aş uita privirea lui întrebătoare : „Ce zici ?"

— Merge !

— Nu s-au format tabere ? Nu se plictisesc ?

— I-ai prins zdravăn. Să nu te dai bătut.

Am rămas între culise. S-a ţinut bine pînă la urmă. Partea a doua a fost cea mai grea. Dintr-un moment într-altul putea să-i scape publicul din mînă, sau să le fie lehamite să vadă mereu acelaşi tip. Tremuram de enervare. Cînd Yves a început să cînte :

Mais qu'est-ce que j'ai ?
À tant l'aimer
*Que ça m'en donne envie d'crier...**

a întors capul o clipă spre ea. Pentru ea era acest strigăt de iubire. I-l dăruia. Am văzut atunci cum curgeau din ochii lui Edith lacrimi. Cît eram de emoţionate !

La sfîrşit, această sală înţesată de snobi, de oameni de meserie, care veniseră să vadă cum e sfîrtecat îmblînzitorul — şi de ce nu ? — în picioare, aplauda şi urla : „Încă una ! Încă una !".

Ieşind din scenă, după ultima cădere a cortinei, Yves a luat-o pe Edith în braţe şi i-a spus : „Mulţumesc. Îţi datorez ţie totul."

În cabina lui, am văzut defilînd Parisul premierelor. Ea mi-a spus cu tristeţe : „De data asta s-a isprăvit. Nu mai are nevoie de mine."

---

* *Dar ce m-o fi apucat*
Să o iubesc atît.
Aş vrea s-audă toţi că strig...

Cuvintele astea, parc-au fost o lovitură care ne prevestea singurătatea. Ne-au înghețat pe amîndouă.

Nu mai avea nevoie de ea, dar, încă o dată, ea s-a străduit să-i pregătească viitorul. Marcel Carné venea adesea la hotelul Alsina. Îi plăcea să stea de vorbă cu Edith. S-a dus și el la „Étoile" și au vorbit despre el împreună.

— Are un fizic reușit, Montand, și o prestanță cum rar găsești, a spus Carné.

— Nu-i uita numele. Nu e numai un mare cîntăreț, este și un mare actor. Cinematograful e pe măsura lui.

Un an mai tîrziu, Yves turna, în rolul principal, împreună cu Nathalie Nattier, filmul *Les portes de la nuit*, sub conducerea lui Marcel Carné, deși nici el și nici ea nu fuseseră cei indicați la început să-l realizeze. Prima distribuție prevedea pe Jean Gabin și pe Marlène Dietrich.

Edith muncea mult. Loulou n-o lăsa să șomeze. Yves continua să fie gelos și n-ar fi vrut s-o părăsească. Nu mai era însă posibil : avea și el angajamentele lui. Cîntecul, care îi unise, îi îndepărta din ce în ce mai mult.

În seara de Moș Ajun, Edith cînta. Yves și cu mine o așteptam. Nu știu de ce, dar nu eram prea veseli. Stam acolo și așteptam. Pe cine ? Pe Edith, desigur, dar ne mai așteptam și la altceva. Simțeam c-o să se-ntîmple toate acestea. Și-apoi sărbătorile, Edith și cu mine nu le-am iubit niciodată. Pentru asta ar fi trebuit să le fi petrecut de cînd erai mică. Nu era cazul nostru. Noi n-am avut dreptul să le petrecem. Priveam fericirea altora, prin vitrinele cu jucării, cu prăjituri, prin geamurile restaurantelor.

Am petrecut noaptea destul de agreabil toți trei împreună. Edith părea încă foarte amorezată. Timpul trecea în mod plăcut, însă, stîngaci, Yves îi spunea lui Edith :

— Moș Ajunul trebuie să țină locul la două sărbători pentru că de 1 ianuarie sînt la Marsilia, la părinți.

Pe moment, am avut impresia că n-a băgat de seamă. Dar a doua zi tuna și fulgera :

— Îți dai seama, Momone ! Mă omoară cu jurămintele lui de dragoste și trec după familia lui. Cu el, cu toate vorbele lui frumoase o să vin totdeauna după cîte ceva.

În noaptea Anului Nou ne-am trezit singure, ca două biete părăsite. După ce Edith și-a terminat seria de cîntece, ne-am dus la „Club des Cinq". în Faubourg Montmartre.

Cei „Cinci" erau cinci tineri care se cunoscuseră în Divizia II Blindată a generalului Leclerc și care întemeiaseră un fel de club particular, foarte elegant. În fiecare seară invitau altă vedetă. De mai multe ori o solicitaseră pe Edith. Ea n-a avut niciodată timp să se ducă.

În seara aceea, ea mi-a mărturisit :

— Nu vreau să rămîn la hotel. Hai să ne ducem la Club.

Eram complet curățate. Nu era lume aleasă și, ghinion, nu cunoșteam pe nimeni. Stam așa, fără să știm ce să facem, fără bărbat la masă. Și, ca să fie și mai sinistru. ne aruncau în obraz confetii și bule.

Ne-au pus pe cap coifuri de hîrtie. Edith avea o beretă de marinar și eu o drăcie după moda „Directoire". Eram atît de abătute încît nici nu ne-am ameţit. Pentru asta trebuie să ai dispoziţie, să ai chef să petreci sau să fii destul de melancolică.

Nu eram în nici un fel. Eram goale pe dinăuntru. La miezul nopţii ne-am îmbrăţişat. Petrecerea se isprăvise. Începuse Anul Nou.

— Ia spune Momone, sînt unii care spun că după felul cum începi anul vor fi și toate cele trei sute șaizeci și cinci de zile. Asta-nseamnă că o să ne plictisim serios în 1946 !

Nu știu dacă e adevărat, dar ceea ce e sigur, e că l-am început destul de prost.

N-au trecut nici trei zile de la înapoierea lui Yves și s-au certat serios de tot. Pentru ultima oară.

Edith repeta înainte de a pleca în turneu. Ca de obicei, se dedica toată meseriei ; nemachiată, cu buclele atîrnînd, îmbrăcată cu un pulover vechi și cu o fustă, preocupată numai de cîntecele ei. Cînd l-am auzit pe Yves, cu vocea tăioasă ca și cuţitul lui papa Deibler *, strigînd :

— Opreşte ! asta nu merge !

Edith, supusă ca o maşină bună, a stopat.

— Ce nu merge ?

— Nu face două parale ce faci acum. Miroase a artificial, a meserie. Nu porneşte nici de aici, nici de aici (și se lovea cînd la burtă, cînd la cap).

— Ia mai spune o dată ce-ai spus acum. (Își pusese mîinile în șolduri și gîtul și-l întinsese înainte, a vrajbă. Proţăpită pe metrul ei și patruzeci și șapte, sta și-l privea. Nu-și credea urechilor.) Repetă îţi zic. Trebuie că n-am urechile destupate !

— Nu e bine. Eu aș face...

— Tu, tu n-ai să faci absolut nimic. Sfaturile tale să ţi le plasezi unde pofteşti. Pe mine mă plictisesc. În ziua cînd voi fi hotărîtă să-mi dea lecţii oricine o să te sun. Acum, o să mai pierd încă un minut și să-ţi dau, cu amabilitate, un ultim sfat. Ce numeşti tu cu dispreţ „meserie", „trucuri", ei bine urează-ţi să poţi păstra multe în rezervă, pentru că o să ai nevoie într-o zi — ca noi toţi — ca să-ţi salvezi miza în seara în care nu vei mai avea nimic în măruntaie. Și acuma întinde-o. Te-am văzut destul.

Sfaturile lui Yves le-ar fi putut accepta cinci ani mai tîrziu. Nu însă în ziua aceea.

N-au mai avut timp să se împace de-a binelea. Edith a plecat în turneu. În spre Alsacia.

Aflasem că în acelaşi spectacol, în prima parte, cîntau nouă băieţi numiţi „Les Compagnons de la Chanson". Știa cît de cît de ei, atîta tot. În timpul ocupaţiei, cu ocazia unei reprezentaţii de gală, organizate la Comedia Franceză de Marie Bell, îi auzisem cîntînd.

---

* Călăul Parisului.

Imediat, Edith i-a botezat „cercetaşii cîntecului". Apariţia lor era primită cu simpatie, pentru că era plăcut să vezi nouă flăcăi, frumuşei şi bine făcuţi, cîntînd din toată inima cîntece care nu-ţi dau dureri de cap, chestiile lor, gen opere de binefacere, nu displăceau. Dar nimic mai mult.

Aşa că, atunci cînd am aflat că ea o să-i întîlnească acolo, nu m-am gîndit c-ar fi ceva. Totuşi, cu ea, gîndurile mi se-ndreptau mereu într-acolo. Oricum, să-ţi placă deodată toţi nouă, e cam mult! Cînd mă întrebam cine va fi succesorul lui Yves, în nici un caz nu mă gîndeam la ei şi-mi ziceam : „Cu cine o să mai vie acasă ?".

Nu plecasem în turneu cu ea. Ea îmi spusese că vrea să plece de la hotelul Alsina şi eu să rămîi să mă îngrijesc de noua ei locuinţă, pe care i-o căuta Loulou. Am fost totuşi mirată cînd el m-a anunţat :

— Edith mi-a telefonat din Alsacia, cerîndu-mi să-i găsesc imediat un apartament. Vrea să aibă camere multe şi nu ştiu pentru ce. Ai tu vreo idee ? (N-aveam nici umbră.) Aşa că i-am găsit ceva, la numărul 26 în rue de Berri. Vino să-l vezi.

Casa era modestă ca aspect. Nu bănuiam că va fi bogată în evenimente, datorită lui Edith.

Trebuia să treci printr-o curte şi acolo, în fund, se afla un imobil cu o grădină cu pomi, care păreau că plîng de plictiseală şi că le e dor de viaţa de la ţară. După ce ne-am instalat, ca să-i mai înveselim, le-am oferit un cocoş „Pupuce" şi găina lui, „Nénette". Dar asta nu i-a înveselit. Îşi păstrau aerul lor de pîrliţi, nu ştiau de ce au răsărit acolo. Mie îmi plăceau, semănau cu mine. Nici eu nu ştiam ce căutam acolo.

Urcai trei trepte şi intrai. Totul era la parter. Nu mai ştiu cîte camere erau, dar casa era mare, nu prea rău mobilată şi costa destul de scump. Loulou m-a întrebat : „Îţi place ?" Nu ştiu de ce, dar nu eram prea entuziasmată.

— Nu e rău, dar o găsesc cam mare.

— Aşa o vrea ea.

— N-o să-i dea în gînd să-şi instaleze aici „cercetaşii" ?

Am rîs amîndoi. Însă cred că nici unul dintre noi nu era aşa de sigur că n-o s-o facă.

Cu ea, nu puteai şti dacă se va instala aici la întoarcere. Aşa că, în ajunul sosirii ei, mi-am luat precauţiuni. La telefon îmi spusese : „Vino să mă iei de la gară". Nici un cuvînt mai mult. Totuşi, am pus cîteva flori şi am adus unele lucruri.

Îi aşteptam întoarcerea cu gînduri cam nelămurite. Simţeam că plutea în aer ceva ce nu-mi plăcea.

M-am dus s-o iau de la gară. Ca de obicei, după ce stătusem departe una de alta, mi-a spus, cu privirea iscoditoare, ca o mamă care se gîndeşte că fata ei a profitat de lipsa ei ca să-şi facă de cap : „N-arăţi bine. Sper că n-ai făcut prostii !" Apoi ne-am strîns în braţe şi m-a sărutat. Imediat redevenisem Momone *a ei*.

Cum s-a așezat în taxi a spus șoferului :

—26, rue de Berri.

Picasem de sus. Va să zică nu mergeam la hotelul Alsina. Noroc că mă gîndisem la flori. Cu timiditate, am întrebat-o :

— Nu mergem să ne întîlnim cu Yves ?

— S-a terminat. M-am hotărît. Nu mai are nevoie de mine. O să se priceapă să-și conducă barca singur. O să vezi, Momone, că nu mă înșel. În ce mă privește, am o groază de planuri. O să mă ocup de „Companioni". Vreau să le organizez un spectacol formidabil. Cum nu s-a mai pomenit. O să oferim lumii ceva nou.

— Ia spune, Edith, nouă la un loc ? Asta-i cam mult. O să dispari printre ei. Sînt plini de pofte, nouă băieți, la vîrsta lor.

— Nu te-ngriji. Trebuie să mai schimbi, e secretul tinereții.

Am sosit în rue de Berri. Pentru Edith a fost o surpriză. Părea că-i place. Dar ce o preocupa mai mult era să-mi vorbească de corul ei. Patroana era ambițioasă : nu-i mai trebuia unul singur, ci nouă deodată !

— Nu sînt puși la punct. O să mă chinuiesc, vreau să-i schimb complet.

Așteptam să-mi spună ceva despre unul dintre ei, să pronunțe un nume...

— Ascultă, va trebui să-l găsim pe Tchang și să-l aducem. Și, pe urmă, vreau o secretară.

Nu mai era nici o îndoială, ne instalam. Nu îndrăzneam să-i vorbesc despre Yves, dar mă gîndeam la el. El știa că ea se-ntorcea în ziua aceea. Nu știa de rue de Berri, dar Loulou desigur că-i va da adresa. Ce va face ?

Am fost de față. Despărțirea lor a fost una din cele mai penibile la care am asistat.

Noaptea, văzînd că Edith nu se întoarce la Alsina, el a venit în rue de Berri. La început a sunat cu timiditate.

Edith mi-a zis :

— Dacă e Yves, nu deschide.

Mi se sfîșia inima. Îl vedeam de după perdelele trase. A sunat ca un nebun. După aceea a început să bată cu amîndoi pumnii.

Lemnul ușii răsuna, era lugubru. Apoi a contenit cu toată gălăgia asta și cu gura lîngă ușă a strigat cu glas tare :

— Edith, deschide-mi... Știu că ești aici, deschide-mi.

A rămas o clipă nemișcat. Mi-era milă.

Mă duceam și veneam de la ușă la camera lui Edith. Își astupase urechile, își băgase capul sub pernă și-mi striga :

— Nu vreau să-i aud glasul. Nu vreau s-o iau de la început cu el. Fă-l să plece, Momone, că dacă nu, n-o să mă lecuiesc niciodată !

Îl mai iubea, dar nu-l mai voia. Suferam la fel ca și ei. Petrecusem atîtea clipe fericite împreună. Aș fi deschis-o cu dragă inimă, această ușă, ca să-i văd îmbrățișîndu-se, fericiți, desesperați, gata să reînceapă să se-ncaiere.

Mi-era drag Yves. Era sincer, știai ce gîndește. Cînd te privea drept în ochi, cu frumoasa lui mutră de om sănătos, nu mai aveai chef să spui minciuni. Era un adevărat bărbat. Așa că, văzîndu-l suferind așa, simțeam că mi se face rău.

Nu știu cît timp a durat toată povestea. Apoi l-am văzut pe Yves plecînd, cu multă demnitate, călcînd drept, țeapăn. Se simțea că îi venea greu s-o facă. A traversat curtea cu mersul obosit, ca un motan care n-a avut noroc într-o încăierare.

Am rămas acolo. Am văzut apărînd zorile. Edith dormea ca un copil. Cînd i-am potrivit puișorul, la sculare, mai era încă ud de lacrimile ei.

CAPITOLUL X

CUCERIREA AMERICII

Perioada celor „9 Compagnons" a urmat imediat după perioada „uzină". Şi asta n-a vrut să însemne c-o să se astîmpere. Au mai urmat şi altele... şi bune şi rele !

Nouă băieţi, asta deplasează ceva aer. Unul singur şi-ţi ia tot timpul, dar cînd trebuie să înmulţeşti cu nouă, n-ai pic de tihnă. Te cam oboseşte. Mai ales că plăcerea nu ţi-o dă decît unul singur.

Cînd am văzut debarcînd toată patrula, cu valize cu tot, nu mi-a prea venit să rîd. Ce învălmăşeală pe capul nostru ! Locuiau la noi, fără să locuiască de fapt. Aveau o locuinţă în comun în rue de l'Université. Veneau şi plecau tot timpul, cum se întîmpla întotdeauna cu Edith, dormea la ea acasă oricine vroia.

Noua secretară, dacă-mi amintesc bine, era Yvonne, o fetişcană drăguţă. I se roteau ochii în jurul capului, atît era de nedumerită. O asemenea casă, aşa ceva nu văzuse încă. Ar fi dorit să vadă tot ce se-ntîmplă, să priceapă totul dintr-o dată, dar nu izbutea.

Cît despre Tchang, săracul, el avea o înţelepciune cu totul chinezească. „Asta placi la Dimnişoara ? Atunci asta placi şi la Tchang !"

În ceea ce mă priveşte... ca să fiu sinceră, era pentru prima oară că mă simţeam complet zăpăcită. Mă depăşea povestea asta, erau prea mulţi. Eu nu pot iubi în bloc, trebuie să iubesc cu de-amănuntul. Mi-am zis : „Să aşteptăm. Trebuie să se ivească în cele din urmă cel care va lua comanda".

Edith era pe deplin fericită. Pielea îi strălucea ca atunci cînd era îndrăgostită. Şi, în odaia de baie, nu mai contenea cu dichisitul şi cu probele de coafuri !

Seara, s-ar fi spus că ne strîngeam în jurul unui foc de tabără. Şedeam cu toţii, în cerc, în jurul lui Edith. Nu te puteai înşela : flacăra, era chiar ea. Îmi spusese : „Ascultă-i cu atenţie. Ai să vezi, toţi au cîte ceva de povestit. Nu ştiu încă ce-am să fac din ei. Trebuie să-i cunosc mai întîi". Tehnica asta dăduse de multe ori rezultate.

Ascultîndu-i, am aflat că Fred, solistul, era institutor la Annonay. Din acelaşi loc era şi René, un pictor devenit tenor. Jo, tot din părţile acelea, avea nişte părinţi care fabricau hîrtie ; nu era nimic de mirare,

orașul vroia așa. Albert cel roșcovan, din Pessac, în Gironde, era un acrobat-iluzionist, devenit tenor. Marc originar din Strasbourg, făcuse clasa de armonie la Conservator. Guy, basul, avea un tată director de bancă ; ca și Jean-Louis (Jaubert), din Colmar, care făcea Școala de înalte studii comerciale și care vroia să devină fotbalist profesionist ; și, în fine, lyonezii Gérard și Hubert, care fuseseră destinați s-ajungă negustori.

Nu i-a trebuit multă vreme lui Edith ca să-i judece în felul ei și, pentru ea, ei au devenit : Jo cel Mare — Guy caracter infect — Paul cel Nou — Albert Pătat de Soare — Gérard Caraghiosul — Marc Pianistul — Fred Solistul — Hubert Băiat Frumos — Jean-Louis Managerul.

— Pricepi, Momone, așa mă pot orienta.

— Dar ce-ai să faci cu patrula ta ? Vrei să faci pe căpitanul ?

— O să-i transform. Uită-te la ei, atunci cînd cîntă au încă pantaloni scurți ; o să-i învăț să poarte pantaloni lungi.

— Și ei o să accepte ?

— Toți în cor.

Tocmai asta mă sîcîia. Care din ei era viitorul patron ? Nu se putea să existe nouă băieți în casă, bine făcuți cu toții, clădiți normal, fără să fie unul care să iasă din rînd...

Urma să aflu foarte curînd. Dar mai-nainte, am văzut-o pe Edith înghițind un eșec în tovărășia lor.

Micile flecăreli în stilul foc de tabără ; partidele de rîs în gen cercetășesc ; bucuriile gălăgioase ale unor strengari lăsați liberi în mijlocul naturii, toate aveau o latură „cură de întinerire prin tinerețe" care nu era deloc neplăcută. Și astea toate ne dăduseră gata, căci noi, la școala străzii, ne jucam repede de-a „tata și mama" ; și cîntecele noastre sînt mai degrabă refrene ale caldarîmului decît „brîndușele de pe cîmpii".

În fine. Edith s-a apucat să le vorbească despre muncă.

La urma urmelor, pentru asta erau ei acolo.

— Iată : repertoriul vostru nu valorează mare lucru. Cu așa ceva n-o să depășiți scenele de provincie unde se păstrează gustul pentru patronaj ! Mai departe n-o să meargă. N-am nimic de zis împotriva cîntecelor voastre franțuzești vechi ; *Perrine était servante* e foarte drăguț. Dar n-o să auziți că-l fluieră pe stradă micul telegrafist care duce telegramele. Și, fără asta, nu există succes.

Jean-Louis, managerul, n-a lăsat-o să continue.

— Ascultă, Edith, flașnetăria de pe stradă nu e pentru noi. Nu e vorba de un singur cîntăreț, noi sîntem o corală. Ne trebuie bucăți pentru formație vocală. Noi nu avem nevoie să fim cîntați pe străzi. Lumea vine să ne audă așa cum se duce la concert.

— Te-nșeli amarnic. Și discurile, la asta te-ai gîndit ? Dacă găsiți, în toată Franța, o mie de pensionari abrutizați care să vă cumpere, va fi un succes ! Sau cîntați pentru un public specializat, sau cîntați pentru public pur și simplu. Trebuie să alegeți.

— Am și ales. Am găsit săli care să ne asculte. Noi nu căutăm gloria !

— Ei bine, sînteţi nişte neghiobi !

Seara mi s-a părut mai degrabă rece...

Edith hotărîse să-i transforme. Trebuia să reuşească. Dacă se încăpăţîna aşa, însemna că unul era pe gustul ei ! Între timp, bombănea pe capete. În privinţa meseriei, ei nu erau cotaţi.

— Momone, cum pot să fie aşa de mărginiţi ! Sînt anoşti ca nişte clopote (şi porneşte un hohot de rîs în stil Piaf) ! Gata ! m-am lămurit. Vor cînta *Les Trois Cloches* (Cele trei clopote).

Era cîtva timp de cînd Edith pusese la păstrare, pentru ea, cîntecul acesta al lui Gilles. Încă nu-l cîntase. Îi plăcea dar nu-l simţea.

În zece minute, îi adunase pe toţi băieţii.

— Am găsit un cîntec pentru voi. Ascultaţi :

Une cloche sonne, sonne,
Sa voix' d'écho en écho,
Dit au monde qui s'étonne :
„C'est pour Jean-François Nicot !
C'est pour accueillir une âme,
Une fleur qui s'ouvre au jour,
A peine, à peine une flamme,
Encore faible qui réclame
Protection, tendresse, amour !" *

— Ce ziceţi ?

Ei tac şi se uită la Jean-Louis. Asta începea să mă cam enerveze cu aerele lui de şef.

— Nu, Edith. Cu niciun preţ, e o bazaconie.

— Şi dacă-l lucrăm împreună ? Dacă-l cînt eu cu voi ?

— Asta e altceva.

Eu vedeam foarte bine ce era „altceva" : era numele lui Edith, iar asta însemna o locomotivă dată naibii.

Vedeam şi că Jean-Louis urma să devină noul patron. Prea îmi vorbea ea mult de el, şi prea avea multe calităţi ! Cel ales era şeful. Ar fi trebuit să înţeleg numaidecît din moment ce hotărîse să-i transforme.

De fiecare dată cînd eram singure, îi dădea drumul în plin :

— Momone, cum îl găseşti ?... Nu e ca ceilalţi... E pur... Înţelegi, nu are un trecut, nu s-a tîrît peste tot...

Cîntă pentru ideal... Mi-a plăcut că refuză să-şi schimbe repertoriul, ca să rămînă un muzician printre ceilalţi... De glorie, nici nu se sinchiseşte. Ce contează pentru el este să cînte... Şi pe urmă, ce frumos e... Se simte că e fiu de bancher...

---

* *Un clopot sună fără grabă*
Şi-ecou-l duce cît colo,
Spunînd celor ce se-ntreabă
„E pentru Jean-François Nicot !
A fost suflet neprihănit,
O floare ce abia-nfloreşte,
Un fiîfiit ce-i trebuieşte
Mila celor ce l-au iubit."

Cît de bine reușise cu Paul Meurisse, fiu de bancher, să nu mai vorbim ! Nu se mai potolea. Îmi bîzîiiau urechile.

Munca pe care a făcut-o Edith pentru a pune în scenă *Les Trois Cloches* n-a fost obișnuită.

Orchestra și orgile mari au dat acestui cîntec un fundal sonor uimitor ce producea într-adevăr un șoc. Mai era și prezența acestei femei micuțe, așa de simple, în fruntea acestor băieți înalți, toți îmbrăcați la fel (cămașă albă, pantaloni albastru închis, centură lată gen smocking), și care își amesteca vocea ei de femeie care a trăit, cu aceea a tinereții lor. Era o izbîndă.

Ei bine, cu toate astea, scumpii ei „Compagnons" nu-și dădeau tot randamentul. Nu aveau încredere în Edith. Cîntau bine, dar nu puneau inimă. Le lipsea căldura.

Jean Cocteau este acela care, o dată mai mult, a schimbat viața lui Edith cu intervenția lui. În primul rînd, el le-a spus că a fost foarte frumos. Și băieții au rămas cu gura căscată. Mai mult, a scris într-un articol : „Este o plăcere să-i auzim și să-i auzim vocea ei, unită cu a lor, turnată în clopotul lor de bronz și de aur ca o vînă de agat..."

A doua zi, totul s-a schimbat. Băieții s-au hotărît s-o asculte pe Edith, să-i urmeze sfaturile. Și nu au făcut rău. *Les Trois Cloches* au fost un succes în toate țările lumii. În Franța, s-au vîndut peste un milion de discuri. În America, unde Jean-François Nicot s-a numit Jimmy Brown, și discul *The Jimmy Brown's Song,* primul tiraj de șaizeci de mii s-a dus în trei săptămîni.

Și-au dat în fine seama că Edith nu se putea înșela. Au înțeles că ea cunoștea rețetele bune. Au căpătat încredere în ea și repertoriul lor s-a schimbat

Edith le-a găsit un cîntec al lui André Grassi : *T'en fais, pas, la Marie.* Apoi *Moulin-Rouge* de Jacques Larue și Georges Auric, *Le petit Coquelicot* de Raymond Asso și Valéry, *C'était mon copain,* de Louis Amade și Gilbert Bécaud, *Quand un soldat* de Francis Lemarque, *La Prière,* de Francis Jammes și Georges Brassens.

Cu asta și cu cîteva cîntece vechi — aveau din belșug băieții — puteau să facă turul Franței și al altor meleaguri...

Cînd *Cele trei clopote* au prins să sune din plin ca să anunțe izbînda lor, mie îmi sunau prohodul...

Cîștigător și plasat în inima lui Edith, Jean-Louis Jaubert a avut dreptul la panoplia completă : lanț, ceas și toate celelalte.

În mijlocul tuturor acestor băieți, care aveau cu toții, mai mult sau mai puțin, aerul de proprietari prin procură, eu păream verișoara săracă, pe care o ții de milă. Și mila, pomana, asta nu mi-a plăcut niciodată.

În mahalaua mea, cînd eram puștoaică, existau doamne milostive care treceau pe-acolo. Nu ne făceau niciun bine ; mai degrabă rău. Cînd erau printre noi, nu mai puteam să uităm că eram săraci. Ne dădeau lucruri urîte, triste, deja uzate, niște țoale dezgustătoare care nu puteau s-o sfîrșească decît pe spinarea noastră. Pentru ele, nu eram din aceeași rasă. Nu aveam aceeași culoare a pielii ca țîncii lor.

Pentru Edith, aş fi făcut orice. Dar să mă tîrăsc pe burtă în faţa bărbaţilor ei, asta, niciodată !

Poate că dacă aş fi devenit un fel de slujnică la toate, dar ceva mai toantă, aş fi putut să rămîn. Aşa că, atunci cînd Jean-Louis Jaubert a spus tăios : „Nu vreau s-o văd pe-aici", n-am protestat. Băiatul ăsta putea să trăiască în nouă, dar nu în trei. Nu-i port pică. Pentru el, sigur că avea dreptate, eram împovărătoare ; nu-i plăceam. Aşa că am lăsat drumul liber şi m-am retras.

Cam peste un an mai tîrziu, cînd m-am întors lîngă ea, Edith mi-a povestit urmarea : Jaubert şi călătoria în America. Povestea bine, Edith, cu toate amănuntele. Era ca şi cum ai fi fost de faţă. Era amuzantă. Suporta rupturile noastre (întotdeauna din pricina bărbaţilor ei), dar eu trebuia să-i cunosc viaţa ca şi cum aş fi fost prezentă.

— Înţelegi, Momone, tu trebuie să ştii tot. Trebuie să-ţi povestesc numaidecît. Pe urmă, n-o să-mi mai amintesc tot atît de bine. Tu eşti memoria mea. Aşa că să fii atentă. Nu uita nimic.

Şi nu uitam nimic pentru că, aşa, în treacăt, ea mă verifica după cîteva luni.

— Momone, cu tipii ăştia nouă, a fost ca şi cum aş fi avut o orchestră a mea. Nu o orchestră care mă acompaniază, una pe care o conduc eu. Toate vocile astea care sînt ca nişte instrumente, e formidabil !

„La început, am petrecut straşnic acasă cu ei. Ne înţelegeam bine. Era ca şi cum aş fi avut o mulţime de fraţi care să se ocupe de mine. Nu trăisem niciodată cu băieţii în felul ăsta. Ne făceam tot felul de farse. Mă prăpădeam de rîs pînă mă durea burta.

Aşa, ca să ne distrăm, am făcut un film : «Nouă băieţi... o inimă» Cu Lucien Nat, Marcel Vallée, Lucien Baroux. Nu era un lucru genial, un fleac fără pretenţii. Vezi genul ! S-a jucat în sălile de cartier, fără pretenţii. Băieţii erau cam dezamăgiţi. Eu făcusem asta ca să le fac lor plăcere, aşa că..."

Aşa cum făcuse şi pentru Yves, Edith îl însărcinase pe Loulou să se ocupe de cei „9 Compagnons", să-i plaseze în aceleaşi programe cu ea. Ei intrau în prima parte a programului.

Edith cînta *Les Trois Cloches* împreună cu ei. Pe urmă, trecea ca o cadetă.

— Loulou face urît atunci cînd nu sînt singură pe afiş. Ne-am cam ciondănit, şi el a făcut cam jumătate după capul lui. Aşa că am reluat spectacolele la Paris, în 1946, fără „Cei 9". Şi era bine aşa. Loulou nu se înşelase.

Niciodată Edith n-a avut o presă aşa delirantă. „Anii cei mai renumiţi ai lui Piaf" începeau.

Pierre Loiselet, foarte cotat la Radiodifuziunea Franceză, spunea : „Un cap mare care bate spre livid, un glas care s-ar spune că a fost spălat cu toate apele de la rigolă...." („E tîmpit, individul, spunea Edith, eu nu am capul mare" !).

El continua : „A intrat... o rochiţă simplă... o frunte genială de păpuşă cu peruca prost lipită... degete de apostol... ochii ei umili... ochii

ei de om sărman... ochii ei rătăciți care se apără de ovațiile care plouă peste dînsa... O fetiță care s-a pierdut într-o pădure... față blîndă și neliniștită..."

Léon-Paul Fargue scria : „Ea cîntă deoarece cîntecul sălășluiește în ea, pentru că drama este în ea, pentru că gîtlejul ei este plin cu tragedie... Cînd trebuie să evoce pentru noi triumful dragostei, asprimea destinului, neliniștea gîfîitoare a trenurilor, bucuria luminii sau fatalitatea inimii, ea își înalță glasul pînă la note ultime și vibrante, cu un ton luminos și pur, ca niște divine trăsături de pensulă, care apar în poveștile sumbre ale lui Goya, ale lui Delacroix sau ale lui Forain..."

Și Charles Trenet o numea „această porumbiță albă a mahalalelor".

— Nu erau lucruri de duzină ce au spus despre mine, ce zici, Momone ?

„Pe urmă, am lucrat, un pic cu «Les 9 Compagnons», un pic singură. Îl cunoști pe Loulou ! Eu comand, dar asta nu-l împiedică să facă tot ce vrea el, mă pisează, mă vrăjește atîta, încît sfîrșesc prin a spune da.

Așa s-a întîmplat că m-a trimis să cînt, singură, în Grecia ; și nu mi-a părut rău. Am avut o clipă chiar pofta să-mi schimb viața, să nu mă mai întorc...

Țara aceea va trebui s-o cunoști și tu într-o zi. Nu seamănă cu celelalte. E greu să-ți explic... Dar cînd ești acolo, nu mai gîndești tot așa cum gîndești aici. Nu mai e posibil.

La Atena, cînd am văzut toate pietrele alea vechi unele peste altele. Acropola, o năzdrăvănie plină de coloane pînă-n cer, am înțeles că mai e și altceva pe lume în afară de Sacré-Coeur.

Crede-mă, te impresionează. Cu atît mai mult, cu cît eram cu un băiat frumos ca un zeu !

E o poveste așa cum îmi place mie. Cîntam deja de trei zile și, în fiecare seară, găseam un buchet în cabină. Niciun nume, niciun cuvînt, nimic. Îmi zic : «E vreun bogătan prea bătrîn și prea slut ca să se arate...» Și el era frumos ca un zeu ! și mai degrabă fără «sfanț» ! În a patra seară, îl văd că debarcă : cu părul ondulat, ochii întunecați, clădit ca o statuie de-a lor și mîndru ca un senior. Îl chema Takis Menelas. Era actor.

— Eu sînt acela care a îndrăznit să vă trimită flori. Voiam să vă vorbească ele înainte de a o face eu. Aș vrea să vă arăt țara mea.

Țara ! Nici nu vroiam altceva decît s-o văd împreună cu el ! În aceeași seară, m-a dus la poalele Acropolei, pe clar de lună. Am suit pe un drumeag. Mirosea a o mulțime de arome calde. Zgomotele orașului erau ca o orchestră, o muzică urcînd de jos. Îmi explica cum printre colonadele acelea imense se plimbau niște indivizi care purtau peplum : strămoșii lui. Pînă la urmă începeam să-i văd. Și m-a sărutat... Ce frumoasă e Grecia !

Nu poți să știi cît l-am iubit pe băiatul ăsta ! timp de cinsprezece zile... Atîta am stat acolo !

Cu cîteva zile înainte de plecare m-a făcut să mă topesc. Mă implora :

— Rămîi. Nu pleca. N-o să te mai revăd niciodată. Tu eşti viaţa mea. Rămîi ! Ne vom căsători. Ţara mea este făcută pentru zeiţe. Şi tu eşti una din ele. Tu eşti Dragostea...

Mă mişcase într-atîta încît mă întrebam dacă, pînă la urmă, nu era asta *viaţa cea adevărată*. Să uiţi totul pentru un singur bărbat !...

A doua zi, am primit de la Loulou o cablogramă care m-a zgîlţîit : «Turneu America. Acceptat Boston, Philadelphia, New York. Cu Compagnons. Noiembrie 4».

I-am telefonat :

— Eşti nebun... Pentru America, eu n-am gabaritul...

Pe urmă — tu mă cunoşti — am continuat :

— Bine, o s-o fac, dar o să fie ceva ce nu s-a mai pomenit...

După o asemenea lovitură, America şi tot ce trebuia să fac pentru asta, Takis devenea ceva imposibil pentru mine.

Am plîns mult la plecare. Nu avusesem niciodată unul mai frumos, nici mai bun.

Eram sigură că-l părăsesc pentru totdeauna. Ei bine, nu. L-am revăzut la New York. Refuzase tocmai atunci un contract bun ca să se întoarcă în ţară. Era tot aşa de frumos."

Cîţiva ani mai tîrziu, cînd Edith a fost aşa de bolnavă, şi cînd ziarele au spus că nu mai are bani, Takis i-a trimis medalia talisman pe care i-o dăduse ea, cu aceste cuvinte : „Pentru tine. Ai mai multă nevoie de ea decît mine". Asta a mişcat-o pe Edith. Mi-a spus : „Vezi tu, cred că de data asta am trecut fără să-mi dau seama pe lîngă adevărata, pe lîngă marea dragoste..."

După ce s-a întors din Grecia, a început să-şi pregătească voiajul în S.U.A.

— Ah ! Momone ! Cît am regretat că n-ai fost şi tu acolo ! Să fi trăit clipele acestea împreună cu mine ; asta ar fi însemnat ceva. (Asta, o credeam). Ştii, tremuram de frică, totuşi. America nu e Franţa, nu sînt aceleaşi dimensiuni !

„Loulou ne luase cabine pe un vapor. Mîncam la masa comandantului. Trebuia să stai cuminte, să mănînci cu vîrful buzelor ca şi cum ţi-era silă de tot ce mîncai. Şi conversaţia era în acelaşi stil. Nu prea era o atmosferă de destindere. Din fericire, mi-l făcusem prieten pe comisar, un brunet scund, deloc rău făcut.

N-am profitat de el *cum trebuie !* Nu e chiar aşa de mare un vapor. Nu prea eşti liber. Şi-apoi, am început să-mi dau seama că Jean-Louis mă avea la ochi, că nu era un tip prea comod... Îmi vorbea despre ce ne aştepta la New York. Mă pisa cu : „Crezi că o să meargă ? Crezi că o să le placem ?..."

Primul meu contact cu America a fost o decepţie. Mă aşteptam că o să am un şoc cu Statuia Libertăţii. Ei bine, în rada de la New York, nu face mai multă impresie decît cea de la noi, din Paris, cocoţată pe podul Mirabeau. Totul e atît de mare în jurul ei, că ea rămîne mititică.

Dar ce e într-adevăr copleşitor sînt buildingurile. E aşa cum a scris Jean Cocteau : «New York este un oraş în picioare». Alături de el, toate casele noastre ar părea nişte mici pavilioane. Şi-apoi la noi,

la Paris, pe străzi, sîntem convinşi că fugim ca nişte smintiţi ! Nu-i adevărat : noi ne plimbăm. La New York, toţi gonesc pentru recordul lumii. Sînt cu toţii ca Ladoumègue, ăia de-acolo !

Loulou îmi reţinuse un apartament la hotelul Ambasador. Cînd m-am văzut acolo — stai să-mi aduc aminte... da, era în noiembrie 1947 — singură, proţăpită printre valize, îmi venea să urlu.

M-am gîndit că era timpul să tocesc la engleză. Cumpărasem o cărţulie. «Engleza fără osteneală», zic ei.

Mai întîi, îl ai pe *the*. Aşa ceva nu e posibil să spui. Poţi tu să-ţi vîri limba printre dinţi cît vrei, că tot nu merge. Cum mai învăţasem şi la Paris, eram la fraza : *A woman is waiting for a sailor who promised to return to her when he became a captain...* (O femeie aşteaptă întoarcerea unui marinar care i-a promis să revină cînd va fi căpitan). Ce mai aveam de furcă ! Am rîs atîta, că mă dureau coastele. Nu asta putea să-mi servească.

Agentul meu american, Clifford Fischer, un tip foarte cumsecade, în genul lui Loulou, îmi organizase o conferinţă de presă : o liotă de băieţi şi de fete, care notau cu toţii ce spuneam eu.

Prima întrebare pe care mi-o pun :

— «Miss Idiss (nu puteau spune Edith), aţi sosit de curînd în Statele Unite, care este cea dintîi persoană pe care vreţi s-o întîlniţi ?»

— «Einstein. Şi contez pe dumneavoastră ca să-mi daţi numărul lui de telefon.»

Nu poţi să ştii cît era de fericit (ca un cătel căruia i se aruncă un os), Clifford ; îşi mesteca trabucul şi rîdea. Cînd au plecat, el mi-a spus :

— «Formidabilă lovitura cu Einstein. Asta ai ticluit-o grozav !»

Acum era rîndul meu să mă amuz. Căci vroiam într-adevăr să-l văd."

Responsabilul pentru această poveste era Jacques Bourgeat, Jacquot al nostru de pe vremea lui Leplée. Nu-l părăsisem niciodată. Se perinda mereu prin viaţa lui Edith. Cînd avea nevoie de un sfat, de unul adevărat, după cum era cazul, îl cerea lui Jean Cocteau sau lui Jacques Bourgeat. El era acum un om bătrîn, dar era singurul în stare să facă să intre chestii complicate în capul lui Edith. Datorită lui, pe masa de căpătîi a lui Edith, alături de Platon, se afla şi o cărţulie despre relativitatea timpului.

La-nceput, toate astea se încîlceau în capul ei, dar îşi croiau drum. Edith avea o minte foarte deschisă, adora să înveţe.

— Momone, e grozav de complicată chestia asta cu relativitatea timpului, dar asta-ţi deschide mintea. Mă turteşte cînd văd că pricep cîte ceva. Şi Platon, e simplu. Nu trebuie să-l înghiţi ca un roman, dar cu bucăţica, merge foarte bine. Dl Einstein ăsta e un geniu. Dacă mă duc în America, îi voi telefona.

„Cu povestea asta, luasem o plecare bună. Dar seara, la „Playhouse", 48th Street, la Broadway, crede-mă că nu mai rîdeam deloc.

Les Compagnons încep : nu merge rău. Pentru *Cele trei clopote* se fluieră. Eram albă de disperare. Nimeni nu se gîndise să-mi spună că, în S.U.A., asta era mai mult decît aplauzele !

Pentru program, rămăsesem la rochiţa mea. Prima decepţie pentru Ricani. Credeau că o pusesem ca să par tot aşa de simplă ca băieţii mei, un fel de deghizare, de ! Pentru ei, o vedetă, mai ales una care vine de la Paris, capitala French-Cancan-ului, a localurilor Tabarin şi Lido, trebuia să aibă mijloace ca să-şi cumpere pene, paiete, blănuri. Eu n-am nimic dintr-o *pin-up !* Alături de Rita Hayworth sau de Marlène, cred că păream destul de amărîtă.

Am înţeles doar mai tîrziu că, pentru ei, Pariziana din „Gay Paris" este coafată de Antonio, „spoită" de Jean d'Estrées, îmbrăcată cu o rochie de două sute cincizeci de tichete !

Îţi spun toate astea ca să intri bine în ambianţă, ca să vezi tabloul. «Cei 9» erau numai voci. Dacă se pricepea sau nu ce spun, asta n-avea nici o importanţă. Erau băieţi frumoşi — nu chiar dulapuri cu oglindă, dar de un gabarit serios — se prezentau frumos. Publicul n-avea nevoie să-şi bată capul ca să înţeleagă. Asculta, îi plăcea, ajungea.

Eu sosesc cu rochiţa mea neagră, scurtă, cu o pieptănătură fără stil, cu părul — de o culoare cum are toată lumea — care nici măcar nu prindea lumina, cu o figură palidă. De departe, făceam o pată albă şi neagră. Pentru că music-hall-ul lor este imens ! Dacă înconjurai scena de patru ori, puteai să cîştigi uşor cursa de patru sute de metri !

Şi dacă e vorba de şoc, ştiu că le-am procurat unul. S-ar fi auzit şi cum strănută o muscă. Pusesem să mi se traducă şi învăţasem pe dinafară două cîntece în englezeşte, ca să le fac plăcere, ca să înţeleagă şi ei ceva. Am dat lovitura ! Seara, un tip mi-a spus : «Mi-au plăcut mult cele două cîntece pe care le-aţi cîntat în italieneşte...»

Ca să aranjeze totul, M. C. [1], în timp ce eu cîntam, explica la microfon textul. Şi ieşea cam aşa : «E nefericită pentru că l-a ucis şi c-au vîrît-o la puşcărie».

Nu pot să spun că a fost o catastrofă, dar n-a fost prea departe. Pentru o cădere spectaculoasă, apoi a fost una !

Eram aşa de năucă, încît nu izbuteam să mă dumiresc. Nici măcar nu eram supărată pe ei. Nu eram din aceeaşi rasă. Nu puteam să ne înţelegem. Seara, cînd iese, americanul vrea să se distreze. Toată ziua s-a războit. Nu vine la music-hall ca să audă glasul mizeriei, al descurajării. Grijile şi le lasă la vestiar.

Le vede toate în roz din sistem, şi din igienă. Aşa că franţuzoaica asta mică venită ca să-l oblige să-şi aducă aminte că există oameni care suferă, care au motive ca să fie nenorociţi, asta nu le place ! O spun pentru aceia care mă înţelegeau un pic. Şi ceilalţi o simţeau din glasul meu.

Afară de asta, muzica mea nu avea nimic comun cu a lor. Eu nu aveam melodii siropoase, uşoare, pentru ureche. Nu eram nici jazz. Atunci, ce eram ?

Asta e întrebarea pe care şi-o puneau rarii ziarişti care binevoiseră să scrie un articolaş despre mine. Scriau cam în genul ăsta : «...Această femeie mică şi cărnoasă are ochii grei de ceaţă şi o gură

[1] M. C. — Master of Ceremony : prezentatorul.

făcută ca să înghită, dintr-o dată, un sfert de suc de roşii...». Nu e ăsta genul de lucruri care te fac să ai elan, şi care fac poporul să se-mbulzească !

Nu fusesem niciodată atît de disperată. Jaubert pavoaza. Din presă, ar fi putut să-mi dea şi mie fără ca asta să-l deranjeze. „French Boys" plăceau. Ei erau Franţa sănătoasă, prietenii acelor G. I. care ne eliberaseră. Pricepi, *Marsilieza* şi steagul înstelat !...

Am continuat cîteva seri, aşa, fără moral. Apoi le-am spus băieţilor :

«Tinerilor, eu o-ntind. Nu trebuie să fii încăpăţînat în meseria noastră. Eu nu plac. Salutare, flăcăi. Turneul, terminaţi-l fără mine. Pentru voi, merge ca pe roate. Continuaţi, şi noroc bun ! Eu iau vaporul».

Tu mă cunoşti, Momone : locul era deja reţinut. De altfel, nici nu s-au cramponat de mine. Dar, crede-mă, aveam o inimă grea. Mă durea, bestia ! Vezi tu, dragostea m-a făcut să sufăr, dar nici un bărbat nu mi-a făcut rău în felul ăsta.

Şi, deodată, totul se răstoarnă. Se-ntoarce norocul. Un cronicar dramatic, Virgil Thompson, care nu scrie niciodată despre artiştii de music-hall, îmi consacră două coloane pe prima pagină a unuia dintre cele mai mari cotidiene din New York. «Mă explica» americanilor. Era acolo tot ce trebuia să se spună pentru ca ei să mă-nţeleagă. Pentru el, totul era cîntec în mine : glasul, gesturile, fizicul. Termina articolul spunînd : «Dacă este lăsată să plece după acest eşec nemeritat, înseamnă că publicul american a făcut dovada incompetenţei şi stupidităţii lui». Ca să scrie aşa ceva, îşi suflecase mînecile, individul !

Nici nu isprăvise bine să-mi fie tradus şi agentul meu american, Clifford Fischer, intra în cameră, cu ziarul sub braţ, cu pălăria pe cap. Ce tip generos, omul ăsta ! Ai să vezi, cînd ai să-l cunoşti, o să-ţi placă numaidecît. Toate calităţile unui bun american : direct, net, rapid şi bun jucător de poker. O să-ţi dai seama de ce îţi spun asta... Ia notă că adevărul l-am aflat doar mai tîrziu.

Lovea jurnalul mestecîndu-şi trabucul împuţit — pe nemîncate, mi se făcea rău — şi striga :

— «Idiss, *it's good for you* ! Articolul ăsta face mii de dolari. Nu pleca. Aici, la noi, place curajul, el cîştigă întotdeauna. O să mă duc la cel mai şic, la cel mai snob cabaret din New York, „Versailles", 151, East 50th Street. Şi o să-ţi semneze un contract. Cere două pahare de bourbon să sărbătorim articolul ! Şi îţi voi explica ce-am de gînd să fac ca să te vînd foarte scump».

Dintr-o dată, Clifford şi Thompson mi-au redat curajul. Aş fi dat peste cap douăsprezece pahare de bourbon (cu toate că nici nu-mi prea place drăcia asta a lor), şi m-aş fi urcat pe jos pînă la ultimul etaj al lui Empire State Building...

— «Uite ce e, Idiss : trebuie să fii singură. Unii ziarişti au spus că în mijlocul acestor „Compagnons" apari doar ca o voce dintr-un cor ! Aici, atunci cînd o femeie vine pe scenă însoţită de boys, un grup de bărbaţi, cîntă, dansează, înseamnă ceva mai mult decît ei. Bărbaţii sînt acolo numai ca s-o servească pe ea. Cu dumneata, cu băieţii dumitale, e dimpotrivă. Nu e bine. Şi cînd nu mai sînt ei acolo, cînd eşti singură,

pari de plîns. Noi, americanii, avem oroare de ceea ce pare *cheap*. Lasă-i pe Compagnons să-şi continue turneul. Şi eu voi spune tipului de la „Versailles" : „Atunci cînd oamenii se vor fi deprins cu rochiţa ei neagră, cînd vor fi înţeles că o pariziană pe o scenă nu este neapărat o girl cu pene pe cap şi cu rochie cu trenă, o să se bată lumea ca să vină s-o audă". Am să-i spun şi mai mult : „Dacă te costă dolari la sfîrşitul contractului, voi plăti eu diferenţa"».

A mers pînă la capăt cu lovitura lui de poker. A făcut chiar mai mult decît îmi spusese : a depus o cauţiune proprietarului de la «Versailles» ca să mă angajeze.

Fischer jucase ca să cîştige. Cînd a avut contractul, m-a pus la cazna în fiecare zi, timp de cincisprezece zile. Am luat lecţii de americană. Am lucrat cu un profesor cele două cîntece traduse şi, crede-mă, nu-mi ardea de rîs...

Prima dată cînd m-am dus să repet la «Versailles», am fost uluită şi m-am gîndit că Clifford se ţicnise. Eu, în decorul ăla, nu se poate !

Închipuieşte-ţi un pic palatul de la Versailles, văzut de un decorator de la Hollywood, pentru o comedie muzicală în tehnicolor ! O drăcie plină de statui, de copaci tunşi. Oglinzi, uşi, ferestre ! Totul în stuc roz şi alb ! Nu mă descurcasem nici pe o scenă cu taps-uri [1] simple. Aşa, în toată îngrămădeala asta, o să dispar cu totul.

Fischer mi-a spus că n-am priceput nimic, că era un decor foarte franţuzesc (singurul cunoscut de americani, împreună cu Moulin-Rouge şi Turnul Eiffel), şi că mi se potrivea de minune !

Eu o doream din suflet. Mi-am ţinut gura. Nu era să-l contrariez tocmai pe singurul om care vroia să mă salveze. Şi-apoi, nu eram la primul eşec.

De acord cu Fischer, fusese suprimat prezentatorul. Măcar de asta scăpasem. Dar nu era destul ca să mă scape şi de trac.

Putea să-mi tot spună Fischer cu acea cordialitate americană care te aruncă-n apă cu o palmă zdravănă pe spinare : «N-ai grijă, o să meargă. Îi avem în buzunar. Acum publicul ştie cine eşti. Pe americani trebuie să-i previi cînd vrei să le faci o surpriză. Trebuie să ştie ce să creadă, şi atunci se lasă duşi. Sînt condiţionaţi ca să-nghită orice !» Pe mine mă treceau sudori reci. Tracul meu a fost tot atît de grandios ca şi bazaconia lor de local.

Trebuie să spun că Fischer şi băieţii de la «Versailles» îşi pregătiseră bine publicul. În ziare, eram anunţată ca fiind cîntăreaţa pe care G. I-ii o descoperiseră la Paris — nu prea cred că sînt mulţi care să mă fi auzit —, şi (să nu rîzi) ca pe «Sarah Bernhardt a Cînteculuiî»... O făcuseră în mare, băieţii.

Printre invitaţi erau şi Marlène Dietrich, Charles Boyer, şi toată protipendada oraşului... Ca francezi : familia Craddock, Jean Sablon, veniţi ca să mă încurajeze. Chiar aveam mare nevoie.

A fost într-adevăr un succes monstru. Oamenii strigau : «Bravo», «Trăiască Franţa», «Paris»... orice ! Şi era totuşi o bună parte din ei care nici nu apucaseră să mă vadă. Eram aşa de mică în drăcovenia

[1] Taps : perdele de scenă, în termeni de meserie.

aia mare a lor, că nu-mi vedeau decît părul. Şi nu e ce am eu mai bun, nu-i aşa, Momome ? Aşa că a doua zi au ridicat podiumul pentru mine.

Marlène a venit în cabina mea ca să mă îmbrăţişeze. Aşa am devenit noi prietene. Mi-a făcut o publicitate ca nimeni altul... Pentru mine, ea a fost formidabilă.

După căderea de la „Playhouse", aveam nevoie de succesul meu de la «Versailles». Mă angajaseră pentru opt zile. Am rămas douăzeci şi una de săptămîni. Îţi dai seama !

Patru luni la New York, ce mai poveste lungă ! De stat la hotel, nu era posibil. Acolo, îţi supraveghează camera ca şi cum ai fi călugăriţă şi ai fi făcut un jurămînt de castitate.

Irène de Trébert, prietena mea de la Paris, avea un apartament de două camere pe Park Avenue. Mi l-a lăsat mie. N-am dus lipsă de prieteni care să vină să petreacă cu mine. Asta nu mă împiedica să mă simt singură. Am avut nopţi de o lungime... Nu se mai terminau !

Jean-Louis isprăvise turneul pe care trebuia să-l facem împreună şi se întorsese la Paris cu cercetaşii lui.. Aşa s-a făcut că am divorţat de Compagnons, fără complicaţii.

Din fericire, toţi prietenii care erau în trecere veneau să mă vadă. Acela care mi-a făcut cea mai mare plăcere a fost Michel Emer.

Cînd l-am văzut debarcînd la «Versailles», cu mutra lui bună de bufniţă speriată, ce bucuroasă am fost ! Aşa de mult, încît l-am păcălit ! Se năpusteşte spre mine ca să-l îmbrăţişez. Îl resping, şi îi spun severă : «Micule caporal, mi-ai adus vreun cîntec ?» Îmi răspunde : «Nu», luîndu-şi aerul lui de puşti care se simte vinovat. «Cînd ai să-mi faci un cîntec, o să-ţi spun bună ziua». Şi-l las acolo, ca să mă duc să cînt. Nu poţi şti cît m-am amuzat !

Pe moment, a fost mai degrabă furios. Din cabină, mă auzea de departe. Asta i-a remontat arcul şi s-a apucat să scrie, pe colţul mesei de machiaj, *Bal dans ma rue*. Cînd m-am întors, mi l-a întins : «Sărută-mă. Ţi-am făcut cîntecul».

Ce soir il y a bal dans ma rue
Et dans le p'tit bistrot
Où la joie coule à flot,
Des musiciens sur un tréteau
Jouent pour les amoureux
Qui tournent deux par deux
Le rire aux lèvres et les yeux dans les yeux. *

Îi fusese de-ajuns să m-audă !".

Era adevărat.

Michel îi spunea : „Dacă nu te văd, dacă eşti departe, nu pot să scriu pentru tine". Atunci, venea la noi : „Edith, vorbeşte-mi. Cîntă-mi ce vrei tu". Şi a doua zi îi aducea un cîntec nou.

---

* *Astă seară-i bal pe stradă.*
Din micuţa cafenea,
Veselia răbufnea.
Muzicanţii le cîntau
Celor care se iubeau.
Cîte doi cum mai valsau...
Şi-ochi în ochi cum se priveau...

Aşa i-a făcut el peste treizeci de cîntece, pe care le-a cîntat ani de zile.

„A doua zi, am luat dejunul împreună, la mine, şi ne-am pus pe lucru. Era reuşit *Bal dans ma rue*, dar eu aveam chef de un altul. Vroiam un lucru trist, povestea unui om care moare la sfîrşit. Îi explic lui Michel ideea mea, şi el îmi face, pe loc, *Monsieur Lenoble:*

Monsieur Lenoble se mouche,
Met sa chemise de nuit,
Ouvre le gaz et se couche.
Demain tout sera fini. *

Era la New York de douăsprezece ore, şi îmi ouase două cîntece!"

Asta nu mă mira. Edith avea o putere extraordinară asupra oamenilor. Îi obliga să dea tot ce aveau în ei. Nici lor nu le venea să creadă! Ea cerea mereu tot mai mult... şi i se dădea!

Am păţit-o şi eu ca toţi ceilalţi. Toţi doreau să-i placă ei, să fie iubiţi de ea. Şi, pentru asta, exista o singură reţetă: să-i aduci ceva. Nu bani, nici nu-i păsa de ei (ea era cea care dădea altora). Ce era important pentru ea, ce-i trebuia, era să poată admira ceva. Îmi plăcea s-o epatez pe Edith, cu lucruri mari şi mici.

În 1950, am avut o operaţie foarte serioasă. Doctorul îmi spusese: „Trebuie o lună ca să se refacă". După treisprezece zile, eram pe picioare. Era bucuroasă că mă vede, dar era şi mai bucuroasă că nu eram la fel cu ceilalţi.

Îmi spunea: „Ah, tu! tu eşti un mic soldat!". Asta era un compliment, nu glumă!

Şi era mîndră de mine. Repeta la toată lumea: „Momone asta e plină de curaj". Aşa m-a făcut să mănînc nişte combinaţii aiurite: pîine prăjită cu măduvă! Era grasă, îmi făcea scîrbă. Mă îmbolnăvea de-a binelea. Dar asta o epata pentru că numai ea şi cu mine reuşeam s-o înghiţim.

Chestiile astea cu măduvă le folosea ca să pună la încercare pe bărbaţii ei. Comanda pentru ei şi, dacă păleau, le spunea: „Întrebaţi-o pe Momone dacă nu e bun". Tipii, dacă ar fi putut să mă ucidă, ar fi făcut-o. Edith nu mai putea de rîs. Şi rîsul ei era ceva nemaipomenit! Putea să crape şi geamurile.

Tot ce făcea ea, făceam şi eu. Timp de treizeci de ani, am băut cafea fără zahăr. Detest asta, dar Edith nu punea zahăr, aşa că nu puneam nici eu.

Prietenia noastră, asta era: pentru nimic şi pentru tot. O afecţiune ca a noastră, aşa de lungă, aşa de perfectă, nu e cu putinţă să fie explicată! Nu este nici măcar prietenie, e un sentiment rar. Cînd l-ai cunoscut, cînd l-ai avut, totul ţi se pare prin comparaţie spălăcit,

---

* *Domnul Lenoble tuşeşte,*
Îşi pune halatul de masă,
Dă drumul la gaz şi-aţipeşte,
De mîine nimic nu-i mai pasă.

fără culoare. De la Edith aş fi acceptat orice şi încă aş fi avut sentimentul că îi sînt datoare.

Americanii nu puteau s-o înţeleagă pe Edith. Personalitatea ei era ceva prea nou pentru ei. Nici nu ştiau că există aşa ceva. Talentul ei nu l-au priceput decît după lovitura de poker în stil Barnum a lui Fischer, care le spusese : „Şi acum o să vedeţi, ce o să vedeţi !"

Dar cînd se întorcea acasă, nu mai era nimeni. Se sfîrşise. *Femeia* era singură. Oamenii veneau s-o vadă pe *vedetă*. Cînd ea dădea o recepţie, atunci cele două camere erau pline să crape. Şi-apoi, după ce pleca ultimul individ în zig-zag, era gata. Nu-i rămînea decît să se bage-n pat şi să doarmă.

Îşi făcuse o prietenă din Marlène.

„O femeie mai inteligentă decît Marlène Dietrich n-am întîlnit niciodată, poate tot atîta cît ea, dar mai mult nu se poate. Şi frumoasă ! ca cele pe care le vezi numai la cinematograf. De fiecare dată cînd era în faţa mea mă gîndeam la «Îngerul albastru», ştii acolo unde cîntă cu ciorapi negri şi cu joben. Americancele sînt staruri adevărate, aşa de perfecte, că nu-ţi vine să crezi că mănîncă, şi cînd Marlène mi-a spus că-i place să gătească şi că felul ei preferat era rasolul, am crezut că-şi bate joc de mine !

Am mîncat deseori împreună, noi două. La-nceput, eram cu ochii-n patru, mă temeam să nu spun prostii, dar ea mi-a dat încredere în ziua cînd mi-a spus :

— «Dă-ţi drumul, Edith, pentru mine dumneata eşti Parisul, mai mult, eşti Paname. Şi-apoi, trebuie să-ţi spun că mi-l aminteşti pe Jean Gabin. La masă, şezi ca el, vorbeşti ca el. Dumneata care pari aşa de firavă, îmi dai aceeaşi impresie de forţă ca şi el».

Jean Gabin, asta m-a impresionat pentru că, şi ca talent, şi ca om, nu se poate găsi ceva cu mult mai bun.

Probabil că a fost o seară în care i-am amintit foarte tare de Gabin al ei, aceea în care şi-a scos crucea de aur cu smaralde pe care o purta şi mi-a atîrnat-o de gît.

— «Uite, Edith, vreau să-ţi poarte noroc, aşa cum mi-a purtat şi mie. Şi-apoi, la gîtul dumitale să se plimbe prin Paris, aşa cum s-a plimbat cu mine».

Ce gest a putut să facă ! Mi-au dat lacrimile."

Edith a purtat-o multă vreme, apoi, după moartea lui Marcel Cerdan, a scos-o. Hotărîse că pietrele mici şi verzi îi poartă ghinion.

Această prietenie îi mobila viaţa, dar nu i-o ocupa. În inima lui Edith era vid. Nu putea fi umplut de o aventură trecătoare, rapidă.

CAPITOLUL XI

CU MARCEL CERDAN, „LA VIE EN ROSE"

Eram la Casablanca, invitată de un eventual soţ. Îmi plăceau destul de mult aceste logodne ! E întotdeauna drăguţ un viitor soţ ! Cu toate astea, mă simţeam singură, fiindcă alesul, familia sa şi tot alaiul nu aveau pentru mine nici o importanţă. Puţin îmi păsa ; în viaţă iubeşti o singură dată, şi asta s-a întîmplat de mult ! Omul pe care l-am iubit fusese omorît în război. Aveam douăzeci de ani. Asemenea lucruri nu se uită.

Trecuseră şase luni de cînd venisem la Casablanca. Mă săturasem de soare pînă peste cap ! Niciodată nu l-am văzut de atît de aproape. La Paris, de-abia credeam poveştile care circulau pe seama celor din Legiunea Străină, dar aici, puteam să înţeleg. Să înţeleg că-ţi poate fi dor de acasă, să înţeleg de ce şi cum înnebuneşti, de ce te îmbeţi criţă !

Nu-i uşor să uiţi Parisul, cînd îl ai în tine. Dacă nu vroiam să-mi pierd minţile, trebuia să o şterg pe Edith din minte, să-i uit rîsul şi cîntecele. N-aveam nimic de ce să mă agăţ. Nu mă mai gîndeam la viitorul soţ ; îl lăsasem trecutului !

Măcar de-aş fi putut uita că eram atît de departe. De fapt, eu dorisem să fie aşa. Aş fi putut să plec la Fontenay-aux-Roses sau la Bobigny. Dar de acolo aş fi putut să-i telefonez, am fi putut să ne întîlnim pe ascuns, ca nişte amanţi rătăciţi. O făcusem pe vremea lui Asso, dar acum îmi era cu neputinţă. Alături de ea, în văzul tuturor, sau deloc. Şi era deloc.

Din gazete, aflam ce făcea, în mare. Detaliul, mi-l imaginam.

Eram sătulă să mă gîndesc la toate astea. Unui oraş de la malul mării nu poţi nici măcar să-i dai roată, te trezeşti mereu lîngă apă ; ea este cea care te atrage. De cîte ori nu mi-a venit pofta să mă azvîrl în apa asta care cînta prea tare, care îşi lovea fruntea de stînci. Pentru mine, muzica asta prea tare era Edith : Edith pe o scenă, la „A.B.C." sau aiurea, acompaniată de o orchestră mare. Îi auzeam vocea :

Avec ce soleil qui trouait la peau,
Avec ce soleil... *

Murmuru-i surd îmi zdrobea craniul, îmi sfredelea inima. Pluteam în derivă...

Într-o noapte, m-am întins pe nisip. Am privit cerul. Am căutat Carul Mare. Cei din Legiunea Străină îmi spuseseră că prin părţile astea nu există, că era înlocuit de Crucea Sudului ; dar cerul avea prea multe stele, mă pierdeam printre ele, nu mai găseam nimic. Gîndurile mi se rătăceau. Aerul proaspăt îmi răcorea fruntea şi sufletul. Sfîrşeam prin a mă simţi bine. Eram singură şi sufletul îşi găsise perechea în stele !

Am auzit nisipul scîrţiind. Trecea cineva. Nu, cineva venea spre mine, poate ca să mă întrebe cît e ceasul ?

L-am văzut. Nu era Apolo, ci altcineva, mai grozav. De astă dată m-am lăsat în voia soartei.

Era un băiat palid, prins în lumina lunii ca într-un proiector. Ochii îi străluceau. Această Cruce a Sudului pe care o căutam era lîngă mine, îi strălucea în priviri. Eram sensibilă. Aveam imaginaţia bogată.

Fără nici un cuvînt, s-a întins alături de mine. Curios, simţea nevoia să-şi povestească viaţa ; şi eu, pe a mea. Totul a început foarte simplu. Mi-a spus :

— Ce faci aici ?

— Sînt în vacanţă.

De ce m-a tutuit de la prima frază ? Nu m-am simţit ofensată. Mă tutuia, ei şi ? — mai degrabă era simpatică situaţia. Aveam impresia că ne cunoaştem. L-am întrebat :

— Şi tu, eşti de pe-aici ?

— Da.

— Cu ce te ocupi ?

— Sînt boxer.

A spus asta cu un accent ciudat. Nici o îndoială, era din partea locului. Se ridică, cu cotul înfipt în nisip ; îşi sprijini capul într-o mînă atît de albă, încît mi-a fost greu să cred că ea aparţinea boxului. Apoi mă anunţă triumfător :

— Mă cheamă Marcel Cerdan.

Părea un puşti. Era atît de mîndru de numele lui, de ceea ce făcea, de speranţele lui, încît, pe cinstea mea ! era Edith ca bărbat.

Pentru el, boxul însemna totul, era viaţa lui, chiar dacă articolele despre el nu reprezentau în epoca aceea decît simple notiţe.

Boxul pentru mine era ceva necunoscut. Nu-mi spunea nimic.

Music-hall-ul, cîntecul, ăsta era domeniul meu ; dar sportul ! la nevoie Turul Franţei... În afară de asta, nimic, dar absolut nimic referitor la sport.

Tăcerea mea îl uluia. Era sigur că m-a făcut praf. Ei bine, nu ! mă gîndeam doar : „Ăsta, dac-ar cînta, numele lui ar face bine pe afiş. Chiar şi în ordinea alfabetică, ar fi printre primii".

---

* *Cu soarele ce pielea ţi-o pătrunde,*
Cu soarele...

Şi uite aşa la întîmplare, din cauza unei nopţi pe nisip, am devenit prieteni fără să spunem nimănui nimic, şi nimeni n-a ştiut vreodată ceva.

Ne vedeam adesea în cîte un bar mic, la un ceai de mentă sau la o cafea. Prima oară am luat un Cinzano, apoi luam ca şi el chestii fără alcool. Marcel nu bea.

Cît de serios era ! Se antrena cu perseverenţă. Ţinea la casa lui, la soţia sa Marinette, la puştii săi Marcel şi René. Cred că eu eram singurul lui păcat. Îi aduceam aerul Parisului. Aerul acesta îl mai respirase şi îl dorea...

Îi vorbeam. Îi spuneam tot. Mă asculta ore în şir. Niciodată nu am văzut un om atît de duios, cu atîta răbdare.

Stătea în faţa mea, calm, puţin stingherit pe scaunul lui. Încerca să se facă mic de tot. Cînd nu era la boxul lui, forţa lui părea întotdeauna să-l surprindă.

Niciodată un gest necontrolat, de nerăbdare, niciodată furios. Dacă l-ai fi călcat tu pe picior, ţi-ar fi răspuns el : „Pardon".

Într-o zi i-am spus :

— Cînd te văd astfel, şi încep să te cunosc, nu pot pricepe cum îţi cîştigi viaţa lovind cu pumnul tipii.

El a rîs.

— Dar nu-i pocnesc ca să le fac rău, mă bat. Cinstit.

Am simţit nevoia să-i cer iertare.

Şi totuşi, Marcel nu era un puturos, îşi vedea cu seriozitate de meserie ! Cînd l-am văzut la antrenament, avea aerul unei brute, cu muşchii atît de încordaţi, încît dacă l-ai fi înţepat cu un ac s-ar fi rupt acul în două. Avea o cască pe cap şi ceva care-i proteja dinţii, care-i făcea un maxilar de boxer. Rapid în picioare ca o adevărată dansatoare. Mănuşile îi făceau nişte labe mari, rotunde, şi-l vedeam dînd, cu voioşie, *sparring-partner*-ului o asemenea mamă de bătaie încît mă cuprindea mila !

De fapt, Marcel era, ca şi mine, foarte îngrijorat. Meseria lui era să dea tare, dar întotdeauna îi era teamă să nu întindă prea mult coarda.

— Merge, bătrîne ? îl întreba pe celălalt, care nu-şi mai găsea cadenţa.

— Bineînţeles, Marcel, loveşte. Dă-i-nainte.

Amuzant era că Marcel nu putea suporta să primească lovituri ; asta îl înnebunea. Acest om atît de bun credea întotdeauna că adversarul o făcea înadins.

Ceea ce a fost între mine şi Marcel, a fost ceva ce nu mi s-a mai întîmplat niciodată cu alt bărbat. Era ca între complici. N-aveam nevoie de cuvinte. Ştia totul despre mine în afară de un lucru : Edith.

Eram departe atunci să bănuiesc că acest boxer din Casablanca mă va ajuta să revin în preajma lui Edith.

În timp ce mă plictiseam de moarte în acest orăşel împuţit, Edith îl întîlnea pe Marcel. Eu o ştiam cu Jaubert.

Pe cînd eu mă credeam abandonată, ea îi înşira verzi şi uscate despre sor-sa :

— Ştii, am o soră, ţi-ar place.

— Sînt sigur, răspundea cu drăgălăşenie Marcel, care era întotdeauna de acord cu Edith.

Pentru că Edith era Dumnezeul lui. Tot ce spunea ea, tot ce făcea ea era bine făcut.

Mai tîrziu, mi-au povestit asta fiecare pe rînd, şi am putut să mă lămuresc cum s-au petrecut lucrurile.

Edith era foarte mîndră de omul ei, de Marcel al ei. Ardea de dorinţă să mi-l arate. Despre ăsta nu puteam spune nimic. Pentru că eram plicticoasă, şi cînd nu-mi plăceau nu-i menajam deloc. Pe băieţii ei îi filam dintr-o ochire. Aveam experienţă şi nu prea puneam suflet. Cînd era vorba de un bărbat, mai ales de cei ai lui Edith, priveam totul cu răceală. Nu le făceam concesii.

Dar el, Marcel al ei, nu era ca ceilalţi. Mă va uimi, o să văd eu. Edith nu mai putea de nerăbdare să mi-l prezinte. El trebuia să ştie tot. Îi povestea lui Marcel despre singurătatea ei. Îi spunea :

— Vezi, eu n-am familie. Pe mama nu o interesează decît gologanii mei. Tu nu poţi înţelege toate astea. Uite, am să-ţi dau un exemplu : într-o zi eram cu Momone. I-am spus : „Am totuşi o mamă !". Pentru a o regăsi, ne-am dus la tata ca să-i aflăm adresa. Aveam cincisprezece ani, o puştoaică, cîntam pe stradă cu Momone.

Ne-am dus. Ea ne priveşte. Nici un gest, nici o sărutare. Ne spune :

— A, tu eşti. Şi cealaltă ?

— Păi, ea e Momone.

— Bine. Veniţi aici ! Doamne, ce murdare sînteţi !

Ne atinge părul cu vîrful degetelor : „Aveţi păduchi". Nu ne deranjau, eram obişnuite.

Ne-a trimis la farmacie să cumpărăm „Marie-Rose", moartea parfumată a păduchilor. Ne-a vărsat toată cantitatea pe cap, ne-a ţinut două zile, interzicîndu-ne să ieşim, zăvorîndu-ne. Şi-apoi ne-a spălat pe cap.

— Puteţi pleca, ne-a spus, şi luaţi să aveţi pentru de-ale gurii.

Şi ne-a strecurat cîţiva gologani.

Nici o vorbă bună. Nimic. Nici măcar o sărutare.

Să nu crezi, Marcel, că toate astea s-au aranjat mai tîrziu.

Era în 1932—1933. Mama cînta la „Boule noire". Am vrut să o văd. M-am dus acolo ; nu se schimbase deloc.

— Ia te uită, tot tu eşti, şi aia ?

De astă dată, mama nu era singură. Era în bune relaţii cu o fată, o micuţă pe care o chema Jeannette. O copilă tare drăguţă, care a încercat să ne curețe, să ne ajute. Parcă aş fi avut doi taţi, pe al meu şi pe Jeannette. Îi era devotată mamei. În zilele fără încasări făcea trotuarul ; şi cu mama erau mai multe de-astea decît din cele pline. Sărmana copilă a murit de tuberculoză.

Vezi deci că mamă n-am prea avut. Singura mea familie este Momone.

Ce putea spune Marcel după toate astea ?

— Trebuie să o chemi pe sora ta.

Edith ar fi vrut cu dragă inimă să o facă, dar nu știa unde mai eram. Mă reîntorsesem de la Casablanca. Lucram la periferie, într-un garaj, ca vînzătoare la o pompă de benzină. Într-o seară, patronul m-a trimis să caut ziarul „France-Soir". În prima pagină i-am văzut pe Cerdan, pe Edith Piaf și pe Miss Cotton, o americancă, la coborîrea din avionul lor.

În primul moment nu am făcut nici o legătură. Aș fi crezut mai degrabă că Marcel era cu Miss Cotton, dar nu m-am gîndit prea mult la asta, nu vedeam decît un lucru : Edith revenea. Și în fotografie nici urmă de Jaubert.

Am telefonat pretutindeni și am aflat că descinsese la Claridge, hotelul acela unde fusesem cînd eram mică.

Am sunat-o.

M-au întrebat : „Din partea cui ?" Am răspuns : „Simone".

N-am așteptat nici măcar o secundă. Probabil că-i prevenise că aștepta apelul meu.

Mi-a spus : „Vino !".

Am plîns de bucurie. Lipsită de Edith, nu mai trăiam. Trebuia s-o cunoști ca să poți înțelege acest lucru.

Portăreasa m-a anunțat : „Sora Doamnei". Suna a *vaudeville*. Dar n-aveam chef de rîs.

În spatele ușii acestui coridor de hotel de lux, mi-am pus mîna pe inimă pentru a o împiedica să iasă din piept. Și-apoi, îmi era teamă, revederile noastre nu decurgeau totdeauna în condiții bune.

Nu o văzusem de multă vreme pe Edith.

Am bătut în ușă. I-am auzit vocea rostind : „Intră".

Era cu spatele, sprijinită de fereastră, în fața perdelei. Privea afară. Cu o mînă strîngea perdeaua. Părea un cadru de film. S-a întors spre mine. Mi-a spus :

— Vezi, Momone, aștept mereu...

Într-adevăr, toată viața ei a fost o așteptare.

Stăteam acolo ca o dobitoacă. O priveam, nu mă simțeam la largul meu, fusese prea repede totul. Cu o oră mai devreme eram la pompa mea de benzină, cu mîinile pline de ulei ; acum eram în fața ei. Edith mă privea... Mă schimbasem, eram mai tristă, aveam suficiente motive pentru asta ! Ea, cît era de frumoasă, de fericită, cufundată în fericirea ei nouă și strălucitoare !

Ea era la fereastră (cîțiva metri de covor), eu la ușă ; aveam impresia că mii de kilometri ne despărțeau. În cîteva clipe eram în brațele ei. Plîngea de bucurie, mă îmbrățișa. Îmi spunea :

— Momone, nu poți ști cît de bucuroasă sînt. Iubesc și sînt iubită de omul cel mai minunat de pe pămînt, și tu ești aici... E teribil, Momone, am impresia că voi muri de fericire...

Fericirea nu este aidoma nenorocirii : nu mori din cauza ei ! Edith m-a inspectat din cap pînă-n picioare. Nu eram prea atrăgătoare ! Și-a deschis șifonierul : erau atîtea rochii și asta mi s-a părut normal. Nu era deci nimeni care să-i mănînce paralele.

Cu un aer indiferent, mi-a spus :

— Alege. Ia-o pe cea care îți place.

Apoi a comandat două ceaiuri complete. Rochiile, apa caldă, nu-mi veneam în fire. N-o recunoşteam. Micul ei taior gri îmi venea de minune.

N-a pierdut ocazia să-mi spună :

— Atenţie, Momone, pe ăsta îl iubesc.

Pricepeam ce vroia să spună : interzis să te uiţi la el, să-l critici. Era ceva serios. Doream nespus să-l văd pe omul ăsta. După două ore interminabile a sosit, în sfîrşit. A bătut în uşă. Ea a spus : „Intră !".

În clipa aceea, am simţit că se deschide pămîntul sub mine. Am auzit :

— Marcel Cerdan, ţi-o prezint pe Momone...

A venit spre mine cu surîsul lui angelic, mi-a întins mîna. Edith ne privea, neliniştită. O să ne placem oare ? Cît curaj mi-a trebuit ca să o privesc în ochi şi să-i spun :

— Ai dreptate. E minunat.

Nici el, nici eu nu am vorbit de trecut. Nici n-am fi putut face altfel, stătea lîngă noi ca o puştoaică. Să-i fi spus adevărul însemna să-i spunem că nu există Moş Crăciun !

Nu mişca nimeni, ca la muzeul Grévin. Trebuia să facem ceva. Edith nu aştepta decît să-mi vorbească de dragostea ei. Vroia să mi-o servească imediat, caldă.

Din fericire, el a avut buna idee de a pleca. Am rămas singure. Ea mi-a spus doar atît :

— Ce ai făcut în tot acest timp ?

— O să-ţi povestesc mai tîrziu.

Asta şi aştepta.

Şi s-a şi pornit :

— Să-ţi povestesc mai întîi ruptura cu Jaubert. E prea amuzant.

..Marcel era în apartamentul meu la New York. Jaubert telefona adesea, găsea că o lungesc prea mult, că ar trebui să mă întorc acasă. În seara aceea lipseam. Jaubert aude un bărbat răspunzîndu-i. Spune foarte sec :

— Cine eşti dumneata ?

— Sînt Marcel Cerdan, răspunde Marcel cu micul său accent.

— Ce faci acolo ?

— Nu pot să-ţi spun ce fac, dar e bine să nu te mai întorci.

Apoi a închis telefonul. S-a culcat şi cînd m-am întors acasă am găsit o bucăţică de hîrtie pe pernă : «Jaubert a telefonat şi pe urmă... e complicat să-ţi explic. Trezeşte-mă».

Aşa-i că e formidabil ?"

Eram întru totul de acord cu Edith. Fără să ştie, Marcel mă răzbunase pe Jaubert. De altfel, satisfacţia mea a durat multă vreme. Multe luni după aceea, J.-L. Jaubert nu a mai venit să o vadă pe Edith, dar contractele lui cu ea nu expiraseră. Ea continua să cînte cu „Les Compagnons de la Chanson" într-un cabaret, şi îl vedea prin urmare pe Jaubert. Eu îl sfidam, îl luam peste picior. Plecînd seara de la cabaret, nu pierdeam ocazia să-i spun :

— Bună seara, Jean-Louis, mă duc devreme acasă pentru că mîine dimineaţă trebuie să mă ocup de Marcel.

Era furios.

De astă dată nu mai stăm în odaia de baie la taifas. Edith este așezată pe un fel de canapea, bine înfundată în perne, cu picioarele sub ea. Poartă un pulover și o fustă. Este aidoma celei din epoca debutului, cea dintotdeauna, aidoma imaginii pe care doar noi două o cunoaștem. Doar că fusta și puloverul au costat bani. Are părul mai scurt. Ea și l-a tăiat, la New York, într-o seară. Îi era prea cald, n-avea coafor — nu i-a plăcut niciodată să aștepte — și-atunci a făcut înconjurul capului cu foarfecele. Pieptănătura asta îi degaja gîtul pe care îl are destul de scurt. Dar și-a păstrat părul din creștet, care îi cade pe frunte. Această coafură, născută din hazard și din neastîmpărul ei, și-o va păstra totdeauna.

Mă întreb ce este schimbat la ea : e calmă. O femeie satisfăcută. Asta-i foarte important !

Nu ocupă loc mult în colțul ei. E cît un ghemuleț. Mîinile-i sînt imobile, dar ochii, ochii ei sînt ca niște lumini. Strălucesc, sînt frumoși.

— Cînd l-am cunoscut pe Marcel...

— ...Închipuie-ți că într-o seară, la „Club des Cinq", la sfîrșitul lui 1946, mi l-au prezentat pe „bombardierul marocan". Așa-i destinul : o strîngere de mînă în fața tuturor !

Această primă întîlnire a lor a fost înduioșătoare. Marcel era timid. Îi era prezentată „Marea Edith Piaf". Astfel o vedea el, astfel a văzut-o totdeauna. Nu putea deloc să conceapă că el era „Marele Marcel Cerdan". Într-un alt domeniu, dar tot atît de mare ca și ea.

— Atunci, Momone, mi-am spus : „Ăsta nu are ochii ca toată lumea". După aceea — tu știi că pe tine nu te-aș minți —, nu m-am mai gîndit la el. Nu prea aveam motive ca să ne mai întîlnim ; treburile noastre erau foarte diferite. America a făcut totul ! Eram la cabaretul „Versailles".

Managerul lui Marcel, Lucien Roupp, îi organizase întîlniri de box la Madison Square Garden.

La New York mă simțeam pierdută în apartamentul meu.

Telefonul sună. Era Marcel. Îl rog să repete :

— Care Marcel ?

— Cerdan. Boxerul. Nu vă amintiți ? Ne-am cunoscut la „Club des Cinq". Sînt aici.

Nu-ți poți închipui ce rîs m-a apucat. Conversația se tot întrerupea. Cred că era lac de sudoare.

— Cum să nu, i-am spus, nu v-am uitat.

— Ei bine, nici eu. (A început să rîdă ușurat.) Ce-ar fi să luăm cina împreună ? Vin să vă iau.

Bineînțeles că n-am refuzat.

M-am machiat ca pentru o ocazie. Mi-am pus rochia cea mai elegantă. Știi, ceva foarte simplu care costă foarte mult.

De-abia terminasem că a și sosit.

Nu e un băiat complicat.

— Hai repede, îmi spuse, mi-e o foame !

Nu ne aștepta nici mașină, nici taxi.

— E foarte aproape, mi-a spus Marcel.

Plecăm pe jos. Nu mă puteam ține după el. Făceam trei pași în timp ce el făcea doar unul singur. De-abia îmi trăgeam răsuflarea. Era de nesuportat, ar fi trebuit să se facă alergător. Nu observa nimic. Băiatul ăsta era nesimțit ca lemnul.

Intrăm într-un *drugstore* mizerabil. Mă cațăr pe un taburet. După marș, alpinism ! Și mă trezesc nas în nas cu o farfurie de „pastrami" : carne de vacă uscată și fiartă, o bazaconie pe care n-ai îndrăzni să o oferi nici măcar unui cerșetor.

Începea să-mi sară mușțarul. Mi se trîntește apoi „ice cream sundae" cu mentă. Totul stropit cu un pahar cu bere. Pînă și ocnașilor din Guyana li s-ar fi întors mațele pe dos. În sfîrșit, întinde patruzeci de cenți (nici măcar două sute de franci).

Necioplit, și sgîrcit pe deasupra. Eram ridicolă cu rochia și machiajul meu. Frumoasă treabă.

Marcel mă privește zîmbind cu bunătate. Nu văzuse nimic.

— Plecăm ?

— A, bun ! Era aperitivul ! Ei bine, nu te-a costat prea scump. Și numești asta a ieși cu o femeie.

S-a făcut stacojiu. M-a luat de braț, fără să mă strîngă, dar mă ținea totuși cu nădejde. Nu puteam să-mi iau zborul.

— Iartă-mă, nu știam. Eu așa cinez. Ai dreptate, nu e ceva potrivit pentru dumneata.

Taxi. Nici un cuvînt pe drum. Evita să mă privească. Și debarcăm în restaurantul cel mai elegant din New York, la „Pavillon".

Iată cum, cu ocazia primei mele ieșiri cu Marcel, am înfulecat două mese.

După aceea am rămas nedespărțiți.

Eu am făcut primul pas, pentru că lui i se părea imposibil. De-ai ști cît era de timid cu mine. Și totuși e un bărbat, unul adevărat.

Pentru Edith, acest om care o adoră, care face tot ceea ce vrea ea, nu de nevoie, de teama țipetelor, a scenelor, ci pentru că o iubește, este ca un vis frumos !

El este tot atît de celebru ca și ea. Ea are publicul ei, el pe al lui. Cînd sînt împreună, cînd îi aplaudă lumea, o face tot atît pentru ea, cît și pentru el. Norocul lor este că nu fac aceeași meserie. Niciodată numele lor nu vor fi văzute pe același afiș.

— Cînd a început să mă iubească, nu a mai contat nimic. Marcel e un statornic. Marinette, nevastă-sa, cea care i-a făcut băieții, e ceva sfînt pentru el. Dar eu sînt cea pe care o iubește.

Probabil că ea mă urăște — în locul ei, eu aș fi făcut de mult scandal —, dar știe că l-ar pierde pe Marcel. Nu vorbim despre asta, dar îl simt că gîndește astfel. Înțelegi ?

Edith nu-și putea da seama cît de bine o înțelegeam. Știam că Marcel era un om cinstit, drept, care nu cunoștea minciuna, și că trebuia să fie nefericit în felul său, fără complicații, simplu.

Și-apoi, mi-o cunoșteam pe Edith. Nu mi-era greu să-mi imaginez situația. Nu dorea să-și ascundă dragostea. Cînd iubea un bărbat, trebuia să arate acest lucru.

— Mă cunoşti, Momone, nu-mi pot ascunde sentimentele. Odată, am trăit un moment de neuitat.

Într-o seară, Marcel a avut o idee formidabilă.

— Vino, mergem la o petrecere cîmpenească.

Era trecut de miezul nopţii.

— Eşti căzut în cap. Nu e nici una în mahalaua asta.

— Ba da, la Coney Island.

Nu ştiusem pînă atunci. Trebuia să aflu de la el.

Coney Island se întinde pe hectare întregi. Americanii nu se încurcă cu jocuri de pe vremea bunicii. Cînd te învîrteşti în maşinăriile lor, cînd cobori din înaltul cerului, picioarele rămîn pe undeva, în văzduh, continuînd valsul îndrăcit. Capul îţi este într-o parte, inima în altă parte ! Îţi trebuie o clipă ca să le aduni pe toate la loc !

Am înfulecat crenvurşti, fel de fel de plăcinte, îngheţate. Doream ca veselia, cîntecele, vîrtejul acelei nopţi să nu se mai sfîrşească.

Marcel m-a îmbarcat în Scenic-Railway — „Montagnes russes" în stil american, înalţi cît zgîrie-norii. Marcel urla de fericire ; eu mă strîngeam lîngă el, făcînd pe speriata. Ce putea să mi se întîmple cît timp eram în braţele lui ? Eram apărată. Ţipătul făcea parte din plăcere !

Cînd am coborît, sute de oameni au început să urle : *„It's Cerdan !* Hip, hip, hip, ura !" Aclamaţiile nu se mai sfîrşeau. Apoi m-au recunoscut şi pe mine, şi-atunci au început să cînte cît îi ţinea gura : *„La vie... en rose ! La vie... en rose !"*.

Şi le-am cîntat, Momone, aşa cum cîntam odinioară pe străzi. Simţeai mirosul de sărbătoare : friptură, zaharicale, sudoare. Se auzeau tot felul de muzici amestecate. Nu-ţi poţi închipui cît era de minunat.

În altă seară m-am dus să-l văd pe Marcel boxînd. El dorise asta.

— Nu, Marcel, am trac.

— Şi eu am trac cînd cînţi tu, şi vin totuşi să te ascult. Poate pentru că tu eşti cea mai frumoasă. Boxu-i meseria mea. Trebuie să vezi cum îşi face omul meseria, fiindcă altfel nu-l poţi cunoaşte bine.

Logica lui este atît de simplă încît e imposibil să-i rezişti.

La început am ţinut ochii închişi. Auzeam zgomotul loviturilor pe piele. Îmi făcea rău. Mi-era teamă că le primea el pe toate. Şi publicul ţipa, fluiera. Era un fum să-l tai cu cuţitul. Mîncau floricele, scuipau coji de alune. Era îngrozitor. Am deschis ochii.

Ghemuită în fotoliu, ar fi încăput în el două ca mine, am început să strig : „Hai, Marcel !".

Era şi nu era el. Nu-şi scăpa din ochi adversarul, un ochi pe care nu i-l cunoscusem, dur, sfredelitor, pe jumătate închis. A cîştigat. Dar avea pometii deschişi, un ochi învineţit. Îmi venea să plîng. M-am repezit să-l consolez, ca o mamă care se trezeşte cu puştiul ei venind bătut măr acasă.

M-a respins cu gingăşie.

— Nu, Edith. Nu s-a întîmplat nimic. Şi asta face parte din meserie.

Nu e un răspuns minunat ? E drăguţ. De-ai şti cît e de drăguţ !

Ştiam.

— Apoi au intervenit ziariştii. Ne-au plictisit pînă-ntr-atît, încît într-o zi Marcel a acceptat o conferinţă de presă. „Idilă, la New York, între două vedete franceze" — era o pleaşcă pentru presă.

Nu lipsea nici un ziarist. Toţi erau prezenţi, mestecînd *chewing-gum,* fumînd, cu stilou sau fără stilou în mînă.

Marcel nu a luat-o pe ocolite. Cu el se petrecea totul în direct. Dacă ai fi auzit cum le-a mai servit-o ! Îmi spusese : „Tu n-ai nimic de vorbit : aş prefera să nu fi de faţă". N-am acceptat, vroiam să ascult şi eu.

Cum exista o uşă de ieşire, m-am ascuns în spatele ei. Marcel era de cealaltă parte, la un pas. Era imposibil ca vreun curios să o poată deschide.

— Ştiu. Un singur lucru vă interesează. Nu ne vom pierde timpul. Vreţi să ştiţi dacă o iubesc pe Edith Piaf ? Da ! Dacă este amanta mea ? Este doar amanta mea pentru că sînt căsătorit. Dacă n-aş fi căsătorit, dacă n-aş avea copii, ea ar fi soţia mea. Şi-acum, cel care nu şi-a înşelat niciodată nevasta să ridice mîna.

Băieţii erau buimăciţi.

— Puteţi să-mi puneţi orice întrebare ; dar în legătură cu acest subiect nu mai am nimic de spus. Mîine voi vedea dacă am avut de-a face cu nişte *gentlemen.*

A doua zi, presa nu conţinea nici cea mai mică aluzie despre noi, iar eu primeam un coş cu flori cît un zgîrie-nori, însoţit de următorul text : „Celei mai iubite femei, din partea *gentlemen*-ilor".

În Franţa nu s-ar fi putut întîmpla un asemenea lucru !

Nu o să mă mai recunoşti, Momone. Marcel m-a schimbat. Are un suflet atît de curat, încît atunci cînd mă priveşte, mă simt purificată.

Cu el redevii şi tu curat. Cu ceilalţi am vrut întotdeauna s-o iau de la zero ; cu el, am reuşit acest lucru.

Se mai întîmplase o schimbare, dar o schimbare care însemna ceva ! Cu Marcel, ea nu plătea niciodată. El era cel care deschidea portofelul.

— Ştii, nu e uşor să-l faci să accepte un cadou. Am găsit o şmecherie. Cînd îmi face un cadou, îi fac şi eu unul.

Uită-te, priveşte, Momone, el mi-a cumpărat primul vizon. Nu-i aşa că-i frumos ?

Era grozav. Nu, era mai mult decît atît. Era emoţionant să vezi o mînă de femeie mîngîind această blană, cufundîndu-se în ea, apucînd-o cu lăcomie. Nu de preţul sau de calitatea mantoului era vorba : puţin îi păsa de asta. Edith n-avea nevoie de cineva care să-i cumpere o astfel de blană. Edith mîngîia dragostea lui Marcel, care o învăluise...

— Un vizon... Nu m-aş fi gîndit niciodată la aşa ceva. El s-a gîndit. Dacă l-ai fi văzut cum şi-a scos carnetul de cecuri, ca un adevărat senior.

N-am zăbovit. M-am dus la Cartier şi i-am cumpărat o pereche de butoni de manşetă. Cei mai frumoşi, cu diamante. I-am cumpărat un ceas, un lanţ, tot ce vedeam ! Nimic nu mi se părea însă destul de frumos pentru el. Cînd i le-am dat, rîdea ca un copil. M-a luat în braţe, m-a ridicat în sus şi a început să se învîrtească ca un nebun.

Sînt nebună, Momone. M-a făcut să-mi pierd capul. Singurul meu regret este că sîntem prea puţin împreună. Profesiunile noastre... Şi-apoi, Marinette. Îmi spun în zadar că are dreptate să nu se despartă de ea ; pe mine, această situaţie mă destramă.

Mîine, ne sculăm devreme şi mergem la croitor. În materie de îmbrăcăminte, Marcel nu se pricepe deloc. N-are pic de gust, un mare nepriceput. Trebuie să-l învăţ. Prin urmare, va trebui să-l îmbrac...

Pentru mine totul era la fel de simplu ca şi înainte, o luam de la început... „Va trebui să-l îmbrac...".

Auzisem de atîtea ori această frază.

Edith a avut întotdeauna o adevărată pasiune să-şi îmbrace ea bărbaţii. Nici unul nu i-a scăpat.

Sărmanul Marcel, într-o zi a mers la Palais des Sports cu un costum gri cu dungi mari, late cît degetul mic. Edith m-a pus să mă îmbrac din acelaşi material. Mai am şi azi taiorul ăsta, e atît de urît încît nu l-am pus niciodată. El mai avea pe deasupra şi o cămaşă violetă şi un fel de cravată oribilă, în care predomina portocaliul...

Şi Marcel, unul dintre cei mai minunaţi oameni pe care i-am cunoscut, blîndeţea personificată, spunea :

— Draga mea, crezi că pot să-mi pun pe mine toate astea ?

Ea îi răspundea :

— Dar n-ai gust deloc. Ascultă, Marcel, în chestia asta nu ai habar.

Apoi, Edith se întorcea spre mine :

— Momone, cum ţi se pare ?

Iar eu nu puteam să spun că era îngrozitor, era cu neputinţă. Ea nu ar fi înţeles, ar fi crezut că vreau să o necăjesc, că vreau să provoc o scenă. Şi-atunci îi răspundeam cu laşitate :

— Superb ! Ah, cît eşti de frumos !

— Bun ! făcea Marcel, în culmea dezorientării, nemaiputînd avea încredere în proprii săi ochi, dacă zici tu că-i bine (avea un uşor accent *pied-noir*), o să-l îmbrac.

Dar era nefericit. Suferea. Au mai suferit şi alţii pentru asta, dar nu ca el. Era sigur că Edith îi este superioară din punct de vedere intelectual. În ea îi era nădejdea să-i completeze educaţia, să-l instruiască, să-l înveţe să se poarte. Aştepta totul de la ea.

În culise, această huidumă se făcea mic de tot. O privea, o asculta cu religiozitate. Pe mine mă cucerise !

Ce-l uimea mai tare pe Marcel era vocea lui Edith. De fiecare dată îmi spunea :

— Îţi dai seama, ea cîntăreşte de trei ori mai puţin decît mine. Dac-aş sufla o dată, ar fi vai de ea ; e o fărîmiţă de femeie, dar ce voce puternică ! Chestia asta mă întoarce pe dos !

Cînd cînta Edith, trebuia să cărăm cu noi tot calabalîcul : paharul ei, picăturile pentru nas, batista, şerveţelele de demachiaj, tubul de aspirină, creionul, caietul, cărţile de engleză etc. Nu-şi lăsa nimic în cabină. Totul era luat şi adus din nou a doua zi.

Cînd era cu noi, Marcel verifica dacă nu lipseşte ceva.

— Momone, nu i-ai uitat nimic din troace ? Dar rochia ei este ?

Multă vreme după moartea lui, îl auzeam pe Marcel în cabina lui Edith : „Dar rochia ei ?".

Nu am ştiut niciodată de ce Edith nu avea decît o singură rochie de scenă, de care nu vroia să se despartă. Aveam sarcina să mă ocup de

această rochie. Nu admitea să rămînă agățată într-o cabină de teatru. În fiecare zi, acasă, o călcam, o periam, iar seara o duceam înapoi la teatru.

O dată, la New York, am înțeles ce înseamnă panica. Edith, în slip, machiată și coafată, se aplecase ca de obicei ca să se încalțe pentru scenă. Deodată aud :

— Rochia mea !... cu vocea ei puternică.

Mă întorc spre locul unde o agățam. Simt că îngheț... Nici o rochie ! O uitasem în Park Avenue.

Colac peste pupăză, regizorul anunță :

— *Five minutes, miss Piaf !*

Fără să scot un cuvînt, înnebunită, am luat un taxi, m-am dus să caut rochia și m-am întors. Circulația nu era mai simplă acolo decît în Franța. Americanii nu se joacă cu punctualitatea, iar sticleții lor nu glumesc cu excesul de viteză. Ce mai cursă !

Cînd am intrat în cabina ei cu rochia, am crezut că o să mă mănînce de vie. Văzîndu-mă atît de înspăimîntată, m-a îmbrățișat, m-a luat de mînă și-apoi s-a dus să cînte. Afurisita ! Uf, mi-a venit inima la loc.

Edith nu putea iubi pe cineva fără să se ocupe de el, astfel că a hotărît să-l oblige pe Marcel să citească.

La foarte scurtă vreme după ce s-au cunoscut, ea l-a găsit o dată citind *Pim, Pam, Poum* și *Jurnalul lui Mickey*. Trebuie spus că aceste cărți de copii arătau tare caraghios în labele lui mari de boxer.

— Nu ți-e rușine, Marcel, la vîrsta ta !

Stingherit, el a răspuns :

— E amuzant. Să știi că ar trebui să le citești.

— Dar, Marcel, cînd ai un nume, cînd ești cineva, trebuie să înveți. Eu am învățat.

— Crezi ?

— O să-ți cumpăr cărți.

Edith l-a obligat pe bunul Marcel să citească cărți adevărate : *Via Mala, Sarn, La grande meute, La recherche de la vérité*. Nu erau neapărat distractive.

— De ce mă obligi să citesc toate astea, cînd vremea e așa de frumoasă și mă îndeamnă la plimbare.

— Eu așa am învățat, Marcel.

— A, bun ! Dacă tu ai făcut-o...

Și continua cu curaj, pentru că era sigur că ea avea dreptate, că nu putea să greșească. Doar pentru hainele care i le alegea a avut îndoieli... și avea și de ce.

Noi nu mai locuiam la Claridge. Edith închiriase un mic hotel particular în strada Leconte-de-Lisle. Pentru prima oară era la ea acasă. Iar pentru noi, acest lucru constituia un mare progres !

— Știi, hotelul, chiar și de lux, nu ți se potrivește cînd în viața ta a apărut un om ca el !

Pentru Marcel ar fi vrut să fie cea mai bine, cea mai frumoasă, perfecțiunea, ce mai ! Într-o seară a fost într-adevăr astfel.

Cînd prințesa Elisabeta și ducele de Edinburg au venit la Paris, Edith dădea spectacole la „A.B.C.“.

Prințesa Elisabeta nu o auzise niciodată. Ea a rugat ca Edith să-și prezinte recitalul la Carrère, unde dădea o recepție neoficială.

Să fii aleasă de viitoarea regină a Angliei, nu era la îndemîna oricui!

Într-o dimineață, primim un telefon de la un tip, care spune: „Sînt cutare, de la Quai d'Orsay". Habar n-aveam de Quai d'Orsay! Nu auzisem niciodată vorbindu-se de așa ceva! Edith a făcut semn că nu e acasă spre mama Bigeard care, cu mîna pe receptor, ne-a explicat la repezeală despre ce era vorba.

După ce Edith a închis telefonul, exploda de fericire:

— Momone, sînt demnă de el...

El... nu aveam nevoie de fotografie ca să știu cum e alcătuit.

— Prințesa Elisabeta vrea să mă vadă.

Era într-o duminică. Edith apărea în matineu și seara. Și-a susținut recitalul ca de obicei. Dar, între bulevard și strada Pierre-Charron, în mașina ambasadei, Edith era emoționată. Și asta i se întîmpla numai în ocazii mari. Strada e o școală ciudată, te învață să nu te pierzi cu firea. Numai că acolo nu prea întîlnești regine!

Șoferul era un englez. Imposibil să-l tragi de limbă despre patroana lui.

Înainte de a intra în scenă la Carrère, Edith mi-a spus:

— Trebuie să fiu în formă cea mai bună. Reprezint Franța și regina Angliei s-a deranjat ca să mă vadă.

Pentru că pentru noi, oamenii de rînd ai Parisului, ea era încă de pe atunci regină.

Ea a cîntat din toată inima sa tricoloră. Cînd a revenit în cabină, șeful protocolului o aștepta. Un băiat semeț. Cu fraze pe care nu eram obișnuite să le auzim în fiecare zi, ne-a comunicat: „dorința prințesei Elisabeta de a o avea la masă...".

Ascultîndu-l, ai fi zis că Edith e cea care îi face ei o favoare.

Ea a spus da, dar simțeam că venise momentul să-i întind paharul de rom al condamnaților. Apoi, dintr-o dată, a intrat în panică. M-a privit.

— Imposibil. Nu pot veni singură. Nu pot fără sora mea.

N-a existat opoziție, făceam parte doar din familie! și șeful protocolului ne-a lăsat singure cîteva minute, ca să ne aranjăm puțin.

Edith își pierduse cumpătul. Încerca în zadar să-și recapete calmul. Iar eu eram moale ca o cîrpă.

— Momone, cum se face o reverență? Cum i se vorbește unei regine? Și, în definitiv, hai să mergem. E o femeie ca oricare alta!

Nu gîndea ceea ce spunea.

Cu un surîs cald, Elisabeta i-a întins mîna. Edith a executat la repezeală ceva care semăna cu o genuflexiune. Fără îndoială că șeful protocolului nu mai văzuse pînă atunci așa plecăciune.

Prințesa a așezat-o pe Edith lîngă ea. Iar eu m-am trezit așezată în fața Elisabetei și a lui Philip.

Nu îndrăzneam să beau și nici Edith nu îndrăznea. Conversația era foarte ciudată. Auzeam totul de parcă vorbele veneau de la mari depărtări.

— Ştiţi, spunea Edith, nu a fost atît de perfect cît aş fi dorit pentru dumneavoastră, fiindcă astăzi am avut două matinee şi după aceea a mai fost şi concertul de seară. Patruzeci şi două de cîntece între ora trei şi miezul nopţii schimbă puţin lucrurile ! Vocea oboseşte...

Prinţesa zîmbea. Ea îşi dădea osteneala să o liniştească pe Edith, într-o franceză impecabilă pe care noi n-am fi fost capabile să o vorbim. Ea îi spunea — pe scurt — chestii de felul ăsta : „A fost perfect", „Nu trebuie să aveţi îndoieli", „Aveţi foarte mult talent"...

Îmi venea să înnebunesc, văzînd insistenţa lui Edith :

— Bine, dar dacă mă auzeaţi într-o zi fără două matinee... V-aţi fi dat seama atunci...

Nu mai termina. Era tot ceea ce găsea să spună. Noi, fostele fete de la Lulu, aşezate la masa unei regime — eram paralizate.

Elisabeta avea un surîs fermecător, foarte englezesc, dar drăguţ ; ea îi spunea lui Edith : „Înţeleg"...

O spunea dar nu putea fi aşa. Ce aveam noi comun cu o femeie care odată cu laptele din biberon primise şi regulile etichetei de la curte !

În sfîrşit, prinţesa i-a transmis dorinţa tatălui ei, George al VI-lea, de a avea în colecţia sa discurile cîntate de Edith.

Asta nu ne-o spunea ca să i le facem cadou. Era o formă frumoasă de a-i face cunoscut lui Edith că regelui i-ar place dac-ar auzi-o pe ea, Edith Piaf.

Şi am auzit-o pe Edith răspunzînd cu toată candoarea :

— De acord. Vi le voi trimite mîine. La ce hotel aţi tras ?...

Întîlnirea s-a sfîrşit. Am plecat. S-a întîmplat ca într-un vis. N-am ştiut niciodată cît timp a durat. La masa aceea fusesem parcă suspendate în spaţiu.

Cînd am rămas iarăşi numai noi două, Edith mi-a spus :

— Chipeş mai e tipul ei ! (Nu înceta să repete.) Am băut un rînd cu prinţesa şi cu ducele ei ! Păcat că Marcel nu m-a văzut, că tare mîndru ar fi fost ! Ce zici, Momone, n-am fost cam ţoapă ? Dar, văzută de departe, îmi stătea totuşi bine alături de ea...

Celebrul meci dintre Cerdan şi Tony Zale se apropia. Marcel se antrena cu conştiinciozitate, şi noi împreună cu el. Edith o luase în serios ; şi cînd lua ea ceva în serios, nu mai avea timp pentru altceva.

Lucien Roupp ne tăia elanul. El îi spunea lui Edith :

— Dacă îţi iubeşti campionul, atunci ia-o mai încet cu dragostea. Dragostea moaie picioarele, şi Zale e un boxer rapid.

Lucien era un băiat cumsecade care ţinea mult la Marcel. Sfaturile lui erau ca un duş rece :

— Cînd mănîncă la tine, controlează-i alimentaţia. Nu-l lăsa să se culce tîrziu ; trebuie să doarmă ca un copil. Zece ore de somn.

— Prietenul tău mă bîrîie la cap, îi spunea Edith lui Marcel, care făcea haz.

Cînd Marcel era la Paris, aveam o viaţă foarte ciudată. El se culca cu găinile. Edith, care lucra, se culca la patru dimineaţa. Eu mă culcam o dată cu ea, dar mă sculam înaintea lui Marcel, spre ora opt,

pentru ca să-i pregătesc sucul de fructe. Într-o clipă era în picioare, în plină formă. Eu dormeam de-a-n-picioarele. Şi plecam, îmbrăcată ca el, în trening albastru *„équipe de France"*, să fac şedinţa de *footing* în urma lui Marcel.

Acasă, febra începea să crească.

Edith, pe care n-o interesa sportul şi nici nu avea habar de el, punea tuturor această întrebare :

— Vă pricepeţi la box ?

Dacă răspunsul era negativ, ea protesta plină de importanţă :

— Nu înţeleg cum pot exista oameni pe care nu-i interesează boxul. Trebuie într-adevăr să nu ştii ce-i aia curiozitate. Viaţa trebuie cunoscută sub toate aspectele. Ei bine, e-adevărat ! Sînt unii pe care absolut totul îi lasă rece.

Şi îl întreba pe altul :

— Explică-mi care sînt şansele lui Marcel.

Dacă-i înşira o grămadă de chestii în favoarea lui Marcel, ea era mulţumită. Şi în acea seară, nu se mai ocupa decît de susţinătorul lui Cerdan. Acesta putea să-i ceară lui Edith orice. Obţinea orice. Şi individul nu se sfia. Nu dau nume, ar fi prea multe. Edith era radioasă, rîdea în hohote.

În strada Leconte-de-Lisle, Edith a petrecut multe ceasuri aşteptîndu-l cuminte pe Marcel, care-şi împărţea timpul între Casablanca, Paris şi antrenament. E poate perioada în care a tricotat cel mai mult. Ce de pulovere a mai făcut pentru boxerul ei ! Toate erau caraghioase. Tricota bine, dar nu alegea decît culorile care îi plăceau ei, cît mai vesele. Erau atît de vesele că-ţi venea să te tăvăleşti de rîs. Marcel îşi îmbrăca puloverele la antrenament, ca să transpire în ele. Şi, cu extraordinara sa drăgălăşenie, îi spunea :

— Draga mea Edith, dacă o să lupt bine, o voi datora puloverelor tale. Niciodată nu am avut unele atît de calde şi atît de comode.

Eu surprindeam în ochii lui Marcel o undă de ironie, dar Edith era atît de bucuroasă ! Înflorea. Şi-atunci, repede acele, lîna şi aşterne-te pe tricotat !

Nimeni nu poate realiza delicateţea acestui om. Nu avea educaţie, adică nu învăţase nimic de la nimeni, dar ştia întotdeauna ceea ce trebuie să facă pentru a nu supăra. Avea un tact fără rateuri. Niciodată nu l-am auzit lăudîndu-se. Făcea totul cu simplitate, fără surle şi tobe, pentru a se pune în evidenţă.

În mediul lui, care nu era mai „sfînt "decît al nostru, tot atît de viciat de combinaţii dubioase, de manevre de o crasă incorectitudine, de afaceri sordide, mizerabile, care nu aveau alt scop decît trecerea paralelor dintr-o mînă în alta, Marcel şi-a urmat drumul fără să se murdărească. Nu a făcut-o din inconştienţă, căci vedea tot ce se întîmplă. Cînd Edith era indignată, el îi spunea : „Lasă-i, sînt prea meschini. N-are rost să foloseşti forţa pentru a-l strivi pe cel slab".

— Pe adevăratul Marcel nu l-am descoperit în pat, ci pe stradă, mi-a spus o dată Edith, în ziua în care l-am întîlnit cu un prieten arab din copilărie. Îl ţinea de braţ. Celălalt era aproape orb. În fiecare zi,

Marcel îl conducea la un oculist pentru un tratament. Era un boxer lipsit de noroc din Casablanca. Marcel îl chemase la Paris. I-a plătit tot: hotel, călătorie, îngrijire. Tot.

Tu știi bine cît sînt de geloasă. Observasem că Marcel mă părăsea adesea. Se uita la ceas și spunea: „Mă întorc într-o oră. Am o întîlnire". Pînă la urmă n-am mai putut suporta, am vrut să aflu. Mințeam cînd am spus că l-am întîlnit. Îl urmărisem.

Cînd m-a văzut în stradă, n-am îndrăznit să-i spun nimic. Marcel nu ar fi înțeles. A crezut în hazard, și-atunci mi-a povestit tot. Chiar și mie îmi ascunsese povestea asta, dar nu mă minţise: era o întîlnire. Trecea în fiecare zi pe la el și, în afara orelor de tratament, pentru ca prietenul lui să nu se simtă părăsit. Eu știam bine cît de lungă e o zi în întuneric!

Am plîns de fericire. Nu credeam că există un astfel de om.

Și cînd mă gîndesc că sînt dobitoci care spun: „Boxerii sînt cu toții niște brute"; aș vrea să am pumnii lui Marcel ca să le mut fălcile.

Pe Marcel îl iubeam cum îl iubea și Edith: în alt fel, dar tot atît de mult.

Era prietenul meu. Nu aveam bani de buzunar. Nu vroia Edith. Era de acord să plătească totul pentru mine, dar nu-mi dădea un sfanț. N-am avut niciodată cinci parale care să fie ale mele. Eram tratată ca un copil: „Faci tîmpenii cînd ai gologani. Am eu grijă să nu duci lipsă de nimic. Banul ție îți fuge printre degete." Cine vorbea! Ea, care nici nu știa ce face cu banii. Dar ea, care era incapabilă să facă economii, mie îmi punea bani pe libret.

Nu aveam nici măcar cu ce să-mi cumpăr un ziar, un pachet de țigări, sau cu ce să-mi ofer ceva de băut.

Lui Marcel îi era milă de mine și îmi strecura mărunțiș. Nu erau sume mari, dar veneau des. Găsise formula: „Ai țigări, Momone?". În funcție de răspunsul meu, afirmativ sau negativ, îmi întindea suma de care aveam nevoie.

Șansa a vrut ca în momentul meciului lui Cerdan, Edith să primească un contract de șapte mii de dolari la New York, la „Versailles". Din cauza antrenamentelor, Marcel trebuia să plece înaintea ei. Edith l-ar fi însoțit dacă nu se opunea Lucien Roupp.

— Fără prostii. Nu puteți să sosiți împreună. Cercurile sportive s-ar împotrivi. Ziarele ar difuza tot felul de istorii.

Lou Barrier era de aceeași părere.

— Nu e bine pentru voi. Pentru americani, Marcel e un om căsătorit, dar nu cu tine. Puteți să trăiți un roman de dragoste care să stoarcă lacrimi dactilografelor din zgîrie-nori, dar în niciun caz nu trebuie să debarcați împreună, ca un cuplu oficial.

— E-n regulă, a spus Edith.

În aceeași seară, mă însărcina să-l însoțesc pe Marcel. Să veghez asupra lui.

— Ți-l încredințez, Momone, ocupă-te cu grijă de el. Nu știe să facă nimic singur. Acest boxer teribil este un puști...

— Te asigur, Edith, că am mai călătorit singur.

— Lasă totul în seama mea. Cine o să-ţi aranjeze cămăşile, ciorapii, costumele ? Nu vreau ca vreo femeie, chiar şi cameristă, să se atingă de lucrurile tale.

Am plecat cu Marcel. L-am instalat în camera lui şi am revenit la Paris, să o iau pe Edith.

Evident, peste trei zile, cînd am debarcat amîndouă, Lucien Roupp ne-a şi luat în primire.

— Edith, contez pe dumneata. Pentru Marcel, aceasta este bătălia vieţii lui. Nu are dreptul să o rateze.

Ea i-a răspuns :

— Nimeni nu ştie că sînt aici. Contractul meu începe peste zece zile. Am venit să-l văd pe Marcel, şi-l voi vedea.

— Nu te supăra. M-am ocupat şi de asta.

— Păi atunci spune odată.

— Iată. Marcel se află la o sută şaizeci de kilometri de New York, aproape de centrul de antrenament de la Loch Sheldrake. Înainte de a intra în cantonament, a descins la hotelul Evans ; v-am găsit o mică pensiune de familie aproape de hotel.

— De ce nu chiar în hotel ?

— Uite ce e, Edith, tu cunoşti America. Un bărbat şi o femeie, necăsătoriţi, în aceeaşi cameră, este de neconceput. O să-i ruinezi cariera lui Marcel cu chestii de felul ăsta ! Vei rămîne două zile în această pensiune, iar cînd Marcel va fi la centrul de antrenament, te vei întoarce liniştită la New York să-l aştepţi.

— Dacă aşa aţi hotărît, a spus Edith prefăcută, sînt de acord.

Am demarat ca la cursele de douăzeci şi patru de ore de la Mans. Trebuia să ne grăbim pentru ca Edith să nu fie recunoscută.

Am trăit atunci alături de ea o poveste de necrezut.

Cînd Lucien ne spusese : „Am aranjat..., am organizat", nu era nimic adevărat. Marcel stabilise totul, şi prima lui grijă fusese aceea de a ne găsi o pensiune de familie, apropiată de locul unde locuia el. Lucien avea rolul de curier între noi.

Ne-a instalat la pensiune, unde, pentru toată lumea, treceam drept două surori în voiaj. Tocmai ne desfăceam bagajele, cînd a sunat clopoţelul care anunţa ora mesei. Am coborît în grabă. Era prima oară că Edith sosea la timp la o masă. Era amuzată, fiindcă viaţa de pensiune reprezenta o mare noutate pentru ea. Ca şi pentru mine, de altfel. Hoteluri mizerabile sau de mare lux văzusem atîtea, dar niciodată o pensiune. La masă se fac prezentările : nimeni nu se cunoştea, lipsea ambianţa.

În timpul mesei, Edith nu s-a atins de nici un fel de mîncare, dar îmi strecura totul în farfuria mea şi mă obliga să înfulec pentru amîndouă, pretinzînd că nu trebuie să o supărăm pe patroană.

— Fii politicoasă, Momone, sîntem în străinătate.

Cine vorbea, tocmai ea, care nu se sinchisea de nimic. În sfîrşit — îmi zic —, prînzul se termină. Nici gînd. Doamne ! era aniversarea unuia dintre băieţii patroanei şi, după datină, a fost adus un monstru de prăjitură americană sută-n sută. Frişcă cu nuci de cocos, ciocolată, coacăze, migdale, ulei de alune, sirop de arţar, biscuiţi de Savoia... N-aş

fi crezut că s-ar putea pune totul la un loc. Era enorm, atît de mare, încît, foarte discret, am început să număr invitații. Absorbită de această ocupație, m-am trezit cu o bucată cît toate zilele în farfurie. Era îngrozitor ! Mă uit în farfuria lui Edith : și ea avea tot pe-atîta. Mi-am spus : „Este imposibil, n-o să mă pună să le halesc pe amîndouă !“ Ei bine, așa s-a întîmplat.

— Momone, scapă-mă de asta. Îmi vine rău de la stomac. Și înghite-l repede ; e un tort de aniversare, nu ne putem face de rîs.

Nu știu cum arătam, dar în noaptea aceea am crezut că mor. Cum închideam ochi, revedeam monstrul și mi se făcea rău !

Edith era în culmea veseliei și îmi cînta *Happy Birthday...*

Cu chiu cu vai, Lucien și Marcel au reușit să scape de ziariști și să găsească un loc de întîlnire.

Văzînd-o pe Edith, Marcel a înțeles numaidecît că nu o mai putea ține în pensiunea aceea.

În ciuda bucuriei revederii, cearta a izbucnit într-o clipă.

Cînd Edith, prea mieroasă pentru a nu fi prefăcută, a întrebat :

— Unde e camera noastră ?

— Dar nu e posibil, a spus Lucien. Antrenament, disciplină...

Ea nu l-a lăsat să sfîrșească.

— Dumneata începi să mă scoți din sărite. Te-aș ruga să nu vorbești neîntrebat. Nu îmi ești nici bărbat, nici amant și nici măcar impresar. Așa că pune lacăt la gură, și cît mai repede. N-o să-ți distrug campionul. Poți să pleci, te-am văzut destul.

Și Lucien a tăcut, foarte nemulțumit.

Marcel, numai miere, i-a explicat lui Edith importanța unui antrenament și obligația de a respecta regulile sportive ale țării. Îl iubea atît de mult, încît s-a calmat.

— Dacă crezi că trebuie, Marcel, că e spre binele tău... Dar să știi că nu voi putea rezista fără să te văd.

— Ai încredere în mine, Edith : în seara asta se va aranja totul.

Băiatul ăsta timid, supus regulamentelor, a fost cuprins de o îndrăzneală nebunească și periculoasă. A hotărît să ne aducă la centrul de antrenament, sfidînd toate regulile sportive. Nu i se permitea să-și vadă decît *manager*-ul și *sparring-partner*-ul. Dacă s-ar fi știut că Marcel ascunsese două femei în incinta centrului de antrenament, ar fi fost imediat descalificat. Era un scandal care îi distrugea cariera.

Dis de dimineață, am spus la revedere fabricantei prăjiturii de aniversare și am plecat cu un taxi. Ca-n filme. Șoferul, destul de uimit, ne-a lăsat în drum, la o încrucișare. Ne-a întrebat, cu curiozitate :

— Vă întoarceți pe jos sau cu auto-stopul ?

I-am răspuns :

— *Yes. Buffalo Bill comes back with his horse.*

A rîs cu poftă.

Cîteva minute mai tîrziu, Marcel sosea singur, fără Lucien. Nu fusese ușor să se descotorosească de el. Și, pe un drum lăturalnic, ne-a băgat în portbagaj, pe care apoi l-a încuiat.

— Dacă o să mi se ceară să deschid portbagajul, voi spune că am pierdut cheia și că merg s-o caut.

Din fericire, aceste „corăbii" americane au portbagaje cît o cală.

În cantonamentul de la Loch Sheldrake, fiecare boxer avea căsuța lui. Marcel reperase una neocupată, destul de depărtată de celelalte. Ne-a debarcat acolo. Cînd mă gîndesc și-acum, am avut o îndrăzneală nebună. Eram la cheremul vreunui băiat căruia ar fi putut să-i vină chef să facă curățenie sau să verifice instalația de apă.

Eram nebuni cu toții, nebuni de legat.

— Știi, îi explica Marcel rîzînd lui Edith, se pare că dragostea e o treabă foarte rea pentru boxeri în perioada de antrenament; le moaie picioarele, le taie suflul, îi scoate din formă.

El a dovedit contrariul. Și-a petrecut toate nopțile cu Edith, și niciodată nu a fost într-o formă mai bună la meci.

Iată-ne instalate în căsuță. Deoarece nu fusese prevăzut că va fi locuită, nu se găsea nimic de mîncare. Nu era apă caldă. Așteptam seara ca să mîncăm; Marcel ne aducea sandviciuri pe care le ascundea sub haină.

N-aveam de băut decît apa de la robinet. Mare noroc că nu fusese oprită. Ori de cîte ori bea, lui Edith i se făcea milă de propria ei persoană:

— Îți dai seama cît îl pot iubi pe Marcel, dacă beau eu asta... O să crăp, cu siguranță.

Devenea chiar dramatică.

— Sînt milioane de microbi și de porcării înăuntru. Ai văzut vreodată o picătură de apă la microscop?

— Nu, dar tu?

— Nici eu, dar eu știu. Tipul care mi-a explicat era medic militar. Revenea din colonii. Vezi cum vine treaba.

— Aici sîntem în America, nu în colonii.

— E și mai rău. Aștia bagă atîta dezinfectant, că ți se ia pielea de pe stomac. Vezi unde duce dragostea: la sinucidere!

Și rîdeam, dar nu prea tare. S-ar fi putut să ne audă cineva.

Cura asta de apă era de nesuportat pentru Edith, care obișnuia să bea vin întotdeauna. În fiecare zi, mai mult sau mai puțin, dar în fiecare zi. Nu se îmbăta criță pentru că ducea la băutură. Se amețea totuși un pic.

A bea apă era poate cea mai frumoasă dovadă de dragoste pe care Edith a dat-o unui bărbat.

Trăiam aproape în întuneric. Ziua, storurile erau trase. Noaptea nu puteam aprinde lumina electrică. Ne culcam o dată cu găinile. N-aveam dreptul să vorbim tare.

Era imposibil să poți trăi în felul ăsta.

Seara, Marcel sosea vesel, bine dispus. O dată sau de două ori a reușit să aducă bere. Altfel, ne, aducea lapte. Edith rîdea. „Ne iei drept vițele!"

O lua în braţe, o făcea să valseze prin aer. Adora jocul ăsta. Şi Edith îi fredona :

Heureuse de tout, heureuse de rien,
Pourvu que tu sois là... *

Cînta pentru ea, dar eu care n-aveam în compensaţie nici un Marcel, mă săturasem pînă peste cap de vilegiatura noastră la cantonament. După zece zile de asemenea claustrare, simţeam că nu mai pot rezista. Începuse să devie intolerabil.

Noaptea, Edith era fericită, dar ziua, ce-mi mai auzeau urechile !

La capătul acestor două săptămîni ne aştepta recompensa : pentru Marcel, campionatul mondial ; pentru noi, libertatea.

Marcel ne-a scos din cantonament aşa cum ne adusese : în portbagaj.

Coincidea cu sosirea oficială a lui Edith. Americanii nu au înţeles niciodată cum a putut veni fără să treacă prin aerodromul La Guardia.

La sosire, am găsit două apartamente mobilate, unul deasupra celuilalt. Era practic şi respecta convenienţele.

Marcel era foarte supravegheat de Federaţia sporturilor, care nu glumea deloc. Ei spuneau că astfel îl protejează. Hotelul colcăia de sticleţi, care aveau mutre de gangsteri, în genul Al Capone, ca-n filmele despre prohibiţie.

Începuse să ne fie frică. Marcel primise scrisori şi telefoane de ameninţări. În stilul : „Degeaba te antrenezi, nici n-o să ajungi să urci pe ring". „Te vom lichida înainte de a putea să te atingi de Tony"...

Marcel era foarte amuzat. Lucien era nervos, iar Edith şi mai şi.

— Aici toţi sînt gangsteri. Nu eşti la Paris. Marcel, trebuie să fii prevăzător.

Edith îşi imaginase că Marcel ar putea fi foarte bine otrăvit. Găsise soluţia : eu trebuia să servesc drept cobai. Edith comanda o friptură şi îmi spunea :

— Momone, mănîncă jumătate din ea.

Cealaltă era pentru Marcel. Făcea acelaşi lucru cu legumele, cu o pară :

— Tai-o în două şi mănîncă.

El mînca cealaltă jumătate.

Şi a durat aşa tot timpul dinaintea luptei. N-aş îi făcut aşa ceva pentru niciunul dintre bărbaţii pe care i-a avut. Pot să mă şi jur. Dar cu el, era cu totul altceva.

Trebuia să fi trăit un campionat mondial la New York pentru a-l înţelege. O omenire întreagă se pune în mişcare. Totul circulă, cei mari şi cei mici şi munţi de dolari.

Ziariştii sportivi nu ezitau să discute despre Edith : „Marcel Cerdan nu duce viaţa ascetică a unui campion ! Va plăti scump." „Titlul nu se află în buzunarul său." „Legătura sa e prejudiciabilă antrenamentului său."

Edith era neliniştită, îi era teamă că va fi de vină. Nu-mi spunea nimic. Era într-o stare de nedescris.

---

* *Fericită de orice, fericită cu puţin,*
Numai tu aici să fii...

În ajunul și în ziua campionatului, nu l-am prea văzut pe Marcel. Nu mai era posibil, supravegherea devenise foarte severă.

Lucien stătea în permanență în preajma boxerului său. Tensiunea crescuse în asemenea hal, încît simțeam că nu mai putem s-o ducem mult așa.

Americanii nu erau nici blînzi, nici ușor de suportat.

Cînd am sosit, la 21 septembrie 1948, la Madison Square Garden, unde avea loc meciul, eram în mașină cu Marcel, care conducea el însuși ; între timp, Tony își făcuse o intrare zgomotoasă, în luminile orbitoare ale lămpilor de magneziu, în uralele și strigătele mulțimii.

Aveau moralul sus, americanii ! Cel de la parcare ne-a spus :

— Nu vă mai osteniți să găsiți un loc bun. Meciul cu francezul n-o să fie lung. O să dureze vreo două minute.

Nu-l recunoscuse pe Marcel care, liniștit, s-a întors spre Edith :

— Ai văzut, o să mă întorc devreme acasă.

Apoi a îmbrățișat-o și ne-a părăsit, cu pasul său obișnuit, fără să se grăbească. Spatele său lat a astupat ușa vestiarului : iar Lucien ne-a dus la locurile noastre.

În sală era tare cald. Sala de box mi s-a părut scîrbos de murdară. Spectacolul se desfășura pe ring, ca la teatru, dar în sală nimeni nu se îngrijea de confortul spectatorilor. Sportivii sînt niște duri, ei n-au pielea sensibilă. Eu o aveam.

Cei doi campioni și-au făcut apariția în mijlocul urletelor și al fluierăturilor.

Era un vacarm, se tropăia atît de tare încît fotoliile se clătinau.

Edith avea figura ei speriată, albă ca foaia de hîrtie, suptă de groază. Mă apucase de mînă, cum făcea în momentele grave. Eu îmi luam aere vitejești, dar nu arătam mai grozav decît ea.

Dacă închid ochii, simt și acum răsunîndu-mi loviturile de gong, în cap, în corp, ca în seara aceea. Și-apoi, mai erau și reflecțiile oamenilor. Evident, toți erau cunoscători. Noroc că nu prea înțelegeam nimic, pentru că altfel nu am fi putut rezista pînă la capăt. Erau și doamne în mantouri de blană, însoțite de tipii lor în smocking. Și o grămadă de indivizi, cu pălăriile îndesate pe cap, fumînd trabucuri împuțite, sugîndu-și chiștoacele, rumegîndu-și *chewing-gum*-ul, scuipînd la întîmplare.

Ambianță era berechet.

Dacă priveai în sus, imaginile se estompau în fumăria cenușie și în întunericul din sală, ringul era însă luminat ca o masă de operație, de lămpi mari albe.

— Momone, eu închid ochii. Să-mi spui cînd se termină.

Nu i-a închis nici măcar o secundă.

La fiecare lovitură primită de Marcel, ea îmi înfigea unghiile în carne. Nu simțeam nimic, pentru că sufeream ca și ea.

La sfîrșitul primei reprize, aveam impresia că abdomenul lui Marcel o să intre în plămîni ; torsul i se umfla, asta îți făcea un efect teribil.

— Nici gînd, recuperează.

Un tip care înțelegea franțuzește ne-a spus :

— Se menajează.

A doua, a treia repriză trec și, în a patra, Tony Zale devine amenințător. În clipa aceea, Edith devenise ca nebună. Puțin a lipsit ca Marcel să se trezească cu roatele în sus. Americanii delirau. Edith îl insulta pe Tony, bătea din picioare, și îi turtea pălăria individului așezat în fața ei. În jurul unui ring, nimeni nu mai e om normal. Tipul nu spunea nimic, nu simțea nimic.

A sunat gongul. Zale era în corzi. Marcel se îndreptă spre colțul său. În mijlocul ringului, se întoarce către adversar, înălțîndu-se din umeri. Zale tocmai se prăbușea ca o lumînare topită. Atunci Marcel se apropie de managerii lui ; era verde la față.

Arbitrul a venit spre el, l-a condus în mijlocul ringului, i-a ridicat brațul strigînd :

— *Marcel Cerdan, champion in the world !*

Ce mai lovitură ! Drapelele Franței sînt ridicate pe catarg.

A izbucnit *Marsilieza.* Toată lumea era în picioare. Edith era albă ca varul și nu spunea nimic. Mă ținea de mînă. Mîna ei era moale, ca de ceară. Am privit-o. Eram singure în mijlocul acestor americani în picioare, care ne înconjurau, rîzînd, strigînd. Mulți o recunoscuseră și, pe deasupra, eram franțuzoaice. Erau foarte sportivi, foarte *fair-play.* Ne ridicau în brațe, strigînd : *„French, french girls...“.* Ce-au mai spus, n-am priceput nimic, dar era grozav. Nu mai știam ce e cu noi. Eram amețite de emoție, de oboseală. Edith era atît de epuizată încît avea impresia că ea cîștigase campionatul mondial !

Victoria lui Marcel era în oarecare măsură și a ei.

Mi-am spus uneori : „Sărmana Marinette. Ea ar fi trebuit să fie acolo, nu Edith“. Dar, vorba cîntecului lui Edith : *C'est la vie !*

Nu era momentul să ne gîndim la asta.

Tipul căruia Edith îi boțise pălăria i-a oferit-o în dar. Ea rîdea bucuroasă.

— Luați-o. Mie nu-mi mai folosește ; dar pentru dumnevoastră, ce amintire !

Nu ne-am putut duce să-l găsim pe Marcel la vestiar. Era mai rău decît în metrou în orele de vîrf și, în afară de aceasta, Edith avea spectacol la „Versailles“.

Cînd a intrat în scenă, toată lumea, în picioare, a aclamat-o. Era cu ochii în lacrimi ; și i-a șters și a spus :

— Iertați-mă. Sînt prea fericită.

În timpul recitalului, au izbucnit deodată aplauze. Intra Marcel în sală. Era foarte stingherit. S-a așezat cuminte la o masă. Cînd ne-am dus la masa lui, a băut un pahar cu noi. Toată sala „Versailles“ ar fi vrut să fie în locul nostru.

Eram mîndre. Era campionul nostru.

În seara campionatului său mondial, Marcel nu a făcut nimic altceva. Sute de persoane ar fi dat oricît pentru ca în seara aceea să-l aibă la masa lor. Pretutindeni, numele său provoca delir.

Iar el, după ce a spus nu tuturor, s-a întors liniştit acasă cu Edith, pe străzile marelui New York, ţinînd mîna micuţă a lui Edith în mîna lui, care tocmai făcuse *knock-out* un campion.

Pentru ei a început o nouă lună de miere. Poate că niciodată nu s-au iubit atît de tare.

Marcel a trebuit să se reîntoarcă în Franţa, unde era solicitat; Edith şi-a terminat contractul şi viaţa şi-a reluat vechiul ei curs. Adesea despărţiţi.

Cînd Marcel era la Casablanca, Edith inaugurase un sistem eficace, dar costisitor şi obositor. Ea îşi scria scrisoarea pentru Marcel. Eu luam avionul, îi duceam scrisoarea, el scria răspunsul şi eu reveneam să i-l dau lui Edith. Am făcut treaba asta de trei ori pe săptămînă. Pe linia aeriană nu era cineva mai cunoscut decît mine.

— Nu vreau ca mîini pe care nu le cunosc să atingă scrisorile noastre. Şi-apoi, n-am încredere. Poştaşii sînt oameni ca toţi oamenii, ar putea să-mi şterpelească scrisorile.

Viaţa cu Edith era destul de obositoare. Îi epuiza pe toţi cei care trăiau în preajma ei. Şi dacă n-ar fi fost decît fanteziile de tipul acestei călătorii! Ea n-avea ore de zi, n-avea ore de noapte. Cînd se hotăra să doarmă, trebuia să o culc, să o învelesc, să-i dau bulele Quies, masca neagră pentru ochi. Nu suporta cea mai mică rază de lumină Numai după ce terminam toate aceste operaţii, îmi spunea:

— Du-te şi te culcă, Momone.

Cînd se deştepta, trebuia ca eu să fiu deja în picioare, înainte de a şti dacă ea era trează.

Dacă hotărîse că nu vrea să doarmă, trebuia să veghez împreună cu ea. Era extenuată, la capătul rezistenţei nervilor, astfel încît un medic prieten i-a dat nişte somnifere, o doză care ar fi ameţit şi un cal, pentru patruzeci şi opt de ore. Şi ea continua în legea ei, bătîndu-şi joc de sfaturile noastre. Atunci i s-a făcut o injecţie. A închis ochii şi a fost băgată în pat. Ne-am retras în tăcere. Zece minute mai tîrziu, dormeam ca nişte copilaşi, cînd o voce teribilă ne trezeşte:

— Ce v-a venit să sforăiţi aşa! Sînteţi nişte prăpădiţi. Vino, Momone, să le facem o cafea abrutizaţilor ăstora.

Era şase dimineaţa.

În timpul pregătirii campionatului, meciul lui Marcel era pasiunea momentului. Dorea ca el să fie cel mai tare. Din dragoste pentru el, acceptase să renunţe la viaţa de noapte, să ducă o viaţă mai regulată. Pentru Edith, aşa ceva era contrar naturii sale. Dintotdeauna, ea pierduse nopţile.

Cînd lipsea Marcel, îşi relua obiceiurile; iar cînd revenea, îl antrena şi pe el.

— Marcel, doar n-o să te duci la culcare. N-o să mă laşi singură. Cum vrei să mă distrez fără tine? Te văd atît de puţin. Să profităm, cînd eşti aici. Îmi datorezi tot timpul tău. E al meu. Eşti puternic. Ai dovedit-o. Antrenează-te cînd nu eşti cu mine.

Mergea pînă acolo încît îi spunea:

— Mă faci nefericită. Viaţa noastră e de netrăit. Nu te văd niciodată, iar cînd ai putea fi cu mine, mă părăseşti.

Marcel era nebun după ea și ceda.

Începuse să se spună, să se scrie că Marcel devenea un boxer monden. Că La Motta, împotriva căruia trebuia să dispute un meci în care își punea titlul în joc, ar putea foarte ușor să dea o lecție campionului nostru. Lucien era teribil de înfuriat. Nu mai putea ea de furiile lui! Marcel și Edith își trăiau dragostea lor. Restul nu avea nici o importanță.

Într-o seară, Edith s-a jucat cu destinul. Marcel era la Paris, antrenîndu-se, în sfîrșit, cu seriozitate. Meciul de la New York cu La Motta se apropia. Ea redevenise oarecum rezonabilă. Acasă toate mergeau ca la carte.

Data plecării era fixată. Marcel și-a luat rămas bun de la toți prietenii lui, care erau și ai noștri. Erau D. și Dna Lévitan, Dna Breton și soțul ei, și alții, obișnuiții casei.

Locuiam tot în Leconte-de-Lisle. Un imens acvarium luminos, care ocupa cea mai mare parte a zidului, lumina fundul sufrageriei. Decoratorul lui Edith îi spusese că era tot ce poate fi mai de bun gust. De cealaltă parte a acvariumului era un culoar.

În seara plecării, Edith i-a invitat la masă pe toți cei de la care Marcel își luase rămas bun în ajun...

Edith era bine dispusă. Pregătise o farsă pentru invitați; adora farsele.

Dineul era foarte vesel. Dna Breton vorbea despre Marcel, despre plecare sa, consemnată prin fotografii de ziarele de seară... Ea spunea:

— La ora asta Marcel ar trebui să sosească la aeroportul La Guardia din New York. S-ar distra mult mai bine cu noi.

— Ei bine, eu voi bate de trei ori și voi face ca Marcel să apară, a spus Edith. Priviți cu atenție în spatele acvariumului.

Cei mai isteți gîndesc: „O să ne-arate o fotografie de-a lui Marcel".

Edith, foarte ceremonios, bate trei lovituri și Marcel apare în spatele acvariumului.

A fost de un efect formidabil.

Eu am avut o tresărire de spaimă. Lumina aceea verde, algele acelea moi, peștii care-i treceau prin fața obrazului... Marcel avea înfățișarea unui înecat.

Peste două luni murea.

A plecat a doua zi. Meciul a avut loc. La Motta l-a bătut. Marcel a pierdut titlul.

Cînd s-a reîntors, nu mai era același. Avea îndoieli, era vizibil. Era un conștiincios și știa că șampania, nopțile nedormite nu constituiau rețeta cea bună pentru a învinge într-un ring.

A doua zi, lucrurile nu s-au rezolvat. Într-unul din ziare se putea citi cu litere mari: „Edith Piaf i-a purtat ghinion lui Cerdan".

Nu era singurul articol, mai erau și altele. O acuzau pe Edith fără să se sinchisească.

Marcel, drăguț ca întotdeauna, o consola.

— Nu trebuie să-i asculți. Nu prea eram în formă, e adevărat, dar asta li se întîmplă tuturor boxerilor. O să mi se acorde revanșa și vom face tot ceea ce e posibil pentru a-l bate. Ce zici, Edith ?

Așa era Marcel : o liniștea în loc să-i facă reproșuri. Alții nu i-ar fi rămas datori.

Mie îmi explica :

— Înțelegi, nu e din vina lui Edith, e din vina mea. N-aveam decît să fiu cel mai tare.

Ce frumos suna asta în gura lui Marcel !

Eșecul a nemulțumit-o pe Edith. Ea a hotărît : „Casa asta nu-mi place : poartă ghinion !".

Era foarte superstițioasă, inventa tot felul de trucuri care nu ar fi putut trece altuia prin minte. Joia îi purta noroc ; duminica îi purta ghinion. Cînd întîlnea o turmă de oi, spunea : „E semn de bani. Strîngeți pumnul ca să păstrați gologanii !". Se poate spune că asta i-a reușit !

Și astfel, ne-am trezit cu toții la Boulogne, în strada Gambetta nr. 5, într-un hotel particular pentru care Edith a plătit nouăsprezece milioane. Nu s-a uitat la cheltuieli, pentru că salonul era destul de mare spre a fi transformat într-o sală de antrenament pentru Marcel. Era unicul motiv pentru care a cumpărat-o : „Se va antrena acasă ; așa n-o să aibă de ce să mă părăsească".

În casa asta, locuiam în mijlocul muncitorilor. Decoratorul trebuia să termine instalația în timpul viitoarei noastre deplasări în Statele Unite.

America o adoptase pe Edith. Pentru luna octombrie 1949, ea avea un nou angajament de mai multe săptămîni la „Versailles". Plecase singură și mă lăsase cu Marcel, care făcea un turneu de meciuri-exhibiție în Franța, în folosul boxerilor ajunși în mizerie. Îl însoțeam. Eram păzitoarea lui.

— Momone, contez pe tine. Ocupă-te de el. Nu e foarte strengar, sînt de acord, dar toți bărbații sînt cîte puțin. Deci, păzește-l.

Sarcina mea nu era greu de îndeplinit. Nu exista om mai cuminte ca el.

La terminarea turneului trebuia să o regăsim pe Edith la New York. Data plecării noastre era fixată din timp. Trebuia să luăm vaporul. Edith, care se urca în avion ca în taxi, era întotdeauna înspăimîntată cînd alții mergeau cu avionul.

Cu douăzeci și patru de ore înainte de plecare, i-a telefonat lui Marcel :

— Iubitule, te implor, vino cît mai repede ; nu mai pot să aștept... Ia avionul, vaporul durează prea mult... vino iute.

— Bine, a răspuns Marcel. Mîine voi fi acolo. Te sărut, te iubesc.

Au fost ultimele lui cuvinte.

De ce a dorit Edith ca Marcel să plece în ziua aceea ? Niciodată n-am aflat. Se plictisea ? Îi era teamă că el va face vreo prostie ? Că o înșela ? Cu ea orice era posibil.

Mă găseam în fața a două probleme : să cumpăr două locuri pentru avion și să-mi reînnoiesc viza pentru Statele Unite. Viza expirase.

Făcusem cerere, dar rezolvarea întîrzia. N-am primit-o la timp. Lipsa acestei ştampile mi-a salvat viaţa.

Marcel şi cu mine ne-am dat peste cap şi am obţinut un loc pentru el.

L-am însoţit la aeroport şi i-am spus : „Pe curînd".

După asta n-a mai fost nimic ! Cînd m-am trezit a doua zi de dimineaţă, toate ziarele relatau despre moartea lui Marcel Cerdan. Fusese identificat pentru că purta cîte un ceas la încheietura fiecărei mîini.

Am primit viza şi am plecat imediat. Edith avea nevoie de mine.

Cînd am aterizat, mă aşteptau D. şi Dna Breton. Au fost foarte drăguţi. Prin ei am aflat cum s-au petrecut lucrurile.

Loulou Barrier era la New York. Nu o părăsea pe Edith. Fusese stabilit că se va duce să-l ia pe Marcel de la aeroport. Avionul sosea de dimineaţă, prea devreme pentru ca ea să se poată scula. Era în 28 octombrie 1949.

Sosind la aeroport, Loulou a aflat că avionul Paris—New York se prăbuşise în Azore. A ştiut imediat că Marcel era pe lista morţilor.

Cînd Edith l-a văzut pe Loulou revenind singur, a dat un ţipăt înfricoşător.

— I s-a întîmplat ceva lui Marcel ! A murit !

În mod normal, Marcel era cel care ar fi trebuit să o trezească. În afară de mine şi, dacă lipseam, de omul pe care îl iubea, nimeni altcineva nu avea dreptul să o facă. Cînd l-a văzut pe Loulou, a înţeles.

Barrier n-a putut să-i răspundă. Amuţise. O privea şi tăcerea lui era mai teribilă decît orice.

În timpul zilei au început să sosească telegramele. I se telefona de pretutindeni.

I-a telegrafiat imediat lui Jacques Bourgeat : „Scrie-mi repede. Am nevoie de tine. „Edith". Şi acest om în vîrstă, nu prea bogat, a venit.

Dna Bigeard i-a trimis o telegramă atît de impresionantă, încît Edith a rechemat-o.

Durerea lui Edith îi copleşea pe toţi. Nu vedea nimic, nu auzea nimic. Plîngea. Un plîns liniştit care nu contenea.

Cînd Loulou a spus : „Am aranjat totul. Nu vei cînta astă seară", ea şi-a revenit pentru o clipă : „Voi cînta".

Era atît de distrusă încît au trebuit să o dopeze.

Sala de la „Versailles" era arhiplină. Cînd a intrat, mai mică, mai neînsemnată decît oricînd, în cercul ei de lumină, sala întreagă s-a sculat în picioare şi a aplaudat-o.

Atunci ea a spus :

— Nu, nimic pentru mine. În seara asta, voi cînta pentru Marcel Cerdan. Numai pentru el.

A rezistat pînă la capăt, dramatică, străvezie. A rezistat. Şi-a susţinut întregul recital.

În noaptea aceea, Loulou a dormit cu ea în cameră. Nu a îndrăznit să o lase singură.

De dimineaţă, cînd am sosit, s-a aruncat în braţele mele strigînd : „Momone, e vina mea, eu l-am omorît".

Era cumplit.

CAPITOLUL XII

DIN DRAGOSTE, EDITH FACE SPIRITISM

Pentru că Marcel murise în felul acela atît de înspăimîntător, Edith își zicea : „E vina mea". El a însemnat cea mai mare dragoste din viața ei. Singura. Poate că și din pricina sfîrștiului lui l-a considerat ea astfel și nu s-a întors în gloată ca toți ceilalți.

Biata mea Edith era într-o stare îngrozitoare. Nu mai vroia să mănînce. Făcea un fel de grevă a foamei. Vroia într-adevăr să moară. Ca să poată cînta, trebuia să fie dopată în fiecare seară.

Edith era ca un animal care și-a ieșit din minți pentru că și-a pierdut stăpînul, vroia să-l regăsească.

În durerea, în deznădejdea ei, a avut ideea cu masa. De-abia trecuseră două zile de la moartea lui Marcel, că îmi spune :

— Ascultă, Momone, trebuie să te duci să-mi cauți o masă rotundă, cu trei picioare. O s-o facem să vorbească. O să încercăm să-l chemăm pe Marcel. Sînt sigură că o să vină. Nu se poate să nu m-audă. Du-te repede.

Așa că am plecat. M-am dus într-un mare magazin din Lexington Avenue. Am găsit o măsuță cu trei picioare.

Cînd am ieșit din magazin, țineam strîns la piept măsuța, simțeam că ea va fi salvatoarea mea. Încă nu știam cum, dar eram sigură de asta.

În seara aceea, după „Versailles", ne întoarcem acasă. Perdelele sînt bine trase, stingem lumina, punem mîinile pe masă... Am așteptat toată noaptea. Edith rupea tăcerea cu : „Trozneşte, Momone, el e aici, îl simt. Trece pe lîngă mine."

Dar nimic. Picioarele mesei rămîneau cu îndărătnicie fixate pe covor. Clei dacă li s-ar fi pus și nu erau lipite mai bine !

După perdele, se simțea cum se face ziuă. Se albea pe-afară.

— Știi, Edith, ei nu vin niciodată cînd e ziuă.

— Crezi ? Dar noaptea vin ?

Glasul ei semăna cu al unui copil care întreabă dacă există Moș Crăciun.

— Sigur, e dovedit chiar științific.

— Nu sînt basme. Astă seară am simțit că era aici, m-a atins. Pentru ce n-a vorbit ?

— Trebuie timp. Poate că e prea devreme, că ei nu pot să vorbească numaidecît. La noapte încercăm iar.

Îi spuneam şi eu ce-mi trecea prin minte. Şi-apoi, ea era aşa de încordată, credea cu atîta tărie, încît îmi comunicase încrederea ei şi îmi spuneam : „Nu se poate, o să vină".

A doua zi, acelaşi lucru, nimic. Figura lui Edith se lungea. Mă frămîntam. Edith nu mai mînca şi cînta în fiecare seară. Aşa nu putea să dureze, o să se dărîme. Avusese deja o sincopă între două cîntece.

Singură în faţa mesei aceleia, mă gîndeam : „Trebuie să se mişte. Trebuie să reuşesc".

Edith trăia într-o aşteptare aprigă a clipei în care va pune mîinile pe masă.

În seara aceea, i-am spus :

— Linişteşte-te, am presimţirea că în noaptea asta o să vină. E lună nouă.

— E supărat pe mine, Momone, în ruptul capului n-ar fi trebuit să-i telefonez. N-o să vină, mă părăseşte.

Atunci mi-a fost lehamite. Eram la capătul puterilor. M-am gîndit : „Nu se poate, o să-nnebunească, şi eu la fel. Trebuie ca masa asta blestemată să se mişte".

Şi am făcut-o să se ridice uşor. Încleştată de masă, Edith plîngea de fericire.

Biiguia :

— Tu eşti, Marcel ?... Rămîi. Vino îndărăt... Marcel, dragostea mea... Tu, o, tu !

Şi, deodată, mi-am dat seama ce profit pot avea de pe urma mesei : în primul rînd s-o fac pe Edith să se hrănească, apoi să se liniştească.

Masa i-a dat ordin :

— Mănîncă.

Şi cum Edith nu înţelegea, i-a repetat :

— Du-te şi mănîncă.

Mirată, Edith m-a întrebat :

— Tu crezi că Marcel vrea ca eu să mănînc ?

— Sigur, şi chiar ai face bine să te grăbeşti.

Şi o văd pe Edith alergînd la bucătărie, deschizînd frigiderul şi începînd să mănînce ca să-i facă plăcerea lui Marcel.

Îmi venea să plîng. Mă uitam la ea aşa cum te uiţi la un cîine bolnav care acceptă să bea lapte.

Cîştigasem !

Două săptămîni mai tîrziu, ne-am întors la Paris cu Dna Bigeard şi cu masa.

În primele luni, la Boulogne, am trecut prin momente stranii. Edith se împrietenise cu lumea spiritelor, cu tărîmul de dincolo şi toate drăciile. Trăia la remorca visurilor şi a intuiţiilor ei.

Aşa cum era de aşteptat, hotărîse să-şi lichideze casa. Nu se simţea bine acolo. Marcel nu locuise multă vreme, dar tot era prea mult

Noi locuiam tot acolo. Cum să facem altfel ? Nu era uşor să te descotoroseşti de o asemenea casă ! Îi spusese ea lui Loulou : „Scapă-mă de ea !" uşor de zis ! Nimeni n-o vroia. A vîndut-o trei ani mai tîrziu, pierzînd peste nouă milioane.

Edith nu mai putea să vadă, nici să atingă măcar cadourile pe care i le făcuse Marcel. Pînă la urmă, le-a dăruit acelora care asistaseră la seara aceea faimoasă de la acvarium. Credea că această farsă îi adusese nenorocire. N-a păstrat nimic pentru ea. Toate s-au dus : cerceii, clipsul, toate bijuteriile pe care i le dăduse Marcel, toate obiectele, pînă şi chiloţii cu care Cerdan luptase cu La Motta, pe care mai erau încă urme din sîngele lui de campion.

— Uite, Momone, ţie îţi dau tot ce e mai important pentru mine : rochia pe care o purtam cînd Marcel m-a ţinut în braţe numaidecît după campionatul lumii

Edith nu se mai gîndea decît la un singur lucru : masa. În fiecare seară era agăţată de ea. Nu era cu putinţă s-o opreşti. Şi-apoi, mi-era încă utilă, o foloseam ca s-o împiedic să tragă prea mult la măsea. Marcel nu putuse niciodată suferi s-o vadă bînd. În serile cînd bea, masa rămînea mută. Degeaba ! Putea ea s-o implore oricît de mult, masa era supărată.

Şi măcar dacă nu ne-am fi ocupat decît seara de masa asta ! Dar chiar şi ziua o obseda pe Edith, care era în acelaşi timp credulă, dar şi bănuitoare. Vorbise despre asta cu Jacques Bourgeat, care nu-şi luase riscul s-o lămurească.

— Ştii, lumea e plină de manifestări ale căror cauze nu le cunoşteam !

Asta n-o lămurea cu nimic. Atunci, se năpustea pe mine :

— Tu crezi ?

— Eu cred tot ce văd.

— Totuşi, mi-ar trebui o dovadă... Da, am găsit ! O să-i cer lui Marcel să-mi facă un cîntec.

Nu ştiu dacă se poate păli pe dinăuntru, dar sînt sigură că mateIe mele şi-au pierdut culoarea ! Din nenorocire, nu Marcel urma să-i fabrice cîntecul, ci eu.

— Ştii, Edith, Marcel nu e în stare să facă un cîntec.

Mă fulgeră cu privirea, să mă străpungă nu alta şi, categoric, îmi răspunde :

— Acolo unde e el, ştii să faci orice.

De data asta, nu mai puteam scăpa, eram pierdută. Toată ziua mi-am vînturat prin cap o mulţime de cuvinte. Nu-mi venea nimic. Eram uscată ca un fund de cratiţă atîrnată de perete.

În aceeaşi seară, Edith i-a cerut mesei :

— Marcel, fă-mi un cîntec.

Şi masa răspunde : „Da". De la începutul şedinţelor, masa avea răspuns la toate. Masa trebuia să ştie tot, să cunoască tot. Pentru Edith, nimic nu era imposibil de partea cealaltă. Numai că eu, eu eram de partea asta !

Trebuie să recunosc că, în schimb, tot ce-i cerea masa lui Edith, ea o făcea orbeşte. Marcel nu putea s-o înşele.

Crispată, cu mîinile pe masă, am găsit primele două versuri :

Je vais te faire une chanson bleue
*Pour que tu aies des rêves d'enfant.**

---

* *O să-ţi compun un cîntec blînd*
Ca să visezi ca un copil.

Din fericire pentru mine, picioarele de masă nu prea vorbesc repede. Nu se grăbesc. De fiecare dată, inventam unul sau două versuri noi.

Într-o seară, masa a spus : „E gata".

O vedeam pe Marguerite Monnot în fiecare zi, dar Edith n-avea răbdare să aştepte pînă a doua zi. A chemat-o pe Marguerite la telefon :

— Guite, vino repede, am ceva pentru tine.

Era mai aproape de ziuă decît de noapte. Dar Marguerite, care nu avea deloc noţiunea zilei şi a nopţii, a sosit, nepieptănată, cu un mantou peste cămaşă.

Edith i-a spus :

— Guite, ascultă. Ascultă bine.

Şi i-a citit, aşa cum numai ea ştia s-o facă — era deja o melodie — *La Chanson bleue.*

— Tu ai făcut cîntecul ăsta ?

— Nu eu, Marcel.

— Dar cînd l-a făcut ?

— L-a terminat adineauri, cu masa...

— Nu spune asta. Fac piele de găină. Taci !

Refuzase întotdeauna să asiste la şedinţele noastre, dar ştia de ele. S-a aşezat, a murmurat :

— Nu vor fi decît viori.

Pentru ea, viorile erau muzica îngerilor. Marguerite o auzea, şi Edith la fel. Mi se îngreuna inima, să se reverse. Eram tulburată Mă-ntrebam dacă ceea ce trăiam atunci venea de aici sau din altă parte. La urma urmelor, eu să nu fi fost răspunzătoare ?

Dar cînd le-am văzut pe aceste două femei, una în faţa celeilalte, trăind un asemenea moment, n-am mai avut nici un regret.

Nu e singura dată cînd m-a făcut să plîng *Cîntecul albastru.*

Timp de mai bine de un an, în mod regulat, în fiecare săptămînă, Edith a pus să se facă, în biserica de la Auteuil, o slujbă cîntată în memoria lui Marcel. Asistam cu toţii, bineînţeles, nici vorbă să tragi chiulul. De altfel nici nu vroiam. Slujba o cînta întotdeauna corul lui Edith. Într-o zi, tocmai înainte de recitalul ei de la „Pleyel", au început să cînte *Cîntecul albastru.*

Nu eram răscolite, e un cuvînt prea slab, Guite şi cu mine nu ne mai puteam înghiţi saliva de teamă să nu izbucnim în plîns. Edith s-a întors către cor, lacrimi mari i se rostogoleau pe obraji.

A murmurat :

— Marcel, îi auzi, e pentru tine...

După *Cîntecul albastru* tare aş fi vrut să arunc masa la vechituri. Din moment ce eu o făcusem să vorbească, puteau s-o facă şi alţii şi să fie destul de ticăloşi ca să şi profite de pe urma ei. Prea era tentant cu Edith. La Paris, nu mai era ca la New York, nu mai eram doar între noi. Locuinţa de la Boulogne, mai puţin dezordonată, semăna totuşi cu cea din strada Anatole de la Forge. Era tot un fel de casă de toleranţă. Nu duceam lipsă de profitori. Ea îi invita la şedinţele cu masa pe toţi aceia care eşuaseră acolo. Cînd îi plăcea lui Edith ceva, trebuia ca toţi „prietenii" să participe la pasiunea ei, să gîndească ca ea.

Putea masa să vorbească mult și bine, putea Marcel să fie acolo în fiecare seară alături de ea, Edith avea însă în minte că tot îi datorează ceva lui Marcel.

— Vezi tu, Momone, Marcel mi-a făcut un cîntec și eu nimic! Sînt sigură că așteaptă. El e prea bun ca să mi-o ceară, dar atîta vreme cît n-am s-o fac, el n-o să fie liniștit.

Ce să mai zic de noi!

Asta s-a făcut de la sine. În seara aceea, în baie ea mi-a fredonat o linie melodică. Era un caz, Edith. Cînta fals adeseori. Michel Emer spunea: „Ea e singura, împreună cu Maurice Chevalier, care-și poate permite să decaleze orice și să cadă-n picioare". Avea totuși ureche muzicală și știa ce o să placă.

— Ce zici de melodia mea? Am și un titlu: „Hymne à l'amour". Cîntecul ăsta numai eu pot să-l fac. Îmi cîntă în cap, îmi face inima să valseze. Este pentru Marcel... Păcat că n-am decît titlu! Încolo, sînt secătuită. Nimic...

— Ascultă, Edith. Am o idee. Îmi vin cîteva versuri:

Si un jour, la vie t'arrache à moi,
Si tu meurs, que tu sois loin de moi,
Peu m'importe si tu m'aimes
Car moi je mourrai aussi.
Nous aurons pour nous l'éternité
Dans le bleu de toute l'immensité
Dans le ciel plus de problèmes
*Dieu réunit ceux qui s'aiment.**

Îți place?

— Ai făcut asta, tu așa deodată?

Am răspuns: „Da". Mințeam. Era cîtăva vreme de cînd versurile astea îmi jucau prin creier, dar nu știam ce să fac cu ele, și-apoi nici nu aveam urmarea...

Ea a sărit la accesorii: hîrtie, creion, și înainte cu cîntecul! Așa s-a născut *Imnul dragostei.*

Edith avea idei bune, imagini frumoase. Nu era un lucru nou; încă în primele ei scrisori către Jacques Bourgeat, ea scria: „Acum, la revedere, raza mea de soare domesticită...". Dar era lipsită de răbdare, trebuia să găsească numaidecît. Și-apoi, să construiască povestea, cupletele, asta o plictisea. Eu aveam răbdare, așa că o ajutam. Edith învățase mult. Și eu, la remorcă o urmasem. Nu era cultură cu adevărat, dar nu mai eram ignorante. Frecventasem chiar tipi ca Baudelaire!

---

* *De vei pleca-ntr-o zi de lîngă mine,*
De vei muri fără să fiu cu tine,
Ce-mi pasă, azi ne vom iubi.
Cu timpul și eu voi muri.
E scrisă pentru noi eternitatea,
Cerul albastru și imensitatea.
Acolo sus necazuri n-or mai fi,
Se întîlnesc toți ce aici se vor iubi.

Cînd un cîntec era oarecum pus pe picioare, Edith îi telefona lui Guite la orice oră din noapte :

— Alo, Guite ? Aici Edith. Trebuie să te văd numaidecît.

Guite n-a spus niciodată nu. Nici ea nu avea noţiunea timpului mai mult decît noi. Ne îmbrăcam pe jumătate şi, cum lui Edith îi veneau totdeauna ideile în momentul cînd îşi punea părul pe moaţe, îşi acoperea capul cu un fular şi plecam.

Odată ajunse la Marguerite, Edith îi citea textul.

Guite asculta, cu mîinile puse pe pian. Şi ieşea una din muzicile acelea care ţi se lipesc de piele, al căror secret numai ea îl avea.

În seara în care a avut muzica *Imnului dragostei,* Edith, aplecată peste masă, i-a spus lui Marcel : „Pentru tine am făcut un cîntec, ai să fii cel dintîi care ai să-l auzi". Şi i l-a cîntat. Ştiam prea bine că totul e o poveste, dar era totuşi impresionant.

Pe urmă l-a întrebat :

— O să dau un recital la „Pleyel". Pentru ca totul să vină de la tine, aş vrea să-mi spui în ce ordine trebuie să pun cîntecele !

Trebuie să fie cineva de meserie ca să înţeleagă o asemenea răspundere. Succesul unui număr de program, şi pentru un recital mai ales, depinde în parte de modul cum vin la rînd cîntecele, cum se pun în valoare unele pe altele. Mai ales locul celor noi, al celor care n-au fost auzite niciodată, este greu al naibii să-l găseşti.

Nu făcusem aşa ceva niciodată !

Îmi pierise somnul. Ziua, făceam, refăceam lista. Şi seara o modificam după reacţiile lui Edith.

— Asta nu e rău, Marcel, tu eşti genial... Crezi că e bine ?... Mi-e teamă că te-nşeli. Eu aş face mai degrabă aşa... Spui da ! Vezi că aveam dreptate !

După listă, i-a intrat în cap că el trebuie să-i indice luminile şi cortinele false. În seara aceea, din ianuarie 1950, eu, care nu transpir niciodată, nu mai aveam nici un fir de păr uscat. Ca să faci un recital în sala „Pleyel", trebuie să fii cineva. Era pentru prima oară că îndrăznea cineva să facă să pătrundă cîntecul străzii în acest templu al muzicii clasice.

De două zile, Loulou ne repeta : „Copii, nu mai e nici-un strapontin !".

În cabina lui Edith, comisionarii cu flori şi poştaşii cu telegrame nu mai încetau să intre şi să iasă. Pregătisem mărunţiş pentru bacşişuri, dar am fost curînd depăşită.

— Edith, nu mai am nici un ban.

— Bine, atunci dă-le bilete.

Aşa că le-am dat bilete, aşa cum se dau tichetele de metrou, şi cu prilejul ăsta parcă regretam strada... şi mizeria ei.

Înainte de intrarea lui Edith, am plecat din culise. Vroiam s-o văd apărînd după ridicarea cortinei. Sala era înţesată. Toţi oamenii aceia care respirau erau ca un suflu cald. Şoaptele lor : un zgomot ca acela al mării, profund şi maiestuos.

Luminile s-au stins şi s-a făcut tăcere. Cortina de catifea roşie s-a ridicat. În spate era alta, de culoarea toamnei. Fusese pusă ca să se reducă

din adîncimea scenei. Era prea mare pentru Edith. Ea era așa de mică, încît ți-era teamă că n-ai s-o poți auzi.

Vocea ei era atît de puternică, încît a umplut, dintr-o dată, această sală imensă, așa cum ar fi făcut o mare orgă. A cîntat *Une chanson à trois temps*. Nu se mișca deloc : picioarele puțin depărtate, bine înfipte în podea, mîinile la spate. Nu mai era decît o voce.

A cîntat : *Ses mains, Le Petit Homme, Je m'en fous pas mal, Escale, Un monsieur me suit dans la rue, Chanson bleue, Hymne à l'amour, L'Accordéoniste.*

Le cunoșteam pe toate, dar aveam impresia că nu le mai auzisem niciodată. A durat, așa, mai bine de două ore.

La pauză, m-am strecurat în mijlocul unei mulțimi ca în metrou, în orele de vîrf. Și auzeam : „Prodigios !" — „Senzațional !" — „N-am mai auzit niciodată !" — „Cea mai mare !". Cuvintele acestea îmi umpleau urechile și capul. Repede, am alergat să i le spun lui Edith.

I le-am revărsat pe toate, ca pe o căruță plină cu flori. Cred că am și plîns. Și ea rîdea, se uita la mine ca și cum am fi fost în camera noastră de baie.

— Liniștește-te, Momone, doar nu cînți tu !

Mistinguett a spus :

— La primul cîntec, faci „A !" ; la al doilea „O !" ; la al treilea ai mare poftă să pleci ; la al patrulea plîngi ; și pe urmă, ajungi la al douăzecilea fără să-ți dai seama.

Venind din partea lui „Miss", asta însemna ceva !

Cînd s-a golit cabina, Edith s-a uitat la mine :

— Vezi tu, un triumf ca ăsta n-am avut niciodată. Și Marcel nu e lîngă mine ! Deseară, nu va fi decît o masă care să-mi spună cuvinte de dragoste...

Și-atunci, n-am mai putut să mă țin, am urlat zdravăn.

Viața ei era cîntecul. Îi dădea totul, dar o făcea să fie mai singură decît oricare altul, de o singurătate ca a celor din rasa ei — a monștrilor — care te gîtuie, care îți blochează plexul, singurătate pe care n-o cunoști cu adevărat decît după ce au încetat aplauzele.

— Momone, ce cald e publicul în văgăuna lui cea neagră ! Toți oamenii aceștia care te iau în brațe, care-ți deschid inima lor, care te vîră în ea cu totul. Ești plină de dragostea lor pînă la refuz, iar pe ei reversi toată dragostea ta. Ei te vor ; tu te dăruiești. Și cînți, strigi, îți țipi plăcerea, îți apuci piciorul[1] cu inima.

Apoi sala se stinge în tropăitul plecării lor. Tu ești în cabină încă jilavă, sînt încă în sufletul tău. Nu te mai trec fiori, în schimb ești satisfăcută.

Și pe urmă ieși în stradă. E beznă... Inima ți se strînge de frig... ești singură...

Cei care te așteaptă la ieșirea artiștilor nu mai sînt aceiași. Mîinile lor au pretenții. Nu mai mîngîie, te înhață. Ochii lor te judecă. În ei citești : „Uite, e mai puțin bine decît pe scenă !" Și zîmbetele lor mușcă...

---

[1] Expresie populară care înseamnă să încerci o mare bucurie.

Artiştii şi publicul n-ar trebui să se-ntîlnească niciodată. Odată ce s-a lăsat cortina, artistul ar trebui să-şi ia zborul ca porumbelul scamatorului !

Ce-mi spunea ea simţeam şi eu. Mulţimea o chema, o aclama. Şi-apoi, de îndată ce treceam de colţul străzii, cînd ne urcam într-un taxi, Edith mă lua de mînă.

— Vezi, acum, va trebui să fim singure toată noaptea...

Şi era adevărat. Ne întorceam acasă singure şi mîncam amîndouă. Nu chiar întotdeauna. Dar, de la moartea lui Marcel, aveam momente penibile la Boulogne, zile fără căpătîi, goale, pentru că, la Piaf, nu se mai rîdea !

Primele momente de curiozitate terminate, ca şi lovitura cu masa, care pe unii i-a distrat şi altora le-a adus beneficii, ne-am regăsit ca două biete amărîte în frumoasa noastră locuinţă.

De ultima veste grozavă obţinută prin măsuţă n-am fost eu răspunzătoare. A anunţat :

— 28 februarie : o veste.

— Bună ? întreabă Edith.

— Da.

În seara aceea n-am continuat.

A doua zi, masa reia :

— La 28 februarie, o surpriză.

— Marcel, mi-ai mai spus-o.

— La 28 februarie.

— Am înţeles, şi pe urmă ?

Edith, cramponată de masă, degeaba o ocăra, o implora, masa rămînea de lemn.

Patru luni, zi cu zi, după moartea lui Marcel, cine se folosea de măsuţă ? Cine utiliza această dată şi pentru ce ?

Am aflat-o mai tîrziu. Era d-na Bigeard. Şi a avut dreptate.

În noaptea de 27 spre 28 n-am dormit .Vroiam să aflu eu mai întîi, ca s-o pot feri pe Edith. La opt dimineaţa, a sunat la uşă. Era unul cu telegrame. Ca de obicei, am deschis eu telegrama. Ea avea întotdeauna trac. Nu le deschidea niciodată, o făcea doar în serile de premieră. „Veniţi. Vă aştept. Marinette."

Asta era deci 28 februarie ?

De luni de zile, Edith dorea s-o întîlnească pe Marinette, să-i cunoască pe fiii lui Cerdan. Era sigură că o să fie cu neputinţă. Şi astăzi, soţia lui Marcel era cea care o chema.

N-am aşteptat nici o secundă şi am trezit-o. I-am citit telegrama. Nu ştiam nici măcar dacă era în stare s-o priceapă.

Erau cuvinte cu adevărat magice. Edith a sărit din pat. Mantourile, periile de dinţi, şi iată-ne instalate în avionul pentru Casablanca.

Marinette ne-a primit foarte bine. Au plîns amîndouă, s-au îmbrăţişat. Acela care le despărţise, acum le unea. După douăzeci şi patru de ore, cei trei băieţi, Marcel, René şi Paul, îi spuneau lui Edith „Tante Zizi".

Am luat-o pe Marinette, pe sora ei Hélène şi pe cei trei puşti la Boulogne. Loc era. Au stat la noi cîtăva vreme. Ele împreună mi se

păreau un lucru cam neobişnuit. Dar nu mă uimea chiar aşa de grozav. Cu Edith, eram deprinsă. Ea nu făcea niciodată nimic la fel ca ceilalţi. Asculta sfatul inimii. Inima poruncea, şi Edith se supunea. Toată viaţa, Edith a mers în goană după inima ei.

Vroia ca Marinette să fie cea mai frumoasă. I-a comandat o rochie foarte frumoasă la Jacques Fath şi i-a dat o capă de vulpi albe ca s-o poarte peste ea. Era tare fericită, Edith.

— Uite, Momone, ce frumoasă e !

Era adevărat. Dar e totuşi una din rarele ocazii cînd am văzut-o că e indulgentă cu o femeie.

— Momone, ce mulţumit trebuie să fie Marcel ! Îl întreb deseară...

Marinette n-a îndrăznit niciodată să asiste la şedinţele cu masa şi Edith a preferat să n-o invite. Şi-l păstra pe Marcel numai pentru ea.

Trei ani am cărăbănit peste tot masa asta blestemată. Se clătina din toate încheieturile de cît o lovisem cu piciorul. Fusese lipită de două sute de ori. Am dat să-i facă o husă. Era cel dintîi lucru pe care-l îmbarcam în bagajele noastre. La teatru, o aştepta pe Edith în cabină. Cîteodată, o tîra pînă-n culise, mai ales la premiere. Devenise o piază bună. Cînd Edith, superstiţioasă, vroia să pună mîna pe lemn, pe măsuţa noastră punea mîna.

Încă din copilărie, Edith credea în miracole. Avea dreptate. Pînă la sfîrşit, viaţa ei n-a fost decît asta : un miracol. Îi plăceau poveştile frumoase. Avea un suflet de copil. Cînd i se povestea, deschidea ochii mari, îşi încrucişa mîinile pe genunchi, asculta fermecată. Apoi spunea :

— Nu e adevărat, aşa ceva nu există, dar ce frumos e !

Cu masa, cam aşa ceva era. Era un lucru grozav să-l aibă pe Marcel în fiecare seară, să-i pună întrebări. Pînă la urmă, credea fără să creadă, dar nu se mai putea lipsi de asta.

Timp de trei ani, aproape în fiecare seară, în sfîrşit, de fiecare dată cînd eram şi eu acolo, Edith n-a adormit fără să fi auzit, ca şi în trecut, cuvintele pe care i le spunea Marcel în intimitate (pe care numai eu le cunoşteam). Şi, pentru ea, asta era miraculos !

Şi, într-o zi, masa a părăsit-o pe Edith. Marcel trecuse într-adevăr dincolo... Îi spusese : „Astă seară e sfîrşitul. Poate mai tîrziu..."

Nu-mi plăcea în casa din Boulogne. Nu eram la largul nostru. Nu pentru că n-am fi avut loc, aveam chiar prea mult !

Totuşi, iubirea noastră pentru casă începuse bine. Edith era fericită atunci cînd a cumpărat-o.

— Îţi dai seama, Momone ! O casă în stil Directoire ! Pînă şi pavajul din curte e de epocă ! Şi avem grajduri ! Şi-apoi, e prima oară că sîntem între pereţii noştri. Sînt ai mei. Pot să-i arunc în aer dacă vreau ! Nu mai sînt o pîrlită. Locuiesc ca o burgheză-proprietăreasă !

Probabil că decoratorul care o instalase îşi satisfăcuse propriile lui gusturi în materie de lux. Camera era princiară : pereţii erau tapetaţi cu mătase albastră ca levănţica, mobilele — stil Directoire — din lemn de cireş.

E foarte simplu, Edith şi cu mine vedeam castelul Bagatelle, din Bois de Boulogne, cam la fel...

De altfel, Edith era un adevărat ghid cînd conducea pe cineva să-i viziteze castelul : „Camera mea, spunea ea deschizînd uşa, are tapet de mătase. E frumoasă, nu ?“ Dar gloria ei era camera de baie, toată în mozaic negru şi roz. Şi, ca să intri în cadă, trebuia să cobori două trepte.

— Mă doare-n cot, eu nu fac baie. E pentru peştii mei roşii, le-am cumpărat o piscină !

Şi a făcut-o ! Acolo a pus peşti roşii. Găsea că e frumos pe negru. Nu multă vreme, pentru că a decis că peştii aduc nenoroc într-o casă.

Eforturile lui Edith s-au oprit la cameră, la odaia de baie şi la bucătărie. În absenţa noastră, din lipsă de gologani, decoratorul nu mersese mai departe. La întoarcere, lui Edith nu-i mai ardea de aşa ceva, nici de altele. Aşa că, în faimosul salon, care ar fi trebuit să fie sala de antrenament a lui Marcel ,n-a mai fost niciodată altceva decît un pian cu coadă şi două şezlonguri de pînză.

Salonul se prelungea cu sufrageria, toată în marmură şi fără mobile. Era aşa de mare încît, ca să umbli prin el, aveai tot interesul să pui patine cu rotile. Ideea asta Edith a avut-o chiar foarte serios.

— Spune, dacă în locul drăciilor ăstora de fetru, patinele astea de burghez pe care le pui ca să nu murdăreşti parchetul ceruit, am pune, la intrare, patine cu rotile ?

Era genul de năzdrăvănie pe care era capabilă s-o facă, numai ca să vadă mutrele oamenilor.

Ca să-i culce pe prieteni, Edith cumpărase de la Lévitan divanuri-pat, şi le semănase cam peste tot.

La intrarea în casă se găsea o cabină pentru portăreasă. Edith hotărîse s-o amenajeze foarte bine : un divan cu etajeră, o masă şi nişte fotolii.

— Pentru că am devenit proprietăreasă, îmi trebuie o roabă, la ordinele mele şi care să tragă de şnur. Aşa, n-o să am nevoie de chei ! Vreau să aibă tot confortul !

Din fericire, pentru că portăreasă n-am avut niciodată, şi s-a mutat Edith acolo. Se simţea ca acasă. Camera capitonată, baia neagră şi roz făceau ca un decor. Şi multă vreme măsuţa cu trei picioare a tronat în mijlocul mobilelor din rădăcină de nuc.

Noi nu aveam nimic. Nici serviciu de masă, nici pahare, nici argintărie. Doar cîteva farfurii, tacîmuri desperecheate şi pahare stil borcane de muştar. Dar puţin ne păsa. Ciuguleam în familie, în bucătărie, sub privirea lui Tchang, care exista încă şi se refugia în oficiu ca să aibă linişte. Mult mai tîrziu, cînd Edith s-a hotărît să primească şi invita multă lume, închiria totul de la o firmă specializată, scaunele şi, inclusiv, chelnerii.

Camera de baie continua să fie salonul nostru. Nu ştiu dacă era influenţa mesei, dar Edith începuse să creadă în reîncarnare. Aşa că începea, cînd îi dădeam acele de păr, să-mi vorbească de viaţa ei anterioară. Asta, i-o datoram lui Jacquot (Jacques Bourgeat). Omul ăsta ştia tot. Cînd Edith vroia să afle ceva, îi telefona. Atunci, îl întrebase : „Spune, Jacquot, tu crezi în reîncarnare ?“ El nu spusese nici da, nici

nu. Dar din moment ce nu-i spusese lui Edith că e o idioție, ea credea cu străşnicie. Era convinsă că, într-o altă viață, ea fusese Marie-Antoinette, şi eu dna de Lamballe.

— Am căutat bine. Nu se poate să fi fost altceva decît Marie-Antoinette. Avea tocmai caracterul meu, femeia aia. Şi eu aş fi trîntit cu cozonacii în dreapta şi-n stînga. I se reproşa cheltuiala. Ei şi ! Nici nu mai merită să fii regină, dacă trebuie să-ți numeri gologanii ca o burgheză ! Şi frumosul Fersen, sînt sigură că avea ochi albaştri, ştii, ca „toți băieții de la Nord"... Dacă eu am fost Marie-Antoinette, tu nu puteai să fii altcineva decît dna de Lamballe !

Pentru Edith, era ceva absolut sigur, solid. Afirma :

— Nu e nici o îndoială, înțelegi ! Numai femeile astea două pot să fie comparate cu noi. Mai vezi tu altele ?

Eu nu ştiam decît un singur lucru : capul acestei nefericite de Lamballe a fost adus prietenei ei în vîrful unei sulițe. Şi asta îmi dădea frig pe spinare. Îmi mai spuneam şi că strămoşii noştri, ai lui Edith şi ai mei, nu aveau nici papuci ; umblau cu turul pantalonilor găurit, îşi suflau nasul cu degetele şi cîntau *La Carmagnole*. Aşa că nu prea vedeam pentru ce, sub Ludovic Capet, dacă am fi fost de partea lui, n-am fi rămas tot acolo.

Putea să spună Edith oricît :

— N-are nicil o legătură, Momone. Poți să te reîncarnezi în orice. Mi-a explicat Jacquot : e o chestie de păcate. Dacă ai făcut prea multe, ispăşeşti în viața următoare...

— Ei ! Zi şi tu ! Cînd am fost chiaburi, cîte păcate om fi făcut !

Asta nu m-a împiedicat ca atunci cînd Edith a turnat *Si Versailles m'etait conté...*, de Sacha Guitry, cînd cînta Ça ira, să mă distrez grozav. Ca Marie-Antoinette, îi şedea mai degrabă rău !

Edith mi-a dat un răspuns demn de ea :

— Dacă ar fi făcut ca mine şi dacă ar fi cîntat ce-a făcut, şi-ar fi păstrat capul pe umeri !

Toate astea făceau să treacă timpul, dar singurătatea nu-i pria lui Edith.

Ca de fiecare dată cînd nu exista un bărbat care să conteze pentru ea, mergeau toate prost.

În ciuda mesei, cîteva săptămîni, am deraiat cu adevărat. În unele seri, o cuprindea un fel de furie rea care-i rodea pîntecele. Plecam să ne foim pe la Pigalle. Îi plăcea mult să revină în aceleaşi locuri. Edith făcea cîteva tururi de manej, cumpăra doi purcei de turtă-dulce, „Edith" şi „Simone". Şi se termina la Lulu din Montmartre, ca cliente.

Cînd nu aveam nici un bărbat, ne duceam la Lido, amîndouă. Comandam şampanie, invitam dansatoarele. Erau foarte măgulite că stau la masă cu Edith, că beau cu ea. Edith le spunea :

— Veniți la noi acasă să faceți cartofi prăjiți.

Asta le făcea să rîdă. Nu credeau. Era serios. Edith le îmbarca, şi fetele ne făceau, drăguțe, cartofi prăjiți. Ca să-i facem să alunece, beam zdravăn. Le strecuram ceva parale dansatoarelor spre a nu-şi fi pierdut seara de pomană. Ne distrasem. Ne duceam să ne culcăm.

A doua zi, Edith îmi spunea :

— Vezi, Momone, iar am făcut prostii. Dar nu pot să mă-ntorc singură în baraca asta.

Eram aşa de leftere încît Edith a reînceput să cînte pe străzi.

— Hai, Momone, ne-nţolim prost. Nu am moral, trebuie să fac o stradă !

Ea se arunca în stradă aşa cum se aruncă alţii în braţele mamei. Ce era extraordinar e că niciodată n-a recunoscut-o nimeni. Oamenii nu-şi puteau închipui că este Edith Piaf. Am auzit reflecţii în genul : „Ia te uită, o imită pe Piaf" — „Se vede totuşi că nu e ea" — „Ce diferenţă !".

Asta ne făcea să rîdem. Dar niciodată n-a existat un Louis Leplée care să ne angajeze. Şi, totuşi, cînta bine această cîntăreaţă de pe străzi !

PARTEA A II-A

25 mai 1963

Draga mea Edith,

Scăpat din ghearele morţii, nu-mi prea dau seama cum (ăsta-i trucul nostru), te îmbrăţişez căci tu eşti una din cele şapte sau opt persoane la care mă gîndesc cu drag în fiecare zi.

Jean Cocteau

CAPITOLUL XIII

ÎN TRECERE PRIN BOULOGNE

Boulogne a fost şi o epocă de iubiri trecătoare. N-am avut nimic solid, nimic să merite atenţie. Nu ştiu de ce, dar bărbaţii pe care i-am întîlnit atunci erau toţi însuraţi. Poate pentru că aveau şi vîrsta. Iar cei neînsuraţi n-au interesat-o pe Edith decît pentru talentul pe care-l intuia în ei, aşa cum au fost Charles Aznavour şi Robert Lamoureux.

Robert a făcut parte dintre cei cărora ea le spunea „meteorii". Erau o dîră pe cerul lui Edith, dădeau lumină, apoi cădeau, nu mai erau decît o piatră rece, şi nu se mai vorbea de ei.

Aşa l-am văzut trecînd pe Robert Lamoureux. N-a fost decît o întîlnire profesională. A debarcat într-o zi cu mutra lui bună, cu silueta lui mare, cocoţată pe nişte labe prea lungi. Prima oară cînd l-am văzut, avea o vestă cu nişte carouri şi mai ţipătoare decît acelea ale lui Yves la „Moulin-Rouge". Nici nu credeam că poate să existe aşa ceva. Şi, cu Edith, văzusem destule năzdrăvănii !

Ca mulţi alţii, venise să propună cîntece. Toţi începeau aşa. Era uşor. Ca s-o vezi pe Edith, nu era nevoie de recomandaţii. Trebuia doar să spui că ai un cîntec sub braţ !

I-a plăcut lui Edith numaidecît : „Băiatul ăsta are talent. O să facă carieră. O să-l împing şi eu". Ceea ce va şi face cîteva luni mai tîrziu.

Robert atîta ar fi aşteptat, să treacă de la relaţiile profesionale la altele mai intime. Mi-ar fi plăcut asta, era simpatic, şi mai era şi băiat frumos. Şi-apoi, avea un fel de a zîmbi, lăţindu-şi gura, că îţi venea chef să dai o raită cu el prin manejuri. Era un tip cu care să te duci să tot petreci !...

Robert o găsea pe Edith foarte pe gustul lui. Şi dacă nu s-a întîmplat nimic, nu e din pricină că nu i-ar fi făcut, să zicem, curte. Ataca tare, Robert, şi nu era lipsit de farmec. Dar pe Edith o impresiona doar talentul lui. Pentru celelalte, nu avea poftă. Asta era fără drept de apel !

Acelaşi lucru s-a petrcut cu Charles Aznavor. N-au avut decît relaţii profesionale ; cu toate astea, amîndoi erau la fel de destrăbălaţi.

Într-o zi, cineva a spus faţă de Edith :

— Am descoperit un loc tare nostim, Clubul Mic, strada Pothieu.

Sînt acolo o mulţime de tipi care fac de toate. Cîntă din gură, la pian. E foarte simpatic.

— Mergem, spune Edith.

Cînd îi plăcea ceva, n-aştepta nici cinci minute.

Era adevărat, era un local de mîna întîi şi foarte simpatic. Totul se petrecea în familie. Erau acolo, subţire ca un fir de aţă, Francis Blanche, care a devenit foarte repede un prieten bun şi care a făcut, mai tîrziu, un cîntec minunat pentru Edith, *Le Prisonnier de la Tour*; Roger Pierre şi Jean-Marc Thibault; Darry Cowl, care cînta admirabil la pian — nu era deloc greu să-l faci să se aşeze, era greu să-l mai scoli! — şi duetiştii, Roche şi Aznavour.

— Cum îi găseşti? mă întreabă Edith.

— Nu grozavi.

— N-ai dreptate. Ăla mic şi ţigănos cu nasul pocit, ăla e înzestrat, are tot ce-i trebuie băiatul ăsta.

Nu trecuseră zece minute de cînd Charles Aznavour stătea de vorbă cu Edith, că i-a şi trîntit-o:

— Nasul tău nu face doi bani pentru scenă, trebuie să-l schimbi.

— Nu e roată de maşină. N-am altul de rezervă!

— Dacă vii cu mine în America, pun eu să-ţi facă altul!

Mai erau cam şase luni pînă la plecare! Charles nu-şi credea urechilor. Şi nici eu, cu toate că eram obişnuită cu Edith. Nu era un ceas de cînd îl cunoscuse şi-i spunea că-l ia în America. Trebuia să mă uit bine la Charles ăsta, poate că merită. La prima vedere, aşa, nu avea gabaritul bărbaţilor lui Piaf, nici ochii albaştri. Atunci?... Am aflat numaidecît.

— Spune, faci cîntece? Ce ai cîntat acum, *Paris au mois de Mai*, e de tine? Ai talent.

Asta era! Simţise că tipul poate să-i scrie cîntece.

Imediat ea l-a făcut să vadă clar ce e cu numărul lui de duetişti.

— Nu e cine ştie ce, e demodat. Nu e rău, Pierre Roche al tău, dar îţi dăunează. Personalitatea ta se bagă mai puţin de seamă, şi a lui nu e destul de puternică pentru ca să te copleşească. Aşa n-o să ajungeţi departe.

Asta îl plictisea pe Charles care ţinea mult la Pierre Charles a fost întotdeauna foarte statornic în prietenie.

— Trebuie să vă despărţiţi.

— Nu pot. Mai tîrziu, poate... E mai mult ca sigur c-o să plece în Canada. La înapoiere, o să vedem!

— După ce pleacă, treci pe la mine.

Nici măcar opt zile mai tîrziu, Charles era instalat la Boulogne, pe un divan pe care şi un puşti de treisprezece ani ar fi stat chircit. Edith l-a făcut să se simtă bine.

— Tu eşti ca şi mine, nu eşti tare mare.

Asta dădea nota *la* a relaţiilor dintre ei. Abia începuse prietenia şi ea avea mereu alte pretenţii. Charles o inspira pe „Tante Zizi", ea nu-i ierta nimic. În schimb, avea şi el dreptul la un regim de favoare: al meu. Eu eram surioara bună la toate, şi el era bărbatul bun la toate.

N-a trebuit să treacă multă vreme. Nici nu-şi dăduse el încă bine seama că locuia la ea că, deja, conducea maşina, ducea valiza, o însoţea pe Edith. De la începutul zilei şi pînă la sfîrşitul ei, se auzea : „Charles, fă asta... Charles, fă aia... Charles, ai telefonat ?... Charles, ai făcut vreun cîntec ?...“

— Am găsit două sau trei idei noi, Edith.

Acest gen de răspuns o făcea să sară-n sus pe Edith, care nu aştepta decît prilejul ca să izbucnească.

— Începi o mulţime de cîntece, şi nu termini niciunul. Dacă nu eşti capabil, îţi interzic să mai faci ! Bagă de seamă, dacă te văd că scrii, îmi trebuie cîntecul numaidecît !

Asta era logica lui Edith.

Ca să aibă linişte, Charles se ascundea. Scria prin toate colţurile pe unde nu putea ea să-l vadă. Cum nu era niciodată mulţumit de el, arunca peste tot petice de hîrtie pe care eu le strîngeam. Mai am şi acum cîteva.

Charles a scris totuşi pentru Edith, şi punea în cîntecele ei tot talentul, toată inima. Dar nu se prindea. Pentru cîntece era la fel ca şi cu bărbaţii, simţea sau nu simţea şocul. Din cîntecele făcute de el, ea a cîntat doar cîteva : *Il pleut, Il y avait, Une enfant, Plus bleu que tes yeux.*

Într-o seară, Charles îi dă *Je hais les dimanches.* Era într-una din zilele ei proaste.

— E pentru mine ? Crezi că o să cînt aşa ceva ? E o porcărie, mă auzi !...

Pe deasupra, îi trînteşte o bucată aleasă din repertoriul ei de ocări pe care-l încercase cu mult succes din Ménilmontant pînă-n Pigalle.

— Va să zică, nu-l vrei ? îi răspunde Charles liniştit. Pot să fac ce vreau cu cîntecul ăsta ?

— Poţi să ţi-l pui unde vrei...

Charles s-a dus atunci pe furiş să-i ducă cîntecul lui Juliette Gréco, care l-a pus numaidecît în repertoriul ei.

Cînd a aflat Edith, a mai dat o reprezentaţie, aşa cum ştia ea :

— Vino niţel, Charles. Va să zică, acum dai cîntecele *mele* lui Gréco ?

— Dar, Edith, mi-ai spus că nu-l vrei !

— Eu ? Am spus eu aşa ceva ? Ce, mă crezi tîmpită ! Mi-ai spus că-l duci lui Gréco ?

— Nu.

— Adică, tu îţi închipui că eu pot să fiu dublată ! Eu ! Ce-o să-ţi mai audă urechile...

Reaua credinţă a lui Edith te lăsa cu gura căscată.

Ca să lucreze cu Edith, Charles o pornise cu piciorul greşit. Îi spunea mereu da. Aici era greşeala. Nu trebuia să zică da la toate alea. Trebuia să le cîntăreşti, să-i accepţi toanele, să le adopţi dar în privinţa lucrului, trebuia să-i ţii piept. Ţipa o bucată de vreme, dar te respecta.

Trebuia să ştii şi să trişezi, dacă nu vroiai să fii înghiţit. Şi Charles nu era în stare de aşa ceva. Era prea cinstit, prea curat, prea

pur. Avea așa de multă admirație pentru ea încît, de fiecare dată cînd îl făcea de două parale, spunea : „Edith e cea mai mare, asta înseamnă că are toate drepturile !".

Așa cum plimbi un morcov pe dinaintea nasului unui măgar, ea îi vorbea despre America : „Ți-ar face bine să te duci acolo. În materie de *show business*, ei sînt cei mai mari !". Și Charles își înălța sprîncenele, rotunjea ochii. Lua aerul unui „cîine care are vedenii de friptură", și o asculta pe Edith cum îi povestea călătoriile, experiențele ei...

Cînd nu era ea de față, mă întreba :

— Crezi c-o să mă ia cu dînsa ?

Cu ea nu puteai să știi niciodată.

— Poate, dacă ești foarte cuminte...

Rîdea.

— Ca s-o hotărăsc, nu pot să-i spun că o să fac tot ce va vroi ea, că fac deja...

Dacă Charles ar fi devenit „domnul Piaf", toate s-ar fi schimbat. Toate cîntecele lui ar fi fost geniale. Ar fi avut dreptul la scene, dar nu la tiranie... în sfîrșit, nu de același soi ! În ceea ce mă privește, eu aș fi vrut să se facă treaba. Cu ăsta, aș fi fost liniștită. Fizic, nu-i displăcea lui Edith, și îmi ziceam că împingîndu-i nițel unul către altul, poate că reușesc.

Charles n-a vrut niciodată să se preteze la așa ceva. Cred că o iubea prea mult pe Edith, și că mai ales era prea cinstit.

Edith își cînta repertoriul la „Baccara". Într-o seară, un tip în genul huidumă, unul din ăia care-și leagănă umerii cînd umblă, vine s-o vadă. Și, într-o păsărească franco-americano-argou, o lămurește că a scris versiunea englezească a cîntecului *Hymne à l'amour*. Era reușită ; Edith ținea la cîntecul ăsta.

Tipul avea un chip plăcut, dar plin de găuri. Copil fiind, îl ciuruise vărsatul pe toată mutra. Asta îi punea în valoare aerul bărbătesc. Un zîmbet plăcut și privirea anonimă. Mi-am spus imediat : „Asta e un tip care poate să aibă o șansă".

Dar era plictisitor că pricepeam doar trei vorbe din zece din ce ne spunea. În dragoste, conversația poate că nu e întotdeauna indispensabilă, dar la-nceput, ajută !

— Ascultă, îi spune Edith, ideea dumitale *is very good.*

— *For you ?*

— *No. Not for me.*

— *I am very sorry.*

— Nu trebuie să fii supărat. Asta se poate aranja. Telefonează-mi.

În stil foarte „dur americănesc" își pune două degete la pălărie și ne spune :

— *O.K. Tomorrow.*

Cînd a plecat, Edith a început să rîdă din toată inima. De luni de zile n-o mai auzisem rîzînd așa, cu rîsul acela pe care Henri Contet l-a descris așa de bine într-un articol : „...Deodată, un rîs imens, splendid, curat. Un rîs izbucnește, se urcă și revarsă bucurie în toată încăperea. Edith Piaf vine lîngă mine, se agață de mine și rîde, dar rîde pînă ce nu mai poate să respire, aproape să se sufoce, acolo, pe loc,

iremediabil. Văd, foarte aproape de a mea, figura ei extraordinară care tălmăceşte ce simte şi îşi schimbă culoarea. Îi văd ochii ca o mare adîncă, fruntea imensă, şi rîsul acela monumental care o cuprinde şi care străbate, bucuros să fie muşcat, printre dinţii ei de mică vietate..."

Ce satisfacţie s-o aud rîzînd. Scăpam de posomoreală. L-aş fi sărutat pe băiatul ăsta.

— Ei bine, cu el, cel puţin, n-o să se irosească vremea cu discursuri. Cum îl cheamă, Momone ?

— N-am priceput.

— Nu-i nimic. Mai vine el.

A doua zi, un tip la telefon. Îi spun lui Edith !

— Este unul, Eddie Constantine, care ar vrea să te vadă.

— Nu cunosc. Ce vrea ?

— Să-ţi arate nişte cîntece.

— Să vie.

După două minute, nici nu ne mai gîndim la asta. După amiază, sună cineva.

— Charles, du-te şi deschide, strigă Edith.

Ni-l aduce pe americanul cu *Imnul dragostei*. A trebuit să treacă un moment pînă să ne dăm seama că el era Eddie Constantine. Din pricina accentului, îi fusese teamă că n-o să-l înţelegm, şi-l pusese pe un prieten să ne telefoneze.

Aşa a debarcat Eddie în viaţa lui Edith.

Cu toate aerele lui de şmecher, avea o inimă plină de sentimente. A ştiut numaidecît s-o vrăjească aşa cum trebuia.

— Momone, băiatul ăsta are o fire tandră, mi-a spus că are pentru mine o prietenie — pasiune... Zi, nu e frumos ?

— Şi tu ai reuşit să-l înţelegi ?

— Mă deprind... Ştii, *Imnul dragostei*, cîntecele, era un truc ca să mă întîlnească. Ce găseşti că are alt fel decît cilalţi ?

Eu nu găseam nimic la el. Îi plăcea mult să-i admir tipii, să le descopăr calităţi pe care alţii nu le aveau. Celulele mele cenuşii au început să lucreze, repede, ca un furnicar în plină vară.

Vroiam să aibă, în sfîrşit, un bărbat. Era indispensabil. Ca fizic, putea să meargă. Atunci, i-am trîntit una mare, cît o casă :

— Băiatul ăsta, Edith, are un suflet...

Un suflet, încă n-avusesem aşa ceva ! Era bucuroasă.

În orice caz, avea de ce ducea lipsă Edith : două braţe ca s-o strîngă foarte tare.

Şi cum lucrurile nu puteau să fie altfel, el a devenit patronul.

„Preluarea puterii" se făcea foarte simplu. Edith avea un tip. Era în pat, ca un paşă, şi ea îi spunea servitoarei sau jupînesei — depindea de ce aveam atunci :

— Ţi-l prezint pe noul dumitale stăpîn.

Pentru asta, trebuia ca el să fi rezistat cel puţin cincisprezece zile. Era uşor să se vadă că devenise titularul : la gît purta lanţul şi medalia. Pe măsuţa de noapte erau de-a valma butonii de manşetă, ceasul şi bricheta, cu semnătura „Cartier". Ţoalele, depuse pe scaun,

erau de calitate bună, dar de o culoare imposibilă de privit, și încă și mai puțin de purtat! Cravata era la fel, cum să nu fie remarcată! Se cumpărau mai multe duzini deodată...

Edith își îmbrăca tipii după gustul ei. Al lor n-o interesa deloc. Ea alegea forma costumelor, stofele, culoarea. Era sigură că, îmbrăcați de ea, bărbații ei erau frumoși. Cîteodată, se potrivea. Dar alteori, era de-a dreptul îngrozitor.

Totuși, din genul ăsta de vestoane, pline de fantezie, nu aveau mai mult decît unul sau două în dulapul lor. Pentru rest, îi îmbrăca în albastru. Pentru bărbați, era culoarea ei preferată, din pricina ochilor! Cu atît mai rău pentru cei cu ochi căprui, căpătau totuși îmbrăcăminte albastră.

Charles Aznavour spune mereu povestea asta: „Cu Edith nu era greu să-i recunoști iubitul din clipa aceea. Purta întotdeauna, cînd ieșea cu ea, un costum albastru. Într-o seară, a invitat mai mulți «foști». Ca să-i facă plăcere, se îmbrăcaseră cu toții în albastru! Erau opt cu totul! Ai fi zis că e o trupă de «boys». Edith, care n-a fost niciodată lipsită de umor, s-a aplecat înspre mine și mi-a spus: «Ce zici? Nu se poate spune că m-am plictisit...».“

Mai era și figura cu încălțămintea. Era frumoasă, totdeauna din crocodil. Numai că mulți au suferit de pe urma ei. Edith, în privința asta, avea idei bine stabilite: „Oamenii care au picioare mari sînt niște nătărăi!“.

Numai Cerdan și Montand i-au rezistat. Toți ceilalți și-au purtat încălțămintea din crocodil, cu un număr mai mică. Se poate spune că i-a făcut să sufere pe bărbați!

E-adevărat, era tiranică, imposibilă, greu de suportat, dar pentru lucruri mici. Pentru rest, mai degrabă ea era cea care se supunea.

Despre bărbații ei, Edith își îngăduia să viseze, dar nu se amăgea întotdeauna.

— Momone, ce mă doare este că ei nu mă iubesc pe mine. Nu iubesc pe fata lui Gassion. La aia, nici nu s-ar fi uitat, dacă ar fi întîlnit-o. Nu sînt îndrăgostiți de mine, ci de *numele* meu! Și de ceea ce pot face pentru ei!

În fine, aveam unul nou. Toată casa era cu josu-n sus. O atmosferă de veselie nebună. Ce mult îmi plăcea! N-am avut niciodată relațiile cu Eddie așa cum le-am avut cu Yves sau cu Contet, dar nu era un tip dezagreabil. Era drăguț, nu lovea pe furiș, era mai degrabă cinstit în felul lui.

Prima oară cînd s-a culcat Eddie la noi, m-a înduioșat. L-am găsit, în baie, spălîndu-și cămașa de nylon... N-avea decît una! Din fericire, asta n-a durat. La noi, se cumpărau cu duzina.

Eddie era băiat simpatic, dar, afară de mutra lui bună de „fals dur“, nu inspira încredere. Crezuse în Paris, dar Parisul nu credea încă în el.

De origine austriacă, se născuse la Los Angeles, în octombrie 1915, dintr-o familie de cîntăreți de operă. Tatăl lui, bunicul, vărul, nepotul, toți cîntau. Nu trebuie să-și fi bătut mult capul ca să-și aleagă o meserie. Ambiția lui era să facă muzică serioasă. Ca bas, luase un premiu la Conservatorul de muzică din Viena.

Satisfăcut peste măsură, revenise în California. Cred că nu prea duceau lipsă de başi pe-acolo, că i-au spus : „Uşurel ! Aici nu cîntă oricine ştie să cînte. Aşteaptă-ţi rîndul !“ Fără îndoială că nu era printre cei dintîi, căci, după ce a vîndut ziare, a livrat lapte, a fost paznic la un loc de parcare, a izbutit, în sfîrşit, să cînte la radio : de şaptesprezece ori pe zi, un text plin de poezie despre o marcă de ţigarete. Asta i-a reuşit. I-au mai vîrît pe gît nişte băuturi gazoase, *chewing-gum*, o companie de pompe funebre. Şi, tot cîntînd, a servit pe calea undelor campania electorală a preşedintelui Roosevelt. Şi, fiindcă tot era acolo, pe aceea a lui Dewey, adversarul celui dintîi !

Textul publicitar nu prea te lasă să gîngureşti cu multă convingere. Este cam cum e orologiul vorbitor. Se repetă mereu, nu există surprize. Aşa că Eddie, care vroia surprize, şi-a lăsat nevasta, pe Hélène — fără prea mare părere de rău, între ei se destrămase ceva — şi pe fiica lui, Tania, şi a venit la Paris să-şi încerce norocul ! Se gîndea că după război, la Paris, un american ar putea place. Nu avea nevoie să-şi anunţe culoarea.

După debutul ca amator la postul Paris-Inter, Lucienne Boyer l-a angajat la Clubul Operei. A mai cîntat cîte puţin la Léo Marjane şi la Suzy Solidor. Era mai bine decît să cînţi, incognito, plăcerile *chewing-gum*-ului. Cel puţin, cu fizicul lui, putea să se apere. Dar era departe de a fi dat lovitura.

Ca pentru mulţi alţii, Edith a fost norocul lui. Avea un fler uimitor. Acolo unde încă nimeni nu-l văzuse, ea simţea talentul. M-a impresionat de multe ori. Ea nu credea în aparenţe. Ştia ce vor deveni peste cinci sau şase ani cei care se apropiau de ea ; şi numai la asta se gîndea atunci cînd se ocupa de ei.

Bărbaţii care vor să străbată, bărbaţii care au ceva în măruntaie, asta i-a plăcut întotdeauna. Constantine nu era un Yves Montand, dar avea totuşi ceva, şi atunci, Edith a început prin a-l pune să înveţe franţuzeşte. Devenea urgent, din toate punctele de vedere, pentru că conversaţiile lor nu aveau un cîmp de desfăşurare prea mare, şi lui Edith nu i-a plăcut niciodată să repete de două ori acelaşi lucru. Trebuia s-o înţelegi repede, cînd spusese abia pe sfert ce vroia...

Chiar aşa, pe păsăreşte, Eddie îi povestise lui Edith viaţa lui. Toţi treceau prin asta. Ştia că era căsătorit, că era despărţit de soţie şi că îşi adora fiica, pe Tania. Ceea ce era sigur, era că totul se sfîrşise între Hélène şi el, că nu se mai gîndea deloc la ea. Şi atunci Edith îmi spunea :

— Îmi place că a rupt-o cu ea cu mult înainte de a mă fi cunoscut. Aşa, n-o să fiu acuzată că am adus discordie într-o căsnicie ! Asta, cel puţin, e liber. Şi-apoi, în America se divorţează uşor !

În felul ăsta se lăsa ea păcălită de bărbaţi. Le înghiţea toate gogoşile, alunecau ca un lichior pentru cucoane ! Foarte dulce, cu mult zahăr... la fund, tocmai atîta alcool cît trebuia !

Într-o după amiază, un băiat care se numea Leclerc vine pentru o audiţie. Constantine era acolo, asculta. Erau numai cîntece de dragoste. Te înecai în valuri de dragoste. Înotai în sentiment ; în toate stilurile : crawl, pe spate, fluture... Într-adevăr, se găsea pentru toate gusturile !

În mijlocul unui cîntec, Constantine se ridică, cu ochii tulburi, plini de lacrimi, şi iese. Repede, Edith lasă totul baltă, şi o ia din loc, alergînd după el pe stradă. Era sigură că Eddie plecase ca un smintit pentru că pricepuse în sfîrşit cît îl iubea ea. Dovadă este că îi veniseră lacrimi în ochi !

— Îl ajung din urmă, Momone, îl întreb : „Ce ai, dragostea mea ?“ Şi ştii ce-mi răspunde ? „Mă gîndesc la Hélène !“

Cînd s-a întors, era ca o cîrpă.

— E mai nimic, durează doar două secunde, două cuvinte sînt de-ajuns. Dar secundele alea, Momone, sînt lungi ! Şi, trebuie să poţi să le suporţi...

Lovituri de-astea a mai avut multe, şi o dureau.

Le plăteam şi pe-astea atunci cînd ne impunea cîte o idee de-a ei, într-adevăr. De pildă, nu mă lăsa să mănînc unt.

— Nu trebuie să mănînci unt pentru că, atunci cînd îl pui pe cerul gurii, îţi înmoaie o coardă a creierului, şi asta te împiedică să devii inteligentă !

Nu putea să creadă aşa ceva, dar o amuza. Ce îi plăcea mai ales, era să fie ascultată. Nu mă păcălea. Adevărul : nu-i plăcea untul ! Şi trebuia să-i adopţi gusturile şi dezgusturile.

La restaurant, lua lista şi, cu de la sine putere, comanda pentru toată lumea. Cîteodată, asta îi îngăduia să se răzbune. La cîteva zile după povestea cu cîntecele de dragoste care făceau să plîngă inima delicată a lui Eddie pentru fosta lui Hélène, mergem la restaurant. Eram mulţi.

Edith comandă zece porţii de şuncă cu pătrunjel. Era noua ei descoperire gastronomică şi, în fiecare seară, fără discuţie, ne îndopam cu acelaşi lucru.

Constantine cere pentru el nişte cîrnaţi. Cum se rîdea mult, nimeni n-a băgat de seamă. Cînd Edith a văzut că Eddie, liniştit, începea să mănînce altceva decît şuncă, începe să strige : „Trebuie să fii într-adevăr tîmpit ca să mănînci cîrnaţi !“ Şi îi ia farfuria. „Uite, gustaţi“, le spune ea celorlalţi. Cînd farfuria s-a întors la Constantine, era goală... Şi n-a mai primit altceva.

La Boulogne, nu mai era nevoie să aducem dansatoare de la Lido ca să avem lume ! Era ca la bîlci. Nu ne lipseau ocupaţiile. Fiecare îşi vedea de treaba lui.

Edith pregătea în acelaşi timp a patra călătorie în America şi un turneu de două luni prin Franţa.

Pierre Roche nu se întorsese din Canada, şi ea hotărîse, înaintea celor din S.U.A., să-l ia pe Charles cu ea : „Vreau să te văd ce dai singur pe o scenă. Asta o să-ţi facă bine.“ Inutil să spun că şi Constantine făcea parte din expediţie.

La hotelul Gambetta era chiar ca la uzină. Edith, Constantine şi — cînd i se lăsa timp — Aznavour, repetau.

Afară de asta, mai erau muzicanţii, prietenii, Léo Ferré şi soţia sa Madeleine, Guite, Robert Lamoureux, care venea să-şi facă curtea în trecere — nu se dezlipea cu totul şi avea dreptate —, oameni pe care

nu-i văzusem niciodată și care foloseau cu toții aceeași formulă : „Dna Piaf mă va recunoaște, sîntem prieteni". Pe mine, asta mă făcea să rîd pentru că Edith îmi spunea : „Dă-i afară !".

În toată zăpăceala asta, la orice oră din noapte, făceam cafea, cartofi prăjiți, cărăbăneam clondire, tăiam sandviciuri. Era mai degrabă vesel. Și ar fi fost și mai vesel dacă n-aș fi avut propriile mele plictiseli. Din nenorocire, nu mai puteau să treacă neobservate multă vreme : eram însărcinată. Aveam baftă, Edith nu băgase încă de seamă !

Pentru mine, nu o socoteam ca o greșeală, dar nu îndrăzneam totuși să-i mărturisesc lui Edith. Într-o dimineață, m-am lansat.

— Edith, o să am un copil.

Nu s-a înfuriat, a fost și mai rău.

— Momone, nu-i adevărat ! Nu mi-ai făcut mie una ca asta !

Dacă aș fi avut o mamă adevărată, n-ar fi spus altceva.

Firește, i-a spus imediat lui Constantine. El a fost foarte drăguț :

— Dar Edith, este *very marvellous*. Foarte. Copilașul, cerul trimite. Este *very happy*. Pentru casă, aduce noroc. Pentru o femeie, mică viață în pîntece, este foarte frumos. Mișcător...

Edith nu văzuse lucrurile tot așa. Pentru ea, însemna că-i trădasem încrederea. Și-apoi, copilul ăsta n-o să-l iubesc mai mult decît pe ea ?

Cu răbdarea lui de bărbat, Eddie nu s-a grăbit. A găsit ce trebuia să-i spună, ca ea să priceapă. N-a durat mult. Cu două minute înainte, nici nu vroia să-l vadă pe viitorul meu țînc ; după trei minute, era gata să mă ocărască pentru că încă nu-l adusesem pe lume. Totul se schimbase. Pentru ce-a făcut Constantine în ziua aceea pentru mine, i-am fost foarte recunoscătoare. La urma urmelor, nici nu-i păsa de povestea asta !

— Copilui tău, Momone, e ca și cum ar fi al meu. Deci, fără prostii, auzi ! Trebuie să fii atentă. Un copil se face frumos și puternic în pîntecele mamei. Ca să fie frumos, nu trebuie să te uiți la lucruri urîte. Și-apoi, o să supraveghez chiar eu ce mănînci.

Nu mă mai lăsa deloc în pace. Cînd eram la cinema, mă lua de mînă. Și dacă hotăra ea că spectacolul nu era frumos, că era rău pentru copil, mi-o strîngea.

— Momone, nu te uita, nu-ți dau voie !

Și totul mergea cam în felul ăsta.

— Bea bere, e bună pentru lapte. Mă întreb cu ce i-aș fi dat eu să bea micuțului. Dintr-o dată, sînul meu ar fi dispărut în gura lui. Cutiile mele de lapte, puteai să le umpli cu o pipetă !

Viitorul meu copil nu mai era o taină pentru nimeni. Toată lumea știa că Momone e însărcinată și că trebuie să spună că așa ceva e grozav !

Pe vremea lui Henri Contet, Edith ne făcuse puțin cinematograf cu copilul pe care ar fi vrut să-l aibă. I se rupea inima gîndindu-se că fetița ei murise în mizerie, și că acum, cînd avea parale, nu putea să aibă copil.

Din pricina stării mele, i-a pus în brațe lui Charles o muncă nouă : era dădaca mea !

— Charles, du-te cu Momone. Ţi-o încredinţez. Răspunzi pentru ea şi pentru copil !

Şi în toate cabaretele unde ne duceam, cu burta mea din ce în ce mai proeminentă, Charles îmi prezenta scaunul, Charles îmi ţinea poşeta, Charles supraveghea băutura. „Fără alcool, nu face bine !" poruncise Edith. Nu era prea plăcut, pentru nenorocitul de Charles, să se plimbe cu o femeie în situaţia mea. Bietul băiat, ce mai asuda ! Şi o făcea totuşi.

Dacă din nefericire, cînd era şi Edith de faţă, Charles nu-mi dădea braţul pe stradă, se auzea un „Charles !" strigat de vocea celebră şi puternică, care-i făcea fără greş pe toţi trecătorii să întoarcă capul.

Pînă-n ultima clipă, înainte de naştere, Charles şi-a trăit calvarul cu stoicism. Era chiar mai grăbit decît mine să se termine odată.

Cu cîteva zile înainte de naştere, Edith se interesa :

— N-ar trebui să se-ntîmple cît lipsesc eu. Dacă eşti sigură de dată, o să naşti curînd. Poate să te apuce oricînd. O să-i spun lui Charles să aibă întotdeauna valiza ta cu el.

Nu numai că trebuia să mă suporte la braţul lui, dar trebuia să tîrască, pe lîngă mine, şi valiza !

— Fii mîndru, îi recomanda Edith. Nu e o nimica toată să ţii de braţ o femeie însărcinată.

Drăgălăşenia lui Charles n-am s-o uit niciodată.

Apropierea evenimentului n-a schimbat nimic în viaţa noastră. Edith mă tîra peste tot cu ea. La şapte dimineaţa, am ieşit vesele dintr-un cabaret, împreună cu toată banda. Pe trotuar, m-am oprit brusc.

— De data asta e gata, încep durerile.

— Să mergem la clinică, a poruncit Edith.

Şi iată-ne porniţi. Eu, atîrnînd greu de braţul lui Charles. Edith după noi, cu Eddie şi cu prietenii. Şi, cu toţii, am sosit la clinică. Cu toată frămîntarea dureroasă din pîntecele meu, m-am distrat grozav. Infirmiera îi spunea lui Charles un „Domnule" greu de subînţelesuri. Şi el nu îndrăznea să spună : „Dar vă înşelaţi, doamnă, nu sînt eu tatăl !".

Niciodată într-o maternitate nu s-a făcut o astfel de internare. S-ar fi zis că e o nuntă care chefuise straşnic...

Ca o regină, Edith a anunţat-o pe infirmieră :

— Noi sîntem familia.

Sigur că biata fată nu văzuse niciodată o familie ca cea din jurul meu !

— Nu te vom părăsi, aşa că grăbeşte-te, Momone, mi-e somn.

Să mă grăbesc... Nici eu nu vroiam altceva, pentru că începusem să nu mai văd prea limpede.

— În aşteptarea eliberării, o să bem şampanie.

Ceea ce a salvat clinica de o ocupaţie din partea lui Edith şi a bandei este că nu exista şampanie !...

Edith a plecat, lăsîndu-l pe Charles la faţa locului, ca să-i telefoneze.

Treaba s-a făcut repede. La zece dimineaţa (după trei ore), aduceam pe lume un băiat dolofan, care a fost botezat Marcel şi căruia, bineînţeles, Edith i-a fost naşă.

Era și timpul să nasc. Edith a plecat în turneu cu Eddie, căruia îi obținuse un angajament, și cu Aznavour. Ar fi vrut s-o însoțesc, dar nu era posibil, vroiam să mă ocup de fiul meu. Dar, de fiecare dată cînd am putut, m-am dus la ei pentru două sau trei zile.

Bietul Charles, turneul acela, ce calvar ! M-am întrebat dacă tipul ăsta nu avea o vocație de martir...

Constantine avea încă un accent înfiorător, și succesul lui în provincie era dintre cele despre care e mai bine să nu se vorbească. Asta o scotea din pepeni pe Edith, și atunci Charles era cel care o lua pe coajă.

Mai întîi, el făcea totul. Se ocupa de bagajele lui Edith, de material și de regia de scenă. Pe deasupra, el trebuia să cînte primul.

— Charles, tu intri întîi, căci e nevoie de tine pe platou în timpul spectacolului.

Și Charles, fără să fi avut timp să repete, de-abia apuca să se-mbrace, intra în scenă cu accelerația în plin, ca să-și prezinte marfa în fața unui public care nici nu se sinchisea.

Se poate spune că a avut de îndurat căderi... și încă ce jalnice !

S-ar fi zis că asta-i făcea plăcere lui Edith. Și dacă, în vreo seară, lucrurile nu mergeau prea prost pentru el, a doua zi, Edith îi ordona :

— Astă-seară ai să scoți al doilea și al patrulea cuplet din cîntecul tău. N-ai să le cînți.

— Dar, Edith... n-o să mai facă nici doi bani, protesta Charles.

— Știu eu mai bine ca tine. Nu e nevoie să stai mult în scenă, nu placi.

Și Charles, ascultător, tăia... Cîntecul nu mai spunea nimic, era la pămînt. Atunci, superbă, Edith pavoaza :

— Vezi, aveam dreptate. Chiar și așa, nu e bun de nimic cîntecul tău.

Charles rîdea cam albastru și-mi explica : „Nu-i nimic. Îmi învăț meseria.“ Și continua totuși. Era adăpostit, hrănit, spălat, și făcea cîntece. Se isprăvise cu serviciul nesigur. Asta vroia și el. Își pregătea viitorul.

Într-o seară, după ce s-a întors la Paris, Charles își face intrarea îmbrăcat în negru — un costum nou. Se credea elegant, era mulțumit.

Edith i-a tras un duș :

— Va să zică, acum mă și copiezi ?

— Dar Edith...

— Taci din gură. Asta e costumul pe care l-am comandat pentru Eddie. N-o să ies încadrată de doi tipi în negru ! Aș avea aerul că am închiriat ajutoare de la pompele funebre ! Du-te sus și dezbracă-te.

Și a făcut-o.

Bine-nțeles că nu comandase niciun costum pentru Eddie. Simțise că, în negru, Charles avea ceva care-i semăna ei, și asta nu tolera. În calitate de cîntăreț, o enerva. „Stilul Piaf e bun pentru mine. Nu face doi bani pentru un bărbat.“

Era nedreaptă. Charles n-a făcut niciodată ceva care să-i semene lui Edith. La toți cei pe care i-a format ea, de la Montand la Sarapo, s-au regăsit gesturi, intonații Piaf. Nu la Charles. Și, totuși, el era mai aproape de ea decît toți ceilalți. Asta o făcea să se burzuluiască. Știa bine că,

după ea, nu putea să existe decît unul singur care să zguduie mulțimea, care să vorbească inimii și pipotei, ca și ea, și acela era el.

Îl iubeam mult pe Charles. Era un prieten adevărat. Unul din cei foarte rari care au fost pe deplin cinstiți cu Edith. Ne înțelegeam amîndoi, poate pentru că eram născuți sub același semn : prima decadă a Gemenilor ! În orice caz, asta ne lega.

Se apropia plecarea spre America. Trăiam în plin delir. Eddie aștepta să se potolească furtunile. Charles alerga peste tot. Asta-l făcea să rîdă. Îmi spunea :

— Ia privește, nu-mi mai lipsește decît o pălărie chinezească și niște clopoței la picioare ca să am aerul unui om-orchestră !

Mie îmi plăcea mult tot tărăboiul ăsta. Era o perioadă bună. Veselă.

Edith lucra, cînta, zbiera, îi zgîlțîia pe Guite, Michel Emer, Henri Contet, pe Raymond Asso... în sfîrșit, pe toți compozitorii care-i cădeau în mînă. Lua lecții de engleză, repeta cîntecele care pusese să-i fie traduse și în plus textele de prezentare, pe care le învăța pe dinafară. În timpul răgazurilor, își executa programul într-un cabaret sau într-un music-hall, mă tîra pe la Jacques Heim sau pe la Jacques Fath. De data asta, nu risca să ajungă cu fundul gol : douăzeci și șapte de rochii, mantouri și tot calabalîcul, plus șaptesprezece perechi de ciubote... Și hotărîse că trebuia să fiu și eu la nivelul ei : „Nu trebuie să pari sărăcăcioasă alături de mine, o să te duc la Jacques Fath. Ți-aduci aminte, Momone, cînd îți spuneam că o să te-mbrac la marii croitori ?..." Nu uitasem nimic și îmi plăcea să pun pe mine cîrpe de damă de lux ! Mă și vedeam făcîndu-mi pătrunjelul [1] pe Champs-Elysées !

Așa îmi închipuiam c-o să fie. Dar lucrurile nu s-au petrecut deloc așa.

Puteam să fiu eu mamă de familie, Edith mă vedea fată tînără. La ordinul ei, purtam o plasă de păr și nu eram fardată. „Tu ești ca și mine, ce e simplu îți dă și clasă mare... Ai o față de fecioară..." Din moment ce semănam cu ea, ce putea fi mai grozav, nu-i așa !

La Jacques Fath, la Heim, toată lumea era la ordinele dnei Piaf, care lăsa acolo milioane pentru rochii pe care nu le purta ! Am văzut-o cumpărînd rochii de trei milioane într-o jumătate de oră ! Cînd i le aducea acasă, se năpustea pe ele, le încerca. Nu mai era în ambianța salonului de casă mare atunci, și găsea că e lălîie : „Eu nu sînt manechin, nu sînt făcută pentru așa ceva !"... și le lăsa în dulap. Data următoare, o lua de la capăt. Ea, care era așa de autoritară, care avea idei bine stabilite, se lăsa dusă. „Înțelegi, Momone, croitorii ăștia mari se pricep. E meseria lor."

Și am avut dovada.

Nici nu intrasem bine la Fath că, deja, se organiza circul.

— Repede, proba dnei Piaf ! Duceți-vă și-l anunțați pe dl Fath...

Și toți dansau în jurul nostru, își roteau picioarele, brațele !

— Astăzi nu încerc eu. E pentru sora mea. Pleacă la New York cu mine. O să avem recepții, oameni pe care trebuie să-i vedem...

— Dar desigur, doamnă Piaf..., spunea vînzătoarea. Chemați pe doamna Hortense.

---

[1] A te plimba etalîndu-ți bogățiile ca o ducesă.

Parcă eram într-un tractir. Se auzea cîrîind, piuind, mă cîntăreau pe toate părţile.

— V-o las, îi spune Edith, suverană, Hortensei. Faceţi ca şi cum aş fi de faţă. Am încredere.

Chiar că îşi plasase bine încrederea ! Alegeau ele pentru mine. Eu n-aveam dreptul să spun nimic.

— Este tocmai stilul dumneavoastră..., gîngureau ele, rîzînd pe dinăuntru, pentru că nu cred că puteau să fie atît de intoxicate ca să nu-şi dea seama că mă transformau într-un cîine savant !

La ultima probă, Edith era acolo. După ce m-au împopoţonat, a trebuit să mă rotesc cu graţie, ca un manechin. În jurul nostru, corul vînzătoarelor şi însuşi Fath — care se deranjase — spuneau :

— Se potriveşte minunat... cu tenul dv... cu ochii...

Eu nu credeam nici un cuvînt. Edith făcea însă pe cunoscătoarea. Dădea ordine. Cînd era vorba de ea, nu îndrăznea să le spună nimic ; dar pentru mine, nu era acelaşi lucru...

— Puţin mai lungă. Puţin mai scurtă... Puţin mai sus... Mutaţi-mi nodul ăsta...

— Ce dreptate aveţi, doamnă Piaf... cotcodăceau cumetrele.

Nu îndrăzneam să scot o vorbă. Eram paralizată la gîndul că, odată ieşită din prăvălia lor blestemată, urma să ies aşa pe stradă.

Dacă Edith nu-şi purta rochiile, pe mine însă m-a obligat să le pun. M-a plimbat, aşa deghizată, prin tot New Yorkul. Loulou, atît de drăguţ de obicei, se distra pe socoteala mea. Îmi spunea :

— Să nu crezi că ai fost adusă aici degeaba. Costă scump călătoria. Eşti aici ca să ne faci să rîdem.

Şi era adevărat. Cînd m-a văzut directorul de la „Versailles", a rămas cinci minute bătute cu ochii pironiţi la mine. Era limpede că vroia să spună : „Ce-o mai fi şi asta ?". Devenea caraghios...

— E bine soră-mea. E drăguţă, nu ?

Eram monstruoasă.

N-am putut să pricep niciodată dacă „Tante Zizi" n-o făcuse dinadins ! Cu Edith, nu puteai să ştii niciodată dacă glumea, dacă-şi bătea joc de tine, sau dacă era convinsă de ce spune. Am avut chef s-o întreb, dar n-am îndrăznit niciodată. Avea un fel al ei de a mă îmbrăca, de a mă găti... şi de a-mi spune : „Eşti frumoasă, ce zici ? Eşti mulţumită ?", că mi-era teamă să nu-i stric bucuria.

Înainte de a pleca în Statele Unite, Edith a hotărît să dea cîteva dineuri.

— Înţelegi, Momone, asta face efect. E indispensabil, plec pentru două luni. Aşa, n-o să mă uite nimeni.

Cei care au fost la dineurile ei n-au putut să le uite. Ar fi fost şi greu.

Se hotărîse s-o invite pe Michèle Morgan. Era poate din pricina lui Henri Vidal, cu care avusese o mică aventură pe vremea cînd turnau împreună *Montmartre-sur-Seine*. Pe-atunci, Henri Vidal nu se căsătorise încă cu Michèle Morgan.

Mobilele, masa, scaunele, argintăria, serviciile, albiturile, valeţii, totul a fost închiriat...

— Momone, o să încep cu Michèle Morgan pentru că e o femeie bine, dar simplă !

Cred că era mai ales foarte bine crescută, Michèle ! Un dineu ca acela nu mai văzuse nimeni niciodată. Chelnerul a început prin a răsturna langusta Thermidor în decolteul lui Michèle Morgan, care na- rîs niciodată atîta. Ceea ce ne-a ajutat să ne destindem pentru că lovitura cu langusta era cam boacănă !

Toate se petreceau împotriva bunului simţ. N-am luat cu toţii cafea, pentru că nu aveam destule cești, și uitasem să închiriem ! Așa că, înainte de a fi sosit Michèle Morgan, Edith hotărîse, din oficiu, pe cei care vor bea cafea și pe cei care nu vor bea.

Charles și cu mine nu trebuia să bem. Firește, distrat cum era, atunci cînd s-a servit cafeaua, a spus da. Și s-a auzit, ca tunetul, vocea lui Edith : „Nu pentru Charles ! Nu-l lasă să doarmă."

În seara aceea mi-am dat seama că Michèle Morgan era o femeie excepţională. După dineu, un telefon din partea dădacei lui Marcel mă informează că băieţelul e bolnav. Cum locuia la marginea orașului, destul de departe, telefonam la fiecare oră, ca să aflu cum îi merge. Ei bine, Michèle Morgan, pe care o vedeam pentru prima oară în viaţă, nu s-a dus să se distreze cu ceilalţi. A rămas lîngă mine, fără să doarmă toată noaptea. Eu aveam remușcări, cu toată îngrijorarea mea : mi-o cunoșteam eu pe Edith și mi-era teamă să nu-l umfle pe Henri Vidal.

Eram fericită că nu sînt singură, dar femeia aceasta mă impresiona. Îmi vorbea despre Mike, băieţelul ei, cu un glas dulce ca o voce din cer.

În zori, cînd s-a întors Edith cu Henri Vidal, Michèle a avut aerul că găsește totul atît de natural, că pînă la urmă m-am gîndit că-mi trecuseră prin cap idei nesănătoase.

După plecarea lui Michèle Morgan, Edith mi-a spus :

— Vezi, Momone, femeii acesteia îi port respect.

Și, credeţi-mă, respectul nu era un sentiment pe care să-l poată inspira cineva ușor lui Edith !

Mai erau doar cîteva zile pînă la plecarea în America. Lucrurile nu s-au petrecut deloc așa cum ne închipuiam.

În primul rînd, pentru prima oară în viaţă, am refuzat net să plec cu Edith.

A început să ţipe. Era de prevăzut. Dar eu am rezistat.

— Nu voi rămîne două luni departe de fiul meu.

Eddie Constantine a încercat să aranjeze lucrurile.

— O să vină după noi.

— Dacă nu pleacă cu noi, să nu mai vină.

Atunci s-a amestecat și Charles.

— Ce mai încotro, Edith, ea are dreptate. Fiul ei e un ţînc. Dar Eddie are o idee bună. O să vină după noi.

Asta a fost o vorbă nenorocită.

— Ce te amesteci ? Tu nici n-ai să pleci ! Încep cu Canada, și n-am nimic pentru tine.

Eram în plină furtună. Tuna din toate părţile.

Pentru prima oară, Charles a înfruntat-o pe Edith.

— Nu-i nimic, Edith. O să vin după voi.

Edith a rînjit.

— În ziua aia, găinile o să cînte cum cîntă cocoşii !

Însemna să nu-l cunoşti pe Charles. Nu ajunsese ea de opt zile în Canada, că primeşte o telegramă : „Sînt deţinut la Ellis Island. Trimite cauţiune cinci sute dolari. Aznavour".

Charles se ţinuse de cuvînt, venise în America. Dar o cam păţise. Plecase cu vaporul, pe punte, ca un emigrant. Cum nu avea contract şi nicio leţcaie, serviciile de imigraţie îi spuseseră : „Poftiţi pe-aici, vă oferim ciorba bună a lagărului !"

Edith era încîntată. Făcuse ceva în genul lucrurilor care-i plăceau.

— E mai puţin nătăfleţ decît pare, Charles ăsta cel mititel. A reuşit să vină.

Şi, firește, a plătit cauţiunea.

Îmi dădusem eu aere, dar asta nu putea să dureze multă vreme. Marcel era la o doică, era bine îngrijit. Aveam un chef nebun să mă duc la Edith. Îmi spuneam : „Scîrba, e în stare să mă lase să mucegăiesc aici".

La plecare, Eddie îmi spusese : „Nu te necăji. Ai să vii şi tu..." Avusese tot timpul să mă poată uita... Deloc, mi-a trimis biletul pentru New York. Era drăguţ, dar nu chiar aşa dezinteresat pe cît s-ar fi putut crede.

Nu trecuseră trei zile de cînd sosisem, că Eddie avea aerul că tîrăşte la remorcă o inimă grea ca o ghiulea. Era sinistru. Asta nu putea să mai dureze multă vreme.

— Ce ai de faci mutra asta ?

— Nu fac nici o mutră, Edith. Curînd e *Christmas*... Nu o s-o văd pe fata mea care e în California.

— De ce ?

— Nu vrea nevastă-mea.

Nu era idiot, tipul, ştia cum să procedeze. Edith şi-a ieşit din ţiţîni. I-a spus o mulţime de lucruri oribile despre soţia lui, şi i-a dat ordin să se ducă să-şi vadă copilul.

În dimineaţa plecării, Eddie fluiera în timp ce se rădea. Urcîndu-l într-un taxi, Edith i-a trîntit-o niţel cam sec :

— Nu uita să te-ntorci !

De aşa ceva nu era niciun pericol !

Nici nu trecuse bine taxiul de colţul străzii, că ea ridica din umeri :

— Momone, cred că m-a dus...

— Nici gînd, se duce să-şi vadă fata.

Toate s-au petrecut în ordine. El a telefonat că Tania, fata lui, era nebună de bucurie că-l are pe tăticul ei, şi bla-bla-bla şi bla-bla-bla... Găseam că-şi dădea prea multă silinţă, şi vedeam foarte bine că Edith nu prea înghiţea povestea lui.

— Momone, nu-mi vorbeşte de nevastă-sa... Găseşti că asta-i normal ?

— Şi pentru ce ţi-ar vorbi de nevastă-sa, toate femeile sînt făcute după acelaşi calapod. Ce este important pentru el e fata lui.

Nu era nimic de zis, telefona cu regularitate. Şi, din fericire, aşteptîndu-i întoarcerea, n-am avut timp să ne plictisim.

Charles o bătea la cap pe Edith că se duce la Roche în Canada. Edith nici nu vroia s-audă.

— Nu. Cu prietenul tău n-o să faci niciodată nimic. Lasă-l.

Ca întotdeauna, Edith vedea just. Dar Charles era un om cinstit, statornic. Se încăpățîna.

— Ascultă : aici n-ai nimic de făcut, nu-mi folosești la nimic. Ți-am promis, o să pun să-ți refacă nasul. Asta o să-ți dea timp de gîndit și o să-ți schimbe ideile. Cînd vei avea un cap nou, n-o să mai gîndești la fel.

Cît stai la clinică, fă-mi mai bine o adaptare după *Jezebel*...

Era un cîntec american, cîntat de Franckie Lane, care-i plăcea mult lui Edith. Charles a făcut din el unul din cele mai mari succese ale vremii.

Și din nou, iată-ne fără bărbat în casă... Edith avea însă ideea ei în legătură cu asta, și această idee se numea John Garfield...

Putea să se îndrăgostească de un individ așa cum se îndrăgostește o midinetă, văzîndu-l într-un film sau pe scenă. Într-o seară, m-a tîrît la teatru. Se juca *Hamlet*.

— Momone, este aici un tip care-mi place. L-am zărit doar. Trebuie să mă duc să-l văd mai de aproape.

Așa că, în fiecare seară, înainte de a merge la „Versailles", ne duceam să-l vedem și să-l auzim pe John Garfield în Shakespeare. Ce era mai teribil era că nu pricepeam o iotă, iar ea nimica toată în plus. Și doar pe Edith o aprobam cînd îmi spunea :

— Ah ! Momone, ce frumos e, animalul ! Ce frumos e !

(Textul nu era în *Hamlet*, dar măcar era clar.)

Nu știu de cîte ori am înghițit piesa asta blestemată... După a zecea oară, am renunțat să mai țiu socoteala. Charles se fălea deja cu un plasture pe nasul lui cel nou, și noi tot mai continuam să ne ducem la teatrul ăla nenorocit !

Edith îmi spunea, serioasă : „Îl studiez. Înțelegi, așa n-o să-mi scape !".

Nu i-a scăpat.

Cum îmi spunea după aceea : „Am ajuns la ce doream, dar ăsta ne-a dat mai multă bătaie de cap decît toți... Nu-i așa, Momone ?" Fără-ndoială că și eu eram de aceeași părere.

În ziua care a urmat după noaptea de fericire petrecută împreună, Edith îl aștepta pe John. Seara, nimeni. A doua zi, a treia, tăcere. Era furioasă. O lună mai tîrziu, cînd urma să plecăm din New York, sună telefonul. O voce de bărbat îi spune :

— Alo, cine-i acolo ?

Ea răspunde :

— Edith.

Și aude :

— Aici e John.

— A ! asta-i bună... Te-ai umflat cu fumuri, nu duci lipsă de aere !

— Pe deseară !

Și închide. Nu mai putea fi vorba de nimic. Trecuse destul de mult de cînd se întorsese Eddie și de cînd John n-o mai interesa pe Edith.

Așa că seara, cînd a sosit ca un senior, m-a găsit pe mine în locul lui Edith. Și-a închipuit că e supărată, și n-a înțeles niciodată de ce...

Cînd Eddie se întorsese de la bucuriile petrecute în familie, îi găseam aerul unui individ care ți-a pus coarne, în același timp mulțumit, dar și stingherit.

Cum Edith, la rîndul ei, avea să-și reproșeze ceva cu John Garfield al ei, n-a pus prea multe întrebări. Charles, cu nasul lui cel nou, a fost tema primelor subiecte de conversație.

— Te placi cum arăți acum ? l-a întrebat Edith.

— Bineînțeles, arăt altfel. Cînd mă văd, în trecere, în oglindă, îmi dau seama că am capul cuiva pe care-l cunosc, dar îmi trebuie o secundă ca să mă recunosc.

— Cum îl găsești, Momone ?

— Foarte bine.

— Și tu, Eddie ?

— Este un om nou. Foarte bine.

Charles se întreba : „Să vedem dacă, la Paris, o să se bage de seamă schimbarea".

Înainte de plecare, pe Edith o aștepta o surpriză. A făcut cunoștință cu generalul Eisenhower, nu de departe, de foarte aproape. Venise s-o audă la „Versailles". Și, așa cum făcuse și prințesa Elisabeta, a invitat-o pe Edith la masa lui împreună cu Eddie, care era foarte mîndru să-l cunoască pe acela care urma să devină, peste cîteva luni, președintele țării sale.

Totul s-a petrecut aproape ca între prieteni. Edith era măgulită, dar cîtuși de puțin impresionată. Un general, asta nu-i lua ochii ca o prințesă. Erau cu toții foarte „relaxe" ! Generalul a rugat-o pe Edith să-i cînte cîntecul lui preferat, *Autumn leaves* (Frunze moarte).

Nu-l cîntase niciodată. Mă temeam că o s-o apuce anapoda, dar a mers foarte bine.

Generalul știa o mulțime de cîntece franțuzești și îi spunea mereu lui Edith : „Pe ăsta îl știi ? dar pe ăsta ?".

Se distra strașnic și cînta împreună cu ea. Americanii nu au același gen ca englezii, se poartă simplu, dar au totuși clasă. Plecarea se anunța bine. Urma să-i luăm pe Eddie și pe Charles. Cu Pierre Roche, se aranjase fără suferință. Se căsătorise cu o canadiană, Aglaé, care nu vroia să-și lase cabana din Canada... Așa că s-au despărțit fără complicații.

Edith era încîntată. În sfîrșit, Charles îi aparținea integral !

— Charles, ai să vezi ! Contează pe mine !

Și am văzut ! Cazul lui în fața lui Edith era disperat în mod definitiv : nu-i mai era teamă că o s-o părăsească, putea să facă cu el ce vroia !

De-abia debarcase, că Edith a dat o raită rapidă pe la Casablanca pentru ca s-o vadă pe Marinette și să-i îmbrățișeze pe cei trei băieți : Marcel, René și Popaul, pe care-i iubea mult. N-a întîrziat mult acolo, pentru că o aștepta *la P'tite Lili*.

Era o poveste întreagă cu comedia asta muzicală. Se vorbea de ea de doi ani. *La P'tite Lili* a fost un triumf al voinței lui Edith.

Toți își puneau bețe-n roate unul altuia. Niciunul nu-l vroia pe celălalt. Mitty Goldin, directorul atotputernic al „A.B.C."-ului, îi comandase lui Marcel Achard o comedie muzicală, *la P'tite Lili*. Marcel Achard ne povestise piesa, croită parcă pentru Edith. Ea vroia să o pună în scenă Raymond Rouleau, care zbierase zdravăn că „niciodată n-o să mai pună picioarele pe o scenă de-a lui Mitty Goldin, că, oricum, nu va lucra pe un text de Achard" ! Pentru decoruri, autorul o cerea pe Lila de Nobili, pe care n-o vroia Goldin.

O singură persoană era acceptată de toată lumea fără discuție : Marguerite Monnot.

Se-ntîlneau între prieteni și jurau cu toții, în gura mare, că n-o să mai lucreze niciodată cu ceilalți. Cum refuzau să se-ntîlnească, Edith făcea pe intermediara și se ducea să-și vadă „clienții" pe rînd. Dar nu mergea deloc. Edith hotărîse c-o să se facă, și trebuia să se facă.

— Momone, mi s-a acrit de poveștile lor. Am hotărît să joc *la P'tite Lili* la „A.B.C.", cu Raymond Rouleau, și decorurile de Lila de Nobili, și o s-o joc ! Au ei gura mare, e-adevărat, dar a mea e și mai mare !

Eu nu mai credeam nimic. Asistasem la cîteva din ședințele lor și se blagosloveau unii pe alții cu atîta violență, că eram sigură că nu se vor înțelege niciodată.

Greșisem. Jucau cu toții teatru. Au sfîrșit prin a se pune de acord atunci cînd Edith a spus : „Eu dau paralele și eu comand !" Dar ce aventură !

În momentul distribuirii rolurilor, iar era să se dărîme șandramaua. Edith hotărîse că Eddie va avea rolul lui Spencer, gangasterul. Ca fizic, se potrivea. În privința moralului, deloc. Mitty nu-l vroia ; spunea : „Merge ca un urs care dansează. Are un accent înfiorător...". Ne-am distrat cu toții pe chestia asta pentru că, după treizeci de ani de Paris, Mitty păstrase un accent care cu siguranță că nu venea din Cantal !

Raymond Rouleau a fost acela care l-a hotărît pe Mitty, spunîndu-i : „O să-i tăiem din text. Gangsterii sînt niște oameni care vorbesc puțin, dar fac multe !"

În ceea ce privește pe junele prim, Mario, rolul trebuia să-i revină șansonetistului Pierre Destailles. Dar se tărăgănase atîta și el nu mai era liber. Atunci, Edith l-a propus pe un necunoscut, Robert Lamoureux. În privința asta, erau cu toții de acord, nu-l vroia nimeni !

Cînd Edith găsea un tip care avea talent, nu-l uita. Mitty și Raymond își smulgeau părul în cor. „Doi debutanți pe afiș, sînt ruinat !" bocea Mitty, care nu investise cine știe ce în afacerea asta. „N-o să fac nici o brînză !" spunea Rouleau. Fără să mai socotim că Edith, ca actriță, nu era reîncarnarea lui Sarah Bernhardt !

Se anunțau momente vesele. Dar chestia cea mai tare, Marcel Achard o păstrase pentru la urmă. De doi ani se certau pe o piesă care nici nu era scrisă. Numai titlul era sigur, *la P'tite Lili*, și cîntecele.

Marcel Achard se distrase mult făcîndu-le, iar Marguerite putea astfel compune muzica.

— Cîntecele, muzica, astea sînt principalul într-o comedie muzicală. Restul e umplutură, spunea Edith, care avea oroare să învețe texte de teatru.

Marcel Achard era încîntat că fusese înțeles atît de bine. Rouleau era singurul care făcea mutre, și care găsea că asta nu era de-ajuns!

În ziua primei repetiții, foarte la largul lui, cu ochii șugubeți, care se făcuseră mici îndărătul ochelarilor lui de scafandru — erau enormi — Marcel a adus cîteva foi de hîrtie pe care le-a împărțit.

— Uitați-vă, copii, asta e prima scenă.

— Dar am nevoie de toată piesa ca să pun în scenă, a strigat Rouleau.

— N-ai grijă, am totul în capul meu!

După zece zile, Marcel Achard născuse o *P'tite Lili* cu o conformație foarte bună.

Între timp, scria noaptea și, a doua zi, proaspăt ca o știucă ieșită din apă, aducea scena următoare. Era chiar mai nostim decît un foileton!

N-am ratat nici o repetiție. Pe bună dreptate. Edith mă angajase în piesă. Eram una din croitorese, în actul întîi, aveam o replică cu Edith; îi spuneam: „Doar n-o să vrei să ne faci să credem că ești fecioară". De fiecare dată, ne prăpădeam de rîs. Aveam și de ce.

Cînd sosea Achard, urmat de soția lui, Juliette — o fată extraordinară — cu foile în mînă, toată lumea sărea pe el.

— Eu sînt asasinul? întreba Eddie.

— Mă însor cu P'tite Lili? se interesa Lamoureux.

Și Marcel Achard, șugubăț, răspundea:

— La sfîrșit, copii... Ca și publicul, o să aflați la sfîrșit!

Rouleau profita ca să facă din rolul lui Spencer (Eddie) un rol mut.

În ciuda lecțiilor accelerate și a bunăvoinței lui, Eddie tot mai păstra accentul lui înfiorător. Așa că Rouleau nu-și bătea capul, și îi spunea: „Repetă: «Teribil»... Nu poți să spui? Nu-i nimic, amice, tăiem!". Și cu o trăsătură de creion ștergea toată replica. Chestia asta nu era deloc pe gustul lui Edith!

— Nu-i nimic, spunea Raymond, foarte calm, nu vă faceți griji pentru Spencer. Totul sînt bicepșii, pălăria, mutra și pumnii. Piesa n-o să aibă decît de cîștigat, și Constantine n-o să piardă nimic.

Mitty avea și el ideea lui: „Nu e nevoie să cînte, asta încetinește acțiunea...".

Atunci, s-a ținut, în biroul lui Goldin, o ședință care a zguduit fotoliile de la „A.B.C.". Cred că Edith putea fi auzită din bulevardul Poissonnière. O apucase una din furiile ei năpraznice!

— Mă luați drept o idioată! Sînteți tîmpiți cu toții! Măgăria voastră mă face să vărs! Profitați că Eddie știe prost franțuzește ca să-i reduceți rolul la zero. Va juca, va cînta, sau oprim tot! sînt gata să plătesc rezilierea!

Eu fac acum doar un rezumat, dar a fost mai tare şi mai lung. Au cedat în faţa lui Edith. Rouleau a ridicat din umeri, şi Mitty a spus : „Nu mai pun niciodată picioarele în teatrul ăsta care nu mai e al meu !“. A stat opt zile fără să se ducă în sală şi fără să vorbească cu Edith.

Poate că, în ziua aceea, Edith l-ar fi lăsat baltă pe Constantine, dacă ar fi ştiut de surpriza pe care i-o rezervase.

Eram în pline repetiţii cînd, într-o dimineaţă, Eddie îmi ia tava din mînă :

— Lasă-mă pe mine. Îi duc eu breakfastul lui Edith.

Era prima oară c-o făcea, pentru că Eddie era mai degrabă un tip căruia trebuia să i se ducă micul dejun la pat.

Ce avea să-i spună lui Edith nu putea s-aştepte. Credea el ! nu era psiholog. Ca s-o trezeşti pe Edith cu o veste proastă, trebuia să ai scut la îndemînă.

— Edith, uite, m-am gîndit... mai bine, mai corect... chem pe nevasta mea la Paris...

Nici n-a terminat bine, că tava, cafeaua, zahărul... le-a primit pe toate în plină mutră.

L-a sorcovit în marele stil Piaf, acela din zilele cele mai bune !

— Asta era vizita la fata ta ? Ticălosule ! Va să zică îmi pui coarne cu nevastă-ta ? Dobitocule ! Nătărăule !...

O scurtez. E mai bine. Cînd şi-a revăzut fata, Eddie o revăzuse şi pe nevastă-sa, şi o luaseră de la-nceput.

Edith n-a vrut s-o mărturisească, dar asta o costase totuşi. Pe moment doar, pentru că a doua zi nici nu se mai gîndea. Dar nu avea timp să-şi asigure spatele. Eram prea aproape de repetiţia generală cu *la P'tite Lili* ca să se ducă să zburde.

Aşa că atunci cînd Eddie, după ce a plecat din Boulogne, sigur că a fost iertat definitiv, i-a spus lui Edith că ar vrea să i-o prezinte pe Hélène a lui, ea i-a răspuns :

— Dar fără discuţie ! Adu-o mîine, la repetiţie.

În ziua aceea, Edith s-a gătit.

— Înţelegi, Momone, nu vreau să arăt ca o pocitanie alături de americanca lui.

Aşa după cum ne-o descrisese Eddie, ne închipuiam că trebuie să fie una din acele creaturi de vis, cum se produc în Statele Unite.

Găseam că Edith nu era lipsită de curaj şi de eleganţă. Era mai degrabă frumos din partea ei. Totuşi, îi era cam teamă.

Sosim pe platou. Văd alături de Eddie o fată splendidă, puţin în umbră, blondă, elegantă, stil manechin de mare clasă. Sigur că ea era. Edith se năpusteşte. Constantine se întoarce. Lîngă el era o femeie mică, mai mult decît simplă, cu o bonetă pe cap, coafată cu rotocoale pe urechi. Şi asta era cea pe care a prezentat-o lui Edith. Cealaltă era Praline, una din cele mai frumoase fete din Paris.

Asta a făcut-o pe Edith să rîdă cu atîta poftă, încît Constantine a fost şters, ras, lichidat... ca amant. Pentru că prieteni au rămas foarte buni.

Şi în seara repetiţiei generale cu *la P'tite Lili*, Edith îşi făcea griji din pricina lui.

Avea şi de ce. Din punct de vedere fizic era perfect, avea umerii laţi. Dar textul ajungea la urechile publicului cam mîncat de molii, plin de găuri. Se înţelegea ce se putea. Dar cînd a cîntat Constantine a repurtat un mic triumf.

Dacă aş fi fost nevasta lui, n-aş fi găsit nimic care să mă bucure. O ţinea prea bine, prea de-adevăratelea pe Edith în braţe, şi-i cînta :

Petite si jolie,
Avec tes yeux d'enfant,
Tu boul'verses ma vie
Et me donn' des tourments.
Je suis un égoïste
Voilà, jolie petite,
Il ne faut pas pleurer,
Le chagrin va si vite,
*Laisse-moi m'en aller.**

A fost bisat. Cîştigase.

Eu, care cunoşteam adevărul, găseam că vorbele astea i se potriveau lui Eddie ca o mănuşă.

Cîntecul de la sfîrşit a fost, pentru Edith, un mare succes. Îi plăcea tare mult. Încă din prima zi, îi spusese lui Achard :

— Cîntecul ăsta, Marcel, e un rezumat al vieţii mele, şi e totuşi optimist. Dacă, într-o zi, îmi scriu viaţa, o să-l pun la începutul cărţii.

Demain il fera jour
C'est quand tout est perdu que tout commence.
Demain il fera jour
Après l'amour un autre amour commence.
Un petit gars viendra, en sifflotant
Demain
Il aura les bras chargés de printemps
Demain
Les cloches sonneront dans votre ciel
Demain
Tu verras briller la lune de miel
Demain

---

* *Frumoasă eşti ca dimineaţa,*
Cu ochii tăi copilăreşti.
Tu mă faci să îmi schimb viaţa
Şi mă chinuieşti.
Sînt un egoist, o ştiu.
Iată micuţa mea ce-ţi spun.
Durerile repede trec.
Plînsul la nimic nu-i bun.
Lasă-mă să plec.

Tu vas sourire encore.
Aimer encor', souffrir encor', toujours
Demain il fera jour
*Demain.**

Presa a fost excelentă. *La P'tite Lili* a rămas şapte luni pe afiş Şi ar fi ţinut mult mai mult, dacă Edith n-ar fi avut primul ei accident, acela care a fost începutul seriei negre.

Prezenta un interes piesa aceasta, acela că cei care o văzuseră în ajun puteau să revină după opt zile, că vedeau alta !

Edith nu avea memorie pentru textele de teatru. O plictiseau. O poveste care se lungeşte pe trei acte e prea mult. Cînd uita replica, o înlocuia cu ce-i trecea prin cap.

Eddie, la rîndul lui, se chinuia ca să-şi aducă aminte de toate cuvintele franţuzeşti. Atunci, le traducea pe americăneşte, sau scurta textul.

Robert Lamoureux, care a fost întotdeauna un mare fantezist, le dădea replica în felul lui. Ca să se ţină de ei, e adevărat că era obligat să se urce din mers !

Era foarte „commedia dell'arte", foarte viu ! Publicul se distra copios şi, datorită acestei comedii muzicale a lui Marcel Achard, au demarat Robert Lamoureux şi Eddie Constantine. Aveau de ce să-i mulţumească lui Edith că i-a impus, şi Eddie, care era un băiat bun, a şi făcut-o. A scris-o în cartea lui de amtiniri intitulată *Omul acesta nu e periculos :*

„Edith Piaf m-a învăţat totul pe mine ca şi pe ceilalţi, totul despre ţinuta în scenă a unui cîntăreţ. Ea mi-a dat încredere în mine, căci eu nu aveam deloc această încredere. Mi-a dat dorinţa să lupt, eu care nu aveam deloc poftă să lupt. Dimpotrivă, mă lăsam în voia valului. Ca să ajung cineva, ea m-a făcut să cred că eram cineva. Are un fel

---

* *Mîine va fi iarăşi zi,*
Aşa cum reîncepi să-ţi tot încerci norocul.
Mîine va fi iarăşi zi,
Iubirii ce s-a dus o alta-i va lua locul.
Şi va veni un tînăr cu ochi nepăsători,
Mîine.
Cu braţele-ncărcate numai cu flori,
Mîine.
Clopotele vor suna o dulce mîngîiere,
Mîine.
O să vezi strălucind şi luna ta de miere,
Mîine.
Şi iarăşi vei zîmbi
Şi vei iubi şi ne-ncetat vei suferi.
Mîine va fi iarăşi zi,
Mîine.

de geniu ca să afirme, să întărească personalitatea. Îmi repeta fără-ncetare : «Tu ai clasă, Eddie. Eşti o viitoare vedetă !» Venind din partea ei, vedetă de primul rang, această afirmaţie mă galvaniza."

Ceea ce Constantine n-a ştiut niciodată este că, pentru ca să-şi cîştige încrederea în el, Edith dăduse şi bani. Cînd Mitty l-a angajat pe Constantine, l-a luat cu două mii de franci. Şi Eddie credea că avea cinci mii. Edith punea diferenţa. A făcut acelaşi lucru şi cu alte spectacole şi în turnee.

Era grozav de fericită cînd îi spunea cu bună credinţă :

— Onorariile tale cresc. E bine, scumpule, te ridici...

Această manieră de a da, de a ajuta, discret, pe cineva în care credea, era Edith întreagă !

CAPITOLUL XIV

ÎNCEPUTUL SERIEI NEGRE

Pentru prima oară, cu Eddie Constantine, Edith a fost luată prin surprindere. Inlocuitorul titular nu era departe, dar nu l-a avut la îndemînă.

Cînd a sosit André Pousse împreună cu Loulou, l-am plăcut. Avea o față de derbedeu simpatic, în genul lui Belmondo, o strîngere de mînă cinstită, solidă. Era gros, opac, n-aveai cum să vezi prin el : un om cioplit în piatră în care părea să fi fost uitată o inimă ! Un surîs cald, și de la primele cuvinte știai că era parizian.

Era un fost ciclist cunoscut : din păcate, în meseria asta picioarele se uzează mai repede decît restul. Era un băiat dornic să-și bage nasul în lumea artiștilor. Cu Edith dădea într-adevăr lovitura, o nimerea în plin. Își găsise partenera ideală.

André a venit să o vadă la „A.B.C.“, în timpul spectacolului *la P'tite Lili*. Avea gabaritul nimerit. Edith s-a uitat bine la el, apoi a izbucnit în rîs.

— Pe dumneata te cunosc !

— Da. Ne-am văzut la New York. Era în... 1948. Eram campion ciclist, alergam la Madison Square Garden. Împreună cu coechipierul meu, Francis Grauss, am venit să te ascult la „Versailles“. Mi-era dor de un pic de aer din Paname. Ce noroc să te pot asculta ! Și ce mai succes aveai ! Înnebuniseră americanii... Tare mă bucuram că o puștoaică de pe la noi stîrnea asemenea delir, di granda ! Atunci am răcnit: „Acordeonistul !...“ și dumneata ai rîs spunînd : „E un francez în sală !...“.

— E adevărat, și pe urmă ne-am dus toți patru, cu Loulou și tovarășul dumitale, într-un restaurant francez, să halim o friptură cu cartofi prăjiți...

Fiindcă erau deja la „amintirile din copilărie“, putea ieși ceva...

Împreună cu Charles, evaluam șansele lui André. Nu ni se păreau prea grozave ! După întrevederea din cabină, nu-l mai revăzusem pe Pousse. Edith nu mai vorbea de el. Nu era semn bun. Și, ca întotdeauna, cînd avea moralul scăzut se mulțumea cu iubiri trecătoare. Charles și cu mine am fi dorit ca ea să renunțe la acest bal al amorurilor pierdute, în care valsa cu oricine. Edith se consuma prea tare și

noi, de asemenea, încercînd să ne ținem după ea. Ea trăia, totul, pînă la capăt, cu acea nebunie a dervișilor rotitori, care nu se opresc decît atunci cînd se prăbușesc. Ea trăia, totul, ca și cînd a doua zi ar fi trebuit să moară. Chiar și fleacurile, micile plăceri erau epuizate cu o pasiune totală, nestăvilită. Se îndopa cu tot ce-i plăcea, nu îi păsa de nimic... Eram descurajați cu toții văzînd-o cum continuă cu aceeași ardoare, de parcă ar fi fost la primul dumicat! Marguerite Monnot o învățase să iubească marea muzică, cea clasică. Într-o zi, Edith aude din întîmplare, la radio, *Simfonia a IX-a* de Beethoven. Guite era de față. Edith ne privește furioasă.

— Guite, de ce nu mi-ai dat să ascult asta mai de mult?... Tu, Charles, știai că există așa ceva?

— Da.

Pe el a căzut pacostea.

— Atunci? poate că ți se părea prea frumoasă pentru mine? Șterge-o și cumpără-mi imediat discul.

Ne privea de parcă am fi trădat-o, ne simțeam cu toții vinovați. Chiar și eu, care nu eram la curent cu toate astea.

Firește, *a IX-a* a fost ascultată săptămîni în șir. Cum sosea cineva în casă era luat în primire de Edith, care îi spunea: „O să-ți pun să asculți o bucată formidabilă". Și pentru ca să o înțeleagă mai bine, i-o punea de două, de trei ori la șir. Noi nu mai puteam, ne urlau urechile, în timp ce ea își asculta mereu discul cu același extaz.

La fel pățeam și cu cărțile. Trebuia să o citim cu toții pe cea care-i plăcuse și să-i vorbim despre ea ore întregi. În afară de asta, cerea să i se recitească pasajele care îi plăceau. Mai știu încă pe din-afară din *Via Mala, La grande Meute, Sarn, Le vieil homme et la mer, Le Bruit et la fureur.*

Era o carte care o impresionase puternic. o chestie complicată despre „relativitate", dragostea dintre atomi și neutroni, trebuia să ne placă! Mai greu de înțeles decît *Madame Bovary.* Lui Edith însă, cartea asta îi plăcea.

— Vezi, Momone, e greu să înțelegi toate chinezăriile astea. Cînd o citești, îți spui că în colțul tău ești o nimica toată. Dar, în același timp, așa nimic și fleac cum ești, devii deodată foarte mare. Mare ca lumea, înțelegi?

O aprobam, numai ca să-i fac plăcere. Dar eram mai degrabă de acord cu ea, cînd afirma:

— Gide, vă jur că înseamnă ceva!

Zile întregi o ținea astfel. Norocul nostru e că citea puțin! Ochii îi oboseau repede și munca ei îi lua mult timp. Muncea la nesfîrșit, nu numai la repetiții: în viață, pe stradă, la restaurant, pretutindeni privea, asculta, orice putea să-i ofere idei și, într-adevăr, i le și oferea.

Nu mergea niciodată în muzee, dar Jacques Bourgeat reușise totuși să-i facă cunoștință cu tablourile celebre. Edith nu-și stăvilea entuziasmul:

— Corot, Rembrandt, sînt al naibii de bine tipii ăștia doi...

Edith avea o pasiune pentru cinematograf. Cînd îi plăcea un film, rezerva un rînd întreg și lua toată lumea cu ea. Charles și cu mine știam

ce-nseamnă asta. Ceilalţi dezertaseră de mult, cînd pe noi ne mai tîra încă după ea. Am văzut de nouăsprezece ori *Le troisième Homme* de la care Charles a păstrat o amintire de coşmar. El adormea, Edith îl zgîlţîia.

— Charles, dormi... Tu nu ştii ce-i frumos, Charles !

— Da, da, făcea Charles care nu mai ştia cum s-o scoată la capăt.

Singura noastră şansă era că avea gust. Nu înghiţeam orice stupizenie. Dar era interzis să trişezi, trebuia să soseşti la începutul filmului.

— Înţelegi, Momone, începutul mă pregăteşte pentru episodul *meu.*

Căci ea nu mergea să vadă un film decît pentru secvenţa care o entuziasmase.

— În *Le troisième Homme,* Momone, e un moment în care Orson Welles ridică ochii... nu-l scăpa !

Şi, culmea ghinionului, era ultima imagine înainte de sfîrşit.

Nu era niciun pericol s-o fac. Pentru a fi sigură că n-am să pierd nici o fărîmă, nici un moment impresionant, că voi vibra împreună cu ea, că nu este singură, Edith mă ţinea de mînă, mi-o strîngea.

— Acum, Momone, acum... priveşte-l... Cît e de frumos !

Cînd apărea un bărbat în viaţa ei, în timpul în care se ocupa de el, puteam şi noi răsufla puţin.

Simţeam că Charles nu va mai rezista multă vreme. Rămînea alături de Edith dintr-o imensă prietenie. Pentru el, demarajul începea. Încet, dar sigur. Apărea în fiecare seară la „Carrol's", nu era prea scump plătit — două mii de franci pe seară. Dar avea succes frumos. Asta n-o împiedica pe Edith să-i dea sfaturi, în felul ei :

— Charles, în faţa publicului, eşti un timid, şi totuşi ai talent cu carul. Dar înainte de a avea cu ce să-ţi cumperi Rolls-ul, o să ai o barbă pînă la glezne...

S-ar fi putut, dar pînă una alta, ea a fost mulţumită că Charles făcuse economii. Cînd a venit un funcţionar să ne întrerupă gazul, nu se găsea nici un sfanţ în puşculiţă. Ne-am întors buzunarele pe dos : nimic sau aproape nimic. Camerista era sătulă, Doamna îi datora prea mult ! La fiecare sfîrşit de lună, Edith îi cerea împrumut ca să achite gazul, cam pentru treizeci sau cincizeci de cupoane. Atunci, Charles s-a căţărat în goană în cămăruţa lui de la etajul al doilea, unde se hotărîse să se instaleze în linişte, — nu făcea mare caz, dar îşi urma modestul lui drum fără tamtam — şi a coborît glorios ca un papă cu trei hîrtii de cîte o sută.

Gestul i-a plăcut lui Edith ; de la Cerdan nici un bărbat nu-şi deschisese portofelul pentru ea ; pentru delicateţea sufletească i-a plăcut, fiindcă de parale puţin îi păsa. Electricitatea, gazul întrerupte, mare scofală ! S-ar fi dus să doarmă la Claridge.

O poveste ca asta pare neadevărată, mai ales cînd se ştie că încă pe atunci era plătită cu trei sute sau cinci sute de mii de franci pe seară, şi totuşi ea este adevărată şi aşa s-au întîmplat lucrurile pînă la sfîrşit, cînd i se dădea un milion două sute cincizeci de mii de franci (vechi) pe seară.

Loulou îşi smulgea părul din cap, se dădea de ceasul morţii. Sosea cu figura descompusă, se trîntea într-un fotoliu.

— Ascultă, Edith, nu mai poţi continua în felul ăsta, ai să te ruinezi !

Edith rîdea.

— Dar sînt ruinată !... Şi nu-mi pasă ; atunci, fă ca mine !... nu te sinchisi.

— Nu pot, Edith. Dar ce faci cu banii ?

— Păi, nu ştiu, răspundea Edith. Ştii tu cumva, Momone ?

Să mă întrebe pe mine una ca asta ! Eram la fel cu ea. Nici eu nu ştiam. Cred că nu ştiam pentru că întotdeauna găsisem bani, chiar în perioadele de mizerie neagră. Întotdeauna am avut cu ce să mîncăm, să bem, să ne distrăm. Ştiam cum se cîştigă, vedeam cum se topesc, dar nu ştiam cum se păstrează şi mai ales pentru ce trebuie păstraţi.

— Edith, dacă vei avea nevoie într-o zi să ai ceva pus de-o parte ?

— Glumeşti sau îţi baţi joc de mine ? Voi cînta într-una, iar în ziua în care nu voi mai putea cînta, voi plesni. Bagă bine la cap, Loulou. Tare aş vrea să-ţi fac plăcere, dar economii n-am să fac niciodată. Eu nu sînt o burgheză. Viitorul meu nu depinde de mine : se face singur.

Loulou era speriat pentru că ştia că vorbeşte serios ; şi-atunci a avut mica lui idee genială, pe care i-a servit-o caldă :

— Uite ce e, Edith, o să ai două conturi în bancă. De fiecare dată cînd o să încasezi ceva, o să depui cîte o jumătate în fiecare cont, neutilizînd decît pe unul din ele pentru cheltuieli. Vei considera că celălalt nici nu există.

Ideea i-a plăcut lui Edith.

— Vezi, Momone, nu e rea şmecheria lui Loulou ; în felul ăsta o să am şi eu o mică rezervă pe care s-o cheltuiesc cînd îmi va veni poftă.

La depuneri, şmecheria a mers impecabil ; dna Bigeard era de mare ajutor. Edith era radioasă. Minunata Bigeard socotea cu grijă încasările. Ea îi spunea lui Edith : „E foarte bun sistemul lui Barrier ; în momentul de faţă ar trebui să avem trei milioane !“ Edith rîdea în hohote şi avea şi de ce : fitirisise totul. În loc să ia dintr-un singur cont, ea se înfrupta din amîndouă.

— Îţi dai seama, Momone, ce nostim e, fac două cecuri în loc de unul şi am impresia că am o cantitate dublă de bani !

Banii curgeau printre degetele lui Edith ca apa, ca nisipul... Nu puteai să prevezi niciodată cheltuielile ei dintr-o zi. La restaurant eram cel puţin zece, şi mergeam în fiecare seară la ieşirea de la „A.B.C.“. După ce mîncam, dădeam o raită, în aceeaşi formaţie, prin cîteva localuri şi de fiecare dată se servea cîte o sticlă de şampanie de căciulă. Dacă Edith era în formă, mai plătea un rînd. Banii se topeau repede ! Fără să mai vorbim de cadouri, de cheltuielile profesionale, de prieteni, de automobile şi de celelalte... astea din urmă costau cel mai mult.

Nu trebuie uitate impozitele, care erau foarte grele !

Nişte prieteni îi spuseseră : „Ar trebui să ai o fermă în împrejurimile Parisului ; e o treabă interesantă, aduce şi bani, şi ai putea să-ţi petreci acolo *week-end*-urile.“

— Ştii, Momone, ne intoxicăm la Paris. Aerul de la ţară mi-ar face bine.

Hai și cu ferma ! Merita să te deplasezi ca să o vezi pe Edith în mijlocul vacilor, porcilor, iepurilor, puilor !

Și iat-o pe Edith cumpărînd o fermă cu cincisprezece milioane la Hallier, în apropiere de Dreux. Cheltuielile suplimentare au mai înghițit zece.

Nu cred să fi mers mai mult de trei *week-end*-uri în cinci ani ! A revîndut-o cu șase milioane.

Se împlinise aproape o lună de cînd nu-l mai revăzuse pe Pousse. Mă gîndeam : „S-a terminat !", cînd, fiind într-o zi în baie, mă întreabă :

— Momone, cum îl găsești pe Pousse ăsta ?

Nu mi-am bătut prea tare capul, pentru că răspunsul a venit singur :

— Ăsta da bărbat. Bărbat, nu glumă !

— Nu-i așa ? a zis Edith în culmea fericirii, gata să se arunce încă o dată în arena dragostei. O să-l invit la un *week-end*.

Figura cu *week-end*-ul era nouă ; pînă acum nu apelase la ea. În rest, totul s-a desfășurat ca de obicei. Revenind de la țară, Pousse a însoțit-o pe Edith la Boulogne și a rămas acolo un an. Era un *week-end* prelungit !...

O spunea rîzînd :

— Așa cade beleaua pe capul omului. Mi-am zis : „O noapte cu Piaf ar putea fi amuzantă !" Și, pe nesimțite, mi-am lăsat inima zălog. Iac-așa se plătesc contractele cu dragostea !

Pousse mi-a fost drag de la început. Era un tip foarte cinstit, vorbea întotdeauna în interesul lui Edith, niciodată în interesul lui. Ca și Loulou, ar fi vrut ca ea să nu arunce banii pe fereastră ; îi reproșa pînă și cadourile pe care i le oferea lui :

— Ești într-o ureche. Nu pot purta mai multe costume de haine deodată ! Măcar de-ai aștepta o sărbătoare, o aniversare, un motiv oarecare pentru cadourile tale, ca să nu mi le mai îndeși așa...

— Dar ca să-ți fac o plăcere, asta nu-i un motiv ? Nu te plînge, te asigur că alții n-au făcut atîtea nazuri.

— Tocmai d-aia, eu nu sînt ca ei...

— De-asta te și iubesc, idiot adorat.

Erau drăguțe aceste dialoguri, dar simțeam că nu era vorba de o mare dragoste și, ceea ce era mai grav, Edith simțea la fel ca mine.

André nu era prost ; exista creier în spatele mușchilor și el se dovedea un observator fin cînd îmi spunea : „Vezi tu, Edith joacă tot timpul teatru, trebuie să creadă în dragoste pentru că nu poate trăi fără ea. Atunci își spune că iubește. Dar rareori e adevărat. Pentru asta face tot felul de prostii."

Tot felul... Avea dreptate, și lucrul ăsta provoca certuri serioase între ei. Edith nu-i dădea pace pînă nu lua o păruială. Și, totuși, André nu era o brută ; era mai degrabă un blînd. Dar sînt unele lucruri pe care un om nu le poate înghiți. Și, într-adevăr, au fost cele mai grozave ciocniri la care am asistat.

Plecam amîndouă, după-amieze întregi, ca să ne întîlnim cu un alt bărbat. Cînd ne întorceam, eram într-o dispoziție minunată. El, dimpotrivă. Începea să zbiere : „Nu vreau să trec drept un dobitoc !". Nu era

un intelectual, un complicat, căruia i se puteau vinde brașoave. Atunci îl apucau niște furii atît de violente încît, în toiul nopții, azvîrlea pe fereastră tot ce îi cumpărase ea. Un prieten de-al nostru și cu mine, ajutîndu-ne de lumina farurilor de la mașină, ne duceam să i le adunăm : bijuterii, ceas, haine ; nu lucra cu bucata, ci trimitea peste bord tot ce-i cădea în mînă.

După ce sfîrșea scena, se culcau amîndoi liniștiți. Iar în timpul ăsta, în patru labe, pe pavajul din fața casei, eu mă ocupam cu recuperarea obiectelor.

Edith era plină de contradicții și asta îl zăpăcea pe André ; nu reușea să se obișnuiască. Într-o zi, ne-am întors acasă cu cincizeci de baloane roșii pe care stătea scris : „André *, pantofarul, care știe să facă pantofi".

— Cum ați reușit să le luați ?

— Du-te și te uită în mașină, a răspuns Edith.

Mașina era plină de perechi de pantofi de casă.

— Știi, André, cînd eram mică nu am avut niciodată un balon al meu. Mă uitam după ceilalți copii care se plimbau cu baloanele lor. Erau tot atît de bucălați, de curați, de strălucitori ca și baloanele, iar eu dormeam pe bănci cu tata, eram murdară, prost îngolită ; pentru ei eram o cerșetoare. Astăzi, la André, ofereau cîte unul pentru o pereche de pantofi de casă. Am cumpărat atît de multe de pot umple apartamentul.

Toată seara s-a jucat cu ele, urmărită de ochii înduioșați, umezi de lacrimi, ai lui Pousse. Băiatul ăsta era un sensibil, dar nu o știa.

Povești de felul acesteia turnau puțin balsam, dragostea lor scîrțîia puțin. În ciuda aparențelor, ea ținea la Pousse al ei, și hotărîse să-l ia în turneu împreună cu Charles, care, ca întotdeauna, era om la toate. De data aceasta se petrecuseră unele schimbări, deoarece Charles reușise să-i țină piept lui Edith și să introducă în program cinci cîntece nu prea mutilate.

Cu ochii vii, glumeți, și cu surîsul său blînd, Charles îmi spunea :

— Uite, sînt în ascensiune... Încă zece ani din ăștia și ajung să cînt în partea întîi a programului ei „en américaine".

Pentru Charles, zilele urîte se sfîrșiseră ; începea în fine să se remarce, să urce rapid pe drumul succesului. Deocamdată însă se îngrijea de mașină și o conducea.

Edith a plecat iar eu am rămas la Boulogne.

Pousse dorea să fie singur cu ea, iar mie nu-mi strica un pic de calm. Așteptam în liniște întoarcerea lor.

Ne telefonam de mai multe ori pe zi.

Pe 24 iulie m-a chemat mai devreme ca de obicei, ne-am înșirat verzi și uscate pentru ca la sfîrșit să-mi spună :

— Momone, hai să-ți povestesc una bună : era cît pe-aci să-ți telefonez din paradis ! Azi dimineață, moțăiam în fundul Citroën-ului 15 CV ; conducea Charles, dar la virajul de la Cerisiers, am părăsit șoseaua, ne-am înălțat în aer și ne-am trezit într-un măr ! Așa-i că e amuzant ?

---

* Magazin de încălțăminte cu sucursale în toate cartierele Parisului.

Am aşteptat să-mi vină inima la loc ca să pot schiţa cîteva hohote timide de rîs.

— Nu-ţi face griji, Momone, pentru că îţi spun că n-am nimic. Nici cea mai mică vînătaie. De-ai fi văzut mutra mea şi a lui Charles! Ne-am trezit pe jos, cu nasurile în iarbă. Nu îndrăzneam să ne uităm unul la altul, de teama să nu ne vedem făcuţi bucăţele... Dar dacă ai fi văzut maşina! N-a rămas nimic din ea! E agăţată de copac ca o tinichea veche...

Eram mai puţin sigură decît ea. Mă zdruncinase teribil vestea. Era prima oară cînd Edith avea un accident. În zilele următoare, tresăream speriată la fiecare apel al afurisitului de telefon. Trei săptămîni mai tîrziu îi auzeam din nou vocea în receptor, pierdută parcă în depărtări:

— Închipuie-ţi, Momone, că mi s-a făcut o căsuţă de ghips în jurul braţului... Nu te nelinişti, totul merge bine. Dar mă întorc acasă. Nu pot cînta cu o mînă în ghips...

Cînd povestea accidentele, avea mult farmec. Niciodată nu am auzit-o anunţîndu-i cuiva pe care-l iubea, cu brutalitate, că s-a întîmplat o nenorocire sau că e nemulţumită. Spunea întotdeauna: „Nu-i nimic, totu-i bine".

— Conducea André, el nu e rănit. Eram aproape de Tarascon. Charles şi cu mine dormeam atît de adînc în fundul maşinii, încît nici n-am ştiut cum s-a întîmplat! Am derapat într-un viraj, asta-i tot. Pe mîine.

Cîte griji nu mi-am făcut aşteptînd să se întoarcă! Aş fi fost şi mai îngrijorată dacă aş fi ştiut că aceste două accidente ale lui Edith, făcute aproape unul după altul, prevesteau sfîrşitul norocului.

Cînd am văzut-o, în ambulanţă, cu faţa suptă, albă, cu ochii sticlind de febră, am înţeles că mă minţise. Nu avea numai braţul fracturat; două coaste rupte o împiedicau să respire.

— Momone, trebuie să mă internez într-o clinică şi tu o să vii cu mine.

Suferea cumplit. Ea, atît de curajoasă, gemea ore întregi. Singurele momente liniştite erau cele de după injecţie.

— Mă simt mai bine, Momone. Injecţiile astea îmi fac bine. Noroc că există. N-aş putea trăi fără!

Proasta de mine, eram mulţumită că suferea mai puţin. Dacă aş fi ştiut!

Edith a început să prindă gustul calmantelor. Nu mi-a spus nimic despre asta. Era convinsă că nu se va transforma în patimă, că atunci cînd nu o vor mai chinui durerile va renunţa.

Începea să-mi fie teamă şi îi spuneam:

— Edith, ar trebui să aştepţi puţin. De-abia ţi-au făcut una... Ai să te obişnuieşti.

— Mă doare prea tare, Momone. Nu fii într-o ureche! Drogul nu e un pericol pentru mine. Nu pot uita cum s-a prăpădit mama. Momone, am făcut o mulţime de prostii, legăminte de beţiv, dar cocaina şi morfina, asta niciodată!

După două zile de spital, mi-a spus :

— Au o bucătărie infectă aici ; roagă-l pe Tchang să-mi facă de mîncare.

Şi în fiecare zi mă duceam să-i aduc masa de acasă. Nu accepta să-i fie adusă de altcineva.

Într-o seară îmi telefonează :

— O dată cu cina, adu-mi şi nişte cărţi.

Cînd am ajuns la clinică, André Pousse mă aştepta în hall.

— Ascultă, Simone, lucrurile nu mai pot continua în felul ăsta ! Nu eşti tu cea chemată să stai alături de Edith, ci eu.

A început să mă vrăjească, explicîndu-mi că aveam viaţa mea, că ar trebui să o las pe Edith să-şi vadă de-ale ei.

Părea atît de sincer încît m-am gîndit că aş face bine să-l las să-şi încerce norocul. Mai auzisem asemenea lucruri de la Asso şi de la mulţi alţii. Pousse avea logică : singur, ar fi putut, poate, să se apere mai bine. Nu era prea comod pentru el să trăiască cu două femei sub acelaşi acoperiş. Am înţeles întotdeauna că sînt bărbaţi care nu acceptă o astfel de situaţie.

— Bine, de acord, mă duc să-i duc cărţile şi să-i spun la revedere.

— Nu, n-ai să te duci s-o vezi pe Edith ; dacă îţi iei rămas bun de la ea, nu te va lăsa niciodată să pleci. Lasă-mă să o ajut numai eu. Dacă o iubeşti, trebuie să pleci.

M-am gîndit că poate are dreptate ; i-am dat cărţile şi am plecat. Mă supăra faptul că, de fiecare dată cînd vreunul dorea să-mi facă vînt, aranja în aşa fel încît să-i facă impresie lui Edith. Nu era prima oară cînd ne despărţea un bărbat. Întotdeauna m-a rechemat cu un singur cuvînt : „Revino". Aşa cum mă sfătuise André, am plecat să văd „dacă turnul din Pisa mai e încă înclinat". Sărmanul Pousse, ar fi făcut mai bine dacă mă păstra lîngă ei, fiindcă nu s-a menţinut multă vreme pe poziţie ; după plecarea mea, n-a mai rezistat nici măcar cîteva săptămîni...

În fiecare zi, unul dintre prietenii săi, „Toto" Gérardin, ciclistul, venea să o vadă pe Edith, sub pretext că vrea s-o distreze : dar, în realitate, îşi înlocuia metodic tovarăşul.

Bineînţeles, eu ştiam tot. Cînd Edith s-a întors la Boulogne, îi dăduse deja paşaportul lui André, aşa că mi-a spus din nou : „Revino".

Cunoşteam cîntecul, îl cunoşteam chiar prea bine. Dar nu mai eram singură : aveam viaţa mea, un copil. Asta nu mă împiedica să o iubesc pe Edith, dar îmi dădea şi de gîndit. „Tante Zizi" era nemaipomenit de exigentă, te obliga să stai lîngă ea douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru sau aproape atîta. Nu-ţi dădea drumul nici o secundă. Nu i-a prea convenit, m-a făcut cu ou şi cu oţet, dar a acceptat pînă la urmă să nu-mi petrec tot timpul meu cu ea. Doream să respir, aveam nevoie de libertate.

Eram contrariată că André nu mai era acolo. Era un tip hotărît şi ar fi împiedicat-o să o ia razna. Îmi displăcea şi faptul că se reîntorsese aşa de repede acasă. Povestea cu injecţiile nu-mi ieşea din cap. Eram sigură că la clinică nu i-ar fi cedat nimeni.

Purta încă ghipsul ; respira mai bine, dar nu suficient ca să poată cînta, şi cînd Edith nu cînta era în stare de orice prostie.

Cît timp a avut o infirmieră la domiciliu, nu s-a întîmplat nimic supărător. Dar nu a păstrat-o multă vreme.

— De ce nu mai ai infirmieră ? Cine o să-ţi facă injecţiile ?

— N-ai grijă, Momone, sînt destui în jurul meu, iar injecţiile mi le fac singură.

Nu prea mi-a plăcut răspunsul, dar mă gîndeam că dacă avea medicamentul însemna că i-l dăduse doctorul. N-aveam de unde să ştiu că mutrele noi care se învîrteau în jurul ei erau fiinţe caritabile, care o jecmăneau.

Ca şi la clinică, Toto venea în fiecare zi s-o vadă. Era frumos, subţire, cu o uitătură rece, cu coapse şi picioare de ciclist. Din genul de băieţi chipeşi, era mai arătos decît Pousse. Dar n-avea capul de om simpatic fără complicaţii al lui André. Şi, pe deasupra, nici nu era de talia lui Edith. Era o fire slabă.

— Nici nu ştii cît mă iubeşte băiatul ăsta, Momone.

Îi spunea că nu poate trăi fără ea, că înainte de a o cunoaşte nu iubise niciodată. Îşi făcea jocul fără pudoare. Pedala cu nădejde. A trecut cu brio linia de sosire ! S-a mutat la Boulogne.

Edith îşi scosese ghipsul, se simţea mai bine, părea că vrea să-şi reia activitatea. Îmi spuneam că s-ar putea ca Toto s-o ajute să iasă la liman.

Iluziile mi s-au spulberat foarte curînd.

Exista o doamnă Alice Gérardin, care nu ştia de glumă. În decembrie, ea a acuzat-o pe Edith de complicitate cu soţul ei, care, părăsind domiciliul conjugal, şi-ar fi însuşit cîteva amintiri care erau ale ei. O listă frumuşică, pe care comisarul de poliţie i-a citit-o lui Edith, fără cel mai mic zîmbet ; ea nu ştia ce să facă să se înfurie sau s-o ia în bătaie de joc : : „Trofeele de campion, în metal preţios, brăţările, colierele, cerceii, inelele, broşele, un vas de porţelan, un mantou de vizon, 18 kilograme de aur în lingouri..." Nu există furt între soţ şi soţie, dar Edith era acuzată de complicitate şi de tăinuire, nici mai mult, nici mai puţin !

Comisarul Brigăzii criminale avea un mandat de arestare şi, însoţit de doi inspectori, a făcut o vizită amănunţită locuinţei. Trăiam evenimentul de parcă aş fi fost acolo.

— Şi închipuie-ţi, Momone, că sticleţii intră la dna Bigeard, îi scotocesc dulapurile, îi umblă prin hîrtii. Era neagră de furie ; ea, care scăpase de descinderile Gestapoului, avea acum de-a face cu copoii noştri. Cum începusem să-mi cam pierd răbdarea, i-am condus direct în camera în care se găseau lucrurile de îmbrăcăminte ale dobitocului ! (Toto). Erau acolo cîteva busturi de bronz ale biciclistului, de care era atît de mîndru încît nu a putut rezista să nu şi le aducă ! Comisarul mi-a spus foarte serios : „Doamnă, noi nu căutăm dovada unui adulter, ci pe cea de tăinuire". I-am lăsat atunci să cotrobăiască prin toate încăperile. Au

plecat cam nemulțumiți, cu coada între picioare. Grozav le-ar fi plăcut copoilor s-o bage la apă pe această Piaf, pe care niciunul de-al lor nu reușise s-o aibă cu cincisprezece ani în urmă, pe vremea cînd i se spunea : „*la môme*". E nostimă povestea, nu ?

Nu-mi prea venea la îndemînă să rîd, îmi dădeam osteneala.

Povestea cu Toto s-a mai lungit cîteva săptămîni. Alice Gérardin a angajat un detectiv particular care o urmărea pe Edith pas cu pas. Treaba asta a cam supărat-o. De altminteri, Edith simțea copoii de la o poștă, de pe vremea cînd cînta pe străzi.

Și din nou a rămas singură.

Cît de lungi erau nopțile sărmanei mele Edith, în frumosul ei hotel particular ! ... Charles nu mai era, dna Bigeard și Tchang o părăsiseră. Era perioada în care cei noi îi goneau pe cei vechi.

Edith nu suporta singurătatea. Simțea că i se întunecă mintea. Liniștea o înspăimînta.

— Îți jur că noaptea, Momone, în casa asta blestemată, aud cum picură minutele, cu un zgomot infernal, care îmi sfîșie inima.

Și-atunci pleca pe stradă și intra în primul bar, ca să vadă oameni. Și începea să bea.

Degeaba îi spuneam :

— Acum ești singură, Edith ; ai putea găsi ceva nou.

— Mi-e lehamite să mai aștept ; nu există dragoste. Mă mint singură cu astfel de povești, altfel aș crăpa.

Această îndrăgostită de viață a vrut să moară.

M-am dus la ea de dimineață. Edith era copleșită de tristețe. A început să-mi vorbească de mama ei, de tata, apoi de Cécelle. Nu mi-a plăcut. Era un subiect interzis, din pudoare.

— Spune-mi, mititica mea, Cécelle a mea, cîți ani ar fi avut acum ? Ți-aduci aminte cum mă privea, cum rîdea.

O luase razna de-a binelea vorbind de fetiță.

Am dejunat. Ea n-a mîncat nimic, a băut foarte puțin. Cu toate astea, în ziua aceea ar fi avut nevoie. Cu cîtă durere vorbise de copilul ei ! Mi se rupea inima. Întotdeauna am reușit să suplinesc absența celor pe care îi dorea, dar în seara aceea nu puteam să o înlocuiesc pe micuța ei.

Mi-a spus că trebuia să vină Guite și Francis Blanche. Îi așteptam cu nerăbdare, sperînd că prezența lor va însenina atmosfera.

În sfîrșit, au sosit aproape deodată. Erau la noi de zece minute, cînd Edith s-a retras fără să spună nimic.

— Ce-i cu ea ? m-a întrebat Francis.

— Nu știu, o criză de melancolie.

— Nu trebuie să o lăsăm singură, a zis Marguerite.

Pentru că niciodată nu se arăta preocupată de ceea ce se întîmplă în jur, vorbele ei au avut un efect imediat. Am plecat împreună în căutarea lui Edith și am găsit-o refugiată într-o cameră goală de la etajul trei.

Cînd ne-a văzut, a fugit pe balcon.

— Ce v-a venit să mă spionați ? Mi-e cald, am ieșit să iau aer.

Ne uitam unul la altul. Nu ne plăcea acest balcon. Dar nu îndrăzneam să-i spunem. Deodată, a început să țipe :

— Lăsați-mă-n pace, cărați-vă de-aici. M-am săturat de mutrele voastre de spioni ; mi-e silă de voi !

Tăceam, iar Francis și Marguerite îmi șopteau : „E băută ?“ Le-am răspuns : „Nu, a băut foarte puțin !“

Edith, cramponată de balustrada balconului, privea în vid. Nu părea amețită, nici drogată, nici nebună. Nimic din toate astea. Privea vidul ca și cum de acolo urmau să vină promisiunile pe care le aștepta. În ochi i se citea speranță.

Așteptam să-i treacă criza. Nu semăna cu cele de altădată. Stăteam pe un divan uitat într-un colț al camerei. Simțeam ca animalele prezența dramei în aer. Eram pregătită. Deodată, Marguerite s-a repezit, strigînd:

— A înnebunit ! E în stare să se arunce !

Edith încălecase balustrada. Era pe jumătate în vid.

Marguerite a prins-o în brațe și încerca s-o împiedice. Francis i-a sărit în ajutor. Înghețasem. M-am apropiat și eu, dar Edith a început să strige :

— Lăsați-mă singură cu Marguerite. Plecați.

A trebuit să cedăm. Cum ne apropiam, începea să se zbată și Marguerite de-abia mai putea să o rețină. Am ieșit. După o jumătate de oră, Marguerite a reușit să o ducă în camera ei. Am culcat-o amîndouă.

Am rămas cu ea în noaptea aceea. I-am vorbit de cîntece, de meserie ; nu-mi dădeam seama dacă m-ascultă. Apoi a început să facă planuri de viitor și am înțeles că răul se sfîrșise.

Înainte de a adormi, mi-a spus, ca un copil :

— Iartă-mă, Momone .. Știi, n-a fost adevărat...

Vorbele astea îmi arătau că, de fapt, fusese adevărat. Dar de ce ?

Dacă aș fi cunoscut motivul care o împinsese să facă acest gest, nu m-aș mai fi despărțit de ea nici un moment. Edith mi-a spus :

— Vezi, s-a sfîrșit ; nu mai sufăr.

Am fost atît de naivă, încît am crezut-o.

CAPITOLUL XV

CU JACQUES PILLS E SĂRBĂTOAREA IUBIRII

Car tout était miraculeux
L'églis' chantait rien que pour eux
Et mêm' le pauvre était heureux
C'est l'amour qui f'sait sa tournée
Et de là-haut, à tout' volée,
Les cloches criaient : Viv' la mariée ! *

Cînd scrisese Henri Contet pentru ea *Mariage*, el nu se înşelase, chiar aşa îşi închipuia Edith căsătoria. De totdeauna, ea îmi spunea : „Momone, pentru mine căsătoria e biserica, clopotele... e sărbătoarea iubirii !".

Însă de multă vreme ea nu-mi mai vorbea despre căsătorie, fiindcă n-o mai credea posibilă. Multe lucruri s-au întîmplat în viaţa lui Edith, tocmai atunci cînd ea hotărîse că se insprăvise cu ele, că nu se vor mai întîmpla niciodată.

Ea era aici, lîngă noi, războindu-se cu băutura, cu drogul, cu frica... minţindu-şi prietenii : pe Guite, pe Michel Emer, pe Loulou, pe Charles, pe mine.. şi pe alţi cîţiva, în timp ce pe vaporul „Ile-de-France", în mijlocul oceanului, doi oameni vorbeau despre ea : Eddie Lewis, agentul american care îl înlocuise pe amicul nostru Clifford Fisoher, care murise, şi Jacques Pills.

Stau amîndoi la bar. Vaporul se îndrepta spre Franţa. Jacques fredonează un cîntec.

— Cum îl găseşti, Eddie ?

— Admirabil. Dumneata l-ai făcut ?

— Da. Şi după părerea dumitale, cui l-aş putea propune ?

— Lui Edith, *of course !* **

---

* *Era atît de uimitor,*
Biserica le cînta numai lor
Şi chiar bătrînul cerşetor
Zîmbeai azi toţi au parte-aleasă,
Din turla înaltă zvon se lasă,
Clopotele sună : Să trăieşti, mireasă.

** desigur.

— E grozavă părerea dumitale ! Chiar pentru ea l-am compus, dar n-am mai văzut-o de multă vreme. Nu știu dacă o să-ndrăznesc...

— De ce ? Ajungînd la Paris, o să aranjez eu totul.

Pe Jacques Pills, Edith îl întîlnise în 1939. Bună ziua, bună seara și nimic mai mult ! El era marele Jacques Pills, cel din „Pills și Tabet", cei mai celebri duetiști de-atunci. Edith cîntase abia de curînd la „A.B C.", era mai nimic pe lîngă el. El mai era și bărbatul lui Lucienne Boyer. Toate astea îi dădeau mare importanță, nu ne puteam apropia de el.

În 1941, întîmplător, cu ocazia unei reprezentații în zona liberă, îl revăzusem pe Jacques, ceva mai mult de data aceasta. Era băiat frumos, elegant, avea clasă și era plin de talent. Avea tot ce-i trebuia ca să rămîi cu gîndul la el...

În vremea aceea, colindam cu Paul Meurisse și cu *le Bel Indiférent* cu care plecasem în turneu. Dinspre partea inimii, Henri Contet era pe tapet. Edith nu ducea dorul dragostei. Asta n-o împiedica să-l găsească pe Jacques pe gustul ei.

— Momone, ce bine arată ! Asta nu s-a născut în mocirlă..

Era adevărat, era fiul unui ofițer dintr-o garnizoană din departamentul Landes. Jacques își începuse studiile ca să devină farmacist, însă borcanele în care se conservau tenii, din vitrina unei farmacii, nu-l încîntau deloc. A lăsat totul baltă ca să se angajeze „boy" la „Casino de Paris" și de acolo a făcut un salt direct în numărul lui de duetiști. Apoi — după ce a avut cu Lucienne Boyer o fată, Jacqueline — a divorțat.

Odată debarcat la Paris, tînărul Lewis s-a ținut de cuvînt. Telefonîndu-i lui Edith, el i-a comunicat :

— Am un cîntec care o să-ți placă. E făcut de un tînăr care are mult talent. L-a făcut gîndindu-se la dumneata. Cîntecul e foarte, foarte reușit.

— Cum se numește tînărul ?

— Jacques Pills.

— Vino repede !

A închis telefonul.

— Momone, cînd m-am privit în oglindă și mi-am adus aminte cum arătam cînd m-am întîlnit cu Jacques Pills la Nisa, am început să plîng.

„Eram umflată toată, cu obrazul buhăit ca o beție bătrînă, cu părul care-ți făcea scîrbă, cu șuvițele atîrnînd.. Păream cu zece ani mai bătrînă ! Nu este posibil să-i văd imediat, trebuia mai întîi să mă aranjez Și atunci am telefonat și am amînat întîlnirea. I-am spus : «O să viu eu la hotelul dumitale...» Boala era de vină, înțelegi, Momone ?...".

Ea mă mințea așa de multă vreme. Tîrziu am aflat și am înțeles cum se petrecuseră toate.

A ajuns acolo cu întîrziere, rîzînd mult prea tare. Cei doi bărbați o așteptau, liniștiți, foarte calmi, surîzători.

— Știi, Momone, Jacques nu s-a schimbat deloc ! Era tare frumos. Părea mulțumit că mă vede. Am băut două sau trei pahare, asta mi-a dat curaj.

Apoi, Jacques și-a luat inima în dinți :

— Iată, Edith, am scris un cîntec pentru dumneata. L-am scris în timpul turneului meu în America de Sud, la Punta del Este, un orășel frumos din Uruguay

— Nu știam că scrii cîntece. Ai compus și muzica ?

— Nu. Gilbert Bécaud, acompaniatorul meu, este cel care a făcut-o. Are un talent nemaipomenit. Vrei să-l asculți ? E și el aici.

Gilbert ăsta e un tînăr din Sud, cu ochi de spaniol, și plin de talent. S-a așezat la pian și Jacques mi-a cîntat :

Je t'ai dans la peau
Y'a rien à faire
Obstinément, tu es là
J'ai beau cherché à m'en défaire
Tu es toujours près de moi
Je t'ai dans la peau
Y'a rien à faire
Tu es partout dans mon corps
J'ai froid, j'ai chaud
Après tout je m'en fous
De c' qu'on peut penser
J' peux pas m'empêcher de crier :
Tu es tout pour moi
J' suis un intoxiqué
Et je t'aime, je t'adore à en crever
Je t'ai dans la peau
Y'a rien à faire
Je sens tes lèvres sur ma peau
Y'a rien à faire
*Je t'ai dans la peau.**

Je t'ai dans la peau a fost ceva mai mult decît un debut reușit, a fost lovitura de trăznet ! Se ambalase. Toate îi plăceau : cîntecul, bărbatul. Se vedea deja reîncepînd...

Într-o seară, mi-a telefonat :

— Momone, vino repede, trebuie să te văd.

Am sosit, s-a aruncat la pieptul meu ca un copil.

— Dac-ai ști, dac-ai ști.. E atît de covîrșitor încît simt un fel de durere : mă căsătoresc cu Jacques...

Ne-am uitat una la alta, la amîndouă ne dăduseră lacrimile.

— Ce proaste sîntem, ce proaste !...

---

* *Te simt mereu cu mine,*
N-am ce face,
Oricînd ești lîngă mine,
E-o vrajă ce n-o pot desface.
Oriunde ești cu mine,
Toată mă stăpînești,
La rău ca și la bine
Mă-ngheți, mă încălzești.
Nu-mi pasă de lume,
Ce o să gîndească.
La toți le voi spune
Ce vrajă-ngerească
În mine pătrunde
Și cît e de bine
Cînd te simt cu mine
Oricînd și oriunde.
Sărutul tău și-n gînd îmi place,
Te port cu mine,
N-am ce face.

Eram proaste, într-adevăr. Însă și eu și Edith ne emoționam ușor, ne antrenam una pe cealaltă. Dacă Edith era emoționată, eram și eu.

— Te minunează că mă căsătoresc ?

— Da, oarecum.

I-am spus așa ca să-i fac plăcere. Mai bine-zis, bărbatul era cel care mă minuna. Nu găseam că corespunde întrebuințării. Nu arăta prea solid. Și, la urma urmei, de ce un altul și nu el ?

Avea un surîs cuceritor, o privire mîngîietoare, de dansator mondeni. Era o natură veselă și Edith avea nevoie să rîdă iarăși, să aibă din nou un bărbat în casă, care să comande, care să gonească paraziții, lipitorile pe care le vedeam cum se ascundeau prin colțuri ca niște gîndaci de bucătărie. Eram convinsă că un soț impune în ochii altora mai mult decît un iubit.

— Și, pe urmă, e liber, a divorțat mult înainte de a mă fi cunoscut. Nu mi se va mai reproșa că sînt o „distrugătoare de căsătorii", o „mîncătoare de bărbați"... De data asta, iubitul meu este și logodnicul meu ! Mi-a fost dat să am și eu unul !...

Ideea căsătoriei o înnebunea complet. Ea o anunța tuturor, la oameni literalmente necunoscuți sau pe care abia îi cunoscuse.

Pentru Edith, căsătoria era un lucru foarte important. Avea impresia unei schimbări de categorie socială, un fel de avansare în grad.

Edith, care făcuse de toate în viața ei, avea despre căsătorie păreri de școlăriță abia ieșită din mănăstire. Pentru ea, bărbatul cu care te căsătorești nu e ca orice alt bărbat ; are grijă de tine, te protejează, te ajută. Și-apoi, chiar dacă-l înșeli, nu-l părăsești ! De așa ceva avea ea nevoie. Era convinsă că prin căsătorie fetele se schimbă și voia să vadă dacă e adevărat.

Ea îmi repeta, uimită :

— E prima mea căsătorie ! În ce hal trebuie că-l iubesc...

Ce o preocupa pe Edith era rochia ei de mireasă. Ea voia să aibă neapărat una. O căsătorie fără rochie de mireasă, după părerea ei, nu părea adevărată.

— Nu-i așa că ar fi ridicol dacă m-aș căsători în alb ? (Găseam că e cam prea mult !) Voalul, nici de el nu poate fi vorba ? Vezi, e ceva care-mi va lipsi totdeauna : că nu am făcut prima mea împărtășanie, cu coroniță, cu toată panoplia, deh... Fetele care se duc la prima împărtășanie arată ca niște mirese mititele. Cît de mult le invidiam cînd le vedeam !

Femeia asta visa, ca o puștancă de zece ani, la rochia pe care și-o puneau fetițele la prima împărtășanie. Cînd mă gîndesc, acuma, după ce am aflat cele pe care le știu, mi se rupe inima.

În cele din urmă, a găsit, i-a venit o idee :

— Ascultă-mă, m-am gîndit serios. Mă voi căsători în albastru de culoarea cerului. Voalul îl voi înlocui cu o pălărie cu o voaletă mică de tul. Îmbrăcată așa, pe fotografii o să se pară că sînt în alb.

Era complet schimbată, era fericită. Fizicește însă nu părea deplin sănătoasă. Totuși, era mai puțin nervoasă.

La 29 iulie 1952, la primăria arondismentului al şaisprezecelea din Paris, René Victor Eugène Ducos — Jacques Pills după numele de teatru — de patruzeci şi şase de ani, s-a căsătorit cu Edith Giovanna Gassion, de treizeci şi şapte.

— Ştii, căsătoria la primărie nu mi-a plăcut. N-a avut asupra mea nici un efect. Am rasolit-o, ne-am căsătorit la repezeală. Dar o să-mi scot pîrleala. O s-o fac din nou la New York, în stil mare..

Era ca o fetiţă care nu vrea să se uite la jucăriile ei înainte de 25 decembrie. În luna care i-a rămas, înainte de plecare, s-a ocupat cu vînzarea casei din Boulogne.

„În casa asta, nu mai pot locui. Cînd pun picioru-n ea simt că mă doare carnea de pe mine. Am suferit în ea prea mult. E înţesată, gata să plesnească de amintiri urîte. Au fost atît de puţine cele frumoase. Au fost nopţi în care mă simţeam atît de singură, că aş fi vrut să fiu un cîine şi să urlu a moarte. Dacă mai rămîneam în ea, aş fi înnebunit!

Loulou mi-a găsit, la numărul 67, în boulevard Lannes, un apartament la parter, cu intrare separată, nouă camere şi o bucăţică de grădină. Arată foarte bine. O să pun să le mobileze. Şi-aşa, întorcîndu-mă cu soţul meu, o să ne instalăm în lucruri noi.

Văzînd bucuria pe care o încerca cînd spunea „soţul meu", ai fi zis că era un fel de cuvînt magic care te ajuta să-ţi începi viaţa, un talisman.

Edith era la a cincea călătorie în Statele Unite.

La New York, la 20 septembrie 1952, a avut loc căsătoria visată de ea. Dimineaţa, în apartamentul lui Edith de la hotelul Waldorf Astoria, Marlène Dietrich, binevoitoare, a ajutat-o să se îmbrace şi i-a oferit buchetul de mireasă făcut numai din boboci albi de trandafir, legaţi cu un voal albastru deschis.

Edith tremura de fericire.

Loulou Barrier se afla alături de Marlène, ei vor fi martorii ei. Edith îi privea. Era o privire care rupea inimile prietenilor ei. Citeai în ea de toate : bucuria, teama şi speranţele ei... Ea le-a mărturisit :

— Nu poate fi adevărat... visez ..

Da, era prea adevărat.

Nimic nu era prea frumos pentru cununia ei. Fuseseră prevăzute două recepţii : un cocteil oferit de directorul cabaretului „Versailles" şi un *lunch* în cel mai renumit restaurant din New York, „le Pavillon". S-a petrecut în veselie. Şampania era franţuzească. Edith rîdea mult, cam prea mult.

Apoi, invitaţii au plecat unul cîte unul, Marlène a îmbrăţişat-o pentru ultima oară, urîndu-i multă fericire.

Ceremonia căsătoriei care-i unise se terminase şi viaţa conjugală, care îi va despărţi, începea.

După cîteva ore, Edith apărea la „Versailles", şi Jacques la cabaretul „La Vie en rose", unde a cîntat : *Ça gueule ça, madame*, urmat de un cîntec pe care-l scrisese pentru ea : *Formidable!*

Cîteva săptămîni în şir, era şic printre snobi să se ducă s-o asculte pe Edith la „Versailles“ şi pe „domnul Piaf“ la cabaretul „La Vie en rose“. Pe indicatorul presei americane se găsea deja la numele PEALS * (Jacques) trimiterea la PIAF (Edith).

Călătoria lor de nuntă a făcut pe mulţi să-i invidieze : Hollywood, San Francisco, Las Vegas, Miami... Pentru ei însă, ea însemna muncă. N-aveau timp să viseze, ţinîndu-se de degetul mic, nici să contemple luna. Niciodată, în timpul călătoriilor ei, n-a fost Edith atît de singură.

La Hollywood, în prima seară, Edith s-a prăbuşit pe scaun în faţa oglinzii. Nu se mai poate pudra, machiajul face pete, pete, pielea feţei îl refuză. Părul ei nu mai are nici o strălucire. Numai ochii îi strălucesc, dar ei strălucesc puţin cam prea tare. Edith e cuprinsă, împotriva ei însăşi, de una din furiile nebuneşti, pe care, de obicei, le păstra pentru alţii. Bate cineva la uşă. Ea urlă : „Intraţi“. E directorul cabaretului.

— Edith, Charlie Chaplin e în sală ! A venit să te asculte. Ştii, el nu vine niciodată în localurile de noapte. E un mare succes !

Momone, cînd tipul mi-a spus asta, am primit o lovitură. Să cînţi în faţa omului ăsta era ceva !

Pentru mine, Charlie Chaplin este cel mai mare ! În filmele lui întîlneşti fete cum sîntem noi, Momone. Mizeria oraşelor, el a cunoscut-o şi din cauza asta îl simt atît de apropiat. Dar, cu geniul lui, cît e de departe, o prăpastie ne desparte ! Mi-era atît de frică, aveam un trac să nu poţi deschide gura.

Am cîntat pentru el. Din tot sufletul. Trebuie că a înţeles. M-a invitat la masa lui şi mi-a spus lucruri pe care n-o să le uit niciodată : că foarte rar venea să asculte o cîntăreaţă, că niciodată n-a fost impresionat de vreuna, că eu întruchipam toată mizeria oraşelor, dar şi strălucirea şi poezia lor, că dramele pe care le cîntam n-aveau patrie pentru că erau ale oamenilor, ale iubirii şi că eu, Edith Piaf, îl făcusem să plîngă...

Mi se tăiase răsuflarea. Trebuie să fi arătat tare stîngace stînd lîngă el şi spunînd : „Mulţumesc, ah ! da, sînt tare fericită !“ M-am şi înroşit la faţă.

Laude, am mai primit, să umplu o bibliotecă cu ele, dar de la el, era altceva. Vorbea de cîntecele mele şi prin ele vorbea despre mine. Auzindu-l spunîndu-mi cum mă vedea el, mă simţeam tulburată.

Am stat atît de năucită în faţa lui că, întorcîndu-mă acasă, mi-am zis că trebuie să mă fi luat drept o idioată.

A doua zi, Charlie Chaplin i-a telefonat s-o invite în cartierul marilor vedete de la Hollywood, al prinţilor acelor meleaguri : Beverley Hills.

— Momone, dacă ai fi văzut casa pe care o are, cît era de frumoasă ! Nu îndrăzneam să ating nici un obiect de acolo. Te mişti înăuntru ca într-un decor de film american în culori, ai impresia că totul se revopseşte zilnic !

---

* Pentru americani, „Pills“ devenise „PEALS“.

Pe el, l-am putut privi mai bine. Are ochi albaştri, minunaţi, cu gene lungi. Părul argintiu şi un surîs care-ţi umple sufletul cînd ţi-l adresează. Vorbeşte cu o voce blîndă, egală. Nu face aproape deloc gesturi. Tot ce spune simţi că e adevărat, e limpede.

Mi-a povestit amintiri de pe vremea cînd făcea parte din trupa de comedie a lui Fred Karno. Apoi, mi-a cîntat la vioară compoziţii de-ale lui. Are talent, dar am găsit că muzica lui nu seamănă cu filmele lui, este cam prea sentimentală.

Cînd am plecat, mi-a făgăduit că va compune un cîntec pentru mine — şi cuvintele, şi muzica. Poate că o să uite ! Eu însă n-o să uit casa aceea. Trebuie să fie tare plăcut să locuieşti în ea. Dar îmi spuneam că eu nu m-aş pricepe... n-am astfel de talente.

Cînd Edith s-a înapoiat la Paris, în noul ei apartament din boulevard Lannes, şi-a făcut o mulţime de legăminte. A intrat în frumoasa ei cameră albastră în stilul Ludovic al XV-lea, nouă, nouţă, şi s-a prăbuşit pe pat. De ce Ludovic ăsta şi nu altul ? Habar n-avea. Niciodată nu şi-a mobilat singură apartamentele. Totdeauna făceau treaba asta alţii, după gustul lor. În fond, de decor puţin îi păsa. Ce-i trebuia, era să se simtă la largul ei, şi se simţea.

Camera ei da spre curte. Era întunecoasă şi liniştită Era tot ce-i plăcea. În salonul ei, mare ca o sală de bal, nu se afla decît un pian cu coadă şi o mulţime de instrumente : aparate de radio, magnetofonul, electrofonul, sono... Pe jos, pe mocheta oferită de Loulou, teancuri de discuri ; nici un fel de mobilier. Dacă doreai să stai jos, cărai fotoliile din salonul cel mic care era aproximativ mobilat, fără nici un fel de stil, dar confortabil. Iar dacă era lume prea multă, ne duceam să culegem scaune din bucătărie.

Bucătăria era frumos mobilată, după o revistă pentru gospodine. Trebuie că venise de-a dreptul de la expoziţia de arte menajere. Din fericire, pentru că, mai des ca la Boulogne, mîncam toţi acolo, în familie. Edith tricota şi noi vorbeam fleacuri nopţi de-a rîndul.

Edith îi primea pe toţi prietenii ei după miezul nopţii, rareori înainte. Erai sigur că îi găseşti acolo pe Jacques, pe pianistul ei Robert Chauvigny, pe acordeonistul ei Marc Bonel cu drăguţa lui nevastă Danièle, care nu avea încă unul din primele roluri, dar care va deveni secretara lui Edith, pe Michel Emer, pe Guite, pe Loulou..

Pentru Edith, coşmarul, care avea să dureze patru ani, abia începea.

Cînd s-a întors din America şi am văzut-o cum arată, m-am înfricoşat. De data asta era grav. Unde era iubita mea Edith, cea din colţul străzii, nezistentă deşi slăbuţă, dar plină de sănătate...

— E oboseala, Momone, sînt frîntă. Iată, ţi-am adus o amintire...

Şi mi-a dat un trandafir din buchetul ei de mireasă, ca să-mi poarte noroc. După aceea mi-a povestit cum a fost căsătoria ei şi turneul care a urmat.

— Eşti fericită ?

— O, da ! Jacques e un om minunat.

O spunea, dar vedeam bine că n-o duceau gîndurile la fericirea ei. Nici cu mine parcă nu era. Pe unde-i umblau gîndurile ? Nu reuşeam să înţeleg.

— Ţi-au revenit reumatismele tale ?

În 1949, a avut o criză de reumatism deformant, care a trecut însă repede.

Arăta ca un naufragiat care a rătăcit pe mare o lună întreagă şi căruia îi arunci un colac de salvare. S-a agăţat repede de el.

— Da, asta e. Aşa că înţelegi, cortizonul mă oboseşte...

Nu mintea, crizele ei reîncepuseră. Edith se temea de dureri, nu le mai suporta. De cum simţea că durerea avea de gînd s-o cuprindă, îi tăia ghearele cu injecţii cu cortizon. Medicul îi dăduse să facă două pe zi, ea făcea patru. Cum nu le putea obţine fără reţetă, se găseau nemernici să i le vîndă. Plătea o fiolă de cortizon pînă la cincizeci de mii de franci vechi.

Dacă ar fi fost o biată pîrlită, ar fi lăsat-o să urle de dureri. Dar „Edith Piaf" obţinea tot ce dorea : fiindcă plătea. Succesul şi banii mulţi pot să te omoare la fel ca şi mizeria.

Cum nu mai trăiam alături de ea, îmi dam mai puţin seama. Cu toate că o cunoşteam prea bine, credeam fără greutate cele ce-mi povestea. Şi-apoi, pe mine, ea mă făcea să-nghit tot ce voia. Mă privea drept în ochi, mă lua de mînă şi-mi spunea :

— Ştii bine, îţi simt lipsa... Nu te am decît pe tine... Tu, Momone, tu îmi ghiceşti gîndurile înainte de a începe să vorbesc...

De astă dată n-a fost aşa. Aveam în adevăr ochii legaţi ! De vină a fost accidentul acela. Edith nu era o vicioasă, nu ştia ce-nseamnă viciul. Cînd beam împreună, n-o făceam ca să avem vreo senzaţie în plus. Voiam numai să ne distrăm, să facem farse prosteşti !

Se îmbrăca prost, cu un fular pe cap. Intra în cîte-un local înţesat de lume, se aşeza la o masă şi striga : „Eu, eu sînt Edith Piaf ! Asta-i făcea pe oameni să rîdă. Nimeni n-o credea. Atunci se-ntorcea spre mine :

— Proştii ăştia plătesc ca să mă vadă şi cînd mă au la îndemînă, gratis, nu mai mă vor. O să vedeţi voi dacă sînt sau nu Edith Piaf !

Începea să cînte. Se pricepea foarte bine să se imite pe ea însăşi. Ieşea ceva caraghios. Lumea făcea haz şi credeau mai vîrtos că nu e ea.

Plecînd, rîdea, era satisfăcută.

— Cînd au s'ajungă acasă au să povestească : „E o ţicnită, o nebună adevărată, care voia să ne facă să credem că ea e Edith Piaf. Ca şi cum ai putea să te înşeli. Biata naivă !" Ei bine, naivii ei sînt..

Alteori ne duceam la teatru. Edith cumpăra zeci de îngheţate învelite în ciocolată, de bomboane, pe care le împărţea gratuit.

— Luaţi, vi le dăm ca să vă mulţumim c-aţi venit. Asociaţia actorilor recunoscători vi le oferă...

Alteori, ea le oferă toate astea... ca s-o ierte că a făcut scandal în timpul piesei. Ea le spunea : „Iertaţi-mă, domnilor şi doamnelor, iertare !" Şi pe cei care nu primeau, îi beşteleam.

Ce era uimitor era că, de cum nu se afla pe scenă, lumea n-o mai recunoştea.

În viaţa lui Edith n-au contat bărbaţii, ci iubirea ; trebuia să creadă în ea, era pentru ea ceva neapărat necesar. Fără iubire, ea n-ar fi putut trăi şi nici cînta.

Asta era cauza pentru care putea fi atît de uşor înşelată, şi de cele mai multe ori îmi spunea :

— Vezi tu, e greu să nu poţi uita că eşti Edith Piaf ! că eşti exploatată, că-şi bat joc de tine şi că pînă şi tipul pe care îl ai în pat se gîndeşte, dîndu-şi ifose : e EDITH PIAF...

Devenise pentru ea o obsesie, nu mai vorbea decît de asta. Eram îngrijorată şi nu-mi plăcea deloc. Găseam că-şi schimbase caracterul.

Edith nu-şi complicase niciodată viaţa cu astfel de gînduri. Puţin îi păsa. Nu era nici măcar ranchiunoasă. Cînd îşi bătea cineva joc de ea, deseori nu-şi dădea seama decît după cîteva zile :

— Zi, Momone, măgarul, m-a crezut o proastă !

De multe ori am văzut-o dînd bună ziua cu amabilitate şi chiar sărutîndu-i pe cei care o vorbiseră de rău sau îi făcuseră vreo măgărie. După ce plecau, exclama :

— Asta a reuşit să mă ducă ! Nu-mi mai aduceam aminte că-i purtam pică.. Ar fi putut să mi-o spună !

Şi rîdea.

Am văzut-o dînd bani unora care-şi bătuseră joc de ea. Abia a doua zi, în camera de baie, îşi da seama Edith. Şi-mi spunea :

— Dar şi-a bătut joc de mine ! S-o mai întoarce el, n-o să-i mai dau un ban. S-a terminat...

Data următoare, cînd se întorceau, ea uitase totul şi plecau cu gologanii ceruţi...

Aşa că, văzînd-o plină de amărăciune, nu puteam înţelege ce se petrece cu ea. Nu-mi plăceau ochii ei, avea o privire pierdută, tulbure ; şi se părea că nu te vede ; sau, dimpotrivă, erau prea strălucitori. Nu se mai scula din pat. I-a plăcut totdeauna să stea tolănită, dar nu atît de mult, asta nu mai era normal. Se trîntea deasupra patului, moale ca o cîrpă. Şi sta aşa, zile întregi, fără să se spele, nepieptănată, cu privirea pierdută. N-a durat mult pînă cînd am înţeles. Am telefonat într-o dimineaţă şi mi s-a spus :

— Domnul Barrier şi cu domnul au dus-o pe d-na Piaf la Meudon, este internată într-o clinică.

Contractele duble, pentru ea şi pentru Jacques, se încheiau cu greutate şi, cum ea nu voia să se despartă de el, i-a venit o idee : să joace împreună cu soţul ei *le Bel Indifférent*. În prima parte, vor cînta fiecare seria lor de cîntece, iar într-a doua, vor juca piesa.

În starea în care se găsea, asta nu mai era posibil. Şi-atunci, a acceptat să facă o cură de dezintoxicare.

După douăzeci de zile, medicul i-a spus că tratamentul se terminase, dar că nu era vindecată şi s-ar putea să facă o criză de depresiune nervoasă. Ei însă puţin îi păsa, dorea să se-ntoarcă acasă.

Nici vorbă de *le Bel Indifférent*, nici vorbă să mai cînte. Edith sta prăvălită într-un fotoliu, sau trîntită ca o zdreanţă pe colţul vreunui divan sau pe patul ei. Nu mai vrea să mănînce, nici să se mai mişte,

nici să mai trăiască. Îi vedea intrînd și ieșind pe Jacques și pe Loulou ; ei nu-și puteau da seama dacă ea îi auzea. Refuza să mai asculte muzică, toate zgomotele îi făceau rău. Își privea mîinile și nu părea că și le recunoaște.

Într-o zi a reînceput să vorbească ; renăștea.

Reluarea piesei *le Bel Indifférent* a fost eșecul cel mai serios din toată cariera ei și cea mai proastă afacere bănească. Cum nimeni nu vrea s-o monteze, Edith și-a zis :

— Ce-mi pasă ! O s-o fac singură.

Eram toți tare abătuți. Ea a închiriat teatrul Marigny, hotărîtă să pună ea în scenă piesa și cele două recitaluri, al ei și al lui Pills. Ea ne spunea :

— E minunat, simt că retrăiesc.

De fapt, se-npotmolea...

Prețul acestei erori a usturat-o. Factura era serioasă. Decorul a costat un milion de franci vechi, muzicanții, o sută de mii de franci pe zi. S-a luat după fantezia unui „amic" și a adus din Florența doi mandoliniști pe care îi plătea, pe fiecare, cu cite trei mii de franci pe seară. A plătit șapte sute de mii de franci drept ore suplimentare mașiniștilor. Toate se-ntîmplau așa. Fixa ora repetițiilor, venea cu mai multe ore de întîrziere, și repeta toată noaptea.

Era drăguț Pills. El era convins că o iubește pe Edith, dar nu făcea față nici în viața de toate zilele, nici pe scenă. Americanii îl botezaseră „domnul Farmec" și chiar așa era. Pentru ca recitalul lui să nu-și piardă valoarea pe lîngă cel al soției sale, Edith s-a hotărît să renunțe la cîntecele tari și să păstreze numai pe cele mai ușoare, care nu o oboseau nici pe ea, și nici publicul. Astfel mutilat, recitalul ei nu mai avea nici o valoare. Această Piaf fără vlagă, siropoasă, care nu-și mai strigă pasiunile, ale cărei cîntece curgeau ca apa din robinet, dezamăgea. Dacă asta devenise Edith Piaf, se sfîrșise cu ea.

De data asta, singura, în privința meseriei, Edith m-a înfricoșat. Cu acest *Rel Indifférent* îți puteai rupe într-adevăr gîtul. Și chiar așa s-a și întîmplat ! Biata Edith, ce-a putut să pățească ! Rolul lui Paul Meurisse nu era deloc potrivt pentru Jacques Pills. El care era numai surîs și seducție, obligat să tacă și să facă mimică, își pierdea toate posibilitățile, îți făcea impresia că se plictisește, avea aerul unui puști pedepsit să stea la colț, iar Edith, cu memoria serios zdruncinată, tăia din plin pasaje din text. Premiera a fost penibilă și criticii abia politicoși. Cele două recitaluri nu te făceau să uiți eșecul piesei *le Bel Indifférent*, dimpotrivă, îl accentuau. Edith a plătit serios ca să iasă cu fața curată și să țină afișul o lună de zile.

Aventura asta nenorocită odată terminată, Edith și Pills urmau să plece într-un turneu. În ceața care-i învăluia toate acțiunile, în mocirla în care se împotmolea, ea se agăța deznădăjduită de el.

— Înțelegi, nu-l pot părăsi, nu-l am decît pe el, Momone. Dacă ai ști cît e de drăguț, de răbdător, nici o singură dată nu s-a înfuriat... Totuși, i-am făcut destule...

Eu nu spuneam nimic, dar mă gîndeam că mi-ar fi plăcut să-l văd că se înfurie și că-i trage o mamă de bătaie. Nici o nădejde. Făcea parte din genul celor care te farmecă, ori ca s-o poată reține,

cineva ar fi trebuit să aibă o mînă de fier !Şi nu era deloc uşor să trăieşti cu Edith, mai ales în aceste momente, cînd era pe cale să-şi piardă de tot echilibrul.

Căutînd o ieşire, a început din nou să bea. De nevoie, şi nu ca să ne înveselim, cum o făcusem de atîtea ori. La băutură, Jacques era mai mult un tovarăş de pahar, în loc să fie un paznic vigilent.

Au făcut împreună, în timpul turneului lor, beţii senzaţionale. Într-o noapte, la Lyon, au intrat la unu şi jumătate într-o cafenea să bea o bere şi la opt dimineaţa erau beţi turtă. Toţi din jurul lor dormeau. Nu ştiu dacă există un Dumnezeu al beţivilor, dar e sigur că el trebuie să fi fost cel care a condus maşina în ziua aceea. Jacques şi Edith se hotărîseră să se ducă să ia micul dejun la Valence. Cînd au ajuns, au intrat într-o cafenea şi au comandat : „Două ouă la tigaie şi vin alb !".

Se simţeau grozavi, cu capul limpede şi cu privirea ageră. Edith îl privea pe Jacques cu admiraţie, întîlnise, în fine, un flăcău care să se măsoare cu ea. Găsea că se ţine la fel de bine ca şi ea, cînd deodată Jacques o întrebă cu surîsul pe buze al beţivului seducător : „Ia spune, mă întreb cine ne-a adus aici ?".

El condusese maşina !

La Cazinoul din Royat, unde trebuia să cînte, amestecul băuturilor a înspăimîntat-o în cele din urmă pe Edith. Nu mai nimerea intrarea din culise pe scenă, se lovea de toate decorurile, zbierînd : „Măgarii ăştia mi-au închis intrarea pe scenă... Au şterpelit cortina, a dispărut..." Ai fi crezut-o oarbă. A trebuit să fie împinsă pe scenă. Loulou era lac de năduşeală şi mort de frică, era ceva înspăimîntător.

— Nu cîntam. Înşiram vorbe care nu însemnau nimic... Eu le găseam reuşite. Cîţiva au început să fluiere, apoi să zbiere, ca pe vremea scandalului Leplée, şi asta m-a făcut să mă trezesc suficient ca să pot merge aproape pînă la capăt.

Nu mai ştiu cum am intrat pe scenă. Proiectoarele mă izbeau în plin obraz cu lumina lor de foc sau mă făceau să văd stele roşii. Nu-i mai auzeam pe muzicanţi şi-i aşteptam să cînte ca să încep. Simţeam o năduşeală scîrboasă, lipicioasă, care îmi curgea pe obraz şi-mi topea machiajul. Mă bălăbăneam pe scîndurile scenei. Am înhăţat microfonul, m-am agăţat de el, l-am strîns bine în mînă. El şi cu mine ne legănam pe scenă, ca un catarg în furtună... Şi am început... M-am oprit apoi brusc, nu mai puteam scoate nici un cuvînt. Venind ca de departe, auzeam publicul rîzînd, rîdeau zgomotos Cuvintele lor erau ca nişte bile care-mi loveau capul, urechile... Şi atunci am început să plîng... Îl chemam pe Marcel... Nu mai ştiu dacă era vorba de fetiţa mea sau de Cerdan... apoi am strigat către public : „Iertare !... nu e vina mea.. Iertare !"

Au lăsat cortina. Era prima oară cînd Edith n-a putut cînta, nici măcar prost. A trebuit să se restituie banii. A doua zi, presa s-a mărginit să vorbească de o stare de slăbiciune care a cuprins-o pe scenă pe d-na Edith Piaf ; dar asta o punea într-o situaţie dificilă.

Era foarte grav. Înapoiată la Paris, Edith nu mai putea sta la gînduri, trebuia să se întoarcă la clinică. Era în 1954. Trecuseră mai

puțin de doi ani de la frumoasa ei căsătorie. Jacques făcea ce putea, dar era rareori acolo. Avea meseria lui. Și-apoi, să fii soțul unei epave, asta reclama o vocație de sfînt, și nu una de cîntăreț.

De data asta, Edith n-a rezistat nici patru zile, și a fugit din clinică.

— Capul mi-era plin de bucăți de gheață sparte, vîrfurile lor îmi intrau în creier. Simțeam lovituri de ciocan în cap. Îmi luaseră toată îmbrăcămintea. Le-am lăsat naibii și am plecat în halat. Am mers în patru labe prin fața cabinei portarului. Am luat un taxi și m-am întors acasă.

În starea asta era Edith cînd s-a hotărît să plece într-un turneu de nouăzeci de zile — trei luni de vară de-a lungul Franței cu Super-Circus. Nimeni nu poate s-o împiedice. O ținea într-una : „Dacă nu cînt, plesnesc...".

Loulou era disperat.

— Dacă vrea, o să-l facă.

L-a făcut, dar în ce hal ! O zdreanță...

În fiecare zi, Loulou aștepta s-o vadă prăbușindu-se ca s-o poată lua și duce pentru a treia oară într-o clinică. Știa că nu se va duce din propria ei voință.

Ea nu-și mai da seama de starea în care se afla. Trebuia s-o machiezi, s-o îmbraci și apoi s-o împingi pe scenă. Nu-și mai da seama de multe lucruri.

Turneul a fost un coșmar pentru toată lumea. Cei care o însoțeau pe Edith tremurau de frică. Ziariștii, cărora li se spusese că era bolnavă, o urmăreau sperînd s-o vadă prăbușindu-se. Trebuia să procedezi cu abilitate ca să le-o ascunzi, era luată pe sus după fiecare reprezentație. Ore întregi rămînea fără pic de putere.

— Se pare că circul se deplasa în fiecare zi în cîte un alt oraș. Nu știu, n-am văzut nimic ,nu-mi aduc aminte de nimic. Totul e negru în mintea mea. Frînturi de imagini... Sînt împinsă într-o mașină, apoi pe un pat de hotel, apoi pe pistă... Cînt... Și asta ține așa zile de-a rîndul. Puțin îmi pasă, nimic nu mă interesează...

„Circul" ăsta, e cazul s-o spunem, se oprește la Cholet... Loulou mă ia în brațe, mă înfășoară într-o cuvertură groasă și mă așază într-o mașină. Ajungem la clinică. Medicul exclamă : „Iară voi !" și totul e luat de la început...

Ceea ce e nemaipomenit e că Edith a putut cînta. Au fost foarte puține seri cînd n-a fost în stare. Au fost chiar unele în care s-a dovedit încă Marea Piaf !

Și-a vîndut ferma de la Hallier, cîteva tablouri pe care le cumpărase, și un pumn de bijuterii, de care puțin îi păsa. Ea îmi spunea :

— N-am mutră de purtat perle și diamante. Pe mine fac impresia că sînt imitații.

Dar, pentru ea, zece milioane erau ca niște picături de apă. Loulou era disperat.

Apoi a început să prindă viață. A suportat din nou lumina zilei. Cînd am aflat că și-a deschis obloanele, i-am trimis zeci de trandafiri așa cum îi plăcea. Imediat mi-a telefonat. Vocea ei era normală, aproape veselă.

— N-a fost să fie nici de data asta, Momone.

Toți am respirat ușurați. Era și timpul! Loulou s-a prezentat cu un contract pentru America, la „Versailles".

— Loulou, crezi că pot să mă duc?

— Ei te așteaptă. Nu știu nimic. Trebuie să primești.

Meseria a cuprins-o din nou în brațe. Învinsese. Numai iubirea lipsea de la banchet. Edith nu mai avea chef de bărbați. Ea îl iubea desigur pe Pills, poate ceva mai puțin decît pe unii prieteni ca Loulou, Charles Aznavour, sau Guite... dar nu mai mult; ea își da seama că mariajul ei era ratat.

— Momone, nu e din vina nimănui. Jacques este un om blînd, un delicat. E făcut pentru veselie, și nu pentru dramă. Cum nu poate să ia parte, stă pe de lături. Și-atunci te simți singură... Înțelegi?

Pe ei doi nu-i mai desparte acum un șanț adînc, ci Marele Canion din Colorado.

Cînd ea pleca la New York, Jacques se ducea la Londra să repete o comedie muzicală. Acolo Edith simte că renaște. America îi prieșteș, acolo își are publicul ei. Pentru ea Ricanii sînt oameni zdraveni. Cînd iubesc, e lucru serios, sînt adevărați bărbați. N-au bîzdîcuri de demoazele ca francezii. Trebuie să recunoaștem că li se ascunde totul. Nu mai este între ai ei; în fața lor se ține mai bine.

Pentru ea, presa e mereu la fel de favorabilă.

Unul dintre critici scrie: „Edith Piaf. mica Isoldă franceză, continuă, vitează, să moară de dragoste. Moare de cinci sute de ori înainte de masa de seară, de cinci sute de ori după supeu și totdeauna cu admirabila ei voce... Vocea cea mai puternică, în trupul cel mai mic!"...

În fiecare zi se scriu articole despre ea. În fiecare zi, ziarele se îngrămădesc pe patul ei. Pe acesta însă nu-l poate uita, a impresionat-o. Cînd se întoarce la Paris, îmi vorbește despre el.

— Vezi tu, Momone, are dreptate băiatul ăsta: „Mor de dragoste de cinci sute de ori într-o seară". Dacă mi-ar cunoaște viața, ce-ar scrie frățiorul? Numai că atunci cînd nu mor de dragoste, cînd ea îmi lipsește, atunci crăp!... Vezi, Momone, căsătoria nu-ți aduce nimic!

La Paris, nu mai cîntă, așteaptă. Timp de aproape un an, n-a făcut nimic. Își reia cu greutate suflul. Nu știu dacă este al doilea, dar nu vine ușor ca să-i umple plămînii cu un aer proaspăt.

Deodată, totul se schimbă. Loulou anunță că are un contract pentru ea, de trei mii de dolari pe seară, la „Carnegie Hall". E pentru prima oară că o vedetă de varieteu va cînta în cea mai mare sală de concert, în cea mai elegantă, din Statele Unite.

Agitația cea bună o cuprinde din nou. Toată trupa e prezentă în boulevard Lannes. Ea repetă, ca totdeauna, cu pasiune. Îi dărîmă pe toți din jurul ei și-i tratează de slăbănogi. Rîde, e fericită, e în plină formă.

În 1956, pentru a șaptea oară, Edith aterizează la New York. E primită ca o regină. Era foarte frig, e ger tare. Cînd a coborît din avion, Loulou a vrut s-o împiedice să rămînă acolo, în aerul înghețat. Edith strînge la piept blana de vizon dăruită de Marcel, care scăpase din naufragiu. Ziariștii îi cer să le pozeze o dată, și apoi încă o dată.

— Lasă, Loulou. Nu mai sînt bolnavă. Lasă-mă să le dau ce-mi cer. Băieților ăstora, le aparțin...

Are dreptate. De mai multe zile, ca s-o poată asculta, oamenii stau la coadă pe un frig de —15°.

În camera de la Waldorf Astoria, florile sînt aduse fără întrerupere, au umplut și culoarul. Eddie Lewis se-nvîrte în jurul ei ca un cățel turbat.

— Ești în plină formă, mai bine ca ultima dată. Ce mai face soțul dumitale ? Cînd mă gîndesc că eu sînt cel care aproape că am făcut căsătoria !

El nu bagă de seamă că în privirea lui Edith se deslușește o epuizare. E însemnată ca toți cei care au coborît în infern. Însă el simte că cu ochii ăștia, cu chipul ăsta, Edith se va ridica și mai sus.

În acea seară, Edith a creat cîntecul lui Pierre Delanoë, *les Grognards.*

Ecoute, peuple de Paris,
Écoute, ces pas qui marchent dans la nuit,
Regarde, peuple de Paris, ces ombres éternelles,
*Qui défilent en chantant sous ton ciel...**

Te răscolea. Vedeai cerul Parisului, vedeai fremătînd drapelul tricolor pe Arcul de triumf, vedeai les Champs-Elysées !... Pierre Delanoë care, ca mulți alții, au urmat-o pe Edith, ca s-o asculte cîntînd la „Carnegie Hall", a făcut în sală o înregistrare care este un document unic. La sfîrșitul cîntecului *les Grognards,* strigătele, aplauzele, fluierăturile sînt la fel de violente ca o furtună și durează aproape tot atît cît a durat și cîntecul.

Sala e în delir. Edith cîntă douăzeci și șapte de cîntece. La ultima cădere a cortinei, publicul, în picioare, aplaudă timp de șapte minute pe această femeie mititică, singură pe scena aceea imensă, care le-a făcut poftă să strige, să moară de iubire odată cu ea.

— Loulou i-a cronometrat. E destul de mult, știi, șapte minute. Ai timp să te gîndești. Îi ascultam... Ce frumos era !... Era atît de grozav, încît îmi făcea rău. Era peste puteri !

Tu, Momone, tu poți să mă înțelegi. Ei bine, în timpul acestor cîteva minute, în care inima mea a înnebunit de bucurie, am simțit că de fapt eram căsătorită cu publicul meu. Cu Jacques s-a isprăvit. Nu e din vina lui și nici dintr-a mea. A picat prost... Așa că am cerut divorțul. Nu eram făcută pentru căsătorie. A durat patru ani, nu-i chiar atît de rău ! S-a isprăvit definitiv acuma. Clopotele bisericii nu vor mai suna decît la înmormîntarea mea...

---

* *Ascultați, oameni din Paris*
Cum se-aud pași ca-n nopți de vis.
Priviți aceste umbre atotnemuritoare
Ce defilează astăzi cîntînd sub al lui soare.

CAPITOLUL XVI

VÎRTEJUL PATIMILOR

Pentru Edith, „Carnegie Hall" era mai mult decît un succes, decît un triumf, era izbînda *ei*.

— Momone, în sfîrşit, am reuşit să ies din toată mizeria asta. Ştii, prietenii mei, americanii, mi-au făcut mult bine. Nu iau ei aere prea distinse, dar cînd le place ceva, îşi dau drumul. Ţie pot să-ţi spun, atunci cînd am plecat acolo, îmi tremurau picioarele ; acum mi-am revenit. O să-mi pregătesc reintrarea la „Olympia".

— Bagă de seamă, Edith. Nu te avînta. Eşti încă prea firavă.

— Nu mă bate la cap ! Sînt ei destui care o fac. Ştii ce a răspuns generalul Eisenhower doctorilor care-i spuneau că ar trebui să se menajeze ? „*Better live than vegetate*" *. Şi eu, trebuie să-mi scot pîrleala, am pierdut mult, prea mult timp.

Am luat-o din nou cu nopţile frumoase din bulevardul Lannes. Nu lipseau figuranţii. Pe lîngă A. R. Chauvigny, Marc Bonel şi Danièle, mai erau Robert Burlet, şoferul, cu nevastă-sa Hélène, care devenise pentru scurtă vreme secretara bună la toate a lui Edith ; Christiane, jupîneasa, împreună cu mama ei Suzanne, bucătăreasa. Asta era baza, locuiau la noi, erau angajaţii d-nei Piaf. Mai erau şi toţi cei care veneau s-o vadă pe Edith, primele roluri ca şi cele secundare, prietenii dintotdeauna : Loulou, Michel Emer, Guite, Contet, Charles... şi-apoi ceilalţi...

Edith nu era pretenţioasă. Îl invita tot aşa de uşor şi pe golanul pescuit la prima staţie de metrou ca şi pe André Luguet sau pe Francis Blanche.

— Cînd le scoţi ce au pe ei, sînt fabricaţi cu toţii la fel ! Atunci de ce nu i-aş aşeza la masa mea ?

În plus, mai erau trecătorii : foştii patroni, întotdeauna bine primiţi, care treceau să zică bună ziua ; şi-apoi aceia pe care-i adoptase în cursul zilei. Singurul lucru care ne lipsea era un tenor ; şi lipsa asta urma să se facă simţită.

Cei care gustaseră nopţile din bulevardul Lannes se întorceau acolo. Nu semăna cu nimic altceva şi nimeni nu se putea lipsi de ele.

* „Mai bine să trăieşti decît să vegetezi."

Se bea vin roşu sau bere, asta depindea de gusturile patroanei. Se mîncau icre negre cu polonicul. Era destul să spună careva că-i place, că Edith trimetea să cumpere kilograme. Nu pentru ea, ei îi ajungea o linguriţă, nu-i plăceau prea mult.

Ascultam discuri. Se vorbea mai ales despre meserie ore întregi... Era cald, fiecare putea să se-ntindă după poftă.

Lumea putea să existe mai departe în jurul nostru, nouă nici nu ne păsa, ne era de-ajuns să fim împreună.

Cînd Edith era în formă, cînta, încerca diferite cîntece, îşi încerca succesul, şi asta era tare nostim. Noaptea continua pînă a doua zi dimineaţa la unsprezece. Cînd eram şi eu acolo — şi eram adeseori — cu Edith, ne distram grozav.

— Uită-te la ei, sînt criţă ! I-am făcut praf, Momone, nici unul nu se mai ţine pe picioare !

În fotolii, pe paturi improvizate, peste tot, băieţii dormeau ca nişte seniori.

Mie îmi venea greu să mai ţin ochii deschişi, dar rezistam pe poziţie. Chestie de antrenament ! Şi-apoi, ea n-ar fi înţeles ca eu să abandonez. Un mic soldat, cum mă numea ea, merge pînă la capăt !

— Hai, vino. O să facem o şedinţă „cameră de baie", ca în vremurile bune...

Nu era chiar la fel. Chiar şi cu mine, Edith îşi juca personajul. Suferea desecri. Articulaţiile mîinilor începeau să facă noduri. Şi atunci, ea, care nu trişa cu viaţa, juca poker cu corpul ei. Nu accepta să aibă el mîna şi să-şi joace cărţile tari. Atu-urile, doar ea avea dreptul să le joace. Cînd corpul ei chinuit răgea prea tare, ea nu-l asculta.

Lucrul cel mai greu era s-o aşezi în pat. „Nu mi-e somn, Momone, nu vreau să mă culc." Nu mai avea răbdare. Somnul trebuia s-o doboare ca o lovitură de măciucă, s-o facă să se prăbuşească. Nu vroia să-l aştepte în pat, din pricina asta se îndopa cu toate porcăriile ca să doarmă. Dar nu mergea întotdeauna, prea se deprinsese cu ele.

În cele din urmă, după ce izbutisem s-o bag în pat, cu dopuri în urechi, cu o mască neagră pe ochi, o ştergeam în vîrful picioarelor. Nu se prindea de fiecare dată. De multe ori, cînd aveam deja mîna pe clanţa uşii de la intrare, o auzeam cum strigă : „Momone...".

Cînd se apropia de o premieră, Edith nu-şi schimba deloc programul nopţilor. Doar că muncea în plus. Eram în plină pregătire pentru reapariţia ei la „Olympia". Trecuseră aproape doi ani de cînd Edith nu mai cîntase la Paris. Această premieră din 1956 era importantă pentru ea.

Bruno Coquatrix, întotdeauna neîncrezător (se zvoniseră multe lucruri rele despre ea), o angajase pentru o lună, ceea ce nu era prea rău, şi era rezervat încă de pe-atunci numai marilor vedete — ceilalţi aveau dreptul la cincisprezece zile.

În seara premierei, eram enervate ca nişte purici care n-au mîncat şi care au descoperit un cîine nou ! Dacă de astă dată „Olympia" nu ieşea bine, asta ar fi repus în discuţie cariera lui Edith la Paris. Turneele cu Pills, Super-Circus, nu trecuseră fără zgomot. Fuseseră indiscreţii : „Ştiţi,

Piaf e la pămînt ! Nu-şi mai respectă contractele !". O aşteptau la cotitură. În sală, fiarele erau tare înfometate. După al cincilea cîntec, behăiau ca nişte miei. Atunci a creat ea : *Marie, la Française, Une dame, L'homme à la moto, Toi qui sais, Les Amants d'un jour, Bravo pour le clown.*

Trecuse o bucată bună de timp de cînd n-o mai auzisem cîntînd pe o scenă. În seara aceea, încă de la primul cîntec, m-a prins, m-a mişcat, m-a zguduit. Niciodată nu cîntase aşa. Glasul ei venea de departe. Cînd suflă sirocco, e plin de nisip, îţi arde plămînii, el strînge totul pe unde trece ; îţi aruncă deşertul cules şi îl primeşti în plină faţă.

Glasul lui Edith măturase oraşul, se rotise prin pieţe. Se udase prin bistrouri. Cîntase dragostea mahalalelor, a colţurilor de stradă, a întîlnirilor, a serbărilor de bîlci... Te biciuia pe obraz. Ce cînta era strada, izvora din măruntaie şi îţi sfîşia pîntecele cînd o auzeai. Snobii, cu degetul mic în aer, îl primeau ca şi gloata, şi n-aveau timp să se gîndească.

În fond, nimănui nu-i păsa de cuvintele cîntecului. Dacă ar fi cîntat *Lala, lala* sau *Cartea de telefon* — cum spunea Germaine Montero — ţi-ar fi strîns inima în acelaşi fel.

Niciodată nu s-a dat atenţie cum era pieptănată, nici ce îmbrăcăminte avea, dacă nu cînta cumva fals. Nimic din toate astea. Dacă greşea, dacă se oprea, dimpotrivă, oamenii erau mulţumiţi. Părea mai adevărat. Nu se prefăcea, nu era ceva fabricat. Venea din străfundurile ei, din toată dragostea şi suferinţa din inima ei. Cînta dragostea cu o violenţă care nu mai fusese auzită niciodată.

Cortina nu se mai putea lăsa, a avut douăzeci şi două de rechemări, şi a cîntat, ca bisuri, peste zece cîntece. Mi se uscase gîtlejul şi mă dureau mîinile de cît aplaudasem.

Bruno a anulat contractele care urmau, a prelungit o dată, de două ori, de trei ori recitalul lui Edith. A rămas la „Olympia" douăsprezece săptămîni.

În fiecare zi, sala era înţesată. Se vindeau la negru strapontinele. Edith a atins atunci cifre record. La „Olympia", o reţetă de trei milioane pe zi. Vînzarea discurilor s-a urcat la trei milioane de discuri ; în patru luni, ea a vîndut trei sute de mii ; şi numai în primele două săptămîni, discul cu recitalul de la „Olympia" s-a vîndut în douăzeci de mii de exemplare. În anul acela, casa ei de discuri i-a plătit treizeci de milioane de franci vechi. În fiecare seară, onorariul ei era de un milion două sute cincizeci de mii de franci. Cifre care făceau să se spună : „Nu e rău ! Ce trebuie să mai fi pus la ciorap !"... Nimic, nici un sfanţ !

Banii, Edith şi-i cîştiga cu viaţa ei. De la revenirea la „Olympia", medicii o avertizaseră : „De fiecare dată cînd cînţi, îţi scurtezi viaţa cu cîteva minute..." Credeau că o s-o sperie. „Mă doare-n cot. Dacă nu cînt, o să crăp şi mai repede !" Aşa că, banii ei, ea avea dreptul să-i arunce în aer, dacă asta-i făcea plăcere ! În ceea ce priveşte ciorapul, nu putea să fie vorba acum. Aşa ceva n-a fost niciodată.

În *Ma route et mes chansons,* Maurice Chevalier i-a dat un avertisment : „Piaf, mic campion, categoria cocoş, se cheltuieşte în mod bolnăvicios. Nu-şi economiseşte puterile cum nu-şi economiseşte banii.

Pare că aleargă, revoluționară, genială, către abisurile pe care neliniștea mea plină de simpatie le întrezărește pe marginile drumului ei. Vrea să îmbrățișeze totul. Și îmbrățișează totul. Ea renegă vechile legi de prudență ale meseriei de stea."

— Și pe urmă, a spus Edith citindu-l, la moartea lui, dacă o să aibă cu ce să-și plătească un coșciug de aur, o să fie mare scofală! Mie, în ziua aceea, costumul de brad al săracilor o să-mi ajungă. Și-apoi, eu vreu să mor tînără. Găsesc că e rău să-mbătrînești, că boala e urîtă...

La „Olympia" am văzut că apare din nou unul din adoratorii lui Edith, acela care a avut cea mai mare importanță în viața ei: Claude Figus.

Claude era un puști pe care nu-l uitasem niciodată. Era mort după Edith, îndrăgostit nebunește de ea la treisprezece ani. Nebun de tot! Ceva fără leac! Nu exista cură de dezintoxicare care să fi putut să-i vină de hac. Era o poveste veche. Îl cunoscusem prin 1947; Edith cînta la „A.B.C.". În seara aceea ploua. Edith nu mai avea aspirină. Alergam peste tot ca să-i caut. Chiar dacă nu lua, îi trebuia s-o aibă la-ndemînă. La ieșirea artiștilor, afară, mă ciocnesc de un puști, înfipt acolo, sub potop, ca un sparanghel de Argenteuil care crește greu. Cînd mă întorc, după cinci minute, sparanghelul mă prinde de mînecă.

— Domșoară, v-am văzut cu mdame Piaf, n-ați putea să m'ajutați să intru?

Atunci m-am uitat la el: ochii blînzi, o șuviță neagră răsucită ca un tirbușon, obrajii de carton ca toți copiii de la mahala, înțolit ieftin, dar corect. Mi-a plăcut.

— Tu, de unde ești?

— De la Colombes.

— Eu, din Ménilmontant. Vezi că nu se potrivește, șterge-o!

Îl pîndeam cu coada ochiului. Țîncul ăsta mă întinerea cu douăzeci de ani.

— Sînteți grozavă, îmi răspunde el, ținîndu-se după mine.

— Vino cu mine, am întîrziat.

Galopam, dar întindea și el pasul bine de tot. Am ajuns pe platou. Edith tocmai intra.

— Ce tîrăști după tine? Te duci să-i cauți la creșe acum?

— Nici gînd, pe tine te admiră.

O privea pe Edith ca și cum ar fi fost Ioana d'Arc coborîtă de pe vitraliu ca să stea de vorbă cu el.

— Poți să rămîi, i-a spus Edith, dar să nu te vadă nimeni!

A ascultat-o cum cînta, lipit de un portant, așa de lipit că mașiniștii ar fi putut să-l ridice odată cu portantul fără măcar să bage de seamă că e acolo.

A doua zi, a reușit să intre în culise, spunînd că e prieten cu mine. Admirația lui era așa de totală, așa de naivă, că Edith i-a dat o fotografie cu dedicație.

— Cum te cheamă?

— Claude Figus.

— Cîți ani ai?

— Treisprezece ani, doamnă Piaf, dar vă iubesc.

Edith făcea un haz nemaipomenit.

— Știu bine că vîrsta nu împiedică sentimentele, dar va trebui să aștepți cel puțin zece ani ca să mă poți lua în căsătorie !

Peste tot unde cînta ea, era și micul Claude. Pentru premiere, își plătea locul la cucurigu, și pe urmă venea în culise. Era un puști într-adevăr tare drăguț. Ea îi spunea : „Dă tărtăcuța, Claude, s-o ating... Lemnul poartă noroc !"

Căpătasem obișnuința să-l vedem în preajma noastră. Nici măcar nu ne dădeam seama că creștea, că devenea un bărbat. Ani de zile s-a ținut de fustele noastre și apoi, într-o zi, a dispărut.

În seara premierei aceleia din '56, la „Olympia" (li se dădea cifra anului, ca la vinurile mari), eram în culise cu Charles. Ne uitam la oamenii care făceau coadă în fața cabinei lui Edith, cînd aud vocea lui Coquatrix :

— Hai, șterge-o, doar nu cunoști pe nimeni aici.

— Ba da, domnule : pe dna Simone și pe dl Aznavour.

Mă uit la acela care vorbea, era un băiat frumos. Charles, care-l cunoscuse ca și noi toți, și care se purtase foarte frumos cu el întotdeauna, îmi spune : „Este micul Claude !".

— Dar ai devenit bărbat ! Unde ai dispărut ?

— Mi-am făcut serviciul militar.

— Știu ce vrei tu : s-o vezi pe Edith. Vino mîine, o să fie mai puțină îmbulzeală.

După felul cum mi-a spus : „Cu siguranță că m-a uitat...", am înțeles că tot mai avea cîrlig la ea, dar nimic mai mult.

— Știu că locuiți pe strada mea.

— De ce n-ai venit să mă vezi ?

— Nu-ndrăzneam.

Arăta ca un bărbat, dar își păstrase inima de puști, se vedea bine asta.

A doua zi, a venit s-o vadă pe Edith. Și cum îi trebuia cineva care s-o adore la domiciliu, ea l-a luat, chiar în seara aceea, în bulevardul Lannes, l-a botezat secretar și a rămas pe lîngă ea mai mulți ani, aproape opt. Era un băiețaș drăguț, foarte cinstit.

Adorația lui pentru Edith nu se schimbase. Îi era devotat cu totul. Dacă i-ar fi cerut pielea de pe spinare ca să-și facă un abajur, el i-ar fi propus-o și pe aceea de pe piept, ca primă. Ea nu l-a menajat deloc. Îi cădea în mînă la momentul potrivit ; din ăsta, putea să facă tot ce vroia. Bietul omuleț, putea el să fie mai înalt decît ea ,nu avea talia care trebuia, și ea l-a înghițit dintr-o dată.

Lui Edith i se deschidea din nou gustul pentru dragoste. În sufletul ei era un gol în care nu putea să crească o floare albastră, și ei îi trebuia una ca să trăiască. Fără dragoste, s-ar fi agățat de ceva, de ce s-ar fi nimerit. De asta, eram sigură.

În fiecare seară avea „Olympia". Dar, între clipa cînd părăsea scena și aceea cînd revenea, treceau multe ceasuri, cu mult prea multe. Și-atunci, Edith bea. Nu așa cum băusem noi, ca să petrecem ; bea ca să se abrutizeze, ca să cadă ca un bolovan și, în sfîrșit, să adoarmă ! Hotărîse că berea e mai puțin rea decît vinul, și se îmbăta tun cu bere.

Claude nu știa că, pentru ea, asta era tare primejdios. Ca și cum ar fi fost vorba de o glumă bună, ea îl punea să ascundă sticle de bere în cameră, în baie, cam peste tot... El era acela care o aproviziona. Și-l făcuse complice.

Împreună cu Loulou și cu cîțiva din cei apropiați, încercam să luptăm împotriva băuturii. Dar dacă nu locuiai cu Edith, așa ceva nu era cu putință. Din clipa în care era lăsată să se ducă singură la toaletă, eram pierduți, ea deja găsise timp și mijloace ca să facă toate prostiile care-i treceau prin cap.

Loulou încerca să-i arate răul, dar ea îl trimitea la plimbare; sau îi jura că s-a terminat, că făcuse un legămînt, că n-o să mai bea. Era așa de îmbibată cu alcool, că-i ajungeau trei pahare de bere ca să fie beată. Și Claude, nevinovat cum era, îmi spunea: „Vă jur că nu bea mai mult decît trebuie, am eu grijă!".

Edith trebuia să plece într-un turneu de unsprezece luni în Statele Unite, cel mai important, cel mai lung din cariera ei. Acolo, era plătită foarte scump. Onorariul ei venea numaidecît după acelea ale lui Bing Crosby și Frank Sinatra. După ei, ea era vedeta cea mai bine plătită din lume. Loulou era disperat o dată în plus.

— Ce-o să ne facem? În Statele Unite, o să reziste și mai puțin la tentație decît aici. Aproape un an, prea e lung! Momone, fă ceva, pe tine te ascultă.

— Ce bine mi-ar părea să fie adevărat, dar tu știi bine că e foarte multă vreme de cînd nu mai ascultă de nimeni. Ce vrei, e lipsită de dragoste, e ca un vas fără matelot, e în derivă. Ar trebui să i se găsească un bărbat.

Asta era ce lipsea. Aceia care locuiau împreună cu ea, care erau în preajma ei, nici nu se sinchiseau: erau în serviciul ei. Le era teamă să nu piardă o slujbă așa de bună în care Doamna nu se ocupa de nimic, nu vedea nimic! unde izvorul de bani curgea fără-ncetare... E bun așa ceva pentru pîrîiașe, le face să ajungă rîuri mari. Și ei aveau niște pofte ca de fluvii!

Cînd Loulou izbutise ca vînătoarea după sticle să fie bine făcută și colțurile să fie inspectate cu de-amănuntul: sub patul Louis XV, în dulapul cu medicamente, în dulapul de haine, în cel de rufe — la lavabouri, în pianul cu coadă, pretutindeni unde se putea pune o sticlă — inclusiv în lada de gunoi —, văzînd că nu mai este nimic de băut, Edith intra într-o criză de minie, spărgea tot; sau dacă nu, o ștergea în noapte, cu picioarele în papuci, în cămașă, doar cu mantoul pe ea, și se ducea să bea într-un bar.

Așa s-a întîmplat ca, într-o dimineață, Hélène, soția șoferului, să primească un telefon de la un barman: „E ora șase, trebuie să închidem. Veniți să vă luați patroana, Edith Piaf. Nu vrea să plece, strigă mereu: «Sînt a ta»... Și noi vrem să ne culcăm. Aduceți și carnetul de cecuri, are o socoteală serioasă."

Șoferul, nevastă-sa, Marc Bonel și Claude o porneau în comando de recunoaștere ca s-o ia în primire pe patroană, care, după dispoziție, vroia să ia cu ea automatul de discuri, biliardul electric sau perdelele.

Nu, nu mai erau deloc amuzante bețiile lui Edith...

Într-o seară, înainte de plecare, se hotărîse să repete. S-a oprit brusc în mijlocul unui cîntec.

— Am uitat ceva în baie.

— Mă duc să-ţi aduc eu ce ai nevoie, Edith, i-a spus Claude.

— Bine, hai cu mine.

De cînd fusese închisă într-o clinică, Edith nu mai suporta să fie singură. Cerea să fie însoţită peste tot, şi mai ales cînd se ducea la toaletă — bărbat sau femeie, îi era tot una — lăsa uşa întredeschisă, şi era liniştită.

După o clipă s-a înapoiat ; îi luceau ochii. A început să cînte, a pornit-o pe rîs.

— Nu pot... Cuvintele se-mbulzesc, vor să iasă toate deodată... „Nu vă-nghesuiţi !", le spun eu... nu m-ascultă... Vă asigur, sînt prea multe în gura mea... Trebuie să mă duc să le scuip...

Şi plecă din nou. Se înapoiază, palidă, cu nările strînse, cu sudoare pe frunte.

— Nu ţi-e bine, Edith ?

— Ba da. Cuvintele astea care mă împiedică să vorbesc... Mă duc iar...

După cîteva secunde, s-a auzit un urlet, urmat de zgomote de pahare sparte.

Toţi ne-am năpustit, cu Claude în frunte. Am găsit-o pe Edith, cocoţată pe pat, în plină criză de delirium tremens, urlînd şi aruncînd sticle de bere, goale sau pline, într-un colţ al încăperii, unde se sfărîmau de perete.

Berea se scurgea în dîre lungi, mirosul îţi întorcea stomacul pe dos. Şi Edith, desfigurată, sughiţa : „Păianjenii... şoarecii... omorîţi-i... omorîţi-i ! Vin, se urcă ! Labele lor... labele lor... mă zgîrie...". Edith îşi smulgea hainele, se zgîria pe faţă, pe braţe, urlînd.

— Era ceva îngrozitor, mi-a povestit Claude. Simone, Simone ! ea care are aşa de mult talent, care e cea mai mare ! Cum poate să facă asemenea lucruri ?...

Bietul copil, avea lacrimi în ochi.

Noaptea, au luat-o cu ambulanţa. Au trebuit doi oameni ca s-o stăpînească. Suferea îngrozitor. A doua zi, Edith era închisă în clinică. După o lună ieşea de-acolo sleită, dar vindecată.

— Biata mea Momone, e mai rău ca orice, porcăria asta de cură. M-au chinuit cum nu se mai poate ! Bestiile ! E ca-n dragoste, începe întotdeauna foarte bine, dar ce rău se mai sfîrşeşte !

În prima zi, o infirmieră vînjoasă — e plin de d-astea acolo —, vine în camera mea şi îmi ia comanda pentru toată ziua. Dacă-i vorba aşa, îmi fac un asortiment pe cinste : vin alb la-nceput, bere în timpul zilei, vin roşu sînge de taur pentru mese, şi pe urmă, la sfîrşit, whisky.

Toată ziua, surata a sosit cu comanda şi mă supraveghea ca să vadă dacă înghiţeam. În privinţa asta, putea să aibă încredere. Seara, eram criţă de beată. Am cîntat cît m-au ţinut curelele. Din păcate eram singură, dar de distrat, mă distram tare bine.

Află că metodele lor, ale doftorilor, nu prea sînt variate. Ca şi pentru droguri, îţi scad doza în fiecare zi ; dar, în acelaşi timp, îţi bagă

un medicament care te face să verşi. Aşa că, atunci cînd vezi că-ţi vine paharul şi cînd îţi dai seama c-o s-o iei de la capăt, ţi se-ntoarce stomacul cum te apropii de el. E pervers ca supliciu. Nu mai ştiam pe ce lume sînt. Eram ca un cîine bolnav, cramponată de pat. Sughiţam, plîngeam, imploram : „Destul ! destul...". Pe urmă, aveam din nou crize. Vedeam animale scîrboase, păroase, lipicioase, cu sute de labe !... Chestia cu elefanţii roz, pot să jur că nu-i adevărat. Să suferi în halul ăsta nu e cu putinţă.

N-aş fi crezut niciodată că partidele noastre de rîs, chiolhanurile noastre puteau să se termine cu toată porcăria asta ! Este într-adevăr dezgustătoare cura de dezintoxicare a unui alcoolic. Şi, totuşi, îţi jur, Momone, că aceia care au voinţa s-o facă sînt nişte oameni tare bine.

Nu-i mai rămăseseră decît zece zile ca să-şi pregătească turneul şi totuşi a reuşit să plece în plină formă.

Unsprezece luni e mult, de la New York la Hollywood, de la Las Vegas la Chicago, de la Rio la Buenos Aires... mai ales cînd bei lapte şi suc de fructe ! Cînd s-a întors, Edith era sătulă, dar fericită.

— Nu poţi să-ţi închipui ce grozav a fost voiajul ăsta, puţin cam lung, dar tare reuşit.

La Frisco, am avut o surpriză nostimă. Era în radă un vas de război francez, „Jeanne d'Arc". Comandantul m-a invitat pe vas. N-am să spun niciodată nu unui marinar. M-am dus cu nişte prieteni şi cu gazetari americani.

Vedeta comandantului vine să mă ia şi, cînd abordăm, ce văd : toate gulerele albastre în poziţie de drepţi ca pentru un amiral. Dar nu se terminase, la scara de bord era un pluton care mi-a dat onorul, mie, Edith Piaf ! Dac-ai fi văzut ce capete făceau Ricanii. Ei au mărturisit că le plăcea grozav cum se făceau lucrurile la noi.

Am regretat mult că nu erai şi tu, te-ai fi amuzat straşnic să mă vezi trecînd în revistă marina franceză. Între noi fie vorba, îmi datorau cu prisosinţă asta. N-am făcut noi atîţia fericiţi care purtau pomponul roşu, ce zici, Momone ?

Tinerii sînt într-adevăr formidabili ; au nişte idei care-ţi merg la inimă. De Anul Nou, studenţii de la Universitatea Columbia au vrut să le cînt *Acordeonistul* în faţa Statuii Libertăţii. În aer liber, pe frigul ăla, cred că am cam deraiat, dar era minunat să cînţi pentru ei ; am avut dreptul la o serie de „Hip, hip, hip, hura !" gata să zdruncine Libertatea pe soclul ei !

Cred şi eu că putea să le fie sete după astea toate ! Se pare că ăsta e efectul pe care-l produc eu americanilor. Un gazetar a scris : „Edith Piaf este cea mai bună vînzătoare de şampanie din S.U.A. ; de îndată ce cîntă într-un local, ţi se usucă gîtul de emoţie."

Mi s-a întîmplat şi o chestie nostimă. Un tip din Paris mi-a trimis nişte urări într-un plic foarte mare. Cum nu-mi ştia adresa, a scris : „Edith Piaf în Statele Unite". Băieţii de la poştă au scris pe plic : „Poştaşii din Paris vă sărută". Îţi închipui că înainte de a mă găsi, scrisoarea a gonit un pic după mine ! În fiecare loc pe unde trecea, băieţii de la poşta din localitate scriau cîte ceva : „Şi noi", „Cei din Chicago vă iubesc", „Los Angeles este alături cu ceilalţi"... Nu mai era nici o fărîmă de hîrtie liberă cînd, în sfîrşit, am primit-o !

Cred că poșta se temea să nu se piardă, mi-au trimis un băiat să mi-o aducă. În loc să bată la ușă, a fluierat *La vie en rose*. Nu e drăguță povestea ?

Un an fără să respir aerul străzilor din Paris, fără să-mi văd prietenii ! E totuși multă vreme ! Și-apoi, eram prinsă în firele orarului turneului, ca o muscă într-o pînză de păianjen. Nu era chip să scap. Afară de asta, totul a mers bine. Americanii ar dori să revin. S-au purtat grozav cu mine. Îi iubesc mult, dar nu sînt grăbită s-o fac.

Mă uit la Edith care se tot fîțîie prin salon, cu ochi critici, ca și cum i-ar fi schimbat cineva pereții din loc. Găsesc că arată bine, e dezumflată, cu mîinile aproape normale. Dar știu bine că de-acum înainte n-o să mai fiu niciodată liniștită, că mereu o să tremur de teamă c-o s-o ia de la capăt.

Au fost aduse cuferele turneului. Edith s-a așezat pe unul din ele.

— Nu se stă rău pe asta. O să le las aici, e practic. N-ai niciodată pe ce să te așezi în baraca asta amărîtă. Află că nu mai beau decît apă pînă la prînz, un păhărel de vin la masă, în timpul zilei lapte (nu-mi prea place), seara, nu mai mult ca două sau trei pahare de vin negru.

— Îți face bine ?

— Nu-mi face rău. Dar ce plicticos e să fii cuminte ! Ai văzut maldărele de manuscrise de pe pian ? N-o să duc lipsă de lucru !

Ia textele, la-ntîmplare, citește, zdrăngăne la pian, o cheamă pe Guite la telefon.

— Guite, m-am întors. Ce-ai făcut cît n-am fost aici ? Muzica de la *Irma la Douce* ? Ești mulțumită ? Bine. Ai lucrat pentru mine ? Da ? atunci vino repede, ar trebui să fii deja aici ! Nu pot să trăiesc fără tine. Cît de mult mi-ai lipsit !

Fraza asta, am auzit-o de mai multe ori în ziua aceea. Și, de fiecare dată, era sinceră. Ne dusese lipsa la toți..

Nici nu s-a instalat Marguerite la pian, că Edith îi întinde un text.

— Citește asta. Este *Salle d'attente* de Michel Rivgauche. E putred de talent, tipul ăsta. L-am chemat aici.

N-a terminat Marguerite să citească, și Edith îi spune :

— Ascultă discul ăsta. Am descoperit muzica în America de Sud, în timpul unui turneu în Peru. O cîntă o spaniolă.

— O ! Edith ! E grozav ! spune Guite. Mai pune-l o dată...

— Mi-ar trebui niște cuvinte pentru asta. Cine-o să mi le facă ?

I le-a făcut Michel Rivgauche, și cîntecul a devenit *La Foule*.

Emportés par la foule
Qui nous traîne,
Nous entraîne, l'un vers l'autre
*Nous ne formons qu'un seul corps.**

---

* *Luați de vîrtejul străzii.* *Ne strîngem unul lîngă altul,*
De ea să nu mă rup, *Făcînd un singur trup.*

Michel este ultima descoperire a lui Edith. Un băiat subțirel, cu o mustăcioară fină, în stilul trădător-seducător argentinian pentru filme mute, cu sprîncene în paranteză și părul zbîrlit. Este un om drăguț, inteligent, plin de talent, cam depășit de evenimente. A scris *La Foule*, dar în bulevardul Lannes e un vîrtej. Marea Piaf s-a înapoiat. Își pregătește „Olympia 58" care va rămîne printre cele mai bune.

Cîntecele noi sînt semnate mai ales : Pierre Delanoë, Michel Rivgauche. Dacă Michel se împacă cu modul de lucru al lui Edith și devine unul dintre prietenii ei, lui Delancoë îi rămăsese ceva din trecutul lui de funcționar. După el, noaptea e făcută ca să dormi ; sau atunci, lucrezi ; nu-i place să aibă impresia că-și pierde vremea. El nu știe că trebuie să ții ritmul lui Edith, că ea lucrează doar cînd îi vine ei, dar atunci vrea ca toată lumea să fie în picioare. Asta nu l-a împiedicat să scrie pentru ea *Les Grognards*, *Le Diable de la Bastille* și *Toi tu ne l'entends pas*.

În jurul lui Edith sîntem iar cu toții. Claude n-a ratat întoarcerea patroanei *lui*. Este acolo, comisionar sprinten, foarte devotat.

În cîteva săptămîni, recitalul de la „Olympia" este gata. Toată baraca se bucură. Noi, cei vechi de odinioară, am regăsit-o pe Edith a noastră. Este parcă totul așa de vesel ca atunci cînd sosea cîte unul nou în viața ei. Și sosește unul : Félix Marten.

Înainte de a trece la „Olympia", Edith se hotărîse să facă rodajul programului într-un turneu în provincie. Ca de obicei, Loulou se ocupase de toate. Corect întotdeauna și cunoscînd-o bine pe patroană, o informase :

— În programul dumitale. e unul nou : Félix Marten.

— Am încredere în tine, răspunsese Edith.

În prima seară a turneului, la Tours, Edith era în cabina ei, cu tracul care-i chinuia măruntaiele, ca de obicei, și ăsta nu era niciodată momentul cel mai bun ca să i se facă o vizită de politețe. Tocmai se grima, lucru care o scotea din sărite, cînd bate cineva la ușă.

Intră un tip, băiat frumos mai degrabă, un metru optzeci și șapte, tînăr, cu un aer insolent.

— Bună seara, Edith. Eu sînt Félix Marten.

Poate că Edith nu dormise în aceleași scutece cu bunele maniere, dar ăsta părea să nu aibă habar că ea era „Edith Piaf" și se prezenta ca și cum ar fi fost fiul Bunului Dumnezeu... „Mă cunoașteți, eu sînt Iisus, fiul Tatălui...".

Asta nu i-a plăcut. O să-l vindece ea. Dar nu se mulțumește numai cu atît, mai continuă :

— Sînt fericit să lucrez alături de dumneata, așa că îți mulțumesc.

— Nu ai pentru ce...

Poate că nu avea maniere, Félix, dar avea artă.

Edith îl ascultă cîntînd o dată, de două ori, de trei ori. Pe scenă e un cinic. Dar ea se întreabă dacă nu cumva are o inimă tandră. El cîntă : *T'as une belle cravate, Fais-moi un chèque, Musique pour...* În toate astea, nu se prea cultivă floricele ; nici acelea care ies din pămînt, nici cele care se deschid în sere. Îl ascultă, și nu se hotărăște. E sigură totuși că el are ceva, că are personalitate. Tot privindu-l, găsește din ce în ce mai mult că are umeri frumoși, și își spune că

dacă l-ai auzi pe băiatul ăsta că-ţi spune : „Te iubesc“, ţi-ar face inima să tremure, tocmai atîta cît trebuie.

Cîteva zile mai tîrziu, Edith îmi telefonează.

— Momone, s-a făcut, m-am logodit cu dragostea.

Şi am luat-o de la capăt...

De data asta, eu am întrebat-o pe Edith :

— Ce găseşti la el ?

— Pentru mine, e un coctail, băiatul ăsta. Are din Montand : un metru optzecişişapte şi a fost hamal în port. Din Meurisse : rece, stilul „nu-mi pierd controlul“. Din Pousse : în genul derbedeu frumos.

— Nu e un bărbat, tipul tău, e un arlechin !

Ce-i place cel mai mult în Félix Marten este că a hotărît să facă din el ceva, să-l remodeleze după voia ei. Era mult timp de cînd nu mai ieşise nimeni din mîinile ei. Nu e vreme de pierdut, îi spune lui Loulou : „Telefonează-i lui Coquatrix, îl vreau pe Marten în programul meu“.

Din moment ce o are pe Piaf, Bruno îi acordă încredere. Ar lua şi un mut ca să cînte *Tosca*. dacă ar fi dorinţa ei. De altfel, cu cît îl costă ceilalţi mai puţin, cu atît e mai mulţumit ; şi numele lui Félix Marten nu e chiar aşa de cunoscut ca să aibă pretenţii. Totul se aranjează cum e mai bine. Ce e plicticos, însă, e că Edith are numai o lună şi jumătate ca să şi-l fabrice pe Marten *al ei*. Aşa cum e, nu-i place. Ca să iasă din uzina Piaf, are de învăţat totul. Edith nu pierde un minut. Telefonează lui Marguerite, lui Henri Contet şi lui Michel Rivgauche, ultima ei descoperire.

— Veniţi la mine, mîine voi fi la Nevers, am unul nou pe care vreau să vi-l arăt. O să cînte la „Olympia“ alături de mine şi vreau să aibă alt repertoriu.

Şi toţi trei se-ntîlnesc în trenul de Nevers. Îi alesese bine, Edith, nu ei erau cei care ar fi putut să-i reziste...

În aceeaşi seară, îi pune la treabă. Două zile mai tîrziu, ei pleacă la Paris, ameţiţi, cu capul golit, buni de sforăială pe douăzecişipatru de ore în şir. Dar cînd Edith revine din turneu, îşi are cîntecele.

Timp de aproximativ o lună, îşi mînă veselă atelajul. Edith îşi pregăteşte programul, îl formează pe cel nou. Félix nu e chiar suplețea întruchipată. Are ideile lui, individul, şi rareori sînt aceleaşi cu ale lui Edith. Au ciocniri serioase, care amintesc un pic de acelea pe care le avea cînd lucra cu Yves şi cu cei 9 Compagnons.

— O să cînţi dragostea.

— Nu sînt făcut pentru asta.

— Eşti făcut pentru ce zic eu. Dragostea este secretul reuşitei.

— Eu nu sînt o tîrfă.

— Tocmai. Alea n-o cîntă, o fac...

Totuşi, Edith va fi cea care va avea dreptate. Félix Marten va cînta *Je t'aime, mon amour*.

Félix nu este noul patron înscăunat, dar a avut totuşi costumul lui albastru. A intrat în rîndurile acelor „Piaf's boys“, cum le spune Charles Aznavour. N-a avut mult timp ca s-o cunoască pe Edith, şi

m-am întrebat întotdeauna cum făceau ca să aibă un moment de intimitate.

Întorcîndu-se din turneu, puțin înainte de „Olympia", Edith a găsit mijlocul să turneze, în plus, *Les amants de demain.*

— Înțelegi, Momone, dacă nu fac filmul ăsta acum, pe urmă n-o să mai am timp.

Noi nici să răsuflăm n-aveam timp. Am regăsit-o pe Edith din zilele mari. Ca s-o văd, alergam peste tot în același timp. Nu e întotdeauna ușor pentru că, atunci cînd îmi telefonează : „Vino la mine" și eu debarc, ea e la studio. Bag în viteză, sosesc : „Era numai un racord, dna Piaf a plecat la Olympia".

Îmi iau iarăși picioarele la spinare și, cum totul este *pe imediat* cînd vrea ea să te vadă, mă ia la rost : „Mă-ntreb ce naiba ai făcut ! Dacă e pentru astăzi, nu e pentru mîine !".

Les amants de demain este o poveste veche. Pierre Brasseur, cu care îi plăcea mult să tragă la măsea, avusese o idee, un scenariu care-i plăcuse mult lui Edith. Ea vorbise de asta cu Marcel Blistène și, pe urmă, cum se-ntîmplă adesea în cinematograf, coca a fost lăsată la dospit. S-ar părea că înăuntru era și drojdie și că era de bună calitate, pentru că, de-abia se-ntorsese Edith din America și primește un telefon de la Marcel :

— Ești liberă ? Peste două luni turnăm *Les amants de demain.*

Alături de ea erau Michel Auclair, Armand Mestral, Mona Goya, vechea ei prietenă, pentru care acesta a fost ultimul film, Raymond Souplex și Francis Blanche. Cu Francis, Edith se distrează de minune. Amîndoi adoră farsele, glumele bune. Turnarea se face repede și fără complicații.

Pierre Brasseur nu se mulțumise să facă numai scenariul, mai făcuse și un cîntec pentru Edith : *Et, pourtant.*

Trebuie să spun că relațiile dintre ei erau destul de caraghioase. La-nceput, existase un fel de neînțelegere. Lui Pierre i-ar fi plăcut mult să ocupe, măcar o dată, patul lui Edith și, ea n-ar fi fost împotrivă. Dar asta nu se făcuse pentru că în ziua în care avusese el poftă să-i propună, cum ea era însoțită de un individ de care nu-mi mai aduc aminte și nici ea, de altfel, Pierre și-a spus : „Nu e rost, nu e momentul...".

Și, cîțiva ani mai tîrziu, înainte de turnarea filmului, nu s-a jenat să-i spună rîzînd lui Edith :

— Dac-ai fi vrut, în seara aceea, aveai o șansă.

— Ei bine, cred că n-ai făcut bine că nu te-ai dat la mine atunci pentru că și mie îmi plăceai mult, iar tipul care era cu mine nu conta deloc.

Mie îmi plăcea mult Pierre, dar la gîndul că ar fi putut să devină unul din bărbații lui Edith, am fost fericită că nu s-a făcut. Mi-era greu să-mi închipui firile lor față-n față. Așa și nu mai era prea multă veselie în casă, dar e sigur că cu Pierre n-ar mai fi rămas decît cioburi...

Asupra felului cum se întîlniseră, nici unul din ei nu era întru totul de acord. El era sigur că o întîlnise la Louis Leplée, dar Edith nu pierdea nici o ocazie ca să-i împrospăteze memoria :

Nu m-ai cunoscut deloc acolo, a fost într-un bal musette, la „Tourbillon". Eu nu eram încă Piaf și cîntam refrene într-o orchestră cu microfonul. Într-o zi, ai intrat cu niște sportivi și, cînd am coborît după program, mi-ai spus : „Ah ! ia te uită, dumneata ești micuța care a cîntat cu microfonul."

Dacă nu-și aducea prea bine aminte cum o întîlnise, cred că lăsase totuși o urmă în amintirile lui pentru că a visat mereu să scrie cîntece pentru ea. Asta îl preocupa într-atît încît i-a telefonat într-o zi lui Edith, spunîndu-i :

— Am făcut un cîntec. Aseară, reciteam *La Souvage* a lui Anouilh și una din ultimele replici mi-a dat un șoc, e mănușă pentru tine : „Întotdeauna o să fie undeva un ciine pierdut care mă va împiedica să fiu fericită". Am găsit că e ceva foarte frumos. Așa că l-am întrebat pe Anouilh dacă-mi dă voie să fac un cîntec cu replica asta. La-nceput a ezitat, dar cînd i-am spus : „Este pentru Piaf, o să-i placă", mi-a răspuns : „Dacă e pentru ea, atunci sînt de acord".

Și așa a fost făcut cîntecul *Et, pourtant.*

Et pourtant
Il y aura toujours un pauvre chien perdu
*Quelque part qui m'empêchera d'être heureuse.**

La terminarea filmului, Marcel Blistène dă un cocteil. Oricît ar fi făcut Francis pe filosoful într-un colț, sugîndu-și pipa, se plictisește, își așteaptă complicea : Edith.

Ea sosește rîzînd.

— Francis, ascultă. Guite m-a învățat astăzi o chestie grozavă, care o să-ți folosească, și mie la fel. Se pare că nu e bine să fii rău, nu face bine la sănătate ! De-aia sînt atîția oameni bolnavi. Nu, nu rîde... Cînd ești gelos, cînd te înfurii, cînd ești agresiv, dai drumul la o porție de adrenalină din glandele suprarenale, și te apucă durerea de rinichi. Așa că eu, gata, nu mai vreau să fiu rea !

Nici nu terminase bine, că o vede pe una din prietenele ei cele mai bune... Edith deschide gura. Francis se uită la ea. Edith se încovoaie în două, își pune mîinile la spate, spunînd :

— Au ! rinichii !

Toată seara, cu asta s-a jucat. Niciodată n-am rîs atîta. Cînd nu se ținea ea de șale, se ținea Francis.

Asta era Edith cea de totdeauna.

Nopțile erau din ce în ce mai scurte în bulevardul Lannes, parcă au intrat la spălat. Repetițiile se accelerează. E un adevărat bîlci. Claude face și el ce poate. Edith țipă, rîde. Muzica asta ne era cunoscută în amănunțime !

În plus, mai e și Marten. N-am într-adevăr nimic de spus despre el, a fost ca un curent de aer, n-a durat patru luni. Poate unul dintre cei rapizi printre cei care, totuși, au avut drept la panoplie ! Edith plez-

---

* *Și, totuși, e pe undeva*
Un biet ciine, o umbră rătăcită,
De mila lui nu pot fi fericită.

neşte de idei. E tare mult de cînd nu mai fusese într-o asemenea formă. Cred că este o înviere, că a pornit-o iarăşi pentru ani de zile. Este soarele de la Austerlitz ; n-o să-l mai vedem niciodată.

Între timp, sîntem fericiţi, şi credem că e aşa. Şi, cum era să nu ne înşelăm ? Totul ne îmbia să credem. Sîntem cu toţii acolo şi mîncăm în bucătărie. E la masă chiar şi o doamnă căreia nu i s-a spus că nu sîntem la „Maxim's", şi-a ţinut pălăria pe cap... Michel Rivgauche, noul textier de şoc, şi Guite, cea credincioasă, sînt acolo. Se vorbeşte despre cîntece. Edith le-o taie la toţi : „Îmi aduc aminte de un cîntec...". Apoi, bate pe loc : „Îmi aduc aminte de un cîntec... asta e bună ! Cu o melodie cam aşa..." şi ne fredonează o melodie care i se-nvîrtea prin cap de cîteva zile.

Marten declară că el va face cuvintele împreună cu ea.

— Vezi că ai ajuns singur la cîntecul de dragoste ! rîde Edith. Un prieten compozitor, J.-P. Moulin e acolo. Edith îi porunceşte : „La pian, repede !".

Şi o porneşte, urmată de toată lumea. Cina e uitată. Toată noaptea se munceşte. Félix, cu trupul lui mare, prăbuşit într-un fotoliu, nu se mai poate ţine, cască... Ea îl cheamă la ordine :

— Ei ! tu de colo, aici muncim cu toţii împreună, se doarme după aceea !

— Nu ştiam, răspunde el.

Edith se înfurie. Eu mă prăpădesc de rîs. Încep iarăşi timpurile bune. Dimineaţa, cîntecul e gata. Va fi succesul lui Félix Marten la „Olympia". Edith, viguroasă ca un stol de cintezoi în zorii zilei, îmi spune cu trufie :

— Momone, fă-le cafea, o să adoarmă cu toţii !

Mă uit la ei. Au cu toţii ochii mari ca nişte ouă răscoapte, cu coaja necrăpată.

— Mai bine-zis, o să trebuie să-i trezeşti ca să le-o dai să bea.

— Sînt nişte firi mărunte ! Vino în baie ca să stăm de vorbă...

De data asta, Bruno Coquatrix a fost precaut în legătură cu Edith. A angajat-o din capul locului pentru patru luni. Din nou bate toate recordurile : durată şi reţete. Mai mult ca niciodată este Marea Piaf. E fericită. Dar nu tocmai : Félix Marten de-abia îi încălzeşte inima.

— Asta, Momone, n-o să reziste mai mult decît contractul de la „Olympia" !

Nu e o frază prea încurajatoare, dar încă prea optimistă. După două luni de „Olympia", Félix e la pămînt, nu mai poate.

— Nu ştiam ce înseamnă asta, să fii Edith Piaf ! Trăiască clasa !

Şi ea îmi spune :

— Vezi tu, Momone, o fi avînd el umeri, dar nu sînt solizi !

Eu ştiu că e nedreaptă. Nu trebuie să ai numai umeri, trebuie s-o iubeşti pentru ea însăşi, fără să aştepţi recompensă. E de multe ori de rea-credinţă, mîniile ei nu sînt întotdeauna amuzante, spiritul ei îi muşcă, uneori cu cruzime, pe aceia pe care-i atacă. E despotică, geloasă, cere mult, şi totuşi, ei i se poate cere totul, e întotdeauna gata să dea. Toate astea la un loc sînt Edith. Pentru Félix Marten, ea nu este, n-a fost niciodată o mare dragoste. Aşa că, e de-nţeles. Şi-apoi, de multe

ori este de-a dreptul imposibilă. Gloria, banii au dat greutate autorității ei. Prea mulți lingăi îi repetă că ea este cea mai mare, cea mai frumoasă, cea mai bună. Cînd se stinge fațada cu neon a lui Edith Piaf, poate fi văzută femeia distrusă, de atîtea și atîtea... O doare inima, e plină de cicatrice, de vînătăi, de urmele loviturilor primite. Niciunul din bărbați n-a cruțat-o. Au lăsat cu toții urme.

Ca să reziste, Edith a reînceput să bea. Nu mult, dar destul ca mîinile ei să fie pline de răutate. Și-atunci, Marten zburdă. Se crede foarte tare : este în program „Americana" lui Piaf ; după ea, o să aibă el destule alte contracte... El nu e un valet și. pe urmă, e destul de mare ca să navigheze singur !

Și vine ruptura.

Inima lui Edith nu este atinsă cu adevărat, e doar zgîriată. Dar e o zgîrietură care doare !

— Înțelegi tu, ăsta era cel dintîi după trecerea aceea prin vid, după nebunie. Credeam că o să mă scoată din groapă, și el mă vîră cu capul înăuntru fără să știe.

Orgoliul lui Edith, amorul ei propriu sînt atinse. Un bărbat a părăsit-o. A căzut așa de jos, încît poate s-o abandoneze un bărbat, să-și bată joc de ea !... În fiecare zi, timp de două luni, va trebui să suporte cabina lui Félix Marten alături de a ei, zîmbetul lui plin de suficiență atunci cînd se-ntîlneau ! Asta nu va dura mult. Chiar la ușa de la „Olympia" o așteaptă Georges Moustaki. E frumos, e tînăr. are talent. Pentru ea, el va fi ultima catastrofă, aceea care le antrenează pe toate celelalte.

Georges Moustaki își cînta în fiecare seară bucățile la „College Inn", în Montparnasse. Nu e deloc amuzant, Georges. Joacă asul de cupă al admirației. În fața lui Edith, asta este încă cea mai bună carte. Nu sînt două zile de cînd a rupt cu Marten, că bate cineva la ușa cabinei.

— Cînd l-am văzut intrînd, Momone, am avut un șoc ! Trecuse multă vreme de cînd nu mai simțisem așa ceva. Subțirel, cu ochi mîngîietori. un zîmbet de copil care se bucură. Drăguț, fără complicații, mi-a spus că e compozitor și-și cîntă cîntecele într-un local din Montparnasse, și că ar vrea să vin să-l ascult pentru că aprecierea mea, pentru el, contează. Vezi genul !

Îl vedeam ca și cum aș fi fost de față.

— I-am spus : „De acord, viu astă-seară. Ai fi făcut același lucru în locul meu.

— Desigur !... Pe urmă ?

— Este formidabil, senzațional ! Și ce talent ! Te-ai fi distrat grozav dacă ai fi văzut ieșirea mea de la „Olympia". Robert (șoferul) mă aștepta cu mașina. I-am spus nu, și m-am urcat în mașina lui Moustaki, un fel de mașină de spălat rufe pe roate, o adevărată tinichea. I-am spus : „Cel puțin ești sigur că merge ?". Din precauție, i-am dat ordin lui Robert să ne urmeze. Te pomenești că și cîntecele lui erau la fel de uzate ca și rabla lui !

Nu-ți poți închipui cum rîdeam la gîndul că, atunci cînd îl vom întîlni pe Félix, va afla că nu eram dispusă să intru la mănăstire ca să-l plîng, și că n-a trebuit să caut ca să găsesc.

— Dar unde m-a dat gata Moustaki este cînd mi-a mărturisit adevărul : pîndea ruptura mea cu Marten. În fiecare seară dădea o raită pe la „Olympia", ca să se informeze despre iubirile mele. Nu e înduioșător, Momone ?

Cu bărbații, candoarea, naivitatea lui Edith m-au lăsat întotdeauna cu gura căscată.

Patru zile mai tîrziu, după un ceremonial bine stabilit și în nenumărate rînduri, Edith îl prezintă pe noul patron celor din boulevard Lannes : Georges Moustaki. Are drept la jocul cel mare : costume, panoplie, tot. Dar pentru el, cel dintîi patron după Eddie Constantine, nimic nu e prea frumos. Bricheta nu e de aur, ci de platină — o bagatelă de patru sute de mii de franci. După trei zile, Moustaki, care e un adevărat boem, o pierde. A doua zi, Edith i-a cumpărat una exact la fel. Cu Georges, Edith e sigură că a regăsit un partener. Îi plac nopțile, așa de lungi că se revarsă peste zi. Nu este fudul, bucătăria nu-l deranjează. E gata să fie prieten cu toată lumea. Viața, și-o duce oricum. Dezordinea lui Edith nici că-i pasă. Nu are nimic dintr-un misionar : cauza cea bună, pentru el, este să trăiești ceasurile unele după altele, și așa cum ai poftă. Nu este ăla care să-i facă morală lui Edith, care să-i spună : „Culcă-te... Dormi... Nu bea..."

Alături de el, încă o dată, Edith își reîncepe viața. Și o viață nouă, nu e de menajat ca una care este deja uzată ! Asta trebuie să ardă !

Pentru ea, Georges scrie unul din cele mai frumoase cîntece ale ei, *Milord :*

Allez ! venez Milord
Vous asseoir à ma table
Il fait si froid dehors
Ici, c'est confortable.
Laissez-vous faire, Milord,
Et prenez bien vos aises
Vos peines sur mon coeur
Je vous connais, Milord
Et vos pieds sur une chaise
Vous n' m'avez jamais vue,
Je n' suis qu'un' fill' du port
Une ombre de la rue
Allez ! venez, Milord... *

El nu are numai talent. Cu Georges, Edith recapătă gustul luptei cu un bărbat. Nu e întotdeauna răbdător, Moustaki. În turneu cu el, de multe ori Edith e nevoită să-și trîntească o spoială mai serioasă pe față :

---

* *Haide, vino, Milord*
La masa mea să stai.
E frig, e vînt în port.
Aici de toate ai.
Lasă-te-n grija mea.
Azi vreau să te simți bine.
Toată durerea ta
Alină-ți-o cu mine.
Nu m-ai văzut vreodată,
Dar eu te știu, Milord.
Deși-s o biată fată
Ce-și duce viața-n port,
Vino, Milord, odată.

nopțile lasă urme și nu sînt întotdeauna de dragoste ! Nu-i nimic, întotdeauna i-a plăcut asta. Cînd îmi telefonează, pare fericită.

— M-am certat cu Gorges în noaptea asta. Ce-am mai tras... Îl ador !

Cu Edith, acest gen de incidente n-a fost niciodată semn rău. Cînd îl face pe un băiat să asude, înseamnă că ține la el ; și cînd se enervează el și-i trage o păruială, înseamnă că ține la ea.

L-a făcut pe Georges ghitaristul ei, și a hotărît să-l ia cu ea, la 18 septembrie 1959, la New York, pentru o nouă călătorie a ei în America. Loulou a pus-o să semneze un contract pentru patru stagiuni la „Waldorf Astoria". Nu va face decît una. Pentru ea, cu Statele Unite, s-a isprăvit. Niciodată nu va mai reveni acolo.

Ca să schimbe aerul, cînd s-a întors din turneu, ca să se mai odihnească, Edith a închiriat la Condé-sur-Vesgre, în Seine-et-Oise, o proprietate.

— Înțelegi, Momone, trebuie să mă oxigenez înainte de plecarea la New York. Asta o să facă bine la toată lumea.

Ar trebui mai ales să se lase de pepene galben cu porto și de căpșuni cu vin, ultimele ei descoperiri, care ar trebui să se cheme mai degrabă porto cu pepene galben și vin cu căpșuni...

Edith s-a ocupat mult de fiii lui Marcel, după moartea lui. Dar preferatul ei este Marcel, probabil pentru că seamănă cu tatăl său și vrea să fie boxer ca și el. L-a invitat să petreacă o lună la țară, unde s-a transportat cu circul. Ceea ce n-o împiedică pe Edith, care nu poate să stea la un loc, să fie tot timpul la Paris.

Într-o dimineață, îmi telefonează :

— Am șters-o la țară pentru cîteva zile. Ar trebui să vii și tu. Cheamă-l pe Charles, dacă e pe-acolo, te poate aduce el, e mult de cînd nu l-am mai văzut. Și-apoi, așa, ai să poți să-l examinezi pe Georges mai de-aproape. Ai să-mi spui dacă-ți place. Eu mă întorc sîmbătă, așa că poți să vii și tu cu noi ; Marcel pleacă la Casablanca, îl conduc la Orly.

Ar fi trebuit să spun da, și am spus nu. Este poate ceea ce mi-a salvat viața, și de data asta.

La 7 septembrie, Edith are al treilea accident de mașină. Georges Moustaki conducea D.S.-ul 19 al lui Edith. Ea era lîngă el. În spate erau Marcel Cerdan și o tînără prietenă. Ploua. Georges a văzut prea tîrziu un camion care manevra. S-a izbti cu toată puterea, a derapat ; mașina a zburat cît colo, a părăsit șoseaua. Toți se năpustesc, o ajută pe Edith să iasă. Pe față îi curg șiroaie de sînge, dîrele roșii par ca o voaletă. Cerdan, ametit, iese clătinîndu-se ; sîngerează și el. Și Georges, care n-are nimic, strigă : „Este Edith Piaf ! Ocupați-vă de ea, numaidecît !".

Băieții de-acolo sînt toți camionagii. Pentru ei, Edith nu e numai Edith Piaf, *vedeta*, este o fată așa cum le place lor. O iau în brațe, o șterg cu labele lor mari. Miros bine, a bărbat. Cu toată emoția, Edith le zîmbește, îi liniștește.

— Cred că nu e nimica rupt. Și capul meu, ce are ?

— O tăietură mare, Mam' Piaf. Capul, ori se face praf ori n-are nimic. Sîngerează mult, dar nu e grav. Nu vă mișcați pînă vine ambulanța. Luați un păhărel, o să vă facă bine.

După ce au îmbarcat-o pe Edith, unul din băieți îi spune celuilalt :

— Uite, puloverul tău e plin de sînge, o să trebuie să-l speli.

— Nici gînd ! sîngele lui Edith Piaf este o amintire. Ar fi trebuit să-i spun să mi-l dea cu o dedicație. Cînd trec mîine înapoi, o să întreb la spital cum îi merge.

Așa a făcut. Și cînd l-au întrebat : „Din partea cui ?“ a răspuns : „Spuneți-i că sînt camionagiii de la Mila lui Dumnezeu“.

La Rambouillet, dusă imediat în sala de operații, chirurgul îi coase o rană de zece centimetri pe frunte, o crestătură la buza superioară, și, la mîna dreaptă, două tendoane care fuseseră secționate. Fața ei e plină de răni.

Bilanțul nu e prea grav, și ar trebui să spun că a avut noroc. Oricît m-aș sili, nu izbutesc.

Două zile mai tîrziu, Edith se amuza de întîmplare.

— Momone, știi unde mi s-a-ntîmplat ? Într-un loc care se cheamă „La mila lui Dumnezeu...“. Vezi că am fost ocrotită. Du-te și te uită la mașină ; ai să fii de părerea mea !

Ce-am mai tremurat pentru Marcel ! Era plin de sînge pe față. De data asta, avea aerul unui adevărat boxer ! Ce mă plictisește este că chestia asta îmi întîrzie puțin călătoria în America.

Chiar dacă i-a revenit buna dispoziție, eu știu că suferă. Mîna, în ghips — din pricina tendoanelor — o jenează.

Cînd se înapoiază în Bulevardul Lannes, ne privește cu micul ei zîmbet de „biet copil“, și ne spune :

— De data asta, sînt la pămînt... Nu pot să plec cu mutra asta. Americanii o să-mi zică „Miss Frankenstein“ ! Nu-i așa, Momone ?

Avea fruntea barată de o cicatrice enormă, umflată, care urca, de fiecare parte, înspre păr. Buza superioară era deformată. Era greu să i se spună că seamănă cu Gioconda ! Tot ce am găsit este :

— Atrage atenția, dar e ceva superficial...

— Tu, tu mă crezi o tîmpită. Nu numai că atrage atenția, dar chestia asta de la buză mă împiedică să cînt. E ca și cum aș avea buză de iepure, îmi dă un defect de pronunțare. Ce ghinion !... La spital, mi s-a spus să încerc masaje faciale. O s-o fac și pe-asta.

Cei care au asistat la aceste ședințe își mai amintesc încă de ele. Tipul îi masa pielea craniului, în plin pe cicatrice, apoi fruntea și tot obrazul, insistînd mult pe cusături. Edith se înroșea toată, se vedea cum circulă sîngele pe sub piele. Nu era frumos deloc de privit. Și o durea îngrozitor.

— Să mă opresc un moment ? spunea maseurul.

— Ești sigur că, după tortura dumitale, o să pot pleca în America și o să cînt ?

— Absolut.

— Atunci, continuă. Și nu-ți fie teamă, o să mă țin bine.

Edith se enerva. Vroia s-o doară, dar vroia să meargă repede. Pe prima persoană pe care o agăța, o întreba :

— E vreun progres ? Merge mai bine fața mea ?

I se răspundea cc se nimerea. Ceea ce o chinuia mai mult era defectul de articulație. Asta o înfuria peste măsură.

Singurul care se strecura era Moustaki. Edith, care era adesea nedreaptă și de rea credință, avea niște gingășii extraordinare ale inimii. Cînd Georges i-a spus : „Edith, eu ți-am făcut asta... Îți cer iertare !“ ea i-a răspuns : „Nu e din vina ta. Chiar dac-ar fi fost altcineva la volan, aș fi avut totuși accidentul ăsta. Era scris. Și nu-mi mai bate capul cu remușcările tale. Regrete, de acord ! remușcări, niciodată !...“.

O lună mai tîrziu, în S.U.A., este primită ca o rudă care se întoarce acasă : flori, discursuri, cocteiluri, radio, televiziune. Presa este minunată. „Cea mai mică dintre vedetele mari“ este sărbătorită așa cum numai americanii știu s-o facă. După măsura lui Edith : fără de măsură.

Pentru întîia oară în viață, Edith se simte cu adevărat sătulă. Totuși, iubește publicul, țara. Îi prieșc. Cu Georges, scenele nu mai încetează. N-o mai amuză pe Edith, mai degrabă îi fac rău. Se teme să nu se fi înșelat, o dată în plus. De cîteva zile, nu mai mănîncă nimic. Bea, dar alcoolul o arde. Se răsucește în dureri care o taie în două.

Și, la 20 februarie, pe scena de la „Waldorf Astoria“, Edith vede sala învîrtindu-se într-un vîrtej nebun... apoi, beznă... Edith s-a prăbușit pe scenă.

Este dusă în culise. E cuprinsă de niște vărsături de sînge înspăimîntătoare. Și-a pierdut cunoștința cînd a fost transportată de urgență la Presbyterian Hospital din New York, 168th Street. Pentru ea, sirena ambulanței urlă în orașul acesta pe care-l iubește atîta, după Paris.

La sosirea ei, medicii pun diagnosticul : ulcer deschis al stomacului, cu hemoragie internă. E grav. Cînd își revine, este pregătită pentru operație. Este sub perfuzie. Edith se uită la sîngele acela străin care curge în vinele ei, îl cheamă pe Georges. E lăsat să intre. Cînd iese din cameră, e furios. Muzicanții lui Edith sînt acolo. Așteaptă.

— E grav ?

— O operează, răspunde Moustaki.

În cameră, Edith plînge. Mai tîrziu, îmi va spune :

— I-am spus : „Sărută-mă... Spune-mi că încă mă iubești un pic...“.

Mi-a răspuns : „Mai tîrziu, Edith, o să vedem !“.

La spital, nu zăbovesc, nu e timp de pierdut. Pentru întîia oară, moartea se culcă în fața camerei lui Edith. Rămîne patru ore pe biliard. I se fac trei transfuzii.

Loulou a plecat într-acolo, îmi telefonează vești :

— Nu fii îngrijorată, e salvată. Dar de data asta ne-a tras o spaimă ! Cheam-o peste patru sau cinci zile, o să-i facă bine să te-audă.

— Cel puțin nu e singură ?

— Nu, nu, sînt eu aici.

— Și tipul ei ?

— Nu te necăji, toate merg bine.

Nu prea era dificil, Loulou !

Americanilor nu le vine să creadă. Pentru ei, Edith este femeia mititică cea mai solidă din lume. New York-ul este neliniştit, se publică buletine de sănătate, se fac urări. Cablogramele sosesc fără-ncetare, Florile încurcau circulaţia pe culoar în faţa uşii ei... Edith nu s-a simţit niciodată aşa de singură...

Cînd am căpătat-o la telefon, o găsesc mai puţin abătută decît credeam. Cum ea nu-mi spunea nimic, îi spun în cele din urmă : „Georges e acolo ?". Atunci izbucneşte :

— Momone, să nu-mi mai vorbeşti niciodată de tipul ăsta ! Pe ăsta vreau să-l şterg din minte. Cînd m-am trezit, nu era aici. Plecase la Miami, în Florida. M-am simţit tot aşa de pierdută ca la spitalul Tenon, cînd am avut fetiţa. A avut îndrăzneala să-mi telefoneze ca să-mi spună că e soare. Ştia bine că nu eram destul de tîmpită ca să-mi închipui că acolo erau numai călugăriţe ! N-am putut să spun nimic. După ce am închis aparatul am urlat, Momone, ce-am mai urlat ! În jurul meu erau cu toţii îngrijoraţi. Infirmierele îmi spuneau : „Miss Edith, nu trebuie, e rău pentru moral". Îţi închipui că îl aveam sub zero, moralul !

Dar nu te necăji. De azi dimineaţă merge mai bine : există un băiat, pe care nu-l cunosc, care mi-a trimis un buchet mare de violete ! Asta mi-a făcut mult bine. E american. Îl cheamă Douglas Davies.

CAPITOLUL XVII

NON, JE NE REGRETTE RIEN !

Cînd Loulou a venit s-o vadă pe Edith la spital şi a găsit-o bine proptită în perne, coafată, machiată, s-a uitat la ea ca la cineva care vine de departe, ca la o arătare !

— Ce-ai căscat aşa obloanele ? credeai că s-a zis cu mine ?

Şi a rîs, gata să-l certe, gata să muşte, gata să trăiască iarăşi cu aceeaşi intensitate. Loulou nu ştia ce să răspundă. A dat frîu liber bucuriei.

— Te simţi mai bine ! Nu se poate, te simţi mai bine !... Ce bucuros sînt, draga mea Edith.

Era atît de fericit că o vede iarăşi în formă, încît îşi pierduse cumpătul.

— Te repeţi ! Nu sună bine !... Închide contactul !

O regăsise pe Edith a lui, mai autentică decît ar fi crezut.

— Mă simt chiar foarte bine şi poftesc să mi se facă vizite. Localurile de genul ăstuia nu-s prea bune pentru moral. Albul e şi mai trist decît negrul. Am nevoie de culori şi de zgomot, de cîntec ! Ai auzit de unu' Douglas Davies ?

Loulou înţelegea repede. Era întotdeauna pe fază şi nu pierdea vremea.

— Mă duc să-l caut.

— Nu ţi-am spus să mi-l aduci ; te-am întrebat cine e.

— Un pictor tînăr.

— Tot talent se cheamă să trimiteţi un buchet de violete ca ăsta unei femei ca mine ! Mi-ar place să-i văd mutra... Poate o fi vreo pocitanie !

Fără să mai aştepte, Loulou a şi pornit-o spre uşă.

— A, nu ! Încă nu...

— Nu te ambala aşa, că nu arde. New York-ul nu e un sat ; cum se face că-l cunoşti ? E atît de celebru puştiul ?

Edith s-a dezumflat ca un balon. Se străduia să nu-şi piardă încrederea, dar devenise cam bănuitoare. În ultima vreme, nu prea avusese parte de reuşite la capitolul bărbaţi.

— Tu i-ai spus să-mi trimită buchetul ăsta ? Dacă-i aşa, poţi să-l arunci şi să dispari odată cu el !

— Nici gînd, Edith. Îl cunosc pe băiatul ăsta pentru că de cînd ai început să cînţi la „Waldorf" e în fiecare seară acolo. Iar de cînd eşti bolnavă, îşi pierde două ore în metro, traversează oraşul ca să vină să se intereseze de sănătatea ta la biroul de recepţie al spitalului.

— Sărman micuţ ! Nu i s-a spus că există telefonul ? Sau nu are nici măcar douăzeci de cenţi în buzunar ?

— Preferă să vină personal.

— Să ştii că dacă toată istoria asta e un trombon mă-mbolnăvesc din nou. Dacă însă e adevărată, mîine sînt în picioare. Aleargă să mi-l găseşti, ce mai stai ? Nu ! Aşteaptă ! Dă-mi oglinda. Ah ! Fir-ar să fie ! Ce decepţionat o să mai fie !...

— De unde ştii că n-o să fii tu aia ?

— Prefer să nu aştept prea mult ca s-o ştiu. Du-te repede, Loulou... Povestea asta mă va ajuta poate mai bine decît o transfuzie !

A fost într-adevăr infinit mai eficace.

Douglas Davies avea douăzeci şi trei de ani şi toată drăgălăşenia şi candoarea unui *boy* american. Era înalt şi frumos. Şi, pe deasupra, cînd a intrat în camera lui „miss Edith" a continuat să rămînă cu imaginea celei de pe scenă, transformată de magia reflectoarelor. Nu vedea chipul scofîlcit, veştejit, braţele slabe, fruntea imensă înaintînd adînc spre creştetul din ce în ce mai pleşuv, pielea bolnăvicioasă. Pentru el nu existau decît ochii, de un albastru violet, care îl priveau, şi gura aceea care îi surîdea.

A îngăimat :

— Miss Edith, sînteţi... *very marvellous... Thank you very much !*

Edith era în culmea fericirii. Din nou îi mergea în plin. Băiatul ăsta era dragostea care îi surîdea cu prospeţimea celor douăzeci şi trei de ani ! Totul era luat de la capăt !

A cerut imediat să i se cumpere andrele şi lînă şi i-a făcut la repezeală unul din puloverele imposibil de purtat, ale căror modele le avea în exclusivitate. Nu mai tricotase pentru un bărbat de pe vremea lui Marcel Cerdan. Reîncepea tot la New York ! Era convinsă — semnele astea nu o pot înşela ! — va trăi din nou o mare dragoste...

Cînd Jacques Pills, care se afla în Statele Unite, a venit să o vadă, a găsit-o atît de luminoasă încît nu a ezitat.

— Nu se poate, eşti amorezată ! Ştii că eşti frumoasă ?

— Dragă Jacques, eram aşa de pierdută că doar dragostea mă mai putea salva.

Douglas venea în fiecare zi să-şi perfecţioneze franceza alături de Edith. „Logodna" aceasta este pentru ea un moment minunat. Are dreptul să fie sentimentală, să creadă în minuni fără să i se spună : „Ne-ai împuiat capul !", să facă planuri de viitor. Nimeni nu o va socoti nebună ! Poate să spună şi să facă orice pentru că Douglas o admiră fără rezerve. Niciodată nu a văzut o femeie ca ea ! În privinţa aceasta, nu se înşela !

Edith era sigură de astă dată că sfîrșise cu ghinionul, cu seria neagră... Nu era însă tocmai așa, pentru că mai trebuia să aștepte încă puțin. La 25 martie, în timpul convalescenței, cînd se pregătea tocmai să iasă din spital la brațul lui „Douguy" al ei, are o nouă criză. Dar de astă dată nu este singură : Douglas însoțește căruciorul care, pentru a doua oară, o duce pe Edith spre sala de operație.

Este atît de ușoară (treizeci și cinci de kilograme), atît de mică, încît, cîteva zile mai tîrziu, un bolnav, care îl văzuse pe Douglas însoțind-o pe Edith pe culoarul ce ducea la sala de operație, l-a întrebat : „Cum îi mai este fiicei dumneavoastră ?".

Nu, Douguy, „Visul ei american", n-a părăsit-o. Cînd s-a trezit după operație, cînd și-a revenit, el era lîngă ea.

Cam la două luni după aceea, cînd s-a văzut în poarta spitalului între Douglas și Loulou, Edith a respirat în fine cu toți plămînii.

— Era iarnă cînd am intrat... Acum e primăvară ! (L-a privit pe Douguy.) Sînt mulțumită și inima mi-e ușoară, e atît de nou ce trăiesc acum...

Nu se poate spune că domnea optimismul în camera de la „Waldorf". Mutrele muzicanților ei, care o așteptau, sînt mai degrabă posomorîte. În ciuda însănătoșirii patroanei, mutrele acestea nu au nimic primăvăratic ! E adevărat că pe timpul absenței lui Edith — mai bine de trei luni —, au fost obligați să-și cîștige existența muncind în dreapta și-n stînga. N-a fost deloc ușor. În Statele Unite nu e mare nevoie de muzicanți ; au ce le trebuie la fața locului, pot chiar și exporta ! Și astfel băieții au trebuit să se mulțumească adesea cu cîte un crenvurst sau cu conserve de pateu de ficat.

Văzîndu-i, Edith a izbucnit în rîs.

— După cîte văd, nu vă prea arătați bucuroși de întoarcerea mea !

— Edith, spitalul a costat mai mult de trei milioane. Mai trebuie plătite biletele de întoarcere și hotelul. Nu mai avem un sfanț !

Pentru ea nu-și face niciodată griji, dar cînd e vorba de cei care muncesc cot la cot cu ea, lucrurile se schimbă. Nu a ezitat, cu toate că abia se ținea pe picioare.

— Nu vă mai frămîntați. Loulou, anunță-i că voi cînta timp de o săptămînă la „Waldorf".

— Nu. Edith, e imposibil. Doar nu vrei să faci nebunia asta !

— Ba da, o să-mi facă bine. Și mai e ceva : vreau să las americanilor o amintire frumoasă, le-o datorez cu prisosință.

A cîntat, mai fragilă, mai patetică decît oricînd. Dar de astă dată, vocea ei nu exprima numai disperarea dragostei, ci și triumful lui Edith Piaf. În sală, Douguy, n-o pierdea din ochi.

Edith nu s-a înșelat. În meseria ei a știut întotdeauna ce trebuie să facă. În S.U.A., curajul e la loc de cinste. Presa a fost entuziastă : *„Miss Courage..."*, — *„La brave petite Française"* — *„Forța unui leu zace în această mică femeie..."*. — *„Nu a cîntat niciodată mai bine..."* — *„Vocea ei te vrăjește ca de-obicei..."* etc.

Și, totuși, Edith a trebuit să scoată *Acordeonistul* din programul ei de recital. Țesătura se desfășoară pe un ambitus prea mare și o obosește. Nu e o renunțare definitivă, dar îl va cînta din ce în ce mai rar, pînă cînd îl va suprima cu totul.

Timp de opt zile, această flăcăruie neagră, care se consumă pe sine, strălucește la „Waldorf Astoria". A rezistat pînă la capăt. N-a cîștigat numai banii de care avea nevoie, dar i-au mai rămas și bani să facă nebunii.

A și făcut o nebunie. Pentru nebunia asta însă n-avea nevoie de gologani. I-a spus lui Douglas: „Vino cu mine!". A exporta acest autentic produs „made in U.S.A." era o gravă eroare. Trebuia consumat la fața locului. În Franța, risca să-și piardă savoarea, să se altereze.

Cînd a coborît din avion la Orly, la 21 iunie 1960, toată presa era acolo. Edith era mîndră de ursulețul ei american; l-a prezentat tuturor. Douglas părea fericit, dar nu părea deloc în curent cu povestea: n-a priceput niciodată despre ce e vorba. Nu știa ce înseamnă să fii „monsieur Piaf". Se va dumiri repede.

Pentru obișnuiții bulevardului Lannes, Douglas nu contează. Ca patron, nu impune. E un nevinovat. Pare Daniel în groapa leilor. Ei știu bine că titlul de patron nu înseamnă nimic. Ea comandă, nu el. Și-atunci, ei se sinchisesc prea puțin de individ, mai ales cînd este vorba de un băiețaș care debarcă din America! Oricum, ei s-au lămurit de mult că iubiții trec și că ceilalți rămîn. A fost bătut prietenește pe umăr, i s-a spus Douguy, și fiecare și-a văzut mai departe de treburi. În deșert s-ar fi simțit mai puțin singur!...

Acest Douglas mi-a fost foarte simpatic. Mirosea frumos a săpun. Era foarte curat, periat, și la exterior și în interior. Era mulțumit că se află la Paris. Pentru el, orașul ăsta era un fel de paradis, plin de pictori, de expoziții, de muzee... Va putea să lucreze.

Așa concepea el viața împreună cu Edith.

Prima ciocnire au avut-o imediat după sosire.

— *Douguy darling*, iată camera noastră.

A privit patul de parcă l-ar fi văzut pe dracul.

— Nu înțelegi? Este camera *noastră*.

— *I am sorry*, Edith. Imposibil... Nu sînt obișnuit... În America are fiecare patul lui...

Edith a trîntit ușa. Era vînătă de furie. Nici un bărbat nu-i făcuse una ca asta!... Nu e primul american din viața ei!... Nimeni nu a îndrăznit să spună nu...

— Momone, gîndește-te ce lovitură mi-a plasat!

Douglas nu era genul care se face colac la picioarele tale. El nu concepea ca bărbatul să stea toată ziua lipit de femeie. În țara lui, bărbații au viața lor. Muncesc, și cînd se întorc acasă aduc un buchet de flori în mijlocul căruia se află inimioara lor. În felul ăsta, totul e *O.K.*

A doua zi, băiatul și-a luat cutia de culori sub braț și foarte „relaxe" s-a pregătit să o întindă. Vocea, prea celebră, l-a țintuit locului:

— Douguy, unde pleci așa?

— Poate încerc să pictez. Mă duc să mă uit prin Paris și prin muzeul Louvre...

— Ai înnebunit? O să te rătăcești. Nu cunoști Parisul. Cînd vrei să ieși, Robert, șoferul, te va duce cu mașina. Acum am nevoie de tine. Rămîi, dragul meu...

El a cedat zîmbind, gîndindu-se că prima zi era corect să stea cu ea şi că va ieşi a doua zi.

Nu ştia că a fi amantul lui „Miss Piaf" însemna a avea o lesă. Acest *boy* cumsecade, îndopat cu frumoase principii americane — respect pentru femeie şi libertate — era incapabil să-i reziste. Dar pe de altă parte nu putea înţelege că, „atunci cînd ai norocul de a fi ales de ea, nu trebuie să mai ai nevoie de nimic altceva..."

O singură dată l-a lăsat să-şi deschidă cutia de culori, ca să-i facă ei portretul. Edith era foarte mîndră.

— E frumos, nu, Momone ? Aşa mă vede el !

Nu era Piaf cea de pe scenă, ci imaginea pe care mulţimea o purta în inimă.

Am înţeles repede că legătura lor nu va dura mult, că realitatea va înceţoşa visul minunat al acestui băiat. Nu putea fi decît surprins de cele ce se petreceau în bulevardul Lannes, de oamenii care o înconjurau pe Edith, de această lume colcăind de paraziţi, care se azvîrleau lacomi asupra acestui corp bolnav. Asemenea lucruri erau prea departe de el.

Eu, care aveam vreo treizeci de ani de experienţă, am înţeles într-o clipă că dragostea asta o pornise prost de la început, că nu mergea, ci mai degrabă şchiopăta.

Şi, în ciuda curajului ei, a dorinţei sale de a trăi, în Edith pătrunsese de data aceasta răul pînă în adîncime. Nu avea decît opt zile pentru ca să-şi pregătească turneul de vară.

S-a apucat serios de treabă, nu şi-a irosit nici o secundă, dar îi era greu să reziste fără un stimulent. Regimul prescris în America era poate bun, dar deloc plăcut : lapte, grătar... şi cam atît.

— Mă vor omorî cu regimul lor de jocheu. Nu cu de-astea o să mai fiu în stare să cînt.

I-a venit o nouă idee :

— Spune-mi, Momone, ai auzit de injecţiile cu celule embrionare ? Se pare că fac minuni... Papa şi Adenauer îşi fac în Elveţia, la un doctor de acolo. Aş vrea să încerc. De aşa ceva am nevoie...

Evident, a încercat. Din nefericire, autosugestia nu ajută singură la nimic !

Turneul va începe. Desigur, îl ia şi pe Douguy şi, ca să-i facă plăcere, pentru că lui nu îi place să conducă maşinile franceze, cumpără un Chevrolet imens. Michel Rivgauche face şi el călătoria.

În seara premergătoare plecării, Edith era în forma ei cea mai bună, aceea a recordurilor ; şi Loulou îmi spunea : „Cînd o văd aşa, mă ciupesc ca să mă conving că e adevărat. Mă întreb dacă, nu cumva, am avut un coşmar la New York !".

La miezul nopţii, Edith refuză să se culce. A hotărît să doarmă a doua zi în maşină.

— Îi vom arăta acestui american „*Paris by night*". Sărmanul băieţel, de cînd a venit, nu m-am putut ocupa de el.

Loulou îndrăzneşte :

— Mititelul va avea nevoie încă în primul moment de un colac de

salvare ! Iar tu trebuie să te odihnești... Gîndește-te că trebuie să ții regim, Edith !

— Mă cicălești într-una. Ce, o să beau lapte ? Ia mai slăbește-mă. De mult n-am mai fost atît de fericită !

Corul tuturor acelora care își regăsesc în sfîrșit patroana, cu bănuții pentru nota de plată și cu avantajele care sînt foarte mari, atacă : „O să-i facă bine...", „Aerul Parisului, nimic nu e mai bun...", „Sîntem atît de fericiți să te vedem din nou așa, Edith...", „Nimănui nu i-a stricat puțină distracție...". Și-au învățat partitura la perfecție !

Și toată noaptea au cutreierat Parisul, de la Pigalle la Champs-Elysées.

În zori, se urcă toți în mașini pentru a pleca în turneu. Douglas conducea de cîteva ore uriașa americană. Edith a deschis un ochi ca să-l privească. Are un profil de Kid, cu obrazul încă rotund, cu nasul în vînt, o buclă brună nostimă, o gură nevinovată și mîini frumoase de artist. A închis din nou ochii. Cît timp o să-l aibă lîngă ea ? Nu vrea să se mai gîndească. Înainte de plecare, mi-a spus :

— Fericirea mea de acum se cumpără la întîmplare, cum cumperi o salată sau trei lămîi cu douăzeci de bani de la negustorii ambulanți ! Trec, plătesc, iau cu mine. Ajunsă acasă, constat că salata e verde, că lămîile îmi fac rău la stomac. Și pe urmă ? Cît timp le-am ținut în mînă, le-am dus cu mine, am crezut că făcusem o afacere bună !

Douglas aținește doar o secundă. A închis ochii pe panta de la Rochepot. Uriașul Chevrolet nou-nouț părăsește șoseaua și se propțește în niște butoaie de gudron.

În spatele lor este D.S.-ul lui Edith, condus de Robert, care e însoțit de nevastă-sa, Hélène. Cînd ajung la locul accidentului, îl găsesc pe Douglas plîngînd ca un copil, lîngă Edith, leșinată. Michel Rivgauche își vine greu în fire ; din arcada deschisă, sîngele curge ca la robinet.

Edith își revine foarte repede. Îi privește pe toți pe rînd, de parcă ar face inventarul. și zice :

— N-am noroc, ce să fac ! La drum !

Bilanțul nu era îmbucurător pentru ea : trei coaste rupte și contuziuni peste tot... Blestemată afacere !

Dialogul cu doctorul era cunoscut dinainte :

— Doctore, astă seară cînt la Divonne.

— Doamnă, ar fi o nebunie ! Coastele fracturate v-ar face să urlați la fiecare intrare a aerului în plămîni.

— Doctore, voi cînta. Voi cînta. Nu-mi pasă de accidente, de boli, de spitale. M-am săturat pînă în gît ! Voi cînta sau nu mai am altceva de făcut decît să crăp. Să i se telefoneze doctorului meu de la Paris, care mă va însoți pe toată durata turneului...

Doctorul spitalului își face datoria. Insistă :

— Doamnă, vă jucați cu viața.

— Și ce-i cu asta ? Trebuie să te joci cu ceva și asta e singurul lucru pe care-l mai am !

A fost bandajată foarte strîns cu bandaje de ghips. A ordonat să i se facă morfină. Cum ar putea cînta altfel ? De data asta nu se va droga de plăcere, ci pentru a-şi respecta contractele.

Începe turneul nebuniei. E cald. Bandajele o strîng şi o fac să îndure un adevărat supliciu. Cum pătrundea aerul în plămîni, cum îşi umfla pieptul, era gata să urle de durere. Pentru ca să poată cînta, a azvîrlit cît colo bandajul de ghips. I-a fost înlocuit cu unul de pînză.

Acum ea va fi cea puternică, drogul nu o va învinge. Chiar înainte de intrarea în scenă, doctorul îi face o injecţie. La al zecelea cîntec, vine pentru o clipă în culise şi doctorul i-o face pe a doua. Rezistă în timpul zilei, dar încetul cu încetul. reîncepe să bea.

La Cannes, Edith se opreşte cîteva zile. Pe plajă, toţi cei care se prăjesc pe toate părţile sînt în admiraţia cuplului Piaf-Davies. El, cu musculatura lui frumoasă, bine întreţinută, în costum de baie, nu lasă indiferentă nici o fată. Ea este Edith Piaf şi atunci i se iartă (întotdeauna i s-a iertat) bluza, fularul de pe cap, anatomia de andivă. Coapsele sînt slabe şi genunchii prea mari. Nu îi pasă de nimeni : la braţ cu ea e un băiat frumos de douăzeci şi trei de ani... Nimeni nu ştie că sub bluza lui Edith e blestematul acela de bandaj care o strînge, o împiedică să respire. Soarele îl face şi mai de nesuportat. Dar nu contează : ea rămîne lîngă Douguy, nu-l lasă nici o clipă. Urăşte soarele şi plajele ticsite ; dar s-a gîndit că Douglas ar fi fericit să plonjeze în mare şi-atunci îl însoţeşte. Este sigură că a făcut tot ce e omeneşte posibil pentru el.

Douglas însă ar dori altceva... În apropiere de Cannes se află Picasso şi o grămadă de alţi artişti... Toată pictura contemporană s-a înghesuit pe cîţiva kilometri pătraţi. În S.U.A., visa mereu la asta. A venit în Franţa şi nu va vedea nimic din ceea ce dorea... Nimic în afara acestei femeiuşte, care, într-o seară, la lumina falsă a reflectoarelor, a făcut să sîngereze inima lui de copil naiv, pentru că auzise cîntîndu-se un adevăr pe care el nu-l ştia şi care l-a copleşit... Nu ştia că această lume care-l fermecase nu avea nimic blînd, că în acest mediu viaţa era dură şi legile fără speranţă...

Edith folosea toate mijloacele în lupta împotriva bolii. I s-a spus că usturoiul era bun contra reumatismului : înfuleca tot timpul. Lucrul ăsta îi făcea silă lui Doug. Contra durerilor reumatice a reînceput să-şi administreze cortizon, care o umflă toată, iar alcoolul îl bea pentru susţinerea moralului. Începe o sinucidere lentă.

Douglas nu era în stare să urmeze în ritmul ei. Femeia aceasta pe care un medic o ţinea pe picioare cu zeci de injecţii, care se supăra pentru orice fleac, care-ţi cerea să fii lîngă ea în fiecare clipă, care pretindea o supunere oarbă, femeia aceasta îl epuizase... Şi nu numai pe el ! Nimeni nu se mai putea ţine pe picioare. Îi terminase chiar şi pe cei duri, pe cei încăpăţînaţi. Iar Edith se comporta ca un resort comprimat la maximum, care încă nu s-a destins pe de-a-ntregul. Ea continua cu aceeaşi vigoare, gata să plesnească oricînd.

Înainte de Biarritz, la Bordeaux — în penultimul oraş al turneului — Douglas a avut, în timpul nopţii, o scenă cu Edith. Şi-au aruncat în faţă vorbe grele. Edith, îndopată cu barbiturice, a adormit. Iar Douglas a profitat de ocazie pentru a o întinde pînă la gară, ca un iepure a

cărui blană este dorită cu nesaț de un ogar de curse. Și-a petrecut restul nopții în sala de așteptare de clasa a doua, ca un vagabond, neras, cu lucrurile sub braț.

Cînd Edith s-a trezit din somnul ei greu, Douguy nu mai era lîngă ea. Atunci, mărea Piaf, despletită, ca o nebună, cu un mantou peste cămașa de noapte, a sărit într-un taxi.

— Repede la gară !

— Pentru ce tren ?

— Nu știu nici eu, dar repede !...

— Vă întreb pentru că, dacă vreți să prindeți trenul de Paris, șansele sînt aproape nule. Ar fi o cursă a disperării.

Șoferul habar n-avea cît de bine o nimerise !

— Înțelegi, Momone, pe ăsta nu trebuia să-l pierd. Nu puteam să-mi permit pentru că era ultimul. Păream o nebună în gara plină de oameni în vacanță, dar nu mă sinchiseam. Trebuia să-l regăsesc ! Tipul de la intrare îmi strigă : „Biletul ?“ I-am răspuns : „La naiba !“

Apoi m-am oprit pe peron. Trenul se punea în mișcare, exact ca în filmele proaste... Cît de prăpădită trebuie să fi arătat pe peronul acestei gări împuțite ! Era atît de stupid, încît plîngeam și rîdeam ca o adevărată nebună...

Sfîrșitul turneului n-a fost prea plăcut

— Dar vezi, Momone, el nu m-a uitat. Mi-a telefonat la Paris și mi-a spus că se va reîntoarce. Mi-a promis... Momone, pe ăsta îl iubeam și a plecat... De-ai ști cît de bolnavă mi-e inima !

Poate că bolnavă din punct de vedere moral, căci fizic, inima ei era mai tare decît ea. Medicii au spus întotdeauna : „Are o inimă de atlet !“ Bate mai rar decît normal. Corpul se va uza, dar inima va rezista mai departe“.

O dureau mîinile ; începuseră să se deformeze. Cînd începeau crizele, nu putea nici să se pieptene, nici să țină un pahar, i se tăia carnea ca s-o mănînce.

În această stare a plecat la Stockholm, unde urma să se producă la „Bernsbee“, cel mai mare music-hall de acolo. Și în fața a cinci mii de spectatori, cîntînd : *Tu me fais tourner la tête !*, Edith s-a răsucit și s-a prăbușit ca o zdreanță neagră la picioarele microfonului. Oamenii aplaudau frenetic crezînd că era un joc de scenă. S-a coborît cortina și a fost ridicată și transportată în cabină.

Atunci, pentru prima oară, Edith a fost cuprinsă de o spaimă îngrozitoare.

— Nu vreau să mor în Suedia, vreau să mă întorc acasă.

— Nu este avion.

— Vreau un avion, în orice condiții. Doar nu o să mă lăsați să crăp aici !

Și a închiriat un DC 4 de douăzeci și patru de locuri ca să se înapoieze la Paris. Frica a costat-o un milion și cinci sute de mii de franci... Nu-și alesese bine momentul, căci nu mai cîștiga atît cît prăpădea.

Ghinionul nu-i dă pace. La 22 septembrie este internată la spitalul american de la Neuilly, unde este operată de urgență de pancreatită. Cînd l-am întrebat pe un prieten medic despre această boală, mi-a răspuns că e mortală în primele douăzeci și patru sau patruzeci și opt

de ore dacă nu se intervine la timp și că, în cazul unei intervenții rapide, nu pot totuși fi salvați decît 30% din bolnavi. I s-a interzis orice vizită. Încă o dată, ea s-a luptat cu moartea, singură, în singurătatea camerei ei de hotel atît de albe.

Știam ce ascund în spatele lor numele tuturor acestor boli. Cunoșteam adevărul. Cînd a fost operată la New York, i s-a descoperit un cancer. Încă de pe atunci, nu mai avea șanse să scape de el. Dacă ar fi acceptat să fie rezonabilă, ar fi putut să mai trăiască cîțiva ani, dar era oricum pierdută.

Viața ei nu va mai fi decît un fel de escale între două internări în spital. Și totuși, un an mai tîrziu, ea va atinge una din culmile carierei sale.

La ieșirea din spital trebuie să înregistreze *Milord*. S-au rugat de ea ca să renunțe. Dar ea a făcut-o. Ieșită din spital la ora unsprezece, repeta la ora paisprezece. A rămas opt ore în picioare, spunînd tehnicienilor : „Continuați, țineți-vă de mine, n-aș mai putea relua altădată."

Loulou s-a supărat :

— Destul, Edith ! Oprește-te.

— Nu mă împiedica să cînt, nu mi-a rămas decît asta !...

De cîte ori mi-a fost dat să aud această frază ! De cîte ori i se spune nu, ea le-o flutură și toată lumea tace.

De astă dată, ca întotdeauna, a mers prea departe. Loulou profită. O învelește ca pe un copilaș, o vîră în mașină și o duce la Richebourg, la o proprietate a lui.

— Edith, nu vei pleca de aici decît cînd vei fi sănătoasă.

Poate să-i spună orice, puțin îi pasă. Nu dorește decît un singur lucru : să doarmă, să uite... În preajmă-i sînt foarte puțini : o infirmieră și Claude Figus.

Cu Claude este atît de obișnuită, încît nu-l mai observă de multă vreme. Dar pentru el, ea rămîne permanent „cea mai mare". O iubește atît de mult, încît îi suportă orice. Este fericit cînd i se permite să fie în apropierea ei, imediat ce se înapoiază.

Adesea l-a prezentat, zicînd : „Secretarul meu". Asta nu spune mare lucru. De cînd l-a „adoptat", se străduiește să fie bun la toate.

Împrejurarea îl favorizează pe micul Claude. În jurul lui Edith, nu e nimeni care să-i vorbească de dragoste, care să-i spună cuvintele de care are ea nevoie. Și-atunci, într-o seară, cînd ea se simte mai bine, Claude își dă drumul și îi înșiră pe nerăsuflate tot ce are pe inimă ; și are o mulțime, de la vîrsta de treisprezece ani... Edith îl ascultă. Băiatul are noroc. Cine ar putea rezista la atîta candoare, la atîta dragoste ? Și Edith îl ia în brațe. Și Claude are dreptul la medalie.

Panoplia lui se oprește aici. Dar nu-i pasă. Fericirea sa a durat cît convalescența lui Edith.

Timp de aproape un an, Edith a reînvățat să trăiască. Chinuită de reumatismul deformant, ea nu mai știa nici să meargă. În fiecare zi venea un chiropractor, numit Vimbert. A masat-o cu răbdare, i-a redresat coloana vertebrală, i-a eliberat unul cîte unul nervii și mușchii chirciți de durere. Era impresionant să vezi docilitatea acestei femei la brațul acestui bărbat care o învăța să meargă ca pe un copil. „Întinde piciorul drept. Bine. Acum stîngul. Încă trei pași, Edith. Destul pentru

astăzi." După aceea, a însoţit-o în turneu, nu mai putea trăi fără ajutorul lui.

Cînd am revăzut-o în bulevardul Lannes, casa era aproape tot atît de veselă ca un cavou. Îţi venea să mergi pe vîrful picioarelor. Nici un pic de muzică... Nimic ! N-am auzit niciodată o asemenea linişte. Edith avea faţa atît de umflată de parcă ar fi jucat mîngea cu un roi de albine.

— Sînt groaznică, Momone, nu-i aşa ?

— Arăţi cam prea bine dinspre partea obrajilor. Nu-ţi stă însă rău !

A făcut un gest de indiferenţă.

— Ia zi, mă poţi vedea pe o scenă cu moaca asta ?

Nu, într-adevăr. nu era posibil. Cînd mi-a telefonat Loulou ca să mă anunţe că se înapoiază, mi-a spus :

— Merge, a ieşit din încurcătură. Nu mai e mult şi o să fie bine de tot. O s-o ia de la capăt.

Într-adevăr ! Se înşela doar în privinţa direcţiei. Nu a trecut multă vreme şi a trebuit să se îndrepte iarăşi spre spital... Prea multe boli, prea multe clinici, spitale, medici, chirurgi... Îţi vine să urli : „Ajunge !".

Edith s-a scufundat în coma hepatică. 90% eşti pierdută în asemenea situaţii. Ea s-a descurcat. Ziarele au pus la loc, în sertare, articolele-necrolog.

Proaspăt reîntoarsă în bulevardul Lannes, i se propune un turneu, între 14 octombrie şi 13 decembrie. S-a hotărît să accepte. Degeaba urlă Loulou, iar Figus şi cu mine o implorăm să renunţe ; sîntem trimişi cu toţii la plimbare.

— Am două luni ca să-l pregătesc, e tocmai cît trebuie. Şi la urma urmei, din ce vreţi să am de ciugulit ? Nu mai am nimic de vînzare, sînt la pămînt. Atunci ? I-am dat telefon pînă şi lui Michel. (Emer. Ultima ei resursă cînd e la ananghie.) S-a dus la SACEM pentru mine. Àia nu vor să-mi mai avanseze nimic asupra drepturilor mele de autor... Clar ? Deci, voi cînta !

În timp ce îmi debitează toate astea pe nerăsuflate, îmi spun : „Nu va apărea oare vreun om cumsecade care să-i schimbe ideile şi să o ajute !".

Ca întotdeauna, cînd gîndul îmi zboară spre omul salvator, acesta apare la timp : numele lui e Charles Dumont.

Edith îmi dăduse întîlnire în Bois de Boulogne. Vroia să se plimbe. Văzînd-o, am şi reperat schimbarea. Bineînţeles, nu trebuia să te gîndeşti cum arăta cu doi ani în urmă — te-ar fi apucat disperarea —, dar avea o scînteie de bucurie, de seninătate, de vioiciune în ochi.

— Eşti îndrăgostită !

— Se şi vede ? Eu încă nu sînt sigură.

— Povesteşte totuşi. Vom vedea după aceea dacă e pe restul vieţii !

— Ştii, în clipa de faţă nu am chef de mare lucru. Totul mă plictiseşte. Primesc un telefon de la Michel Vaucaire[1] : „Îţi trimit un băiat care ţi se potriveşte dę minune. Trebuie să-l vezi. Se numeşte Charles Dumont. Aş vrea să-i asculţi cîntecul pe care ţi-l aduce. Eu

[1] Un textier care a lucrat pentru Edith.

am făcut cuvintele, el muzica. Despre cuvinte nu spun nimic, dar să știi că muzica e formidabilă.

I-am răspuns : „Bine". Cu toate că eram tare plictisită, îi fixez un rendez-vous. În ziua în care prietenul lui Vaucaire trebuia să vină, uitasem complet de el. Se aud deodată două apeluri timide de sonerie. Mă înfurii. Claude se duce să vadă cine-i.

— E Charles Dumont. Edith, i-ai dat întîlnire.

— Dă-l naibii !...

Nu mi-am terminat fraza, că a și intrat. Deloc genul meu : un tip înalt, destul de solid, înțolit ca un contopist, neîndrăznind să mă privească, cu nasul în vîrful pantofilor. Ca plasator de aspiratoare, i-ar fi trebuit un an ca să vîndă unul... ba mai mult de-un an ! și cu sprijinul întregului paradis !

Treaba începea tare prost. Edith îi spune destul de sec :

— Așezați-vă la pian, din moment ce-mi aduceți un cîntec.

Nenorocitul de Charles Dumont era lac de sudoare, dar nu îndrăznea să se șteargă ; prin gulerul cămășii îi picurau șiroaie. Edith, necruțătoare, îi spune :

— Vreți să vă dau batista mea ?

— Nu, o am pe a mea... mulțumesc...

Și s-a hotărît să cînte *Non, rien de rien... Non, je ne regrette rien !*

Non ! Rien de rien...
Non, je ne regrette rien !
Ni le bien qu'on m'a fait,
Ni le mal. Tout ça m'est bien égal !
Non ! Rien de rien...
Non, je ne regrette rien !
C'est payé, balayé, oublié,
Je me fous du passé !
Avec mes souvenirs
J'ai allumé le feu.
Mes chagrins, mes plaisirs,
Je n'ai plus besoin d'eux !
Car ma vie, car mes joies,
Aujourd'hui,
Ça commence avec toi ! *

Schimbare de o sută optzeci de grade. *Coup de foudre.*

— Formidabil ! Nu e posibil, ești un vrăjitor ! Asta sînt eu. Ceea ce simt, ceea ce gîndesc ! E mai mult decît atît. e testamentul meu...

— Vă place ? îmi spune celălalt, încercînd cu greu să-și țină firea.

---

* *Nu, nu mai doresc*
Nimic din ce părăsesc,
Nici binele făcut,
Nici răul ce m-a durut.
Nu, nu mai doresc
Nimic din ce părăsesc.
Am plătit, s-au dus și le-am uitat,
Toate-s trecut depărtat.
Cu-amintirile mele,
Am făcut focul cu ele.
Dureri și plăceri la un loc
Și pe ele pune-le-aș pe foc.
Viața mea, tot ce-i bine,
Acum,
Începe cu tine !

— E formidabil ! Va fi cel mai mare succes al meu. Aș vrea să fiu în clipa asta pe scenă și să-l cînt.

Și l-a cîntat pe loc. Dumont e întors pe dos.

— Cîntat de dumneavoastră e zguduitor...

Toți care apar în ziua aceea se bucură de privilegiul de a asculta cîntecul. Cînd sosește al cincilea, îl știe deja pe dinafară. La al zecelea este atît de bine însușit, încît Edith nu va schimba aproape nimic pe scenă.

Charles Dumont nu mai poate de bucurie. Vede cum cresc șansele sale pe chipul lui Edith, în fața ochilor săi, ca o mică plantă. A amuțit de fericire.

— Revino mîine, vom lucra.

— Știi, Momone, sînt opt zile de cînd lucrurile se petrec absolut la fel : micul contopist vine ca la birou. La ora paisprezece treizeci precis se instalează la pian și îi dăm drumul amîndoi. Îmi place pentru că e un bărbat adevărat. Pare solid. Am chef să mă sprijin de brațul lui... nu cred că s-ar prăbuși, va rezista. Și-apoi, e ceva care mă înduioșează : își adoră mama. Acest tip solid e un timid, un duios. Asta măcar nu va fi lipsit de inimă.

Se oprește și mă privește.

— Știu la ce te gîndești. Și Douguy avea inimă. Numai că el era un băiețaș. Nu inima îi lipsea, ci simțul realității. Mă vedea în culori deschise, albastru și roz, ceva în stilul *„nursery"* americană, jumătate soră, jumătate mamă... Nu-i rămînea loc și femeii în albumul lui de imagini.

Am fost întotdeauna impresionată de judecata lui Edith. Era clară, nu lăsa nimic în umbră și rezultatul era bine conturat, fără a fi nevoie de retușuri ulterioare.

— Vezi tu, Momone, după incidentul de la Bordeaux, Douguy mi-a telefonat iarăși. Am aflat chiar că a făcut o expoziție în America. Mi-a spus că va reveni cînd se va face mai „mare" ! Dar eu nu sînt la vîrsta cînd pot să iau băieți de suflet. Nu mai sînt prea tînără și nici suficient de bătrînă. L-am iubit cu adevărat ; numai că el trăia într-o lume aseptizată, în timp ce lumea mea era plină de microbi. Nu era destul de vaccinat pentru a o suporta !

În ziua aceea, am vorbit mult împreună. Edith se simțea foarte bine.

— Da, Momone, „nu regret nimic...". Totuși, ceea ce am făcut în trecut m-a speriat și continuă să mă sperie. Cînd mi se face acum injecția am tremurături. Nu vreau să mai trec prin ce-am trecut. N-aș mai rezista...

Și-apoi, am făcut cunoștință cu un sentiment care te dărîmă : rușinea. Cînd mă gîndesc că sînt oameni care m-au văzut comportîndu-mă mai rău decît un animal, mi se face silă de mine. Și cînd ți-e greață chiar de tine, te doare !

După cum mă așteptam, Charles Dumont a ocupat un loc aparte, care nu se aseamănă cu al celorlalți. Răbdător, blînd, amabil, nu o dirija. Dar nici nu i se supunea. Se găseau amîndoi la același nivel. Asta o schimba pe Edith și îi făcea mult bine.

Claude Figus trecuse iar în umbră. Îmi făcea milă devotamentul lui, dragostea lui nebăgată în seamă. Ignora gelozia. Edith se simțea mai bine, el nu cerea mai mult. Dacă avea chef, se ocupa și de el. Cînta destul de bine la chitară și Edith hotărîse că ar putea deveni cîntăreț. Cînd lucra cu el, ai fi zis că Claude are în mînă cheile paradisului, într-atît era de fericit.

Charles Dumont nu locuia în bulevardul Lannes. Și asta nu era bine pentru Edith care rămînea mereu tare singură.

Charles Dumont a făcut pentru ea vreo treizeci de cîntece. Unele care vor rămîne „cîntecele clasice ale lui Piaf" : *Les Mots d'amour, La Belle Histoire d'amour* (pe text de Edith), *La Ville inconnue, Les Amants, Mon Dieu :*

Mon Dieu, mon Dieu, mon Dieu,
Laissez-le-moi, encore un peu,
Mon amoureux...
Un jour, deux jours, huit jours...
Laissez-le-moi, encore un peu,
*A moi...**

Avea moralul mai ridicat. Fizic, nu era foarte refăcută. După turneul proiectat, trebuia să continue la „Olympia". Toate planurile astea îmi făceau groază. Se împlinea un an de cînd Edith nu mai cîntase. Era neliniștită. O teamă mai puternică decît tracul o strîngea de gît, o paraliza. Nu mă înșelam : acest turneu a fost numit „turneul sinuciderii".

În prima zi, la Reims, cînd a intrat în scenă, publicul i-a făcut niște ovații care nu se mai terminau. Muzicanții ei au atacat de mai multe ori primul cîntec, dar de fiecare dată aplauzele, strigătele reîncepeau. În fine, Edith a cîntat. Gîtul îi era atît de uscat încît s-a oprit la mijloc. În culise, toată lumea era înlemnită, credea într-o catastrofă... N-a fost, și-a revenit. Cînd a cîntat *Je ne regrette rien* a fost bisată de trei ori. Cîștigase !

Dar s-a bizuit pe puterile pe care nu le mai avea. A doua zi, oboseala o dărîmă. Cîntă aproape mecanic. Publicul simte, e rece. Aplaudă și el mașinal.

Edith are în față lista lungă a orașelor, care, ca un șarpe, i se va încolăci în jurul gîtului și o va înăbuși. Trebuie să reziste. Ia un excitant. Are încă forța de a refuza injecțiile care i se propun, de data aceasta pentru a o ajuta. Ea strînge din dinți și spune : „Voi rezista pînă la capăt".

Dar directorii sălilor știu că riscă, știu că ea ar putea să se prăbușească pe scenă. Și, pentru prima oară în cariera lui Edith, orașele : Nancy, Metz, Thionville... anulează contractele lor.

La Maubeuge, situația e critică. Trebuie trasă cortina și anunțat unei săli furtunoase : „Dna Piaf a avut o indispoziție lipsită de gravitate. Vă solicităm cîteva momente de răbdare."

---

* *Doamne, la tine iar vin,*
Lasă-mi-l încă puțin
Pe iubitul meu.
O zi, două zile, trei,
Lasă-mi-l, tu o să vrei
Numai mie...

În sală, cineva a strigat: „La spital! La «Invalizi»!" Edith îl aude și se redresează.

Muzicanții, mașiniștii spun:

— Nu, nu e drept să se facă asta. A o ajuta să cînte înseamnă a o ajuta să se omoare.

— Dacă nu vreți, mă voi duce fără voi.

Și a dat la o parte cortina.

Atunci toată lumea și-a reluat locurile.

A intrat în scenă și a mers pînă la capăt. Dar cu ce preț!

Cîntatul a devenit pentru ea un adevărat supliciu. Centimetru cu centimetru, corpul ei este tot mai îndurerat, îi vine să urle. Rezistă pînă în ultimul oraș, la Dreux. Ziariștii așteaptă prăbușirea, sînt prezenți, știu că este inevitabilă. Își fac meseria de ciocli. Edith știe. Mai are forța să le strige: „Nu va fi pentru astă seară!".

Cînd s-a ridicat cortina, pe scenă a apărut o mică formă neagră cu fața buhăită de atîtea antibiotice, o marionetă de carnaval care se travestise în Edith Piaf. Era grotesc și tragic. Era în același timp muribundă și delirantă.

Loulou, Charles Dumont, muzicanții au implorat-o să renunțe. Directorul a propus să evacueze sala. Edith care a înghițit jumătate din cantitatea unui tub de excitante, o doză de cal, le-a strigat: „Dacă faceți asta, înghit un tub de barbiturice!". Apoi, îi roagă: „Lăsați-mă să cînt...".

S-a sprijinit de pian ca să nu cadă. O sudoare de gheață i se prelinge pe spate. Cîntă și strigă publicului înnebunit: „Vă iubesc, voi sînteți viața mea...".

E atît de adevărată, încît publicul o ovaționează. O încurajează ca pe un boxer:

— Hai, Edith... Hai... Rezistă...

Și este o luptă atroce: lupta acestui ghem de femeie cu boala. Vrea să ofere publicului fărîma de viață care îi mai rămîne și el o înțelege, o încurajează. În culise, toți au lacrimi în ochi. Dar e prea mult, ea nu mai poate. La al optulea cîntec e K.O. Cade și nu se mai ridică.

Nimeni nu-și cere banii înapoi. Sala este evacuată în tăcere. Toți sînt împovărați de amărăciunea, de durerea acestei femei care a vrut să le dea pînă la capăt ceea ce avea mai bun în ea: cîntecul, viața.

În D.S.-ul negru, Loulou, Charles Dumont veghează asupra lui Edith care nu mai e decît o grămăjoară de vizon zguduită de febră. Este condusă direct la clinica din Meudon.

În șaisprezece zile, cortina trebuia să se ridice la „Olympia". Loulou Barrier și Bruno Coquatrix se întrebau dacă trebuie să anuleze concertele. Medicii au spus: „Ea nu va cînta", dar Edith, înainte de a se cufunda în cura de somn care trebuie în sfîrșit să o facă să doarmă, s-o facă să uite, i-a interzis lui Loulou să anuleze „Olympia".

Unul dintre doctori a protestat.

— Doamnă, a urca pe scenă echivalează cu sinuciderea !

Edith l-a privit și i-a ripostat cu toată forța de care era capabilă :

— Sinuciderea asta îmi place. Îmi aparține.

Șase zile mai tîrziu, ieșea de la Meudon pentru a intra la Ambroise-Paré, la Neuilly. Se simte mai bine. Are nevoie mai ales de odihnă și de calm. Își petrece Crăciunul în clinică. Iese la douăzeci și șapte decembrie pentru a repeta la „Olympia".

La 29 decembrie 1960, cortina se ridică în fața unei Piaf care va face din „Olympia 1961" anul cel mai bun, unul dintre cele mai mari succese ale ei. Pentru că nu a avut timp să repete suficient, premiera e fixată pentru primele zile ale lui ianuarie 1961.

Edith a învins totul. Boala, băutura, tranchilizantele : uitate, înlăturate. Martiriul ei a purificat totul. Este și va rămîne Cea Mai Mare. Totuși, în *Mon vieux Lucien* greșește, se oprește și spune rîzînd : „Nu vă supărați !"... Reia *da capo*.

În seara aceea a creat Edith unul dintre cele mai dure cîntece din repertoriul ei. *Les Blouses blanches*, de Marguerite Monnod și Michel Rivgauche :

Atacă ușor, absentă :

Ca fera bientôt trois années
Qu-'elle est internée,
Internée avec les fous,
*Avec les fous.**

Apoi delirul pune stăpînire pe Edith și ea începe să se legene,

*Et chaque fois il y a les blouses blanches...***

În acest cîntec, ea îl revede pe omul pe care l-a iubit. Visează...

Et reviennent les blouses blanches **

La sfîrșit, Edith strigă :

*J' suis pas folle. j' suis pas folle...***

Era de nesuportat s-o auzi urlîndu-și nebunia. Doreai ca totul să se isprăvească, să nu mai fie. Această sărmană femeie în negru care se clatină și urlă... era groaznic ! Niciodată nu a fost atît de mare ca în clipa aceea.

Cînd a tăcut, a fost o tăcere de cîteva secunde și apoi sala, *le Tout-Paris*, a aplaudat-o cum nu mai făcuse nicidoată.

---

* *Trei ani sînt la această dată,*
De cînd ea a fost internată.
Internată cu nebunii,
Cu nebunii.

** *De fiecare dată vedeam halate albe*
. . .
Revin mereu halatele-albe
. . .
Nu sînt nebună, nu-s nebună.

Femeile plîng. Florile cad pe scenă la picioarele lui Edith, care salută. Eram în fundul sălii şi am fugit la lavabouri ca să pot plînge în linişte. Era prea tare, nu puteam suporta.

S-a scris despre ea : „Ea răstoarnă toate noţiunile...“ — „Ea este Piaf, adică un fenomen necunoscut pînă acum...“. Criticii nu mai au cuvinte destul de mari, destul de frumoase.

În cronicile lor vorbesc despre ea în termenii pe care nu-i foloseau decît pentru marile cîntăreţe, cele de concert, de tipul Mariei Callas.

La 15 aprilie părăseşte „Olympia“ pentru un nou turneu. Însă, de acum nu va mai fi viaţă normală pentru Edith : a întins coarda prea mult şi prea tare.

După Bruxelles şi alte cîteva oraşe, întrerupe şi se internează la spitalul american de la Neuilly, unde este operată de o aderenţă intestinală. Scapă şi de data asta. Loulou o duce la Richebourg, la proprietatea lui, pentru o nouă odihnă. A doua zi, la 9 iunie, ruptă în două de durere, trebuie adusă din nou la spitalul american, unde e operată de o ocluzie intestinală.

Scapă iarăşi.

Luni de zile la rînd trăieşte cu încetinitorul. Charles Dumont este tot timpul lîngă ea. Această afecţiune solidă era poate suportul de care avea nevoie pentru a ieşi la liman.

Dar cel care va urma, va lua totul. Şi Edith va trăi ultima şi cea mai frumoasă dragoste din viaţa ei. Îmi va mărturisi :

— Vezi, Momone, am frecventat mult amorul, dar nu am iubit decît un singur om : pe Marcel Cerdan. Şi toată viaţa nu am aşteptat decît pe unul : pe Théo Sarapo...

CAPITOLUL XVIII

LA ASTA-I BUN AMORUL !

Cu cîteva luni înainte de căsătoria ei cu Théo, Edith mi se destăinuia :

— Ca să-ţi vorbesc despre Théo, ar trebui să încep cu : „A fost odată...".

Avea dreptate. Nu a fost ceva întîmplător, a fost ceva cà-n poveşti. Iubirea asta a fost cea mai frumoasă dintre toate, cea mai curată.

Cînd voia s-o facă, Edith îşi dădea perfect seama ce se întîmpla cu ea ca şi cu ceilalţi.

— Vezi tu, Momone, ne-am iubit mult Marcel şi cu mine, dar sînt convinsă că dacă nu murea, m-ar fi părăsit. Nu fiindcă nu m-ar fi iubit destul, dar pentru că era cinstit, şi eu la fel. Avea nevastă şi trei băieţi şi s-ar fi întors lîngă ei. Dacă nu l-aş fi întîlnit pe Théo, mi-ar fi lipsit ceva în viaţă...

Totuşi, tocmai despre Théo Sarapo s-au spus cele mai urîte lucruri... Ea avea patruzeci şi şapte de ani, era uzată, ciopîrţită peste tot, dar era celebră. El era un necunoscut, avea douăzeci şi şapte de ani, era frumos ca soarele cînd răsare în Grecia. Se spunea că era sărac, nu este adevărat. Avea părinţi înstăriţi. Edith, pe care lumea o credea bogată, era complet ruinată. Aşa ceva nimeni n-ar fi putut crede ; mai ales cînd se ştia că Loulou Barrier semnase, în numele ei, contracte pentru un miliard şi jumătate de franci vechi. Cu toate astea, la moartea ei, Edith i-a lăsat în cîrcă bărbatului ei datorii de patruzeci şi cinci de milioane. Ca să poată trăi, ca să aibă ceva bani de care să dispună, Théo a fost nevoit să se ducă să cînte în străinătate. În Franţa, onorariile sale erau poprite ca şi drepturile de autor de zece milioane pe care SACEM le mai percepe încă, în fiecare an, asupra operelor lui Edith.

Iubirea nu face totdeauna casă bună cu banii. Dar de vreme ce am înlăturat neadevărurile şi s-au aflat toate acestea, pot începe povestea lui Edith şi a lui Théo — aşa cum dorea ea — cu : „A fost odată...".

Pentru Edith, iarna aceea din 1962 a fost o iarnă cumplit de rece. Frigul îi pătrunsese în inimă şi în măduva oaselor. Zilele erau tare lungi.

— Nu mai simt că trăiesc. Toate îmi sînt interzise : să mănînc ce-mi place, să beau, să umblu, să cînt... Plînsul nu-i bun nici el pentru

starea mea de spirit. N-am dreptul decît să rîd și de așa ceva n-am chef. Rîsul și dragostea nu se fac la comandă. Și-atunci aștept. Dar ce aștept ? Habar n-am.

Planurile de care-i vorbeau Charles Dumont, Loulou și Guite ca s-o poată ajuta să-și ducă zilele erau amînate, lună de lună. În jurul ei s-a făcut tăcere și un gol imens. Nu se mai fac chefuri la Piaf, nu mai are bani. Și cei care se duceau s-o viziteze pe Edith, se considerau printre cei care fac fapte bune. Foștii ei bărbați au fost cei mai statornici. Yves îi telefona, Pills și Henri Contet treceau s-o vadă. Charles Aznavour venea și el, dar n-avea prea mult timp. Raymond Asso n-o uita, numai că devenise cam acru. Îi telefona ca să critice, ca să certe. Raymond a fost singurul care n-a iertat-o niciodată că l-a părăsit. Constantine era drăguț.

„Vechea gardă" îi rămăsese credincioasă. Veneau s-o salute din cînd în cînd camarazii, prietenii : Pierre Brasseur, Robert Lamoureux, Suzanne Flon, Jean Cocteau, Jacques Bourgeat... Muzicieni și textieri : Francis Lai, Noël Commaret, Norbert Chauvigny, Michel Rivgauche, Pierre Delanoë, Michel Emer... Toți la un loc făceau lume multă, dar pentru ea era ca și cum n-ar fi fost nimeni...

În zilele în care Edith făcea față, mai aveam seri și nopți în genul celor din bulevardul Lannes, care semănau — dar mai șterse — cu cele dinainte. De cum se simțea mai bine, Edith exagera. Cînd Loulou îi spunea : „Fii atentă !" ea răspundea : „Dar pentru cine vrei tu să fiu cuminte ? Și-apoi pentru ce ? N-am fost niciodată și mi-e atît de dor de viață !".

Așa s-a întîmplat că, într-o seară, cînd ai fi zis că e mai voinică, Claude Figus i-a adus un amic, un flăcău înalt, îmbrăcat în negru, cu părul și ochii negri : Théophanis Lamboukas. S-a așezat pe covor, într-un colț, ca o frumoasă vietate de rasă, ca un fel de ogar negru, și n-a mai scos nici o vorbă.

— Momone, mă enerva tipul ăsta ! E drept, mie nu-mi plac oamenii tăcuți. Dacă se plictisea, n-avea decît s-o ia din loc. Îl pusesem la treabă pe Claude pentru înregistrarea discului *Quand l'amour est fini* și *La Robe bleue*. Celălalt, Théo, asculta fără să spună nimic.

Era atît de tăcut, încît Edith l-a uitat acolo, în colțul lui. El însă nu o uitase. Cum s-o uiți pe Piaf, chiar dacă n-ai zărit-o decît o clipă !

În februarie 1962, Edith s-a internat în clinica Ambroise-Paré, la Neuilly, din cauza unei duble bronho-pneumonii. Agățase din zbor un curent de aer care era în căutarea unui mușteriu de seamă.

— La spital, acuma, sînt ca la mine acasă, Momone ! Știu cum trebuie să mă port, cum să vorbesc și mai cu seamă cum să mă plictisesc ! Așa că îți închipui prea bine că am zis da cînd mi s-a spus că un anume Théophanis Lamboukas vrea să mă vadă. Ceea ce-mi plăcea mai mult e că era cineva pe care nu-l cunoșteam. Dar mă înșelam, era băiatul care se așezase în colțul odăii, pe covor, tovarășul lui Claude. Nu-mi aducea flori, ci o păpușă mititică... Cu asta m-a dat gata, trebuia să te gîndești ca să faci așa ceva. I-am spus :

— Știi, pentru păpuși am trecut de mult vîrsta !

A rîs. Surîsul lui nu e ca al celorlalți. Te însenînează numaidecît. Ai dori să fii frumoasă, chiar foarte frumoasă, să surîzi ca și el și chiar și mai frumos, dacă asta ar fi posibil... Flăcăul ăsta, care aduce cu o pisică neagră, îți face poftă să fii și mai grozavă decît el. Și totuși, mă simțeam atît de mică în patul acela de spital !

— Știi, Edith — îmi dai voie să-ți spun așa ? — Asta nu-i o păpușă ca oricare alta. Vine din Grecia, din țara mea.

Au petrecut cîteva clipe agreabile stînd de vorbă calmi, despre lucruri simple. La sfîrșit, Théo i-a făgăduit :

— Mă-ntorc și mîine.

După felul cum a spus-o, ea știa că era adevărat, mîine va aștepta.

A doua zi, i-a adus flori. Apoi a spus : „Pe mîine". De fiecare dată, el îi aducea cîte ceva. Nu erau lucruri scumpe, dar nu era niciodată orice. Simțeai că se gîndea ce s-aducă. Ea care risipise sume fabuloase ca să facă oamenilor plăcere, afla că numai gestul în sine are importanță.

După cîteva zile, Edith l-a întrebat :

— Dar dumneata n-ai nici o ocupație de poți veni în fiecare zi ?

— Ba da, dar mă descurc.

Aveam o dorință nemaipomenită să-mi vorbească despre el ! Dar, asta o să te mire, nu îndrăzneam să-i pun întrebări. Deși avea aerul că nu ascunde nimic, era de trei ori zăvorît, ca și o casă de bani. Băiatul ăsta avea o taină.

Într-o după amiază, așa, într-o doară, el a întrebat-o :

— Vrei să te coafez ?

— De ce, ești coafor ?

S-a înroșit. Asta mi-a încălzit inima. Băiatul acesta se îmbujora la față ca o fată virtuoasă care vede lupul... Asta era secretul lui : era coafor. Am simțit regretul că nu sînt tînără, frumoasă... Mă durea inima. Și-atunci am înțeles că o și pornisem să valsez... Dar în starea în care mă aflam, riscam să valsez singură... Prăpădită cum ajunsesem, îmi era imposibil să mă închipui la brațul acestui tînăr.

Ea a întors capul și a răspuns : „Nu !".

— Te temi că nu mă pricep ?

Nu era asta. Îi era rușine să-l lase să-i atingă cele cîteva fire de păr ce-i mai rămăseseră ca un fel de puf deasupra craniului.

— Închipuiește-ți ! Mîinile lui Théo erau făcute pentru păr mătăsos, de toate culorile, nu pentru cîteva suvițe arse.

El nu i-a dat ascultare și a coafat-o.

Și a mai revenit de o mulțime de ori. Edith, sărăcuța, își ținea răsuflarea. Nu îndrăznea să-i spună : „Pe mîine...". Fericirea nu trebuie să vorbești despre ea, trebuie s-o păstrezi numai pentru tine, e plăpîndă, o poți pierde ușor. Și dacă el ar fi spus : „Nu"... ? De „nu", fericirea se teme, dispare și te lasă.

Miracolul acesta n-a fost o improvizație a destinului. Fusese predestinat cu grijă și în toate amănuntele.

Cum Edith se simțea mai bine, Théo rămînea mai multă vreme. I-a adus și cărți.

— Nu citeşti ?

— Mi-ar place, dar asta mă oboseşte. Şi-atunci, cu răbdare, îi citea el.

— Îmi venea să-i spun „tu". Acest „tu" ar fi fost ca un fel de mîngîiere. Şi nu îndrăzneam. Ne spuneam „dumneata". Ni se potrivea mai bine. Avea un aer de logodnă pe cînd „tu" însemna aproape căsătorie.

După ce Edith a ieşit din clinică, nu s-a schimbat nimic.

I-a trebuit multă vreme lui Théo ca să-i mărturisească că ar dori să cînte.

— Nu-ţi poţi închipui, Momone, cît am fost de bucuroasă. În fine, puteam să fac ceva pentru el ! L-am pus la încercare imediat. Are tot ce-i trebuie : fizic, voce, sensibilitate.

Deodată, Edith şi-a regăsit a doua raţiune pentru care trebuia să trăiască : să formeze un cîntăreţ. A redevenit profesoară.

— Numele tău, Théophanis Lamboukas, nu merge pentru scenă. Lumea n-o să ţină minte aşa ceva. Şi-apoi aduce prea a străin. Vor crede că o să le cînţi grecește. „Théo", e bine. Dar Théo şi mai cum ? (a rîs din toată inima, ca altădată)... „Sarapo" ! Te vei numi Théo Sarapo şi eu sînt aceea care te-am botezat : Sarapo Théo, te iubesc Théo. *Sarapo* (te iubesc) era unul din puţinele cuvinte greceşti pe care Edith le învăţase în cursul aventurii sale la Atena cu Takis Menelas, şi cuvîntul acesta nu-l uitase.

De multă vreme Edith se dezinteresa cu totul de toaletele ei. Făcuse un efort pentru Marcel Cerdan. (Ea îmi dăduse rochiile care-i fuseseră dragi, nu mai voia să le vadă, dar nici nu voia să le arunce.) În vederea turneului în America, avusese criza ei vestimentară, dar asta n-a durat. Ea umbla, ca pe timpul tinereţii noastre, în pulover şi fustă, rareori cu pantaloni. Rochiile pe care le purta aveau cincisprezece ani. De luni de zile, umbla într-un halat de casă albastru, pe care un cerşetor nu s-ar fi aplecat să-l ridice.

Cu glasul său liniştit şi blînd, Théo i-a spus : „Trebuie să începi să te îngrijeşti de îmbrăcămintea ta. Pantalonii ţi-ar veni foarte bine". Cu gingăşia şi cu delicateţea lui, îşi dăduse seama că ea nu voia să lase să i se vadă corpul, picioarele. De dragul lui, ea redevenise cochetă.

Pentru prima oară, Edith nu mai striga peste tot : „Îl iubesc ! Mă iubeşte !". Le păstra pentru ea, în căldura sufletului, în tainiţa inimii ei. Totuşi, se trăda prin ochii ei care străluceau de fericire. Era atît de radioasă, încît ajungeai să uiţi în ce hal ajunsese.

În adevăr, se iubeau cu o dragoste neîntîlnită decît în romane, despre care se spune totdeauna că e prea frumoasă ca să poată exista. El nu lua în seamă că mîinile lui Edith erau complet zgîrcite şi nici că avea aerul că trăise o sută de ani.

Împreună, s-au dus la Biarritz, oraşul în care Edith suferise atît de mult, cu trei ani înainte, după despărţirea de un iubit prea tînăr, Douglas Davies. La Hôtel du Palais, unde a descins, nu aştepta nici o fantomă. Ele nu vor mai exista pentru Edith ; Théo le alungase pe toate.

Lui Edith nu-i plăcuse niciodată soarele, apa, viața dusă în plină zi. Théo n-a avut de luptat. Ea s-a îmbrăcat în costum de baie și s-a bronzat ca toate celelalte femei. Și-a expus corpul alături de al lor și Théo nu l-a văzut decît pe al ei. Ea n-avea nevoie să-i spună : „Nu pleca... Întoarce-te repede !“ El n-o părăsea niciodată.

— Momone, cînd îl priveam, pe acest fiu al soarelui, mai frumos ca oricare altul, îmi spuneam că sînt egoistă, că nu mă pricepeam cum să-l iubesc, că n-aveam dreptul să-l țin înlănțuit de mine, că nu putea să dureze și că făceam încă o dată o nebunie. Și, pentru prima oară în viața mea, am simțit nevoia să fiu econoamă, să nu risipesc, să nu arunc pe fereastră clipele, orele, săptămînile pe care mi le dăruise.

Se întorc la Paris, unde Loulou readuce vorba despre contracte. Primul va fi „Olympia“ și propune ca dată : septembrie.

— De acord, răspunde Edith, însă împreună cu el !

Théo nu-și cunoaște încă meseria. Abia învață să cînte. Loulou ar vrea să se opună, însă acceptă. Ca noi toți, în fața lor, a cedat și el. Imposibilul devine posibil. Edith începe din nou să lucreze. Théo îi spusese : „Cea mai bună lecție pentru mine e cînd te-aud cîntînd“.

La sfîrșitul lunii aprilie, Douglas, în trecere prin Paris, vine s-o vadă pe Edith. Casa din boulevard Lannes își recapătă o nouă viață. Nu mai e aceeași de odinioară : mai puține sticle de vin roșu, mai puțin personal de serviciu și foarte mulți tineri, amicii lui Théo.

— Doresc ca Théo să aibă prieteni, tineri ca și el..

Edith e fericită că-l revede pe Douglas, dar pe lîngă Théo, în adevăr, el pare un puști, nu mai atîrnă în balanță. Pentru ea, nimeni nu va mai conta de-acum înainte.

Douguy rămîne cu ei cîteva zile. Și, ca să-i facă o surpriză lui Edith, el îi face portretul lui Théo.

— E pentru tine, Edith, o să-l așezi alături de al tău.

Cînd și-a anunțat plecarea, ea s-a mirat :

— Deja ?

— Oh ! N-a fost decît o scurtă vizită. Voi reveni...

La 3 iunie 1962, Douglas Davies se urcă în avion la Orly. La cîteva minute după decolare, avionul se prăbușește.

I se ascund lui Edith jurnalele. Aparatele de radio și de televiziune sînt defecte ca din întîmplare. Cine va fi cel care se va încumeta să-i anunțe lui Edith această catrastrofă ? Nimeni.

— Ce-aveți de faceți mutrele astea de înmormîntare ?

La toți le-nțepenise limba.

Uneori, cîte o moarte nu poate fi tăinuită. Edith află. Începe să urle în gura mare :

— Nu, nu, nu poate fi adevărat. Nu este cu putință. A murit la fel ca și Marcel !...

Această lovitură de măciucă, ea o primește în plin. Zile întregi pare absentă de la orice. Iese din starea asta numai ca să-l facă pe Théo să jure că nu va lua vreodată avionul.

Din nou, Edith trebuie să stea în pat. Michel Emer este cel care reuşeşte s-o remonteze. Edith n-are lescaie. Cum a făcut-o de-atîtea ori, ea îl cheamă pe Michel.

— Ştii pentru ce îţi telefonez ?

El o ştie prea bine.

— Trebuie să te descurci şi să-mi obţii un avans. Boala o capeţi gratis ; dar ca să scapi de ea, asta n-o obţii pe gratis.

— Nu fi îngrijorată, o să te scot la liman.

Cu calităţile lui de şef pune toată lumea în mişcare la S.D.R.M.* şi la Asociaţia autorilor şi obţine o sumă rotunjoară. Cînd îi anunţă lui Edith vestea cea bună, ea îl întreabă :

N-ai gata vreun cîntec ?

— Tu ştii bine că nu pot să scriu nimic dacă nu te văd.

— Ştii, arăt rău de tot, dar dacă nu ţi-e frică, vino !

Michel a sosit în fugă.

— Ai ceva ? l-a întrebat Edith.

— Nimic. Dacă nu te aud cîntînd nu pot să fac nimic.

Edith se scoală din pat şi îi cîntă vechile ei cîntece şi pe cele noi. Asta ţine cam mult, dar ea nu se dă bătută. Théo e fericit. N-o văzuse niciodată astfel.

— Ia zi, Michel ? Eşti mulţumit ?

— Da, mi-am reîncărcat bateria.

Iar a doua zi îi aduce lui Edith cîntecul *À quoi ça sert l'amour ?*

A quoi ça sert l'amour ?
L'amour ne s'explique pas
C'est une chose comme ça
Qui vient on ne sait d'où
Et vous prend tout à coup.
À quoi ça sert d'aimer ? *

E bună şi ca să te logodeşti.

La 26 iulie 1962, Théo, calm, o întreabă pe Edith :

— Ai vrea să devii soţia mea ?

N-a fost ceremonios. I-a spus-o, aşa, foarte simplu, încetişor, ca şi cum î-ar fi fost frică să n-o sperie.

— Vai ! Théo, aşa ceva nu-i cu putinţă.

— De ce ?

— Eu am trăit o viaţă foarte intensă ; am un trecut în genul „poids lourd". Sînt cu mult mai în vîrstă ca tine...

---

* Societatea pentru administrarea drepturilor de reproducere mecanică ale autorilor, compozitorilor şi editorilor.

* *La ce-i bună iubirea ?* *Nu ştii deloc de unde vine,*
Nimeni n-o poate explica. *Însă te simţi deodată bine.*
Este ceva ce vine uite-aşa,

— Pentru mine, te-ai născut în ziua în care te-am cunoscut.

— Dar părinții tăi ? Nu visează cu siguranță la mine pentru băiatul lor.

— Mergem să-i vedem mîine. Ne așteaptă la prînz.

— Nu se poate, mi-e prea frică !

Edith n-a dormit toată noaptea.

— Momone, Yves a fost singurul care m-a prezentat părinților săi. Nu eram încă logodiți, nu era în vederea căsătoriei ! Îți aduci aminte pe cînd citeam în cărțile noastre de două parale : „El a prezentat-o părinților săi...". Ce mult ne plăcea asta ! Era ceva serios, era începutul căsătoriei. O astfel de fericire n-am meritat-o ; e prea frumos...

Toate astea o răscoleau. Se gîndea mereu, în patul său, pe cînd, în cealaltă parte a apartamentului, Théo dormea.

Lampa pe noptiera ei stă aprinsă. Edith nu doarme, veghează. Începe să se liniștească. Îi plac pereții albaștri ai camerei sale, sînt odihnitori. Gîndurile o duc încet, încet, la fel de fel de lucruri. Fantomele ei nu sînt în astă seară mustrătoare. Au surîsuri iertătoare...

La lumina lămpii de pe noptieră își vede mîinile puse pe cearceaf. Le vede pentru prima oară în raport cu evenimentul de a doua zi. Astea sînt mîinile ei, pe care Sacha Guitry a pus să li se ia mulajul spre a le păstra în vitrina din biroul său, alături de cele ale lui Jean Cocteau ?... despre care s-au scris atîtea și cărora li s-au dat atîtea denumiri poetice : flori, păsărele... totdeauna ceva care filfîia din aripi, care-și lua zborul ? Astea toate au fost aceste două cioturi de azi zgîrcite, pline de tendoane și de vine. Nici nu mai poate să le deschidă pentru gesturile cele mai elementare ale existenței : să bea, să mănînce. Are nevoie de alte mîini care să fie vii, ele... Ea se gîndește : Sînt vinovată față de aceste mîini. Ar fi trebuit să prevăd că va veni și „ziua de azi" !

Ca și cum o vrăbiuță ar putea să prevadă ceva !

Lacrimi grele, prea sărate, care-i ard obrajii, curg în neștire. Asta e zestrea pe care o aduce logodnicului ei, băiatului ăsta atît de tînăr ! Nu e cu putință, nu are dreptul s-o facă. Mîine, cum o să arate la masa de familie, alături de el ?... Ca o infirmă !

Este una din cele mai chinuitoare nopți din viața lui Edith. Să spună nu, nici asta nu se poate...

„Doamne, mai lasă-mi-l puțin pe iubitul meu."

Dimineața, cînd Théo intră, ea tace. Se machiază, iar el o coafează. Și-a pus rochia ei de mătase albastră. Cînd dorea să i se împlinească ceva la care ținea mult, se îmbrăca totdeauna în albastru, ca să-i poarte noroc.

În ziua aceea, Edith n-a fost în întîrziere. Se urcă cu Théo în Mercedesul ei alb și se lasă dusă spre destinul ei. Nu mai are dorința să lupte, se lasă în voia soartei, o să vadă atunci ce e de făcut... A văzut de altfel dinainte totul, ca de-obicei, a plătit totdeauna cu bani peșin... și chiar înainte. Așa că !...

În blana ei veche de vizon i-e frig. Mîna ei dreaptă o ține în mîna lui Théo. Și cu cealaltă strînge la piept iepurașul talisman. Și

asta înseamnă tot Edith : cu mîna în mîna unui bărbat plin de viață, într-o haină de vizon care abia se mai ține și cu un talisman de catifea.

La Frette, la marginea Parisului, s-a închis devreme salonul de coafură. Și, în haine de ceremonie, papa și maman Lamboukas, cele două surori ale lui Théo, Cristina și Katy, stau în salonul lor și o așteaptă pe Edith, pe logodnica băiatului familiei.

Nu, n-ar fi fost cu putință așa ceva cu altcineva, însă cu Edith totul devine posibil numai cînd îi vezi ochii ei de copil rătăcit.

Se simpatizează imediat, se îmbrățișează ; ei o găsesc foarte naturală pe doamna Piaf. Ea găsește că sînt foarte simpatici.

Această masă de prînz, pe care ea și-o închipuia ca pe un coșmar, se petrece foarte bine. Ca și cum ar fi fost cu totul firesc, pe cînd vorbeau, fără să dea vreo importanță gestului, Théo îi taie lui Edith bucățile de carne și-i pune furculița în mînă.

La desert, toată lumea rîde. Edith descoperă fericirea unei familii strînse în jurul unei mese, sub o lampă. Va avea un socru și o soacră. Ea va spune rîzînd : „Eu, eu am o mamă soacră, dar nu ca toate celelalte și e pentru prima oară cînd spun unei femei «mamă» !“ Ea va mai avea și două cumnate.

— Momone, inima din pieptul meu vestește ca un clopot tuturora fericirea mea... Clopotul ăsta n-a făcut atîta gălăgie niciodată ; nu-l aud decît pe el !

Pentru a doua oară, însă fără părinți, numai cu Loulou, Edith își sărbătorește logodna la Saint-Jean-Cap-Ferrat, unde a venit să se odihnească, înainte de spectacolul din septembrie 1962 de la „Olympia“. Data căsătoriei a fost hotărîtă : 9 octombrie.

Încă o dată, ultima oară din viața ei, ea îl cheamă pe Raymond Asso, îi trimite o telegramă prin care îi cere să vie să o vadă :

— Momone, dacă ai știi cît a fost de trist... A îmbătrînit Raymond. Dar asta nu-l împiedică să fie la fel de gelos. Pricepi, cînd ești iubită prea mult e la fel de rău ca și atunci cînd nu ești iubită destul !

În casa din boulevard Lannes începe munca. Un adevărat vîrtej. Edith însă evoluează mult mai încet. Nu-și cruță nici un efort cînd e vorba de Théo. Îi corectează totul : vocea, intonațiile, gesturile. Îi dă amprenta ei, așa cum un mare croitor își pune eticheta pe o rochie. Și pentru el, ea vrea să realizeze perfecțiunea.

Ultima reprezentație de gală a lui Edith a fost cea mai desăvîrșită. La 25 septembrie 1962, cu două zile înainte de a apărea la „Olympia“, a cîntat de la înălțimea turnului Eiffel pentru premiera filmului *Ziua cea mai lungă*.

În grădina palatului Chaillot luau masa Eisenhower, Churchill, Montgomery, Mountbatten, Bradley, șahul și împărăteasa Iranului, regele Marocului, principele și principesa de Liège, Don Juan al Spaniei, Sofia a Greciei, Rainier de Monaco, Elisabeth Taylor, Sofia Loren, Ava Gardner, Robert Wagner, Paul Anka, Audrey Hepburn, Mel Ferrer, Curd Jurgens, Richard Burton și pe deasupra 2700 de spectatori care plătiseră de la 30 pînă la 350 de franci biletul.

Pentru ei, Edith, a cărei umbră proiectată pe un ecran devenise imensă, a cîntat : *Non, je ne regrette rien, La Foule, Milord, Toi tu n'entends pas, Le droit d'aimer, Emporte-moi, A quoi ça sert l'amour ?* împreună cu Théo Sarapo.

Eu însă, care nu plătisem nimic, care nu-mi pusesem rochia de seară, nu voi uita niciodată acea noapte. De la fereastra bucătăriei mele, vedeam turnul Eiffel — bucătăria a fost totdeauna un loc de predilecţie pentru Edith şi pentru mine — am deschis fereastra de unde se vedea cerul şi noaptea aceea care nu semăna cu celelalte şi am ascultat vocea lui Edith, care răsuna deasupra Parisului.

Era prea frumos, semăna cu lucrurile care nu sînt pe măsura ta, care sînt prea mari pentru tine.

În seara de la „Olympia", din septembrie 1962, din nou se aflau acolo snobii, oamenii de teatru şi toţi ceilalţi. Îşi ascuţeau dinţii, ghearele şi limba. Vin s-o vadă pe Edith prezentînd în libertate, fără plasă, pe viitorul ei bărbat, ultima ei descoperire : Théo Sarapo.

Cînd a intrat în scenă, sala a început să delireze. Aud mii de aplauze, de fluierături, de strigăte : „Bravo, bravo... Edith, Edith..." şi apoi, deodată, sala întreagă strigă : „Hip, hip, hip, ura pentru Edith !". Era ca o furtună care mătură tot, care acoperă totul şi care odată se potoleşte şi ţi se culcă la picioare. Publicul acesta pe care ea îl iubeşte atîta, pe care îl respectă, înainte de a face măcar un gest, îi strigă dragostea lui. N-a putut începe să cînte timp de un minut şi jumătate. Cu un singur gest făcut cu mica ei mînă, ea îi potoleşte. Domină patimile dezlănţuite. Orchestra atacă primul cîntec. O linişte mormîntală se lasă asupra întregii săli. Fiecare adună şi păstrează în inima lui fiecare cuvînt, fiecare gest. Şi în tot timpul recitalului, după fiecare cîntec, ovaţiile reîncep. Este felul lor de a-i mulţumi.

Încă o dată miracolul „Piaf" s-a desăvîrşit. Cînd a cîntat *A quoi ça sert l'amour ?*, în duet cu Théo, publicul acceptă această căsătorie şi bravo-urile îi poartă în triumf.

Edith a cîştigat.

Miracolul a fost şi faptul că pe scenă, Edith reuşeşte să-şi ţină mîinile deschise, lipite de rochia ei neagră, cu gestul ei de totdeauna — cel pe care l-a făcut pentru prima oară la Leplée, pentru că avea trac şi nu ştia ce să facă cu mîinile.

Seara, plecînd de la „Olympia", ghemuită lîngă Théo, în Mercedesul ei alb, Edith era fericită.

— Vezi, Théo, i-am cîştigat !

Théo se gîndeşte că este mai ales victoria ei, că el a fost acceptat ca ceva în plus, dat pe deasupra. Se gîndeşte că trecerea de la repetiţiile din bulevardul Lannes direct pe scena de la „Olympia" e prea brutală. Îşi dă seama că nu e încă stăpîn pe meserie şi că fără ea n-ar însemna nimic.

Maşina se opreşte în faţa hotelului „Georges V". E o idee a lui Edith.

— Înţelegi, Momone, acum că mă voi căsători, nu mai vreau să intru în fiecare seară în apartamentul ăsta. Îmi aduce prea multe lucruri aminte, am îndurat prea multe acolo, am fost de prea multe ori deza-

măgită. Cînd voi fi căsătorită, lucrurile se vor schimba. Sînt înnebunită de nerăbdare. Mi se pare atît de departe acest 9 octombrie ! Sînt unele scadenţe aşa făcute că ţi se par că se-ndepărtează cu cît te apropii de ele...

Cîntatul în fiecare seară o epuizează, dar ea nu vrea să recunoască.

La 4 octombrie, noaptea, Edith e chinuită de dureri care-i zdrobesc mîinile, gleznele, picioarele. Îşi muşcă cearceaful, însă nu vrea să-i spună nimic lui Théo. Se duce să consulte un medic pe care îl imploră :

— Dragă doctore, mă căsătoresc în ziua de 9. Trebuie să rezist pînă atunci !

În două zile, cortizonul înlătură criza. Dar nu s-a terminat. Răceşte. Termometrul urcă pînă la 40 de grade. Nu mai poate nici respira. Totuşi, cîntă. Iar la 9 octombrie, Edith, aşa cum hotărîse, se căsătoreşte cu Théo, la primăria celui de al şaisprezecelea arondisment, cel mai distins din Paris.

— Rîdeam în sinea mea ascultînd trăncăneala primarului... Eu, puştanca din Belleville-Ménilmontant, mă căsătoream în această primărie şi stam aşezată tot acolo unde cei din al şaisprezecelea abia se aşezau pe marginea scaunelor. Şi toate astea pentru că închiriasem un apartament pe bulevardul Lannes ! Şi-atunci cînd Théo a răspuns „Da", şi eu la fel, trebuie să mărturisesc că am simţit o cutremurătură drept în inimă... Cît eram de fericită !

Pentru a doua oară în viaţa ei, Edith ascultă dangătul clopotelor şi respiră fumul de tămîie. Căsătoria religioasă a avut loc la biserica ortodoxă, aceea a soţului ei. Şi cînd a spus „Da", a răsunat mai puternic ca cel de la New York. E fericită cum n-a fost niciodată.

Mă gîndeam că poţi crăpa de fericire. Eu mă sufocam. Vinele îmi svîcneau şi toate mi se învîrteau în faţa ochilor...

Aici ar fi trebuit să se sfîrşească povestea. Acum, cînd ieşea din biserica asta, la braţul bărbatului ei...

Viaţa n-a răsfăţat-o prea mult pe Edith, şi o aud cum îmi spune :

— Momone, cît de scump o să mai trebuie să plătesc fericirea astă. În fine, aş prefera s-o sfîrşesc imediat. Aşa, atunci cînd o s-o pornesc acolo sus, n-o să mai am datorii, n-o să mi se mai prezinte facturi să le plătesc, vor fi toate plătite dinainte.

În acea seară cîntă la „Olympia", împreună cu soţul ei. A fost un delir. Publicul îl recheamă pe Théo. Vrea să vadă şi să afle dacă, în fine, va fi fericită. Apoi se întorc acasă. Acolo o aşteaptă o surpriză plăcută. Théo a mobilat, a aranjat odăile goale. Simţi căldura interiorului, nu mai ai impresia de provizorat. Théo e fericit.

Vezi, nu mai eşti la fosta ta casă. Intri într-o casă nouă : „La noi !".

Băiatul ăsta i-a adus o fericire pe care ea n-o mai întrezărea.

În ce mă priveşte, am fost totdeauna convinsă că e un băiat cu sufletul curat, care o iubea pe Edith cum n-o iubise nimeni altul pînă atunci. De la ea, el nu avea de aşteptat altceva decît necazuri şi datorii. Înaintea căsătoriei lor, doctorii îl informaseră pe Théo. Ştia că Edith e pierdută. Adevărul îl aflase şi, totuşi, s-a căsătorit cu ea. A fost o

mare dovadă de dragoste. Sentimentul pe care îl avea pentru ea era mult deasupra altora. Pînă în ultima clipă, datorită lui, Edith a putut crede că mai era femeia pe care puteai s-o dorești, s-o iubești ; pe cînd ea nu mai era decît o biată femeie care-și îndura cu greu, uneori, durerile trupului ei. El s-a priceput să-i ofere, pînă în ultimele clipe, iubirea, care fusese totul în viața ei.

La sfîrșitul lui ianuarie 1963, Edith a crezut că și-a recăpătat puterile. Și mica umbră, neagră, deformată, cu capul rămas prea mare, a început să trăiască la fel de intens ca și odinioară. Ca o nebună, și-a risipit ultimele rezerve, fără să ție nici o socoteală. Singură, numai voința ei o mai ținea cu capul deasupra apei. Toți din jurul ei erau înfricoșați. Se știa că un val mai puternic o va da la fund, că vor asista la naufragiul ei fără s-o mai poată salva. Luna asta din urmă a trăit-o cum a trăit întotdeauna, cu pasiune. În același timp, se pregătea pentru Bruxelles, unde va cînta la „l'Ancienne Belgique", pentru „Bobino" și pentru un turneu în Germania. Era sigură că va rezista.

Michel Emer, împreună cu René Rouzaud, îi compun un cîntec minunat : *„J'en ai tant vu, tant vu...*

J'en ai trop cru, trop cru, trop cru,
Des boniments de coins de rues,
On m'en a tant dit, j'en ai tant entendu,
Des „J'tadore", des „Pour la vie !"
Tout ça pour quoi ? Tout ça pour qui ?
Je croyais que j'avais tout vu,
Tout fait, tout dit, tout entendu,
Et je m'disais : „On n'm'aura plus !

*C'est alors qu'il est venu !**

Ce se compune pentru ea acum capătă aspectul de testament. Tineri de douăzeci, douăzeci și cinci de ani, Francis Lai, Michèle Vendôme și Florence Véran îi compun dintr-o dată trei cîntece : *Les Gens, l'Homme de Berlin* și *Margot coeur gros.*

— Vezi, Momone, atîta vreme cît te iubesc tinerii și scriu pentru tine, poți să fii bolnavă, că nimic nu s-a schimbat !

La „l'Ancienne Belgique" Edith creează *Margot coeur gros.*

Pour fair' pleurer Margot,
Margot coeur tendr',
Margot coeur gros,
Il suffit d'un refrain
Air de guitar',
Pleur d'Arlequin ! **

---

* *Prea le-am crezut, prea-mi spuneau mulți*
Povești ce-n colț de stradă-asculți.
De-atîtea ori am auzit :
„Pe viață sînt al tău iubit."
Credeam că toate le-am văzut,
Le-am ascultat și le-am făcut.
Îmi tot spuneam : „M-am oțelit."
Și-atunci, iubite, ai venit !

** *Ca s-o vezi cum plînge*
Pe Margot cea bună,
Pe Margot plină de chin,
Puțin să-i cînți, ajunge,
Pe strune de ghitară,
Tristeți de Arlechin.

Merge atît de bine, încît în noaptea aceea, înainte de a se culca, ea îi telefonează lui Michèle Vendôme : „Cîntecul tău a demarat admirabil. Sînt bucuroasă pentru tine. Vino să mă vezi la Bruxelles !".

În februarie 1963, apare împreună cu Théo la „Bobino". Încă o dată, vede ridicîndu-se în faţa ei cortina cea roşie, simte lumina proiectoarelor, respiră căldura publicului care o iubeşte şi aude bravo-urile pe care i le adresează. Creează — compuse de Francis Lai şi de Michèle Vendôme două cîntece : *Les Gens :*

Comme ils baissaient les yeux, les gens,
Quand tous deux, on s'est enlacés,
Quand on s'est embrassés
En se disant : „Je t'aime..." *

Şi „l'Homme de Berlin" :

Je m' voyais déjà l'aimer pour la vie,
J'recommençais tout, j'étais avec lui,
Lui, l'homme de Berlin !
Ne me parlez pas de hasard,
De ciel, ni de fatalité,
De prochains retours, ni d'espoir,
De destin, ni d'éternité...
Sous le ciel crasseux qui pleurait d'ennui,
Sous la petite pluie qui tombait sur lui,
Lui, l'homme de Berlin !
J' l'ai pris pour l'amour, c'était un passant,
Une éternité de quelques instants,
Lui, l'homme de Berlin ! **

La 18 martie 1963, la Opera din Lille, a fost ultima oară cînd Edith a mai cîntat pe o scenă...

Cu toată revenirea bolii, care din nou îi nelinişteşte pe cei din jurul ei, ea vrea să înregistreze o bandă de lucru, la ea acasă, cu *l'Homme de Berlin*, ca s-o trimită în Germania să fie tradusă. În turneul ei în Germania, vrea s-o cînte în limba germană.

În jurul ei, toţi sînt împotrivă. Pentru ca să mai cînte, lui Edith îi trebuie puteri pe care nu le mai are. De data asta, rezervele i s-au epuizat. Dar puţin îi pasă, nimeni nu poate s-o împiedice. Şi, la 7 aprilie, cu acompaniatorul ei Noël Commaret şi cu Francis Lai, Edith cîntă *l'Homme de Berlin.*

---

* *Cum se uitau cu toţii-n jos,*
Cînd noi doi ne-am îmbrăţişat.
Şi cînd apoi ne-am sărutat,
Şoptindu-ne că ne iubim...

** *Mă şi vedeam iubindu-l toată viaţa.*
Luam tot de la-nceput, eram cu el,
Cu el, cu omul din Berlin.
Nu-mi spuneţi c-aşa se întîmplă toate.
Nu-mi mai vorbiţi despre destin, de cer,
De veşnicii sau de fatalitate,
De reveniri, că trebuie să sper.
Din cerul sumbru ce mereu se-nnoura,
Pe el necontenit ploua, ploua,
Pe omul din Berlin.
Credeam că e iubirea după care-am tînjit,
Dar el numai o clipă, atîta m-a iubit.
El, omul din Berlin.

După înregistrarea asta s-a făcut un disc, după cinci ani de la moartea lui Edith, care constituie un document extraordinar de mişcător. Din Marea Piaf nu mai rămîne decît aureola. Vocea e uzată, suflul îi lipseşte la fiecare cuvînt, o simţi cum şi-l caută. Nu cîntă, nici nu vorbeşte, e o voce care pare că vine de departe, te răscoleşte... şi nimeni altul decît ea n-ar fi putut-o face.

Ea a rugat-o pe Michèle Vendôme să vină şi, cînd a ascultat banda, i-a spus: „Biata mea Vendôme, sînt dezolată pentru cîntecul tău. Merita mai mult decît atît!". În generozitatea asta, în corectitudinea asta, în pragul morţii, *e întreagă Piaf!*

La 10 aprilie, un edem pulmonar se declară. Edith e transportată la clinica Ambroise-Paré din Neuilly. Timp de cinci zile e în comă, din care trece într-o criză de adevărată nebunie, ce durează cincisprezece zile, în care Théo n-a părăsit-o o clipă. Stă în camera lui Edith, care nu-l mai recunoaşte, îi şterge mereu sudoarea de pe frunte şi-i descleştează mîinile care strîng un microfon închipuit. În nebunia ei, se crede pe scenă şi cîntă sau mai bine-zis strigă, zi şi noapte. Apoi îşi revine şi primele vorbe pe care i le spune lui Théo sînt: „Nu meritai aşa ceva!".

Încă o dată, Edith părăseşte clinica. Théo a hotărît s-o ducă să-şi petreacă convalescenţa pe Coasta de Azur. Ca şi cum şi-ar fi dat seama că nu se va mai reîntoarce, ea se cramponează de casa din boulevard Lannes...

Din 1951 pînă în 1963, Edith Piaf a avut patru accidente de automobil, o încercare de sinucidere, patru tratamente de dezintoxicare, o cură de somnoterapie, trei come hepatice, o criză de nebunie, două crize de delirium tremens, şapte operaţii, două bronho-pneumonii şi un edem pulmonar.

Eu, de mai bine de doi ani, nu mai locuiesc la Paris, ci la Beauchamp, în departamentul Oise. Totul mă ţine departe de Edith. Vieţile noastre au devenit două linii paralele. Şi eu mi-am petrecut timpul prin clinici, am fost operată, era cît pe-aci să mor. Nu cîntăresc mai mult decît ea, treizeci şi şapte de kilograme. Ne ducem drumul una alături de cealaltă, dar nu ne întîlnim prea des. Noroc că există telefonul!

Înainte de a pleca pe Coastă, Edith mă sună:

— Momone, tu mă înţelegi... (Nu-mi place această introducere. De fiecare dată cînd începe aşa, înseamnă că-mi cere să-i aprob vreo tîmpenie pe care s-a hotărît s-o facă). N-am chef să plec... Patria mea este pe maidanele dinspre Ménilmontant şi pe cele rămase de la fortificaţii. O să mă odihnesc la fel de bine şi aici. Şi-apoi, nu vreau să scap plecarea mea din nou în America! Mă aşteaptă acolo micii mei tovarăşi; trebuie să cînt la Casa Albă pentru John Kennedy. Asta-i o lovitură pe care nu vreau s-o scap. Să cunoşti pe omul ăsta!... Are toate darurile: curaj, inteligenţă... şi pe deasupra ce băiat frumos! Cît e de bine!

Trăncănim aşa cîteva clipe şi apoi Edith îmi spune:

— Cînd te vei simţi mai bine, vino să mă vezi. Oricum o fi, la întoarcerea mea — dacă plec — aş vrea să revii lîngă mine.

Edith s-a lăsat convinsă de Théo, care a închiriat pentru ea, cu cinci milioane, vila „Serano" la Cap Ferrat, pentru două luni. A fost o greşeală. Aerul de mare o oboseşte pe Edith, e prea tare. Nervii ei, plămînii ei nu-l suportă. Théo o duce atunci la munte, în apropiere, la „la Gatounière", la Mougins.

În iunie, cade din nou într-o comă hepatică, care necesită mai multe transfuzii. Face o reşută în luna iulie. La 20 august, a treia comă hepatică. Transportată la Cannes, în clinica „Le Méridien", medicii o consideră pierdută. Timp de opt zile o leagănă cu duioşie moartea, care aşteaptă să-nchidă pentru totdeauna ochii în braţele ei...

Zi şi noapte, Théo o veghează. De cînd a întîlnit-o, n-a părăsit-o niciodată. Nimica nu-i face silă. Nimic nu-l îndepărtează. O îngrijeşte ca şi cum ar fi fost mama lui, şi în acelaşi timp copilul şi soţia lui.

Cînd părăseşte clinica, Théo o instalează la Plascassier, deasupra oraşului Grasse.

Iar în septembrie, această muribundă care nu mai poate umbla, care este transportată într-un fotoliu cu roate, mai ascultă *l'Homme de Berlin* şi hotărăşte să se-apuce de lucru.

Fiziceşte, biata mea Edith nu mai e decît o caricatură a celei care a fost : treizeci şi trei de kilograme, obrazul umflat ca un balon. Nu-i mai rămăsese decît ochii ei ca violetele şi privirea celei care a fost „la môme Piaf".

Ca intelect şi ca moral rămăsese neschimbată. Nu-şi schimbase nici caracterul. E la fel de nesuferită cum a fost totdeauna. Refuză să fie rezonabilă. Vrea să vadă cîte un film în fiecare seară. Cum nu se mai putea duce la cinematograf, Théo îi cumpărase un aparat de proiecţie, cînd stăteau în bulevardul Lannes. L-au luat cu ei şi, în fiecare seară, la Plascassier, îi rula un film. Rîsul ei, faimosul „rîs Piaf" izbucneşte mereu ; nu e deloc dogit. Puţina viaţă care i-a mai rămas nu şi-o menajează.

Primesc o lovitură îngrozitoare. Noroc că Edith n-o va afla niciodată. I se ascunde. La 5 septembrie 1963, dintr-un ziar, am aflat de moartea lui Claude Figus. Avea douăzeci şi nouă de ani...

Micul nostrul Claude, ca un amploiat bine crescut, s-a dus înainte, să deschidă cel dintîi porţile la moartea patroanei lui, pe care a iubit-o cu adevărat. Frazele din ziare îmi fac rău : „S-a sinucis. S-au găsit lîngă el, în camera sa de hotel, două flacoane goale de barbiturice. Claude Figus împărtăşise de mai multe ori intenţia lui de a sfîrşi cu viaţa care nu-i adusese decît decepţii sentimentale...".

Bietul omuleţ. Ultimul său disc urma totuşi să apară. Cînta una din compoziţiile sale : *Les Jupons*.

Sîmbătă seara şi-a smuls de la gît medalionul şi l-a dat amicilor săi exclamînd : „N-o să mai am nevoie de acum înainte...".

Era medalionul pe care i-l dăduse Edith, cînd devenise, cum spunea el rîzînd, „le demi patron". Nu era de talie să devină altceva, însă, o clipă, asta l-a făcut fericit... credea în ea !

Pe lîngă acest articol, mai era unul, intitulat : „Izolată la Plascassier, Edith Piaf nu a aflat încă sfîrșitul tragic al fostului ei secretar.

— Mai ales să nu vă audă vorbind despre asta. Ea nu știe încă nimic, i-am ținut ascuns. Trebuie s-o pregătim cu binișorul.

Cu aceste cuvinte am fost primiți, ieri, la sfîrșitul după-amiezii, la vila «l'Enclos de la Rourre», la Plascassier, unde Edith se retrăsese împreună cu soțul ei, Théo Sarapo".

Articolul se termina astfel : „Am cerut vești despre starea sănătății lui Edith Piaf. «Ele sînt liniștitoare — ne-a spus infirmiera ei, ea își termină aici convalescența»".

Cît timp va mai putea rezista ? Ea vorbește despre „Olympia", despre Germania, despre Statele Unite...

CAPITOLUL XIX

ACUM POT SĂ MOR, AM TRĂIT CÎT DOUĂ VIEȚI

Ziua aceasta n-o s-o uit niciodată. Era într-o miercuri. Era o vreme întunecoasă și urîtă. Parisul avea aerul murdar. Moralul meu era la zero. Mă durea peste tot, mi se părea că nu mai încap în piele. Veștile despre Edith mă nelinișteau : „Nu poate veni la telefon"... „Nu putem să-i dăm aparatul"... „Nu e nici o ameliorare"... „E în aceeași stare"...

Asta se întîmpla la 9 octombrie 1963. Era aniversarea căsătoriei ei cu Théo. M-am gîndit : „O să-i telefonez, o să-i facă plăcere". Era sensibilă la astfel de atenții. Cer Plascassier și obțin imediat legătura. La telefon Edith. Ce noroc ! Eram atît de sigură că o să răspundă altcineva, că pe moment nu i-am recunoscut vocea ! Convorbirea noastră n-a fost lungă. Eram atît de emoționată, că nici nu mi-am dat seama. Mult în urmă m-a surprins lucrul acesta.

Edith mi-a spus :

— Momone, vino să mă vezi !

I-am răspuns :

— În regulă, viu luni.

Nu i-a plăcut răspunsul. Cu ea trebuia rezolvat totul pe loc. Spunea întotdeauna : „Am așteptat prea mult în viața asta infectă ca să mai pot avea răbdare". Vocea ei era clară, dar ștearsă. N-avea „timbrul Piaf".

— Luni, Momone, e tare tîrziu... Nu poți veni înainte ?... Nu poți să te aranjezi ca să vii mai curînd ?...

— Nu zău, Edith, nu pot înainte de luni.

N-a insistat prea mult. Avea un aer resemnat. Edith resemnată, asta nu era ceva obișnuit... Mai bine-zis însemna că ceva nu e în ordine ! A avut deodată o voce stinsă de puștancă nenorocită.

— Bine, te voi aștepta pînă luni, neapărat.

Am închis telefonul. Aveam un gol în cap și sentimentul că se întîmplă ceva de care nu-mi dau seama, pe care ar fi trebuit să-l pricep, ceva cam cum se petrece cu tipii din romanele polițiste, care își închipuie că ... descoperit povestea, dar care totuși le scapă. În cele din urmă, am realizat, am priceput : Edith *mă cheamă* ! Trebuie să plec imediat. Să nu pierd o secundă !...

Am telefonat la agenţia de voiaj. N-aveam lescaie, dar asta nu ne-a împiedicat niciodată — nici pe ea, nici pe mine — să facem ce hotărîsem. Doar fusesem la „şcoala Piaf", aşa că, ce să mai vorbesc !

Am comandat la agenţie un bilet dus şi întors pentru Nisa. Am luat cu împrumut treizeci de mii de franci de la băcanul din colţ, care n-a ezitat o clipă să mi-i dea, şi am alergat spre Orly, în pantaloni, doar cu geanta în mînă, cu nimic altceva...

Instalată în avion, aveam senzaţia că nu avansa, că stătea nemişcat în cer. Pînă în clipa în care m-am reîntîlnit cu Edith, am avut impresia că mă dedublez. Erau două Simone, una vedea defilînd în faţa ei un film în care juca cealaltă, care însă nu vedea nimic. Pe aerodromul din Nisa era frig, un vînt aprig îţi îngheţa sîngele în vine, nu semăna a vînt de Coasta de Azur nici de doi bani. Cînd m-am văzut acolo, părăsită în hala aia mare, singură printre oglinzi şi pereţi de metal, am început să tremur. Parcă eram într-un frigider. Moralul cădea tot mai jos.

Nu mai era aproape nimeni. Luasem ultimul avion. În lumina de neon, păreai ca de ceară. Parc-aş fi fost de la Musée Grévin ; mă apucase panica.

M-am urcat în autocarul companiei „Air France". Eram doar cinci pasageri. Şoferului îi era lehamite, apăsa pe accelerator ca şi cum ar fi vrut să se transforme într-o rachetă. Îmi spuneam : „Ne vom regăsi cu toţi plasaţi undeva în cer, pe orbită !".

Mi-ar fi făcut plăcere să stau de vorbă cu cineva. Aveam şi eu, şi Edith, amintiri din aceste meleaguri. Le cunoşteam prea bine luminiţele care pîlpîiau în noapte înspre Golful Îngerilor. Mi se deşteptau toate aceste amintiri... Capul stătea să-mi crape de atîtea aduceri aminte, şi din ce în ce mai tare simţeam că mi se pune un nod în gît. În spatele acestor geamuri murdare ale autocarului, defilau anii noştri atît de frumoşi.

Am luat la Nisa un taxi ca să ajung la Grasse. Nu putea fi vorba să mai aştept pînă a doua zi ca să iau autocarul şi să le fac pe toate la şir. Edith îmi spusese „Vino !". Acuma pricepusem, în fine. Nu mai trebuia să pierd nici o clipă...

La Grasse, era uşor s-ajungi ; Plascassier, nu ştia nimeni unde e cocoţat. Ghinion, şoferul nu era un tinerel vesel ca cei din Nisa ; era un bătrîn uscat şi încuiat. Nu cunoştea locul, dar asta nu l-a împiedicat să mă plimbe pe unde a vrut. Vizita şi el odată cu mine regiunea. În cele din urmă s-a oprit într-un cătun. Totul era pustiu şi se închisese peste tot, în afară de un fel de cîrciumă-băcănie. Şoferul îmi spuse, fără să se jeneze :

— Duceţi-vă să întrebaţi, se vede lumină.

Patroana localului era grăsană, lăbărţată, unsuroasă şi guralivă.

— Casa lui Edith Piaf ! Dar biată cuconiţă, n-o să vă primească la ora asta ! E foarte bolnavă. Noi o cunoaştem bine. De la noi cumpără totul Domnul Théo. Să vă spun drept, cred că sărmana nu mai are zile multe. N-o veţi putea vedea probabil nici mîine. Nu mai primeşte nici chiar pe jurnalişti...

— Sînt sora ei !

Mă liniştea s-o strig în gura mare.

— Asta-i cu totul altceva ! Nu trebuie să fiţi supărată, nu se putea vedea acest lucru pe faţa dumneavoastră... Totuşi, dacă mă uit bine, aveţi un aer de familie... Aşteptaţi să chem pe soţul meu. El vă va întovărăşi.

Iată-ne din nou la drum. Individul părea plictisit. Nu vorbea decît cu şoferul, îndemnîndu-l să meargă mai repede.

— Plascassier, e imposibil să vă înşelaţi. Este în parcul numit Enclos de la Rourre, pe un fel de podiş.

Frigul se făcea tot mai mare. Vîntul era aprig. În lumina farurilor, totul părea uniform. Mi-a trecut prin gînd că ne-am rătăcit. Cînd în fine s-a săturat, bărbatul hangiţei a spus şoferului : „Aici e, pe drumul ăsta"...

Şoferul m-a părăsit.

— Nu pot merge mai departe. Nu e drum pentru o maşină. O să vedeţi, acolo mai sus veţi întîlni o căsuţă...

Am plătit cursa şi amîndoi au şters-o. Bineînţeles că habar n-aveau. M-am afundat în noroi căci plouase. Luna se bălăcea în băltoace şi eu la fel. Simţeam că nu mai pot, dar eram ca o maşinărie întoarsă pînă la refuz, pînă la capăt. În noaptea aceea trebuia să ajung. Unde era capătul ?... Nu ştiam prea bine care putea fi, dar îmi dam seama că era locul unde trebuia neapărat să ajung. Zăresc în cele din urmă o căsuţă strivită... mai bine-zis care părea strivită. În ea, o luminiţă. M-am apropiat şi m-am uitat prin geam.

În faţa ochilor văd o scenă de film. O bucătărie. Îţi dădea senzaţia de căldură, în care te simţeai la adăpost şi cu mirosuri de bunătăţi !

În jurul mesei stăteau soţii Bonel. Îi cunoşteam bine de tot. Erau de mai mult de zece ani în slujba lui Edith. Ea, Danièle, devenise un fel de secretară la toate, ca de obicei cînd lucrai cu Edith ; el, Marc, era acordeonistul lui Edith. Trăia împreună cu soţia lui acolo. Şi el făcea cam de toate. Între ei şi mine n-a fost niciodată vorba de o „dragoste nebunească". Erau cumsecade, dar puţin cam lipitori. Iar ei mă găseau puţin cam jenantă. Chiar aşa era. Puţinul timp cît am locuit împreună, nu ne-am apreciat reciproc. Totuşi, trebuie să spun că erau devotaţi lui Edith, în felul lor. Pur şi simplu n-aveam acelaşi fel de a fi devotaţi.

Am bătut la geam. Au întors capul. Ea a făcut semn soţului ei să deschidă geamul. A lungit-o cît a putut şi m-a întrebat :

— Ce faceţi aici ?

— Viu s-o văd pe Edith.

Mi-a deschis uşa. Îşi preparau o mîncare de iepure. Nu mîncasem nimic... Deşi era mîncarea lor, mie îmi făcea poftă.

— Trebuie anunţat domnul Théo, au spus ei foarte ceremonios.

Théo era lîngă Edith. A coborît.

Cînd l-am văzut în uşă, i-am surîs, aşa fără fasoane. Erau ore întregi de cînd nu mai surîsesem. Cînd a intrat a adus cu el ceva nou pentru mine, puţin din atmosfera lui Edith. Era impregnată în el, o recunoscusem, am simţit-o. Băiatul ăsta, fără îndoială e un om bun, iubeşte pe Edith. Nu-l cunoşteam. Nu asistasem la nunta lor. Eram bolnavă pe vremea aceea. Îl văzusem la „Olympia" şi la „Bobino". Şi pe urmă, Edith îmi vorbise atîta de el. Îmi spusese :

— Pe ăsta, Momone, îl iubesc. Va fi ultimul şi va rămîne primul!

Théo era într-un costum negru cu o cămaşă cu „col roulé". Pe zidul alb din spate se decupa ca o fotografie. Mîinile lui frumoase păreau însufleţite, avea mîini cum le iubea Edith; la gît purta medalionul; la mînă, brăţara; la deget, verigheta!

— Momone, dacă un bărbat are mîini care au eleganţă, o eleganţă înnăscută, nu poate fi găunos pe dinăuntru. Mîinile nu mint ca expresia feţei. Mai ales cînd sînt atît de evocatoare...

Mi-a spus toate astea în trei secunde, dar ele s-au înfipt bine în mintea mea.

— Dumneata eşti, Simone? Sora ei?

Şi mi-a surîs şi el, un surîs cald, învăluitor, puţin cam timid, care era un răspuns la surîsul meu. Ne-am simţit amîndoi mai îmbărbătaţi.

Chiar dacă Edith nu mi-ar fi vorbit de el, aş fi înţeles totul, de ce şi cum îl iubeşte. Aerul lui de motan tînăr, mîinile lui, surîsul lui, toate îţi spuneau că e dintre cei pe care Edith îi iubea, şi mai ales îi trădau bunătatea, cinstea şi sinceritatea.

— Nu cred că veţi putea vedea pe Edith imediat. E pe cale să adoarmă.

În spatele lui era o femeie în alb. Era Simone Margantin, infirmiera. N-avea un aer plăcut, dar nici dezagreabil. Era linsă şi uscătivă. Dar ştiam că Edith o iubea mult, că îi era foarte devotată şi-i era de mare folos. În timpul cînd fusese ultima oară în comă, ajutase pe doctori cu multă îndemînare. Se bucura şi de toată încrederea lui Théo. Ea mi-a spus fără înconjur:

— Edith s-a simţit mult mai bine azi, parcă înviase. Acum însă are nevoie de odihnă. Nu cred c-o puteţi vedea în clipa asta, îi fac tocmai injecţia. Cred că e mai bine să reveniţi mîine.

O înţelegeam pe deplin. Îşi menaja bolnava. Era tare greu să parvii s-o faci să doarmă pe Edith. O adevărată *corrida*. Dar eu venisem s-o văd şi o voi vedea. Nu sînt nici mare, nici grasă, dar aveam impresia că umpleam singură toată odaia. Adică ce doreşte, să plec? Şi cum, pe jos?

Împăciuitoare, am replicat:

— Mi-am concediat taxiul... Poate aveţi un cort. Aş putea să dorm sub fereastra lui Edith; în felul ăsta n-aş deranja-o.

Şi m-am făcut şi mai mieroasă.

— Poate totuşi nu ştiţi că Edith m-a chemat azi dimineaţă la telefon şi mi-a spus: „Vino, Momone!".

Atunci Théo a spus — cu glasul lui domol, în stilul „poate că dumneata uiţi că eu sînt soţul".

— Dacă Edith a dorit să vă vadă, Simone, mă urc s-o previn.

În tăcere, bucătăreasa îşi pregătea sosul pentru mîncarea de iepure.

Cînd a coborît, Théo avea un aer satisfăcut.

Toţi păreau miraţi. Nu văd de ce! Era un lucru firesc. Pe mine nu mă surprindea deloc. Cel mai greu fusese să fie înştiinţată Edith că sosisem.

Nu-mi mai amintesc cum arăta scara. Dar ușa camerei ei am privit-o atent ; și mîna lui Théo pe clanță ; s-a oprit, o clipă... Avea să-mi spună ceva. Și foarte încet, m-a întrebat :

— Cred că sînt cîteva luni de cînd n-ai văzut-o ?...

— Cu puțin timp înainte de căsătoria voastră. Eram bolnavă. În ultimul timp, ne vorbeam regulat la telefon.

Și-atunci, mi-a spus :

— S-a schimbat mult, Simone. Să n-aibă impresia că ai băgat de seamă...

Era aproape cheală. În obrazul ei buhăit nu mai vedeai decît doi ochi foarte mari, care mîncau restul, și o gură care părea strivită.

I-am surîs. Mai bine-zis, am încercat să-i surîd, cum am făcut-o de-a lungul întregii noastre vieți cînd îmi spunea : „Tu, tu ești o vitează, ești un mic soldat !".

— Oh ! Momone, draga mea, ce bucuroasă sînt ! Te așteptam abia pe luni.

Am mințit.

— Vezi că luni aveam altceva de făcut. Și-atunci m-am decis să vin mai curînd.

— Ai făcut tare bine.

Théo ieșise din cameră. Avea și această calitate, era discret ! Băiatul ăsta avea, după cîte se vede, toate calitățile !

— Momone, cum îl găsești ? E bine, nu ?

— Chiar mai mult decît atît, Edith.

Pentru asta mă chemase ? Îi cunoscusem pe toți ; dorea probabil să știe ce gîndesc și despre Théo.

— Mă înțelegi, nu e așa ?

— Desigur.

— M-am schimbat tare, nu ? Nu te căzni să răspunzi, nu mai e cazul. Știi, să ajungi o păpușă de cîrpă în mîinile altora, chiar dacă sînt tare drăguți — e dureros. Zilele și nopțile sînt lungi, am mult timp pentru gînduri. Am făcut multe prostii, mi-am bătut joc de multe, de iubirile mele, de sănătatea mea. Nu meritam pe Théo, și totuși mi-a fost dăruit ; cred că mi-au fost iertate toate. Nu crezi, Momone ?

Simțeam că mă năpădește plînsul. Era îngrozitor ! Din fericire, a schimbat subiectul. Mi-a surîs, era mulțumită. Eram singura cu care putea vorbi despre tinerețea ei, despre tatăl nostru, despre fetița ei, despre P'tit Louis... Eu eram martorul vieții ei.

— Îți amintești ?...

Și dintr-o dată ni s-a perindat în fața ochilor întreaga noastră viață. Amintirile se îmbulzeau, vii, nerăbdătoare, mișunau ca niște șoricei.

Edith nu mai avea expresia ei nenorocită de om bolnav pe care nimic nu-l interesează. Era din nou vie, trăia. Nu mai era moarta care abia mai respiră, pe care numai bătăile inimii o mai obligau să trăiască. Redevenise Edith Piaf, cea de totdeauna. Ridicată în sus, rezemată pe perne, avea obrajii îmbujorați și ochii ei strălucitori rîdeau.

Doar sărmanele ei mîini deformate, care tot mototoleau şi zgîriau cearceaful, te făceau să-ţi dai seama că sfîrşitul era aproape. Îmi întorceam ochii de la ele.

— Momone, nici nu ştii ce bucurie am să te văd lîngă mine. Ştii, infirmiera mea se numeşte ca şi tine, Simone. Cînd o chem, am cîteodată impresia că eşti tot lîngă mine şi că ai să vii...

Mi-am zis: „Peste cîteva clipe, cum a făcut-o întotdeauna, o să mă acuze c-am abandonat-o". Şi-aşa a fost.

— Nu e momentul să vorbim de lucrul ăsta, dar o să mă întreb mereu de ce m-ai părăsit.

Am început să rîd şi Edith la fel. Ce fericită eram c-o auzeam rîzînd! Nu mai era rîsul ei zgomotos, prea puternic pentru mica ei făptură, rîsul acum era după înfăţişarea ei, palid, puţin dogit.

„Nu staţi mai mult de zece minute!" îmi spusese infirmiera. Erau de mult depăşite, cînd a intrat Théo. S-a uitat la Edith, apoi m-a privit pe mine. Fericirea de pe faţa lui mi-a încălzit inima.

— E multă vreme de cînd n-o mai văzusem pe Edith în forma asta...

Se uita la noi. Încerca să priceapă ce se întîmpla cu noi. A întrebat:

— Am voie?

— Dar, bineînţeles, a răspuns Edith. Tu nu vei fi niciodată de prisos. Şi pe urmă, dacă ne baţi capul, ne vom refugia în odaia de baie! Nu e aşa, Momone?

El n-a înţeles. N-avea de unde să ştie.

— Dar, Edith, nu ai voie să te scoli din pat.

Edith, continuînd să rîdă, i-a spus:

— Tu nu poţi înţelege. Momone, explică-i. Povesteşte-i viaţa noastră.

Ca un cîine credincios, s-a lungit la picioarele patului. Aşa mi-a rămas întipărit în minte, un cîine credincios, cu ochii plini de dragoste, care nu voiau să vadă realitatea, cea pe care o pricepusem din prima clipă: Edith îşi trăia ultimele clipe... Cortina va fi în curînd lăsată. Îl obişnuise cu tot felul de minuni, aşa că el nu-şi mai dădea seama de realitate. Mie însă îmi sărise în ochi, mă orbise. Edith putea să nu doarmă toată noaptea, dacă asta-i făcea plăcere, lucrul ăsta nu mai avea acum nici o importanţă...

Şi am început să retrăiesc cu Edith clipele uitate, într-o viteză nebunească. Ne dădeam în vileag în faţa lui Théo amintirile din copilărie, din tinereţe, fără nici o pudoare — nu mai aveam timp şi de aşa ceva. Le povesteam de-a valma, unele peste altele. Doar noi eram în stare să alegem din grămadă, Théo nu ne putea urmări. S-au perindat toate, se-ngrămădeau, se-nvîrteau, parc-ar fi fost vîrtejul petrecerilor din Pigalle.

Edith mă întreba:

— Îţi mai aduci aminte de drăguţii noştri marinari, de protectorii noştri, de soldaţii din Legiunea Străină, de P'tit Louis, de papa Leplée?...

„Îți mai aduci aminte..." Toate frazele noastre începeau așa. Și în noaptea aceasta, Edith a recunoscut cinstit totul. Nu se sfia să-mi spună : „În ziua aceea, te-am mințit..." sau „N-ar fi trebuit să fac asta...".

Era atît de lucidă încît mă înfricoșa. Gîndurile umblă repede și ale mele nu șomau. În capul meu era un adevărat vîrtej. Trecutul, prezentul, totul se învălmășea în timp ce ochii mei nu părăseau pe draga mea Edith și pentru mine, poate și pentru Théo, chipului glorios al Marii Piaf îi lua locul chipul ei suferind de azi.

Dorea să spună ceva, era îmbujorată, înviorată de-a binelea. Și-ntr-adevăr ne-a spus.

— O noapte ca asta, dragii mei, e ceva de neuitat ! Noaptea asta o iau cu mine în paradis.

Ascultîndu-ne, Théo descoperea o înfățișare necunoscută a lui Edith. Ce mă surprindea era că nu vorbea decît de copilăria ei, de tinerețea ei și de prezent. În noaptea aceasta, Edith și-a sudat solid începutul vieții ei de sfîrșitul vieții, și pentru totdeauna...

Ea dorea să explice lui Théo cum ne-am petrecut împreună tinerețea. El îi ră orea fața cu apă de Colonia, o pieptăna, îi spăla mîinile. Nu mai reușe să-i destindă degetele încovoiate, deformate de reumatism.

Îți venea să urli gîndindu-te la mîinile ei prin care trăiau cîntecele ei în lumina proiectoarelor. Îmi aminteam mai ales gestul ei, atît de familiar, cu mîinile lipite de șolduri, aproape acoperindu-i pîntecul, și care nu știai dacă sînt mîini mîngîietoare sau mîini care cer iertare. Gestul ăsta, pe care-l făcuse de mii și mii de ori... ea încerca acum să-l reînvie pe deasupra cearceafului. Mîinile își căutau locul lor.

Îl lăsa pe Théo s-o îngrijească. Încetul cu încetul, redevenea o suferindă. Se uita la el, cu ochii în ochii lui, și-mi dădeam seama de imensa bucurie pe care o resimțea.

— Nu e așa că e un om minunat, Momone ?

Desigur că era ! Și de astă dată n-o luam peste picior.

A voit să vorbească și despre meseria ei, despre munca ei, dar o simțeam cum se îndepărtează.

— Știi că m-am decis. De astă dată sînt hotărîtă să mă îngrijesc. Îmi pregătesc un nou spectacol la „Olympia". Asta-i o treabă serioasă.

În ziua aceea și timp de cîteva ore, Théo și toți cei din jurul ei o vor confirma mai tîrziu, Edith ne-a dat la toți impresia, pentru ultima oară, că va reuși din nou să se pună pe picioare.

Își dădea ea oare seama de starea în care se găsea ? Era într-adevăr convinsă că totul se va aranja ? Nu cred. Dorea să mai creadă lucrul ăsta o clipă, cîteva ore... Căci apelul ei către mine, către „trecutul" ei era apelul pe care-l faci în ultima clipă.

Vocea ei a devenit mai stinsă și așa, după cum îmi spunea cînd avea șaisprezece ani : „Mi-ar place să cînt", îmi spunea acum : „Mi-ar place să mai cînt...".

Infirmiera i-a făcut injecția. Edith dorea să continue să-și povestească viața, dar deja totul devenea confuz.

Cu autoritatea ei de totdeauna, mi-a poruncit :

— Vei dormi jos, în salon. Ne vom revedea mîine dimineață.

Şi-atunci mi-a luat mîna. Ca gheruţele unei vrăbiuţe, degetele ei s-au încolăcit peste ale mele. Între ea şi mine s-a stabilit curentul de totdeauna, puternic, fierbinte. Cînd te atingea Edith, simţeai întotdeauna ceva deosebit.

Ca să păstrez acest contact, aş fi făcut orice. Nu-mi dădeam seama că nu mai era nimic de păstrat.

A redeschis ochii. Privirea lor era deja pierdută. Mi-a spus cu un glas puternic, aproape ca un strigăt :

— Acuma pot muri, am trăit cît două vieţi !

A făcut o pauză şi a reluat cu tărie :

— Bagă de seamă, Momone, în viaţă cînd faci prostii, totul se plăteşte...

Ştiam ce vrea să spună. O ştiam prea bine. Am îmbrăţişat-o şi mi-am luat rămas bun. Am înţeles. Nu voiam să accept gîndul, dar înţelesesem : totul se sfîrşise !

Nu m-am înşelat. Edith, în zori, a intrat într-o semi-comă din care nu şi-a mai revenit.

Théo mi-a spus :

— La revedere, Simone. A fost foarte bine că s-a întîmplat aşa ! Sînt mulţumit c-ai venit. E tare frumos ce-ai făcut, dar acuma trebuie să mă întorc lîngă ea. Nu vreau s-o părăsesc nici o clipă.

Am regăsit în bucătărie pe soţii Bonel et C-ie şi mirosul de mîncare de iepure. Ca să n-adoarmă, îşi făcuseră cîte o cafea. Nu m-au întrebat nici măcar dacă mi-e sete, dacă vreau un pahar cu apă şi nici dacă rămîn să dorm acolo, avionul neplecînd decît la prînz. Ştiau toate astea. Danièle a ridicat ochii. S-a uitat la mine prin ochelari şi m-a întrebat :

Plecaţi ?

Edith îmi ordonase să mă culc jos în salon, dar asta nu se aflase pînă în bucătărie. Ieri încă, se mai putea comanda orice. Ei ar fi răspuns : „Bineînţeles, doamnă Edith. Într-adevăr, ce idee bună !... E noapte... cînd e soare afară..." În dimineaţa aceea — era ora patru dimineaţa — Edith nu mai era stăpîna. Au priceput că nu voiam să deranjez pe Théo, că nu mă voi mai reîntoarce lîngă ea... Şi-atunci am auzit pe unul dintre ei zicînd :

— Este cutare... şoferul, care vă va conduce pînă la aeroport.

Era cam ora cinci dimineaţa cînd am ajuns la aeroport. Şoferul m-a lăsat acolo, fără să mă întrebe dacă vream o cafea sau altceva. Descurcă-te singură !

La ora aceea, aerogara era ca o imagine futuristă a sfîrşitului lumii. Nu era nimeni. Am întîlnit, în sfîrşit, un funcţionar care s-a purtat drăguţ cu mine. I-am spus :

— Sînt obligată să reiau avionul şi plecarea mea e prevăzută pentru ora 12. N-aş putea pleca înainte ?

El mi-a răspuns ?

— Voi încerca să găsesc o soluţie. Veniţi din nou pe la ora şapte şi jumătate şi veţi avea mai mult ca sigur un loc.

Am luat din nou un taxi şi am cutreierat Nisa. Nu e un oraş care se scoală devreme. Apoi cască şi se-ntinde alene. Nu e uşor la o oră atît de matinală să găseşti deschisă o cafenea ca să bei o cafea...

Aveam gîtlejul atît de crispat că nu puteam înghiţi nimic. Mă gîndeam că o viaţă ca a noastră, nimeni altul n-ar fi putut s-o trăiască. M-am dus să revăd „La Boîte à Vitesses", hotelul nostru Gioffredo, pasajul Negrin...

M-am înapoiat la aeroport. M-am urcat în avion. Eram dărîmată.

Ajunsă acasă, m-am culcat, dar n-am dormit. Nu reuşeam să aţipesc, mă suceam şi mă învîrteam în cearceafuri. Mă năpădiseră toate amintirile, mă obsedau, se asaltau în mintea mea unele pe altele. În capul meu era un zgomot infernal. Am simţit că mă prăbuşesc.

Aţipisem în cele din urmă. A doua zi dimineaţa, băiatul care locuia sub odaia mea şi care atunci avea 16 ani s-a urcat pînă la mine. Avea aerul că vrea să-mi aducă o veste nemaiauzită. După mutra pe care-o făcea, nu-ţi puteai da seama dacă e vorba de una bună sau de una rea. În fine, i-a dat drumu :

— Sora ta a murit.

O ştim, dar nu vroiam s-o cred. Copilul s-a dus să-mi cumpere ziarul. Era adevărat. Edith murise. Adormise şi nu se mai trezise. Am simţit un cuţit în inimă. Dacă nu mă duceam la Plascassier, n-aş mai fi revăzut-o niciodată !... Din fericire îmi spusese : „Luni va fi prea tîrziu" şi atunci am lăsat totul baltă ! Dac-aş fi fost o biată mic-burgheză, aş fi făcut întîi socoteala, mi-aş fi zis : „Nu e cuminte" şi n-aş mai fi apucat ultimele ei clipe.

Edith a fost adusă în boulevard Lannes. Spusese întotdeauna : „Vreau să mor la Paris". Ultima ei călătorie a făcut-o cu ambulanţa. Théo a luat din camera ei de la Plascassier un buchet imens de mimoze şi le-a culcat pe pieptul ei. Buchetul acesta există şi azi în boulevard Lannes. S-a mumifiat. Sînt 6 ani de-atunci ; n-a pierdut o boabă, n-a pierdut o frunză. A devenit doar cenuşiu. Florile nu mai au soare în ele...

Nimeni n-a aflat că Edith a murit în Sudul Franţei. Era mai normal să fi murit în boulevard Lannes, în special pentru cei care veneau să-şi ia rămas bun. Au venit chiar şi cei care n-au iubit-o, cărora puţin le păsa... Făcea impresie să fii văzut acolo : erau numeroşi fotografi în casă... Persoane cărora Edith nu le strînsese niciodată mîna intrau şi ieşeau cu mutre de circumstanţă.

Dar mai era şi populaţia Parisului care stătea agăţată de poarta de la intrare ; începuse vegherea lui Edith. Femei cu plasele pline de provizii, bărbaţi în haine de lucru nu stătuseră la gînduri să petreacă o oră în metro, la ieşirea din muncă, pentru a-şi lua rămas bun de la ea.

Toată ziua, o bună parte din noapte şi o dată cu venirea zorilor, au defilat fără încetare cei pe care ea îi iubise atîta. Femeile aduceau buchetele de flori modeste, singurele pe care le iubea Edith. (Nu lua niciodată acasă coşurile cu flori pe care le primea, le oferea altora.) Aceste femei simple se scuzau faţă de femeia din casă : „Spuneţi soţului ei că nu voi putea veni mîine la înmormîntare... E tot ce-am putut face, dar să ştiţi că a fost din toată inima"...

Aceste femei, surorile lui Edith, se gîndeau la acest bărbat, Théo Sarapo, care stătea prăbuşit într-un colţ al frumosului apartament. Plîngea ca un copil pe această femeie plăpîndă pe care nu putuse s-o iubească decît puţin mai mult decît un an. Repeta într-una : „Nu credeam că e posibil... Eram obişnuit să facă tot timpul minuni !".

În camera lui Edith zac sub scaun papucii ei preferaţi, pe scaun o hăinuţă de lînă pe care şi-o punea pe umeri cînd stătea în pat şi haina de piele oferită de Théo. (Îi era tare dragă, dar n-a apucat s-o poarte !) În dulap erau toate rochiile ei vechi şi renumita ei rochie neagră care atîrna în cui, părea lucru mort pe care nu îndrăzneşti să-l atingi... Pe pian, un vraf de manuscrise, de partituri... Dacă n-ar fi fost culcată în pat, neînsufleţită, te-ai putea aştepta s-o auzi pe Edith strigînd : „Ce sînt mutrele astea de înmormîntare pe voi ? Sînteţi, într-adevăr, nişte fiinţe mărunte !..."

În preajma lui Théo se află mama şi surorile lui : ultima familie a lui Edith.

La 14 octombrie 1963, întreg Parisul a plîns-o pe Edith Piaf. Patruzeci de mii de persoane se înghesuiau în cimitirul Père-Lachaise... Înmormîntarea ei a fost ca şi viaţa ei, o adevărată nebunie ! Vremea era frumoasă. Era cald, cortegiul de doliu era înecat într-o mare de culori. Erau flăcăii din Legiunea Străină în uniformă, soldaţi care n-o văzuseră niciodată, dar care erau toţi îndrăgostiţi de ea. Unsprezece maşini încărcate cu flori urmau micul ei trup pierdut într-un coşciug prea mare, şi alături de ea iepuraşul-talisman din ziua logodnei.

Toţi cei care au însemnat ceva în viaţa ei au fost acolo ; toţi cei care au iubit-o, toţi cei pe care i-a iubit... *Bărbaţii* ei nu mai purtau uniforma albastră, de astă dată erau în negru.

Femeile din popor, măicuţele cu basma pe cap o plîngeau pe Edith. Ea care n-a avut mamă, avea acum mii de măicuţe... Bărbaţi de toate vîrstele, şi chiar un bătrîn marinar cu un trandafir roşu în mînă, nu se sfiau să-şi arate ochii săi albaştri plini de lacrimi...

Cînd au intrat cu coşciugul pe alee, lumea a înnebunit. S-a năpustit, a rupt cordoanele. Acest val imens de popor a invadat toate barierele şi s-a revărsat călcînd peste morminte pînă la picioarele gropii Gassion, parcela 97, aleea transversală nr. 3.

Marlène Dietrich, în doliu, cu un fular de mătase neagră pe părul ei blond, foarte palidă, şi-a întors capul spre toată această mare de oameni zicînd : „Cît de mult au iubit-o !".

Murmurul acestei mulţimi semăna cu zgomotul pe care-l fac valurile mării pe furtună, o respiraţie imensă, zguduitoare. Deodată, toţi au împietrit şi s-a făcut tăcere. Detaşamentul de soldaţi din Legiunea Străină dă onorul. Steagul Legiunii Străine fîlfîie în soare.

Mulţimea a continuat să defileze în faţa gropii acoperită de munţi de flori.

A doua zi, Jean Cocteau e înmormîntat la rîndul lui. Murise în aceeaşi zi cu Edith, în clipa în care se pregătea să pronunţe, la radio, elogiul funebru al marii sale prietene Edith Piaf.

În această seară de 14 octombrie, Théo a dorit să rămînă singur. S-a întors în apartamentul răvăşit în care mai rămăseseră flori uitate şi care îi aminteau de cimitir. Pe o mobilă, o bucată de lemn sculptat, în formă de frunză, cu deviza lui Edith : „Dragostea învinge totul !".

Ziarele i-au dedicat lui Edith prima pagină ; şi zile de-a rîndul i-au povestit viaţa. La cimitir, pe mormîntul ei, peste toate florile deja uscate, un buchet mare de flori de cîmp mov, legat cu o panglică tricoloră, purta cuvintele : „Celei care a fost «La môme Piaf». Din partea soldaţilor din Legiunea Străină".

Da, ultimul mare spectacol al lui Edith Piaf a fost reuşit...

După cimitir, m-am înapoiat acasă. M-am trîntit pe pat. N-am plîns, nu mai puteam să plîng. Era ceva mult mai presus de lacrimi, mult mai puternic decît toate durerile încercate pînă atunci. Nu-mi pierdusem numai sora, dar şi viaţa întreagă, petrecută împreună. Îmi promisese întotdeauna că nu mă va lăsa singură. Cînd îmi spunea : „Vreau să mor tînără", eu îi răspundeam : „Şi eu ce fac ?". „Tu vii cu mine...". Pentru ea era ceva logic, şi începusem şi eu să cred că va fi aşa. Dar acum eram singură şi totul în jurul meu se-nvîrtea, se-nvîrtea... Simţeam că-nnebunesc...

Pentru mine, Edith nu e moartă, a plecat în turneu, se va înapoia într-o zi, mă va chema din nou.

În surdină, pentru mine singură, am auzit-o cîntîndu-mi poemul pe care i-l oferise Michel Emer :

Une chanson à trois temps,
Fut sa vie et son cours.
C'est beaucoup de chagrins,
Et pourtant, c'est pas lourd.
Toi, passant qui t'arrêtes,
Fais pour elle une prière,
On a beau être grand,
On finira poussière.
Pour laisser derrière soi
Une chanson de toujours,
Car l'histoire, on l'oublie,
C'est un air qu'on retient,
Une chanson à trois temps,
Voilà qui est parisien... *

---

* *În ritmuri de vals şi-a trăit*
Viaţa cu tot ce-a îndurat
Şi toate ce le-a suferit,
Nu i-a fost greu, ni le-a cîntat
Drumeţule, de oriunde soseşti,
Roagă-te pentru ea acum,
Chiar om de vază dacă eşti,
La fel te vei preface praf şi scrum.
Ca un ecou ce-şi pierde puterea în abis,
Povestea vieţii noastre se va uita curînd,
Dar cîntecul în care durerea ea şi-a-nchis,
Îl fredonăm într-una, îl repetăm în gînd.
Un vals în trei timpi, un cîntec de vis,
Aşa o ţin minte toţi cei din Paris.

Mulțumim Editurilor muzicale care ne-au autorizat cu multă bunăvoință să reproducem în această carte extrase din cîntecele lui Edith Piaf editate sub îngrijirea lor :

Editions **PAUL BEUSCHER-ARPEGE,** 25, bd. Beaumarchais, Paris — 4e

Simple comme Bonjour (R. Carlès, Louiguy).
Elle fréquentait la rue Pigalle (R. Asso, L. Maitrier).
Où sont-ils tous mes copains ? (M. Monnot, Piaf).
De l'autr' côté d'la rue (M. Emer).
La Brun et le Blond (H. Contet, M. Monnot).
Elle a des yeux (M. Monnot, Piaf).
Mais qu'est-ce que j'ai ? (H. Betty, Piaf).
Petite si jolie (M. Achard, M. Monnot).
Demain il fera jour (M. Achard, M. Monnot).
Mariage (H. Contet, M. Monnot).
Elle est formidable (G. Bécaud, R. Vernardet).
A quoi ça sert l'amour ? (M. Emer).
Et pourtant (M. Emer, P. Brasseur).
C'est merveilleux (H. Contet, M. Monnot).

Editions **CHAPPELL,** 4, rue d'Argenson, Paris — 8e

Margot coeur gros (M. Vendôme, F. Véran) — (Copyright Chappell S.A.).

Editions **SALABERT,** 22 rue Chauchat, Paris — 9e

Milord (M. Monnot, Moustaki).

Aducem de asemenea mulțumirile noastre pentru autorizația acordată de următoarele edituri :

Les Editions **RAOUL BRETON,** 3, rue Rossini, Paris — 9e

La petite boutique (Roméo Carlès, O. Hodeige) — (Copyright 1937—1965 by Ed. Vianelly).
Bal dans ma rue (M. Emer) — (Copyright 1949 by Ed. Edimarton).
Monsieur Lenoble (M. Emer) — (Copyright 1948 by France Music Co N. Y. Ed. Breton).

L'hymne à l'amour (M. Monnot, Piaf) — (Copyright 1949 by Ed. Edimarton).
Je t'ai dans la peau (Gilbert Bécaud et Jacques Pills) — (Copyright 1952 by France Music Co. N. Y. Ed. Vianelly).

Les Editions **FORTIN**, 4, cité Chaptal, Paris — 9e

Les Mômes de la Cloche (Decaye, V. Scotto).

Les Editions **MUSICALES HORTENSIA**, 46, rue de Douai, Paris — 9e

Bravo pour le clown (Louiguy, H. Contet).

Les Nouvelles Editions **MERIDIAN**, 5, rue Lincoln, Paris — 8e

Les Gens (Francis Lai, M. Vendôme).
Paris—Méditerranée (R. Asso, H. Cloarec).
Les Trois Cloches (Gilles).
Mon Dieu (Ch. Dumont, M. Vaucaire).
Les Blouses blanches (M. Monnot, M. Rivgauche).

Les Editions **METROPOLITAINES**, 3, rue Rossini, Paris — 9e

La Foule (A. Cabrai, M. Rivgauche) —, Copyright 1958 by Julio Korn — Buenos Aires — Pub. 1958 Les Ed. Métropolitaines).

Les Editions — **PATRICIA — S.E.M.I.**, 5, rue Lincoln Paris — 8e

J'en ai tant vu (M. Emer, R. Rouzaud).
L'Homme de Berlin (F. Lai, M. Vendôme).

S.E.M.I., 5, rue Lincoln, Paris — 8e

L'Étranger (R. Malleron, M. Monnot).
Browning (R. Asso, Gilles).
Mon Légionnaire (R. Asso, M. Monnot).
Le Fanion de la Légion (R. Asso, M. Monnot).
Les Grognards (P. Delanoë, Giraud).
Non, je ne regrette rien (Ch. Dumont, M. Vaucaire).
L'Accordéoniste (M. Emer).

Toate cîntecele au fost înregistrate pe discuri Pathé-Marconi şi Philips

TABLA DE MATERII

PARTEA ÎNTÎI

Cap. I	De pe trotuarul din Belleville la „casa" din Bernay	6
Cap. II	Strada a fost Conservatorul meu	16
Cap. III	Patru în acelaşi pat	25
Cap. IV	Papa Leplée	39
Cap. V	Primul patron : Raymond Asso	63
Cap. VI	Cum ajungi un monstru sacru	72
Cap. VII	Paul Meurisse : *Le bel indifférent*	107
Cap. VIII	Bidou-Bar	140
Cap. IX	Descoperirea : Yves Montand	161
Cap. X	Cucerirea Americii	196
Cap. XI	Cu Marcel Cerdan, *La vie en rose*	210
Cap. XII	Din dragoste, Edith face spiritism	236

PARTEA A DOUA

Cap. XIII	In trecere prin Boulogne	250
Cap. XIV	Începutul seriei negre	273
Cap. XV	Cu Jacques Pills e sărbătoarea iubirii	284
Cap. XVI	Vîrtejul patimilor	298
Cap. XVII	*Non je ne regrette rien !*	318
Cap. XVIII	*La asta-i bun amorul !*	334
Cap. XIX	Acuma pot să mor, am trăit cît două vieţi	349
Mulţumiri		360

Redactor : CORNELIU BUESCU
Tehnoredactor : GEORGE MĂGUREANU

Bun de tipar : 09.10.1982.
Coli de tipar : 22,75. Planșe : 8

Tiparul executat sub comanda nr. 55
la I.P. „Filaret", str. Fabrica de chibrituri
nr. 9—11, București
Republica Socialistă România

Photo Pierre Bernasconi — Opera Mundi

Simone Berteaut s-a născut la 29 mai 1918, cu totul întîmplător, la spitalul Charité din Lyon. Mama sa, Suzanne Emilienne Guyoton, pariziană de origine, a adus-o la Paris cînd avea unsprezece zile. Dacă Jean-Baptiste Berteaut i-a dat numele său, Louis Gassion, tatăl lui Edith Piaf, este cel care poartă răspunderea nașterii sale. Bunica ei dinspre mamă era o autentică indiană, descinzînd din incași, originară din Santa-Maria de pe înaltele podișuri ale Anzilor Cordilieri. Simone Berteaut și-a făcut „studiile" frecventînd școala străzii. Contactele ei cu școala oficială au fost evenimente rare. La vîrsta de unsprezece ani și jumătate, ca mulți dintre copiii din Ménilmontant, ea a început să lucreze în uzină. Abia la doisprezece ani și jumătate a întîlnit-o, din întîmplare, pe sora sa după tată, Edith Piaf. Această întîlnire i-a schimbat cu desăvîrșire viața. Ea își părăsește patronul din acea vreme (Întreprinderea de baterii Wonder), ca să cînte pe străzi alături de Edith. Timp de treizeci de ani nu o va mai părăsi. Pentru că a dorit să ne facă cunoscută adevărata ei înfățișare, pe care numai ea singură a cunoscut-o, Simone Berteaut s-a decis să ne dea această carte. Ea a scris-o într-o limbă bogată, plină de umor și de savoare, cînd duioasă, cînd brutală, așa cum era chiar limbajul lui Edith, acel al străzii. Pentru ea, Edith Piaf este mereu vie, de aceea ne vorbește despre ea tot timpul la „prezent".

LEI 44